Orhan Pamuk

MUZEUL INOCENȚEI

CUPRINS:

1. Cea mai fericită clipă din viaţa mea 4
2. Buticul Şanzelize 6
3. Rude de departe 10
4. Făcând dragoste la birou 14
5. Restaurantul Foaierul 17
6. Lacrimile lui Füsun 21
7. Blocul Compasiunea 28
8. Prima băutură carbogazoasă pe bază de fructe din Turcia 36
10. Luminile oraşului şi fericirea 45
11. Sărbătoarea Jertfei 49
12. Sărutul pe buze 60
13. Dragostea, curajul şi modernitatea 70
14. Străzile, podurile, povârnişurile şi pieţele Istanbulului 77
15. Câteva neplăcute adevăruri antropologice 86
16. Gelozia 91
17. Întreaga mea viaţă depinde acum de a ta 96
18. Povestea lui Belkis 104
19. La înmormântare 113
20. Cele două condiţii puse de Füsun 118
21. Povestea tatei: cerceii cu perle 122
22. Mâna lui Rahmi Efendi 133
23. Tăcerea 138
24. Logodna 143
25. Calvarul aşteptării 200
26. Localizarea anatomică a suferinţei din dragoste 204
27. Nu te lăsa pe spate, ai să cazi! 210
28. Mângâierea oferită de lucruri 214
29. Nu mai era moment în care să nu mă gândesc la ea 220
30. Füsun nu mai locuieşte aici 223
31. Străzile care îmi aminteau de ea 227
32. Umbrele şi nălucile pe care le confundam cu Füsun 229
33. Exaltări vulgare 234
34. Aidoma unui câine în Cosmos 240

35. Prima sămânţă a colecţiei mele 246
36. Pentru o mică nădejde care să-mi aline suferinţa din dragoste 249
37. Casa pustie 256
38. Petrecerea de sfârşit de vară 259
39. Mărturisirea 265
40. Mângâierile oferite de viaţa în vila de pe ţărm 270
41. Înotând pe spate 273
42. Melancolie de toamnă 276
43. Zile de noiembrie, reci şi însingurate 285
44. Hotelul Fatih 291
45. Vacanţă la Uludag 299
46. Oare e firesc să-ţi laşi logodnica baltă? 303
47. Moartea tatei 311
48. Cel mai important lucru în viaţă este să fii fericit 320
49. Urma s-o cer în căsătorie 326
50. O văd pentru ultima oară 340
51. Fericirea nu înseamnă altceva decât să fii aproape de persoana iubită 351
52. Un film despre viaţă şi suferinţă trebuie să fie sincer 361
53. Suferinţa şi amărăciunea unei inimi frânte nu sunt de folos nimănui 375
54. Timpul 389
55. Veniţi din nou mâine, să şedem iar împreună 400
56. Casa de filme Lămâia S. A. T. 415
57. A nu putea să te ridici şi să pleci 426
58. Tombola 441
59. Cum să treci un scenariu de cenzură 458
60. Serile pe Bosfor, la restaurantul Tihna 468
61. A privi 479
62. Ca să treacă timpul 488
63. Rubrica de cancanuri 500
64. Incendiu pe Bosfor 512
65. Câinii 521
66. Ce e asta? 528
67. Apa de Colonie 533
68. 4213 mucuri de ţigări 547
69. Uneori 554
70. Vieţi frânte 562
71. Aproape că nu mai veniţi pe la noi, Kemal Bey 570
72. Şi viaţa, întocmai ca dragostea… 582
73. Permisul de conducere al lui Füsun 588
74. Tarik Bey 609
75. Cofetăria Perla 624
76. Cinematografele din Beyoglu 634

77. Marele hotel Semiramis 647
78. Ploaie de vară 658
79. Călătorie spre o altă lume 665
80. După accident 674
81. Muzeul inocenţei 681
82. Colecţionarii 693
83. Fericirea 704

Orhan Pamuk este câştigătorul Premiului Nobel pentru Literatură în anul 2006. Romanul Mă numesc Roşu a câştigat în anul 2003 ÎMPAC Dublin Literary Award. Opera sa a fost tradusă în mai mult de cincizeci de limbi. În prezent trăieşte în Istanbul.

Pentru Rüya.

Sunt îndeajuns de inocenţi ca să vadă în sărăcie un păcat ce poate fi dat uitării prin înavuţire.

Din caietele de însemnări ale lui Celâl Salik.

Dacă un om se visează în Rai şi dacă i se dăruieşte o floare, ca semn că sufletul său a ajuns, într-adevăr, în Rai, iar apoi, când se trezeşte, vede că are în mână o floare – ei bine? Apoi?

Din caietele de însemnări ale lui Samuel Taylor Coleridge.

Mai întâi am contemplat podoabele fără însemnătate, loţiunile şi obiectele de toaletă de pe masă. Le-am luat şi le-am privit. Am sucit şi răsucit în mână ceasul miniatural. M-am uitat apoi în şifonier. Toate acele rânduri de haine, acele podoabe... Lucrurile de felul acesta, care întregesc o femeie, mi-au sugerat un teribil sentiment de singurătate, de compasiune, dar şi sentimentul, dorinţa de a-i aparţine.

Din caietele de însemnări ale lui Ahmet Hamdi Tanpinar

1. Cea mai fericită clipă din viaţa mea.

Să fi fost, oare, cea mai fericită clipă din viaţa mea? Aş fi putut proteja, oare, fericirea aceea, dacă mi-aş fi dat seama de ea, astfel încât lucrurile să urmeze un cu totul alt făgaş?

Dacă aş fi reuşit să intuiesc că trăiam cea mai fericită clipă din viaţa mea, n-aş fi pierdut-o niciodată. Momentele acelea minunate, de aur, care mi-au învăluit întreaga fiinţă într-o pace profundă au durat, poate, câteva secunde, dar am avut senzaţia că fericirea dăruită de ele s-a prelungit ore, ba chiar ani de-a rândul. În clipa aceea, survenită duminică, 26 mai 1975, în jurul orei trei fără un sfert, am avut sentimentul că ne eliberam de vină, de păcat, de pedeapsă şi de remuşcare şi că lumea, la rândul ei, se desprindea de legile gravitaţiei şi ale timpului. Am sărutat umărul lui Füsun, transpirat din pricina căldurii şi a hârjonelii la care ne dedam în timp ce făceam dragoste, am cuprins-o încetişor pe la spate, am pătruns în ea şi am muşcat-o uşor de lobul stâng, aşa încât cercelul pe care-l purta în ureche a părut să rămână multă

vreme suspendat în aer, după care a picat de la sine. Eram atât de fericiţi, încât nici n-am luat parcă în seamă cercelul acela, la a cărui formă n-am fost deloc atent atunci, şi am continuat să ne sărutăm.

Afară, cerul strălucea orbitor, aşa cum se-ntâmplă în zilele de primăvară la Istanbul. Căldura îi făcea să transpire pe istanbulezi, care nu izbutiseră încă să scape de deprinderile lor din timpul iernii, dar în clădiri, în prăvălii, pe sub tei şi castani continua să fie răcoare. Simţeam că o răcoare asemănătoare se ridica şi din salteaua cu iz de mucegai pe care făcuserăm noi dragoste, uitând de toate, ca nişte copii fericiţi. Pe fereastra deschisă a balconului a pătruns o boare de primăvară, cu mireasmă de mare şi flori de tei, care a înfoiat perdelele de tul, ni s-a plimbat alene pe spate şi a stârnit fiori în trupurile noastre despuiate. Din patul în care stăteam culcaţi, aflat în camera din fund a apartamentului de la etajul al doilea, îi vedeam pe copiii care jucau fotbal în grădina din spate, ocărându-se cu îndârjire sub soarele de mai, şi, dându-ne seama că săvârşeam tocmai lucrurile acelea necuviincioase despre care vorbeau ei, oţărându-se unii la alţii, ne-am oprit o clipă în toiul hârjonelii, ne-am privit în ochi şi ne-am zâmbit. Fericirea noastră era însă atât de profundă şi de intensă, încât am uitat îndată de gluma pe care ne-o oferea viaţa în grădina din spatele blocului, aşa cum am uitat şi de cercel.

Când ne-am întâlnit a doua zi, Füsun mi-a spus că-şi pierduse un cercel. Văzusem de fapt, după ce plecase, cercelul acela terminat cu iniţiala numelui ei, care zăcea printre cearşafurile albastre, dar, mânat de imbold ciudat, nu-l pusesem deoparte, ci-l strecurasem în buzunarul sacoului, ca să nu se rătăcească.

— E aici, draga mea.

Am vârât repede mâna în buzunarul drept al sacoului, care era aşezat pe spătarul scaunului.

— Aaa, nu e aici, am spus eu.

M-a încercat, o clipă, sentimentul catastrofei, al ghinionului, dar mi-am adus aminte imediat că, băgând de seamă cât de cald era în dimineaţa aceea, mă îmbrăcasem cu alt sacou.

— Trebuie să fi rămas în buzunarul celuilalt sacou.

— Te rog, nu uita să mi-l aduci mâine, a spus Füsun, privindu-mă cu ochii larg deschişi. Este foarte important pentru mine.

— Bine.

Füsun era o rudă de-a mea, îndepărtată şi săracă, în vârstă de optsprezece ani, de a cărei existenţă aproape că uitasem până cu o lună în urmă. Eu aveam treizeci de ani şi eram pe cale să mă logodesc, iar apoi să mă însor cu Sibel, despre care toată lumea socotea că era foarte potrivită pentru mine.

2. Buticul Şanzelize.

Întâmplările şi coincidenţele care urmau să-mi schimbe întreaga viaţă începuseră cu o lună în urmă, adică pe data de 27 aprilie 1975, când eu şi Sibel văzuserăm într-o vitrină o geantă cu renumita marcă Jenny Colon.

Tocmai treceam alături de Sibel, cu care urma să mă logodesc în curând, pe bulevardul Valikonagi, gustând farmecul unei seri răcoroase de primăvară, uşor ameţiţi şi foarte fericiţi. Veneam de la cină, de la cochetul restaurant Foaierul, deschis de curând în Nişantaşi, unde le povestiserăm pe larg mamei tatei despre pregătirile noastre de logodnă; ceremonia urma să aibă loc la mijlocul lunii iunie, aşa încât Nurcihan, prietena lui Sibel din anii de şcoală petrecuţi la Liceul Notre Dame de Sion şi la Paris, să poată veni de la Paris. Sibel îşi comandase rochia de logodnă cu mult timp în urmă, la Ismet Mătăsoasa care, pe vremea aceea, era cea mai apreciată şi mai costisitoare croitoreasă din Istanbul. Mama şi Sibel discutaseră pentru prima dată în seara aceea despre felul în care urmau să fie montate pe rochie perlele primite în dar de la mama. Viitorul meu socru voia să-i organizeze fiicei sale, care era şi unicul copil, o logodnă fastuoasă, iar faptul acesta îi era pe plac mamei. Tata, la rândul lui, era mulţumit că urma să aibă o noră ca Sibel, care studiase la Sorbona – pe atunci, burghezii din Istanbul afirmau despre toate fetele care îşi făcuseră studiile la Paris că „învăţaseră la Sorbona”.

În vreme ce o conduceam pe Sibel acasă, după masă, o cuprinsesem tandru, cu braţul, pe după umerii puternici şi tocmai cugetam, mândru, cât de fericit şi de norocos eram, când am auzit-o exclamând „a, ia te uită ce geantă frumoasă!”. Deşi eram destul de ameţit de vinul pe care-l băusem, am reţinut imediat prăvălia şi geanta din vitrină, iar a doua zi, îndată după prânz, m-am dus să i-o cumpăr. La drept vorbind, nu mă număr printre bărbaţii aceia delicaţi, politicoşi, fustangii care le fac neîncetat daruri femeilor şi care găsesc tot soiul de pretexte potrivite pentru a le trimite flori; poate că mi-aş fi dorit să fiu astfel. Pe vremea aceea, casnicele bogate din Istanbulul occidentalizat, care se plictiseau în casele lor situate în cartiere precum Şişli, Nişantaşi ori Bebek, nu-şi deschideau „galerii de artă”, ci „buticuri” şi se căzneau să le vândă altor casnice bogate, care se plictiseau la fel de mult ca ele, la preţuri atât de piperate încât puteau fi numite absurde, toalete „în ton cu moda”, ale căror tipare le copiau din reviste de import precum Elle sau Vogue, iar apoi le dădeau la cusut, precum şi haine, gablonzuri şi podoabe de contrabandă aduse cu valiza de la Paris şi Milano. Revăzând-o, după ani de zile, pe Şenay Hanxm, proprietara buticului Şanzelize, aveam să-mi aduc aminte că şi ea îmi era rudă de departe, din partea mamei, întocmai ca Füsun. Faptul că Şenay Hanim urma să-mi dăruiască, peste ani, obiectele de care dispunea, fără a-mi pune nici o întrebare privitoare la motivele interesului meu exagerat faţă de tot soiul de lucruri vechi legate de Füsun şi de buticul Şanzelize, inclusiv de firma de pe uşă, m-a făcut să simt că nu numai ea, ci un număr mai mare de oameni decât crezusem eu iniţial cunoşteau chiar şi unele momente stranii ale poveştii pe care o trăisem.

A doua zi, către douăsprezece şi jumătate, când am intrat în buticul Şanzelize, micul clopoţel de bronz atârnat la uşă, în pântecul căruia se aflau două ciocănele, a iscat un clinchet a cărui amintire îmi face şi-acum inima să tresalte. În ciuda căldurii amiezii de primăvară, magazinul era răcoros şi

cufundat în semiîntuneric. În primul moment am crezut că nu se afla nimeni înăuntru. Apoi am văzut-o pe Füsun. După ce se confruntaseră cu soarele amiezii, ochii mei făceau eforturi să se acomodeze cu bezna dinăuntru; nu ştiu de ce, inima îmi bătea însă de mai-mai să-mi spargă pieptul, asemenea unui val uriaş care stă să se izbească de ţărm.

— Aş dori să cumpăr geanta de pe manechinul din vitrină, am spus.

Foarte frumoasă, m-am gândit eu, foarte atrăgătoare!

— Geanta crem, Jenny Colon?

Când ni s-au întâlnit privirile, mi-am dat seama imediat cine era.

— De pe manechinul din vitrină, am şoptit eu, ca prin vis.

— Am înţeles, a spus ea, şi s-a îndreptat spre vitrină.

Şi-a scos, dintr-o mişcare, pantoful galben cu toc pe care-l purta în piciorul stâng, a păşit în vitrină, lăsându-şi la vedere unghiile vopsite grijuliu cu lac roşu, şi s-a întins spre manechin. M-am uitat mai întâi la pantoful gol, apoi la picioarele ei lungi şi frumoase. Erau deja arse de soare, deşi nu venise încă luna mai.

Fusta ei galbenă, înflorată şi împodobită cu dantelă, părea şi mai scurtă din pricina lungimii picioarelor. A luat geanta, s-a dus în spatele tejghelei şi mi-a arătat, cu un aer misterios şi nespus de grav, de parcă mi-ar fi dezvăluit ceva nespus de intim, cele două compartimente ale genţii, cu fermoar, pe care le deschisese cu degetele ei lungi şi agere (acestea au dat la iveală nişte cocoloaşe de hârtie de mătase crem), cele două despărţituri mai mici (acestea erau goale) şi un compartiment secret, în care se aflau o hârtie pe care scria Jenny Colon şi instrucţiunile de întreţinere. La un moment dat, privirile ni s-au încrucişat.

— Bună, Füsun. Ce mult ai crescut! Pesemne că nu m-ai recunoscut.

— Nu, nene Kemal, te-am recunoscut imediat, dar cum dumneata nu m-ai recunoscut, m-am gândit să nu te stingheresc.

A urmat o clipă de tăcere. M-am uitat înspre partea din geantă pe care mi-o arătase cu puţin timp în urmă. Eram stingherit de frumuseţea ei, de fusta pe care o purta, excesiv de scurtă pentru vremurile acelea, sau poate de altceva, dar, desigur, nu puteam s-o arăt.

— Ei, ce mai faci?

— Mă pregătesc pentru examenul de intrare la facultate. Mai vin şi aici, în fiecare zi. La magazin ajung să cunosc oameni noi.

— Foarte bine. Ia spune-mi acum, cât costă geanta asta?

A descifrat, încruntând din sprâncene, mica etichetă de mână de pe fundul genţii, apoi a spus: „O mie cinci sute de lire". (Pe atunci, suma aceasta echivala cu salariul pe şase luni al unui tânăr funcţionar.)

— Sunt sigură însă că Şenay Hanim o să facă o reducere pentru dumneata. S-a dus acasă, să mănânce de prânz. Probabil că doarme, aşa că nu pot să-i dau telefon, ca s-o întreb. Dar dacă ai trece mai pe seară…

— N-are importanţă, am spus eu, şi am scos portofelul din buzunarul de la spate, cu un gest pe care Füsun avea să-l imite de nenumărate ori,

maimuţărindu-mă, în cuibul nostru tainic de mai târziu, numărând apoi bancnotele.

Füsun a învelit geanta într-o bucată de hârtie – grijulie, dar cu stângăcie -, şi a pus-o într-o sacoşă de plastic. Ştia că, în tăcerea care se aşternuse, îi contemplam braţele lungi, de culoarea mierii, precum şi gesturile, grăbite şi delicate. Când mi-a întins geanta cu graţie, i-am mulţumit.

— Transmite-le complimente lui tanti Nesibe şi tatălui tău (uitasem, preţ de o clipă, numele lui Tank Bey), am spus eu.

Am şovăit o clipă: năluca mea se desprinsese de mine şi o săruta pe Füsun, ţinând-o în braţe într-un cotlon ca rupt din rai. M-am îndreptat repede spre uşă. Era o viziune absurdă şi, în plus, Füsun nu era, de fapt, atât de frumoasă. Clopoţelul de la uşă a scos un clinchet şi am auzit un canar care tocmai se pornea pe triluri. Am ieşit în stradă, iar căldura de afară mi-a făcut plăcere. Eram satisfăcut de darul meu şi o iubeam nespus de mult pe Sibel. Am decis să dau uitării magazinul şi pe Füsun.

3. Rude de departe.

Totuşi, am discutat acest subiect la masa de seară, cu mama, căreia i-am povestit pe nerăsuflate că, ducându-mă să-i cumpăr o geantă lui Sibel, o întâlnisem pe Füsun, ruda noastră de departe…

— A, da, fata lui Nesibe lucrează acolo, la magazinul lui Şenay, păcat de ea! a spus mama. Acum nu mai dau pe la noi nici măcar de sărbători. Concursul ăla de frumuseţe a fost o pacoste. Trec în fiecare zi prin faţa magazinului, dar nu-mi dă inima ghes şi nici nu-mi trece prin minte să intru, să-i dau bună ziua bietei fete. Îmi era însă tare dragă când era mică. Când venea pe la mine să facă croitorie, Nesibe o aducea uneori şi pe ea. Îi scoteam din dulap jucăriile voastre şi, în vreme ce maică-sa cosea, ea se juca în linişte. Răposata tanti Mihriver, mama lui Nesibe, era şi ea o persoană plăcută.

— Ce fel de rude erau ele cu noi, mai exact?

Pentru că tata, care se uita la televizor, nu ne asculta, mama mi-a povestit fudulindu-se cum, cu mulţi înainte de a se căsătorii cu bunica, tatăl ei (Ethem Kemal, adică), care se născuse în acelaşi an cu Atatürk şi mersese la aceeaşi şcoală primară cu întemeietorul Republicii – la Şcoala Şemsi Efendi, mai precis -, după cum se observă în prima dintre aceste fotografii, pe care urma să le descopăr cu mulţi ani mai târziu, avusese o primă soţie, pe care o luase în mare grabă, înainte chiar de a împlini douăzeci şi trei de ani. Sărmana tânără, care era de origine bosniacă (mama bunicii lui Füsun dinspre mamă, cu alte cuvinte), murise în timpul Războaielor Balcanice, la evacuarea oraşului Edirne. Biata femeie nu avusese copii cu bunicul, Ethem Dede; înainte de a se căsători cu el adusese însă pe lume o fată, pe nume Mihriver, după ce se măritase, potrivit expresiei mamei, „pe când nu era decât o copilă”, cu un şeic nevoiaş. Mama îmi spusese de multă vreme că nu se cădea ca tanti Mihriver (bunica dinspre mamă a lui Füsun), pe care o crescuseră nişte oameni ciudaţi, şi fiica ei, Nesibe (mama lui Füsun), să fie socotite rudele noastre de sânge, ci rudele noastre prin alianţă, şi ne cerea, din nu ştiu ce pricină, să le numim pe

femeile provenite din această ramură foarte îndepărtată a familiei „mătuşi”. Mama (se numeşte Vecihe) le jignise pe aceste „rude prin alianţă”, care scăpătaseră şi locuiau pe o stradă dosnică din Teşvikiye, prin faptul că se purtase nemăsurat de distant şi de rece cu ele la vizitele de bairam din ultimii ani. Căci, cu doi ani în urmă, se supărase foarte tare pe tanti Nesibe, care nu numai că nu se împotrivise ca Füsun, care avea pe atunci şaisprezece ani şi era elevă la Liceul de Fete din Nişantaşi, să participe la un concurs de frumuseţe, ci, aşa cum aveam să aflăm mai apoi, îşi mai şi îmboldise fata să facă acest lucru; cum trăsese concluzia, din bârfele care-i ajunseseră mai târziu la ureche, că tanti Nesibe, la care ţinuse şi pe care o protejase cândva, se făIea cu faptul acesta de ruşine, îi întorsese spatele.

Tanti Nesibe, la rândul ei, o iubea şi o preţuia foarte mult pe mama, care era cu douăzeci de ani mai mare decât ea. Aceasta se datora, fără îndoială, şi faptului că mama o sprijinise foarte mult în tinereţe, pe vremea când tanti Nesibe făcea croitorie, colindând rând pe rând casele din cartierele elegante.

— Erau tare, tare săraci, a spus mama. Apoi a adăugat, de teamă să nu fi exagerat: Dar oare numai ei erau săraci, fiule? Toată Turcia era săracă pe atunci.

Pe vremea aceea, mama obişnuia să le-o recomande pe tanti Nesibe prietenelor ei, spunând despre ea „este un om foarte bun şi o foarte bună croitoreasă”, iar o dată (uneori, de două ori) pe an o chema la noi acasă, ca să-i coasă toaletele pentru vreo petrecere ori vreo nuntă. De cele mai multe ori n-o vedeam când venea să facă croitorie, pentru că eram la şcoală. La sfârşitul verii anului 1956, când avea urgent nevoie de o rochie de nuntă, mama a chemat-o pe tanti Nesibe la casa de vară din Suadiye1. Stăteau amândouă în mica încăpere din spatele casei, aflată la etajul al doilea, de la ale cărei ferestre se zăreau, printre palmieri, bărci cu vâsle ori cu motor şi copii care se distrau, plonjând în mare, şi coseau până la miezul nopţii la maşina Singer a mamei, printre foarfecele, acele cu gămălie, centimetrele, degetarele, bucăţile de material croite după tipar şi dantelele care se revărsau din trusa de cusut a lui tanti Nesibe, decorată cu privelişti din Istanbul. Se plângeau, pe de o parte, de căldură, de ţânţari şi de răgazul scurt pe care-l aveau la dispoziţie, şi, pe de altă parte, glumeau şi râdeau ca două surori nespus de ataşate una de alta. Îmi amintesc că Bekri, bucătarul, căra nenumărate pahare cu limonadă în odăiţa aceea înăbuşitoare, cu miros de catifea, pentru că Nesibe, pe atunci în vârstă de douăzeci de ani, era însărcinată şi jinduia neîncetat după aşa ceva, că mama-i spunea bucătarului, pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios, la masa de prânz pe care o luam împreună, „dă-i neîntârziat femeii acesteia însărcinate tot ce-i pofteşte inima, pentru că altfel o să iasă copilul urât!” şi că eu mă uitam cu interes la pântecul uşor bombat al lui tanti Nesibe. Cred că atunci am devenit pentru prima oară conştient de existenţa lui Füsun, dar nimeni nu ştia încă dacă pruncul din pântece avea să fie fată sau băiat.

— Nesibe a înscris-o pe fată la concurs, pretinzând că era mai mare decât în realitate, fără să-i spună nici măcar bărbatului ei, a zis mama, înfuriindu-se

şi mai tare, pe măsură ce-şi amintea de cele întâmplate. Din fericire, n-a câştigat, aşa că au scăpat de ruşine. Dacă s-ar fi băgat de seamă, fata ar fi fost dată afară din liceu… Acum a terminat liceul, dar nu cred să studieze ceva temeinic. Acum nu mai vin nici în vizită de bairam, ca să aflăm şi noi ce fac… Toată lumea ştie ce soi de fete ori de femei participă la concursurile de frumuseţe din ţara asta. Cu tine cum s-a purtat?

Mama dădea de înţeles că Füsun începuse să se culce cu feluriţi bărbaţi. Auzisem o cleveteală asemănătoare şi de la prietenii mei afemeiaţi din Nişantaşi, când fotografia lui Füsun apăruse în ziarul Milliyet alături de fotografiile celorlalte fete, care câştigaseră concursul, dar nu dorisem defel să mă arăt interesat de subiectul acesta degradant. Când între noi s-a aşternut tăcerea, mama a spus, îndreptându-şi spre mine degetul arătător, cu un aer misterios:

— Bagă de seamă! Eşti pe cale să te logodeşti cu o fată aparte, foarte plăcută şi foarte frumoasă! Arată-mi geanta pe care i-ai cumpărat-o! Mümtaz (numele tatei), uite, Kemal i-a cumpărat o geantă lui Sibel!

— Zău? a spus tata.

Pe chipul lui s-a aşternut o expresie de sinceră bucurie, de parcă chiar ar fi văzut geanta, i-ar fi plăcut foarte mult şi s-ar fi bucurat de fericirea fiului său şi a iubitei acestuia, dar nici măcar nu şi-a desprins ochii de televizor.

4. Făcând dragoste la birou.

Pe ecranul spre care privea tata se zărea reclama pretenţioasă a „primei băuturi carbogazoase cu fructe din Turcia", pe care o lansase pe piaţă, în toată ţara, prietenul meu Zaim. M-am uitat o clipă cu atenţie la reclamă şi mi-a plăcut. Cum tatăl său, fabricantul, câştigase foarte mult în ultimii zece ani, la fel ca şi tata, Zaim se lansase în afaceri noi, curajoase, folosindu-se de capitalul acumulat. Îmi doream ca prietenul meu să aibă parte de succes în aceste întreprinderi, pentru care îi mai dădeam şi eu unele idei.

Studiasem managementul de afaceri în America, după care revenisem în ţară şi făcusem armata; tata dorise să am şi eu o anumită influenţă la fabrică, care devenea tot mai mare, precum şi în conducerea noilor companii, la fel ca fratele meu mai mare, aşa încât mă făcuse, încă de tânăr, director general la Satsat, compania de distribuţie şi export din cartierul Harbiye. Satsatul avea buget mare şi aducea mult profit, dar acesta nu mi se datora mie, ci faptului că beneficiile fabricilor şi ale celorlalte companii erau transferate la Satsat, prin diverse trucuri contabile. Fiind fiul patronului, îmi petreceam zilele străduindu-mă să dau dovadă de modestie în faţa funcţionarilor cu experienţă, mai mari cu douăzeci-treizeci de ani, care se treziseră cu mine director peste noapte, precum şi a funcţionarelor de vârsta mamei, pieptoase şi înfundate în rutină, şi să învăţ de la ei subtilităţile afacerii.

Către seară, după ce toată lumea părăsea vechea clădire a Satsatului din Harbiye, care se cutremura din temelii ori de câte ori treceau prin faţa ei autobuzele şi troleibuzele municipalităţii, la fel de ostenite şi de hodorogite ca şi funcţionarii în vârstă – treceau foarte multe -, făceam dragoste, în cabinetul

directorului general, cu Sibel, care venea să mă vadă şi cu care plănuiam să mă logodesc peste puţin timp. Sibel, a cărei părere despre secretare nu era, de fapt, foarte diferită de a mamei, în ciuda modernismului şi a vorbelor ei despre drepturile femeii şi feminism, deprinse în Europa, spunea uneori:

— Să nu facem dragoste aici, căci mă simt ca o secretară!

Însă adevărata cauză a reţinerii pe care o simţeam la ea când făceam dragoste pe divanul de piele din birou se datora, desigur, temerilor pe care le încercau fetele din Turcia la ideea de a-şi începe viaţa sexuală înainte de căsătorie.

Fetele privilegiate din familiile înstărite, occidentalizate, care văzuseră Europa, începuseră să încalce pentru prima oară în acei ani, pe ici, pe colo, tabuul „virginităţii" şi să se culce cu iubiţii lor înainte de a se mărita. Sibel, care se făleа şi ea uneori cu faptul că se număra printre fetele acelea „curajoase", începuse să se culce cu mine în urmă cu unsprezece luni. Era un răstimp îndelungat, aşa încât venise vremea să ne căsătorim!

Dar nu vreau acum, după ani de zile, când încerc să-mi depăn povestea cu toată sinceritatea de care sunt în stare, să exagerez îndrăzneala iubitei mele şi să bagatelizez presiunea la care erau supuse femeile în privinţa sexualităţii. Pentru că Sibel mi se dăruise doar după ce se asigurase că eram o persoană „cu intenţii serioase", adică după ce ajunsese la convingerea că eram „o persoană de încredere", şi după ce avusese certitudinea că, în cele din urmă, aveam să mă însor cu ea. Iar eu, ca o persoană responsabilă, onestă ce eram, firește că aveam să mă căsătoresc cu ea – doream, de fapt, foarte mult acest lucru; chiar dacă n-aş fi dorit-o însă, tot nu mai aveam cum s-o părăsesc, pentru că-mi „dăruise fecioria ei". Acest sentiment al responsabilităţii punea în umbră un altul – iluzia că eram „liberi şi moderni" (desigur că nu foloseam aceste cuvinte referindu-ne la noi), pe care o încercam pentru că făcuserăm dragoste înainte de căsătorie -, care ne ataşa, prin mândria pe care ne-o insufla, care ne apropia, în egală măsură.

Simţeam că asupra noastră plutea o umbră asemănătoare şi când remarcam aluziile îngrijorate pe care le făcea Sibel la căsătorie, care se cuvenea să aibă loc cât mai curând. Existau însă şi momente în care eu şi Sibel eram foarte fericiţi făcând dragoste la birou. Îmi amintesc că, în vreme ce de afară răzbătea zgomotul autobuzelor şi al celorlalte maşini de pe Bulevardul Halaskârgazi, o luam în braţe, pe întuneric, gândindu-mă că aveam să fiu fericit până la sfârşitul vieţii şi că eram foarte norocos. O dată, după ce făcuserăm dragoste, Sibel s-a aşezat pe jumătate despuiată în fotoliul secretarei mele, Zeynep Hanim, şi, în timp ce eu îmi scuturam ţigara în scrumiera pe care scria Satsat, a imitat-o, chicotind şi zdrăngănind la maşina de scris, pe secretara „blondă şi proastă" care era, pe atunci, unul dintre subiectele de neocolit ale revistelor de umor, ale caricaturilor şi ale bancurilor.

5. Restaurantul Foaierul.

Foaierul, ale cărui meniu ilustrat, reclamă, cutie specială de chibrituri şi şervet urma să le caut peste ani, spre a le expune aici, a devenit, în scurt timp,

unul dintre restaurantele în stil european (de imitaţie franţuzească) cele mai îndrăgite de pătura restrânsă de oameni cu stare („înalta societate”, ca să folosim tonul sarcastic al rubricilor de cancanuri din gazete), care locuiau în cartiere precum Beyoglu, Şişli ori Nişantaşl. Restaurantele de felul acesta, care voiau să le lase clienţilor impresia că se găseau într-un oraş european, fără a insista prea mult asupra acestui aspect, nu aveau nume occidentale, pretenţioase precum Ambasador, Majestik sau Royal, ci nume precum Culisele, Scara sau Foaierul, care aminteau de faptul că ne aflam la Istanbul, adică la periferia Occidentului. Odată cu preferinţa manifestată de noii îmbogăţiţi ai generaţiei următoare pentru mâncărurile gătite cândva de bunicile lor în spaţii care-ţi luau ochii, s-au deschis nenumărate localuri cu nume precum Dinastia, Sultanul, Ocârmuitorul, Paşa şi Vizirul, care îmbinau tradiţia cu ostentaţia, iar Foaierul a fost dat uitării.

În timp ce luam cina la restaurantul Foaierul, în seara zilei în care îi cumpărasem geanta, i-am spus lui Sibel:

— N-ar fi mai bine să ne-ntâlnim de-acum încolo în apartamentul mamei din blocul Compasiunea? E orientat către grădina din spate, care e frumoasă.

— Te gândeşti că, după logodnă, o să mai treacă ceva vreme până o să ne căsătorim şi o să ne mutăm la casa noastră? a spus Sibel.

— Nu, draga mea, nu e vorba de asta.

— Nu mai vreau să mă-ntâlnesc cu tine prin apartamente secrete, ca o metresă, de parcă aş comite cine ştie ce delict.

— Ai dreptate.

— Du unde ţi-a venit ideea să ne vedem în apartamentul ăla?

— Las-o baltă! am spus eu.

Am aruncat o privire către oamenii fericiţi din Foaierul şi am dat la iveală geanta, pe care continuam s-o păstrez în sacoşa de plastic.

— Ce e asta? a spus Sibel, simţind că urma să primească un dar.

— Surpriză! Deschide pachetul şi uită-te să vezi!

— Zău?

Când a scos geanta, bucuria copilărească care i se aşternuse pe chip în timp ce deschidea sacoşa de plastic a lăsat loc unei expresii întrebătoare, iar apoi unei expresii dezamăgite, pe care se căznea s-o mascheze.

— Îţi aduci aminte? m-am hazardat eu să spun. Alaltăieri seară, când te-am condus acasă, ai văzut-o într-o vitrină şi ţi-a plăcut.

— Da. Eşti foarte drăguţ.

— Mă bucur că-ţi place. O să-ţi stea foarte bine cu geanta asta la logodnă.

— Din păcate, se ştie de multă vreme ce geantă am să port la logodnă, a spus Sibel. Aaa, dar nu te întrista! Mi-ai cumpărat un cadou foarte frumos şi ai arătat o mare delicateţe… Bine, atunci am să-ţi spun despre ce e vorba, ca să nu te necăjeşti. De fapt, nu pot să port geanta asta la logodnă, pentru că e contrafăcută!

— Cum adică?

— Dragă Kemal, asta nu e o geantă Jenny Colon autentică! E o imitaţie.

— După ce ţi-ai dat seama?

După tot, dragul meu. Uită-te la cusăturile acestea care fixează de piele eticheta cu marca. Iar acum să ne uităm la această Jenny Colon autentică, cumpărată de la Paris: cum sunt cusăturile etichetei? Nici vorbă să se folosească o aţă atât de ieftină…

În timp ce mă uitam la cusăturile genţii autentice, mă întrebam ce anume motiva sentimentul de triumf pe care-l simţeam la viitoarea mea logodnică. Faptul că era fiica unui fost ambasador, acum ieşit la pensie, care ajunsese să vândă şi ultimele pământuri pe care le moştenise de la bunicul său paşă, fiind lefter, şi că, dintr-un anumit punct de vedere, nu era decât o „fiică de funcţionar" îi dădea uneori lui Sibel un sentiment de disconfort şi de nesiguranţă. Când o copleşea acest sentiment, povestea cum cânta la pian bunica ei dinspre tată, sau cum se pusese bunicul ei în slujba Războiului de Independenţă2, sau cât de apropiat fusese bunicul ei dinspre mamă de sultanul Abdülhamit3, iar eu mă simţeam, la rândul meu, mâhnit de indispoziţia ei şi o iubeam şi mai mult. Pentru că la începutul anilor 1970, odată cu dezvoltarea industriei textile şi a exportului, populaţia Istanbulului se triplase, în oraş, mai cu seamă în cartierele noastre, preţurile terenurilor se dublaseră şi ele, companiile tatei se dezvoltaseră foarte mult, iar averea familiei sporise de cinci ori în ultimii zece ani, dar, de fapt, aşa cum se poate deduce şi după numele familiei Basmaci4, ai noştri făceau avere de pe urma industriei textile de trei generaţii. Faptul că, în ciuda tuturor eforturilor depuse de aceste trei generaţii, geanta de producţie europeană se vădise a fi „contrafăcută" mă făcea să încerc un sentiment de neplăcere.

Văzând că-mi pierise buna dispoziţie, Sibel m-a mângâiat pe mână:

— Cât ai dat pe geantă? m-a întrebat ea.

— O mie cinci sute de lire, am spus eu. Dacă n-o vrei, am s-o schimb mâine.

— N-o schimba, dragul meu, cere banii înapoi. Pentru că te-au păcălit rău de tot!

— Proprietara magazinului, Şenay Hanim, e rudă cu noi de departe, prin alianţă! am spus eu, ridicând din sprâncene a mirare.

Sibel şi-a luat înapoi geanta, în care continuam să răscolesc, dus pe gânduri:

— Dragul meu, eşti atât de învăţat, de deştept şi de cultivat, dar nu pricepi deloc cum te pot păcăli femeile! mi-a spus ea, zâmbind cu afecţiune.

6. Lacrimile lui Füsun.

A doua zi, la prânz, m-am dus din nou la buticul Şanzelize, cu aceeaşi sacoşă de plastic în care se afla geanta. După ce s-a auzit clopoţelul de la uşă, m-am crezut iarăşi singur în locul acela, care mi se părea mult prea întunecos şi rece. Magazinul cufundat în semiîntuneric era stăpânit de o linişte magică, care avea să fie curmată brusc de trilurile unui canar. Am zărit apoi, printr-un paravan şi printre frunzele unui ciclame mari, aşezate într-un ghiveci, umbra

lui Füsun. Se afla alături de o clientă grasă, care încerca ceva în cabina de probă. De data aceasta purta o cămaşă drăguţă, imprimată cu zambile, flori de câmp şi frunze, care-i venea foarte bine. Când m-a văzut, mi-a zâmbit cu drăgălăşenie.

— Eşti ocupată, probabil, am spus eu, arătând din ochi spre cabina de probă.

— Terminăm imediat, a spus ea, de parcă ar fi împărtăşit intimitatea magazinului cu un muşteriu foarte vechi.

Canarul ţopăia de colo-colo prin colivie, iar ochii îmi picaseră pe nişte mărunţişuri importate din Europa şi pe nişte reviste de modă stivuite într-un colţ, dar nu eram în stare să mă concentrez pe nimic. Realitatea aceea frapantă, de care dorisem să uit, pe care dorisem s-o privesc ca pe ceva banal, mă lua din nou în stăpânire: aveam sentimentul că, uitându-mă la ea, vedeam o persoană nespus de cunoscută, că o ştiam. Semăna cu mine. Şi părul meu fusese ondulat şi negru, la fel ca al ei în copilărie, dar, pe măsură ce înaintasem în vârstă, devenise drept, aidoma cu al ei. Aveam senzaţia că mă puteam pune cu foarte mare uşurinţă în locul ei, că o puteam înţelege în profunzime. Cămaşa de stambă pe care o purta îi scotea şi mai mult în evidenţă naturaleţea tenului şi blondul părului, acum vopsit. Mi-am amintit cu amărăciune de felul în care vorbeau despre ea prietenii mei, care afirmau că era „ieşită din Playboy". Oare era posibil să se fi culcat cu ei? „Dă geanta înapoi, ia-ţi banii şi pleacă. Eşti pe cale să te însori cu o fată minunată!", mi-am spus eu. Priveam afară, către Piaţa Nişantaşii dar peste puţină vreme imaginea de vis a lui Füsun s-a reflectat în vitrina fumurie ca o nălucă.

După ce femeia din cabină, care încercase nişte haine, a ieşit din magazin pufnind, fără să fi cumpărat nimic, Füsun s-a apucat să împăturească fustele probate şi să le pună la loc.

— Aseară v-am văzut trecând pe stradă, a spus ea, cu gura aceea atrăgătoare care părea să se lăţească pe toată faţa.

Când mi-a zâmbit cu drăgălăşenie, am băgat de seamă că-şi vopsise buzele cu un ruj de culoare roz pal. Rujul marca Misslyn, simplu, de producţie locală, era foarte popular pe vremea aceea, dar asupra ei avea un efect ciudat.

— Când ne-ai văzut? am întrebat eu.

— Către seară. Eraţi cu Sibel Hanim. Eu mă aflam pe trotuarul de vizavi. Vă duceaţi la masă?

— Da.

— Vă potriviţi foarte bine! a spus ea, aşa cum fac unii bătrâni cărora le face plăcere să contemple fericirea tinerilor.

N-am întrebat-o de unde o cunoştea pe Sibel.

— Avem o mică rugăminte, am spus eu.

Când am scos geanta din sacoşă, am încercat un sentiment de ruşine şi nelinişte.

— Vreau să înapoiez asta…

— Sigur, o schimbăm! Am să vă dau mănuşile acestea cochete sau această pălărie, pe care am primit-o de curând de la Paris. Lui Sibel Hanim nu i-a plăcut geanta?

— N-o schimbăm! am spus eu, jenat. Vrem banii înapoi.

Am văzut cum pe chipul ei se aşternea o expresie de derută, aproape de teamă.

— De ce? a întrebat ea.

— Se pare că geanta asta nu e o Jenny Colon autentică, ci e contrafăcută, am şoptit eu.

— Cum adică?!

— Eu nu mă pricep la aşa ceva, am replicat, neputincios.

— Aici nu se petrec asemenea lucruri! a spus ea cu severitate. Doriţi banii pe loc?

— Da.

Pe faţa ei şi-a făcut apariţia o expresie de suferinţă intensă… Doamne, m-am gândit eu, de ce nu mi-o fi dat prin minte să arunc geanta asta la gunoi şi să-i spun lui Sibel că am recuperat banii!

— Uite ce este, asta n-are nici o legătură cu dumneata sau cu Şenay Hanim. Din fericire, noi, turcii, imităm sau contrafacem cât ai zice peşte tot ce e la modă în Europa, am spus eu, încercând să zâmbesc. Pentru mine – pentru noi, ar fi trebuit să spun – este suficient ca o geantă să-şi facă treaba şi să dea bine în mâna femeii. Nu mă gândesc la marcă, la cine a făcut-o, la autenticitate şi la altele asemenea.

Dar nici ea nu credea ce spuneam, aşa cum nu credeam nici eu.

— Nu, am să vă înapoiez banii! a spus ea cu asprime.

Am privit ţintă înainte şi am tăcut, cu aerul că mă împăcasem cu soarta şi că mă ruşinam de mojicia mea.

Am simţit totuşi, în ciuda acestui moment de adâncă ruşine, că Füsun nu putea să facă ceea ce trebuia să facă şi că se petrecea ceva ciudat. Füsun se uita spre casa de marcat de parcă ar fi fost un obiect magic, stăpânit de demoni, şi nu se putea atinge de ea cu nici un chip. Când am văzut că i se boţea faţa, care se înroşise ca focul, şi că i se umpleau ochii de lacrimi, m-a cuprins neliniştea şi am făcut doi-trei paşi spre ea.

Începuse să plângă încetişor. N-am reuşit niciodată să-mi amintesc exact cum s-au petrecut lucrurile – m-am pomenit însă îmbrăţişând-o. Şi-a rezemat capul de pieptul meu şi a plâns cu nădejde.

— Iartă-mă, Füsun! am şoptit eu.

Am mângâiat-o pe părul moale, pe frunte.

— Uită de asta, te rog! În cele din urmă, nu e vorba decât de o geantă, care s-a dovedit a fi contrafăcută.

A suspinat ca un copil, a icnit de două-trei ori, după care iar a plâns. Faptul că-i atingeam trupul, braţele lungi şi frumoase, că-i simţeam sânii strivindu-se de pieptul meu, că o ţinusem o clipă în braţe mă ameţise; poate că iluzia că o cunoşteam de ani de zile, că, de fapt, eram foarte apropiaţi unul de

altul se deşteptase în mine pe neaşteptate tocmai pentru a tăinui dorinţa care se deştepta în mine ori de câte ori o atingeam. Era frumoasa mea soră, greu de împăcat, dulce şi tristă! Am simţit o clipă, poate pentru că ştiam că eram rude de departe, că trupul ei aducea cu al meu, din pricina picioarelor şi a braţelor lungi, a oaselor delicate, a umerilor fragili. Dacă aş fi fost fată, dacă aş fi avut cu doisprezece ani mai puţin, trupul meu ar fi arătat tot cam la fel ca al ei.

— N-ai de ce să-ţi faci sânge rău, am spus eu, mângâind-o pe părul lung.

— Nu pot să deschid casa şi să vă dau banii înapoi, mi-a explicat ea. Pentru că, atunci când se duce acasă, în pauza de prânz, Şenay Hamm încuie casa şi ia cheia cu ea. Asta mă jigneşte!

A lăcrimat din nou, cu capul sprijinit de pieptul meu. O mângâiam grijuliu, cu afecţiune pe părul acela minunat.

— Lucrez aici ca să cunosc oameni şi să-mi mai omor timpul, nu pentru bani, a spus ea, printre suspine.

— Omul poate lucra şi pentru bani, am spus eu insensibil, prosteşte.

— Da, a spus ea, ca un copil trist. Tata a fost profesor, iar acum a ieşit la pensie… Acum două săptămâni am împlinit optsprezece ani şi n-am vrut să fiu pentru nimeni o povară.

M-am temut de animalul sexual care se zvârcolea şi se răzvrătea în mine şi mi-am retras mâna de pe părul ei. Ea şi-a dat seama imediat despre ce era vorba, aşa încât şi-a venit în fire şi ne-am îndepărtat unul de altul.

— Vă rog să nu spuneţi nimănui că am plâns, a spus ea, după ce s-a frecat la ochi.

— Ai cuvântul meu, am spus eu. Jur! Suntem complici, Füsun…

Am văzut că zâmbea.

— Să-ţi las acum geanta, am spus eu. Am să vin mai încolo după bani.

— Lăsaţi geanta, dacă vreţi, dar nu veniţi după bani, a spus ea. Şenay Hamm o să susţină sus şi tare că „asta nu e imitaţie” şi o să vă supere.

— Atunci s-o schimbăm cu altceva.

— Nici cu aşa ceva nu mai pot fi de acord, a spus ea, cu un aer de fetiţă mândră şi îmbufnată.

— Nu, n-are nici o importanţă, am încercat eu să dreg lucrurile.

— Dar pentru mine are importanţă, a spus ea cu hotărâre. Când o să vină Şenay Hanim la magazin, am să iau eu banii de la ea.

— Nu vreau ca femeia aceea să te necăjească şi mai tare, am răspuns eu.

— Nu, am găsit chiar de pe-acum o cale, a spus ea, zâmbind vag. Am să-i spun că Sibel Hanim are o geantă la fel şi că de-asta aţi adus-o înapoi. Bine?

— E o idee bună, am spus eu. Am să pretind şi eu acelaşi lucru faţă de Şenay Hanim.

— Nu, dumneavoastră nu-i spuneţi nimic, a replicat Füsun cu aceeaşi hotărâre. Pentru că o să-ncerce imediat să vă tragă de limbă. Şi nu mai veniţi pe la magazin! Am să-i las bani mătuşii Vecihe.

— Auleo, să n-o amestecăm pe mama în asemenea lucruri, pentru că e foarte curioasă!

— Atunci unde să vă las banii? a întrebat Füsun, înălţând din sprâncene.

— Mama are un apartament în blocul Compasiunea, pe bulevardul Teşvikiye, la numărul 131, am spus eu. Înainte de a pleca în America, mă închideam acolo şi învăţam ori ascultam muzică. E un loc foarte frumos, cu vedere spre grădina din spate… Chiar şi acum plec de la serviciu în fiecare după-amiază, mă încui acolo şi lucrez de unul singur, între două şi patru.

— Sigur. Am să vă aduc banii acolo. Ce număr are apartamentul?

— Patru, am spus eu, aproape în şoaptă.

Din gură mi-au mai ieşit apoi cu mare greutate următoarele şase cuvinte, care sunau din ce în ce mai stins:

— La etajul al doilea. La revedere!

Căci inima mea intuise pe dată situaţia în care mă găseam şi nu pornise să bată nebuneşte. Înainte de a mă repezi afară din magazin, mi-am adunat toate forţele şi i-am mai aruncat o ultimă privire, de parcă totul ar fi fost ca de obicei. Odată ajuns în stradă, unde sentimentul de ruşine şi remuşcare care mă stăpânea se îngemăna cu fericirea, trotuarele din Nişantaşi, năpădite de zăpuşeala de primăvară ce domnea la vremea prânzului, au început să mi se pară, în mod miraculos, colorate într-un galben intens. Picioarele mă purtau pe la umbră, pe sub tende brăzdate de dungi groase, albastre şi albe, deschise pentru a proteja vitrinele de soare, şi pe sub streşini, când am văzut într-o vitrină o carafă de un galben strălucitor şi, mânat de un impuls, am intrat în magazinul cu pricina şi am cumpărat-o. Împotriva a ceea ce se petrece îndeobşte cu lucrurile agonisite la întâmplare, carafa aceea galbenă a zăbovit aproape douăzeci de ani, mai întâi pe masa mamei şi a tatei, apoi a mamei şi a mea, fără ca cineva să aducă vreodată vorba despre ea. Ori de câte ori o apucam de toartă la mesele de seară, îmi aduceam aminte de primele zile ale nefericirii în care mă împinsese viaţa şi pe care mama mi-o reproşa atât prin tăcere, cât şi prin privirile pe jumătate mustrătoare, pe jumătate întristate pe care mi le arunca.

Pe la prânz am sărutat-o pe mama care, văzându-mă în faţa ei, pe de o parte s-a bucurat, iar pe de altă parte mi-a aruncat o privire care spunea „sper că nu s-a întâmplat nimic rău!”. I-am spus că luasem carafa pentru că aşa-mi venise mie, după care am adăugat:

— Dă-mi cheia apartamentului din blocul Compasiunea. Uneori e atâta lume la birou, că nici nu pot să lucrez. Vreau să arunc o privire, să văd dacă nu mi-ar fi mai bine în el. Când eram mai tânăr, mă închideam acolo şi lucram foarte bine.

Mama a spus:

— E plin de praf.

Mi-a adus însă imediat, din camera ei, cheia de la poartă şi cheia apartamentului, pe care le legase cu o panglică roşie:

— Îţi aminteşti de vaza de Kütahya5, aceea cu flori roşii? m-a întrebat ea, în timp ce-mi dădea cheia. Nu mai dau de ea prin casă, aşa că aruncă tu o privire, să vezi dacă nu cumva am dus-o acolo. Şi nu mai munci atât! … Tatăl

vostru a trudit toată viaţa, aşa că voi, copiii, vedeţi-vă de ale voastre, ca să fiţi fericiţi. Plimbă-te cu Sibel, bucuraţi-vă de primăvară, distraţi-vă!

Mi-a pus cheia în mână şi mi-a spus, cu o privire misterioasă:

— Bagă de seamă!

Când ne arunca privirea aceea în copilărie, mama ne sugera o primejdie care urma să vină din străfundurile vieţii, care era mai profundă şi mai obscură decât simpla încredinţare a unui chei.

7. Blocul Compasiunea.

Mama cumpărase apartamentul din blocul Compasiunea cu douăzeci de ani în urmă, cu intenţia de a face o investiţie, dar şi de a avea la dispoziţie un loc în care să se ducă din când în când, ca să-şi mai limpezească mintea şi să-şi omoare timpul; în scurtă vreme însă îl transformase într-un spaţiu în care obişnuia să abandoneze lucruri vechi, pe care le socotea demodate, dar şi lucruri abia cumpărate, de care se plictisea repede. Numele blocului, pe care-l îndrăgeam pentru grădina din spate, în care jucau fotbal copiii şi care era umbrită, în copilăria mea, de chiparoşi şi castani groşi, mi se părea amuzant şi, pe de altă parte, îmi plăcea povestea acestui nume, pe care mama o depăna bucuros.

După ce, în 1934, Atatürk îi obligase pe toţi cetăţenii turci să-şi ia câte un nume de familie, foarte multe imobile ridicate de curând la Istanbul începuseră să primească asemenea denumiri. Cum, pe vremea aceea, numele străzilor din Istanbul şi numerele caselor nu aveau o noimă anume şi cum, pe de altă parte, familiile numeroase şi cu dare de mână erau identificate cu marile conace şi clădiri în care locuiau de-a valma, ca în perioada otomană, faptul acesta era cum nu se poate mai nimerit. (Foarte multe familii înstărite despre care voi vorbi în povestea mea deţin câte un bloc care le poartă numele.) O altă tendinţă a aceloraşi ani era ca imobilele să primească nume care să întruchipeze principii şi valori alese; mama spunea însă că aceia care dădeau blocurilor pe care le construiau nume precum Libertatea, Caritatea ori Virtutea erau genul de persoane care încălcaseră toată viaţa asemenea valori. Blocul Compasiunea începuse să fie construit de un bogătaş bătrân, care făcuse comerţ cu zahăr la negru în timpul Primului Război Mondial şi care, mai apoi, căzuse pradă mustrărilor de conştiinţă. Cei doi fii ai săi (fata unuia dintre ei mi-a fost colegă de clasă), care-şi dăduseră seama că bărbatul urma să dea blocului statutul de fundaţie pioasă şi să împartă săracilor veniturile obţinute de pe urma lui, demonstraseră, prin certificate medicale, că tatăl lor se ramolise şi-l internaseră la azil, după care puseseră mâna pe clădire, fără a-i schimba însă numele, care mie mi se părea straniu în copilărie.

A doua zi, miercuri, 30 aprilie 1975, între două şi patru, am aşteptat-o pe Füsun la apartamentul din blocul Compasiunea; ea însă n-a venit. Eram uşor afectat şi mă simţeam confuz; în vreme ce reveneam la birou, încercam o stare de disconfort profund. A doua zi m-am dus din nou la apartament, parcă pentru a-mi atenua această senzaţie. Dar Füsun tot n-a venit. Regăseam în încăperile acelea neaerisite, printre vazele şi hainele vechi, printre lucrurile

uzate şi prăfuite pe care le abandonase mama acolo, pradă uitării, ca şi în fotografiile făcute cândva de tata cu stângăcie, pe care le cercetam rând pe rând, foarte multe amintiri din copilăria şi tinereţea mea, de care nici măcar nu ştiam că-mi ieşiseră din minte, iar această forţă a lucrurilor îmi atenua, parcă, senzaţia de neplăcere.

În ziua următoare, în timp ce luam masa de prânz la restaurantul lui Haci Arif din Beyoglu alături de Abdülkerim, mandatarul Satsatului la Kayseri (şi prietenul meu din armată), mi-am amintit, ruşinat, cum mă dusesem două zile la rând în apartamentul acela pustiu, ca s-o aştept pe Füsun. Am decis, jenat, să uit de ea, de geanta contrafăcută, de tot.

Dar, la douăzeci de minute după aceea, m-am uitat la ceas şi mi-am imaginat că Füsun se îndrepta tocmai în clipa aceea spre blocul Compasiunea, ca să-mi înapoieze banii pentru geantă, aşa încât i-am plasat o minciună lui Abdülkerim şi, sfârşindu-mi masa în fugă, am gonit spre blocul Compasiunea.

La douăzeci de minute după ce am intrat eu în bloc, a sunat; la uşă Füsun. Adică, cea care suna trebuie să fi fost Füsun. În timp ce mă-ndreptam să deschid, mi-am amintit că în urmă cu o noapte, mă visasem deschizându-i uşa.

Avea în mână o umbrelă. Părul îi era umed. Purta o rochie cu buline galbene.

— Aa, credeam că m-ai şi uitat. Intră.

— Să nu te deranjez, a spus ea. Îţi dau banii şi plec.

Avea în mână un plic deja folosit, pe care scria Centrul de pregătire „Succes de Excepţie”, dar nu l-am luat. Am cuprins-o pe după umeri, am tras-o înăuntru şi am închis uşa.

— Plouă foarte tare, am spus la întâmplare, deşi, de fapt, nu băgasem de seamă că ploua. Stai puţin jos, ca să nu te ude ploaia degeaba. Am să fac nişte ceai, ca să te-ncălzeşti.

M-am dus în bucătărie. Când m-am întors, se uita la lucrurile vechi, la antichităţile, la bibelourile, la ceasurile prăfuite, la cutiile de pălării, la feluritele fleacuri ale mamei. Ca s-o mai destind, i-am povestit, strecurând la răstimpuri câte-o glumă, că mama cumpărase obiectele acelea, mânată de câte un entuziasm trecător, din magazine la modă aflate prin Nişantaşi şi Beyoglu, din conacele unor paşale, scoase la mezat de urmaşi, din vile de pe Bosfor pe jumătate mistuite de incendii, de la anticari, ba chiar din lăcaşuri de rugăciune părăsite de dervişi, precum şi din feluritele magazine pe la care se abătea în timpul călătoriilor în Europa, pentru ca apoi, după ce le folosea puţin, să le trimită la apartament şi să uite de ele cu desăvârşire. În timpul acesta, deschideam dulapurile care miroseau a naftalină şi a praf şi-i arătam nenumărate maldăre de stofe, o tricicletă pe care o călăriserăm amândoi în copilărie, o oală de noapte (mama le împărţea pe cele vechi rudelor noastre mai sărace), vaza de Kütahya, cu flori roşii, despre care mama îmi spusese „să vedem, n-o fi acolo?”, precum şi numeroase cutii cu pălării.

O zaharniţă de argint ne-a amintit de mesele de bairam de pe vremuri. Când venea pe la noi cu părinţii în dimineţile de bairam ale copilăriei, Füsun era servită, chiar din zaharniţa aceea, cu un amestec de caramele, batoane cu migdale, pastă de migdale şi bomboane în formă de leu, tăvălite prin miez de cocos şi rahat.

— La o sărbătoare de bairam am ieşit cu voi, iar apoi ne-am plimbat cu maşina, a spus Füsun, cu ochii strălucind.

Mi-am amintit şi eu de acea plimbare:

— Pe atunci nu erai decât un copil, am spus eu. Acum ai devenit o fată foarte frumoasă, foarte atrăgătoare.

— Mulţumesc. Acum am să plec.

— Încă nu ţi-ai băut ceaiul. Şi nici n-a stat ploaia.

Am tras-o în faţa uşii de la balcon şi am întredeschis uşor draperia.

A privit pe fereastră cu interes, aşa cum nu pot face decât copiii care ajung pentru prima oară într-un loc nou, într-o casă necunoscută, ori tinerii care izbutesc să rămână curioşi şi deschişi faţă de tot ceea ce se află pe lumea aceasta, pentru că n-au fost încă loviţi de viaţă. I-am contemplat o clipă, arzând de dorinţă, ceafa, gâtul, pielea care-i făcea obrajii atât de atrăgători, nenumăratele aluniţe minuscule de pe piele, care nu se zăreau de departe (oare nu avea şi bunica din partea mamei un ditamai negul chiar în acelaşi loc?). Mâna mi s-a ridicat fără voie, de parcă ar fi fost mâna altcuiva, şi a atins agrafa pe care o avea prinsă-n păr. Agrafa era împodobită cu patru verbine.

— Eşti udă leoarcă pe păr.

— N-ai spus nimănui că am plâns la magazin?

— Nu. Dar eram foarte curios să ştiu de ce ai plâns.

— De ce?

— M-am gândit mult la tine, am spus eu. Eşti foarte frumoasă, foarte aparte. Îmi amintesc foarte bine de tine ca de o copilă mititică, drăgălaşă, brunetă. Dar nici nu-mi trecea prin minte că ai să te faci atât de frumoasă!

În vreme ce zâmbea cu măsură, aşa cum fac fetele frumoase şi bine crescute, deprinse cu complimentele, a ridicat neliniştită din sprâncene. A urmat un moment de tăcere. S-a îndepărtat de mine cu un pas.

— Ce-a spus Şenay Hanim? am întrebat-o eu, schimbând subiectul. A acceptat ideea că geanta e contrafăcută?

— S-a enervat. Când a înţeles însă că ai lăsat geanta şi că ţi-ai cerut banii înapoi, n-a vrut să mai amplifice lucrurile. Mi-a cerut şi mie să uit de povestea asta. Cred că ştia că geanta e contrafăcută. I-am spus că ai venit la prânz şi ţi-ai luat banii. Acum trebuie să plec.

— Nu se poate să pleci fără să-ţi bei ceaiul.

I-am adus ceaiul din bucătărie. Am privit-o cum şi-l răcea, suflând uşor în el, apoi cum îl sorbea cu atenţie, înghiţitură cu înghiţitură, dar şi în grabă. Cu un sentiment care oscila intre admiraţie şi ruşine, afecţiune şi bucurie... Mâna mea s-a întins singură şi a dezmierdat-o pe păr. Mi-am apropiat capul de faţa ei şi, văzând că nu se trăgea înapoi, am sărutat-o repede în colţul buzelor.

S-a făcut roşie ca focul. Cum mâinile îi erau ocupate cu ceaşca de ceai cald, nu se putuse apăra. Era supărată pe mine şi, totodată, confuză – am simţit şi acest lucru.

— Îmi place foarte mult să mă sărut, a spus ea cu mândrie. Dar aici, cu dumneata, nu se poate, desigur.

— Te-ai sărutat de multe ori? am spus eu, străduindu-mă, neîndemânatic, să par copilăros.

— Sigur că m-am sărutat. Dar atât!

A aruncat o ultimă privire, care îmi dădea de-nţeles că, din păcate, bărbaţii sunt, de fapt, cu toţii la fel, asupra camerei, a lucrurilor, a patului din colţ, cu aşternut albastru, pe care dorisem, cu rea intenţie, să-l fac să pară făcut abia pe jumătate. Am observat că rezuma situaţia în minte; dar, poate de ruşine, nu mi-a venit nici o altă idee menită să continue jocul.

Pusesem pe măsuţă, pentru un plus de farmec, un fes creat pentru turişti, care-mi sărise în ochi într-unul dintre dulapuri. A văzut că băgasem de seamă, în timp ce-mi plimbam privirile prin încăpere, că sprijinise de el plicul plin cu bani, dar a spus:

— Am lăsat plicul acolo.

— Nu poţi pleca fără să-ţi bei ceaiul.

— Am să întârzii, a spus ea, dar n-a plecat.

În timp ce ne beam ceaiul am vorbit, fără a ironiza ori ponegri pe nimeni, despre rude, despre copilărie, despre amintirile noastre comune. Continuau să se teamă de mama, căreia mama ei spunea că-i purta un mare respect, dar mama fusese de fapt, persoana care-i arătase cel mai viu interes în copilărie; când veneau pe la noi pentru croitorie îi dădea jucăriile noastre să se joace, câinele şi găina cu cheiţă care-i plăceau foarte mult, dar pe care se temea să nu le strice, îi trimitea în fiecare an daruri, de ziua ei de naştere, prin Çetin Efendi, şoferul – totul, până la povestea cu concursul de frumuseţe. Primise, de pildă, un caleidoscop, pe care încă îl mai păstra… Când mama îi trimitea câte ceva de îmbrăcat, haina aceea era cu câteva măsuri mai mare, ca să nu-i rămână mică imediat. Avea o fustă scoţiană, cu un ac mare de siguranţă, pe care, din această cauză, n-o putuse îmbrăca decât după un an; îi plăcuse atât de mult, încât mai apoi o purtase ca fustă mini, deşi nu mai era la modă. I-am spus că o văzusem odată îmbrăcată cu fusta aceea, în Nişantaşi. Am schimbat imediat subiectul, care ajunsese la talia subţire şi la picioarele ei frumoase. Exista un anume unchi Süreyya, care era ţicnit. Ori de câte ori venea din Germania, acesta lua la rând, vizitându-le ceremonios, feluritele ramuri ale familiei, care începuseră să se rupă una de alta şi, astfel, graţie lui, toţi ajungeau să afle unii de soarta celorlalţi.

— În dimineaţa aceea de Sărbătoarea Jertfei, când am ieşit împreună cu maşina la plimbare, unchiul Süreyya era şi el acasă, a spus Füsun, surescitată.

S-a îmbrăcat repede cu pelerina. A început să-şi caute umbrela. Nu reuşea s-o găsească, pentru că, în drumurile mele spre bucătărie, o aruncasem cât ai zice peşte în spatele dulapului cu oglindă de la intrare.

— Nu-ţi aminteşti unde ai pus-o? am întrebat-o eu, căutând umbrela alături de ea, cu şi mai mare conştiinciozitate.

— Aici trebuie s-o fi lăsat, a spus ea şi a arătat cu nevinovăţie spre dulapul cu oglindă.

În timp ce scotoceam împreună prin tot apartamentul, căutând până şi prin locuri care ar putea fi socotite absurde, am întrebat-o, folosindu-mă de expresia preferată a presei de divertisment, ce făcea „în timpul liber". Nu reuşise să intre la facultate cu un an în urmă, pentru că punctajul pe care-l obţinuse nu era suficient pentru secţia pe care şi-o dorea ea. Acum, în timpul care-i mai rămânea după slujba la buticul Şanzelize, se ducea la Centrul de pregătire „Succes de Excepţie". Pentru că mai avea doar o lună şi jumătate până la examenul de admitere, muncea din greu.

— La ce facultate vrei să te duci?

— Nu ştiu, a spus ea, puţin ruşinată. Îmi doream, de fapt, să intru la conservator şi să mă fac actriţă.

— La şcolile acelea particulare se pierde timpul de pomană, nu sunt decât nişte companii comerciale, am spus eu. Dacă există subiecte care-ţi dau bătăi de cap, mai ales la matematică, vino aici, căci eu mă închid în apartament în fiecare după-amiază, ca să pot lucra o vreme. Am să-ţi arăt cât ai bate din palme.

— La arăţi şi altor fete la matematică? a spus ea.

A ridicat din sprâncene, cu aceeaşi expresie batjocoritoare.

— Nu există alte fete.

— Sibel Hamm vine pe la noi, pe la magazin. Este o femeie foarte frumoasă şi foarte plăcută. Când vă căsătoriţi?

— Ne logodim peste o lună şi jumătate. Ce zici, umbrela asta e bună?

I-am arătat umbrela de soare pe care o cumpărase mama de la Nisa. Mi-a spus că, desigur, nu se putea întoarce la magazin cu umbrela aceea. În plus, voia să plece de-acolo şi nu mai avea atâta importanţă dacă-şi găsea sau nu umbrela.

— Ploaia s-a oprit, a spus ea cu bucurie.

Odată ajunsă la uşă, am simţit, neliniştit, că n-aveam s-o mai văd niciodată.

— Te rog, mai vino o dată, doar ca să bem ceai, am spus.

— Nu te supăra, Kemal, dar nu vreau să mai vin. Ştii şi dumneata că n-am să mai vin. Nu-ţi face griji, n-am să spun nimănui că m-ai sărutat.

— Şi umbrela?

— Umbrela este a lui Şenay Hamm, dar poate să rămână aici, a spus ea, m-a sărutat pe obraz cu o mişcare grăbită, nelipsită de afecţiune, şi a plecat.

8. Prima băutură carbogazoasă pe bază de fructe din Turcia.

Expun aici anunţurile din ziare, filmele publicitare şi variantele cu căpşuni, piersici, portocale şi vişine ale primei băuturi carbogazoase cu fructe din Turcia, Meltem, care ne aminteşte de atmosfera fericită, veselă şi destinsă, precum şi de optimismul care ne anima în acele zile. Zaim dădea în seara aceea

o mare petrecere în apartamentul său cu perspectivă din Ayaspaşa, pentru a sărbători lansarea pe piaţă a răcoritorii Meltem. Urma să ne revedem cu nenumăraţi prieteni. Sibel era mulţumită că pătrunsese în cercul prietenilor mei, tineri şi bogaţi, era foarte satisfăcută de plimbările cu cuterul pe Bosfor, de petrecerile-surpriză cu prilejul zilelor de naştere, de faptul că, după ce ne distram prin cluburi, urcam cu toţii în maşini, în miez de noapte, şi colindam Istanbulul stradă cu stradă, dar nu-l plăcea pe Zaim. Spunea că era prea ostentativ, prea fustangiu şi prea „vulgar" şi găsea foarte „banal" faptul că invita dansatoare la sfârşitul petrecerilor pe care le organiza, în ideea de a le oferi oaspeţilor o „surpriză", punându-le să danseze din buric, ori faptul că aprindea ţigările fetelor cu brichete care purtau emblema Playboy. Sibel nu agrea nici faptul că Zaim trăia felurite aventuri cu artiste de mâna a doua, cu manechine (o meserie dubioasă, recent apărută în Turcia acelor zile), cu care nu avea să se însoare niciodată, pentru simplul motiv că acestea se culcau cu el fără a avea nici un fel de pretenţii, şi-l considera iresponsabil pentru că întreţinea relaţii fără viitor cu fete oneste. De aceea, am fost uimit să constat că era dezamăgită când i-am spus, la telefon, că nu puteam să mă duc la petrecerea din seara aceea, căci nu eram în apele mele şi nu puteam să ies.

— Se pare că urmează să vină şi manechinul acela german despre care s-a scris în ziare şi care joacă în reclama cu răcoritoarea Meltem! a spus Sibel.

— Îmi spui mereu că Zaim ar fi un exemplu rău pentru mine…

— Trebuie să fii cu adevărat bolnav dacă nu mergi la petrecerea lui Zaim. Acum chiar că sunt îngrijorată! Vrei să vin să te văd?

— Las-o baltă! Au grijă de mine mama şi Fatma. Îmi trece până mâine.

M-am întins în pat îmbrăcat, m-am gândit la Füsun şi am hotărât să o dau uitării, să nu mă mai văd cu ea până la sfârşitul vieţii.

A doua zi, pe data de 3 mai 1975, la ora două şi jumătate, Füsun a venit la blocul Compasiunea şi a făcut dragoste cu mine, mergând pentru prima oară în viaţa ei „până la capăt". În ziua aceea nu m-am dus la birou, pentru că visam să mă văd cu ea. Acum, după ani de zile, când povestesc cele întâmplate, socotesc şi eu că aceste ultime cuvinte n-au cum să oglindească realitatea, dar în ziua aceea chiar nu mă gândeam că urma să vină… Eram preocupat de vorbele pe care le rostise cu o zi în urmă, de lucrurile din copilărie, de antichităţile mamei, de ceasurile vechi, de tricicletă, de lumina stranie din apartamentul cufundat în semiîntuneric, de mirosul de praf şi de lucruri ponosite, de dorinţa de rămâne singur şi de a contempla grădina din spatele casei… Pesemne că fusesem atras într-acolo de toate aceste obiecte. Intenţionam, de asemenea, să meditez încă o dată la întâlnirea din ziua precedentă, s-o retrăiesc, să spăl şi să pun la loc paharele de ceai pe care le folosise ea, să fac ordine printre lucrurile mamei şi să-mi uit ruşinea… În timp ce aşezam totul la loc, am găsit o fotografie făcută de tata, care înfăţişa patul, fereastra şi grădina, văzute din ultima încăpere, şi mi-am adus aminte că aranjamentul camerei nu se schimbase de ani de zile… Îmi amintesc că atunci când a sunat soneria, m-am gândit că la uşă era mama.

— Am venit să-mi iau umbrela, a spus Füsun.

Stătea în uşă, fără să intre.

— Ce-ar fi să intri, am spus eu.

A şovăit o clipă. Apoi, simţind că săvârşea o impoliteţe rămânând ţintuită în prag, a intrat. Am închis uşa după ea. Îşi pusese cordonul acesta alb cu cataramă iată, care-i făcea mijlocul să arate şi mai subţire, şi rochia aceasta roz închis, cu nasturi albi, care-i venea foarte bine. În anii primei tinereţi aveam o slăbiciune, în sensul că nu reuşeam să mă simt în largul meu alături de fetele frumoase şi misterioase decât dacă eram sincer cu ele. La treizeci de ani credeam că scăpasem de această francheţe, de această naivitate, dar se pare că mă înşelasem:

— Umbrela ta e aici, am spus eu repede.

M-am întins către partea din spate a dulapului cu oglindă şi am dat la iveală umbrela. Nici măcar nu m-am întrebat de ce n-o luasem de acolo mai devreme.

— Cum de a căzut aici?

— De fapt, n-a căzut. Am ascuns-o eu ieri, ca să nu pleci prea repede.

A şovăit o clipă între a zâmbi şi a înălţa din sprâncene. Am prins-o de mână şi am tras-o spre bucătărie, sub pretextul de a-i face un ceai. Bucătăria mirosea a praf şi a umezeală şi era cufundată-n semiobscuritate. Odată ajunşi acolo, totul a mers foarte repede şi, nemaiputându-ne abţine, am început să ne sărutăm. Peste puţin timp, ne sărutam îndelung şi cu patimă. Era atât de pasionată de sărut, îşi încolăcise braţele atât de strâns în jurul gâtului meu şi ţinea ochii închişi cu atâta îndârjire, încât am simţit că urma să ne iubim „până la capăt”.

Având însă în vedere faptul că era virgină, lucrul acesta era imposibil. În vreme ce ne sărutam, am simţit că Füsun luase deja această decizie importantă din viaţa ei şi că venise acolo pentru „a merge până la capăt” cu mine. Asemenea lucruri nu se întâmplau însă decât în filmele străine. Mi se părea ciudat ca o fată din Turcia să facă aşa ceva pe neaşteptate. Poate că, de fapt, nici nu era fecioară…

Am ieşit din bucătărie, continuând să ne sărutăm fără oprire, ne-am aşezat pe marginea patului şi, fără prea multe fasoane, dar şi fără să ne privim în ochi, ne-am scos cea mai mare parte a hainelor, după care ne-am strecurat sub pătură. Pătura era prea groasă şi, în plus, la fel ca în copilărie, îmi irita pielea, aşa încât, după o vreme, am dat-o la o parte şi am rămas aşa cum eram, pe jumătate despuiaţi. Amândoi eram leoarcă de sudoare, dar, nu ştiu de ce, înlăturarea păturii ne-a relaxat. Printre draperiile trase pătrundea lumina gălbuie, portocalie a soarelui, care făcea ca trupul ei transpirat să pară mai curând de culoarea bronzului. Faptul că Füsun se putea uita şi ea acum la trupul meu aşa cum mă uitam eu la ea, faptul că-şi apropiase privirile şi-mi contempla în tăcere, fără a se lăsa cuprinsă de nelinişte, fără a avea o senzaţie de prea mare stranietate, ba chiar încercând dorinţă şi, deopotrivă, o vagă afecţiune, acea parte necuviincioasă a trupului care se învârtoşase şi devenise

cât se poate de vizibilă mi-a trezit, din gelozie, convingerea că mai văzuse şi alţi bărbaţi goi, prin alte paturi, pe alte canapele ori banchete de maşină.

Amândoi ne-am lăsat purtaţi de muzica aceea spontană iscată de jocul plăcerii şi al dorinţei, care, după mine, se cuvine a fi trăit în orice poveste de dragoste rezonabilă. Dar, după o vreme, s-a vădit, după privirile îngrijorate pe care ni le aruncam unul altuia în străfundul ochilor, că eram cu gândul la lucrul acela greu de făptuit care se afla înaintea noastră. Füsun şi-a scos cerceii – pe unul dintre ei l-am expus, ca prim exponat, în muzeul nostru – şi i-a aşezat cu grijă pe măsuţa aflată într-un colţ al camerei. Faptul că făcuse acest gest cu acelaşi sentiment al datoriei cu care-şi scoate ochelarii, înainte de a intra în mare, o fată extrem de mioapă m-a făcut să mă gândesc că, într-adevăr, aveam să mergem pentru prima oară până la capăt. În anii aceia, tinerele purtau podoabe, coliere, brăţări împodobite cu iniţiala numelui lor; n-am acordat nici o atenţie cerceilor. Faptul că, după ce şi-a scos hainele, rând pe rând, Füsun şi-a dat jos şi chiloţii minusculi, cu aceeaşi hotărâre de până atunci, m-a făcut să mă gândesc la acelaşi lucru – avea să facă dragoste cu mine până la capăt. Îmi amintesc că, pe vremea aceea, fetele care nu voiau să meargă până la capăt rămâneau cu chiloţii pe ele, de parcă ar fi purtat un slip.

I-am sărutat umerii cu mireasmă de migdale, i-am atins, cu limba, pielea catifelată de pe gâtul transpirat şi m-am înfiorat văzând că, deşi nu începuse încă sezonul de plajă, sânii ei erau ceva mai deschişi la culoare decât restul pielii, care purta urmele bronzului sănătos de Mediterana. Dacă se simt cuprinse de nelinişte, profesoarele de liceu care predau această parte a romanului le pot recomanda elevilor să sară peste pagina de faţă. Cât despre curioşii care vizitează muzeul, îi rog să contemple exponatele şi să se gândească că am făcut ceea ce trebuia să fac, în primul rând pentru Füsun, care mă privea cu ochi melancolici şi temători, apoi pentru amândoi şi, în foarte mică măsură, pentru propria-mi plăcere; asta le va fi de ajuns. Era ca şi cum amândoi ne străduiam să depăşim, animaţi de cele mai bune intenţii, un obstacol pe care ni-l impunea viaţa. Din pricina aceasta, nu mi s-a părut ciudat că, deşi mă privea ţintă în ochi, nu răspundea nimic când o-ntrebam, printre cuvintele blânde pe care i le adresam în timp ce o striveam, stăruitor, sub greutatea mea, „te doare, iubito?". Pentru că simţeam, din punctul în care mă apropiasem cel mai mult de ea, cum îi tremura imperceptibil, fragil, din străfunduri întregul trup (gândiţi-vă cum tresaltă uşor floarea-soarelui în adierea unui vânt abia simţit), de parcă ar fi fost vorba de propria-mi durere.

Mi-am dat seama, după felul în care-şi ferea ochii de mine şi în care şi-i îndrepta uneori către partea de jos a trupului, cu atenţia unui doctor, că se odihnea şi că dorea să trăiască de una singură împrejurarea aceea, pe care o trăia pentru prima oară şi care-i era sortită o singură dată în viaţă. Cât despre mine, trebuia să duc la bun sfârşit ceea ce aveam de făcut şi să mă gândesc, egoist, la propria-mi desfătare, spre a mă putea izbăvi, relaxat, de călătoria aceea trudnică. În felul acesta, amândoi am descoperit instinctiv că, pentru a gusta şi mai profund plăcerile care urmau să ne lege unul de altul, se cuvenea

să le trăim, fiecare, în felul nostru; prin urmare, în vreme ce ne îmbrăţişam din răsputeri, cu frenezie, ba chiar cu furie, am început să ne folosim reciproc spre a ne satisface propriile dorinţe. În degetele lui Füsun, care rătăceau pe spatele meu, stăruia ceva aidoma spaimei de moarte pe care trebuie s-o fi încercat copila aceea mioapă, nevinovată care, învăţând să înoate în mare, crezuse că era pe cale să se înece şi se agăţase cu toată puterea de tatăl ei, care-i sărise-n ajutor. Întrebând-o, la zece zile după aceea, ce fel de film se derula în mintea ei în timp ce stătea cu ochii închişi şi mă strângea în braţe, avea să-mi răspundă: „Vedeam un câmp împânzit cu floarea-soarelui".

În ziua aceea, la ceasurile când făceam noi dragoste pentru prima oară, copiii împătimiţi de fotbal care aveau să ne acompanieze mereu în zilele următoare cu sporovăiala lor voioasă, cu ţipetele şi sudălmile lor, băteau mingea, urlând şi ocărându-se unul pe altul, în vechea grădină a conacului în paragină care-i aparţinuse cândva lui Hayrettin Paşa. La un moment dat, când răcnetele copiilor au contenit, în încăpere s-a aşternut o linişte nefirească, întreruptă doar de cele câteva ţipete timide ale lui Füsun şi de vreo două-trei gemete satisfăcute scoase de mine, din dorinţa de a mă lăsa în voia plăcerii. De undeva de departe, dinspre Piaţa Nişantaşi, se auzeau fluierul poliţistului de la circulaţie, claxoanele maşinilor şi zgomotul unui ciocan care lovea un cui. Un copil a lovit cu piciorul o cutie de conservă, un pescăruş a ţipat, s-a spart o ceaşcă, iar frunzele platanilor au foşnit, atinse de o boare imperceptibilă.

Stăteam culcaţi, unul în braţele celuilalt, înconjuraţi de linişte, şi amândoi voiam să facem abstracţie de ritualurile acelea sociale primitive, de amănuntele acelea ruşinoase pe care antropologii încearcă să le lămurească şi să le clasifice, precum cearşaful însângerat, hainele de care ne dezbrăcaserăm ori trupurile noastre goale. Füsun a plâns o vreme în tăcere. N-a plecat prea mult urechea la vorbele mele de consolare. Mi-a spus că n-avea să poată uita momentele acelea până la sfârşitul vieţii, apoi iar a plâns puţin, după care s-a liniştit.

Pentru că, peste ani, viaţa avea să mă aducă în situaţia de a deveni antropologul propriilor mele trăiri, nu vreau nicidecum să-i subapreciez pe împătimiţii care se străduiesc să confere un sens vieţilor lor şi vieţilor noastre expunând oalele şi tingirile, obiectele şi instrumentele aduse cu ei de pe meleaguri îndepărtate. Însă atenţia nemăsurată care s-ar putea manifesta faţă de urmele şi lucrurile implicate în „prima noastră partidă de dragoste" ar putea deveni un obstacol în calea înţelegerii sentimentelor de intensă afecţiune şi gratitudine care s-au înfiripat între Füsun şi mine. De aceea, expun aici, la muzeu, în ciuda faptului că Füsun n-a scos-o deloc din geantă în ziua cu pricina, această batistă de bumbac înflorată, împăturită cu aceeaşi grijă ca atunci, pentru a înfăţişa preocuparea cu care iubita mea de optsprezece ani dezmierda, drăgăstoasă, pielea bărbatului de treizeci de ani care eram eu, în timp ce stăteam întinşi în pat, strâns îmbrăţişaţi. Fie ca această călimară de cristal şi această trusă de scris, care i-au aparţinut mamei şi pe care Füsun le-a găsit pe masă, jucându-se mai apoi cu ele în timp ce fuma o ţigară, să indice

delicateţea şi fragilitatea afecţiunii care ne lega! Fie, tot aşa, ca această curea bărbătească lată, la modă pe atunci, care mi-a stârnit un sentiment de vinovăţie pentru că, îmbrăcându-mă şi simţindu-i în mână catarama mare, am fost copleşit de orgoliu bărbătesc, să arate că ne-a fost amândurora nespus de greu să renunţăm la goliciunea noastră paradisiacă şi să ne reluăm veşmintele, ba chiar să aruncăm o privire asupra lumii acesteia, murdare şi vechi!

Înainte de a pleca, i-am spus lui Füsun că, dacă voia să intre la facultate, trebuia să trudească din greu în acea ultimă lună şi jumătate care-i mai rămăsese până la examen.

— Ţi-e teamă să nu rămân toată viaţa în dosul tejghelei? m-a întrebat ea, zâmbind.

— Sigur că nu... Dar vreau să te determin să înveţi înainte de examen. O să lucrăm aici. După ce manuale studiezi? Cele de matematică clasică sau cele de matematică modernă?

— La liceu am fost la clasică. Dar la şcoala pregătitoare folosim ambele seturi de manuale. Pentru că amândouă folosesc la fel de mult în rezolvarea exerciţiilor. Ca să nu mai spun că toate mă bagă în ceaţă!

M-am înţeles cu Füsun să ne întâlnim a doua zi în acelaşi loc, ca să lucrăm la matematică. De îndată ce a plecat ea, am cumpărat de la un librar din Nişantaşi manualele de matematică după care studiase în liceu şi cele pe care le folosea la şcoala pregătitoare şi, răsfoindu-le puţin la birou în timp ce fumam o ţigară, mi-am dat seama că îi puteam fi cu adevărat de folos. Iluzia că aş fi putut-o învăţa matematică a micşorat imediat povara sufletească care mă apăsa în ziua aceea, înlocuită apoi de o fericire nespusă şi o mândrie stranie. Percepeam fericirea ca pe o durere ascuţită în gât, în nas, pe piele şi-mi trăiam mândria, pe care n-o puteam disimula, ca pe un soi de bucurie. Cugetam, cu o parte a minţii, că urma să mă întâlnesc de nenumărate ori cu Füsun în blocul Compasiunea, spre a face dragoste. Îmi dădeam seama că n-aş fi izbutit să fac acest lucru decât dacă m-aş fi comportat ca şi cum în existenţa mea nu s-ar fi petrecut nimic neobişnuit.

10. Luminile oraşului şi fericirea.

În seara aceea, Yeşim, prietena lui Sibel din liceu, se logodea la Pera Palas; urmau să fie de faţă toţi cunoscuţii noştri, prin urmare m-am dus şi eu. Sibel era foarte fericită. Se îmbrăcase cu o rochie argintie, strălucitoare, iar pe deasupra îşi puse un şal tricotat; o interesa totul, socotind că logodna aceea avea să-i servească drept model pentru a noastră, discuta cu toată lumea şi surâdea necontenit.

Când fiul unchiului Süreyya, al cărui nume îl uit mereu, mi-a făcut cunoştinţă cu Inge, manechinul german care juca în reclamele ce promovau răcoritoarea Meltem, băusem deja două pahare cu rachiu, aşa încât mă simţeam relaxat.

— Cum vi se pare Turcia? am întrebat-o eu în engleză.

— N-am văzut decât Istanbulul, a spus Inge. Sunt foarte surprinsă, nu-mi imaginam aşa ceva.

— Dar ce vă imaginaţi?

Ne-am privit o vreme în tăcere. Era o femeie deşteaptă. Învăţase repede că i-ar fi putut lesne răni pe turci cu afirmaţii nepotrivite, aşa încât a zâmbit imediat.

— Meritaţi totul! a spus ea, într-o turcă stricată.

— Într-o săptămână aţi ajuns să fiţi populară în toată Turcia, ce sentimente încercaţi?

— Poliţiştii, şoferii de taxi, lumea de pe stradă, cu toţii mă recunosc, a spus ea, cu o bucurie copilărească. Până şi vânzătorul de baloane m-a oprit pe stradă şi mi-a oferit un balon, spunându-mi „meritaţi totul". E uşor să fii recunoscut într-o ţară în care nu există decât un singur canal de televiziune.

Era, oare, conştientă de faptul că, dorind să pară modestă, era de fapt, ofensatoare?

— Câte canale sunt în Germania? am întrebat eu.

Şi-a dat seama că spusese ceva nelalocul lui şi s-a jenat. Cât despre cuvintele mele, acestea erau inutile.

— În fiecare zi, când mă duc la serviciu, văd pe un zid fotografia dumneavoastră, mare cât un bloc; este foarte plăcută.

— Aaa, da, dumneavoastră, turcii, sunteţi cu mult mai avansaţi decât europenii în materie de reclame.

Preţ de o clipă am fost atât de încântat de aceste cuvinte, încât am uitat că fuseseră rostite din politeţe. L-am căutat din priviri, în mulţimea limbută şi fericită din faţa mea, pe Zaim. Era acolo, vorbea cu Sibel. Îmi plăcea să-mi imaginez că ar fi putut deveni prieteni. Îmi amintesc chiar şi acum, după atâţia ani, că m-am simţit nespus de fericit; când vorbeam între noi, Sibel îl numea pe Zaim „Zaim-Meritaţi-Totul", căci găsea că sloganul acesta, folosit în campania publicitară pentru răcoritoarea Meltem, era profund lipsit de sensibilitate şi foarte egoist. După Sibel, cuvintele acestea, rostite într-o ţară atât de săracă şi de îndurerată precum Turcia, în care nenumăraţi tineri se ucideau între ei sub pretextul apartenenţei la stânga sau dreapta, erau absolut dezgustătoare.

Pe uşile largi ale balconului pătrundea un aer plăcut de primăvară, purtând mireasma florilor de tei. Luminile oraşului se reflectau în apele Cornului de Aur; până şi Kasimpaşa, Bidonvilurile6 şi cartierele sărmane arătau frumos. Simţeam că duceam o viaţă nespus de fericită şi că, în plus, mă pregăteam pentru o şi mai mare fericire, care-mi era rezervată în viitor. Gravitatea momentelor trăite în ziua aceea alături de Füsun îmi stârnea tulburare, dar mă gândeam că fiecare om îşi avea tainele, neliniştile şi temerile lui. Cine ştie câţi dintre oaspeţii aceia eleganţi nu încercau stări de disconfort stranii ori nu aveau răni sufleteşti, dar, pe de altă parte, când stăteai şi sorbeai câteva pahare la o reuniune, printre prieteni, se vădea cât de lipsite de însemnătate şi de trecătoare erau lucrurile care ne preocupau.

— Omul ăla nervos la care te uiţi tu e vestitul Suphi-cel-Rece. Pune mâna pe toate cutiile de chibrituri pe care-i cad ochii şi le colecţionează. Se zice că ar avea nenumărate camere ticsite cu cutii de chibrituri. Lumea zice că ar fi ajuns

aşa după ce I-a lăsat nevasta. La logodna noastră chelnerii n-ar trebui să se îmbrace aşa de ciudat, nu crezi? De ce bei atât de mult în seara asta? Uite ce vreau să-ţi spun!

— Ce?

— Mehmet o place foarte mult pe fata aia, manechinul din Germania; nu se dă dus de lângă ea, iar Zaim e gelos pe el. Aaa, îl ştii pe tipul ăla, băiatul unchiului Süreyya… E şi un fel de rudă cu Yeşim… Ţi-a stricat ceva cheful, vreun lucru pe care nu-l ştiu eu?

— Nu, nu e nimic. Ba chiar sunt foarte fericit!

Chiar şi astăzi îmi amintesc, după ani de zile, de cuvintele tandre pe care mi le adresa Sibel. Sibel era hazoasă, deşteaptă şi afectuoasă şi ştiam că aveam să mă simt bine alături de ea, nu numai în perioada aceea, ci toată viaţa. După ce am condus-o acasă, la ore târzii din noapte, am rătăcit îndelung pe străzile pustii şi întunecate, cu gândul la Füsun. Ceea ce nu izbuteam deloc să-mi alung din minte şi ceea ce mă neliniştea peste măsură era inflexibilitatea ei, dincolo de faptul că se culcase cu mine pentru prima oară. Nu făcuse nici un ful de nazuri şi nu ezitase nici măcar când îşi scosese hainele…

Când am ajuns acasă, nu se afla nimeni în camera de zi; în unele nopţi, tata nu putea să doarmă, aşa încât îl găseam stând acolo, îmbrăcat în pijama, şi-mi făcea plăcere să tăifăsuiesc cu el înainte de a mă duce la culcare. Acum însă dormea şi el, şi mama; din dormitor răzbăteau sforăitul mamei şi suspinele lui. Înainte de a mă culca, am mai dat peste cap un pahar cu rachiu şi am mai fumat o ţigară. Odată aşezat în pat, n-am izbutit să adorm imediat. Prin faţa ochilor mi se perindau imagini deprinse din clipele de dragoste petrecute alături de Füsun, iar acestea se întrepătrundea cu amănuntele ceremoniei de logodnă…

11. Sărbătoarea Jertfei.

Aflat între somn şi trezie, m-am gândit la unchiul Süreyya, ruda noastră îndepărtată, şi la fiul lui, pe care-l văzusem la logodna lui Yeşim şi al cărui nume îl uitam mereu. Cu prilejul uneia dintre sărbătorile de bairam de pe vremuri, când ieşisem la plimbare cu maşina împreună cu Füsun, unchiul Süreyya se afla şi el în vizită la noi. În timp ce stăteam lungit în pat, încercând să adorm, mi-au trecut pe dinaintea ochilor unele imagini din dimineaţa aceea rece şi plumburie de bairam, aidoma unei amintiri deopotrivă foarte familiare şi foarte ciudate, la fel ca în visele care revin la răstimpuri: mi-am amintit de tricicletă, de faptul că ieşisem în stradă cu Füsun, că ne uitaserăm în tăcere la o oaie care era pe cale să fie sacrificată şi că după aceea plecaserăm la plimbare cu maşina.

Am vorbit despre toate acestea a doua zi, când ne-am revăzut la blocul Compasiunea.

— Eu şi cu mama aduseserăm tricicleta de acasă, ca s-o dăm înapoi, a spus Füsun, care îşi amintea de toate acestea cu mult mai bine decât mine. Mama ta mi-o dăduse cu ani în urmă, după ce o folosiserăţi voi – fratele tău

mai mare şi cu tine. Nu mă mai jucam nici eu cu ea, pentru că mă făcusem mare. Mama adusese tricicleta înapoi tocmai în ziua aceea de bairam.

— Iar după aceea, mama trebuie s-o fi adus aici, am spus eu. Mi-am amintit şi eu acum că în ziua aceea era la noi şi unchiul Süreyya…

— Pentru că el a vrut lichior, a spus Füsun.

Füsun îşi amintea cu mult mai bine decât mine de plimbarea aceea cu maşina, care se petrecuse pe negândite. Simt nevoia s-o istorisesc aici, pentru că mi-a venit în minte ascultând-o relatată de ea. Füsun avea doisprezece ani, iar eu douăzeci şi patru. Era 27 februarie 1969, prima zi a Sărbătorii Jertfei. Aşa cum se întâmpla în fiecare dimineaţă de baieram, în casa noastră din Nişantaşi se aflau un număr de oameni îmbrăcaţi la patru ace, cu cravată şi sacou, care se numărau printre rudele noastre de aproape şi de departe, şi care se aflau în aşteptarea mesei de prânz. Soneria de la uşă suna neîncetat şi se iveau mereu alţi musafiri, ca, de pildă, sora mai mică a mamei şi soţul ei pleşuv ori diverşi copii curioşi şi dichisiţi, aşa încât toţi cei de faţă se ridicau în picioare, dând mâna şi sărutându-se, rând pe rând, cu nou-veniţii, apoi se trăgeau alte scaune, iar Fatma Hanim şi eu îi serveam pe oaspeţi cu dulciuri. La un moment dat, tata ne-a luat deoparte, pe mine şi pe fratele meu:

— Unchiul Süreyya iar o ţine una şi bună, că de ce n-avem lichior, copii. Să se ducă unul dintre voi la prăvălia lui Alaaddin şi să cumpere nişte lichior de mentă şi de căpşuni.

Cum, chiar şi în anii aceia, tata o lua uneori razna cu băutura, mama interzisese ca la bairamuri să se mai servească lichior de mentă şi de căpşuni, care, potrivit obiceiului, era servit în pahare de cristal, aşezate pe o tavă de argint. Luase această hotărâre spre binele tatei. Faptul acesta se petrecuse cu alţi doi ani în urmă, tot într-o dimineaţă de bairam, când unchiul Süreyya începuse s-o ţină una şi bună cu lichiorul, iar mama spusese, pentru a pune punct subiectului, „cum adică, alcool la o sărbătoare religioasă?"; vorbele ei generaseră o dispută interminabilă între ea şi unchiul nostru laic, adept fanatic al lui Atatürk, pe tema religiei, a civilizaţiei, a Europei şi a Republicii.

— Care dintre voi se duce? a întrebat tata.

A desprins apoi o bancnotă foşnitoare din teancul de bancnote de zece lire pe care le scotea anume de la bancă la fiecare bairam, pentru a le dărui copiilor, portarilor şi paznicilor care-i sărutau mâna în semn de respect.

— Să se ducă Kemal! a spus fratele meu.

— Să se ducă Osman! am spus eu.

— Haide, du-te tu, dragul meu, mi-a spus tata. Şi nu-i spune mamei unde te duci…

Când ieşeam pe uşă, am văzut-o pe Füsun.

— Hai, vino cu mine, să mergem la băcănie.

Füsun era fiica uneia dintre rudele noastre de departe, avea doisprezece ani şi era slabă, cu nişte picioare ca nişte găteje. Dincolo de fundele albe, imaculate pe care le avea prinse în părul împletit, de un negru strălucitor, şi de îmbrăcămintea curată, înfăţişarea ei nu-ţi atrăgea atenţia prin nimic. Füsun

mi-a amintit, peste ani, de întrebările banale pe care i le adresasem în ascensor acelei fetiţe: În ce clasă eşti? (a cincea), la ce şcoală mergi? (Liceul de Fete din Nişantaşi), ce vrei să te faci când ai să fii mare? (tăcere).

Tocmai ieşiserăm pe poarta blocului şi făcuserăm câţiva paşi prin aerul rece, când am văzut că pe terenul viran şi mocirlos de alături, pe sub teii tineri aflaţi chiar în faţa noastră, se adunase un grup de oameni, care erau pe cale să sacrifice o oaie. Dacă aş fi avut mintea de acum, m-aş fi gândit că tăierea oii ar fi putut s-o afecteze pe fetiţă şi n-aş fi purtat-o pe Füsun într-acolo.

Am mers însă mai departe, curios şi nechibzuit. Bucătarul, Bekri Efendi, şi portarul nostru, Saim Efendi, cu mânecile suflecate, tocmai trântiseră la pământ o oaie, care avea picioarele legate şi era mânjită cu henna. Lângă oaie se afla un bărbat cu şorţ, care ţinea în mână un ditamai cuţitul de măcelar, dar care nu-şi putea face treaba pentru că animalul se zbătea neîncetat. Bucătarul şi portarul, cărora le ieşea abur din gură de atâta zbucium, au izbutit, în cele din urmă, să ţină oaia nemişcată. Măcelarul a apucat-o de botul gingaş, i-a răsucit capul cu brutalitate şi i-a apropiat de gât cuţitul lung pe care-l avea în mână. A urmat un moment de tăcere. „Allah e mare, Allah e mare!", a spus măcelarul. A înfipt repede custura în grumazul alb al oii, lăsând-o apoi să alunece înainte şi-napoi. Când a scos-o, din gâtlej a ţâşnit un sânge vâscos, de un roşu aprins. Oaia se zbătea şi o vedeai cum se sfârşea. Totul era încremenit. Deodată, printre ramurile teilor s-a auzit vâjâitul unei adieri de vânt. Măcelarul a tras capul oii într-o parte şi a lăsat sângele să se scurgă într-o groapă săpată dinainte.

Pe margine se aflau nişte copii curioşi, cu feţele pungite, şoferul Cetin Efendi şi un bătrân care se ruga. Füsun mă apucase, tăcută, de mâneca sacoului. Oaia tot se mai zvârcolea din vreme-n vreme, dar acelea erau ultimele ei zvâcniri. Măcelarul care-şi curăţa cuţitul, ştergându-l de şorţ, era Kazim, a cărui prăvălie se afla lângă secţia de poliţie, dar în prima clipă nu-l recunoscusem. Când privirile mele s-au întâlnit cu cele ale bucătarului Bekri, mi-am dat seama că era vorba de oaia noastră, care fusese cumpărată pentru baieram şi stătuse legată vreme de o săptămână în grădina din spatele casei.

— Hai să mergem, i-am spus lui Füsun.

Am plecaT. Fără scoatem o vorba şi am ieşit în stradă. Oare să nu mă fi simţit în largul meu pentru că o lăsasem pe fetiţă să asiste la un asemenea spectacol fără să schiţez vreun gest? Încercam un sentiment de vinovăţie, dar nu ştiam exact din ce pricina.

Nici mama, nici tata nu erau credincioşi. Nu-l văzusem pe niciunul dintre ei făcându-şi rugăciunea ori ţinând post. La fel ca foarte multe perechi care se maturizaseră în primii ani ai Republicii, nu erau lipsiţi de consideraţie, ci doar indiferenţi faţă de religie şi, la fel ca foarte mulţi dintre prietenii ori cunoştinţele lor, explicau această lipsă de interes prin ataşamentul faţă de Atatürk şi de republicanismul secular. În ciuda acestui fapt, familia mea, la fel ca foarte multe alte familii burgheze, laice din Nişantaşi, tăia câte o oaie la fiecare Sărbătoare a Jertfei şi-i împărţea carnea săracilor, aşa cum se cuvenea. Nici

tata, nici vreo altă persoană din familie nu aveau însă de-a face cu oaia, cu sacrificarea ei, iar împărţirea cărnii şi a pieii hărăzite nevoiaşilor erA. Lăsată în seama bucătarului şi a portarului. Şi eu, la fel ca şi ei, stătusem departe de această ceremonie a tăierii, care avea loc de ani de zile în dimineţile de bairam, pe maidanul din vecinătate.

În vreme ce ne îndreptam tăcuţi spre prăvălia lui Alaaddin, s-a stârnit o pala de vânt rece, tocmai când treceam prin faţa moscheii din Teşvikiyc, iar starea de indispoziţie care mă stăpânea m-a făcut parcă să mă înfior.

Te-ai speriat adineaori? am întrebat cu. Bine ar fi fost să nu ne uităm…

— Biata oaie! a spus ea.

— Ştii de ce este sacrificat animalul de jertfă, nu-i aşa?

— Într-o bună zi, când vom ajunge în Rai, oaia aceea o să ne treacă peste podul Sirat…

Aceea era interpretarea dată jertfei de copii şi de persoanele neinstruite.

— Povestea are şi un început…, am apus eu, pe un ton profesoral. Îl ştii?

— Nu.

— Preasfântul Abraham nu avea copii. S-a rugat mult, spunând „Doamne, dă-mi un copil şi-am să fac tot ce vei voi!”. În cele din urmă, rugăciunile sale au fost ascultate şi, într-o bună zi, i s-a născut un fiu, Ismail7. Îşi iubea foarte mult fiul, îl dezmierda zi de zi, plutea de fericire şi îi mulţumea necontenit lui Dumnezeu. Într-o noapte, i s-a arătat în vis Dumnezeu, care i-a spus: „Taie-i beregata fiului tău, jertfeşte-l pentru mine!”

— De ce-a spus asta?

— Ascultă aici! Preasfântul Abraham a urmat cuvântul Domnului. Şi-a scos cuţitul şi, tocmai când era pe cale să-şi taie fiul… şi-a făcut apariţia o oaie!

— De ce?

— Lui Dumnezeu i s-a făcut milă de Abraham şi i-a trimis o oaie, ca s-o sacrifice în locul fiului său preaiubit. Pentru că Dumnezeu a văzut că Abraham i se plecase.

— Dacă Dumnezeu nu i-ar fi trimis oaia, Preasfântul Abraham şi-ar fi jertfit cu adevărat fiul? a întrebat Füsun.

— L-ar fi jertfit, am spus eu, nelinişţit. Pentru că era sigur că avea să-l jertfească, Dumnezeu l-a îndrăgit foarte mult şi i-a trimis oaia, ca să nu sufere.

Vedeam însă că nu izbutisem să-i desluşesc unei fete de doisprezece ani gestul unui tată care încerca să-şi înjunghie şi să-şi ucidă fiul pe care-l iubea nespus. Neliniştea care mă stăpânea se preschimba acum în stânjeneala de a nu-i putea explica fetiţei sacrificiul.

— Aaa, prăvălia lui Alaaddin e închisă! am spus eu. Să aruncăm o privire la magazinul din piaţă.

Ne-am dus până în Piaţa Nişantaşi. Chioşcul de tutun şi ziare ai lui Nurettin, aflat la intersecţie, era şi el închis.

Ne-am întors. În vreme ce păşeam tăcuţi pe străzi, m-am gândit la o explicaţie privitoare la profetul Abraham, care să fie pe placul lui Füsun:

— Desigur că Abraham nu ştia la început că oaia avea să-i ia locul fiului său, am spus eu. Dar credea atât de mult în Dumnezeu, îl iubea atât de mult, încât simţea că, în cele din urmă, acesta nu avea să abată nici un rău asupra lui... Dacă iubim pe cineva foarte, foarte mult, dacă-i dăruim cel mai preţios lucru pe care-l avem, ştim că nu ne putem aştepta la nimic rău din partea lui. Acesta este sacrificiul. Tu pe cine iubeşti cel mai mult pe lume?

— Pe mama, pe tata...

Pe drum ne-am întâlnit cu şoferul Cetin.

— Çetin Efendi, tata vrea nişte lichior, am spus eu. Magazinele din Nişantaşi sunt închise, aşa că ce-ar fi să ne repezi până în Taksim? Poate că după aceea o să ne şi plimbăm puţin.

— Vin şi eu, nu-i aşa? a spus Füsun.

M-am aşezat cu Füsun pe bancheta din spate a Chevroletului 56 al tatei, de culoarea vişinei putrede. Cetin Efendi a condus maşina pe străzile pline de hârtoape, pavate cu piatră cubică. Füsun se uita pe geam. După ce am trecut prin Maçka, am ajuns la Dolmabahçe. Străzile erau pustii, exceptând câteva persoane gătite de sărbătoare. Când am trecut însă pe lângă stadionul din Dolmabahçe, am văzut pe marginea drumului un mic grup de oameni care tăiau o oaie.

— Çetin Efendi, pentru numele lui Dumnezeu, explică-i fetei de ce tăiem noi animale! Eu n-am reuşit s-o fac prea bine.

— Vai, nu spuneţi asta, Kemal Bey! a spus şoferul.

Dar, pe de altă parte, n-a renunţat la plăcerea de a ne demonstra că era mai stăpân pe credinţa lui decât noi.

— Tăiem animale de jertfă pentru a arăta că, din fericire, suntem la fel de ataşaţi de Dumnezeu ca profetul Abraham... Jertfa înseamnă că sacrificăm pentru Dumnezeu chiar şi cel mai preţios lucru pe care-l avem. Îl iubim atât de mult pe Dumnezeu, domnişoară, încât îi dăruim tot ce avem mai drag. Şi asta fără a aştepta nici o răsplată.

— Nu e vorba să ajungem în Rai, în cele din urmă? am spus eu cu viclenie.

— Dacă aşa ne e scris... Ziua Judecăţii le va limpezi pe toate. Dar noi nu tăiem animalul acesta ca să ajungem în Rai. Îl tăiem fără a aştepta nici o răsplată, pentru că îl iubim pe Dumnezeu.

— Pari să fii foarte preocupat de problemele religioase, Çetin Efendi!

— Ei, lăsaţi, Kemal Bey, dumneavoastră sunteţi învăţat, aşa că ştiţi mai bine. Ca sa nu mai spun că, pentru a şti asemenea lucruri, n-ai nevoie nici de credinţă, nici de moschee. Îi dăruim cuiva lucrul pe care-l preţuim cel mai mult, pentru care tremurăm cel mai abitir, pentru simplul motiv că-l iubim nemăsurat, fără a aştepta nimic în schimb.

— Dar, în cazul acesta, persoana pentru care facem un asemenea sacrificiu se va simţi stingherită, am spus eu, va crede că dorim ceva de la ea.

— Dumnezeu e mare, a spus Cetin Efendi. Dumnezeu vede tot şi ştie tot… Înţelege şi că-l iubim fără a aştepta nimic de la el. Nimeni nu-l poate păcăli pe Dumnezeu!

— Acolo e un magazin deschis, am spus eu. Opreşte, Çetin Efendi, ştiu că la bufetul acela se găseşte lichior.

Am cumpărat într-un minut, împreună cu Füsun, câte o sticlă din vestitele lichioruri de mentă şi de căpşuni produse de Tekel8 şi ne-am întors la maşină.

— Cetin Efendi, e timp destul, aşa că plimbă-ne puţin, am spus eu.

Füsun a fost cea care mi-a amintit, peste ani de zile, de majoritatea lucrurilor pe care le-am discutat în timpul acelei plimbări cu maşina, care a durat mult. În ceea ce mă priveşte, mi-a rămas în minte, din dimineaţa aceea rece şi plumburie de sărbătoare, un lucru foarte evident: Istanbulul aducea, în dimineaţa de bairam, cu un abator. În ziua aceea fuseseră sacrificate, începând cu orele timpurii ale dimineţii, zeci de mii de animale, asta nu numai pe maidane şi în zonele pârjolite de incendii, printre ruinele din mahalalele de la periferia oraşului ori de pe uliţele lăturalnice, ci şi pe bulevardele principale ori în cartierele cele mai înstărite. În unele locuri, bordurile şi pavajul erau năclăite de sânge. În vreme ce maşina noastră cobora pante, trecea poduri şi înainta pe străzi întortocheate, vedeam tot soiul de oi sortite jertfei – unele dintre ele jupuite de piele, altele abia înjunghiate, altele deja bucăţite. Am trecut podul Atatürk, peste Cornul de Aur. În ciuda sărbătorii, a drapelelor şi a puhoaielor de oameni spilcuiţi, oraşul arăta obosit şi trist. Am luat virajul către Fatih, pe sub Apeductul Bozdogan. Acolo, pe un maidan, se vindeau oi vopsite cu fhenna, care urmau să fie sacrificate.

— Şi acestea vor fi tăiate? a întrebat Füsun.

— Poate că nu vor fi tăiate toate, domnişoară, a spus Çetin Efendi. Se apropie prânzul, iar pentru acestea nu s-a arătat încă nici un cumpărător… Poate că n-o să apară nici un muşteriu până la sfârşitul bairamului şi, astfel, bietele dobitoace au să scape tefere… Dar chiar şi aşa, negustorii au să le vândă măcelarilor, domnişoară.

— O să mergem noi să le cumpărăm, înaintea măcelarilor, şi-o să le scăpăm, a spus Füsun.

Füsun purta un palton roşu, cochet. Mi-a surâs şi mi-a făcut cu ochiul, îndrăzneaţă:

— O să le scăpăm pe oi de bărbatul acela care a vrut să-şi taie băiatul, nu-i aşa?

— O să le scăpăm.

— Domnişoară, sunteţi foarte deşteaptă, a spus Cetin Efendi. De fapt, profetul Abraham nu voia deloc să-şi taie băiatul. Dar porunca venea de la Dumnezeu. Dacă nu ne supunem tuturor vorbelor lui Dumnezeu, lumea ajunge cu josul în sus, vine Sfârşitul Lumii… Temelia lumii e dragostea. Iar temelia dragostei este dragostea de Dumnezeu.

— Dar cum să priceapă asta un copil al cărui tată doreşte să-l taie? am spus eu.

Privirile noastre s-au întâlnit o clipă, în oglinda retrovizoare, cu cele ale lui Cetin Efendi.

— Kemal Bey, ştiu că dumneavoastră, la fel ca şi tatăl dumneavoastră, îmi spuneţi aceste lucruri ca să mă tachinaţi, ca să glumiţi cu mine, a spus el. Tatăl dumneavoastră vă iubeşte foarte mult. Cât despre noi, Îl respectăm nespus şi nu ne supărăm niciodată de glumele lui. Nu mă supăr nici de ale dumneavoastră. Am să vă răspund printr-o pildă. Aţi văzut filmul Profetul Abraham?

— Nu.

— Desigur că dumneavoastră nu mergeţi la asemenea filme. Dar luaţi-o şi pe domnişoară şi duceţi-vă neapărat să vedeţi acest film. N-o să vă plictisiţi deloc… Profetul Abraham e jucat de Ekrem Güçlü. Eu m-am dus cu toată familia, cu soţia, cu soacra, cu copiii şi am plâns cu toţii pe rupte. Am plâns şi când Profetul Abraham a luat cuţitul în mână şi s-a uitat la fiul lui… Am plâns şi când băiatul, Ismail, a spus, după cum scrie-n Preasfântul Coran: „Tăicuţule, oricare-ar fi să fie porunca lui Dumnezeu, împlineşte-o!”. Iar când şi-a făcut apariţia oaia de jertfă care urma să fie tăiată în locul copilului, am plâns de bucurie, laolaltă cu toţi cei din cinematograf. Dacă-i dăruim unei fiinţe pe care o iubim foarte mult tot ceea ce avem mai scump, fără a aştepta nimic în schimb, lumea e frumoasă – de aceea plângeam, domnişoară.

Îmi amintesc foarte bine cum ne-am îndreptat dinspre Fatih spre Edirnekapi, cum am cotit la dreapta şi am coborât mai apoi către Cornul de Aur, mergând de-a lungul zidurilor oraşului. În vreme ce treceam prin cartierele de la periferie şi înaintam de-a lungul zidurilor prăbuşite, liniştea din maşină a dăinuit multă vreme. Vedeam ici şi colo, prin grădinile de legume cuibărite intre ziduri ori pe maidanele năpădite de gunoaie, de bidoane goale şi de resturi provenite de la fabricile şi atelierele improvizate, câte o oaie sacrificată, iar ceva mai încolo pieile jupuite, măruntaiele şi coarnele animalelor tăiate, dar în cartierele sărmane, printre casele de lemn cu vopseaua coşcovită, percepeai mai degrabă bucuria sărbătorii decât jertfa. Îmi amintesc că am contemplat, alături de Füsun, un parc de distracţii amenajat cu leagăne şi carusele, copii care-şi cumpărau magiun cu banii primiţi de bairam şi micile steguleţe ale Turciei care împodobeau marginea de sus a autobuzelor, ca nişte coarne, că am privit la toate acele privelişti, oglindite în cărţi poştale şi fotografii pe care aveam să le colecţionez cu pasiune peste ani, cu deplină bună-credinţă.

Când am urcat panta de la Şişhane, am văzut un puhoi de oameni în mijlocul drumului; circulaţia era blocată. Am crezut o clipă că era vorba de o altă petrecere de bairam, dar maşina noastră a trecut prin inima mulţimii, care s-a dat la o parte, şi ne-am pomenit lângă nişte maşini care se ciocniseră cu puţin timp în urmă lângă victimele în agonie ale unui accident de circulaţie. Cu două-trei minute în urmă, un camion pe care-l lăsaseră frânele în pantă intrase pe banda opusă şi încălecase necruţător o maşină mică.

— Mare eşti tu, Doamne! a spus Şetin Efendi. Aveţi grijă, domnişoară, nu vă uitaţi!

Am văzut ca prin ceaţă nişte persoane care clătinau uşor din cap în timp ce-şi dădea sufletul în maşina al cărei bot era făcut terci. N-am uitat nici o clipă scrâşnetul cioburilor peste care trecut maşina noastră şi tăcerea care a urmat. Am urcat panta şi am ajuns valvârtej, de parca am fi fugit de moarte, din Taksim în Nişantaşl, Străbătând străzile pustii.

— Unde aţi atât, mai? a întrebat tata. Ne-am făcut griji. Aţi găsit lichior?

— E în bucătărie, am spus eu.

Camera de zi mirosea a parfum, a colonie şi a covoare.

M-am alăturat celorlalte rude şi am uitat de Füsun.

12. Sărutul pe buze.

Mi-am reamintit de această plimbare de bairam, petrecută cu şase ani în urmă, când am revăzut-o pe Füsun, a doua zi după-amiază. Apoi am uitat de toate; ne-am sărutat şi am făcut dragoste îndelung. În vreme ce printre draperii şi perdele se strecura adierea vântului de primăvară, purtând parfumul florilor de tei şi stârnindu-i fiori pe pielea de culoarea mierii, ochii ei închişi, îmbrăţişarea ei, care te purta cu gândul la cineva ce se agăţa din răsputeri de vesta de salvare, cufundat în apele mării, mă tulburau cu totul, aşa încât mi-era cu neputinţă să raţionez şi să văd sensul mai profund al împrejurării pe care o trăiam. Am priceput ca, pentru a nu mă afunda şi mai mult în sentimentul de vinovăţie şi îndoiala, în zonele acelea primejdioase care nu făceau decât să întreţină şi să amplifice dragostea, trebuia să intru în rândul bărbaţilor.

Sâmbătă dimineaţa, după ce mă mai întâlnisem de trei ori cu Füsun, mi-a telefonat fratele meu, chemându-mă în după-amiaza aceea la meciul dintre Fenerbahce şi Giresunspor, la care era aproape sigur că urma să se anunţe campioana din acel an, aşa că m-am dus. Mi-a făcut plăcere să constat că stadionul Dolmabahçe, pe care-l cunoşteam din copilărie, nu suferise nici o modificare în răstimpul celor douăzeci de ani care trecuseră, dincolo de faptul că numele-i fusese schimbat în Inönü9. Unica schimbare o constituiau tentativele de a acoperi spaţiul de joc cu gazon, ca în Europa. Numai că gazonul nu se menţinuse decât pe la colţuri, aşa încât terenul de fotbal ajunsese să semene cu un bărbat chel căruia nu i-au mai rămas decât câteva smocuri de păr, pe la tâmple şi pe, la ceafă. Spectatorii plătitori din tribuna cu locuri numerotate îi umileau şi-i înjurau pe jucătorii leoarcă de sudoare, mai cu seamă pe fotbaliştii fără faimă din apărare, ori de câte ori; se apropiau de linia de la marginea terenului, asemenea nobililor romani care-i ocărau altădată din tribune pe gladiatorii (fugiţi, huo, poponari becisnici!), iar spectatorii înfierbântaţi din tribunele cu intrare liberă, între care se numărau şomeri, oameni nevoiaşi şi elevi, repetau în cor sudălmi asemănătoare, ritmate, îmboldiţi de plăcerea şi de speranţa de a-şi face auzite mânia şi vocile. Aşa cum avea să rezulte şi din paginile sportive ale gazetelor de a doua zi, era un meci uşor şi, pe măsură ce Fenerbahce marca, mă pomeneam şi eu ridicându-mă în

picioare şi urlând, alături de ceilalţi. În atmosfera aceea de sărbătoare şi comuniune, în mulţimea, aceea de bărbaţi care se sărutau şi se felicitau neîncetata unul pe altul, atât pe teren, cât şi în tribune, exista ceva care atenua sentimentul de vinovăţie ce-mi stăpânea sufletul şi care-mi preschimba temerile în mândrie. Însă în momentele de acalmie ale meciului, când treizeci de mii de oameni auzeau, deodată, zgomotul făcut de jucători în timp ce loveau mingea, îmi răsuceam privirile spre Bosfor, care se zărea în spatele vechilor tribune descoperite, spre câte un vas sovietic care tocmai trecea prin faţa Palatului Dolmabahçe, şi mă gândeam la Füsun. Faptul că mă alesese pe mine, deşi nu mă cunoştea atât de bine, faptul că mi se dăruise cu atâta fermitate mă răvăşise profund. Vedeam necontenit în faţa ochilor trupul ei mlădios, căuşul aparte care i se zărea în jurul ombilicului, îndoiala şi sinceritatea care i se oglindeau uneori, concomitent, în priviri, onestitatea melancolică cu care mă contempla şi săruturile pe care le schimbam în vreme ce stăteam lungiţi în pat.

— Pe semne că te preocupă logodna, a spus fratele meu.

— Da.

— Eşti foarte îndrăgostit de ea?

— Desigur.

Fratele meu şi-a întors privirile spre mingea care circula la mijlocul terenului, cu un zâmbet pe jumătate afectuos, pe jumătate atotştiutor. Avea în mână un trabuc autohton, marca Marmara, din cele pe care îşi făcuse obiceiul să le fumeze cu doi ani în urmă şi în care vedea o formă de originalitate, iar vântul uşor care adia dinspre Turnul Fecioarei, făcând să fluture plăcut drapelele celor două echipe şi steguleţele roşii de corner, îmi vârâse fumul în ochi cu atâta înverşunare în timpul meciului, la fel ca ţigara tatei pe vremuri, încât îmi lăcrimau ochii de usturime, ca în copilărie.

— Căsnicia o să-ţi facă bine, a spus fratele meu, fără a-şi lua ochii de la minge. O să faceţi imediat un copil. Nu strica relaţiile cu ei, căci sunt prieteni cu ai noştri. Sibel e o femeie de nădejde, cu picioarele pe pământ. Tu umbli cu capul în nori, aşa că o să-ţi mai domolească Înclinaţiile frivole. Sper că n-ai s-o plictiseşti şi pe ea, ca pe celelalte fete. Huo, arbitru, ăsta e fault!

Când Fenerbahce a marcat al doilea gol, ne-am ridicat cu toţi în picioare, am urlat „goool!", ne-am îmbrăţişat şi ne-am sărutat. După ce s-a terminat meciul, ni s-au alăturat Kadri Căldare, camaradul tatei din armată, precum şi câţiva oameni de afaceri şi avocaţi pasionaţi de fotbal. Am plecat pe jos, împreună cu gloata ieşită de la meci, care urca povârnişul ţipând şi urlând, ne-am dus la hotelul Divanul şi am băut rachiu, vorbind despre fotbal şi despre politică. Eu mă gândeam la Füsun.

— Eşti cu mintea departe, Kemal, mi-a spus Kadri Bey. Nu pare să-ţi placă atât de mult fotbalul ca fratelui tău.

— De fapt, îmi place, dar în ultimii ani...

— Lui Kemal îi place foarte mult fotbalul, Kadri Bey, dar jucătorii nu pasează bine, a spus fratele meu în bătaie de joc.

— De fapt, pot să vi-i spun pe de rost pe jucătorii care au jucat în 1959 în echipa de bază, la Fenerbahce, am spus eu. Özcan, Nedim, Basa, Akgün, Naci, Avni, Mikro Mustafa, Can, Yüksel, Lefter, Ergun.

— Şi Seracettin juca în echipa aceea…, a spus Kadri Căldare. Pe el l-ai uitat.

— Nu, nu juca în echipa aceea.

Povestea s-a lungit şi, aşa cum se întâmplă întotdeauna în asemenea situaţii, s-a transformat în dispută. M-am contrazis cu Kadri Căldare în privinţa lui Seracettin: fusese sau nu în echipa de bază a echipei Fenerbahce în 1959? Cel care avea să piardă trebuia să facă cinste cu mâncare pentru toţi cei din grupul care se cinstea cu rachiu la hotelul Divanul.

La întoarcere, m-am despărţit de ceilalţi în Nişantaşi. În apartamentul din blocul Compasiunea se afla o cutie în care păstrasem fotografiile cu fotbalişti care se găseau pe vremuri în lamele de gumă de mestecat. Mama obişnuia să evacueze acolo totul, inclusiv jucăriile noastre de pe vremuri. Ştiam că dacă aveam să găsesc cutia aceea, dacă aveam să redescopăr fotografiile cu fotbalişti şi cu artişti pe care le colecţionam în copilărie, împreună cu fratele meu, urma să câştig disputa.

De îndată ce am intrat însă în apartament, mi-am dat seama că Venisem pentru a-mi aduce aminte de orele petrecute acolo cu Füsun. Am privit o clipă patul răvăşit în care făcusem dragoste cu ea, scrumiera plină de mucuri de ţigări de la capul patului şi paharele de ceai. Lucrurile vechi pe care le îngrămădise mama în acea cameră, cutiile, ceasurile oprite, oalele şi cratiţele, linoleumul de pe jos, izul de praf şi rugină se contopiseră deja, în imaginaţia mea, cu umbrele din încăpere, închipuind un cotlon fericit, ca rupt din rai. Se lăsa de-acum întunericul, dar de-afară continuau să răzbată ţipetele şi sudălmile copiilor care jucau fotbal.

Am redescoperit în ziua aceea – cea de-a zecea zi din luna mai a anului 1975 -, în apartamentul din blocul Compasiunea, cutia de tablă în care obişnuiam să păstrez pozele de artişti pe care le descoperem în lamele de gumă de mestecat Zambo, numai că aceasta era goală. Cât despre pozele de artişti pe care urmează să le vadă amatorul de muzee, pe acestea aveam să mi le procur, peste ani de zile, de la Hifzi Bey, pe vremea când mă împrietenisem cu acei colecţionari nefericiţi care tremurau de frig prin felurite odăi din Istanbul, ticsite de lucruri. Ba mai mult, aruncând o privire asupra colecţiei, la mult timp după aceea, am dedus că în anii următori mă împrietenisem, prin barurile frecventate de actorii de cinema, cu unii artişti ale căror fotografii se găseau în seria respectivă, ca, de pildă, cu Ekrem Güçlü (cel care-l juca pe Profetul Abraham). Povestea mea va cuprinde toate aceste detalii, întocmai ca şi lucrurile pe care le expun aici. Încă din ziua cu pricina mi-am dat seama că încăperea aceea magică, a cărei însufleţire o percepusem graţie tihnei ce emana din lucrurile vechi şi din săruturile pe care le schimbase cu Füsun, urma să aibă un loc nespus de însemnat în existenţa mea.

În perioada în care se petrecea povestea mea, văzusem şi eu pentru prima oară, la fel ca cei mai mulţi dintre semenii mei, persoane care se sărutau pe buze la cinematograf şi fusesem profund tulburat. Îmi dorisem toată viaţa să fac aşa ceva cu o fată frumoasă, iar gestul acela îmi stârnise mereu curiozitatea. Dincolo de două-trei împrejurări cu care mă confruntasem sporadic în America, nu văzusem, de fapt, în cei treizeci de ani câţi număram, vreo pereche care să se sărute pe buze în altă parte decât la cinematograf. Mi se părea, nu numai în copilărie, ci chiar şi la vârsta aceea, că cinematografele erau locuri pe care le frecventam doar pentru a-i vedea pe alţii sărutându-se. Intriga filmului nu reprezenta decât un pretext pentru sărut. Simţeam că nici Füsun nu făcea altceva, când se săruta cu mine, decât să imite săruturile pe care le văzuse prin filme.

Aş dori să spun acum ceva referitor la săruturile pe care le schimbam cu Füsun. Sunt preocupat, pe de o parte, să redau latura serioasă a poveştii mele, legată de sexualitate şi dorinţă, iar pe de altă parte să o protejez de frivolitate şi banalitate: credeam că gustul de zahăr pudră al gurii lui Füsun se datora gumei marca Zimbo pe care obişnuia s-o mestece. Acum, săruturile nu mai reprezentau un gest provocator pe care-l săvârşeam doar pentru a ne pune la-ncercare unul pe celălalt, pentru a exprima atracţia reciprocă pe care o simţeam, aşa cum se-ntâmplase la prima noastră întâlnire, ci un act pe care-l împlineam pentru a ne satisface propria plăcere, un act a cărui semnificaţie o descopeream pe măsură ce-l experimentam. Ne sărutam îndelung, cu nesaţ, şi remarcam amândoi, pentru prima oară, că în fiecare sărut prelung interveneau în ecuaţie nu numai gurile şi limbile noastre umede, care se îmbărbătau una pe alta, ci şi amintirile. În vreme ce ne sărutam astfel, o sărutam mai întâi pe Füsun cea reală, apoi o sărutam pe Füsun, cea din amintirile mele, apoi deschideam o clipă ochii îi închideam la loc şi o sărutam pe acea Füsun pe care o văzusem cu puţin timp înainte, şi pe Füsun cea din amintirile mele, dar, după o vreme, în aceste amintiri interveneau şi alte femei, care-i semănau, şi le sărutam şi pe ele, iar apoi mă socoteam şi mai bărbat pentru că mă sărutasem concomitent cu o pleiadă de, femei şi, de data aceasta, când o sărutam, o sărutam de parcă ar fi fost altcineva, iar plăcerea, starea de confuzie şi nenumăratele gânduri pe care mi le stârneau mişcările gurii ei de copil, buzele mari şi limba pofticioasă, jucăuşă („este o copilă”, spunea un gând, „da, o copilă foarte femeie”, afirma un alt gând) deveneau din ce în ce mai intense, îngemănându-se cu toate acele persoane în care mă preschimbasem în timp ce o sărutam pe ea şi cu toate acele Füsun care prinseseră viaţă în amintirile mele când mă săruta ea. În aceste săruturi iniţiale, prelungi, în aceste ritualuri şi amănunte ale dragostei noastre, care urmau să evolueze apoi treptat, întrezăream primele semne ale unei noi forme de cunoaştere şi o poartă de rai deschisă, care ţi-e rareori hărăzită pe lumea aceasta. Părea că, odată cu săruturile, în faţa noastră se dădeau în lături nu numai porţile unei dorinţe pur trupeşti şi ale unei senzualităţi din ce în ce mai fierbinţi, ci şi un Timp vast,

întins, uriaş care ne purta dincolo de după-amiaza de primăvară în care ne găseam.

Oare m-aş fi putut îndrăgosti de ea? Încercam o fericire profundă şi eram stăpânit de nelinişte. Deduceam, după confuzia care mă stăpânea, că sufletul meu ar fi putut rămâne prins între primejdia de a lua în serios acel sentiment şi mojicia de a o trata superficial. În seara aceea au venit la noi la cină, ca să-i vadă pe părinţii mei, Osman, soţia lui, Berrin, şi copiii lor. Îmi amintesc că la masă îmi veneau din când în când în minte Füsun şi săruturile pe care le schimbasem cu ea.

A doua zi, la prânz, m-am dus singur la cinematograf. Nu intenţionam deloc să văd vreun film, dar simţeam că n-aş fi putut să iau, ca de obicei, masa de prânz, la restaurantul, companiei din Pangalti, alături de bătrânii contabili ai Satsatului şi de secretarele grase şi afectuoase cărora le plăcea să-mi amintească mereu ce copil dulce fusesem cândva; voiam să fiu singur. Mi-ar fi fost greu ca, în vreme ce mâncam, glumind zgomotos cu funcţionarii mei, faţă de care mă străduiam să joc atât rolul camaradului, cât şi rolul „directorului modest", să mă gândesc la Füsun, la săruturile noastre şi să aştept să se facă mai repede ora două.

Şi în filmul la care am intrat, luându-mă după anunţul privitor lan săptămâna Hitchcock, pe care-l văzusem în timp ce păşeam cufundat în gânduri, cu ochii la vitrine, pe bulevardul Republicii din Osmanbey, exista o scenă cu un sărut în care juca Grace Kelly. Fie ca ţigara pe care am fumat-o în pauza de cinci minute, ciocolata la gheaţă „Alaska Frigo", pe care aveam s-o redescopăr peste ani şi s-o aşez în muzeul meu, ca să le evoce pe casnicele şi pe elevii leneşi, chiulangii, care veneau la matineul de la prânz, precum şi lanterna plasatoarei să semnaleze că la cinematograf mi-am amintit de nevoia de singurătate şi de dorinţa de a mă săruta cu cineva, pe care le încercasem în anii maturităţii. Îmi plăceau răcoarea cinematografului în căldura primăverii, aerul greu, cu iz de mucegai, şoaptele câtorva cinefili entuziaşti, aşa cum îmi plăcea să contemplu, cufundat în visare, umbrele cuibărite prin colţurile cortinei grele de catifea şi ungherele întunecoase, iar conştiinţa faptului că urma să mă văd în curând cu Füsun îmi copleşea sufletul de fericire. Îmi amintesc că, după ce am ieşit de la cinematograf, mă gândeam, în timp ce străbăteam labirintul străzilor lăturalnice din Osmanbey, printre magazine cu pânzeturi, cafenele, fierării, călcătorii de cămăşi, îndreptându-mă spre bulevardul Teşvikiye, locul nostru de întâlnire, că ceea ce urma trebuia să fie ultima noastră întâlnire.

La început mă străduiam, plin de seriozitate, s-o învăţ matematică. Simţeam că părul ei revărsat pe hârtie, mâna care se plimba, vioaie, pe masă, buzele roz între care se strecura, ca sfârcul unui sân, guma din capătul creionului, pe care-l rodea îndelung, braţul gol, care atingea, la răstimpuri, braţul meu gol îmi luau minţile, dar mă stăpâneam. Când începea să rezolve câte o ecuaţie, pe chipul ei se ivea o expresie de mândrie; pufăia din ţigară, suflând repede fumul drept înainte (uneori, chiar în faţa mea), şi, în vreme ce

mă privea cu coada ochiului, ca să vadă dacă-mi dădeam seama cât de repede triumfa, făcea câte o greşeală de adunare şi strica totul. Văzând că rezultatul la care ajunsese nu corespundea nici uneia dintre variantele a, b, c, d şi e se întrista, pentru ca mai apoi să se îngrijoreze şi să găsească scuze de genul „n-am făcut-o din prostie, ci din neatenţie. Îi spuneam atotştiutor, ca să nu i se mai întâmple şi altă dată, că atenţia făcea şi ea parte din inteligenţă, apoi contemplam vârful ager al creionului care înainta, ţopăind, pe hârtie, asemenea ciocului impetuos al unei vrăbii flămânde, încercând să rezolve o nouă problemă. Eram impresionat de modul în care simplifica, tăcută şi iscusită, vreo relaţie de egalitate, jucându-se cu şuviţele de păr, şi urmăream cu nelinişte, cum creşteau în mine aceeaşi stare de nerăbdare şi de stinghereală dintotdeauna. Atunci prindeam să ne sărutăm şi, după ce ne sărutam îndelung, făceam dragoste. În vreme ce ne iubeam, simţeam povara unor lucruri precum virginitatea, ruşinea, vinovăţia şi ne dădeam seama de aceasta după gesturile fiecăruia dintre noi. Dar vedeam, de asemenea, după ochii ei, că Füsun se bucura de sexualitate şi că era fascinată de emoţia de a descoperi, în cele din urmă, plăcerile care-i stârniseră curiozitatea ani de zile. Füsun afla, puţin câte puţin, totul, cu aceeaşi curiozitate şi aceeaşi stare de exaltare pe care o încearcă un explorator care ajunge, în cele din urmă, după ce străbate oceane învolburate şi are parte de nenumărate încercări şi răni sângerânde, pe un continent îndepărtat despre care a auzit depănându-se poveşti, la care a visat ani de zile şi care, abia ajuns în acea lume nouă, priveşte cu admiraţie şi fascinaţie fiecare copac, fiecare piatră, fiecare izvor, iar apoi ia în gură şi gustă, cu un soi de emoţie primară şi cu băgare de seamă, fiecare floare, fiecare fruct întâlnit în cale.

Lăsând la o parte instrumentul de plăcere sexuală cel mai evident al unui bărbat, lucrul care-i stârnea cel mai mult curiozitatea lui Füsun nu era nici trupul meu, nici, generalizând, „corpul masculin". Adevărata curiozitate şi adevărata emoţie erau îndreptate către ea, către propriul trup şi propriile delicii. Corpul, braţele, degetele, gura mea nu-i erau necesare decât pentru a dezvălui punctele sensibile şi potenţialul de plăcere al pielii ei catifelata, al străfundurilor trupului ei. Pe măsură ce i se revelau posibilităţile acestei noi delectări, către care trebuia să o călăuzesc la răstimpuri, pentru că unele dintre ele îi erau cu desăvârşire necunoscute, Füsun era cuprinsă de tulburare; în vreme ce ochii îi erau răsfrânţi spre interior, dându-i un fermecător aer meditativ, urmărea uimită, fericită, scoţând uneori şi câte un ţipăt, vălurirea noii plăceri care ieşea la iveală din ea, înaintarea acesteia, ca o înfiorare din ce în ce mai intensă, prin vinele senzualităţii, prin ceafă, prin cap, pentru ca apoi să-mi ceară din nou ajutorul. „Te rog, mai fă o dată asta, mai fă o dată la fel!", mi-a şoptit în câteva rânduri.

Eram foarte fericit. Nu era însă vorba de o fericire măsurată şi cumpănită cu mintea, ci de o senzaţie pe care trupul meu o cunoştea experimentând-o şi care avea să-mi revină în minte mai târziu, în viaţa de zi cu zi, căci o percepeam în ceafă, când dădeam câte un telefon, în noadă, când urcam grăbit

vreo scară, sau în capul pieptului, când decideam să iau masa, în vreun restaurant din Taksim, cu Sibel, cu care visam să mă logodesc peste patru săptămâni.

Uneori uitam că Füsun era cea care-mi trezea acea senzaţie, pe care o purtam cu mine toată ziua, ca pe-o mireasmă; aveam sentimentul că trăiam aceeaşi fericire imensă, unică, fără egal şi în timp ce făceam dragoste cu Sibel la birou, pe fugă, la ore la care nu se mai afla nimeni acolo – aşa cum ni s-a întâmplat de câteva ori.

13. Dragostea, curajul şi modernitatea.

Într-o seară când ne-am dus la Foaierul, Sibel mi-a făcut cadou acest parfum marca Spleen, pe care-l cumpărase de la Paris şi pe care-l expun aici. Füsun a remarcat parfumul, cu care-mi dădusem pe gât într-o dimineaţă din simplă curiozitate, duşi, de fapt, nu-mi place deloc să folosesc aşa ceva.

— Sibel Hanim ţi-a luat parfumul ăsta?

— Nu. Eu l-am cumpărat.

— Cu gândul că o să-i placă lui Sibel Hanim?

— Nu, draga mea, cu gândul că o să-ţi placă ţie.

— Bineînţeles că faci dragoste cu Sibel Hamm, nu-i aşa?

— Nu.

— Te rog să nu mă minţi, a spus Füsun.

Pe chipul ei scăldat în sudoare şi-a făcut apariţia o expresie plină de-ngrijorare:

— Mi se pare ceva firesc. Sigur că faci dragoste şi cu ea, nu?

M-a privit ţintă în ochi, asemenea unei mame care-şi determină, afectuoasă, copilul să spună adevărul, după ce acesta a minţit-o.

— Nu.

— Minciuna îmi provoacă mai multă suferinţă, crede-mă! Te rog, spune-mi adevărul! Şi de ce nu faceţi dragoste?

— Am cunoscut-o pe Sibel vara trecută, la Suadiye, i-am povestit lui Füsun, îmbrăţişând-o. Pentru că locuinţa de iarnă era goală pe perioada verii, veneam cu ea în Nişantaşi. Oricum, în toamnă, a plecat la Paris. Astă iarnă m-am dus s-o văd de câteva ori…

— Cu avionul?

— Da. În decembrie anul acesta, când Sibel a terminat facultatea şi s-a întors din Franţa ca să se căsătorească cu mine, am început să ne vedem la casa de vacanţă de la Suadiye. Dar casa din Suadiye era atât de friguroasă încât, după o vreme, ne-a pierit cheful să mai facem dragoste, am continuat eu.

— Aţi făcut pauză până să găsiţi o locuinţă mai călduroasă?

— Într-o noapte, acum două luni, adică la începutul lui martie, ne-am dus din nou la casa din Suadiye. Era foarte frig. Când am aprins focul în şemineu, casa s-a umplut brusc de fum, aşa că ne-am certat. După aceea, Sibel a avut o gripă urâtă. A făcut temperatură şi a stat la pat o săptămână. N-am mai vrut să ne ducem acolo ca să facem dragoste.

— Care dintre voi n-a mai vrut? a întrebat Füsun. Ea sau tu?

În locul expresiei afectuoase care sugera „te rog, spune-mi adevărul!”, pe chipul ei, pe care curiozitatea îl făcea să pară în grea suferinţă, s-a ivit o privire imploratoare, care spunea „te rog, minte-mă şi nu mă necăji!”.

— Sibel crede, probabil, că dacă facem mai rar dragoste înainte de a ne căsători, am să pun mai mult preţ pe logodnă, pe căsătorie, ba chiar pe ea, am spus eu.

— Dar spui că făceaţi dragoste încă dinainte.

— Nu înţelegi. Nu e vorba de prima partidă de dragoste.

— Nu este, da, a spus Füsun, coborând vocea.

— Sibel mi-a arătat cât de mult mă iubeşte şi câtă încredere are în mine, am spus eu. Dar încă o mai tulbură ideea de a face dragoste cu mine înainte de căsătorie... Înţeleg acest lucru. Deşi a studiat atâta vreme în Europa, nu e atât de curajoasă şi de modernă ca tine...

S-a aşternut o foarte lungă tăcere. Pentru că am cugetat ani de zile la semnificaţia acelei tăceri, cred că pot s-o rezum acum mai echilibrat: ultima frază pe care i-o adresasem lui Füsun dobândea şi un alt înţeles. Explicasem faptul că Sibel se culcase cu mine înainte de căsătorie prin dragoste şi încredere, iar gestul lui Füsun, care făcuse acelaşi lucru, prin curaj şi spirit modern. Iar din această formulă, din faptul că o complimentasem cu epitetele de „curajoasă şi modernă”, pe care aveam să regret ani de zile că le rostisem, rezulta că nu încercam nici un sentiment de responsabilitate şi ataşament faţă de Füsun, după ce se culcase cu mine. Căci, având în vedere faptul că era „modernă”, n-avea cum s-o apese faptul că se culcase cu un bărbat înainte de căsătorie sau că nu avea să se dovedească fecioară în noaptea nunţii... Întocmai ca femeile din Europa, la care visai cu ochii deschişi, sau ca unele femei faimoase despre care se zvonea că rătăceau pe străzile Istanbulului... Eu rostisem însă acele cuvinte din convingerea că aveau să-i facă plăcere.

În vreme ce-mi treceau prin cap asemenea gânduri, chiar dacă, în tăcerea care domnea în încăpere, acestea n-aveau limpezimea de acum, privirile mele se fixaseră asupra copacilor din grădina din spate, care se legănau uşor în bătaia vântului. După ce făceam dragoste rămâneam în pat şi, în timp ce stăteam de vorbă, priveam pe fereastră, către copacii aflaţi în grădina din spate, către blocurile ce se întrezăreau printre copaci, către ciorile care zburau printre ei fără nici o ţintă.

— De fapt, nu sunt curajoasă şi modernă! a spus Füsun, la mult timp după aceea.

Mi-am explicat aceste vorbe prin stinghereala, ba chiar prin umilinţa pe care i-o produsese subiectul grav pe care-l abordasem, aşa încât n-am stăruit asupra lor.

— O femeie poate să iubească un bărbat nebuneşte, ani de zile, fără să facă dragoste cu el..., a spus Füsun, prudentă.

— Desigur, am răspuns eu.

A urmat o altă tăcere.

— Adică acum nu mai faceţi dragoste deloc? De ce n-o aduceai pe Sibel Hanim aici?

— Nu ne-a trecut niciodată prin minte, am spus, mirându-mă şi eu de faptul că nu ne trecuse prin minte aşa ceva cu mult timp înainte. Locul acesta în care mă închideam; pe vremuri ca să învăţ, ca să ascult muzică cu prietenii mi-a revenit, de fapt, în minte din cauza ta.

— Te cred cu-adevărat că nu ţi-a trecut prin minte aşa ceva, a spus Füsun, cu atenţia încordată. Dar în celelalte spuse ale tale stăruie o minciună. Este? Nu vreau să mă minţi în nici un fel. Mi-e imposibil să cred că nu mai faci dragoste cu ea acum. Jură-mi, te rog!

— Jur că acum nu mai fac dragoste cu ea! am spus, îmbrăţişând-o pe Füsun.

— Şi când o să începeţi iar să faceţi dragoste? La vară, când se vor duce ai tăi la Suadiye? Când se vor duce? Spune-mi adevărul şi n-am să-ţi mai pun altă întrebare.

— Se vor muta la Suadiye după logodnă, am mormăit eu, jenat.

— Mi-ai spus vreo minciună acum?

— Nu.

— Gândeşte-te puţin, te rog.

M-am gândit puţin, prefăcându-mă că mă gândeam. În acest răstimp, Füsun a scos din buzunarul sacoului permisul meu de conducere şi s-a apucat să-l studieze.

— Ethem Bey, şi eu am un nume primit la naştere. N-are importanţă! Te-ai gândit?

— Da, m-am gândit, am spus eu. Nu ţi-am spus nici o minciună.

— Acum, sau în ultimele zile?

— Niciodată, am spus eu. Ne aflăm într-un loc care n-ar trebui deloc să ne îndemne la minciună.

— Cum adică?

I-am explicat că între noi nu se punea problema nici unui profit ori a vreunei relaţii de muncă, că, deşi făceam ceea ce făceam în taină, trăiam cele mai pure, cele mai profunde sentimente omeneşti, cu o sinceritate care nu lăsa loc minciunii şi făţărniciei.

— Sunt sigură că m-ai minţit, a spus Füsun.

— Respectul pe care mi-l purtai s-a isprăvit repede.

— De fapt, mi-aş fi dorit să mă minţi... Pentru că omul minte doar pentru lucruri pe care se teme foarte mult să nu le piardă.

— Sigur că mint pentru tine... Dar pe tine nu te mint. Dacă doreşti însă acest lucru, am să fac şi asta de acum înainte. Hai să ne vedem iar mâine! Bine?

— Bine! a spus Füsun.

Am îmbrăţişat-o din răsputeri şi am tras în piept mireasma pe care o răspândea gâtul ei. Ori de câte ori adulmecam acea mireasmă, care aducea cu o combinaţie de mare năpădită de alge, de caramele arse şi de biscuiţi pentru

copii, în mine se răspândea un sentiment de optimism şi de fericire, dar orele petrecute cu Füsun nu schimbau deloc făgaşul existenţei mele. Poate pentru că fericirea şi voioşia care-mi umpleau sufletul mi se păreau fireşti, nicidecum pentru că aş fi socotit că aveam întotdeauna dreptate, asemenea tuturor bărbaţilor turci, sau pentru că aş fi văzut în mine o persoană veşnic nedreptăţită. Parcă nu eram încă pe deplin conştient de ceea ce trăiam.

Cu toate acestea, încă de pe atunci începeam să simt că în sufletul meu se deschideau treptat unele fisuri, unele răni, de felul celor care-i determină pe unii bărbaţi să se cufundate, până la sfârşitul vieţii lor, într-o singurătate resemnată, profundă, neagră ca noaptea. În fiecare seară, înainte de a mă duce la culcare, scoteam sticla din frigider, îmi turnam un pahar cu rachiu şi-l sorbeam în tăcere, de unul singur, cu ochii pe fereastră. Geamurile dormitoarelor din apartamentul nostru, aflate la etajele superioare ale unei clădiri înalte, vizavi de moscheea din Teşvikiye, erau orientate către ferestrele dormitoarelor foarte multor familii care aduceau cu a noastră şi, încă din copilărie, simţeam un soi de pace sufletească când pătrundeam în camera mea, pe întuneric, şi contemplam interioarele altor case.

Uneori, în nopţile când contemplam luminile din Nişantaşi, mă gândeam că, pentru a putea continua viaţa aceea minunată şi fericită, cu toate tabieturile ei, nu se cuvenea să mă îndrăgostesc de Füsun. Intuiam că, pentru a realiza acest lucru, nu trebuia să mă las acaparat de prietenia cu ea, de suferinţele, de glumele şi de latura ei umană. De fapt, un asemenea obiectiv nu era greu de realizat, pentru că, dincolo de lecţiile de matematică şi de momentele în care făceam dragoste, ne rămânea foarte puţin timp. Începusem să cuget uneori, când ne îmbrăcam la repezeală şi plecam din apartament, după minunatele ore de dragoste petrecute împreună, că şi Füsun era la fel de preocupată să nu se lase „prinsă" de mine. Cunoaşterea plăcerilor pe care le încercam, a beatitudinii pe care o trăiam în minutele acelea nespus de fericite, nemaipomenit de plăcute reprezintă, după mine, o condiţie necesară pentru înţelegerea poveştii mele.

Desigur că dorinţa de a retrăi mereu, la nesfârşit, clipele acelea de dragoste şi dependenţa de acele plăceri reprezintă elanul esenţial care trage după sine povestea mea. Ori de câte ori rememoram, de-a lungul anilor, clipele acelea de dragoste nemaiîntâlnite pentru a-mi explica ataşamentul faţă de ea, în faţa ochilor mei prindeau viaţă nu atât gânduri raţionale, cât imaginile minunate ale orelor noastre de iubire. De pildă, momentul în care am luat în gură sânul stâng, plin, al frumoasei Füsun, care mi se aşezase în braţe... Sau admiraţia cu care îi contemplam spatele şi fundul, în vreme ce de pe frunte sau din vârful bărbiei mi se prelingeau picături de sudoare pe gâtul ei fermecător... Sau felul în care deschidea, o clipă, ochii după ce scotea un ţipăt de plăcere... Sau expresia care i se aşternea pe chip în cele mai plăcute clipe ale dragostei...

Dar, după cum am remarcat mai târziu, aceste imagini nu reprezentau motivul plăcerii şi al fericirii pe care o gustam, ci tot atâtea viziuni aţâţătoare... Peste ani, străduindu-mă să-mi dau seama de ce mă îndrăgostisem atât de

profund de ea, încercam să-mi amintesc nu numai de clipele noastre de dragoste, ci şi de încăperea în care făceam dragoste, de ceea ce se afla prin preajmă, de obiectele banale care ne înconjurau. Uneori se întâmpla ca vreuna dintre ciorile acelea mari, care-şi făceau veacul prin grădina din spate, să se prindă de grilajul balconului şi să ne privească în tăcere. Era aceeaşi cioară care se aşeza în copilărie pe balconul casei noastre. În copilărie, mama îmi spunea „hai, dormi acum, vezi că se uită cioara la tine", iar lucrul acesta mă speria. Exista o cioară de care se speria şi Füsun, în acelaşi fel.

Se întâmpla să simţim că, în unele zile, frigul şi praful din cameră, în altele, aspectul şters, murdăria, umbrele cearşafurilor şi ale trupurilor noastre, sau nenumăratele detalii legate de viaţa de afară, de trafic, de nesfârşitul zgomot al şantierelor de construcţii şi de ţipetele vânzătorilor, care se strecurau între noi, făceau parte din lumea reală, nu din lumea de vis în care ne iubeam noi. Alteori auzeam sirena vreunui vapor, care răsuna dinspre Dolmabahçe sau dinspre Beşiktaş şi ne întrebam amândoi ce fel de vas ar fi putut fi acela. Pe măsură ce făceam dragoste, cu şi mai mare sinceritate, cu şi mai mare libertate la fiecare întâlnire, pricepeam că găseam o sursă de fericire nu doar în lumea reală şi în detaliile sexuale, altfel peste măsură de atrăgătoare, ci şi în prelungirile stranii, în abcesele, coşurile, firele de păr, petele întunecate şi înspăimântătoare ale trupului lui Füsun.

Ce anume mă ataşa de ea, dincolo de plăcerea noastră nemărginită şi copilărească de a face dragoste? Sau de ce puteam face dragoste cu ea într-un mod atât de deschis? Oare iubirea decurgea din plăcerea noastră de a face dragoste şi din dorinţa, mereu repetată, de a face acest lucru, sau existau şi alte aspecte, care ne stârneau reciproc dorinţa şi o alimentau? În perioada aceea fericită în care mă vedeam şi făceam dragoste zilnic cu Füsun, nu-mi puneam deloc asemenea întrebări – nu făceam decât să mă înfrupt neostenit, cu patimă, din zaharicalele care mi se ofereau, asemenea unui copil fericit care pătrunde în prăvălia unui cofetar.

14. Străzile, podurile, povârnişurile şi pieţele Istanbulului.

Pentru că, în timpul discuţiilor noastre, Füsun a spus la un moment dat, referindu-se la un profesor din liceu care-i plăcuse, că „nu era ca ceilalţi bărbaţi", am întrebat-o ce anume voise să spună prin acele cuvinte, dar nu mi-a răspuns. După două-trei zile am mai întrebat-o o dată la ce anume făcea aluzie când spunea „a fi ca ceilalţi bărbaţi".

— Ştiu că întrebi asta la modul serios, a spus Füsun. Şi vreau să-ţi dau un răspuns serios. Tu vrei?

— Sigur… De ce te ridici?

— Pentru că nu vreau să fiu goală când am să-ţi spun ceea ce am de spus.

— Sa mă îmbrac şi eu? am întrebat-o dar, cum nu mi-a răspuns, m-am îmbrăcat.

Expun, în ideea că vor izbuti să reflecte atmosfera încărcată, obositoare şi strivitoare care domnea atunci în încăpere, aceste pachete de ţigări, scrumiera

aceasta de Kütahya, pe care o luasem dintr-un dulap aflat în altă cameră şi o adusesem în dormitor, ceaşca de ceai şi paharul de sticlă (al lui Füsun), scoica pe care o lua în mână şi cu care se juca, nervoasa, Füsun când îşi depăna, rând pe rând, poveştile şi, de asemenea, agrafele ei de păr copilăreşti, ca să nu se uite că istoriile acelea se petreceau în mintea unui copil.

Füsun şi-a început relatarea cu proprietarul unei mici prăvălii de pe strada Kuyulu Bostan10 – ceva între tutungerie, magazin de jucării şi papetărie. Nenea Parşivul era prieten cu tatăl ei; din timp în timp jucau table împreună. Pe vremea când Füsun avea între opt şi doisprezece ani, Nenea Parşivul o reţinea în magazin ori de câte ori o trimitea tatăl ei să cumpere răcoritoare, ţigări sau bere, ceea ce se petrecea mai ales vara, cu pretexte de genul „n-am să-ţi dau rest, aşa că mai stai puţin, să-ţi dau un suc", iar la un moment dat, când nu se afla nimeni prin preajma, găsea câte un prilej („ia stai niţel, ai transpirat!") ca s-o pipăie.

După aceea, când avea vreo zece-doisprezece ani, mai era şi vecinul Rahat-cu-Mustaţă, care venea pe la ei seara, o dată sau de două ori pe săptămână, cu umflata de nevastă-sa.

Bărbatul acela înalt, la care tatăl ei ţinea foarte mult, obişnuia s-o prindă pe Füsun pe după talie, sau să-i pună mâna pe umăr, pe şold ori pe fund, lăsând impresia că o uitase acolo, timp în care ascultau cu toţii radioul, stăteau la taclale, beau ceai şi mâncau fursecuri. Alteori, mâna bărbatului se prăbuşea pe neaşteptate, „din greşeală", tocmai în poala lui Füsun, asemenea unui fruct care se rostogoleşte cu iscusinţă din copac direct în coş şi, după ce-şi dibuia calea şi se agita, tremurând uşor şi umezindu-se, rămânea încremenită ca un crab între picioarele şi coapsa ei, iar în vremea aceasta bărbatul continua să bea ceai cu cealaltă mână şi să participe la conversaţiile care aveau loc în încăpere.

Când Füsun, care avea pe atunci zece ani, voia să se aşeze în braţele tatălui ei, în timp ce acesta juca cărţi cu prietenii lui, şi era dată la o parte („stai, fetiţe, doar vezi că sunt ocupat"), domnul Nasolul, partenerul lui dejoc, îi spunea „hai, vino la mine, ca să-mi aduci noroc", după care o lua în braţe şi o mângâia într-un mod despre care avea să-şi dea seama mai târziu că nu era chiar atât de nevinovat pe cât părea.

Străzile, podurile, povârnişurile, cinematografele, autobuzele, pieţele ticsite de lume şi ungherele pustii ale Istanbulului colcăiau de umbrele întunecate ale tuturor acelor neni Parşivul, domni Nasolul şi vecini Rahat-cu-Mustaţă, care prindeau viaţă în închipuirea ei ca nişte arătări sumbre, fără a se fi simţit însă vreodată răscolită în mod special de vreunul dintre ei („poate pentru că niciunul nu m-a cutremurat cu adevărat"). Unul dintre lucrurile care o uimeau pe Füsun era faptul că tată ei nu băga niciodată de seamă că unul din doi musafiri care le călcau pragul se preschimba în scurt timp în Nenea Parşivul sau în vecinul Rahat-cu-Mustaţă, prinzând-o la înghesuială şi pipăind-o pe culoar ori în bucătărie. Pe la vreo treisprezece ani începuse să cugete că, pentru a fi o fată bună, nu trebuia să te plângi de pipăielile acelei adunături de

făţarnici, ticăloşi şi boccii. În anii aceia, când un „puşti” de liceu care se îndrăgostise de ea (era o dragoste de care Füsun nu se plângea) scrisese pe trotuar, chiar în faţa ferestrelor lor, „te iubesc”, tatăl ei o târâse pe Füsun de ureche până la geam, îi arătase inscripţia, apoi îi trăsese o palmă. Cum tot soiul de neni Parşivul îşi arătau, nitam-nisam, ştremeleagul, mai cu seamă când o vedeau prin parcuri, pe maidane ori pe străzi dosnice, învăţase şi ea, la fel ca orice fată frumuşică din Istanbul, să nu se mai abată prin asemenea locuri.

Unul dintre motivele pentru care sâcâielile de felul acesta nu-i umbriseră optimismul era faptul că bărbaţii îşi etalau cu înflăcărare, urmând aceleaşi reguli tainice ale aceleiaşi muzici sumbre, propriile puncte nevralgice. Existau nenumăraţi indivizi care se ţineau după ea după ce o vedeau pe stradă, o întâlneau la poarta şcolii, la intrarea în vreun cinematograf ori în autobuze; unii dintre ei n-o slăbeau luni de zile, iar ea se prefăcea că nu-i băga de seamă, dar, de fapt; nu-i era milă de niciunul dintre ei (eu o întrebasem de povestea cu mila). Unii dintre cei care se luau după ea nu erau chiar atât de răbdători, de amorezaţi sau de eleganţi: după o vreme, începeau să-i adreseze tot felul de vorbe („eşti foarte frumoasă, putem să facem câţiva paşi împreună, aş vrea să te întreb ceva, nu te supăra, eşti surdă?” etc.), apoi să se înfurie, să-i arunce cuvinte necuviincioase şi înjurături. Unii umblau în grupuri de câte doi, alţii îşi aduceau prietenii ca să le-o arate pe fata pe care o urmăreau de nu ştiu câte zile şi să le ceară părerea, alţii râdeau între ei ca porcii în timp ce o urmăreau, unii încercau să-i dea scrisori şi daruri, alţii plângeau. De când unul dintre urmăritorii ei o îmbrâncise şi încercase s-o sărute cu de-a sila, nu se mai dădea la ei, aşa cum făcuse într-o vreme. Poate că, de la vârsta de paisprezece ani, când sfârşise prin a înţelege toate tertipurile şi intenţiile „celorlalţi bărbaţi”, nu mai era pipăită fără să-şi dea seama de ceea ce se petrecea şi nu mai cădea cu uşurinţă-n plasă, dar cert era că străzile oraşului forfoteau de indivizi care descopereau zilnic, plini de inventivitate, noi modalităţi de a o pipăi, de a o ciupi, de a o îngrămădi într-un colţ, de a-i pune mâna pe fund etc. Acum nu se mai mira de cei care scoteau mâna pe geamurile maşinilor şi le pipăiau pe femeile care mergeau pe trotuar, de cei care se propteau în tine prefăcându-se că s-au împiedicat pe scări, de cei care încercau să te sărute cu forţa prin ascensoare sau de cei care-ţi atingeau degetele în mod voit şi încercau să te mângâie în timp ce-ţi dădeau restul.

Fiecare bărbat care întreţinea o relaţie ascunsă cu o femeie frumoasă era obligat să asculte, uneori cu gelozie, de cele mai multe ori zâmbind, cel mai adesea cu milă şi dispreţ feluritele istorii ale bărbaţilor care se îndrăgosteau, o agăţau ori încercau să se apropie de iubita lor. La Centrul de pregătire „Succes de Excepţie” venea un băiat de vârsta ei, drăguţ, blajin şi frumuşel. Îi propunea mereu să meargă cu el la cinematograf ori să zăbovească împreună în grădina de ceai de la colţul străzii, iar în primele minute de la vederea lui Füsun se bloca şi nu mai putea să scoată o vorbă. Într-o zI. Văzând că nu avea la ea

nimic de scris, îi dăruise un pix şi fusese fericit să vadă că Füsun lua notiţe cu el la cursuri.

Aceeaşi şcoală avea un „director" de vreo treizeci de ani, tăcut, nervos, care se ungea mereu pe păr cu briantină. O chema pe Füsun în biroul lui, sub diverse pretexte de genul „ne lipseşte actul tău de identitate" sau „nu găsim unul dintre testele tale", aducea vorba despre subiecte precum sensul vieţii, frumuseţea Istanbulului ori poeziile lui publicate şi, cum nu primea nici un răspuns încurajator din partea lui Füsun, sfârşea prin a-i întoarce spatele, şuierând pe un ton scăzut, cu ochii pe fereastră: „poţi să ieşi".

Cât despre cei care veneau să facă cumpărături la buticul Şazelize, cărora Şenay Hanim le vindea nenumărate toalete, podoabe ori obiecte hărăzite cadourilor şi cărora le cădea cu tronc de îndată ce-o vedeau – printre ei se afla şi o femeie -, refuza să discute despre ei. Bine, la insistenţele mele avea să-mi povestească despre cel mai „caraghios" dintre aceştia: era un bărbat cam la cincizeci de ani, mic de stat, umflat ca un butoi, cu mustaţă tunsă perie, elegant şi cu dare de mână. Stătea de vorbă cu Şenay Hanim, dând necontenit din gura aceea mititică şi strecurând, la răstimpuri, în conversaţie lungi fraze în limba franceză, iar dâra de parfum pe care o lăsa în urma lui îl deranja pe Lămâie, canarul lui Füsun!

Dintre numeroşii pretendenţi pe care-i văzuse maică-sa, chipurile fără ştirea lui Füsun, îi plăcuse un bărbat mai deosebit, cu care se văzuse de câteva ori, care era preocupat mai degrabă de ea decât de căsătorie şi cu care se şi sărutase. Cu un an în urmă, un băiat de la Robert Kolej11, cu care făcuse cunoştinţă în timp ce urmărea concursul de muzică între licee, la Sala de Sport şi Expoziţii, se îndrăgostise de ea rău de tot. Venea la poarta şcolii, ieşeau zilnic împreună, iar de două-trei ori se şi sărutaseră. Da, ieşise la un moment şi cu Hilmi Bastardul, dar nici măcar nu se sărutaseră. Simţise o anumită apropiere faţă de cântăreţul Hakan Serinkan, prezentatorul concursului de frumuseţe, dar nu pentru că era faimos, ci pentru că, spre deosebire de toţi ceilalţi, care făceau aranjamente pe ascuns şi o nedreptăţeau în mod deschis, acesta se arătase prietenos şi afectuos, ba chiar îi şoptise dinainte, din culise, întrebările (şi răspunsurile) de cultură generală şi de testare a inteligenţei pe care urma să i le adreseze pe scenă şi care le făceau pe celelalte fete săi tremure ca varga, dar mai apoi nu răspunsese telefoanelor lui insistente – de fapt, nici mama ei nu-l dorea pe cântăreţul: acela de modă veche. Tălmăcind, pe drept cuvânt, expresia care mi se citea pe faţă drept gelozie şi crezând, potrivit unui raţionament care continuă să mă mire şi acum, că la originea acelei gelozii se afla vestitul prezentator, mi-a destăinuit, cu afecţiune, fără să-şi piardă buna dispoziţie, că de la vârsta de şaisprezece ani nu mai era îndrăgostită de nimeni. Deşi îi făcea plăcere să constate că în reviste, la televizor sau în cântece se vorbea mereu despre dragoste, nu considera normal să se discute mereu despre acest sentiment şi socotea că foarte mulţi oameni care nu erau, de fapt, îndrăgostiţi îşi exagerau sentimentele pentru a atrage atenţia asupra lor. Din punctul ei de vedere, dragostea era un sentiment care presupunea să-ţi dai viaţa pentru un

om, să-ţi asumi orice risc. Aceasta nu se întâmplă însă decât o singură dată în viaţă.

— Ai simţit vreodată ceva care să se apropie de acest sentiment? am întrebat-o, întinzându-mă lângă ea în pat.

— Nu foarte, a răspuns ea, după care, totuşi, a stat să reflecteze puţin şi mi-a vorbit de un bărbat, cu prudenţa celui care se străduieşte să fie onest.

Bărbatul acela, pe care Füsun simţea că l-ar fi putut iubi, pentru că era îndrăgostit de ea cu o patimă care mergea până la obsesie, era un om de afaceri arătos, bogat şi „desigur, căsătorit". Spre seară, când Füsun ieşea de la butic, o lua cu Mustangul lui de la colţul Străzii Plopul Alb. Stăteau în maşină, pe întuneric, în parcarea de lângă Turnul cu Ceas din Dolmabahçe, unde se putea bea ceai şi contempla Bosforul, sau pe terenul viran din faţa Palatului Sporturilor şi Expoziţiilor; uneori se sărutau îndelung în ploaie, iar bărbatul acela îndrăgostit de ea, în vârstă de treizeci şi cinci de ani, uita că era căsătorit şi o cerea pe Füsun în căsătorie. Poate că aş fi surâs înţelegător, dată fiind situaţia în care se afla acel bărbat, şi, de asemenea, mi-aş fi înăbuşit sentimentul de gelozie care-mi măcina sufletul, dar, după ce Füsun i-a rostit brusc numele, după ce mi-a vorbit de marca maşinii lui, de domeniul de care se ocupa, de ochii lui mari şi verzi am fost copleşit de o invidie care m-a tulburat, o clipă, cu totul. Persoana pe care Füsun o numea Turgay era un bogătaş din domeniul industriei textile, „prieten de afaceri şi de familie" cu noi, cu care atât tata, cât şi eu şi fratele meu ne întâlneam adesea. Îl văzusem de nenumărate ori pe străzile din Nisantaşi pe bărbatul acela înalt, chipeş, plesnind de sănătate, pe care compania soţiei şi a copiilor îl făceau să pară înconjurat de o atmosferă de veritabilă fericire conjugală. Să fi fost, oare, cuprins de o gelozie atât de grozavă din pricină că respectam destoinicia, onestitatea, ataşamentul lui Turgay Bey faţă de familie? Füsun mi-a povestit că acesta se dusese la început luni de-a rândul, aproape zilnic, la buticul Şazelize, pentru a o „cuceri", şi că făcuse nenumărate cumpărături pentru a o „unge" pe Şenay Hanim, care-şi dăduse seama despre ce era vorba.

Pentru că Şenay Hanim făcea presiuni asupra ei, cerându-i „să nu-l supere pe cel mai rafinat dintre clienţi", îi acceptase darurile, iar mai apoi, când se încredinţase de dragostea lui, începuse să se vadă cu el, „de curiozitate", ba chiar simţise o „ciudată afecţiune" faţă de el. Într-o zi, când ningea, se dusese cu el cu maşina, tot la insistenţele lui Şenay Hanim, „sa dea o mână de ajutor" la un butic deschis de curând de o prietenă a acesteia, iar la întoarcere, după ce luaseră masa în Ortaköy, „afemeiatul de Turgay Bey, industriaşul", care băuse cam mult rachiu, o invitase stăruitor în garsoniera lui, aflată pe o stradă lăturalnică din Şişli, „ca să bea o cafea". Cum Füsun îl refuzase, „bărbatul acela sentimental, delicat" o luase razna şi începuse să-i spună că avea „să-i cumpere orice voia ea", apoi se îndreptase cu Mustangul către nişte maidane din cartierele de la periferie şi încercase s-o sărute, ca de obicei, iar când ea îl respinsese, încercase „s-o aibă" cu de-a sila.

— Pe de altă parte, zicea că o să-mi dea bani, a spus Füsun. În seara următoare, când s-a închis magazinul, nu m-am mai întâlnit cu el. A doua zi a venit iar la magazin: fie că uitase ce făcuse, fie că nu voia să-şi amintească. S-a rugat de mine din răsputeri, mi-a luat chiar şi un Mustang de jucărie, în amintirea zilelor frumoase de altădată, pe care i l-a lăsat lui Şenay Hanim. N-am mai urcat însă în Mustangul lui. Ar fi trebuit, de fapt, să-i spun „să nu mai vii aici niciodată". Dar nu i-am putut spune, impresionată de faptul că era îndrăgostit de mine ca un copil, până într-atât încât să uite de toate. Poate şi pentru că-mi era milă de el, nu ştiu.

Venea în fiecare zi, făcea o groază de cumpărături, ceea ce o mulţumea nespus pe Şenay Hanim, comanda câte ceva pentru nevasta lui, iar dacă mă prindea o clipă în vreun colţ mă implora, cu ochii lui verzi înrouraţi de lacrimi: „Hai să revenim la ce-a fost mai-nainte, să te iau iar în fiecare seară şi să ne plimbam cu maşina. Altceva nu vreau!" După ce te-am cunoscut pe tine, am început să o şterg în spate când intră el în magazin. Acum vine mai rar.

— De ce n-ai mers până la capăt astă iarnă, când te sărutai cu el în maşină?

— Pe vremea aceea nu împlinisem încă optsprezece ani, a spus Füsun, încruntând serioasă din sprâncene. Am împlinit optsprezece ani pe 12 aprilie, cu două săptămâni înainte de a te întâlni pe tine la magazin.

Dacă cel mai însemnat simptom al dragostei este faptul că eşti mereu cu mintea la persoana iubită sau la cea care candidează la această ipostază, atunci eram pe cale să mă îndrăgostesc de Füsun. Dar bărbatul raţional, imperturbabil din mine îmi spunea că preocuparea permanentă pentru Füsun îşi avea obârşia în ceilalţi bărbaţi din viaţa ei. Cât despre obiecţia potrivit căreia gelozia figurează şi ea printre semnele, altfel foarte însemnate, ale dragostei, raţiunea mea îi venea în întâmpinare, susţinând zorită că nu era vorba decât de o gelozie trecătoare: poate că în două-trei zile aveam să mă obişnuiesc cu lista „celorlalţi bărbaţi" cu care se sărutase Füsun şi aveam să-i dispreţuiesc pe indivizii aceia, care nu reuşiseră să treacă dincolo de sărut. M-a uimit să constat însă că, făcând dragoste cu ea în ziua aceea, acţionam nu atât sub impulsul satisfacţiei sexuale, puerile dintotdeauna, care se alcătuia dintr-o combinaţie de ludic, curiozitate şi exuberanţă, cât, pentru a mă folosi de o expresie gazetărească, mânat de imboldul de a o „poseda" şi că o determinam să-mi perceapă dorinţele prin gesturi dure şi poruncitoare.

15. Câteva neplăcute adevăruri antropologice.

Având în vedere faptul că am vorbit despre „posesie", să revenim la un subiect care se numără printre substraturile poveştii mele şi care le este, de fapt, cât se poate de bine cunoscut unora dintre cititorii şi vizitatorii noştri. Presupunând că, mai cu seamă, generaţiile care vor urma la multă vreme după noi, de pildă oaspeţii care vor veni la muzeul nostru după anul 2100, se vor confrunta cu dificultăţi în desluşirea acestei chestiuni, se impune să ofer, fără a mă teme că mă repet, câteva informaţii dezagreabile – pe vremuri, se spunea neplăcute -, de tip „antropologic".

La o mie nouă sute şaptezeci şi cinci de ani solari de la naşterea lui Iisus Christos, pe teritoriul Balcanilor, al Orientului Mijlociu, al sudului şi vestului Mediteranei, al căror centru era Istanbulul, „virginitatea" tinerelor continua să fie socotită o comoară de preţ, care se cerea a fi protejată până în ziua căsătoriei. Faptul că fetele au ajuns să se mărite la vârste din ce în ce mai fragede, în urma unor evoluţii numite occidentalizare, modernizare şi, mai ales, urbanizare, a început să diminueze oarecum valoarea practică a acestei avuţii, în unele cartiere din Istanbul. Adepţii occidentalizării socoteau, optimişti, că în urma modernizării, pe care o asociau cu ideea de civilizaţie, acest principiu, ba chiar şi subiectul în sine, urmau să fie date uitării. Însă în anii aceia, faptul că o tânără făcea dragoste cu un bărbat înainte de căsătorie, mergând „până la capăt", se asocia cu o seamă de semnificaţii şi concluzii grave, chiar şi în cele mai occidentalizate şi mai înstărite medii din Istanbul: a) Cea mai nevinovată concluzie care se putea trage din această situaţie era că, după cum relatam, tinerii respectivi luaseră decizia de a se căsători. În mediile occidentalizate şi suficient de avute, faptul că nişte tineri „serioşi" – logodiţi sau care se impuseseră, în mediile din care făceau parte, ca o „pereche care avea să sfârşească prin a se căsători" -, făcuseră dragoste înainte de căsătorie, aşa cum se-ntâmplase în cazul lui Sibel şi al meu, era privit cu îngăduinţă, deşi asta se petrecea rareori. Tinerelor femei care făceau parte din clasa superioară a societăţii, care aveau o educaţie bună, şi care se culcau cu pretendenţii lor înainte de căsătorie le plăcea să-şi explice gesturile de felul acesta nu atât prin încrederea pe care o aveau în ei, cât prin faptul că erau suficient de moderne şi de libere ca să nu se mai sinchisească de vechile obiceiuri.

B) Dacă, în cazuri în care nu se putea vorbi de o asemenea încredere şi în care „faptul de a fi împreună" nu se bucura încă de acceptare socială, se întâmpla ca o tânără să nu se poată „înfrâna" şi să-şi piardă virginitatea din pricini larg răspândite, precum stăruinţele bărbatului, focul dragostei, alcoolul, prostia şi excesul de curaj, bărbatul, care se cuvenea să fie credincios noţiunii de onoare în sensul ei tradiţional, trebuia să se însoare cu fata pentru a-i apăra cinstea. Ahmet, fratele lui Mehmet, prietenul meu din tinereţe, s-a căsătorit cu Sevda, actuala lui soţie, cu care e foarte fericit, în urma unui asemenea accident, de teamă să nu fie ros de remuşcări.

C) Dacă bărbatul se eschiva şi nu se căsătorea cu fata, iar fata nu avea încă optsprezece ani, tatăl se ducea uneori, mânios, la judecătorie şi intenta proces, pentru a o putea mărită cu muieraticul respectiv. Aceste procese erau urmărite uneori de presă, iar în fotografiile apărute prin gazete, ochii tinerelor fete „seduse" erau acoperiţi cu nişte benzi groase, negre, pentru a nu fi recunoscute în împrejurarea aceea, dezonorantă. Cum aceleaşi banderole negre erau folosite şi; în cazul fotografiilor care înfăţişau prostituate prinse în timpul raziilor poliţiei, femei necredincioase sau violate, lectura ziarelor, în Turcia acelor ani, aducea cu vizita la un bal mascat, închipuit de fotografiile femeilor cu ochii acoperiţi de ştraifuri. De fapt, cu excepţia cântăreţelor, a artistelor şi a participantelor la concursurile de frumuseţe, care erau socotite „femei uşoare",

în ziare apăreau rareori fotografii de turcoaice cu ochii la vedere, iar în reclame erau preferate femei şi chipuri străine, nemusulmane.

D) Era, de asemenea, larg răspândită convingerea că o fată care făcea aşa ceva, care se culca, adică, cu un bărbat ce nu-i făcea promisiuni şi nu-i dădea speranţe de căsătorie, nu era în firea ei, pentru că era de neconceput ca o tânără cuminte, virgină să ajungă în asemenea situaţii şi să i se „ofere" unui bărbat care nu avea de gând să se însoare cu ea. În filmele turceşti, foarte îndrăgite pe vremea aceea, erau adeseori abordate, la modul dramatic, poveştile exemplare, tragice ale unor tinere care, în timpul unor petreceri dansante „inocente", erau mai întâi ameţite cu somnifere strecurate în limonadă, iar apoi „maculate", fiindu-le astfel răpită comoara cea mai de preţ; în asemenea filme, fetele bune la inimă sfârşeau întotdeauna prin a muri, iar cele rele deveneau prostituate.

E) Se accepta, fără îndoială, faptul că ceea ce le determina pe fete să-şi piardă minţile era senzualitatea. Dar o fată ataşată cu atâta pasiune, cu atâta naivitate şi patimă de plăcerile trupeşti, până într-atât încât să ignore valorile morale pentru care oamenii se omorau între ei, îi speria pe pretendenţi, nu numai pentru că era o fiinţă ireală, ci şi pentru că şi-ar fi putut înşela, pe viitor, soţul, doar din dorinţa de a-şi satisface poftele. Un prieten de-al meu din armată, extrem de conservator, mi-a povestit o dată, puţin ruşinat, dar mai ales copleşit de remuşcări, că se despărţise de iubita lui „pentru că făcuseră dragoste intens înainte de a se căsători" (doar ei doi).

F) În ciuda acestor reguli dure, a pedepselor care le erau aplicate fetelor care le încălcau şi care mergeau de la excluderea din societate până la uciderea lor, printre tinerii bărbaţi de la oraş era uimitor de larg răspândită ideea că existau nenumărate tinere care se culcau cu bărbaţi din plăcere, înainte de căsătorie. Această convingere, pe care sociologii ar numi-o „legendă urbană", era atât de răspândită – aidoma credinţei copiilor occidentali în Moş Crăciun -, mai cu seamă printre cei ce emigraseră din provincie la Istanbul, printre nevoiaşi şi printre micii burghezi, şi se bucura de o acceptare atât de incontestabilă, încât până şi tinerii bărbaţi occidentalizaţi, moderni, care locuiau în cartiere relativ înstărite precum Taksim, Beyoglu, Şişli, Nişantaşi ori Bebek, se lăsau amăgiţi de ea când treceau prin crize de senzualitate.

Faptul că aceste femei, care făceau intens dragoste înainte de căsătorie din pură plăcere, „aidoma femeilor din Europa", trăiau în locuri precum Nişantaşi, unde se petrece povestea noastră, şi că nu-şi acopereau capul, purtând, în schimb, fuste mini, era o altă legendă, care părea să fie agreată de toată lumea. Cât despre prietenii mei, care erau fii de industriaşi, precum Hilmi Bastardul, aceştia şi le imaginau pe legendarele fete ca pe nişte fiinţe nespus de ambiţioase, gata de orice pentru a se putea apropia de descendenţi bogaţi ca ei şi a putea urca în Mercedesurile lor; sâmbăta seara, când beau un pic de bere, se matoleau şi se înfierbântau zdravăn, colindau îndârjiţi Istanbulul cu maşina, stradă cu stradă, bulevard cu bulevard, trotuar cu trotuar, pentru a da de urma vreuneia dintre acele fete. Cu zece ani în urmă, când aveam douăzeci de

ani, am petrecut o seară de iarnă în Mercedesul tatălui lui Hilmi Bastardul, căutând ore în şir, pe străzile Istanbulului, o fată de genul acesta, dar n-am izbutit să întâlnim nici o femeie, fie ea în fustă lungă sau scurtă, aşa încât mai apoi ne-am culcat cu două fete amuzante, care dansau din buric pentru turişti şi bărbaţi trecuţi de prima tinereţe, într-o cameră de la etajele superioare ale unui hotel de lux din Bebek, dându-le o mare sumă de bani peştilor acestora. Nu-mi pasă că acum sunt blamat de cititorul fericitelor secole ce au să vină. Vreau însă să-l apăr pe prietenul meu Hilmi: În ciuda virilităţii lui primare, Hilmi nu considera că orice fată îmbrăcată în fustă mini se număra printre fetele acelea legendare care se culcau cu oricine pentru simplul motiv că le făcea plăcere, ba dimpotrivă, le proteja de hărţuitori pe tinerele urmărite pe stradă pentru că purtau fustă scurtă, aveau părul vopsit blond şi erau machiate, ca să nu mai spun că, la nevoie, se lăsa antrenat în scandaluri cu tineri mustăcioşi, săraci, jerpeliţi, fără nici un rost pe lume, „pentru a le arăta cum trebuie să te porţi cu femeile şi ce înseamnă civilizaţia".

Cititorii atenţi au băgat de seamă, pesemne, că am strecurat aici aceste informaţii antropologice pentru a crea o distanţă între mine şi gelozia pe care mi-au deşteptat-o poveştile de dragoste ale lui Füsun. Cel mai gelos am fost pe Turgay Bey. Mă gândeam că asta se întâmpla pentru că şi el era un industriaş reputat din Nişantaşi, socoteam că gelozia mea era firească şi credeam că era vorba de ceva trecător.

16. Gelozia.

În seara în care Füsun mi-a vorbit atât de elogios despre patima pe care o nutrea Turgay Bey faţă de ea, m-am aşezat, la un moment dat, lângă Sibel, după masa de seară pe care o luaserăm în vechiul conac de pe ţărmul Bosforului, aflat în Ĺnadoluhisari, unde locuia vara cu părinţii ei.

— Dragule, ai băut foarte mult în seara asta, a spus Sibel. Te nemulţumeşte ceva? Nu-ţi place cum decurg pregătirile?

— De fapt, sunt foarte mulţumit că logodna va avea loc la Hilton, am spus eu. După cum ştii, mama ţinea cel mai mult să fie o logodnă cu multă lume. Şi ea e mulţumită...

— Atunci, ce te supără?

— Nimic... Ce-ar fi să-mi dai lista cu invitaţii...

— Mama ta i-a dat-o mamei, a spus Sibel.

M-am ridicat, am făcut trei paşi care au făcut să se cutremure clădirea aceea părăginită, ale cărei duşumele scârţâiau la fiecare pas, şi m-am aşezat lângă viitoarea mea soacră.

— Doamnă, fiţi amabilă, aş putea să arunc şi eu o privire pe lista aceea cu invitaţi?

— Sigur, băiatul meu...

Deşi vedeam dublu din pricina rachiului pe care-l băusem, am găsit imediat numele lui Turgay Bey, l-am şters cu pixul dat de mama şi, în aceeaşi clipă, răspunzând unui plăcut imbold interior, l-am înlocuit cu numele lui

Füsun şi cu cele ale părinţilor ei, însoţite de adresa din strada Kuyulu Bostan, după care am înapoiat lista şi am spus, pe un ton scăzut:

— Doamnă, mama nu ştie asta, dar domnul al cărui nume l-am şters de pe listă, în ciuda faptului că este un foarte preţuit prieten de familie, a dat dovadă, din păcate, de exces de zel într-o mare afacere cu fibre, cu puţin timp în urmă, şi ne-a făcut, cu bună ştiinţă, un mare rău.

— N-a mai rămas nimic din prieteniile, din omenia de altădată, Kemal Bey, a spus viitoarea mea soacră, clipind din ochi cu înţelepciune. Sper ca persoanele pe care le-aţi trecut în locul lui să nu vă mai pricinuiască asemenea necazuri. Câte persoane sunt?

— Un profesor de istorie, soţia lui, care s-a îndeletnicit mulţi ani cu croitoria, şi frumoasa lor fiică, în vârstă de optsprezece ani. Sunt rude de departe cu mama.

— Bravo, bine! a spus viitoarea mea soacră. Printre invitaţi se află atâţia bărbaţi tineri, încât ne părea şi nouă rău că nu există pe listă fete care să danseze cu ei.

La întoarcere, picoteam în Chevroletul 56 al tatei, condus de Çetin Efendi, şi în acelaşi timp contemplam atent forfota de pe principalele bulevarde ale oraşului, care seara erau întotdeauna cufundate-n întuneric. Admiram farmecul vechilor ziduri, acoperite cu lozinci politice, fisuri, mucegai şi muşchi, luminile proiectate de reflectoarele vapoarelor de pe Liniile Orăşeneşti asupra debarcaderelor, maidanelor dintre străzi, ramurilor înalte ale platanilor multiseculari şi oglinzii retrovizoare a maşinii, ascultam şi respiraţia şi sforăitul uşor al tatei, care aţipise pe bancheta din spate, legănat de pietrele de pavaj.

Cât despre mama, aceasta era mulţumită să constate că se-mplinea ceea ce-şi dorise. O dată, pe când reveneam cu toţii la maşină după o vizită făcută familiei lui Sibel, şi-a rezumat fără-nconjur părerea cu privire la semnificaţia acelei vizite şi la cei pe care-i întâlnise, aşa cum proceda întotdeauna:

— Da, sunt oameni foarte buni, foarte oneşti, foarte autentici, n-ai ce să le reproşezi în privinţa modestiei ori a rafinamentului. Dar în ce stare deplorabilă se află vila aia fermecătoare! Nu cred că sunt aşa de lipsiţi de posibilităţi. Vai, nu mă-nţelege greşit, băiete, nu cred că ai putea găsi în Istanbul vreo fată mai plăcută, mai delicată şi mai cuminte decât Sibel.

După ce i-am lăsat pe mama şi pe tata în faţa blocului în care locuiau, am vrut să fac câţiva paşi. Mi-am spus să trec prin faţa prăvăliei lui Alaaddin, de la care cumpăram în copilărie, cu fratele meu şi cu mama, jucării, ciocolată, mingi, pistoale, bile, cărţi de joc, lame de gumă de mestecat în care se găseau felurite poze, reviste cu benzi desenate şi multe alte lucruri ieftine, de producţie autohtonă. Prăvălia era deschisă. Alaaddin tocmai dăduse jos gazetele pe care le expunea de jur împrejurul castanului care se afla chiar în faţa prăvăliei şi stingea luminile dinăuntru, dar m-a poftit să intru, cu o amabilitate la care nu mă aşteptam, şi mi-a lăsat răgazul necesar pentru a răscoli printre pachetele cu ziare care urmau să fie returnate a doua zi dimineaţă, la ora cinci, când urmau să le primească pe cele proaspete, şi pentru a cumpăra această păpuşă

ieftină. Socotind că mai aveam cincisprezece ore până când aveam să i-o dăruiesc lui Füsun şi s-o îmbrăţişez, dând uitării gelozia care mă măcinase, am simţit pentru prima oară o strângere de inimă pentru că nu puteam să-i telefonez.

Mă încerca un sentiment sfâşietor, care venea din suflet, aidoma remuşcării. Oare ce făcea în clipa aceea? Picioarele nu mă purtau spre casă, ci exact în direcţie opusă. Am pătruns pe strada Kuyulu Bostan, am trecut prin faţa cafenelei în care prietenii mei din tinereţe obişnuiau să asculte radioul şi să joace cărţi, precum şi pe lângă grădina şcolii, în care jucam fotbal. Persoana raţională din mine încă nu murise, în ciuda băuturii care mi se urcase la cap, şi-mi spunea că avea să-mi deschidă uşa tatăl lui Füsun şi că avea să se lase cu scandal. Am mers până am zărit, de departe, casa în care locuiau şi ferestrele luminate ale acesteia. Şi cum priveam ferestrele de la etajul al doilea, aflate în apropierea unui castan, inima îmi bătea din ce în ce mai tare.

Pictura aceasta, pe care aveam să i-o comand unui artist peste ani de zile, pentru a o expune în acest punct al muzeului, cerându-i să reproducă toate detaliile, redă destul de bine ferestrele casei în care locuia Füsun, a căror culoare portocalie se datora lămpilor aprinse dinăuntru, castanul, ale cărui ramuri luceau în lumina lunii aflate în spatele lui, profunzimea nopţii bleumarin dindărătul cerului din Nişantaşi, presărat cu hornuri şi acoperişuri, dar nu ştiu dacă îi poate sugera vizitatorului de muzeu invidia care mă încerca în timp ce contemplam acea privelişte.

Mintea mea aburită de băutură îmi spunea cinstit, în vreme ce admiram acea scenă, că venisem, de fapt, acolo atât pentru a o vedea, pentru a o săruta pe Füsun în noaptea aceea cu clar de lună, pentru a vorbi cu ea, cât şi pentru a mă asigura că în seara aceea nu era cu altcineva. Pentru că, odată ce mersese „până la capăt", ar fi putut fi curioasă să ştie cum era să facă dragoste cu vreunul dintre admiratorii pe care mi-i enumerase în ziua aceea, rând pe rând. Faptul că Füsun era atât de subjugată plăcerii de a face dragoste, asemenea unui copil care primeşte o jucărie nouă, extraordinară, precum şi capacitatea ei de a se dărui pe de-a-ntregul când făcea acest lucru, pe care o întâlnisem la foarte puţine femei, îmi stârneau o gelozie care creştea văzând cu ochii. Nu-mi mai amintesc câtă vreme am stat să mă uit la ferestrele ei. După mult timp m-am întors acasă, cu păpuşa pe care i-o luasem în dar, şi m-am culcat.

Dimineaţa, în drum spre serviciu, am cugetat, rând pe rând, la ceea ce făcusem cu o seară înainte şi la dimensiunile geloziei mele, de care nu izbuteam să mă eliberez. Pe vremea aceea, ideea de a fi acaparat de o dragoste intensă era înspăimântătoare. Manechinul Inge, care bea răcoritoare Meltem pe faţada laterală unui bloc, m-a avertizat să fiu prudent. M-am gândit să-mi dezvălui taina unor prieteni precum Zaim, Mehmet, Hilmi, făcând haz de ea, astfel încât patima mea să nu ia proporţii serioase. Dar nu credeam deloc că aceşti prieteni, cei mai apropiaţi pe care-i aveam, despre care simţeam că o plăceau, de fapt, foarte mult pe Sibel şi că mă socoteau foarte norocos, ar fi putut asculta fără să mă invidieze ceea ce trăiam eu cu Füsun, pe care ştiam,

de asemenea, că o găseau foarte atrăgătoare, şi că m-ar fi putut ajuta în vreun fel. Mai mult, intuiam că, odată abordat acest subiect, n-aveam să pot disimula patima care mă mistuia. După o vreme aveam să las la o parte tonul ironic şi aveam să-mi doresc să vorbesc deschis, pe măsura sincerităţii şi a autenticităţii lui Füsun, iar prietenii mei aveau să priceapă că mă amorezasem de ea rău de tot. Prin urmare, în timp ce prin faţa ferestrei biroului meu treceau, huruind, autobuzele de Maçka şi de Levent, în care urcam cu mama şi cu fratele meu în copilărie, revenind acasă de la Tünel, mi-am dat seama că în clipa aceea nu-mi rămânea prea mare lucru de făcut pentru ca pasiunea pe care o încercam faţă de Füsun să nu zădărnicească mariajul fericit pe care mi-l doream. Am ajuns la concluzia că cea mai bună soluţie era să las lucrurile în voia lor şi să gust pe îndelete plăcerile şi clipele minunate pe care avea generozitatea să mi le ofere viaţa.

17. Întreaga mea viaţă depinde acum de a ta.

Când Füsun a întârziat însă zece minute la întâlnirea de la blocul Compasiunea, am uitat imediat de concluziile la care ajunsesem. În vreme ce mă uitam necontenit la ceasul de mână dăruit de Sibel şi la ceasul deşteptător marca Nacar, pe care lui Füsun îi plăcea să-l scuture şi să-l facă să sune, am început să privesc spre bulevardul Teşvikiye, să măsor camera de la un capăt la altul, făcând parchetul să scârţâie, şi să mă simt obsedat de Turgay Bey. În scurtă vreme, m-am repezit afară din apartament.

M-am îndreptat dinspre bulevardul Teşvikiye spre buticul Şanzelize, trecând în revistă ambele trotuare, ca să n-o ratez pe Füsun în cazul în care s-ar fi îndreptat spre mine. Dar Füsun nu ura nici la magazin.

— Poftiţi, Kemal Bey, a spus Şenay Hanim.

— În cele din urmă, ne-am hotărât, eu şi Sibel, să cumpărăm totuşi geanta aceea Jenny Colon, am spus eu.

— V-aţi răzgândit, aşadar, a spus Şenay Hanim.

Avea un surâs ironic în colţul buzelor, dar acesta s-a şters repede. Pentru că, dacă eu eram stăpânit de o anumită stânjeneală din cauza lui Füsun, şi ea, la rândul ei, încerca o anumită jenă pentru că vindea, în cunoştinţă de cauză, produse contrafăcute. A dat jos geanta falsă de pe manechinul din vitrină, cu o încetineală care mi se părea că exprima suferinţă, şi a curăţat-o, cu acea plăcere a comercianţilor versaţi care nu vând marfa din vitrină fără s-o sufle de praf. Eu eram preocupat de canarul Lămâie, care părea posomorât.

Când ieşeam din magazin, după ce plătisem şi luasem geanta, Şenay Hanim mi-a spus, cu plăcerea de a vorbi cu subînţeles:

— De vreme ce acum aveţi încredere în noi, o să ne onoraţi mai des cu prezenţa dumneavoastră.

— Desigur.

Oare dacă nu făceam suficiente cumpărături, avea s-o determine pe Sibel, care trecea uneori pe la magazin, să intuiască ceva? Nu mă supăra faptul că ajungeam să cad, treptat, în plasa acelei femei, ci faptul că îmi făceam asemenea socoteli mărunte. Mi-am închipuit că, în vreme ce eu eram la

magazin, Füsun se dusese la blocul Compasiunea şi, negăsindu-mă acolo, plecase. În ziua aceea strălucitoare de primăvară, trotuarele erau pline de casnice care făceau cumpărături, de tinere care-şi etalau cu stângăcie fustele scurte şi pantofii cu talpă groasă, „cu şenile", după ultima modă, şi de elevi care hoinăreau pe străzi, în ultimele zile de şcoală. Priveam la binecunoscuta aglomeraţie din Nişantaşi, la ţigăncile florărese, la bărbatul care vindea ţigări americane de contrabandă şi despre care se spunea că ar fi fost poliţist sub acoperire, căutând-o din ochi pe Füsun.

În vremea aceasta a trecut o cisternă pe care scria „Viaţa – Apă curată", iar din spatele ei şi-a făcut apariţia Füsun.

— Unde-ai fost? am spus amândoi deodată şi ne-am zâmbit fericiţi.

— Zgripţuroaica a rămas la butic în pauza de prânz şi m-a trimis la magazinul uneia dintre prietenele ei. Am ajuns târziu, iar tu nu erai acasă.

— M-am îngrijorat, aşa că m-am dus la magazin şi am cumpărat geanta, ca amintire.

Füsun îşi pusese cerceii aceştia – unul dintre ei se află expus la intrarea în muzeul nostru. Am luat-o împreună pe jos. Am cotit de pe bulevardul Valikonagi pe bulevardul Emlak, care era mai puţin aglomerat. Tocmai trecuserăm prin faţa cabinetului unui dentist la care mă ducea mama în copilărie şi prin faţa cabinetului unui pediatru pe care n-aveam să-l uit niciodată din pricina lingurii reci pe care mi-o vâra în gură cu brutalitate, când am văzut că în josul povârnişului se adunase o mulţime de lume; unii oameni alergau într-acolo, iar alţii veneau către noi, impresionaţi, cu chipurile răvăşite de ceea ce văzuseră.

Avusese loc un accident, iar circulaţia era suspendată. Am văzut că cisterna pe care scria „Viaţa – Apă curată", ce trecuse pe lângă noi ceva mai înainte, intrase, în timp ce urca panta, pe contrasens şi făcuse praf un maxi-taxi. Şoferul camionului cu apă, căruia îi cedaseră frânele, stătea pe marginea drumului şi fuma o ţigară, cu mâini tremurânde. Partea frontală a maxi-taxiului marca Plymouth, cu bot lung, rămas din anii 1940, care asigura cursele pe ruta Teşvikiye-Taksim, fusese strivită de greutatea camionului. Doar partea din spate mai era întreagă. Am realizat, privind printre curioşii al căror număr sporea neîncetat, că pe bancheta din faţă a acestuia era prins, intre cioburi de geam şi bucăţi de fiare contorsionate, un trup însângerat de femeie şi că era vorba de bruneta pe care o văzusem ieşind, cu puţin timp în urmă, din buticul Şanzelize. Pe jos era plin de cioburi. Am prins-o pe Füsun de braţ şi i-am spus „să plecăm de-aici". Dar nu m-a luat în seamă. A privit în tăcere, până la saturaţie, ochii femeii strivite din maşină.

Când mulţimea a sporit considerabil, am plecat de la locul accidentului – venea, în fine, o maşină de poliţie -, căci posibilitatea de a întâlni vreo cunoştinţă mă indispunea mai mult decât femeia moartă prin strivire (da, pesemne că murise deja). În vreme ce ne îndreptam tăcuţi spre blocul Compasiunea, aflat în partea de sus a străzii pe care se găsea secţia de poliţie,

ne apropiam cu repeziciune de ceea ce numeam, la începutul cărţii mele, „cea mai fericită clipă din viaţa mea”.

Odată ajunşi în răcoarea casei scărilor din blocul Compasiunea, am îmbrăţişat-o şi am sărutat-o pe buze. Am sărutat-o şi când am intrat în apartament, dar buzele ei fremătătoare erau stăpânite de o anumită sfială, iar în atitudinea ei stăruia şi oarecare reţinere.

— Am să-ţi spun ceva, a zis ea.

— Spune!

— Mă tem că n-ai să iei destul de în serios ceea ce am să-ţi spun sau că ai te porţi cu totul aiurea.

— Ai încredere în mine.

— Uite ce este, nu sunt cu totul sigură, dar tot am să-ţi spun ce am de spus, a zis ea.

Pe chipul ei s-a ivit acea expresie de hotărâre proprie celui care ştie că săgeata a fost slobozită din arc şi că nu va mai putea ascunde ceea ce-i stă pe suflet.

— Dacă ai să te porţi necinstit cu mine, am să mor, mi-a spus ea.

— Uită de accident, draga mea, şi spune-mi, te rog, ce ai de spus.

A început să plângă în tăcere, exact aşa cum făcuse în ziua aceea, la amiază, la buticul Şanzelize, când îmi spusese că nu putea să-mi înapoieze banii pe geantă. Sughiţurile ei s-au transformat într-o voce ca de copil arţăgos, furios că i se făcuse o nedreptate:

— M-am îndrăgostit de tine. M-am îndrăgostit de tine rău de tot!

Avea o voce acuzatoare şi, totodată, neaşteptat de afectuoasa.

— Mă gândesc la tine toată ziua! Mă gândesc la tine de dimineaţa până seara!

Şi-a acoperit faţa cu mâinile şi iar a plâns.

Trebuie să mărturisesc că primul meu impuls a fost să surâd ca un imbecil. N-am făcut-o însă. Ba chiar mi-am ascuns bucuria nemăsurată am încruntat din sprâncene, adoptând o expresie sentimentală. Era unul dintre cele mai sincere şi mai intense momente din viaţa mea, dar în atitudinea pe care o adoptasem insinuase ceva artificial.

— Şi eu te iubesc foarte mult.

Dar în ciuda deplinei mele sincerităţi, cuvintele pe care le rosteam nu erau la fel de puternice de autentice ca ale ei. Ea le rostise prima. Pentru că vorbisem după ea, în cuvintele mele reale de dragoste se strecurase o notă de consolare, de politeţe şi de falsitate. Mai mult, chiar dacă în clipa aceea aş fi fost mai îndrăgostit de ea decât era ea de mine (era posibil ca lucrul acesta să fie chiar adevărat). Füsun fusese cea care pierduse jocul, pentru că ea fusese prima care mărturisise dimensiunea înspăimântătoare pe care o dobândise dragostea ei. „Înţeleptul într-ale dragostei” care zăcea în mine şi despre care nici măcar nu doream să ştiu din ce experienţe scandaloase se plămădise, îmi dădea de ştire cu şiretenie că Füsun cea lipsită de experienţă pierduse partida pentru că se comportase mai deschis decât mine. Din faptul acesta puteam

trage concluzia că suferinţa şi obsesiile pe care mi le pricinuia gelozia urmau să ia sfârşit.

Când a început din nou să plângă, a scos din buzunar o batistă mototolită, ca de copil. M-am apropiat de ea şi, în timp ce-i mângâiam pielea catifelată, neasemuit de frumoasă, de pe gât, de pe umeri, i-am spus că nu exista lucru mai absurd ca o fată frumoasă ca ea, de care toţi erau îndrăgostiţi, să plângă pentru că se îndrăgostise.

Mi-a spus, printre lacrimi:

— Adică fetele frumoase nu se îndrăgostesc niciodată? Dacă le ştii pe toate aşa de bine, spune-mi…

— Ce?

— Ce se va-ntâmpla de-acum încolo?

Mă privea într-un fel care arăta că aceasta era adevărata problemă, că vorbele mele despre dragoste şi frumuseţe n-aveau cum s-o amăgească şi că răspunsul pe care urma să i-l dau era foarte important.

N-aveam ce răspuns să-i dau. Dar mă gândesc la lucrul aceasta acum, după ani de zile, când rememorez acea clipă. Atunci am fost cuprins de un soi de indispoziţie, simţind că genul acesta de întrebări urmau să se strecoare între noi ca o umbră, aşa încât am învinuit-o în taină şi am început s-o sărut.

Mi-a răspuns la sărut arzând de dorinţă şi copleşită de disperare. M-a întrebat dacă acela era răspunsul la întrebarea pe care mi-o pusese.

— Da, acesta este, am spus eu.

— Nu trebuia să lucrăm mai întâi la matematică? m-a întrebat ea.

Pe măsură ce o sărutam, mă săruta şi ea, în chip de răspuns. Îmbrăţişările, săruturile erau cu mult mai reale decât dilema în care ne pomeniserăm antrenaţi şi purtau încărcătura forţei irezistibile a „imediatului”. Pe măsură ce-şi scotea hainele şi celelalte lucruri, din Füsun se ivea nu o fată pesimistă, care suferea pentru că se îndrăgostise, ci o femeie sănătoasă, plină de viaţă, gata să se mistuie în dragoste şi senzualitate.

Nimeni nu ştie, de fapt, că trăieşte cea mai fericită clipă a vieţii sale atunci când o trăieşte. Poate că unii oameni pot cugeta sau afirma cu sinceritate (şi adeseori), în anumite momente de euforie, că „acum” trăiesc acea clipă de aur a vieţii lor, dar, în ciuda acestui fapt, o parte a sufletului lor este convinsă că pe viitor vor trăi clipe şi mai frumoase, şi mai fericite. Nimeni nu şi-ar putea continua viaţa, mai cu seamă la tinereţe, gândind că, de la un anumit moment, lucrurile vor merge mai prost. Dacă eşti însă suficient de fericit pentru a-ţi putea imagina că trăieşti cea mai fericită clipă a vieţii tale, vei fi, totodată, suficient de optimist pentru a crede că şi viitorul va fi frumos.

Când simţim însă că existenţa noastră a dobândit deja forma ultimă, aşa cum se întâmplă în cazul unui roman, putem percepe şi distinge, la fel cum fac eu acum, care a fost cea mai fericită clipă a vieţii noastre. Desigur că, pentru a desluşi de ce am ales această clipă dintre toate celelalte pe care le-am trăit, se impune să ne redepănăm povestea ca pe un roman. Ştim însă, totodată, că atunci când arătăm care a fost cea mai fericită clipă a vieţii noastre, aceasta a

trecut de mult şi că, din această pricină, ne provoacă suferinţă. Singurul lucru care face suportabilă această suferinţă este câte un obiect rămas în urma acelei clipe. Obiectele rămase de pe urma clipelor fericite conservă cu mult mai multă fidelitate decât oamenii care ne-au procurat acea fericire amintirile, culorile, plăcerea atingerii şi a contemplaţiei.

Cândva, pe la mijlocul lungii noastre partide de dragoste, când am muşcat-o de gât şi de urechea stângă, după ce-i sărutasem umerii asudaţi, o cuprinsesem uşor în braţe şi pătrunsesem în ea pe la spate, în vreme ce amândoi gâfâiam transfiguraţi, cercelul, a cărui formă nici n-o băgasem de seamă în cea mai fericită clipă a vieţii mele, s-a desprins din minunata ureche a lui Füsun şi s-a rostogolit pe cearşaful albastru.

Toţi cei care beneficiază de anumite cunoştinţe în materie de civilizaţii şi muzee ştiu că în spatele întregii cunoaşteri aflate la temelia civilizaţiei occidentale, care guvernează lumea, se găsesc muzeele şi că adevăraţii colecţionari – cei care au făurit aceste muzee – nu s-au gândit, de cele mai multe ori, niciodată cu ce anume avea să se soldeze gestul lor în timp ce strângeau primele piese. În cele mai multe cazuri, aceşti primi colecţionari autentici nici măcar nu s-au sinchisit de piesele iniţiale ale marilor colecţii care urmau să fie mai apoi expuse, clasificate şi catalogate (primele cataloage au fost, totodată, şi primele enciclopedii).

Când s-a sfârşit ceea ce numeam cea mai fericită clipă a vieţii mele şi a venit vremea despărţirii, Füsun m-a privit în ochi, în vreme ce cercelul stătea ascuns între noi, printre cutele cearşafului, şi a spus, cu voce scăzută:

— Întreaga mea viaţă depinde acum de a ta.

Lucrul acesta mi-a plăcut, dar m-a şi înspăimântat.

A doua zi era foarte cald. Când ne-am întâlnit la blocul Compasiunea, am văzut în ochii ei speranţă şi, deopotrivă, teamă.

— Unul dintre cerceii pe care-i purtam ieri s-a pierdut, a spus ea, după ce m-a sărutat.

— E aici, draga mea, am spus eu.

Am vârât mâna în buzunarul drept al sacoului, care era aşezat pe spătarul scaunului.

— Aaa, nu e, am spus.

Am avut, parcă, o clipă presentimentul unei catastrofe, al unui mare ghinion, dar mi-am amintit imediat că, băgând de seamă cât era de cald în dimineaţa aceea, mă îmbrăcasem cu un alt sacou.

— A rămas în buzunarul celuilalt sacou.

— Te rog, nu uita, adu-mi-l mâine, a spus Füsun, privindu-mă cu ochii larg deschişi. E foarte important pentru mine.

18. Povestea lui Belkis.

Accidentul era relatat pe larg în toate ziarele. Füsun nu le citise, dar Şenay Hanim vorbise toată dimineaţa despre răposată, aşa încât avusese impresia că unele doamne din Nişantaşi treceau pe la magazin doar pentru a putea discuta cu ea despre cea care se prăpădise…

— Şenay Hamm o să închidă magazinul mâine la prânz ca să mă pot duce şi eu la înmormântare, a spus Füsun. Se comportă de parcă toţi am fi ţinut la femeia aceea. Dar nu era aşa…

— Cum era?

— Da, e adevărat că femeia trecea des pe la butic. Dar cumpăra cele mai scumpe haine venite de curând din Italia ori de la Paris, în ideea că „să le probeze", iar după ce le îmbrăca o dată la cine ştie ce mare petrecere le aducea înapoi, pretinzând că nu-i veneau bine. Şenay Hanim se supăra pe ea de fiecare dată, pentru că toaleta aceea cu care o văzuse îmbrăcată toată lumea la petrecere nu avea să se mai vândă aşa uşor. Ca să nu mai spun că n-o plăcea şi o vorbea pe la spate, pentru că se purta urât cu noi şi se târguia de nu mai putea. Dar n-o putea repezi, pentru că se-nvârtea prin tot felul de cercuri. Tu o cunoşteai?

— Nu. Dar, pe vremuri, era iubita unuia dintre prietenii mei, am spus eu, şi m-am simţit duplicitar pentru că-i rezervasem lui Sibel plăcerea poveştii aflate în spatele acelei morţi – mă gândeam că aveam s-o gust mai din plin alături de ea. Or, până cu o săptămână în urmă, nu mă necăjea foarte mult ideea de a-i ascunde ceva lui Füsun, şi nici chiar ideea de a-i plasa câte-o minciună; mi se părea că minciuna nu era decât o consecinţă colaterală, amuzantă şi inevitabilă, a acelui gen de goană după femei În vreme ce mă întrebam dacă i-aş fi putut spune acea poveste lui Füsun, ajustând-o şi schimbând-o pe ici, pe colo, mi-am dat seama, încă o dată, că-mi era imposibil. Pentru că intuia să-i ascundeam ceva, am spus:

— E o poveste foarte tristă. Femeia aceea s-a înjosit foarte mult, pentru că s-a culcat cu nenumăraţi bărbaţi.

Nici măcar nu gândeam asta cu adevărat. O spusesem într-un mod cu totul iresponsabil. A urmat un moment de tăcere.

— Nu te nelinişti, a şoptit Füsun. N-am să mă culc cu nimeni altcineva în afară de tine, până la sfârşitul vieţii.

Odată întors la Satsat, m-a cuprins un sentiment de pace interioară şi am lucrat vreme îndelungată, fără răgaz, cu tragere de inimă şi convingere, încercând pentru prima oară plăcerea de a-mi câştiga existenţa. Am trecut în revistă, printre râsete şi glume, cele aproape o sută de nume aflate pe lista datornicilor, alături de Kenan, un funcţionar nou, pedant şi ceva mai tânăr decât mine.

— Ce facem cu Comerţ Eliaçik, Kemal Bey? mă întreba Kenan, zâmbind şi ridicând vesel din sprâncene, cu gândul la numele omului, care-nsemna „Mărinimosul cu Mână-Largă".

— Îi lărgim mâna şi mai şi! Ce să facem dacă are numele predestinat?

Spre seară, în drum spre casă, am trecut pe sub platanii din Nişantaşi, care înverziseră acum pe deplin, trăgând adânc în piept mireasma de tei care venea dinspre grădinile conacelor încă nemistuite de incendii ale paşalelor de pe vremuri. Privindu-i pe bărbaţii care apăsau furioşi pe claxoanele maşinilor blocate în trafic, am simţit că eram mulţumit de viţa mea, că puseul de

dragoste şi gelozie care mă-ncercase cu o zi înainte luase sfârşit, că totul revenise pe făgaşul firesc. Odată ajuns acasă, am făcut un duş. Negăsind cercelul lui Füsun, de care-mi amintisem în timp ce scoteam din dulap îi cămaşă proaspăt călcată, imaculată, în buzunarul sacoului în care credeam că-l lăsasem cu o zi înainte, am răscolit sertarele, dulapurile, m-am uitat în bolul în care Fatma Hanum obişnuia să pună nasturii căzuţi, balenele scoase de la gulerele cămăşilor, monedele ori brichetele care-mi cădeau din buzunare, dar nu se afla acolo.

— Fatma Hanim, am spus eu cu voce scăzută, ai văzut vreun cercel pe-aici?

Încăperea alăturată, luminoasă şi spaţioasă, care fusese camera fratelui meu până când acesta se căsătorise, mirosea minunat a abur de la maşina de călcat şi a lavandă. În timp ce aranja în dulap, rând pe rând, batistele mele şi ale tatei, cămăşile şi prosoapele curate pe care le călcase în după-amiaza aceea, Fatma Hanim mi-a spus că nu văzuse nici un cercel ori ce-o fi fost acela. A scos un ciorap din grămadă de ciorapi încă desperecheaţi care se găseau în coşul de rufe, de parcă-ar fi scos un pisoi buclucaş, şi mi l-a arătat:

— Ia uită-te la mine, măi Gheară! mi-a spus ea, adresându-mi-se cu unul dintre numele pe care le folosea când eram mic. Dacă nu-ţi tai unghiile, n-ai să mai ai nici un ciorap negăurit la vârf. Aşa că bagă de seamă, n-am să-ţi mai cârpesc ciorapii de-acum înainte!

— Bine!

Într-un colţ al camerei de zi, cu vedere către bulevardul Teşvikiye, frizerul Basri îl tundea pe tata, care avea pe umeri un şervet nemaipomenit de alb şi stătea aşezat pe un scaun, în timp ce mama le povestea ceva, stând, ca de obicei, cu picioarele încrucişate.

— Ia vino-ncoace, tocmai le povestesc ultimele bârfe, a spus ea când m-a văzut.

Basri care-şi lungise faţa de parcă n-ar fi auzit nimic din ceea ce le spusese mama până atunci, a rămas o clipă cu foarfeca suspendată în aer la auzul cuvântului „bârfă”, iar apoi a rânjit îndelung la fiecare dintre istoriile pe care le asculta, arătându-şi dinţii lungi.

— Despre ce e vorba?

— Se pare că băiatul cel mai mic al Lerzanilor voia să se facă şofer de raliuri, dar pentru că taică-său nu i-a dat voie…

— Ştiu. A făcut praf Mercedesul lui taică-său. Apoi a dat telefon la poliţie, pretinzând că maşina a fost furată.

— Bine, dar ştii ce-a făcut Şaziment ca să-şi mărite fata cu băiatul Karahanilor? Stai, încotro?

— Lipsesc de la masă – am s-o iau pe Sibel şi-o să mergem la o petrecere.

— Du-te atunci şi spune-i lui Bekri să nu mai prăjească degeaba barbun în seara asta. Azi s-a dus tocmai la Piaţa de peşte din Beyoglu, anume pentru tine. Promite măcar că o să-l mănânci mâine la prânz.

— Promit!

Părul alb şi subţire ale tatei se răspândea, fir cu fir, pe parchet, căci covorul fusese îndoit, pentru a nu se murdări.

Am scos maşina din garaj, am deschis radioul, înaintând pe drumurile pavate cu piatră cubică, timp în care băteam tempoul cu degetele pe marginea volanului, iar după o oră am ajuns în Anadoluhisari, trecând podul peste Bosfor. Auzind claxonul maşinii, Sibel a ieşit în fugă din vilă. Pe drum am început să-i spun povestea femeii care murise cu o zi înainte în accidentul de pe bulevardul Emlak, precizând că aceasta fusese iubita lui Zaim („Zaim-Meritaţi-Totul?", a spus Sibel, zâmbind):

— Femeia se numea Belkis şi era cu câţiva ani mai mare decât mine – trebuie să fi avut vreo treizeci şi doi-treizeci şi trei de ani, am continuat eu. Provenea dintr-o familie săracă.

După ce pătrunsese în înalta societate, inamicii ei povesteau, pentru a o umili, că mama ei umbla cu basma pe cap. Tânăra a făcut cunoştinţă la festivităţile de 19 mai12, pe la sfârşitul anilor 1950, când era liceană, cu un băiat de vârsta ei, iar cei doi s-au îndrăgostit. Băiatul era Faris, mezinul armatorului Kaptanoglu, a cărui familie era, pe vremea aceea, printre cele mai bogate familii din Istanbul. Dragostea dintre fata aceea sărmană, desprinsă parcă din filmele turceşti, şi băiatul cu dare de mână a durat ani de zile. Sentimentele celor doi erau atât de intense, sau ei erau atât de nechibzuiţi, încât au ajuns să facă dragoste fără a se fi căsătorit şi, totodată, le-au destăinuit acest lucru şi celor din cercul lor. Desigur că potrivit ar fi fost să se cunune, numai că familia băiatului era obsedată de ideea că fata aceea oropsită „mersese până la capăt" anume pentru a-l cuceri pe fiul lor şi că faptul acesta era cunoscut de toată lumea, aşa încât s-a împotrivit. Cât despre băiat, acesta n-avea puterea, mintea şi banii necesari pentru a-şi sfida familia, a lua fata de braţ şi a se însura cu ea. Prin urmare, soluţia a fost să-i trimită în Europa, pe banii familiei, fără a-i căsători. La trei ani după aceea, băiatul a murit la Paris – nu se ştie de ce, din cauza drogurilor sau a disperării. În loc să fugă cu vreun francez şi să uite de Turcia, aşa cum se întâmplă în asemenea situaţii, Belkis s-a întors la Istanbul, s-a combinat cu alţi bărbaţi înstăriţi şi a început să ducă o viaţă sentimentală foarte bogată, care stârnea invidia tuturor femeilor din înalta societate. Cel de-al doilea iubit al ei a fost Sabih Ursul... S-a despărţit apoi de el şi a trăit o aventură cu cel mai mare dintre băieţii Demirba, care avusese o decepţie sentimentală. Pentru că şi Rifki, următorul ei amant, suferea de pe urma unei alte iubiri, bărbaţii din înalta societate obişnuiau s-o numească într-o vreme „Îngerul Consolării"; toţi visau să aibă o aventură cu ea. Cât despre femeile acelea măritate şi bogate care nu se culcaseră în viaţa lor cu vreun alt bărbat decât cu soţul lor sau care, cel mult, izbutiseră să-şi găsească vreun iubit de ocazie, sub pecetea tainei şi a ruşinii, neputând să se bucure de aventura respectivă de teamă să nu fie prinse, acestea şi-ar fi dorit, de invidie, s-o strângă de gât pe Belkis, care trăise poveşti de dragoste la vedere cu holteii cei mai curtaţi într-o anumită perioadă şi care fusese, cred, iubita din umbră a foarte multor bărbaţi căsătoriţi. Se poate spune că ziua răfuielilor se apropia,

pentru că frumuseţea ei pălise şi, strâmtorată cum era, nu mai putea să cheltuiască destul pe haine. Accidentul de circulaţie a fost o izbăvire pentru ea.

— Mă mir că, dintre atâţia bărbaţi, nici măcar unul nu s-a însurat cu ea, a spus Sibel. Asta înseamnă că nimeni n-a fost suficient de îndrăgostit de femeia asta ca să-şi asume riscul şi să se însoare cu ea.

— De fapt, bărbaţii se îndrăgostesc lulea de femei ca ea. Dar căsătoria e altceva. Dacă s-ar fi putut mărită imediat cu Faris, fiul lui Kaptanoglu, înainte de a se culca cu el, calicia familiei ei ar fi fost repede uitată. Sau altfel, dacă Belkis ar fi provenit dintr-o familie înstărită, faptul că nu era fecioară la cununie ar fi fost repede dat uitării, fără să facă nimeni un capăt de lume din asta. Dar, pentru că n-a izbutit să facă nişte lucruri pe care le face, de fapt, toată lumea şi pentru că a avut o viaţă sentimentală foarte plină, individele acelea din „lumea bună" au numit-o, ani la rând, „Târfa Consolării". Poate că ar trebui s-o respectăm pe Belkis, pentru că s-a angajat fără rezerve în prima dragoste care i-a ieşit în cale la tinereţe şi pentru că i s-a abandonat fără rezerve iubitului ei.

— Tu o respecţi? a întrebat Sibel.

— Nu, o găseam respingătoare.

Petrecerea, despre care am uitat acum cu ce prilej era oferită, avea loc pe debarcaderul lung de beton al unei vile de pe ţărmul mării, în Suadiye. Şaizeci-şaptezeci de persoane vorbeau aproape în şoaptă, stând cu paharele de băuturi în mâini, şi se măsurau din ochi unele pe altele, ca să vadă cine venise, cine participa la petrecere. Am simţit că cei prezenţi erau nemulţumiţi de lungimea rochiilor cu care erau îmbrăcate majoritatea femeilor – erau indispuşi de faptul că cea mai mare parte a purtătoarelor de minijupe aveau pulpe scurte sau groase. De aceea, toate aduceau, la prima vedere, cu nişte dame de consumaţie nervoase şi stângace. Între locul de acostare al bărcilor, aflat chiar lângă debarcader, şi mare se întindea un canal adânc, iar duhoarea lui se simţea şi mai puternic în mulţime, unde se perindau diverşi chelneri, cu mănuşi albe în mâini.

După ce m-am alăturat puzderiei de invitaţi, un „psihiatru" întors de curând din America, care abia-şi deschisese cabinet şi care-mi dăduse cartea lui de vizită proaspăt tipărită de îndată ce făcuserăm cunoştinţă, a răspuns întrebărilor insistente ale unei femei de vârstă mijlocie, dar foarte fâşneţe, vorbindu-le celor adunaţi în jurul lui despre dragoste: sentimentul acela înălţător pe care-l încearcă un om care doreşte mereu să facă dragoste cu aceeaşi persoană, respingând alte prilejuri care i se ivesc în cale, deşi acestea nu-i lipsesc, se numeşte „dragoste". După flecăreala despre dragoste, am discutat cu o mamă, care mi-a prezentat-o pe fiica ei în vârsta de optsprezece ani şi care se întreba unde ar fi putut s-o trimită pe aceasta să studieze, abstracţie făcând de universităţile turceşti, unde era „boicotată" sistematic, din raţiuni politice. Ajunseserăm la acest subiect datorită faptului că gazetele din ziua respectivă precizau că muncitorii tipografi care urmau să tipărească broşura cu subiecte pentru examenul naţional de admitere la facultate

începuseră să ducă o viaţă de puşcăriaşi ce avea să se prelungească multă vreme, pentru a se evita sustragerea acesteia.

După multă vreme, la debarcader şi-a făcut apariţia Zaim, un bărbat înalt, cu bărbie prelungă, ochi frumoşi şi înfăţişare chipeşă, însoţit de Inge, nemţoaica-manechin, mlădioasă şi cel puţin la fel de înaltă ca el. Ceea ce te făcea să-ncerci o strângere de inimă nu era atât sentimentul de invidie pe care ţi-l provoca frumoasa pereche, cât faptul că Inge cea cu ochi albaştri, picioare lungi şi subţiri, piele albă ca laptele şi păr de un blond natural le amintea necruţător, prin aspectul ei, femeilor din înalta societate istanbuleză, care se zbăteau să-şi vopsească părul blond, îşi smulgeau sprâncenele şi luau buticurile la rând ca să-şi aleagă toalete, pentru a se simţi mai europene decât erau, că nuanţa pielii şi conformaţia rasială reprezentau, în cazul lor, defecte însemnate care, din păcate, nu puteau fi compensate prea uşor. În ceea ce mă priveşte, mă simţeam familiarizat nu atât cu particularităţile nordice ale femeii, cât cu chipul, râsul şi buzele ei, care mă duceau cu gândul la un vechi prieten. Îmi făcea plăcere să mă-ntâlnesc cu ea dimineaţă de dimineaţă, mai întâi în reclama din ziare, apoi, în drum spre serviciu, pe faţada laterală a unui bloc din Harbiye. În scurtă vreme, Inge a fost din nou înconjurată de o mulţime de lume.

La întoarcere, Sibel a spus, rupând tăcerea care domnea în maşină:

— Da, mi se pare cât se poate de limpede că Zaim-Meritaţi-Totul e un om de treabă. Dar crezi că face bine arătându-le tuturor că manechinul ăla german de categoria a patra, femeia aia care arată de parcă s-ar culca cu şeici arabi, e amanta lui, ca şi cum n-ar fi destul că o foloseşte-n reclame?

— Poate că, gândeşte manechinul mânat de aceleaşi simţăminte amicale, nu ne deosebim prea mult de şeicii arabi. Se pare că, deocamdată, vânzările de răcoritoare merg bine. Zaim mi-a spus, la un moment dat, că turcii sunt mai satisfăcuţi şi mai încântaţi de produsele turceşti moderne dacă află că sunt agreate şi de occidentali.

— Când am fost la coafor, am văzut, în paginile de mijloc ale revistei Hafta Sonu13, cele cu poze, o fotografie în care femeia asta apărea alături de Zaim; i se mai consacra şi un reportaj, în pagina de reportaje, unde inseraseră o fotografie foarte vulgară, cu ea pe jumătate goală.

Am tăcut amândoi vreme îndelungată. După mult timp, am spus zâmbind:

— Îţi aduci aminte că, la petrecere, era un bărbat corpolent, cam timid, care, în timp ce-i spunea femeii, abia rupând-o pe nemţeşte, că arăta foarte graţioasă în reclame, se uita întruna la părul ei, ca să nu se holbeze la sânii ei dezgoliţi... Ei, acela era Sabih Ursul, cel de-al doilea iubit al lui Belkis.

Dar, în vreme ce maşina trecea pe sub podul peste Bosfor, care era învăluit într-o ceaţă fină, Sibel adormise.

19. La înmormântare.

Aşa cum promisesem, a doua zi la prânz am plecat de la Satsat, am venit acasă pe jos şi am mâncat cu mama barbun prăjit. Alegeam amândoi, cu

băgarea de seamă a unor chirurgi conştiincioşi, pielea delicioasă, rozalie, fină ca o membrană, şi solzii semitransparenţi, delicaţi ai peştilor din farfurii şi, pe de altă parte, treceam în revistă pregătirile pentru logodnă şi „ultimele noutăţi" (expresia mamei). Punându-le la socoteală pe cele câteva cunoştinţe amatoare de aşa ceva, care făcuseră felurite aluzii spre a fi invitate la ceremonie şi care „nu puteau fi ofensate sub nici o formă", lista invitaţilor depăşea deja 230 de persoane; de aceea, chelnerul-şef de la Hilton începuse tratativele cu colegii săi de la alte hoteluri mari şi cu importatori celebri de băutură, pentru ca în ziua respectivă să nu ne trezim în dificultate la capitolul „băuturi străine" (o noţiune-fetiş). Croitorese vestite în înalta societate, care fuseseră cândva prietenele şi rivalele mamei lui Füsun, precum Ismet Mătăsoasa, Şaziye, Şermin Stângacea şi Madam Mualla, erau încă de pe acum supraaglomerate din cauza toaletelor pretenţioase comandate pentru logodnă, iar ucenicele lor trudeau până în zori de zi. Mama credea că problema tatei, care picotea, slăbit, în camera din spate, nu era, în perioada aceea, sănătatea, ci apatia, dar nu ştia ce anume îl afectase atât de mult tocmai în perioada în care fiul său era pe cale să se logodească şi încerca să mă tragă de limbă pe mine, în speranţa că, poate, ştiam despre ce era vorba. Când bucătarul Bekri ne-a adus la masă pilaful cu tăiţei care, încă de când eram mici, trebuia mâncat după peşte, ca să ajute la digestie – aceasta era o regulă de fier, care nu se schimba niciodată -, mama şi-a luat deodată o mutră ca de înmormântare, de parcă singura pricină a veseliei ei de până atunci fusese peştele:

— Mi-a părut foarte rău de sărmana femeie, a spus ea cu sinceră tristeţe. A suferit nespus. A trecut prin multe şi a fost la fel de mult invidiată. De fapt, era o persoană foarte, foarte cumsecade!

— Mi-a povestit apoi, fără a preciza măcar despre cine vorbea, că în urmă cu mulţi ani, când se duseseră, la un moment dat, la Uludag14, se împrieteniseră cu „ea" şi cu Demir, fiul cel mare al familiei Demirbag, iubitul ei de pe vremea aceea, şi că în timp ce tata juca cărţi cu Demir, iubitul răposatei Belkis, ea şi Belkis stăteau la o şuetă, bând ceai şi tricotând, „în barul rustic al hotelului", până cu mult după miezul nopţii.

— Biata femeie a suferit mult, foarte mult, mai întâi din Cauza sărăciei, iar apoi a bărbaţilor, a spus mama.

S-a întors spre Fatma Hanim şi i-a spus:

— Adu-mi, te rog, cafeaua în balcon. O să ne uităm de-acolo la înmormântare.

Deoarece camera de zi a apartamentului spaţios de bloc în care mi-am petrecut întreaga viaţă, exceptând anii de studiu în America, şi balconul spaţios al acestuia erau orientate către curtea moscheii din Teşvikiye, de unde porneau zilnic două-trei convoaie funerare, „vizionarea" înmormântărilor era, în copilărie, o sursă de distracţie plăcută şi indispensabilă, în timpul căreia aflam câte ceva despre misterul înspăimântător al morţii. La moschee, punctul de pornire, demn de respect, al „ultimului drum" al răposatului, aveau loc nu numai slujbele de înmormântare patronate de familiile înstărite din Istanbul, ci

şi funeraliile unor politicieni, generali, gazetari, cântăreţi şi artişti faimoşi, iar apoi sicriele erau purtate agale, pe umerii bărbaţilor din comunitate, până în Piaţa Nişantaşi, însoţite, potrivit rangului mortului, de muzică militară sau de Recviemul lui Chopin, interpretat de orchestra primăriei. În copilărie, eu şi fratele meu mai mare obişnuiam să ne aşezăm pe umeri o pernă lungă şi grea, după care le ceream bucătarului Bekri Efendi, Fatmei Hanim, şoferului Çetin şi celorlalţi din casă să ne urmeze şi patrulam pe holuri, legănându-ne uşor, întocmai ca membrii comunităţii, şi intonând marşul funebru. Mama nu era niciodată nepoliticoasă cu oaspeţii nepoftiţi care sunau la uşă cu puţin înainte de funeraliile unor prim-miniştri, bogătaşi ori cântăreţi faimoşi, al căror sfârşit preocupa întreaga ţară, cu pretexte de genul „tocmai treceam pe-aici, aşa că m-am abătut puţin pe la voi", dar ne făcea să simţim, când bombănea pe la spatele lor, „n-au venit să ne vadă pe noi, au venit să se uite la înmormântare", că ceremonia cu pricina nu era menită să ne avertizeze asupra morţii sau să-i aducă un ultim omagiu celui dispărut, ci era hărăzită plăcerii contemplării bucuriei solemnităţii.

De cum ne-am aşezat de o parte şi de alta a măsuţei din balcon, mama mi-a spus:

— Dacă vrei, aşază-te aici, ai să vezi mai bine!

Văzând însă că pălisem brusc şi că pe chipul meu se aşternuse o cu totul altă expresie decât plăcerea de a urmări alaiul de înmormântare, mi-a tălmăcit greşit mimica:

— Ştii bine, dragul meu, că nu din cauza tatălui tău, aflat la pat, nu mă duc la înmormântarea acestei femei, de care mi-e atât de milă. Mă gândesc însă că n-aş putea răbda să văd cum indivizi ca Riflii sau Samim poartă ochelari negri, şi asta nu pentru că li s-ar umezi ochii, ci din dorinţa de a ascunde faptul că nu li se umezesc deloc, şi încearcă să facă impresie. Ca să nu mai spun că de aici se vede mai bine. Dar tu ce ai?

— Nimic. Sunt bine.

De îndată ce am văzut-o pe Füsun pe treptele ce duceau de la poarta mare a moscheii, care dădea spre bulevardul Teşvikiye, către partea de jos a curţii, unde era aşezat sicriul, în spaţiul acela umbrit în care obişnuiau să se adune de obicei femeile la înmormântări, printre persoane cu basmale şi doamne din înalta societate, care purtau pe cap eşarfe cochete, la modă, în toate culorile, inima a început să-mi bată nebuneşte. Purta o eşarfă portocalie. Ne despărţeau vreo şaptezeci-optzeci de metri, însă din locul în care mă aflam nu numai că vedeam, ci şi simţeam, la modul cel mai profund, felul în care respira, în care încrunta din sprâncene, în care-i transpira, aproape imperceptibil, pielea în căldura amiezii, în care-şi muşca partea stângă a buzei de jos, pe măsură ce ajungea să fie strivită şi obidită de femeile cu broboadă din mulţime, în care-şi muta greutatea trupului delicat de pe un picior pe altul. Îmi venea s-o strig şi să-i fac cu mâna din balcon, pradă acelei neajutorări care te stăpâneşte doar în vise, însă gura-mi rămânea pecetluită, iar inima continua să-mi bată năvalnic.

— Mamă, eu plec.

— Ei, dur ce-ai păţit? Eşti alb ca hârtia la faţă.

Am coborât şi am privit-o pe Füsun de departe. Era lângă Şenay Hanim. Asculta, pe de o parte, conversaţia ei cu o doamnă cochetă, bondoacă, iar pe de altă parte îşi răsucea, gânditoare, un capăt al eşarfei înnodate stângaci sub bărbie. Învelitoarea de pe cap îi conferea o frumuseţe mândră şi sacră. Predica de vineri, transmisă în curte la difuzoare, nu se înţelegea aproape deloc din pricina sonorizării proaste, dincolo de cele câteva vorbe ale predicatorului privitoare la moarte ca ultim popas al omului şi de cuvântul „Allah", care era rostit foarte des, pe un ton lipsit de orice lirism, de parcă bărbatul care-l rostea ar fi vrut să bage spaimă-n lume. Din când în când, mulţimii i se mai adăugau câteva persoane agitate, care parcă ar fi întârziat la o petrecere, şi, în vreme ce toate capetele se răsuceau înspre ele, de gulerele respectivilor erau prinse repede mici fotografii în alb-negru reprezentând-o pe răposata Belkis. Füsun urmărea cu atenţie toate acele saluturi reciproce, semne cu mâna, sărutări, îmbrăţişări consolatoare şi întrebări despre sănătate.

Şi ea purta, la fel ca toată lumea, un portret al răposatei Belkis, prins de guler cu un ac. Obiceiul de a atârna fotografia decedatului la gulerele credincioşilor apăruse la funeraliile persoanelor ce căzuseră victimă asasinatelor politice foarte frecvente pe vremea aceea -, dar fusese însuşit în scurtă vreme şi de burghezia din Istanbul. Fluturaşii aceia, pe care-i purtau la rever, întocmai ca militanţii de stânga şi de dreapta, reprezentanţii înaltei societăţi, înzestraţi cu ochelari negri, îndureraţi şi, la drept vorbind, fericiţi (am expus aici o mică colecţie de acest fel, pe care urma s-o descopăr peste ani de zile), confereau unei înmormântări obişnuite din lumea bună, care dobândea, de obicei, aerul unei petreceri amuzante, atmosfera şi respectabilitatea unui ideal nobil, pentru care merita să-ţi dai viaţa. Fotografia lui Belkis, bordată cu o ramă neagră, groasă, de doliu, după moda occidentală, înzestrase şi ferparele din gazete privitoare la moartea ei cu gravitatea specifică anunţurilor referitoare la asasinatele politice.

Am plecat de acolo fără a da ochii cu nimeni, m-am dus la blocul Compasiunea şi am început s-o aştept nerăbdător pe Füsun. Din vreme în vreme mă uitam la ceas. La un moment dat, când am dat uşor la o parte, după mult timp, draperiile prăfuite care atârnau la fereastra dinspre bulevardul Teşvikiye şi care erau în permanenţă trase, prin faţa mea a trecut încet sicriul răposatei Belkis, aşezat în maşina mortuară.

Prin minte mi-a trecut domol, întocmai ca maşina mortuară, gândul că unii oameni îşi petrec întreaga viaţă în suferinţă, din pricina sărăciei, a nechibzuinţei şi a umilinţei. Aveam sentimentul că, de la douăzeci de ani, purtam o armură nevăzută, care mă proteja de orice fel de năpastă şi nefericire. Un crâmpei al acestui simţământ mă determina să intuiesc că prea marea preocupare pentru nefericirea altora m-ar fi putut face şi pe mine nefericit şi ar fi putut deschide calea străpungerii acestei armuri.

20. Cele două condiţii puse de Füsun.

Füsun a venit târziu. Faptul acesta mă indispusese, dar ea era cu mult mai indispusă decât mine. Mi-a spus, nu cu aerul că-şi cerea scuze, ci că mă învinovăţea, că se-ntâlnise cu Ceyda, prietena ei. Parfumul acesteia i se cuibărise în haine. O cunoscuse pe Ceyda la concursul de frumuseţe. Şi ea fusese nedreptăţită, ieşind a treia. Era însă foarte fericită, pentru că ieşea cu fiul familiei Sedirci, iar băiatul era serios şi se gândeau să se căsătorească.

— Ce frumos, nu-i aşa? a spus Füsun, privindu-mă în ochi cu o sinceritate tulburătoare.

Tocmai aprobam din cap, când mi-a spus că exista o problemă: fiul familiei Sedirci nu dorea ca Ceyda să fie fotomodel, şi asta tocmai pentru că era foarte „aşezat".

— Acum, de exemplu, se fac reclame la balansoare, pentru vară. Iubitul ei e foarte sever şi conservator. Nu-i dă voie să apară, în reclama care se face la balansoarele de două persoane, cu tendă, nici în fuste mini, nici cu decolteuri. Ceyda a făcut însă cursul de manechine. Prin ziare apar şi fotografiile ei. Compania producătoare de tende este de acord cu manechinul din Turcia, dar nu-l vrea pe băiat.

— Spune-i că individul ăla o s-o pună în curând să umble îmbrobobodită.

— Ceyda e de multă vreme pregătită să se mărite şi să-şi asume rolul de stăpână a casei, a spus Füsun, mirată şi, totodată, enervată că nu pricepeam deloc care era problema. O tulbură ideea că s-ar putea ca bărbatul să nu fie serios. O să ne întâlnim şi o să stăm de vorbă despre aceste lucruri. Ce crezi, după ce-ţi poţi da seama dacă un bărbat e serios sau nu?

— Nu ştiu.

— Dar ştii cum sunt bărbaţii de felul ăsta...

— Eu nu mă pricep la bogătaşii conservatori din provincie, am spus. Hai să ne ocupăm de tema ta!

— Nu mi-am făcut nici o temă, bine? a spus ea. Mi-ai găsit cercelul?

Mai aveam puţin şi reacţia mea ar fi ajuns să semene cu cea a beţivilor şmecheri care, odată opriţi de poliţie, încep să se scotocească prin buzunare, să caute prin torpedou ori prin servietă, deşi ştiu foarte bine că n-au permis. Mi-am venit însă în fire.

— Nu, draga mea, nu ţi-am găsit cercelul acasă, am spus. Dar o să apară el de undeva, nu-ţi face griji.

— Ajunge, plec şi altă dată nu mai vin!

Mi-am dat seama cât de hotărâtă era după tristeţea care i se ivise pe chip în timp ce-şi căuta geanta şi celelalte lucruri, dar şi după faptul că nu mai ştia ce să facă cu mâinile. M-am postat în faţa uşii şi am implorat-o să nu plece. Vorbeam necontenit, ţinând uşa, ca un bodyguard de bar, şi-mi dădeam seama, după felul în care i se adâncea zâmbetul de mulţumire din colţul buzelor şi după felul în care ridica uşor din sprâncene, cu o afecţiune pe care căuta s-o disimuleze, că spusele mele, care-i arătau cât de îndrăgostit eram de ea (şi care erau, toate, adevărate), o înduplecau puţin câte puţin.

— Bine, nu plec, a spus ea. Dar am să-ţi pun două condiţii. Mai întâi, spune-mi pe cine iubeşti tu cel mai mult pe lume…

Şi-a dat seama imediat că, preţ de o clipă, totul mi se învălmăşise în minte şi că nu eram în stare să spun nici Sibel, nici Füsun.

— Spune un bărbat…, a zis ea.

— Tata.

— Frumos! Iată prima mea condiţie: jură încă o dată, pe capul tatălui tău, că n-ai să mă minţi niciodată!

— Jur.

— Nu aşa! Spune fraza în întregime!

— Jur încă o dată, pe capul tatălui meu, că n-am să te mint niciodată!

— Ai spus-o fără măcar să clipeşti.

— Care e a doua condiţie?

Dar înainte de-a formula cea de-a doua condiţie, am început să ne sărutăm şi să facem dragoste, fericiţi. În timp ce făceam dragoste cu lăcomie, simţeam parcă amândoi că beţia amorului ne transpunea pe un tărâm imaginar. Aspectul pe care-l îmbrăca în imaginaţia mea ţinutul acela, ce ne dădea sentimentul că descinseserăm pe o altă planetă, aducea cu suprafeţele unor aştri stranii, cu peisajele din tot soiul de insule romantice, pustii şi năpădite de stânci, cu fotografiile făcute pe Lună. Vorbind, altă dată, despre sentimentul că pătrunseserăm pe un alt meleag, ciudat şi cu totul altfel, Füsun mi-a spus că în faţa ochilor ei prinsese viaţă o grădină cu arbori deşi, pe jumătate cufundată-n întuneric, o fereastră care dădea spre acea grădină şi spre marea care se zărea în fundal şi un povârniş de un galben intens, cu tulpini de floarea-soarelui ce se unduiau în bătaia vântului. Aceste privelişti se înfiripau în faţa ochilor noştri în timp ce făceam dragoste (aşa cum făceam atunci), în momentele în care ne simţeam cel mai aproape unul de altul, ca, de pildă, atunci când sânul lui Füsun, cu sfârcul lui plin de vioiciune, îmi umplea gura sau când Füsun îşi îngropa nasul în căuşul dintre gâtul şi umărul meu, îmbrăţişându-mă cu disperare. Ne citeam în ochi unul altuia că apropierea cutremurătoare care domnea între noi ne făcea să încercăm ceva ce nu mai cunoscuserăm până atunci.

— Iar acum am să-ţi spun a doua condiţie, a spus Füsun veselă, după ce făcuserăm dragoste, fericiţi. Ai să vii într-o seară la noi, adică la părinţii mei, la cină, cu cercelul şi cu tricicleta pe care o călăream în copilărie.

— Desigur, vin, am spus eu pe dată, cu acea uşurătate care urmează după clipele în care faci dragoste. Dar ce-o să le spuneam?

— Nu poţi să te-ntâlneşti pe stradă cu o rudă şi să întrebi ce-i mai fac părinţii?

— Am să vin neapărat într-o seară la masă, cu cercelul. Promit! Dar să nu spunem nimănui despre lecţiile de matematică.

— De ce?

— Eşti foarte frumoasă. Au să priceapă imediat că suntem amanţi.

— Cu alte cuvinte, un bărbat şi o fată nu pot sta închişi într-o cameră vreme îndelungată, ca europenii, fără să facă dragoste?

— Desigur că pot… Dar cum suntem în Turcia, toată lumea se va gândi că nu are legătură cu matematica, ci cu altceva. Ştiind că toată lumea gândeşte aşa, vor începe şi ei să creadă la fel. Fata va începe să spună „să lăsăm uşa deschisă" şi altele asemenea, ca să nu-i fie ştirbită reputaţia. Bărbatul va cumpăni că fata care acceptă să stea vreme îndelungată cu el în aceeaşi încăpere îi face ochi dulci şi, dacă nu a ajuns încă să-i facă nimic, se va da la ea, ca să nu iasă vorbe pe seama bărbăţiei lui. După o vreme, minţile celor doi vor fi întinate de ceea ce cred ei că face toată lumea şi le va veni să facă acel lucru. Chiar dacă nu vor face dragoste, vor începe să aibă un sentiment de vinovăţie şi să aibă senzaţia că nu vor putea rămâne prea mult timp în aceeaşi încăpere fără s-o facă.

A urmat un moment de tăcere. Stăteam cu capetele pe pernă, iar ochii noştri se pironiseră asupra ţevii de calorifer, asupra orificiului hărăzit hornului şi a măştii care-l acoperea asupra galeriei de care era prinsă draperia, asupra draperiei, asupra colţului unde se-ntâlneau peretele şi tavanul, asupra peisajului zămislit din fisuri, vopsea scorojită şi praf. Am recreat acea imagine, cu toate detaliile ei reale, pentru muzeul meu, aşa încât amatorul de muzee să perceapă şi el, peste ani, liniştea care domnea în încăpere.

21. Povestea tatei: cerceii cu perle.

La începutul lui iunie, într-o zi însorită de joi, cu nouă zile înainte de logodnă, am luat o lungă masă de prânz cu tata, pe care încă din acel moment mi-am dat seama că n-aveam s-o uit niciodată, la restaurantul lui Abdullah Efendi din Emirgân. Tata, care o tulbura pe atunci pe mama cu depresia lui, îmi spusese „hai să luăm masa în doi înainte de logodnă, ca să-ţi dau nişte sfaturi". În timp ce ascultam respectuos, în Chevroletul 56 condus de Şetin Efendi, care era şoferul nostru încă de pe când eram copil, poveţele pe care mi le dădea tata cu privire la viaţă, văzând în ele un fel de ceremonie pregătitoare pentru logodnă (nu trebuia să văd în colegii de serviciu nişte prieteni în viaţa privată etc.), o parte a minţii mele era deschisă către priveliştile de pe malurile Bosforului, ale cărui ape curgeau pe lângă ferestrele maşinii, către frumuseţea vapoarelor vechi de pe Liniile Orăşeneşti, care se târau pe urmele curentului, şi către umbrele pe care le aruncau micile păduri ce străjuiau vilele de pe ţărm, care păreau cufundate în semiîntuneric chiar şi la orele amiezii. Mai mult, în loc să-mi atragă atenţia, aşa cum obişnuia în copilărie, asupra lenei, a ruperii mele de realitate, a înclinaţiei spre visare, şi să-mi reamintească de îndatoririle şi responsabilităţile care-mi reveneau, tata îmi spunea, în timp ce pe ferestrele deschise ale maşinii se strecura mirosul mării şi al brazilor, că viaţa era un dar de la Dumnezeu, care se cuvenea a fi gustat din plin – o particulă de timp minusculă. Expun aici bustul de ipsos pe care i l-a făcut tatei, cu zece ani în urmă, în perioada în care ne îmbogăţiserăm deodată substanţial de pe urma exportului cu textile, sculptorul Somtaş Yontunç15 (numele i-a fost dat de Atatürk), profesor la Academie, pe care tata îl invitase la el, cu intenţia de a-i

poza, sub înrâurirea unui prieten. Eu am fost cel care a adăugat bustului mustăţile de plastic, căci eram furios pe sculptorul nostru academic, care îi micşorase tatei mustăţile, pentru a-l face să arate mai european. Când eram mic şi mă certa pentru delăsarea de care dădeam dovadă, mă uitam la mustăţile lui, care tremurau când vorbea. În acele momente, puneam cuvintele tatei, care îmi vorbea despre eventualitatea de a rata frumuseţile vieţii din pricina sârguinţei mele excesive, pe seama faptului că era mulţumit de inovaţiile pe care le făcusem la Satsat şi la celelalte companii. Când tata mi-a spus că, de fapt, eu ar fi trebuit să mă ocup de o serie de afaceri la care fratele meu mai mare râvnea de ani de zile, iar eu i-am răspuns că devenisem foarte interesat de chestiunile respective şi că fratele meu ne provocase tuturor mari pagube pentru el fusese, în multe privinţe, prudent şi conservator, am băgat de seamă că nu numai tata, ci şi şoferul Çetin zâmbeau satisfăcuţi.

Locanta lui Abdullah Efendi se afla pe vremuri pe bulevardul principal din Beyoglu, lângă Moscheea Agăi. Restaurantul, frecventat cândva, la masa de prânz, de toate celebrităţile şi toţi bogătaşii care mergeau la cinematograf în Beyoglu, se mutase cu câţiva ani în urmă, în perioada în care cea mai mare parte a clienţilor săi îşi cumpăraseră maşini, pe terenul unei mici ferme situate pe culmile de la Emirgân, de unde se vedea, în zare, Bosforul. De cum a intrat în restaurant, tata şi-a luat o expresie veselă şi s-a salutat, rând pe rând, cu toţi chelnerii, pe care-i cunoştea de ani de zile, de la alte restaurante sau de la vechiul restaurant al lui Abdullah. S-a uitat, totodată, să vadă dacă nu cumva printre clienţii aflaţi în salonul mare al restaurantului se afla vreo cunoştinţă. În vreme ce chelnerul-şef ne conducea la locurile noastre, tata s-a oprit la o masă, a salutat, de la distanţă, în direcţia alteia şi a flirtat uşor cu o doamnă destul de în vârstă, care stătea la o a treia masă alături de frumoasa ei fiică şi care a remarcat ce repede crescusem eu, ce mult semănam cu el şi ce frumuşel mă făcusem. Tata i-a cerut chelnerului-şef care, după ce mă numise toată copilăria „domnişorule”, trecuse pe nesimţite la „Kemal Bey”, să ne aducă imediat amândurora, pe lângă antreuri precum plăcintă de foi şi lacherdă16, nişte rachiu.

— Şi tu vrei, nu-i aşa? m-a întrebat tata. Poţi să şi fumezi, dacă vrei, a adăugat el, de parcă problema fumatului în prezenţa lui nu s-ar fi rezolvat la întoarcerea mea din America, făcându-ne astfel să respirăm amândoi uşuraţi.

— Aduceţi-i lui Kemal Bey şi o scrumieră, i-a spus unuia dintre chelneri.

În timp ce-şi sorbea grăbit rachiul, luând în mână şi adulmecând la răstimpuri roşiile minuscule cultivate chiar în sera restaurantului, am simţit că avea ceva în minte, dar că nu se putea decide cum să deschidă subiectul. La un moment dat am privit amândoi pe fereastră şi l-am văzut în depărtare pe Şetin Bey stând de vorbă cu şoferii celorlalte maşini care aşteptau la poartă.

— Să ştii să-l preţuieşti pe Cetin, a spus tata, de parcă şi-ar fi exprimat ultima dorinţă.

— Ştiu.

— Nu ştiu dacă ştii… Şi să nu râzi niciodată de poveştile acelea religioase pe care le tot spune el. Çetin e un om foarte onest; e politicos, e uman. Aşa e de douăzeci de ani. Dacă o să mi se-ntâmple ceva într-o bună zi, să ai grijă să nu-l îndepărtezi. Nu-ţi schimba maşina una-două, aşa cum fac parveniţii. E bun şi Chevroletul… Suntem în Turcia şi, cum statul a interzis introducerea în ţară a maşinilor străine noi, întregul Istanbul s-a transformat, cu zece ani în urmă, într-un muzeu de maşini americane vechi, numai că asta n-are nici o importanţă pentru că, uite, noi avem şi cei mai buni mecanici auto.

— Dragă tată, am crescut în maşina aceea, aşa că nu-ţi face nici un fel de griji, am spus eu.

— Bravo! a spus tata.

Cum intrase într-o atmosferă specific testamentară, venise vremea să abordeze adevăratul subiect care-l preocupa.

— Sibel e o fată foarte deosebită, foarte plăcută, a spus el.

Dar nu, nu acesta era adevăratul subiect.

— Eşti conştient de faptul că nu întâlneşti prea uşor un asemenea om, nu-i aşa? Nu trebuie să răneşti niciodată o femeie, mai cu seamă o floare rară ca ea; trebuie s-o cinsteşti întotdeauna cum se cuvine.

Deodată, pe chipul lui şi-a făcut loc o expresie stranie şi sfioasă. A continuat nerăbdător, de parcă s-ar fi înfuriat pe ceva:

— Îţi aminteşti de fata aceea frumoasă? … Cea cu care m-ai văzut odată în Beşiktaş, vreau să spun… La ce te-ai gândit prima oară când ai văzut-o?

— Care fată?

Tata s-a enervat.

— Dragul meu, îţi aduci aminte că acum zece ani m-ai văzut în Parcul Barbaros din Beşiktaş cu o tânără foarte frumoasă?

— Nu, dragă tată, nu-mi aduc aminte.

— Cum să nu-ţi aduci aminte, băiete?! Ne-am întâlnit nas în nas. Eram cu o fată foarte frumoasă.

— Ce s-a-ntâmplat după aceea?

— După aceea ai întors capul cu eleganţă, ca să nu-l faci pe tatăl tău să se jeneze. Îţi aduci aminte?

— Nu-mi aduc aminte.

— Nu, ne-ai văzut!

Nu-mi aminteam de o asemenea întâlnire şi mă străduiam să-i demonstrez tatei acest lucru. După o lungă discuţie în contradictoriu care m-a indispus, ne-am gândit amândoi că poate dorisem să uit că-i văzusem şi chiar izbutisem acest lucru. Sau poate că ei crezuseră, neliniştiţi cum erau, că-l văzusem. Aşa am ajuns să abordăm subiectul real al discuţiei:

— Fata aceea a fost iubita mea vreme de unsprezece ani şi era foarte frumoasă, a spus tata, reunind într-o singură frază cele două elemente esenţiale ale subiectului.

Faptul că nu văzusem cu ochii mei frumuseţea acelei femei, despre care înţelegeam că tata plănuia să-mi vorbească de mai multă vreme, sau, şi mai

rău, că o dădusem uitării pe frumoasa femeie pe care o văzusem, îl indispunea puţin pe tata. A scos din buzunar, cu un gest brusc, o mică fotografie alb-negru: era fotografia unei femei foarte tinere, brunete, melancolice, şi fusese făcută în Karaköy, pe puntea din spate a unui vapor al Liniilor Orăşeneşti.

— Uite-o, ea este, a spus el. Fotografia a fost făcută în anul în care ne-am cunoscut. Din păcate e foarte tristă, aşa că nu se vede limpede cât e de frumoasă. Acum îţi aminteşti?

Am tăcut. Mă irita faptul că tata-mi vorbea în voie despre una dintre iubitele lui, chiar dacă era o iubită „de pe vremuri". Atunci nu reuşeam însă să-mi dau seama ce anume mă exaspera la povestea aceea.

— Bagă de seamă, să nu-i spui fratelui tău ceea ce-ţi voi povesti eu acum, a spus tata, punând fotografia la loc, în buzunar. El este rigid, nu pricepe. Tu ai văzut America, aşa că nu-ţi spun ceva care-ar putea să te stânjenească. De acord?

— Sigur, dragă tată.

— Ascultă atunci, a spus tata, şi mi-a povestit ceea ce avea de povestit, sorbindu-şi rachiul cu înghiţituri mici.

O văzuse pentru prima oară pe fata aceea frumoasă „cu şaptesprezece ani şi jumătate în urmă, într-o zi cu ninsoare din ianuarie 1958" şi fusese nespus de impresionat de frumuseţea ei pură, inocenta. Fata lucra la compania Satsat, pe care tata o înfiinţase de curând. Mai întâi deveniseră prieteni de serviciu, însă după aceea relaţia lor luase o turnură „mai serioasă şi mai sentimentala", în ciuda celor douăzeci şi şapte de ani care-i despărţeau. La un an după ce începuse legătura cu chipeşul ei patron (am calculat imediat că pe vremea aceea tata avea patruzeci şi şapte de ani), fata fusese silită de tata să renunţe la serviciu şi plecase de la Satasat. Tot la presiunile tatei, nu-şi mai căutase de lucru în altă parte şi începuse să ducă o viaţă discretă într-un apartament de bloc din Beşiktaş, cumpărat de tata, visând că într-o bună zi aveau să se căsătorească.

— Era o persoană foarte bună la inimă, foarte afectuoasă, foarte inteligentă, foarte aparte, a spus tata. Nu semăna deloc cu alte femei. Am avut câteva escapade, dar n-am fost îndrăgostit de nimeni aşa cum am fost de ea. M-am gândit mult s-o iau de soţie, băiete... Dar ce s-ar fi întâmplat cu mama ta, ce s-ar fi întâmplat cu voi...

Am tăcut o vreme amândoi.

— Nu mă-nţelege greşit, fiule, nu spun că m-am sacrificat sau mai ştiu eu ce ca să fiţi voi fericiţi. De fapt, ea era cea care-mi cerea, desigur, să ne căsătorim. Am amăgit-o ani de zile. Nu puteam concepe viaţa fără ea, iar când n-o vedeam sufeream imens. Nu ţi-am putut vorbi, n-am putut vorbi nimănui despre aceste necazuri. Apoi, într-o bună zi, mi-a spus „alege!". Fie mă despărţeam de mama ta şi mă căsătoream cu ea, fie mă părăsea. Mai ia nişte rachiu!

— Ce s-a întâmplat după aceea?

După un moment de tăcere, tata a spus:

— Cum nu mă puteam despărţi de mama ta, de voi, m-a părăsit.

Rostirea acestor cuvinte îl obosise, dar îl şi eliberase. Când m-a privit în faţă şi şi-a dat seama că putea continua, s-a relaxat şi mai mult:

— Sufeream mult, nespus de mult. Fratele tău se căsătorise, iar tu erai în America. Dar, desigur, căutam să-i ascund mamei tale durerea pe care o-ncercam. Faptul că sufeream în taină, ca un hoţ, era o altă amărăciune. Bineînţeles că mama ta îi simţise prezenţa, aşa cum se întâmplase şi cu celelalte amante ale mele, şi pricepuse că la mijloc era ceva serios, aşa încât nu scotea o vorbă. Trăiam acasă, alături de mama ta, de Bekri şi de Fatma, de parcă am fi fost la un hotel, prefăcându-ne că eram o familie. Vedeam că suferinţa mea n-avea deloc de gând să se curme, că înnebuneam dacă mai continuam aşa, dar nu puteam sub nici o formă să fac ceea ce ar fi trebuit să fac. Pe atunci, şi ea (îmi ascundea numele femeii) era foarte tristă; mi-a spus că o ceruse în căsătorie un inginer şi că, dacă nu mă hotăram, avea să se căsătorească cu altcineva. Dar n-am luat-o în serios… Fusesem primul bărbat din viaţa ei. Mă gândeam că n-avea să dorească pe altcineva, că „blufa". De fapt, chiar dacă aş fi gândit altfel şi aş fi fost cuprins de îngrijorare, n-aş fi putut face nimic. De aceea, mă străduiam să nu mă mai gândesc deloc la asta. Îţi aminteşti că ne-am dus odată cu toţii la târgul de la Izmir, cu maşina condusă de Şetin… Când ne-am întors, am auzit că s-ar fi măritat cu altcineva, dar nu mi-a venit să cred. M-am gândit că răspândise vestea aceea ca să mă impresioneze, să mă facă să sufăr. Îmi respingea toate propunerile de a ne întâlni, de a sta de vorbă şi nu răspundea la telefon. A vândut şi apartamentul pe care i-l cumpărasem şi s-a mutat, fără să ştiu unde. Vreme de patru ani n-am avut pe cine să întreb dacă, într-adevăr, se căsătorise, n-am avut cum să aflu cine era inginerul acela, soţul ei, dacă avea copii şi ce făcea. Mă temeam că, dacă aş fi aflat, aş fi suferit şi mai mult, dar la fel de înspăimântător era şi faptul că nu reuşeam să aflu nimic despre ea. Mi-o imaginam locuind undeva în Istanbul, deschizând ziarele şi citind aceleaşi ştiri pe care le citeam eu, uitându-se la aceleaşi programe de televiziune la care mă uitam eu şi eram foarte afectat că nu izbuteam s-o văd deloc. Eram copleşit de sentimentul zădărniciei vieţii. Bagă de seamă, să nu mă-nţelegi anapoda, băiete! Sigur că eram mândru de voi, de fabrici, de mama voastră. Dar aceasta era o altă suferinţă.

Pentru că istorisea totul la timpul trecut, simţeam că povestea se sfârşise într-un fel şi că tata era uşurat dar, nu ştiu de ce, faptul acesta nu-mi făcea nici o plăcere.

— În cele din urmă, într-o zi, pe la amiază, am fost din nou cuprins de nelinişte şi i-am telefonat mamei ei. Mama ei ştia, desigur, cine eram, dar nu-mi cunoştea vocea. Am minţit că eram soţul unei colege de clasă din liceu. Urma s-o cer la telefon pe fiica ei, pretextând că „soţia mea, care era bolnavă, îi cerea să se ducă pe la ea, pe la spital". Mama ei mi-a spus „fata mea a murit", după care a început să plângă. Murise de cancer! Am închis imediat telefonul, ca să nu încep şi eu să plâng. Nu mă aşteptam deloc la aşa ceva, dar mi-am dat

seama imediat că era adevărat. Nu se măritase cu un inginer, şi aşa mai departe... Cât de înspăimântătoare e viaţa şi ce zadarnic e totul!

Văzând lacrimile care se prelingeau din ochii tatei, m-am simţit, o clipă, neputincios. Pe de o parte îl înţelegeam, dar pe de altă parte eram furios pe el şi, pe măsură ce încercam să pricep povestea pe care mi-o spunea, deveneam tot mai confuz, aidoma primitivilor descrişi de antropologii de pe vremuri, „care nu se pot gândi la tabuuri", şi sufeream.

— Mă rog, n-are importanţă, a spus tata şi, după o scurtă tăcere, şi-a venit în fire. Nu te-am chemat astăzi aici ca să-ţi povestesc necazurile mele şi să te amărăsc, băiete. Eşti pe punctul de a te logodi, aşa că am dorit, desigur, să afli această poveste tristă şi, totodată, să-ţi cunoşti mai bine tatăl. Am mai dorit însă să-ţi explic şi altceva. Ai priceput?

— Ce anume?

— Acum regret foarte mult, a spus tata. Regret foarte mult că nu i-am adus suficiente elogii, că nu i-am spus de mii de ori ce femeie minunată, plăcută şi stimabilă era. Era o fată cu inimă de aur, modestă, inteligentă şi foarte frumoasă... N-am văzut-o niciodată să susţină, orgolioasă, că era frumoasă, de parcă frumuseţea ar fi fost opera ei, aşa cum n-am văzut că fac toate femeile frumoase de la noi, după cum n-am văzut la ea nici dorinţa de a fi răsfăţată, de a fi mereu ridicată-n slăvi... Iată, astăzi, după ani de zile, continui să sufăr nu numai pentru că am pierdut-o, ci şi pentru că n-am fost în stare să mă port cu ea aşa cum ar fi meritat. Fiule, trebuie să ştii să te porţi bine cu o femeie la timpul potrivit, înainte de a fi prea târziu.

În vreme ce-şi rostea, ceremonios, ultimele cuvinte, tata a scos din buzunar o cutie veche de bijuterii, învelita în catifea.

— Am cumpărat-o când ne-am dus cu toţii la târgul de la Izmir, cu maşina, pentru ca la întoarcere să nu se supere pe mine şi să mă ierte. N-a fost, însă, să i-o dau.

Tata a deschis cutia:

— Îi stătea foarte bine cu cercei. Aceştia, cu perle, sunt foarte preţioşi. I-am păstrat ani de zile într-un cotlon, la fereală. N-aş vrea ca mama ta să-i găsească în locul acela după ce eu n-am să mai fiu. Ia-i! M-am gândit foarte mult şi am ajuns la concluzia că cerceii aceştia i se potrivesc foarte bine lui Sibel.

— Dragă tată, Sibel îmi va fi soţie, nu iubită de taină, am spus eu, dar am privit, în acelaşi timp, în cutia pe care mi-o întindea.

— Lasă vorbele astea! a spus tata. Să nu-i spui lui Sibel povestea cerceilor, căci n-o s-o priceapă niciodată. Când ai s-o vezi însă purtându-i, să-ţi aminteşti de mine. Să nu uiţi niciodată sfaturile pe care ţi le-am dat astăzi. Să te porţi omeneşte cu fata asta frumoasă... Unii bărbaţi se poartă întotdeauna urât cu femeile, pentru ca apoi tot ei să iasă bine, ca untdelemnul la faţa apei. Bagă de seamă, să nu semeni cu ei! Iar vorbele mele să-ţi sune mereu în urechi!

A închis cutia, apoi mi-a pus-o în palmă cu un gest solemn, împrumutat de la padişahii otomani, şi m-a strâns de mână insistent, de parcă mi-ar fi dat un bacşiş. După aceea i-a spus chelnerului:

— Băiete, ia mai adu-ne tu nişte rachiu şi nişte gheaţă!

S-a întors către mine:

— Ce zi frumoasă, nu-i aşa? Şi ce grădină frumoasă au aici! Miroase a primăvară şi a tei.

Mi-am petrecut ora următoare explicându-i că aveam fixată o întâlnire pe care nu puteam s-o contramandez şi că ar fi fost cât se poate de deplasat ca el să telefoneze la Satsat şi să-mi anuleze întâlnirea mie, ca mare patron ce eram.

— Aşadar, asta ai învăţat în America, spunea el. Bravo!

Prin urmare, mai luam încă un pahar de rachiu, ca să nu-l refuz, dar mă uitam mereu la ceas, nedorind să întârzii la întâlnirea cu Füsun – mai ales în ziua aceea!

— Stai, fiule, să mai zăbovim puţin, căci uite ce frumos stăm noi de vorbă – pe deplin sinceri, ca între tată şi fiu. Acum-acum ai să te însori, ai să pleci de-acasă şi ai să ne uiţi! a spus tata.

— Dragă tată, înţeleg suferinţele prin care ai trecut şi n-am să uit niciodată sfaturile nepreţuite pe care mi le-ai dat, am spus eu, ridicându-mă de la masă.

Pe măsură ce înainta în vârstă, tatei începuseră să-i apară, ori de câte ori se înduioşa prea tare, mici zvâcnituri în colţurile gurii. S-a întins către mine, m-a prins de mână şi mi-a strâns-o cu toată puterea. Când i-am strâns şi eu mâna cu aceeaşi forţă, i-au ţâşnit brusc lacrimi din ochi, de parcă aş fi stors un burete pe care-l avea ascuns sub umerii obrajilor.

S-a recules însă imediat, a strigat să i se aducă nota de plată, iar la întoarcere a adormit în maşina condusă de Çetin, care înainta cu prudenţă, fără să ne zdruncine deloc.

Odată ajuns la blocul Compasiunea, n-am şovăit prea mult. După ce a venit Füsun, după ce ne-am sărutat îndelung şi după ce i-am explicat că-mi mirosea gura a băutură pentru că luasem prânzul cu tata, am scos din buzunar cutia învelită în catifea.

— Deschide-o şi uită-te în ea!

Füsun a deschis cutia cu băgare de seamă:

— Ăsta nu e cercelul meu, a spus ea. Aceştia au perle şi sunt scumpi.

— Îţi plac?

— Unde e cercelul meu?

— Cercelul tău s-a evaporat mai întâi ca prin farmec, pentru ca apoi, într-o dimineaţă, să-şi facă apariţia la căpătâiul meu, aducându-l, în plus, şi pe celălalt. I-am pus în cutia aceasta învelită-n catifea şi i-am adus posesoarei lor de drept.

— Nu sunt copil! a spus Füsun. Ăsta nu e cercelul meu!

— După mine, acesta e cercelul tău, în spirit, draga mea.

— Eu îmi vreau cercelul meu!

— Acesta e un dar pentru tine..., am spus eu.

— Nici măcar nu pot să-i port! Toată lumea o să mă-ntrebe de unde sunt...

— Atunci, nu-i purta. Dar nu-mi refuza darul!

— Dar e vorba de un alt lucru, pe care mi-l dai în locul cercelului meu... Dacă nu mi-aş fi pierdut cercelul, nu mi i-ai fi adus nici pe ăştia. Mă tot întreb ce-am făcut cu el, oare să-l fi pierdut cu adevărat?

— Cu siguranţă că o să-şi facă apariţia într-o bună zi, din cine ştie ce dulap.

— Într-o bună zi! a spus Füsun. Cu ce detaşare poţi s-o spui... Cât eşti de iresponsabil! Când? Cât am să mai aştept?

— Nu mult, am spus eu, dornic să salvez acel moment. În ziua aceea am să iau şi tricicleta şi, pe seară, am să vin în vizită la părinţii tăi.

— Aştept! a spus Füsun, după care ne-am sărutat. Îşi miroase foarte tare gura a băutură.

Am continuat însă s-o sărut, iar când am început să face dragoste, am dat uitării toate grijile. Am lăsat cerceii pe care-i cumpărase tata iubitei lui acolo, în apartament.

22. Mâna lui Rahmi Efendi.

Nenumăratele probleme care se cereau a fi rezolvate pe măsură ce se apropia ziua logodnei îmi abăteau atenţia şi nu-mi lăsau răgazul necesar pentru a mă mai preocupa de calvarul dragostei. Îmi amintesc că le-am cerut părerea, la club, prietenilor mei din copilărie, ai căror taţi erau prieteni cu tata, în privinţa modului în care am fi putut procura şampania şi celelalte băuturi „europene" care urmau să fie servite la recepţia de la Hilton şi că am discutat cu ei îndelung pe această temă. Să le amintim celor care îmi vizitează muzeul peste ani de zile că, pe vremea aceea, importul de băuturi străine se afla sub controlul strict şi pizmaş al statului şi, pentru că nu se punea problema valutei pe care statul s-o „aloce", de fapt, importatorului, foarte puţină şampanie, foarte puţin whisky şi băuturi de provenienţă străină intrau în ţară pe căi legale. Magazinele de delicatese aflate în cartierele înstărite, prăvăliile care vindeau marfă de contrabandă, barurile hotelurilor de lux şi miile de vânzători de lozuri care băteau trotuarele oraşului cu pungile pline de Iozuri nu duceau însă niciodată lipsă de şampanie, de Whisky şi de ţigări americane aduse clandestin. Toţi cei ca mine, care dădeau vreo reuniune mai simandicoasă, erau nevoiţi să-şi procure ei înşişi băutura „europeană" pe care erau obligaţi să le-o ofere oaspeţilor, iar apoi să le-o înmâneze slujbaşilor de la hoteluri. Chelnerii-şefi, care erau, în cea mai mare parte, prieteni, se ajutau reciproc în, asemenea situaţii şi-şi trimiteau unii altora sticle cu băutură, în aşa fel încât marile banchete, oferite cu prilejuri excepţionale, să decurgă fără probleme. După petrecere, gazetarii de divertisment şi de cancanuri din înalta societate abordau şi acest subiect, consemnând câte dintre băuturi fuseseră „autentic străine" şi câte whisky autohton, produs la Ankara, aşa încât trebuia să fiu prudent.

Când oboseam de asemenea lucruri, mă duceam cu Sibel, care îmi dădea telefon ca să mă cheme, în Bebek, sau pe dealurile din Arnavutköy, sau în Etiler, care abia începuse să se dezvolte pe vremea aceea, ca să vedem vreo locuinţă nouă, care dădea către cine ştie ce peisaj minunat. Şi mie începuse să-mi placă, la fel ca ei, să-mi imaginez cum urma să trăim noi în vreunul dintre apartamentele acelea cu miros de var şi ciment, aflate încă în construcţie, unde avea să ne fie dormitorul şi unde, sufrageria, sau să-mi spun părerea în anumite privinţe ca, de pildă, unde am fi putut aşeză o canapea lungă, pe care tocmai o văzuserăm la un magazin de mobilă din Nişantaşi, spre a putea admira mai bine priveliştea de pe Bosfor. La petrecerile la care obişnuiam să participăm seara, Sibel era nespus de încântată să le povestească prietenilor noştri despre acele case, despre noile cotloane şi privelişti pe care le văzuserăm, cu părţile lor bune şi rele, să discute cu ceilalţi despre planurile noastre de viaţă, în vreme ce eu schimbam subiectul, cuprins de o ciudată ruşine, şi vorbeam despre succesul lui Zaim şi al răcoritorii Meltem, despre meciurile de fotbal, despre noile locuri de divertisment care se deschisese fiindcă se apropia vara. Fericirea tainică pe care o trăiam alături de Füsun mă făcuse să devin mai tăcut la reuniunile cu prietenii şi ajunsese să-mi placă, treptat, să urmăresc mai degrabă de pe margine ceea ce se petrecea. Sufletul meu era cuprins, treptat, de un soi de tristeţe, dar pe vremea aceea nu percepeam foarte desluşit acest sentiment – abia acum, după ani de zile de la consumarea poveştii mele, îmi dau seama de el. Atunci remarcam mai cu seamă faptul că „devenisem tăcut”.

— Vorbeşti puţin în ultimele zile, mi-a spus Sibel într-un miez de noapte, când o duceam cu maşina acasă.

— Da?

— Tăcem de o jumătate de oră.

— Am luat de curând prânzul cu tata… M-a afectat foarte tare. Vorbeşte despre toate de parcă s-ar pregăti de moarte.

Vineri, 6 iunie, adică cu opt zile înainte de logodnă şi cu nouă zile înainte de examenul de intrare la facultate, ne-am dus – tata, fratele meu şi eu -, cu Chevroletul condus de Çetin, să facem o vizită de condoleanţe unei familii care locuia ceva mai jos de hamamul din Cukurcuma, într-o zonă situată între Beyoglu şi Tophane. Răposatul era un muncitor în vârstă din Malatya, care lucrase cu tata chiar din primii săi ani de activitate. Îmi aminteam de bărbatul acela voinic, care se identifica cu istoria companiei, încă din perioada în care era un fel de om bun la toate în biroul tatei. Pentru că una dintre mâini îi fusese prinsă şi strivită de o maşină la fabrică, purta în locul ei o proteză. Îl cunoscusem pe muncitorul acela destoinic pentru că tata, care ţinea foarte mult la el, îl luase la birou după accident. Cum era o persoană foarte afectuoasă şi foarte simpatică, Rahmi Efendi îşi transformase mai apoi proteza, care în primii ani ne speria, pe mine şi pe fratele meu, în jucărie pentru noi, copiii. Într-o vreme, când eram mici, ne uitam la proteza lui şi ne jucam cu ea ori de câte ori ne duceam la tata, la birou. O dată, eu şi fratele meu l-am văzut

pe Rahmi Efendi cum îşi întindea covorul de rugăciune Într-o încăpere goală, la birou, şi cum îşi punea proteza de o parte, pentru ca apoi să-şi facă rugăciunea.

Rahmi Efendi avea doi fii, la fel de veseli şi de voinici ca el. Amândoi i-au sărutat mâna tatei. Soţia lui Rahmi Efendi, o femeie obosită şi uzată, cu pielea trandafirie, nici grasă nici slabă, a început să plângă de îndată ce l-a văzut pe tata, ştergându-şi lacrimile cu colţul basmalei. Tata a consolat-o cu o sinceritate pe care nici eu, nici fratele meu nu i-am fi putut-o arăta, i-a îmbrăţişat şi i-a sărutat pe ambii băieţi şi a intrat cu o neaşteptată repeziciune în comuniune spirituală şi sentimentală cu ceilalţi oaspeţi ai casei. Cât despre mine şi fratele meu, am căzut pradă unui acces de vinovăţie, fiecare în felul lui: fratele meu a debitat ceva pe un ton profesoral, iar eu am evocat amintiri.

În asemenea situaţii, nu contează cuvintele, nu contează atitudinile, autenticitatea ori chiar violenţa suferinţei noastre, ci capacitatea noastră de adaptare la ambianţă. Mă gândesc uneori că ataşamentul atât de profund faţă de fumat nu se datorează tăriei nicotinei, ci faptului că fumatul îţi creează sentimentul că faci cu uşurinţă un lucru cu noimă în lumea aceasta vană şi fără sens. Tata, fratele meu şi cu mine am luat câte o ţigară din pachetul de Maltepe pe care ni l-a întins fiul cel mare al răposatului, ne-am aprins-o, fiecare, la flacăra chibritului pe care ni-l oferea cu iscusinţă acelaşi băiat şi, în mod straniu, am început să fumăm toţi trei în acelaşi timp, stând picior peste picior, de parcă am fi făcut cel mai însemnat lucru din lume.

Pe perete „atârna" un chilim, în stilul în care-şi atârnă europenii tablourile pe pereţi. M-am lăsat purtat, poate din cauza savorii aparte a ţigării Maltepe, de iluzia – cred – că meditam la ceva profund cu privire la existenţă. Principala problemă, în viaţă, este fericirea. Unii sunt fericiţi, altora le este imposibil să fie fericiţi. Desigur că cei mai mulţi dintre oameni rătăcesc orbeşte între cele două. Eu eram foarte fericit în acele zile, dar nu voiam să remarc acest lucru. Acum, după ani şi ani, mă gândesc că cea mai bună modalitate de a-mi proteja fericirea era, poate, chiar ignorarea ei. Dar nu pentru a o proteja nu-mi remarcam eu fericirea, ci pentru că mă temeam de o nefericire care se apropia de undeva, de foarte departe – mă temeam să n-o pierd pe Füsun. Oare acesta să fi fost motivul care mă făcea, pe de o parte, să mă cufund în tăcere, iar pe de altă parte, să devin mai impresionabil?

În timp ce mă uitam la lucrurile din încăperea meschină, sărmană, care strălucea însă de curăţenie (pe perete se aflau un barometru frumos, în genul obiectelor casnice la modă în anii 1950, şi o inscripţie înrămată cu Bismillah17), am crezut, o clipă, că aveam să încep şi eu să plâng, alăturându-mă astfel soţiei lui Rahmi Efendi. Pe televizor se afla un milieu, iar pe milieu, un bibelou reprezentând un câine care dormea. Aveai senzaţia că până şi câinele stătea să plângă. Îmi amintesc că, nu ştiu de ce, m-am simţit bine când m-am uitat la acel câine, iar după aceea m-am gândit la Füsun.

23. Tăcerea.

Pe măsură ce se apropia ziua logodnei, momentele de tăcere dintre Füsun şi mine deveneau tot mai lungi, se amplificau neîncetat, iar întâlnirile noastre, care durau cel puţin două ore pe zi, ca şi partidele de dragoste, a căror intensitate sporea de la o zi la alta, ajunseseră să fie otrăvite de ele.

— Mama a primit invitaţia la logodnă, mi-a spus ea o dată. S-a bucurat foarte mult, tata spune şi el că trebuie să mergem şi amândoi ar vrea să vin şi eu. Din fericire, a doua zi este examenul de admitere la facultate, aşa încât voi fi nevoită să fac pe bolnava, acasă.

— Mama a fost cea care a trimis invitaţia, am spus eu. Bagă de seamă, să nu vii! De fapt, nici eu nu-mi doresc deloc să mă duc.

Aş fi vrut ca Füsun să mă repeadă, să-mi spună „atunci, nu te duce!", dar n-a zis nimic. Pe măsură ce se apropia ziua logodnei, făceam dragoste şi mai înfocat, transpirând din greu, ne îmbrăţişam cu gesturi care ne antrenau mâinile, braţele, trupurile, ca nişte îndrăgostiţi care-şi duceau viaţa împreună de ani de zile, iar uneori stăteam nemişcaţi, fără a scoate o vorbă, şi ne uitam la draperia care flutura uşor, mişcată de vântul care se strecura pe uşa deschisă a balconului.

Până la logodnă ne-am întâlnit zilnic, la aceeaşi oră, în apartamentul din blocul Compasiunea, şi am făcut dragoste cu patimă. Nu vorbeam deloc despre situaţia în care ne aflam, despre faptul că urma să mă logodesc, despre ceea ce avea să se petreacă mai departe şi, pe de altă parte, ne feream de lucrurile care ar fi putut să evoce asemenea subiecte. Atitudinea aceasta ne învăluia într-un soi de tăcere. De afară răzbăteau strigătele şi ocările copiilor care jucau fotbal. Nici în primele zile de dragoste nu obişnuiam să discutam despre situaţia noastră, dar flecăream amuzându-ne copios despre una-alta, despre rudele noastre comune, despre obişnuitele cleveteli din Nişantaşi şi despre bărbaţii de proastă speţă. Acum eram trişti şi pentru că momentele acelea de amuzament se sfârşiseră repede. Ştiam că era vorba de un soi de pierdere, de nefericire. Dar sentimentul acesta neplăcut nu ne îndepărta unul de altul, ci ne lega într-un mod straniu.

Mă surprindeam uneori visând că aveam să mă văd cu Füsun şi după logodnă. Paradisul acela, în care totul continua să dăinuie aşa cum era, s-a transformat treptat dintr-o fantezie (oare ar fi trebuit să spun reverie?) într-o supoziţie rezonabilă. Chibzuiam că Füsun nu m-ar fi putut părăsi de vreme ce făceam dragoste atât de pătimaş şi de sincer. Era, de fapt, vorba de sentiment, nu de raţiune. Cugetam la toate acestea tăinuindu-mi-le chiar şi mie. Încercam însă, pe de altă parte, să-mi dau seama, din vorbele şi gesturile ei, ce anume gândea Füsun. Deoarece îşi dădea foarte bine seama de acest lucru, Füsun nu-mi oferea nici un indiciu, iar tăcerile deveneau şi mai lungi. Füsun îmi studia, la rândul ei, gesturile şi făcea, disperată, tot felul de presupuneri. Ne măsuram uneori din priviri ca iscoadele care stau cu ochii în patru, ca să obţină mai multe informaţii. Expun aici, fără nici un comentariu, ca semn al clipelor noastre de tristeţe şi tăcere, chiloţii albi ai lui Füsun, ciorapii ei albi, de copil, şi încălţările acestea de cauciuc, de un alb-murdar, purtate tot de ea.

Ziua logodnei a venit repede şi ne-a zădărnicit toate presupunerile. Mai întâi am rezolvat un obstacol neprevăzut legat de şampanie şi whisky (un vânzător nu voia să lase sticlele până când nu primea banii în mână), apoi am ieşit în Taksim, am mâncat un hamburger şi am băut nişte ayran18 la Atlantik, bufetul copilăriei mele, după care m-am dus la Cevat Guralivul, frizerul meu din aceeaşi epocă. Către sfârşitul anilor 1960, Cevat îşi mutase frizeria din Nişantaşi în Beyoglu; tata şi noi ceilalţi ne găsiserăm un alt frizer în Nişantaşi – pe Basri; când se întâmpla însă să mă nimeresc prin preajmă ori când doream să mă înveselesc cu glumele lui, mă duceam să mă bărbieresc la noua lui prăvălie de pe strada Moscheea Agăi. Aflând că urma să mă logodesc în ziua aceea, Cevat a fost foarte fericit, m-a ras ca pe un viitor ginere, m-a dat cu spumă de ras din import, care nu se prelingea, şi cu o loţiune despre care spunea că n-avea nici un fel de miros şi s-a ocupat, rând pe rând, de fiecare fir de păr de pe faţa mea. M-am dus apoi pe jos în Nişantaşi, la blocul Compasiunea.

Füsun a venit la ora ei obişnuită. Cu câteva zile în urmă îi spusesem, cu jumătate de gură, că nu trebuia să ne vedem sâmbătă, pentru că în ziua următoare avea examen; îmi replicase însă că, după ce lucrase atât de intens, dorea să-şi odihnească puţin mintea în ultima zi. De fapt, nu se mai ducea la buticul Şanzelize de două zile, sub pretextul pregătirii pentru examen. De îndată ce a intrat, s-a aşezat la masă şi şi-a aprins o ţigară.

— Pentru că mă gândesc la tine, nu-mi mai intră deloc în cap matematica şi alte alea, a spus ea pe un ton sarcastic.

A lăsat să-i scape un hohot de râs, de parcă ar fi fost vorba de ceva neadevărat, de o replică stereotipă împrumutată din filme, apoi s-a făcut roşie la faţă ca sfecla.

Dacă nu s-ar fi înroşit şi nu s-ar fi întristat, aş fi încercat, şi eu să o dau pe glumă. Ne-am fi comportat de parcă nici nu ne-ar fi trecut prin minte că în ziua aceea urma să mă logodesc. Dar n-a fost aşa. Amândoi am încercat o tristeţe intensă, sfâşietoare, insuportabilă. Ne-am dat seama că nu ne puteam lepăda de tristeţea aceea, peste care nu se putea trece cu glume, care nu putea fi atenuată prin vorbe şi îndulcită de faptul că o împărtăşeam amândoi, decât făcând dragoste. Dar tristeţea ne-a tărăgănat şi ne-a otrăvit până şi clipele de dragoste. La un moment dat, Füsun s-a întins în pat ca un om bolnav care-şi odihneşte trupul, lăsând impresia că cerceta norii de melancolie ce pluteau deasupra capului ei, aşa încât m-am întins şi eu lângă ea şi am contemplat împreună tavanul. Copiii care obişnuiau să joace fotbal erau tăcuţi şi nu distingeam decât mişcările mingii. Apoi au tăcut şi păsările şi s-a aşternut o linişte profundă.

Auzeam, de foarte departe, sirena unui vapor, apoi pe a altuia.

După aceea am băut împreună whisky dintr-un pahar rămas moştenire, de la Ethem Kemal, bunicul meu şi cel de-al doilea soţ al străbunicii lui Füsun, şi am început să ne sărutam. Simt, scriind aceste lucruri, că n-ar trebui să-i mai torturez pe curioşii interesaţi de povestea mea: un roman nu trebuie să fie

neapărat trist, pe motiv că protagoniştii lui sunt trişti. Ne-am petrecut vremea, ca de obicei, cu obiectele din încăpere, cu îmbrăcămintea, cu pălăriile purtate cândva de mama, cu bibelourile. Ne sărutam, totodată, minunat, aşa cum făceam mereu, căci amândoi făcuserăm progrese în această privinţă. În loc să vă supun la cazne povestindu-vă despre tristeţea care ne apăsa, ar trebui să vă spun că gura lui Füsun părea să se piardă în gura mea. În timpul săruturilor, care deveneau din ce în ce mai lungi, în uriaşa cavitate a gurilor noastre împreunate se strângea un lichid călduţ, dulce ca mierea care, uneori, ni se prelingea pe la colţurile gurii, ajungând în vârful bărbiei, iar în faţa ochilor noştri prindea să se-nfiripe un tărâm paradisiac, parcă desprins din vise, la care n-ai fi putut visa decât îmboldit de optimismul acela specific copiilor, şi contemplam acel meleag scăldat în culoare, pe care îl zăream parcă printr-un caleidoscop aflat în minţile noastre, de parcă am fi contemplat însuşi Raiul. Se întâmpla uneori ca vreunul dintre noi să aspire buza de sus sau buza de jos a celuilalt, sugând-o uşor, asemenea unei păsări înrobite propriei plăceri care ia cu mare grijă o smochină în cioc, pentru ca apoi, strângând între dinţi bucăţica aceea de buză arestată, să-l aducă pe celălalt în situaţia de-a spune „acum sunt la mila ta!", iar după ce celălalt încerca, cu plăcere şi răbdare, aventurile buzei, după ce trăia, pasiv, plăcerile delicioase pe care i le stârnea faptul că se afla la mila persoanei iubite şi după ce începea să intuiască, pentru prima oară în viaţa sa, cât de atrăgătoare putea să fie împrejurarea de a-i încredinţa acesteia, îndrăzneţ, întregul trup, ca şi faptul că zona aceea situată între tandreţe şi abandon reprezenta cel mai obscur, mai profund loc al dragostei, se comporta în acelaşi fel faţă de celălalt, iar în timpul acesta limbile noastre, care se zbăteau nerăbdătoare în gură, răzbăteau printre dinţi, descoperind-se repede una pe alta, şi ne aminteau de acea latură plăcută a dragostei, legată nu atât de violenţă, cât de blândeţe, de îmbrăţişare şi atingere.

După lungile momente de dragoste, am aţipit amândoi. Ne-am trezit în acelaşi moment, înfioraţi, când un vânt blând, cu mireasmă de tei, care pătrunsese pe uşa deschisă a balconului, a umflat o clipă draperia şi ne-a mângâiat chipurile cu ea, de parcă ar fi fost o bucată de mătase.

— Mă aflam, în vis, într-un lan de floarea-soarelui, a spus Füsun. Iar florile-soarelui se legănau uşor, mişcate de un vânt ciudat. Oricum, era nespus de înspăimântător şi am vrut să strig, dar n-am putut.

— Nu te teme, am spus eu. Sunt aici.

N-am să vă mai povestesc cum ne-am desprins din aşternut, cum ne-am îmbrăcat şi cum am ajuns la uşă. După ce am sfătuit-o să fie calmă la examen şi să nu-şi uite legitimaţia acasă, după ce am asigurat-o că totul avea să meargă bine şi că urma să intre la facultate, i-am spus, străduindu-mă să fiu cât mai natural, şi lucrul pe care intenţionam să i-l spun de zile întregi.

— Mâine ne întâlnim din nou la aceeaşi oră, bine?

— Bine! a spus Füsun, ferindu-şi ochii.

Am privit în urma ei cu dragoste şi mi-am dat seama imediat că logodna avea să decurgă cum nu se putea mai bine.

24. Logodna.

La aproape douăzeci de ani de la povestea pe care v-o depăn, am obţinut pentru Muzeul inocenţei, împrietenindu-mă cu cei mai prestigioşi colecţionari din urbe şi colindând felurite târguri de vechituri (şi mici muzee) din oraş şi din Europa, aceste cărţi poştale care înfăţişează hotelul Hilton din Istanbul. Când vestitul colecţionar Halit Bey-cel-Beteag mi-a permis să ating, după lungi tratative, una dintre aceste cărţi poştale, s-o privesc de aproape, binecunoscuta faţada a hotelului, în stil modern şi internaţional, mi-a adus aminte deodată nu doar de noaptea logodnei, ci de întreaga mea copilărie. Pe când aveam zece ani, părinţii mei se duseseră să participe, emoţionaţi, la serata prilejuită de inaugurarea acestuia, alături de vedeta americană Terri Moore, astăzi de mult uitată, şi de toată lumea bună a Istanbulului, iar în anii următori se acomodaseră destul de bine cu locul acela, care se zărea şi de la fereastra noastră şi care era destul de diferit de silueta veche şi obosită a Istanbulului, făcându-şi un obicei din a se abate pe acolo ori de câte ori aveau prilejul. Reprezentanţii companiilor străine cu care făcea comerţ tata, pasionaţi de dansuri orientale, poposeau la Hilton. Duminica seara, când toată familia noastră mergea la hotel pentru a se înfrupta din mâncarea aceea miraculoasă numită „hamburger", care nu ajunsese încă în nici un alt restaurant din Turcia, fratele meu şi cu mine eram fascinaţi de uniforma roşie, de culoarea rodiei, de centura aurie şi de epoleţii cu nasturi strălucitori ai portarului, care purta mustaţă pe oală. În anii aceia, foarte multe noutăţi „occidentale" erau testate mai întâi la Hilton, iar marile gazete aveau un corespondent special la hotel. Dacă i se păta vreun taior la care ţinea foarte mult, mama îl trimitea la curăţătoria chimică de la Hilton şi îi mai plăcea să bea şi câte un ceai cu prietenele la cofetăria din holul hotelului. Nunţile foarte multor rude şi prieteni de-ai mei avuseseră loc în marea sală de bal de la parter. Când am ajuns la concluzia că vila din Anadoluhisari a viitoarei mele soacre, pe jumătate în paragină, nu avea să fie prea potrivită pentru logodnă, ne-am decis cu toţii pentru Hilton. Ca să nu mai spun că, încă de la deschidere, Hiltonul a fost una dintre puţinele instituţii civilizate din Istanbul care obişnuiau să închirieze camere unor domni rafinaţi, cu dare de mână, şi unor doamne curajoase, fără a le cere certificatul de căsătorie.

Çetin Efendi ne-a lăsat devreme (pe mama, pe tata şi pe mine) în faţa uşii mari, turnante a hotelului, a cărei copertină aducea cu un covor zburător.

— Mai este o jumătate de oră, a spus tata, care se înveselea ori de câte ori intra în hotel. Haideţi să ne aşezăm aici şi să bem un ceai.

Ne-am aşezat într-un colţ de unde se vedea întregul hol şi i-am cerut chelnerului în vârstă, care-l recunoscuse pe tata şi-l întreba ce mai face, să ne aducă repede, mie şi tatei, câte un „rachiu", iar mamei un ceai. Ne făcea plăcere să contemplăm mulţimea adunată în hotel la orele serii, precum şi oaspeţii – din ce în ce mai mulţi, pe măsură ce se apropia momentul -, amintindu-ne de anii de demult. Invitaţii la ceremonia de logodnă, feluriţii cunoscuţi şi rudele curioase care se perindau, rând pe rând, în şiruri vesele şi toalete elegante, la

mică distanţă de noi, nu ne vedeau pentru că ne aflam în spatele unei ciclame cu frunze mari, plantată în ghiveci.

— Aaa, ce mult a crescut fata lui Rezzan – s-a făcut tare drăguţă! spunea mama. Ar trebui să li se interzică fustele mini celor care nu au picioare potrivite pentru aşa ceva, spunea ea, uitându-se încruntată la o altă musafiră. Nu noi, ci ei au aşezat familia Pamuk în spate, din nefericire! răspundea ea la o întrebare pusă de tata, apoi făcea semn către alţi invitaţi: Ce păcat, în ce hal a ajuns Fazila Hanim, frumuseţea aceea care-ţi lua ochii s-a dus şi n-a mai rămas nimic în urma ei… Măcar de-ar fi rămas acasă, să n-o mai văd pe amărâtă în starea asta… Femeile alea îmbrobodite sunt rudele lui Sibel din partea mamei… Hicabi Bey şi-a lăsat nevasta, o femeie încântătoare, şi copiii, ca să se-nsoare cu femeia asta vulgară, aşa că nu mai vreau să ştiu de el… Uită-te acum şi tu, Nevzat, coaforul, i-a făcut şi lui Zümrüt aceeaşi coafură ca şi mie, de parcă ar fi vrut să-mi facă-n ciudă… Cine mai sunt şi ăştia, pentru numele lui Dumnezeu? Nu vi se pare că nasurile, ţinuta, ba chiar şi hainele de pe ei îi fac să semene cu nişte vulpi? Ai bani la tine, fiule?

— Ce are a face asta acum? a spus tata.

— A venit acasă în fuga mare, şi-a schimbat hainele de parcă nu s-ar fi dus la cununie, ci la club, şi a plecat. Ai luat bani la tine, Kemal dragă?

— Am luat.

— Bine. Stai drept, da? Toată lumea o să fie cu ochii pe tine… Haideţi să ne ridicăm acum!

Tata a mai cerut un rachiu pentru el, făcându-i chelnerului semnul cuvenit pentru „unu”, apoi m-a privit în ochi şi a mai cerut unul şi pentru mine, făcând din nou acelaşi semn.

— Parcă-ţi trecuseră melancoliile şi depresiile, i-a spus mama tatei. Ce-ţi veni iar?

— Nu pot să beau şi să mă distrez la logodna fiului meu? a spus tata.

— Ah, dragă, ce frumuseţe! a spus mama, văzând-o pe Sibel. Rochia e splendidă, iar perlele sunt aşezate unde trebuie. Fata e însă atât de minunată, încât orice-ar îmbrăca, tot superb arată… Ce agreabil, cu ce eleganţă îşi poartă rochia, nu-i aşa? Ce fată drăguţă, ce doamnă! Ştii ce norocos eşti, fiule?

Sibel s-a îmbrăţişat cu două dintre prietenele ei, care trecuseră cu puţin timp înainte prin faţa noastră. Fetele s-au sărutat fără a-şi atinge una alteia obrazul cu buzele sângerii, strălucind de ruj, atente la ţigările subţiri, cu filtru lung, pe care şi le aprinseseră ceva mai devreme şi făcând eforturi vizibile pentru a nu-şi strica una alteia machiajul, părul şi ţinuta, după care şi-au studiat reciproc toaletele şi au râs, arătându-şi colierele şi brăţările.

— Orice om deştept ştie că viaţa e ceva frumos şi că scopul ei e să fii fericit, a spus tata, privindu-le pe cele trei tinere fermecătoare. Numai că, mai apoi, doar proştii sunt fericiţi. Cum se explică asta?

— Aceasta e una dintre cele mai fericite clipe din viaţa băiatului; de ce-i vorbeşti aşa, Mümtaz? l-a întrebat mama.

S-a răsucit spre mine:

— Hai, băiete, ce stai, du-te la Sibel… Fii alături de ea clipă de clipă, împărtăşeşte cu ea fiecare moment de fericire!

Am lăsat paharul din mână, am ieşit de după ghiveci şi, în timp ce mă-ndreptam spre fete, am văzut că pe chipul lui Sibel strălucea un zâmbet fericit.

— Unde ai fost? am spus eu, sărutând-o.

După ce Sibel mi-a făcut cunoştinţă cu prietenele ei, ne-am răsucit către uşa mare, turnantă a hotelului şi am început să privim înspre ea.

— Eşti foarte frumoasă, draga mea, i-am şoptit la ureche. Eşti unică.

— Şi tu eşti foarte chipeş… Dar să nu stăm aici.

Cu toate acestea, am rămas acolo, şi asta nu pentru că ţineam eu, ci pentru că Sibel era foarte satisfăcută să se afle sub privirile pline de admiraţie ale mulţimii alcătuite din cunoştinţe, persoane necunoscute, invitaţi care pătrundeau pe uşa impunătoare, circulară şi către care ne întorceam mereu, ca să-i privim, precum şi din vreo doi-trei turişti bine îmbrăcaţi, aflaţi în holul hotelului.

Îmi dau seama acum, la mult timp după consumarea evenimentelor, amintindu-mi rând pe rând de cei care pătrundeau pe uşa turnantă, că bogătaşii „occidentalizaţi" din Istanbulul acelor ani alcătuiau, de fapt, un cerc foarte restrâns, se cunoşteau toţi între ei şi ştiau toţi bârfele care circulau pe socoteala celorlalţi: nora, cu bărbie neobişnuit de prelungă, la fel ca restul familiei (căsătorie în familie!) şi fiii, cu bărbii şi mai prelungi, ai familiei Halis, din Ayvalik, care se îmbogăţise de pe urma afacerilor cu ulei de măsline şi săpun şi cu care mama era prietenă când eram copii, pe vremea când ne ducea în parcul din Maçka, ca să ne jucăm cu găletuşa şi lopăţica… Fostul portar de fotbal şi importatorul de maşini Kadri Căldare, prietenul tatei din armată şi însoţitorul meu la meciurile de fotbal, cu fetele lui, care străluceau de-ţi luau ochii de atâţia cercei, brăţări, coliere şi inele… Fiul cu ceafa groasă al fostului preşedinte al Republicii, care intrase în comerţ şi al cărui nume fusese implicat în afaceri dubioase, alături de graţioasa lui soţie… Doctorul Barbut, care le scosese amigdalele tuturor celor din lumea bună, prin operaţii foarte la modă în copilăria mea, a cărui geantă şi al cărui palton, de culoarea părului de cămilă, nu-mi stârneau groaza doar mie, ci şi altor sute de copii, de îndată ce-l vedeau…

— Amigdalele lui Sibel sunt în regulă, i-am spus eu doctorului, care m-a îmbrăţişat cu afecţiune.

— Acum medicina are metode cu mult mai moderne ca să le sperie pe fetele frumoase şi să le aducă pe calea cea bună, a spus doctorul, repetând o glumă pe care le-o debita adeseori şi altora.

Când a trecut prin faţa noastră Harun Bey, arătosul reprezentant al Siemensului în Turcia, mi-am dorit ca mama să nu-l remarce şi să nu se enerveze. Bărbatul acela foarte liniştit, cu aspect matur, la care mama se referea prin cuvinte de genul „nesimţit, scandalos", contractase o a treia căsătorie, fără a lua seama la înalta societate care ţipa în cor „ruşine mare, scandal!", cu fiica celei de-a doua soţii (cu fiica sa vitregă, adică); prin

atitudinea sa încrezătoare, imperturbabilă, determinase în scurtă vreme întreaga lume bună să-i accepte situaţia. Fusesem coleg de clasă, la şcoala primară, cu Alptekin, fiul cel mare al lui Feyzan şi al lui Cüneyt Bey, care pusese mâna convenabil, trecând, astfel, rapid de la cămătărie la industrie, pe fabrici şi pe celelalte bunuri ale grecilor şi evreilor care, neputând plăti impozitele aplicate de stat minorităţilor în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, fuseseră trimişi în lagăre de muncă, şi despre care tata vorbea nu atât cu mânie moralizatoare, cât cu invidie, dar la a cărui prietenie ţinea, totodată, foarte mult, în vreme ce Sibel fusese colegă cu Asena, fiica lor mai mică. Ne-a făcut atât de multă plăcere să remarcăm atunci pentru prima oară acest lucru, încât am decis să ne revedem cu toţii, curând după aceea.

— Să coborâm? am întrebat eu.

— Eşti foarte prezentabil, dar stai drept, a spus Sibel, repetând fără să ştie spusele mamei.

Bucătarul Bekri Efendi, Fatma Hanim, portarul Saim Efendi, cu soţia şi copiii, au venit la scurte intervale unul după altul, toţi gătiţi în straie elegante, şi i-au strâns mâna, fâstâciţi, lui Sibel. Fatma Hanim şi Macide, soţia portarului Saim Efendi, îşi puseseră pe cap nişte eşarfe cochete, pe care li le adusese mama de la Paris, aranjându-şi-le ca pe nişte broboade, ca să fie pe potriva lor. Fiii lui Macide şi ai lui Saim Efendi, cu feţele năpădite de coşuri, dar purtând sacouri şi cravată, o priveau pe Sibel admirativ, cu coada ochiului.

Apoi i-am văzut pe Fahir Desluşitul, prietenul mason al tatei, şi pe soţia lui, Zarife. Tatei nu-i plăcea faptul că prietenul acela, la care ţinea foarte mult, era francmason; acasă îi ponegrea pe masoni, afirmând că alcătuiau o „companie secretă, de pile şi privilegii" în lumea afacerilor, parcurgea cu atenţie, exclamând „vai, vai, vai!", listele masonilor turci, pe care le publicau editurile antisemite, şi ascundea cărţile de acest gen, cu titluri precum Faţa ascunsă a francmasonilor sau Am fost francmason, când venea Fasih pe la noi.

Îndată după aceea a intrat, de parcă ar fi fost invitată la logodnă, vestita Şermin-de-Lux, singurul peşte de sex feminin din Istanbul (şi poate din întreaga lume islamică), cunoscută de întreaga lumea bună, care purta la gât un şal mov, simbolul ei comercial (nu şi-l scotea niciodată, pentru a masca urmele unui răni de cuţit), şi care era însoţită de una dintre frumoasele ei „fete", cocoţată pe tocuri exagerat de înalte; am crezut o clipă, la vederea chipului ei familiar, că se număra printre oaspeţii la ceremonia noastră, dar ea s-a dus la cofetărie.

Sibel îi cunoştea foarte bine, de la Clubul Mare, pe Faruk Şoarecele, cu ochelarii lui ciudaţi, cu care fusesem prieten de „aniversări" în primii ani ai copilăriei, pentru că mama lui era prietenă cu mama, şi pe fiii lui Maruf, îmbogăţitul din afacerile cu tutun, cu care ne întâlneam într-o vreme în parc, pentru că dădacele noastre erau prietene.

Pe uşa turnantă au pătruns după aceea viitorul meu socru, precum şi mai vârstnicul şi corpolentul Melikhan, fostul ministru de externe, care urma să ne pună inelele în degete şi care, când a văzut-o pe Sibel, pe care o cunoştea

din copilărie, a îmbrăţişat-o şi a sărutat-o. M-a măsurat apoi fugar şi s-a răsucit spre Sibel:

— Să-ţi trăiască, e foarte chipeş, a spus el. Mă bucur foarte mult, tinere, mi-a spus el şi mi-a strâns mâna.

Prietenele lui Sibel s-au apropiat de noi, zâmbind. Fostul ministru a elogiat, exagerând, pe un ton pe jumătate glumeţ, pe jumătate serios, toaletele, fustele, podoabele, părul fetelor, cu acea detaşare specifică bătrânilor care fac pe afemeiaţii şi care sunt întotdeauna priviţi cu îngăduinţă, apoi le-a sărutat, rând pe rând, pe obraji şi a coborât scara, cu aerul unei persoane întotdeauna satisfăcute de sine.

— Nu-mi place deloc individul ăsta jegos, a spus tata, coborând scara.

— Las-o baltă, pentru numele lui Dumnezeu! a spus mama. Fii atent la trepte!

— Le văd, slavă Domnului, că n-am chiorât, a spus tata.

Când s-a pomenit faţă-n faţă cu priveliştea oferită de grădină, din care se zăreau Palatul Dolmabahçe şi, în spatele lui, Bosforul, Usküdarul şi Turnul Fecioarei, şi când a văzut mulţimea plină de vioiciune, s-a înveselit. L-am luat de braţ, şi am început să ne strecurăm printre chelnerii care purtau platourile cu tartine colorate, salutându-i pe invitaţi, sărutându-ne cu ei şi întrebându-i pe larg cum o mai duceau.

— Mümtaz Bey, să vă trăiască fiul, e leit dumneavoastră în tinereţe... E ca şi cum v-aş fi văzut pe dumneavoastră pe vremuri!

— Sunt încă tânăr, stimată doamnă, a spus tata. Dar nu-mi amintesc de dumneavoastră...

S-a întors apoi spre mine:

— Lasă-mă, nu mă mai ţine de braţ de parcă-aş fi olog, mi-a şoptit el cu blândeţe.

M-am îndepărtat de el, discret. Grădina era scăldată-n lumină şi plină de fete frumoase. Îmi făcea plăcere să constat că cele mai multe dintre ele purtau pantofi decupaţi la vârf, eleganţi, cu tocuri înalte şi-şi vopsiseră intenţionat, cu grijă şi plăcere, unghiile de la picioare în roşu pompier, că unele dintre ele purtau fuste lungi şi bluze care le lăsau cu generozitate la vedere braţele, umerii şi partea de sus a pieptului şi că se simţeau bine pentru că nu li se vedeau picioarele. De asemenea, foarte multe tinere purtau poşete mici, strălucitoare, cu închizători de metal, aşa cum purta şi Sibel.

Mai apoi, Sibel m-a luat de mână şi mi-a făcut cunoştinţă cu foarte multe rude, prietene din copilărie şi colege de şcoală, precum şi cu prieteni pe care nu-i cunoşteam deloc.

„Kemal, acum am să-ţi fac cunoştinţă cu o prietenă care o să-ţi placă foarte mult", îmi spunea ea de fiecare dată şi, în timp ce mi-o elogia pe persoana respectivă cu un aer care mie mi se părea mai degrabă oficial, în ciuda sincerităţii şi a jovialităţii de care dădea dovadă, pe faţă i se aşternea o expresie plină de exuberanţă şi bucurie. Ceea ce-i insufla, desigur, o sinceră bucurie era faptul că viaţa ei evolua exact aşa cum se gândea, aşa cum

plănuise. De vreme ce seara aceea decurgea aşa cum chibzuia, aşa cum plănuia de luni de zile, deducea că viaţa fericită pe care şi-o planificase avea să se-mplinească în cel mai mic detaliu, întocmai aşa cum fiecare perlă, fiecare cută, fiecare fundă de pe rochia ei ajunseseră să se armonizeze perfect, după nesfârşite eforturi, cu rotunjimile trupului ei familiar. De aceea, Sibel întâmpină cu exaltare, ca pe un motiv suplimentar de fericire, fiecare clipă a acelei seri, fiecare chip nou, fiecare persoană care o îmbrăţişa şi săruta. Uneori se vâra în mine şi, strângându-şi degetele ca o pensetă, îmi înlătura grijulie, protectoare, vreun fir de păr sau de praf imaginar de pe umeri.

Când ridicam capul dintre persoanele cu care ne strângeam mâinile, ne sărutam şi glumeam, vedeam că invitaţii, printre care chelnerii se strecurau cu platouri în mâini, servindu-i cu „canapele”19, se înveseliseră, că băutura îi făcuse, treptat, să se relaxeze, că dinspre ei începuseră să răzbată hohote de râs şi chicoteli. Toate femeile erau machiate excesiv şi extrem de cochete. Foarte multora dintre ele părea să le fie frig, pentru că erau îmbrăcate subţire, cu bluze până la talie şi destul de decoltate. Majoritatea bărbaţilor purtau costume albe, elegante, pe care şi le încheiaseră, ordonat, la toţi nasturii, aşa cum fac copiii când se îmbracă de sărbătoare, şi cravate care puteau fi socotite foarte colorate în raport cu ce se purta în Turcia, în amintirea cravatelor „hippy” viu colorate, groase, cu desene mari, la modă cu trei-patru ani în urmă. Era limpede că foarte mulţi bărbaţi înstăriţi şi de vârstă mijlocie din Turcia nu auziseră sau nu voiseră să creadă că moda favoriţilor lungi, a tocurilor înalte şi a pletelor, răspândită în lume cu câţiva ani în urmă, se sfârşise. Favoriţii negri, lăsaţi să crească mai mult decât era cazul, care se lăţeau destul de mult spre bază, şi tradiţionalele mustăţi negre, asociate cu părul lung, făceau ca mai ales chipurile tinerilor să arate destul de sumbru. Poate că din această cauză aproape toţi bărbaţii trecuţi de patruzeci de ani îşi dăduseră părul cu briantină. Mirosul briantinei şi al diverselor parfumuri bărbăteşti, celelalte parfumuri grele folosite de femei, fumul ţigărilor, din care trăgea toată lumea, deşi fără prea mare poftă, mirosul de ulei ars care venea dinspre bucătărie îmi aduceau aminte, în combinaţie cu vântul de primăvară, care adia abia simţit, de petrecerile pe care le dădeau părinţii mei în copilărie, iar muzica pe care o intona orchestra („Frunze Argintii”) în surdină, pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios, în pregătirea acelei seri, îmi şoptea că eram fericit.

Invitaţii tocmai se plictisiseră să mai aştepte în picioare, cei în vârstă obosiseră, cei cărora le era foame începuseră deja să se aşeze la mese, ajutaţi şi de copii („Bunico, am găsit masa la care stăm noi.”/ „Unde e? Stai, nu fugi, ai să cazi!”), care încă de pe-acum alergau şi se jucau printre mese, când fostul ministru de externe m-a luat de braţ pe la spate şi m-a tras într-un colţ, cu abilitatea unui diplomat-politician, pentru a-mi explica apoi pe larg, printre amintiri, cât de rafinată, cât de eleganta era Sibel, pe care o cunoştea din copilărie, şi cât de cultivată şi de plăcută era familia ei.

— N-a mai rămas nici urmă din familiile vechi, care au trecut prin tot soiul de lucruri, Kemal Bey, mi-a spus el. Dumneavoastră veniţi din lumea

afacerilor şi ştiţi mai bine decât mine că peste tot sunt numai oameni fără experienţă, îmbogăţiţi peste noapte şi provinciali ale căror neveste şi fete umblă cu basmale pe cap. Am văzut de curând un bărbat urmat de două neveste înfofolite-n cearşafuri negre, ca la arabi, pe care le scosese la plimbare prin Beyoglu şi cărora le dădea să mănânce îngheţată… Ia să vedem, eşti ferm hotărât să te însori cu fata asta şi să fii fericit alături de ea până la sfârşitul vieţii?

— Sunt hotărât, domnule! am spus eu.

Faptul că nu-mi pigmentasem răspunsul cu nici o glumă i-a provocat fostului ministru o dezamăgire care nu mi-a scăpat

— Logodna nu se strica niciodată. Prin urmare, numele acestei fete va fi pomenit până la sfârşitul vieţii alături de al dumitale. Ai chibzuit bine?

Lumea se aduna încă de pe-acum, făcând cerc în jurul nostru.

— Am chibzuit.

— Să vă logodesc atunci repede, ca să mâncăm. Aşază-te aşa…

Faptul că nu mă plăcea, aşa cum simţeam, nu-mi alungase deloc buna dispoziţie. Ministrul le-a depănat mai întâi invitaţilor care se adunaseră în jurul nostru o amintire din armată. Deduceai din ea că, în, urmă cu patruzeci de ani, atât el, cât şi Turcia erau foarte nevoiaşi; a povestit apoi, pe neaşteptate, cum se logodise el pe vremea aceea, fără prea mare ceremonie şi zarvă, cu răposata lui nevastă. A elogiat-o pe Sibel şi i-a ridicat familia în slăvi. Spusele lui nu prea aveau haz, dar toţi cei de faţă, inclusiv chelnerii care priveau de departe, stând cu platourile în mâini, îl ascultau zâmbind, ba chiar cu o expresie de fericire pe faţă, de parcă ar fi relatat o istorie nemaipomenit de amuzantă. Când simpatica Hülya, cu dinţii ei ca de iepure, în vârstă de zece ani, la care Sibel ţinea foarte mult şi care, la rândul ei, o admira nespus, a adus, pe un platou de argint, inelele, pe care le expun aici, s-a lăsat un moment de tăcere. Ne-am încurcat mâinile şi degetele în care urmau să ne fie strecurate inelele – Sibel şi cu mine, din cauza emoţiei, iar ministrul, de buimac ce era -, şi n-am mai reuşit s-o scoatem la capăt. În vreme ce unii dintre invitaţi, care erau, de fapt, gata să râdă, strigau „nu degetul acela – cealaltă mână” şi tocmai începuse să se audă ceva ce aducea cu zumzetul fericit al unui grup de elevi, inelele au sfârşit prin a-şi afla locul potrivit; ministrul a tăiat panglica care le unea şi toată lumea a izbucnit în aplauze, iscând un zgomot asemănător cu cel făcut de un stol de porumbei care-şi ia zborul fulgerător. Faptul că atât de mulţi oameni pe care-i cunoscusem de-a lungul vieţii ne aplaudau, zâmbind veseli, m-a emoţionat ca pe un copil. Dar nu lucrul acesta îmi făcea inima să bată năvalnic!

O văzusem în mulţime, undeva în spate, între mama şi tatăl ei, pe Füsun. Sufletul mi-a fost năpădit de o bucurie intensă. În timp ce o sărutam pe Sibel pe obraji, în timp ce mă îmbrăţişam cu mama, cu tata şi cu fratele meu, care veniseră imediat la noi să ne sărute, ştiam care era cauza exuberanţei mele, dar credeam că aveam s-o pot tăinui nu numai de cei din mulţime, ci şi de mine însumi. Masa noastră se afla chiar lângă ringul de dans. Înainte de a ne aşeza

la masă, am văzut că Füsun şi părinţii ei stăteau chiar în spate, lângă angajaţii de la Satsat.

— Amândoi sunteţi foarte fericiţi, a spus Berrin, cumnata mea.

— Dar am obosit foarte tare..., a spus Sibel. Dacă logodna e aşa, cine ştie cât de obositoare va fi nunta...

— Şi în ziua aceea o să fiţi foarte fericiţi, a spus Berrin.

— După părerea ta, ce înseamnă fericirea, Berrin?

— Ooo, dar ce subiecte mai abordezi şi tu! a spus Berrin şi s-a prefăcut că meditează o clipă la propria-i fericire, dar a zâmbit cu sfială, pentru că o deranjase până şi gluma legată de momentul acela.

În aceeaşi clipă l-am auzit amândoi, printre vocile vesele şi ţipetele mulţimii vioaie de invitaţi aşezaţi la mese, printre zgomotele făcute de tacâmuri şi melodiile interpretate de orchestră, pe fratele meu mai mare, care povestea ceva cuiva cu vocea lui stridentă, puternică.

— Familia, copiii, lumea, a spus Berrin. Chiar dacă nu eşti fericit, trăieşti ca şi cum ai fi fericit, chiar şi în cea mai proastă zi a vieţii tale (mi-a făcut semn cu ochiul către fratele meu). În atmosfera aceasta de familie, toate necazurile dispar, se risipesc. Faceţi şi voi repede copii. Faceţi mulţi copii, ca ţăranii!

— Poftim? a întrebat fratele meu. Ia să vedem, despre ce bârfiţi?

— Le spun să facă copii, a spus Berrin. Câţi să facă?

Nu se uita nimeni la mine, aşa că am dat repede peste cap o jumătate de pahar cu rachiu.

Peste puţin timp, Berrin s-a aplecat la urechea mea:

— Cine sunt bărbatul şi fata aceea simpatică care stau în capătul mesei?

Fata este Nurcihan, cea mai bună prietenă a lui Sibel din liceu şi, apoi, din Franţa. Sibel a aşezat-o anume lângă Mehmet, prietenul meu. Vrea să le facă trampa.

— Până în clipa asta nu se văd prea mari progrese! a spus Berrin.

I-am explicat lui Berrin că Sibel nutrea faţă de Nurcihan un sentiment care oscila între admiraţie şi afecţiune, că, în perioada în care se aflaseră împreună la Paris, Nurcihan trăise tot soiul de poveşti de dragoste cu francezi, că se arătase plină de-ndrăzneală când făcuse dragoste cu bărbaţii aceia (acestea erau poveşti pe care mi le relatase, invidioasă, Sibel), că se mutase cu unii dintre ei, chiar dacă pe ascuns de bogata ei familie din Istanbul, dar că dorea să se întoarcă la Istanbul, influenţată şi de Sibel, pentru că ultima dintre aceste aventuri îi provocase prea multă amărăciune şi o obosise.

— Desigur însă că, pentru asta, ar trebui să cunoască pe cineva de nivelul ei, care s-o preţuiască şi să nu se sinchisească de trecutul ei din Franţa, de foştii ei iubiţi, şi de care să se îndrăgostească, am adăugat eu.

— Zău că nu se întrezăreşte încă începutul unei asemenea iubiri, mi-a şoptit Berrin, zâmbind. Cu ce se ocupă familia lui Mehmet?

— Sunt plini de bani. Tatăl lui e un vestit antreprenor în construcţii.

Cum Berrin a înălţat din sprânceana stângă, cu o îndoială plină de afectare, i-am explicat că Mehmet îmi era prieten de nădejde încă de pe vremea

când studiam la Robert Kolej, că era un om integru, că se împotrivise ani de zile căsătoriei prin peţitoare, chiar dacă familia lui era foarte credincioasă şi foarte conservatoare, ba chiar ideii ca mama lui, care purta basma, să-i găsească o fată, fie ea şi instruită şi din Istanbul, şi că dorea să se însoare cu o tânără pe care s-o cunoască el însuşi cu care să se împrietenească.

— Dar deocamdată n-a fost să fie cu niciuna dintre fetele emancipate pe care şi le-a găsit el.

— N-avea cum să fie, desigur, a spus Berrin, cu un aer atotştiutor.

— De ce n-avea cum?

— Ia uită-te la felul cum arată, la genul lui…, a spus Berrin. Cu unul ca el, venit din fundul Anatoliei… fetele vor să se mărite cu peţitoare. Se tem că dacă umblă şi se distrează prea mult cu el, dacă depăşesc măsura, o să le considere, în taină, nişte „târfe".

— Nu e Mehmet omul care să gândească aşa.

— Dar locul din care vine, familia, genul lui aşa este. Fetele deştepte nu se uită să vadă ce gândeşte bărbatul, se uită la familia lui, la felul cum arată ea, nu-i aşa?

— Da, ai dreptate, am spus eu. Aceleaşi fete deştepte care se tem de Mehmet, care nu vor să se apropie de el, în ciuda seriozităţii de care dă dovadă – n-am să le pomenesc acum numele – se poartă infinit mai relaxat cu alţi bărbaţi, chiar dacă nu sunt atât de convinse că aceştia intenţionează să se căsătorească cu ele, şi izbutesc să ducă lucrurile prea departe.

— Nu ţi-am spus eu?! a exclamat Berrin, orgolioasă. Sunt nu ştiu câţi bărbaţi în ţara asta care-şi umilesc nevestele, peste ani, pentru că s-au apropiat prea mult de ei înainte de căsătorie. Şi să-ţi mai spun ceva: prietenul tău Mehmet n-a fost, de fapt, îndrăgostit de niciuna dintre tinerele acelea de care nu s-a putut apropia prea mult. Dacă ar fi fost, fetele şi-ar fi dat şi ele seama de asta şi s-ar fi comportat altfel. Sigur, nu spun că s-ar fi culcat cu el, dar s-ar fi apropiat suficient de mult ca să pună bazele unei căsătorii.

— Dar Mehmet, la rândul lui, nu se putea îndrăgosti de fetele acelea pentru că nu se apropiau de el, pentru că erau tradiţionaliste şi fricoase. Care a fost primul, oul sau găina…

— Asta nu e adevărat, a spus Berrin. Nu e nevoie să te culci cu cineva, nu e nevoie de sex şi de alte asemenea lucruri ca să te îndrăgosteşti de cineva. Dragostea înseamnă Leyla şi Mecnun20.

— Hmmm…, am bălmăjit eu.

— Despre ce vorbiţi? Povestiţi-ne şi nouă, vă rugăm! a spus fratele meu, de la celălalt capăt al mesei. Cine cu cine se culca?

Berrin i-a aruncat soţului ei o privire care spunea „sunt şi copii pe-aici!", după care mi-a şoptit la ureche:

— Trebuie să pricepi că de aceea nu s-a putut îndrăgosti acest Mehmet, care arată ca un mieluşel, de niciuna dintre fetele pe care dorea să le cunoască şi de care dorea să se apropie, stăpânit de cele mai nobile intenţii.

Mi-am dorit o clipă să-i pot spune lui Berrin, a cărei inteligenţă o respectam, că Mehmet era un client înrăit al caselor de randevu clandestine. Prietenul meu avea nişte „fete” pe care le vizita mereu, în patru-cinci case particulare din Siraselviler, Cihangir, Bebek şi Nişantaşi. Se străduia, pe de o parte, să înfiripe relaţii sentimentale intense, care nu se finalizau niciodată, cu fecioare absolvente de liceu care aveau aproape douăzeci de ani şi pe care le cunoştea la serviciu, iar pe de altă parte obişnuia să petreacă nopţi sălbatice, prelungite până-n zori, prin asemenea stabilimente de lux, în compania unor fete care le imitau pe actriţele din filmele occidentale, lăsând să-i scape că, atunci când îşi bea minţile, nu mai ajungea să le plătească sau era incapabil să mai gândească limpede, de epuizare. Când ieşeam însă de la vreo petrecere noaptea târziu, nu se ducea acasă, unde locuia cu taică-său, care umbla tot timpul cu mătăniile în mâini, cu maică-sa, care purta basma, şi cu surorile lui, şi unde postea de Ramadan21”, ci se despărţea de noi şi se abătea pe la vreunul dintre bordelurile acelea fastuoase din Cihangir sau Bebek.

— Bei foarte mult în seara asta, a spus Berrin. Nu mai bea atât! E lume multă, toţi sunt cu ochii pe voi…

— Bine, am spus eu şi am ridicat paharul, zâmbind.

— Uită-te, pe de o parte, la atitudinea responsabilă a lui Osman şi, pe de altă parte, la comportamentul tău de copil neastâmpărat… Cum de aţi putut ieşi atât de diferiţi, de vreme ce sunteţi fraţi?

— Nu e deloc aşa, am spus eu. Semănăm foarte mult. În plus, de-acum încolo am să fiu şi mai responsabil, şi mai serios decât Osman.

— La drept vorbind, nici mie nu-mi place deloc seriozitatea…, a început Berrin. Nu mă asculţi, a spus ea, la mult timp după aceea.

— Poftim? Te ascult.

— Atunci zi ce-am spus.

— Ai spus „dragostea trebuie să fie ca-n basmele de demult, ca-n Leyla şi Mecnun”.

— Nu, se pare că nu m-ai ascultat, mi-a spus BerriN. Zâmbind.

Dar expresia de pe chipul ei vădea îngrijorare, dată fiind starea în care mă aflam. S-a întors către Sibel, ca să vadă dacă observase ce se petrecea cu mine. Dar Sibel le povestea ceva lui Mehmet şi lui Nurcihan.

Am încercat să le ascund cititorilor, dar şi mie însumi, că o parte a minţii mele era în permanenţă preocupată de Füsun, că în timp ce vorbeam cu Berrin simţeam în permanenţă că Füsun se afla undeva în spatele meu şi că mă gândeam mereu la ea, dar acum ajunge! Vedeţi, de fapt, că n-am reuşit. Măcar de acum încolo să fiu onest cu cititorul!

M-am ridicat de la masă, sub un pretext oarecare. Voiam s-o văd pe Füsun, chiar şi în fugă. Nu-mi amintesc ce pretext am invocat. Am privit către partea din spate, dar n-am izbutit s-o zăresc. Era foarte multă lume şi toţi vorbeau tare, în acelaşi timp, aşa cum se-ntâmplă mereu cu asemenea prilejuri. Copiii care se jucau de-a v-aţi ascunselea printre mese ţipau şi ei. La toate acestea se adăugau muzica şi zgomotul iscat de furculiţe-cuţite-farfurii,

aşa încât domnea un vacarm în toată puterea cuvântului. Mă-ndreptam către fundul grădinii, înconjurat de zarva aceea de sfârşit de lume, în speranţa de-a o vedea pe Füsun.

— Kemal dragă, felicitări! a spus o voce. O să fie şi dans din buric, nu-i aşa?

Era Selim Snobul, care stătea la masa familiei lui Zaim; a râs parcă ar fi făcut o glumă foarte reuşită.

— Aţi făcut o alegere minunată, Kemal Bey! a spus o bătrână cumsecade. Nu vă amintiţi de mine. Eu... cu mama dumneavoastră...

Dar înainte de-a apuca să-mi spună de unde o cunoştea pe mama, între noi s-a strecurat, împingându-mă la o parte, un chelner cu un platou în mână. Când m-am redresat, femeia se afla departe.

— Vreau să mă uit la inelul de logodnă! a spus un copil, şi m-a apucat zdravăn de mână.

— Lasă-l, vai ce ruşine! a spus mama cea rotofeie a băiatului, trăgându-l la fel de zdravăn de braţ.

S-a repezit la el de parcă ar fi fost gata-gata să-i ardă o palmă, dar copilul era experimentat, aşa încât a evitat zâmbind, cu un salt, palma mamei.

— Vino şi şezi aici! a strigat mama. Nu vă supăraţi... Vă Felicităm!

O femeie de vârstă mijlocie, pe care n-o cunoşteam deloc, râdea în hohote, roşie la faţă ca sfecla, dar când ni s-au întâlnit privirile a devenit brusc serioasă. Soţul ei s-a prezentat: era rudă cu Sibel, dar făcuserăm armata împreună, la Amasya. Nu voiam să iau loc la masa lor? M-am uitat scrutător către mesele din spate, în ideea de-a o vedea pe Füsun, dar mi-era imposibil s-o zăresc. Se făcuse nevăzută. M-a copleşit durerea. O nefericire pe care n-o mai cunoscusem niciodată înainte mi se răspândea în tot corpul.

— Căutaţi pe cineva?

— Mă aşteaptă logodnica mea, dar am să beau un pahar cu dumneavoastră...

S-au bucurat foarte mult şi şi-au tras imediat scaunele mai aproape unul de altul. Nu, nu voiam farfurie şi furculiţă, ci încă puţin rachiu.

— Dragă Kemal, ai făcut cunoştinţă cu amiralul Erçetin?

— Aaa, da, am spus eu.

De fapt, nu-mi aminteam.

— Eu sunt soţul verişoarei de-a doua a lui Sibel, tinere! a spus amiralul cu modestie. Te felicit!

— Nu vă supăraţi, domnule amiral, v-aţi îmbrăcat în civil şi de aceea n-am reuşit să ghicesc cine sunteţi. Sibel vorbeşte cu deosebită consideraţie despre dumneavoastră.

De fapt, Sibel îmi povestise că una dintre verişoarele ei de departe se îndrăgostise cu ani în urmă, când se dusese la casa de vacanţă din Heybeliada, de un ofiţer chipeş de marină, dar eu nu ascultasem povestea cu prea mare atenţie, gândindu-mă că era vorba de un militar important, cu care lumea se purta bine, pentru că orice familie înstărită avea nevoie de un amiral sau

general care să mijlocească relaţia cu statul, amânările de stagiu militar şi celelalte pile. Acum, mânat de un ciudat instinct de a fi amabil, de a mă face plăcut, aş fi vrut să-i spun ceva de genul „domnule amiral, când va pune armata mâna pe putere, comuniştii şi reacţiunea vor târî ţara spre catastrofa din ambele părţi…”, dar, în ciuda ameţelii care mă stăpânea, simţeam că, dacă aş fi spus aşa ceva, m-ar fi găsit ireverenţios şi beat. M-am ridicat ca prin vis, îmboldit de o pornire de moment, şi am văzut-o în depărtare pe Füsun.

— Doamnelor şi domnilor, trebuie să plec! le-am spus celor de la masă.

Am făcut câţiva paşi, simţindu-mă de parcă aş fi fost propria mea stafie, aşa cum mi se întâmpla ori de câte ori când beam fără măsură.

Füsun se dusese şi se aşezase la masa ei din fund. Purta o rochie cu bretele. Umerii ei dezgoliţi aveau o strălucire plină de sănătate. Îşi aranjase părul. Era foarte frumoasă. Simplul fapt de a o vedea puţin de la distanţă îmi umplea sufletul de fericire şi emoţie.

Se prefăcea că nu mă văzuse. La cea de-a patra dintre cele şapte mese care ne despărţeau stătea tensionata familie Pamuk. M-am îndreptat într-acolo şi am schimbat două-trei vorbe cu fraţii Aydin şi Gündüz Pamuk, care făcuseră la un moment dat afaceri şi cu tata. Eram cu gândul la masa lui Füsun şi am băgat imediat de seamă că, alături, se afla masa celor de la Satsat, că, la fel ca toată lumea, tânărul şi preţiosul funcţionar Kenan nu-şi putea lua ochii de la Füsun şi că se-mprietenise cu ea.

Asemenea foarte multor familii care fuseseră cândva bogate şi care-şi pierduseră averea din nepricepere, cei din familia Pamuk se retrăseseră în sine şi încercau un sentiment de disconfort în faţa proaspeţilor îmbogăţiţi. Cu excepţia faptului că arăta nervos, nerăbdător şi afişa un surâs ironic, n-am remarcat nimic notabil la Orhan, pe atunci în vârstă de douăzeci şi trei de ani, care stătea la masă cu frumoasa lui mamă, cu tatăl, cu fratele lui mai mare, cu unchiul şi verii lui, fumând neobosit.

M-am ridicat de la plictisitoarea masă a familiei Pamuk şi am păşit direct spre masa lui Füsun. Cum aş putea să descriu fericirea care i s-a ivit pe chip când şi-a dat seama că n-avea să se poată preface că nu mă observă, că mă apropiam de ea plin de dragoste şi îndrăzneală? S-a înroşit pe dată la faţă ca focul, iar pielea ei roz închis a dobândit o strălucire minunată. Am simţit, după privirile mătuşii Nesibe, că Füsun îi povestise totul. Am strâns mai întâi mâna aspră a mamei ei, apoi mâna frumoasă, cu degete lungi şi încheieturi delicate, ca a lui Füsun, a tatălui ei, care părea să nu ştie nimic. Când a venit rândul dragei mele, i-am luat mâna, apoi m-am aplecat, am sărutat-o pe obraji şi am retrăit, mistuit de dorinţă, toate acele amintiri legate de fericirea şi plăcerea pe care mi le dăruiau punctele acelea sensibile de pe gâtul şi de sub urechile ei. Întrebarea „de ce ai venit?”, care se repeta mereu în mintea mea, a luat imediat forma „bine că ai venit!”. Îşi conturase foarte discret ochii cu negru şi îşi vopsise buzele într-o culoare care bătea în roz, iar aceste detalii, ca şi parfumul cu care se dăduse, o înstrăinau în chip plăcut şi o făceau să arate mai matură. Tocmai deduceam, după ochii ei injectaţi şi după umflăturile copilăreşti care i

se zăreau sub ochi, că spre seară, după ce se despărţise de mine, se dusese acasă şi plânsese, când am văzut-o adoptând o expresie de doamnă hotărâtă, plină de încredere în sine:

— Kemal Bey, o cunosc pe doamna Sibel, e o decizie foarte potrivită..., a spus ea cu îndrăzneală. Vă felicit!

— Ah, mulţumesc!

— Kemal Bey, a spus în aceeaşi clipă mama ei. Aţi ajutat-o pe fiica mea la matematică, printre cine ştie câte alte treburi, lăsând totul la o parte – să vă dea Dumnezeu sănătate!

— Mâine are examenul, nu-i aşa? am spus eu. Ar fi bine să se ducă devreme acasă în seara asta.

— Desigur că acum aveţi multe drepturi asupra ei, a spus mama. Dar a fost foarte tristă cât a învăţat cu dumneavoastră, aşa că permiteţi-i să se mai şi distreze o seară.

I-am zâmbit lui Füsun cu afecţiunea unui dascăl. Din pricina tărăboiului pricinuit de mulţimea de invitaţi şi de muzică, părea să nu ne audă nimeni, de parcă am fi fost într-un vis. Am văzut în privirile pe care i le arunca Füsun mamei sale aceeaşi mânie care i se ivea uneori în ochi când eram împreună la blocul Compasiunea şi am aruncat o ultimă ocheadă către sânii ei minunaţi, pe jumătate dezveliţi, către umerii încântători, către braţele ei de copil. În timp ce reveneam la locul meu, am simţit cum creştea domol fericirea în mine şi cum era pe cale să se izbească, triumfătoare, de întregul meu viitor, ca un val uriaş care se sparge de ţărm.

Orchestra Frunze Argintii cânta O seară pe Bosfor – o adaptare după It's Now or Never. Dacă n-aş fi avut convingerea că fericirea absolută nu este posibilă pe lumea aceasta decât „acum şi aici", îmbrăţişând pe cineva, mi-aş fi dorit să prezint chiar acea clipă ca pe „cea mai fericită clipă a vieţii mele". Căci, din cuvintele mamei ei şi din privirile furioase şi rănite pe care i le arunca Füsun, trăsesem concluzia că Füsun n-avea să poată pune capăt relaţiei noastre şi că mama ei era de acord cu acest lucru, cu toate că avea unele aşteptări de la mine. Pricepusem că, dacă aveam să mă port cu mare băgare de seamă şi mare grijă, dacă aveam s-o fac să simtă cât de mult o iubeam, Füsun n-avea să se poată desprinde de mine niciodată! Aceasta însemna că Dumnezeu îmi dăruia, încă de la treizeci de ani, fără a mă supune în prea mari suferinţe, aproape pe nimic, acel gen de fericire bărbătească imorală pe care le-o dăruise în mică măsură, doar pe la cincizeci de ani şi după mari cazne, unora dintre robii săi aparte – tata, unchiul -, acel noroc de a împărtăşi, pe de o parte, toate plăcerile unei vieţi fericite de familie cu o femeie echilibrată şi frumoasă, cu un nivel de pregătire şi de cultură pe măsură, şi de a putea trăi, pe de altă parte, o dragoste tainică şi profundă cu o fată frumoasă, atrăgătoare şi focoasă. Deşi nu sunt deloc o fire religioasă, mulţimea aceea veselă de la logodnă, aflată atunci în grădina de la Hilton, lămpile colorate şi luminile de pe Bosfor, care se zăreau printre platani, fundalul albastru-închis al cerului mi s-au întipărit pe veci în

memorie, asemenea unei cărţi poştale vestitoare de fericire primite de la Dumnezeu.

— Unde ai fost? m-a întrebat Sibel.

Ieşise să mă caute.

— Am fost îngrijorată. Berrin mi-a spus că ai băut cam mult, eşti bine, dragul meu?

— Da, a fost cam mult, dar acum sunt foarte bine, draga mea. Singurul meu necaz e prea marea fericire care mă stăpâneşte.

— Şi eu sunt foarte fericită, dar avem o problemă.

— Care?

— Nurcihan şi Mehmet nu se potrivesc.

— Dacă nu se potrivesc, nu se potrivesc şi gata! Noi suntem foarte fericiţi.

— Nu, nu, amândoi vor asta. Sunt chiar sigură că dacă se apropie puţin, or să se căsătorească imediat. Dar s-au blocat... Şi mă tem să nu irosim ocazia...

M-am uitat la Mehmet de departe. Nu putea atrage deloc atenţia lui Nurcihan şi, pe măsură ce-şi remarca nepriceperea, se supăra tot mai tare pe sine, era tot mai deprimat şi mai timorat. Într-un colţ se afla o măsuţă de serviciu, pe care zăceau maldăre de farfurii goale.

— Să ne aşezăm puţin aici şi să stăm de vorbă între patru ochi, am spus eu. Poate că am întârziat prea mult în ceea ce-l priveşte pe Mehmet... Poate că acum nu se mai poate căsători cu o fată frumoasă, cinstită.

— De ce?

Ne-am aşezat la masă. I-am spus lui Sibel, care făcuse ochii mari, de curiozitate şi teamă, că Mehmet n-avea să-şi poată afla fericirea decât în încăperile acelea cu miros de parfum şi lămpi roşii... I-am cerut chelnerului, care venise imediat la noi, un rachiu.

— Cunoşti foarte bine casele acelea! a spus Sibel. Te duceai şi tu cu el înainte de a te cunoaşte eu?

— Te iubesc foarte mult, am spus eu, punându-mi mâna pe mâna ei, fără a lua seama la chelner, care-şi aţintise o clipă privirile asupra mâinilor noastre împodobite cu inele de logodna. Dar Mehmet simte, pesemne, că nu mai poate trăi o dragoste profundă cu o fată cumsecade, oricare-ar fi să fie ea.

— Ah, ce păcat! a spus Sibel. Din cauza fetelor care se tem de el...

— Bine-ar fi fost dacă nu le-ar fi speriat el pe fete... Fetele au dreptate... Şi dacă bărbatul nu se însoară cu fata cu care s-a culcat? Ce face ea dacă-şi strică reputaţia şi rămâne pe drumuri?

— Poţi să-ţi dai seama de asta! a spus Sibel, prudentă.

— Să-ţi dai seama de ce?

— Dacă poţi sau nu să ai încredere într-un bărbat.

— Nu e aşa de uşor să-ţi dai seama. Foarte multe fete îşi fac inimă rea pentru că nu pot lua o hotărâre în această privinţă. Sau fac dragoste, dar fără să simtă nici o plăcere, de frică ce le este... Mă întreb dacă există fete curajoase, care nu se gândesc la minte. Cât despre Mehmet, dacă n-ar fi auzit

şi n-ar fi salivat la poveştile despre libertatea sexuală din Europa, aproape sigur nu şi-ar fi pus niciodată în gând să facă dragoste cu o fată înainte de a se căsători cu ea, pe motiv că asta înseamnă emancipare şi civilizaţie. Iar atunci ar fi înjghebat o căsnicie cât se poate de fericită cu o fată cinstită, îndrăgostită de el. Acum însă uite cum se perpeleşte lângă Nurcihan…

— Ştie că Nurcihan s-a culcat cu diverşi bărbaţi, când a fost în Europa… Lucrul acesta îl şi atrage, îl şi sperie…, a spus Sibel. Hai să-l ajutăm!

Frunze Argintii cânta Fericirea, una dintre compoziţiile proprii. Sentimentalismul muzicii mi-a mers la inimă. Am simţit în sânge, îndurerat şi radios, dragostea pe care i-o purtam lui Füsun şi i-am explicat lui Sibel, pe un ton patern, că peste o sută de ani Turcia avea să fie, oricum, modernă, că atunci toată lumea avea să se elibereze de preocuparea pentru virginitate şi de spaimele pricinuite de bârfe, făcând dragoste şi fiind fericită, ca în Paradisul care ni se promite, dar că până atunci tot mai mulţi oameni aveau să fie chinuiţi de frământări, de dragoste şi sexualitate.

— Nu, nu, a spus frumoasa şi inimoasa mea logodnică prinzându-mă de mână. Aşa cum noi suntem fericiţi astăzi, vor fi şi ei foarte fericiţi în curând. Pentru că noi îi vom căsători cu siguranţă pe Mehmet şi pe Nurcihan.

— Bine, şi-atunci ce-ar trebui să facem?

— Proaspeţii logodnici s-au retras de pe-acum într-un ungher şi s-au pus pe bârfe?

Era un domn gras, pe care nu-l cunoşteam.

— Pot să iau şi eu loc, Kemal Bey?

A apucat un scaun de pe margine, fără să aştepte vreun răspuns, şi s-a aşezat repede lângă noi. Avea în jur de patruzeci de ani, îşi pusese o garoafă albă la rever şi se dăduse cu un parfum de damă dulce, leşinător, greu.

— Dacă mireasa şi mirele se retrag aşa într-un colţ şi şuşotesc între ei, toţi nuntaşii îşi pierd buna dispoziţie.

— Noi nu suntem încă mireasa şi mire, am spus eu. Ne-am logodit doar.

— Dar toată lumea spune că logodna asta minunată e mai splendidă decât cea mai spectaculoasă dintre nunţi, Kemal Bey. La ce alt loc vă gândiţi pentru nuntă, în afară de Hilton?

— Mă scuzaţi, cu cine stau de vorba?

— De fapt, dumneavoastră să mă scuzaţi, Kemal Bey, aveţi dreptate. Noi, scriitorii, credem că ne cunoaşte toată lumea. Mă numesc Süreyya Sabir. E posibil sa mă cunoaşteţi din ştirile pe care le public în gazeta Akşam22, sub numele de „Garoafa Albă”.

— Aaa, tot Istanbulul vă citeşte ştirile, cu bârfe din lumea bună, a spus Sibel. Credeam că sunteţi femeie, pentru că vă pricepeţi foarte bine la modă şi la toalete.

— Cine v-a invitat? am întrebat eu în aceeaşi clipă, imprudent.

— Vă mulţumesc foarte mult, Sibel Hamm. Dar în Europa se ştie că şi bărbaţii cu suflete delicate se pricep la modă. Kamal Bey, potrivit legii presei din Turcia, noi, gazetarii, avem dreptul de a participa la reuniunile deschise

publicului, cu condiţia de a le prezenta celor autorizaţi legitimaţia de ziarist pe care o vedeţi aici. Şi, potrivit statutelor, orice reuniune pentru care se tipăresc invitaţii este socotită „publică”. În ciuda acestui fapt însă, nu m-am dus de ani de zile, nici măcar o dată, la vreo serata la care să nu fi fost invitat. Iar persoana care m-a invitat la această minunată serată nu este alta decât stimata dumneavoastră mamă. Ca un om modern ce este, mama dumneavoastră consideră că ceea ce numeaţi adineaori „bârfe din lumea bună”, adică ştirile din înalta societate, sunt importante şi mă invită adeseori la petrecerile ei. Între noi există un asemenea grad de încredere, încât mama dumneavoastră îmi relatează la telefon noutăţile pe care le află la unele petreceri la care nu am prilejul să mă duc, iar eu relatez lucrurile aşa cum s-au petrecut. Pentru că, la fel ca dumneavoastră, doamna e atentă la toate şi nu-mi furnizează niciodată informaţii eronate. În ştirile despre înalta societate pe care le redactez eu nu există şi nu poate exista nici o greşeală, Kemal Bey!

Sibel murmura ceva de genul:

— L-aţi înţeles greşit pe Kemal…

— Mai adineaori, câteva persoane rău intenţionate spuneau „aici sunt adunate toate whisky-urile şi şampaniile de contrabandă din Istanbul”… Ţara e în plină criză de valută, n-avem cu ce să alimentăm fabricile, să cumpărăm motorină! Este posibil ca unii să scrie prin gazetele lor, din simplă invidie şi vrăjmăşie faţă de averea dumneavoastră, câte ceva de genul „de unde sunt băuturile de contrabandă”, întinând această serată minunată, Kemal Bey! Dacă o să vă purtaţi urât şi cu ei, aşa cum aţi făcut cu mine, credeţi-mă că vor scrie şi mai rău… Nu, eu n-am să vă supăr niciodată. Am să uit imediat, pentru totdeauna, cuvintele dezagreabile pe care mi le-aţi adresat. Pentru că presa din Turcia e liberă. Dar vă rog să-mi răspundeţi şi dumneavoastră sincer la o întrebare!

— Desigur, Süreyya Bey, poftiţi!

— Cu puţin timp în urmă, amândoi, proaspeţii logodnici, eraţi cufundaţi într-o discuţie foarte simpatică, foarte serioasă… Mi-aţi stârnit curiozitatea. Despre ce vorbeaţi?

— Eram îngrijoraţi, întrebându-ne dacă musafirii sunt sau nu mulţumiţi de meniu, am spus eu.

— Sibel Hamm, am o veste bună pentru dumneavoastră, a spus Garoafa Albă cu voioşie. Viitorul dumneavoastră soţ nu se pricepe deloc să scornească minciuni!

— Kemal este un om foarte bun la inimă, a spus Sibel. Subiectul despre care discutam era următorul: cine ştie câte dintre persoanele prezente la această reuniune nu suferă de pe urma vreunei iubiri ori căsnicii neîmplinite, ba chiar a vreunui necaz legat de sex.

— Aaa, da, a spus scriitorul de cancanuri.

Fusese folosit cuvântul „sex”, care se răspândise de foarte curând şi care devenise un veritabil fetiş, aşa încât a tăcut o clipă, pentru că nu se putea decide dacă să adopte poza unuia care se confrunta cu o mare confesiune, ce

putea fi socotită scandaloasă, sau dacă să arate că înţelegea fiinţa umană în profunzimea suferinţelor sale.

— Desigur că dumneavoastră sunteţi oameni noi, moderni şi fericiţi, care au depăşit aceste necazuri, a spus el apoi.

N-o spusese pe un ton sarcastic, ci cu degajarea celui care ştie, din experienţă, că în situaţiile dificile, cea mai bună soluţie este să-l flatezi pe cel aflat în faţa ta. A început să ne povestească, cu aerul că-şi făcea griji pentru restul invitaţilor, care fată, a cui, era îndrăgostită fără speranţă de cutare băiat, care dintre tinerele de acolo, repudiată de familia ei pentru că era „prea libertină", aţâţa poftele tuturor bărbaţilor, care dintre mamele din lumea bună spera să-şi mărite fata cu fiul fustangiu al nu ştiu cărui bogătaş, care mototol, din care familie, era îndrăgostit de tânăra cutare, deşi era în vorbă cu altcineva. Ascultam şi eu amuzat, la fel ca Sibel, iar Garoafa Albă, văzând acest lucru, îşi depăna poveştile cu şi mai mare exuberanţă. Când a început dansul, afirma că toate acele „scandaluri" aveau să iasă la lumină unul câte unul, dar tocmai atunci a venit mama, care ne-a spus că ne purtam ruşinos, că era o mare greşeală să stăm la o masă separată şi să bârfim în tęte-ŕ-tęte în timp ce toţi musafirii se uitau la noi, după care ne-a trimis la masa noastră.

De cum m-am aşezat la masă, lângă Berrin, năluca lui Füsun a prins din nou să pâlpâie în mine, asemenea unui aparat electric conectat la priză. De data aceasta însă, razele nălucii nu răspândeau disconfort, ci fericire, şi nu luminau doar noaptea, ci îmi luminau întregul viitor. Am simţit limpede, preţ de o clipă, că începusem să procedez precum bărbaţii a căror sursă reală de fericire o constituie iubitele lor tainice, dar care se comportă de parcă ar fi fericiţi datorită nevestelor şi familiilor lor – am simţit că mă comportam ca şi cum aş fi fost fericit graţie lui Sibel.

După ce a vorbit puţin cu gazetarul de cancanuri, mama a trecut pe la masa noastră:

— Aoleu, fiţi atenţi cu ziariştii ăştia! a spus ea. Or să scrie tot soiul de minciuni şi or să vă facă rău. Iar după aceea or să-i ceară lui taică-tău, sub ameninţare, să comande mai multe reclame. Haideţi acum, ridicaţi-vă şi deschideţi dansul! Toată lumea vă aşteaptă pe voi.

S-a întors spre Sibel:

— Orchestra începe dansul. Ah, ce drăguţă, ce frumoasă eşti!

Am dansat cu Sibel pe muzica tangoului interpretat de Frunze Argintii. Faptul că toţi invitaţii ne urmăreau în tăcere, ca un singur ochi, conferea fericirii noastre o profunzime artificială. Sibel îşi pusese braţul pe umărul meu de parcă m-ar fi îmbrăţişat, îşi apropiase mult capul de pieptul meu, de parcă am fi fost singuri într-un cotlon de discotecă îmi spunea uneori câte ceva, surâzând, iar după ce ne roteam puţin priveam şi eu fugar peste umărul ei, spre ceea ce-mi arăta ea, de pildă către un chelner care ne privea zâmbind, cu un platou plin în mână, spre mama ei, care vărsa câteva lacrimi, spre o femeie care-şi strânsese părul în coc, spre Nurcihan şi Mehmet care, în absenţa noastră, îşi întorseseră de-a binelea spatele unul altuia şi spre un domn de

nouăzeci de ani, care se număra printre îmbogăţiţii de război de pe vremuri (Primul Război Mondial) şi care mânca ajutat de unul dintre servitorii lui, gătit cu cravată împletită, dar nu priveam deloc spre partea din spate, unde se afla Füsun. Era preferabil ca Füsun să nu ne vadă în timp ce Sibel îmi povestea veselă, neobosită, ceea ce vedea peste umăr: Ia uită-te la ăla, ia uite cum arată cutare!"

În vremea aceasta, cineva a izbucnit în aplauze, dar aplauzele n-au durat mult, iar noi ne-am continuat dansul ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Mai apoi, când au început să se ridice şi alte perechi ca să danseze, am revenit la masa noastră.

— Aţi fost foarte reuşiţi, vă potriveaţi foarte bine, a spus Berrin.

Cred că Füsun nu se afla printre cei care dansau atunci. Faptul că între Nurcihan şi Mehmet nu se înregistrase nici o evoluţie o necăjea atât de mult pe Sibel, încât mi-a cerut să stau de vorbă cu Mehmet.

— Spune-i să insiste puţin pe lângă Nurcihan, mi-a spus ea, dar n-am făcut nimic.

Berrin s-a amestecat şi ea în discuţie şi mi-a spus în şoaptă că dragoste cu forţa nu se poate, că-i urmărise şi ea cu atenţie din locul în care stătea şi că nu doar Mehmet, ci amândoi păreau foarte orgolioşi, foarte sensibili, aşa încât, dacă nu se plăceau, nu trebuia să insistăm.

— Foarte multe persoane fac cunoştinţă cu viitorul soţ sau viitoarea soţie la nunţi. Atât fetele, cât şi băieţii sunt pregătiţi de aşa ceva când participă la ele. Dar trebuie să fie ajutaţi...

— Despre ce vorbiţi? Spuneţi-mi şi mie, a spus fratele meu, alăturându-se discuţiei, şi ne-a explicat, de parcă ar fi predat o lecţie, că metoda căsătoriei prin peţitoare dispăruse dar cum în Turcia nu existau suficiente medii care să le permită tinerilor să se cunoască, ca în Europa, mijlocitorii cu bune intenţii continuau să joace un rol important, după care s-a întors spre Nurcihan, de parcă ar fi uitat, o clipă, că se ajunsese la acel subiect din pricina ei şi a lui Mehmet.

— Dumneavoastră n-o să vă căsătoriţi, de pildă, cu peţitoare, nu-i aşa? a întrebat-o el.

— Dacă bărbatul e simpatic, n-are nici o importanţă cum ţi-l găseşti, Osman Bey, a spus Nurcihan, chicotind.

Am râs cu toţii în hohote, de parcă am fi auzit nişte vorbe foarte cutezătoare şi de parcă n-ar fi fost vorba decât de o glumă. Dar Mehmet s-a făcut roşu la faţă ca focul şi şi-a ferit ochii.

— Vezi? mi-a spus după aceea Sibel la ureche. L-a speriat pe băiat. O fi crezut că-şi bate joc de el!

Nu mă uitam deloc la cei care dansau. Dar Orhan Pamuk Bey, cu care urma să mă revăd peste ani de zile, în perioada în care întemeiam muzeul, mi-a spus că, în aproximativ acelaşi interval de timp, Füsun a dansat cu două persoane. Nu-l cunoştea, nu-şi amintea cine era cel cu care dansase Füsun primul dans, dar mi-am dat seama că era vorba de Kenan, de la Satsat. Cât

despre cea de-a doua persoană care o invitase pe Füsun la dans, aceasta fusese, după cum o afirma el cu mândrie, chiar Orhan Bey în persoană, cu care mă întâlnisem ceva mai devreme nas în nas, la masa familiei Pamuk. Autorul cărţii noastre avea să-mi vorbească despre acel dans la douăzeci şi cinci de ani după aceea, cu ochii strălucind de încântare. Cei care doresc să afle chiar din gura lui ce anume a simţit Orhan Bey în timp ce dansa cu Füsun sunt rugaţi să consulte ultimul capitol al acestei cărţi, intitulat „Fericirea".

În timp ce Orhan Bey era prins în dansul acela, pe care sunt sigur că mi l-a relatat cu sinceritate peste ani, Mahmut, nemaiputând suporta discuţiile de la masa noastră cu privire la dragoste, căsnicie, căsătorie prin peţitoare şi „viaţa modernă" precum şi chicotelile lui Nurcihan, s-a ridicat şi ne-a părăsit. Tuturor ne-a pierit veselia cât ai clipi din ochi.

— Ne-am purtat ruşinos, cu toţii, a spus Sibel. Am rănit sentimentele băiatului.

— Nu te uita la mine când vorbeşti, a spus Nurcihan. Eu n-am avut cum să fac mai mult decât voi. Aţi băut cu toţii şi râdeţi tot timpul. Cel nefericit e Mehmet.

— Dacă îl aduce înapoi la masă Kemal ai să te porţi frumos, Nurcihan? a întrebat-o Sibel. Ştiu că l-ai putea face foarte fericit. Şi Mehmet o să te facă fericită pe tine. Dar trebuie să te porţi cu el cum trebuie.

Nurcihan a fost încântată de faptul că Sibel vorbea cu exaltare, în faţa tuturor, de intenţia de a-i face trampa cu Mehmet.

— Nu e nevoie să ne căsătorim imediat, a spus ea. Am făcut cunoştinţă şi ar fi putut să schimbe câteva cuvinte agreabile cu mine.

— O face, dar cu efort, dat fiind faptul că la mijloc se află o fată cu personalitate, ca tine, a spus Sibel, şi i-a şoptit ce mai avea de spus lui Nurcihan, la ureche.

— Ştiţi, copii, de ce nu pot învăţa fetele şi băieţii de la noi cum să flirteze? a întrebat fratele meu.

A adoptat expresia aceea simpatică care i se ivea pe chip ori de câte ori bea:

— Pentru că n-ai unde să flirtezi. Desigur că nici cuvântul „flirt" nu există.

— În vocabularul tău, a spus Berrin, „flirt" însemna să mă duci pe mine la cinematograf sâmbăta după-amiaza, înainte de a ne logodi… Îţi aduceai cu tine aparatul de radio portativ, ca să afli, în pauza de cinci minute, rezultatul meciului jucat de Fenerbahce.

— De fapt, nu-mi luam radioul ca să ascult meciul, ci ca să impresionez pe tine, a spus fratele meu. Sunt mândru că am adus de afară primul aparat de radio portabil cu tranzistori din Istanbul.

Nurcihan a mărturisit, la rândul ei, că mama ei se mândrea cu faptul că era prima persoană din Turcia care folosise mixerul. Ne-a povestit că, înainte cu mult ca la băcănii să înceapă să se vândă suc de roşii în conservă, adică pe la sfârşitul anilor 1950, mama ei îşi servea prietenele, care veneau la ea ca să

joace bridge, cu suc de roşii, de ţelină, de sfeclă şi de ridichi şi că-şi luase obiceiul de a le invita pe doamnele din înalta societate, care-şi sorbeau sucul de legume din pahare de cristal, să-i vadă bucătăria, ca să le arate primul mixer din Turcia. Aşa şi-au adus aminte mesenii, pe fondul unei muzici plăcute, care data chiar din acei ani, cum liderii burgheziei din Istanbul obişnuiau să se umple de sânge pe mâini şi pe faţă, în entuziasmul lor de a folosi pentru prima oară în Turcia maşinile de ras, cuţitele de tranşat carne, desfăcătoarele electrice de conserve şi multe alte instrumente ciudate şi înfricoşătoare. Am vorbit despre aparatele acelea de înregistrat care, după ce erau aduse cu osârdie din Europa şi folosite, de cele mai multe ori, doar o singură dată, se stricau, despre aparatele de uscat părul care făceau să sară siguranţele, despre râşniţele electrice de cafea care le speriau pe fetele în casă, despre maşinile de preparat maioneza pentru care nu existau piese de schimb în Turcia; acestea sfârşiseră, toate, prin a fi date uitării şi păstrate cu anii prin ungherele prăfuite ale caselor noastre, pentru că nimeni nu se-ndura să le arunce. Am observat că, în timpul acesta, Zaim-Meritaţi-Totul se aşezase numaidecât lângă Nurcihan, pe scaunul lăsat liber de Mehmet, că se alăturase discuţiei cu sinceră veselie, fără a pierde vremea, şi că, după patru-cinci minute, îi şoptise ceva lui Nurcihan la ureche, făcând-o să chicotească.

— Ce s-a întâmplat cu manechinul tău german? l-a întrebat Sibel pe Zaim. Ai părăsit-o şi pe ea rapid?

— Inge nu era iubita mea, aşa că s-a întors în Germania, a spus Zaim, fără să-şi piardă deloc veselia. Nu eram decât prieteni de afaceri şi am scos-o o vreme în lume, ca să-i arăt cum sunt nopţile la Istanbul.

— Nu eraţi decât prieteni, carevasăzică! a spus Sibel, folosind una dintre expresiile acelea stereotipe, adeseori repetate, din presa de divertisment, care începuse să înflorească abia de curând în anii aceia.

— Astăzi am văzut-o şi eu pe fată la cinematograf, a spus Berrin. A apărut în reclame şi şi-a băut iar răcoritoarea, râzând foarte simpatic.

S-a întors spre soţul ei:

— Pentru că s-a întrerupt curentul când eram la coafor am ieşit în jurul prânzului şi m-am dus la Site, unda i-am văzut pe Sophia Loren şi pe Jean Gabin.

S-a întors spre Zaim:

— Văd reclamele peste tot, la toate bufetele; acum toată lumea îţi bea răcoritoarea, nu doar copiii. Felicitări!

— Am ales bine momentul, a spus Zaim. Mai avem şi noi noroc!

Văzând că Nurcihan ne privea cu ochi întrebători şi simţind că Zaim aştepta acest lucru de la mine, i-am explicat pe scurt lui Nurcihan că prietenul meu era proprietarul companiei Şektaş, care producea sucurile Meltem, şi că ne-o prezentase şi nouă pe Inge, tânăra şi simpatica nemţoaică din reclamele care împânzeau tot oraşul.

— Dumneavoastră aţi avut prilejul de a încerca răcoritoarele noastră cu fructe? a întrebat-o Zaim.

— Sigur! Mi-a plăcut în mod deosebit cea cu căpşuni a spus Nurcihan. Nici măcar francezii nu mai reuşesc, de multă vreme, să producă ceva atât de delicios.

— Dumneavoastră locuiţi în Franţa? a întrebat Zaim.

Apoi ne-a invitat să-i vizităm cu toţii fabrica la sfârşitul săptămânii, iar apoi să ne plimbăm pe Bosfor şi să ne ducem la picnic în Pădurea Belgradului. Toţi cei de la masă se uitau la el şi la Nurcihan. După puţin timp, s-au ridicat şi s-au dus să danseze.

— Du-te şi caută-l pe Mehmet, ca s-o scape pe Nurcihan din mâinile lui Zaim, a spus Sibel.

— Oare Nurcihan doreşte să fie salvată?

— Nu vreau ca prietena mea să cadă pradă acestui fals Casanova care n-are alt gând decât să le atragă pe fete la patul lui.

— Zaim e un om foarte generos şi foarte cinstit, numai că are o slăbiciune pentru femei. În plus, de ce n-ar trăi Nurcihan o aventură şi aici, la fel ca în Franţa? E obligatoriu să se căsătorească?

— Bărbaţii din Franţa nu umilesc femeile pe motiv că s-au culcat cu alţii înainte de căsătorie, a spus Sibel. Aici însă îţi ies vorbe. Şi, mai ales, nu vreau ca Mehmet să fie rănit.

Nici eu nu vreau asta. Dar nici nu vreau ca aceste probleme să ne umbrească logodna.

Nu reuşeşti să guşti latura amuzantă a intermedierii, a spus Sibel. Gândeşte-te că, dacă se vor căsători, Nurcihan cu Mehmet vor fi cei mai buni prieteni ai noştri, mulţi ani de acum încolo.

Nu cred că Mehmet ar putea-o scoate în seara asta pe Narcihan din mâinile lui Zaim. Se fereşte să rivalizeze cu alţi bărbaţi la reuniuni şi petreceri.

Vorbeşte puţin cu el, ca să nu se sperie. Eu promit s-o pregătesc pe Nurcihan. Dar du-te şi adu-l repede aici.

Văzând că mă ridicam în picioare, mi-a zâmbit cu drăgălăşenie.

— Eşti foarte arătos, a spus ea. Ai grijă, nu te mai lăsa oprit de ceilalţi la vorbă – vino repede şi invită-mă la dans!

Mă gândeam că, între timp, aveam s-o văd şi pe Füsun. Pe când îl căutam pe Mehmet perindându-mă de la o masă la alta înconjurat de ţipetele şi de hohotele de râs ale mulţimii pe jumătate ameţite de băutură, strângeam nenumărate mâini. Partenerele de dame ale mamei, care, de-a lungul copilăriei mele, obişnuiau să vină pe la noi în fiecare miercuri după amiază, îşi vopsiseră toate părul şaten deschis, de parcă s-ar fi vorbit între ele, iar trei dintre ele mi-au făcut semn cu mâna de la masa la care stăteau cu soţii lor, tot de parcă s-ar fi vorbit între ele, strigându-mă „Ke-maall", de parcă s-ar fi adresat unui copil. Un prieten de-al tatei, importator, care peste zece ani urma să-i ofere ministrului vămilor, după ce acesta-i ceruse un şperţ tras de păr, teancuri impresionante de dolari aşezate într-o ditamai cutia de baclava împodobită cu un peisaj din Antep23, care avea să înregistreze pe un casetofon marca Gâzo, pe care-l fixase cu faşă sub fotoliul pe care stătea, discuţia amicală pe care o

purtase cu acesta făcând-o mai apoi cunoscută opiniei publice, şi care avea să fie prezentat de ziare ca „negustorul care a făcut să cadă un ministru” mi s-a întipărit imediat în memorie prin smochingul său alb, butonii de aur, unghiile cu manichiură îngrijită şi mirosul de parfum, care avea să stăruie multă vreme pe mâna pe care mi-o strânsese. Găseam că unele chipuri de acolo îmi erau extrem de familiare şi de apropiate, întocmai ca unele dintre chipurile din albumele cu fotografii decupate şi lipite cu migală de mama, dar eram teribil de stingherit să constat, la fel ca întotdeauna, că nu izbuteam să-mi dau seama de relaţiile de rudenie dintre ei – cine, al cui soţ ori soră era.

— Dragul meu Kemal, mi-a spus chiar atunci o femeie plăcută, între două vârste. Îţi aminteşti cum m-ai cerut de nevastă când aveai şase ani?

Nu mi-am amintit cine era decât când am văzut-o pe fiica ei, în vârstă de optsprezece ani.

— Aaa, tanti Meral, fiica dumneavoastră a ajuns să vă semene leit! i-am spus eu celei mai tinere dintre verişoarele mamei.

Când tanti Meral mi-a spus, cu scuzele de rigoare că aveau să plece devreme pentru că fiica ei urma să dea examen la facultate a doua zi, m-am gândit că diferenţa de vârstă dintre femeia aceea nostimă şi mine, ca şi cea dintre mine şi fiica ei, era de exact optsprezece ani şi m-am uitat o clipă distrat, din reflex, în direcţia lui Füsun, dar n-am izbutit s-o văd; era mare îmbulzeală. Peste ani de zile aveam să-mi procur de la un colecţionar care făcuse rost de poze de la nunţile şi petrecerile organizate la Hilton, îngrămădindu-le apoi în casa-ghenă în care locuia, o fotografie făcută chiar în acele momente, în care nu mi se vedea chipul, ci doar una dintre mâini, alături de agentul de asigurări Güven-Scufundătorul-de-Vapoare, prietenul din tinereţe al tatei. Urma să strâng şi mâna domnului bancher care, în fotografia realizată la trei secunde după aceea, se zărea undeva în spate şi aflând că era o cunoştinţă a tatălui lui Sibel, aveam să-mi aduc aminte cu surprindere că-l văzusem de fiecare dată când mă dusesem la magazinul Harrods din Londra (de două ori) alegându-şi, cufundat în gânduri, costume de culoare închisă.

Pe măsură ce înaintam, pe măsură ce mă aşezam la mese şi făceam fotografii cu invitaţii, spre amintire, constatam că în jurul meu se aflau nenumărate brunete care-şi vopsiseră părul blond, nenumăraţi bărbaţi afectaţi şi bogaţi, nenumărate cravate, ceasuri, brăţări, nenumăraţi pantofi cu tocuri, ca şi bărbaţi ai căror favoriţi şi mustăţi erau aproape la fel, remarcam, pe de altă parte, că aveam o oarecare familiaritate şi foarte multe amintiri comune cu oamenii aceia, intuiam, fericit, viaţa minunată pe care o aveam înaintea mea şi frumuseţea nepereche a acelei nopţi de vară cu mireasmă de mimoze. M-am sărutat pe obraji cu prima miss europeană lansată de Turcia, care, după două căsnicii ratate şi după vârsta de patruzeci de ani, se devotase săracilor, invalizilor, orfanilor, strângerii de donaţii pentru balurile societăţilor de binefacere („Ce idealism, dragă?! Se pare că ia un procent!”, spunea mama) şi, din acest motiv, îl vizita pe tata la birou o dată la două luni. Am vorbit despre farmecul acelei seri cu o văduvă care, după ce soţul ei, armator, fusese

împuşcat în ochi şi ucis în timpul unei dispute de afaceri survenite în familie, participa la reuniunile de acest fel cu ochii mereu scăldaţi în lacrimi. Am strâns, cu sincer respect, mâna nespus de moale a lui Celâl Salik, cel mai îndrăgit, mai straniu şi mai curajos foiletonist din Turcia acelor vremuri (expun aici unul dintre articolele apărute la rubrica sa). M-am aşezat la masă şi m-am fotografiat cu fiii, cu fiica şi cu nepoţii răposatului Cevdet Bey, unul dintre primii negustori musulmani cu stare din Istanbul. La o altă masă, la care se aflau nişte invitaţi ai lui Sibel, am făcut şi eu pariu, alături de ceilalţi meseni, cu privire la deznodământul serialului Evadatul (dr. Richard Kimble este urmărit pentru o crimă pe care n-o comisese el şi, pentru că nu-şi poate dovedi nevinovăţia, fugea mereu, fugea şi iar fugea!), pe care îl urmărea atunci toată Turcia şi care urma să se sfârşească în miercurea imediat următoare.

L-am descoperit, în cele din urmă, pe Mehmet, care bea rachiu cu Tayfun, un alt coleg de clasă de la Robert Kolej. Amândoi erau cocoţaţi pe scaunele de la barul amenajat într-un colţ.

— Ooo, ia te uită, toţi însurăţeii sunt aici! a spus Tayfun când m-a văzut şi pe mine aşezându-mă pe un scaun.

Pe chipurile tuturor a trecut un zâmbet plin de nostalgie, stârnit nu doar de bucuria de a ne revedea, ci şi de amintirile fericite pe care ni le deştepta cuvântul „însurăţei". Într-o vreme, când eram în ultima clasă de liceu, obişnuiam să ne ducem toţi trei în pauzele de prânz, cu Mercedesul pe care i-l dădea lui Tayfun bogatul său tată ca să vină la şcoală, o casă de randevu extrem de luxoasă, aflată pe colinele de la Emirgân, în conacul unui paşă de pe vremuri, culcându-ne de fiecare dată, cu aceleaşi fete frumoase şi simpatice. Cât despre fete, pe care le urcaserăm de câteva ori în maşină, spre a ne plimba cu ele, şi de care eram cu adevărat ataşaţi mânaţi de un sentimentalism intens, pe care doream să-l mascăm, acestea ne cereau cu mult mai puţin decât cămătarilor bătrâni şi negustorilor aghesmuiţi cu care se culcau seara. Proprietara casei de randevu, care era o fostă prostituată de lux, se purta întotdeauna cu mare eleganţă, de parcă ne-ar fi întâlnit la balul Înaltei societăţi, organizat la Clubul Mare din Büyükada. Ori de câte ori ne vedea însă invadând în pauza de prânz, holul în care fetele obişnuiau să-şi aştepte clienţii seara, gătite cu minijupă, trăgând din ţigară şi citind Fotoromanul, noi fiind echipaţi în uniformă, cu sacou şi cravată, izbucnea într-un hohot de râs cât se poate de sincer şi striga „fetelor, au venit însurăţeii de la şcoală!". Am revenit la amintirile acelea pline de desfătare, ştiind că urmau să-l înveselească pe Mehmet. Le-am adus astfel aminte amândurora cum pierduserăm într-o zi prima oră de după-amiază pentru că dormiserăm prea mult la prânz după ce făcuserăm dragoste, în camera încinsă de soarele de primăvară care pătrundea printre lamelele jaluzelelor de la ferestre, cum îi spuseserăm la ora următoare, intrând pe la jumătatea acesteia profesoarei de geografie – o doamnă în vârstă -, care ne întrebase „ce scuză aveţi?", „am învăţat la biologie, doamnă profesoară" şi cum, după aceea, expresia „a învăţa la biologie ajunsese să însemne, când vorbeam între noi, „a merge la casa de randevu". Ne-am adus

aminte că fetele din fostul conac, pe faţada căruia scria „Semiluna. Hotel-restaurant” aveau porecle cu rezonanţă botanică, precum Floarea, Frunza, Dafina, Roza. Ne-am cufundat într-o sporovăială plăcută şi gratuită legată de motivaţia acestor nume. Odată ne duseserăm la conac în timpul programului de seară; tocmai ne retăseserăm cu fetele în camere, când îşi făcuse apariţia un bogătaş faimos, însoţit de partenerii lui de afaceri germani, aşa încât ni se bătuse la uşi, fuseserăm scoşi din camere şi duşi în mare grabă jos, pentru ca fetele să danseze din buric pentru oaspeţii străini. Apoi, în chip de consolare, ni se permisese să ne aşezăm la o masă retrasă, în restaurant, şi să urmărim în tăcere evoluţia fetelor. Am vorbit cu nostalgie despre fetele noastre, care purtau veşminte strălucitoare, de dansatoare, împodobite din belşug cu paiete, şi care dansau nu atât pentru a-i fascina pe craii aceia scăpătaţi, plini de bani, cât pentru a ne fascina pe noi, şi despre nespusa fericire cu care le urmăream, ştiind, pe de o parte, că eram îndrăgostiţi de ele şi simţind, pe de altă parte, că nu aveam să uităm niciodată ceea ce trăiam atunci. Când reveneam din America la Istanbul, în vacanţele de vară, Mehmet şi Tayfun voiau să-mi arate ciudăţeniile pe care le văzuseră prin stabilimentele acelea scumpe, care dobândeau mereu alt aspect, cu fiecare şef de poliţie proaspăt numit în oraş. Pe bulevardul Siraselviler exista, de pildă, un vechi bloc al grecilor, cu şapte etaje, în care fetele îşi primeau în fiecare zi admiratorii la un alt cat, înţesat cu aceleaşi tipuri de mobile şi oglinzi ca şi celelalte, pentru că poliţia făcea descinderi zilnic, sigilând câte unul dintre etaje… Pe una dintre străzile dosnice din Nişantaşi exista o vilă ai cărei bodyguarzi îi goneau de la uşă pe vizitatorii şi curioşii despre care decideau că nu erau suficient de avuţi. Şermin-de-Lux, pe care o văzusem intrând în hotel cu puţin timp în urmă, conducea, cu doisprezece ani în urmă, un Plymouth cu coadă model 62, făcea seară de seară câte un tur prin zona în care se aflau hotelul Parc, Piaţa Taksim şi hotelul Divan, după care parca puţin şi aştepta să se ivească muşterii pentru cele două-trei fete foarte dichisite şi curate pe care le avea în maşină, iar dacă era solicitată telefonic făcea chiar „livrări la domiciliu”. Din cuvintele pline de nostalgie ale prietenilor mei rezulta că asemenea locuri şi asemenea fete le ofereau momente de fericire cu mult mai intense decât cele pe care li le puteau dărui fetele „oneste”, care tremurau ca varga de grija virginităţii şi a „cinstei” lor.

N-am văzut-o pe Füsun la masa ei, dar nu plecase, pentru că părinţii ei se aflau acolo. Am mai cerut un rachiu şi l-am întrebat pe Mehmet de noile case şi de ultimele noutăţi.

Tayfun mi-a spus, pe acelaşi ton ironic, că-mi putea oferi adresele a nenumărate case de randevu, noi şi de lux, pentru ca apoi, cuprins de mânie, să-mi furnizeze o listă cu deputaţi vestiţi care fuseseră surprinşi de descinderile poliţiei de moravuri, cu persoane cunoscute, căsătorite care, pentru a evita să-l privească în ochi, în sălile de aşteptare ale unei asemenea lupanare, prinseseră brusc să se uite pe fereastră precum şi cu politicieni candidaţi la postul de prim-ministru cu rang de generali, având în jur de şaptezeci de ani, despre care

se anunţase că muriseră acasă, în braţele soţiilor lor deşi muriseră de inimă în braţele vreunei caucaziene de douăzeci de ani, într-un pat cu vedere spre Bosfor aflat într-o astfel de casă de lux. Se auzea o muzică plăcută, domoală, nostalgică; am băgat de seamă că Mehmet nu voia să folosească limbajul necruţător şi îndârjit al lui Tayfun. I-am adus aminte că Nurcihan revenise în Turcia ca să se căsătorească şi am adăugat că, potrivit mărturisirii făcute lui Sibel, îl plăcea în mod deosebit.

— Dansează cu Zaim, producătorul de răcoritoare, a spus Mehmet.

— Ca să te facă gelos, am spus eu, fără să mă uit deloc într-acolo.

După ce a mai făcut ceva nazuri, Mehmet mi-a spus cinstit că, de fapt, o găsea foarte nostimă pe Nurcihan, că, dacă fata era „cu adevărat serioasă" putea, desigur, să stea lângă ea şi să-i spună lucruri agreabile şi că, daca totul avea să meargă bine, avea să-mi rămână recunoscător până la sfârşitul vieţii.

— Atunci de ce nu te-ai purtat cum se cuvine cu ea de la bun început?

— Nu ştiu, uite că n-am putut!

— Hai să ne întoarcem la masă, ca să nu se aşeze altcineva pe locul tău.

În vreme ce reveneam la masă, sărutându-mă şi îmbrăţişându-mă cu foarte multă lume, am aruncat o privire spre ringul de dans, ca să văd în ce fază se aflau Nurcihan şi Zaim, şi am văzut că Füsun dansa... Cu tânărul şi arătosul Kenan, proaspătul funcţionar de la Satsat... Trupurile lor erau prea aproape... Am simţit o durere în pântece. M-am aşezat la masă.

— Ce s-a întâmplat, n-ai reuşit? a întrebat Sibel. Nici cu Nurcihan nu mai merge acum, pentru că e moartă după Zaim. Uită-te la ei cum dansează! Nu te mai necăji!

— Nu. Ba nu. Mehmet e de acord.

— Atunci de ce te-ai bosumflat?

— Nu m-am bosumflat.

— Dragul meu, e atât de limpede că ţi-a pierit veselia! a spus Sibel, zâmbind. Ce e? Bine, nu mai bea.

De îndată ce s-a terminat melodia, a început o alta. Aceasta era mai lentă şi mai sentimentală decât cea dinainte. La masă s-a aşternut o lungă, o foarte lungă tăcere şi am simţit cum mi se răspândea în sânge veninul geloziei aducătoare de suferinţă. Nu voiam însă nici măcar să admit că simţeam acest lucru. Privirile serioase şi uşor invidioase ale celor ce urmăreau ringul de dans mă lăsau să deduc că dansatorii se apropiaseră şi mai mult unul de altul. Nici eu, nici Mehmet nu ne uitam deloc înspre cei care dansau. Fratele meu a spus ceva, nu-mi amintesc, după atâţia ani, ce anume, dar îmi amintesc că am vrut să intru şi eu în vorbă, de parcă ar fi fost ceva extrem de important la mijloc. Cum, în acest răstimp, a început o piesă şi mai siropoasă, şi mai „romantică", nu doar fratele meu, ci şi Berrin, Sibel şi toţi ceilalţi au început să-i urmărească cu coada ochiului pe cei care dansau. Nu izbuteam să leg nimic în minte.

— Ce spui? am întrebat-o pe Sibel.

— Poftim? Nu spuneam nimic. Eşti bine?

— Să le trimitem un bilet celor de la Frunze Argintii, ca să facă o pauză?

— De ce? Aaa, lasă, să danseze musafirii, a spus Sibel. Uite, până şi cei mai timizi dintre ei le-au invitat la dans pe fetele pe care-au pus ochii. Crede-mă că, în cele din urmă, cel puţin jumătate dintre ei au să se căsătorească.

Nu m-am uitat într-acolo. Nu mi s-au încrucişat privirile nici cu cele ale lui Mehmet.

La un moment dat mi s-au înteţit bătăile inimii, căci am crezut că Füsun şi Kenan veneau spre noi. Erau însă Nurcihan şi Zaim, care abandonaseră dansul şi reveneau la masă.

Inima continua să-mi bată cu putere. Am ţâşnit de la locul meu şi l-am luat pe Zaim de braţ:

— Vino să-ţi dau să bei ceva special la bar, i-am spus, şi l-am condus la bar.

În timp ce mă sărutam şi mă îmbrăţişam din nou cu nenumărate persoane din mulţime, Zaim a glumit cu două tinere care se arătaseră interesate de el. Mi-am amintit, după privirile fără speranţă ale celei de-a doua fete, care avea păr negru, lung şi nas acvilin, de tip otoman, despre bârfele potrivit cărora, cu câteva veri în urmă, aceasta fusese foarte îndrăgostită de Zaim, ba chiar încercase să se sinucidă din cauza lui.

— Toate fetele sunt moarte după tine, i-am spus eu, de îndată ce ne-am aşezat la bar. Care este secretul?

— Crede-mă că nu fac nimic special în sensul ăsta.

— N-a fost nimic special nici cu manechinul acela german?

Zaim a zâmbit fără să se piardă cu firea, cu aerul că ascundea adevărul:

— Nu-mi place deloc să-mi iasă vorbe că aş fi afemeiat, a spus el apoi. Mi-aş dori şi eu foarte mult să mă căsătoresc, dacă ar fi să găsesc o persoană admirabilă, aşa, ca Sibel. Te felicit şi pe tine din toată inima. Sibel e, într-adevăr, o fată desăvârşită. Şi ţie ţi se citeşte fericirea în priviri.

— În clipa asta nu sunt chiar atât de fericit. Chiar voiam să-ţi mărturisesc acest lucru. Mă ajuţi, nu-i aşa?

— Ştii că aş face orice pentru tine, a spus el, privindu-mă în adâncul ochilor. Ai încredere în mine şi povesteşte-mi repede totul.

În timp ce barmanul ne pregătea băuturile, am privit spre ringul de dans: oare Füsun îşi sprijinise capul pe umărul lui Kenan, purtată de atmosfera muzicii sentimentale? Acel colţ al ringului era cufundat în întuneric şi, oricât de mult m-aş fi silit, mi-era imposibil să mă uit într-acolo fără să sufăr.

— Există o fată, care mi-e rudă de departe, din partea mamei..., am spus eu, privind înspre ring. Se numeşte Füsun.

— Cea care a participat la concursul de frumuseţe? Acum dansează.

— De unde ştii?

— E nemaipomenit de frumoasă, a spus Zaim. O văd mereu când trec prin faţa buticului din Nişantaşi. Ori de câte ori mă abat pe-acolo, răresc pasul şi mă uit înăuntru, aşa cum face toată lumea. Are un gen de frumuseţe care te obsedează. Toţi ştiu asta.

De teamă ca Zaim să nu mai adauge ceva nepotrivit, am spus:

— E iubita mea.

Am văzut pe chipul prietenului meu o uşoară invidie.

— Până şi faptul că dansează acum cu altcineva mă face să sufăr. În orice caz, sunt îndrăgostit de ea tare de tot. Mă gândesc că am să ies din situaţia asta nefericită, pentru că, de fapt, nici nu doresc ca aşa ceva să dureze prea mult.

— Da, fata e minunată, dar situaţia e nefericită, a spus Zaim. La drept vorbind, un asemenea lucru nici nu poate fi tărăgănat peste măsură.

— N-am spus „de ce să nu poată fi tărăgănat". Oare pe chipul lui Zaim stăruia o umbră de dispreţ, de gelozie? N-am stăruit, asupra ei. Am înţeles însă ca n-aveam să-i pot spune imediat ce doream de la el. Am dorit ca mai întâi să cunoască şi să respecte profunzimea şi sinceritatea relaţiei mele cu Füsun. Eram însă beat şi, la puţin timp după ce am început să-i explic ce anume simţeam pentru ea, am intuit că nu i-aş fi putut povesti decât partea banală a trăirilor mele, că, dacă aş fi început să-i relatez latura sentimentală, m-ar fi putut găsi slab sau ridicol, ba chiar m-ar fi putut blama, în ciuda nenumăratelor lui aventuri. Ceea ce aşteptam, de fapt, de la prietenul meu nu era să cunoască sinceritatea sentimentelor pe care le-ncercam, ci să priceapă cât de norocos şi de fericit eram. Atunci nu doream să conştientizez această aşteptare, pe care izbutesc s-o văd mai limpede acum, când relatez această poveste după ani şi ani, aşa încât îi povesteam, cu mintea înceţoşată de băutură, ceea ce trăisem alături de Füsun, în timp ce amândoi o priveam dansând. I-am istorisit astfel lui Zaim, privindu-i chipul la răstimpuri, cercetător, zărind pe el semnele invidiei şi străduindu-mă să mă conving că nu invidie aşteptam de la el, ci înţelegere, că fusesem primul bărbat din viaţa lui Füsun, i-am vorbit despre fericirea clipelor în care făceam dragoste, despre ciondănelile noastre de îndrăgostiţi şi despre unele ciudăţenii de-ale mele, care-mi veneau atunci deodată în minte.

— Pe scurt, am spus eu, mânat de o inspiraţie subită, lucrul pe care-l doresc acum cel mai mult în viaţă este să n-o mai pierd pe fata asta până la moarte!

— Înţeleg.

Faptul că nu-mi reproşa egoismul şi că-mi accepta fericirea în dragoste cu înţelegere bărbătească, fără a mă judeca, m-a relaxat.

— Ceea ce mă tulbură acum este faptul că bărbatul cu care dansează este tânărul şi sârguinciosul Kenan, care lucrează cu mine la Satsat. Se joacă cu slujba băiatului, ca să mă facă pe mine gelos… Sigur, mă tem şi ca nu cumva să-l ia în serios. Kenan poate fi, de fapt, soţul ideal pentru ea.

— Înţeleg, a spus Zaim.

— Peste puţină vreme am să-l invit pe Kenan la masa tatei. Ceea ce îţi cer este să te duci atunci imediat şi să te ocupi de Füsun, să o „marchezi" îndeaproape, ca un bun fotbalist, ca să nu mor de gelozie şi să sfârşesc cu bine această seară binecuvântată, fără să mă las purtat de tot soiul de fantezii, cum ar fi concedierea lui Kenan. Pentru că Füsun are mâine examen de intrare la

facultate, familia ei o să plece curând. Oricum, această dragoste imposibilă o să se epuizeze şi ea curând.

— Nu ştiu, oare fata să fie interesată de mine în seara asta? a spus Zaim. În plus, mai e o problemă.

— Care?

— Văd că Sibel vrea s-o ţină pe Nurcihan departe de mine, a spus Zaim. Se pare că o socoteşte potrivită pentru Mehmet. Dar Nurcihan mă place, probabil, pe mine. Şi eu o plac foarte mult. Vreau să mă ajuţi şi tu pe mine în privinţa ei. Mehmet ne e prieten, trebuie să fie o rivalitate echitabilă.

— Ce pot să fac pentru tine?

— Cum în seara asta erau de faţă Sibel şi Mehmet, nu puteam, oricum, să duc lucrurile prea departe, dar acum, din pricina fetei tale, n-am să mă mai pot ocupa deloc de Nurcihan. Ai să-mi oferi o compensaţie: promite-mi încă de pe acum că o s-o aduceţi şi pe Nurcihan, duminica viitoare, la picnicul de la fabrica noastră.

— Bine, promit!

— De ce vrea să mă ţină Sibel departe de Nurcihan?

— Goana asta a ta după femei, manechinele germane, dansatoarele... Lui Sihel nu-i plac asemenea lucruri. O să-şi mărite prietena cu o persoană care-i trezeşte încredere.

— Explică-i, te rog, lui Sibel că nu sunt un om rău.

— Îi explic mereu, drept să-ţi spun, am replicat eu, ridicându-mă.

A urmat un moment de tăcere.

— Îţi mulţumesc foarte mult pentru spiritul tău de sacrificiu, am spus eu. Dar să fii atent când te ocupi de Füsun – ai grijă să nu te laşi subjugat de ea! Pentru că e foarte drăguţă.

Am văzut pe chipul lui o expresie atât de înţelegătoare, încât nu m-am ruşinat deloc de gelozia mea, ba chiar m-am simţit uşurat, deşi pentru scurtă vreme.

La întoarcere, m-am aşezat la masa părinţilor mei. I-am spus tatei, care se ameţise destul de tare cu rachiu, că voiam să i-l prezint pe Kenan, un tânăr funcţionar foarte dezgheţat, foarte sârguincios, care stătea la masa celor de la Satsat. Am scris un bileţel dictat de tata, pentru ca ceilalţi angajaţi ai Satsatului, aflaţi la masa aceea îndepărtată, să nu fie cuprinşi de invidie, i l-am dat chelnerului Mehmet Ali, care ne cunoştea tocmai de pe vremea când fusese inaugurat hotelul, şi l-am sfătuit să i-l dea lui Kenan când avea să se-ntrerupă dansul. Tata şi-a vărsat rachiu pe cravata din cauza mamei, care se întinsese şi încerca să-i ia paharul din mână, spunându-i „nu mai bea, ajunge!”. În momentul în care s-a întrerupt muzica, tocmai ni se puneau în faţă nişte cupe cu îngheţată. Percepeam firimiturile de pâine, paharele năclăite de ruj, şervetele pătate, scrumierele pline, brichetele, farfuriile goale şi murdare, pachetele de ţigări făcute ghemotoc ca nişte imagini fantomatice zămislite de mintea mea confuză şi simţeam, îndurerat, că seara aceea se sfârşise. Pe vremea aceea obişnuiam să ne delectăm toţi cu o ţigară înainte de fiecare fel de mâncare. La

un moment mi s-a urcat în braţe un băieţel de şase-şapte ani, iar Sibel, care dăduse fuga la masa noastră folosindu-se de acest pretext, s-a aşezat şi ea lângă mine şi a început să se joace cu el. Când mama a spus „ uitându-se la copilul care stătea în braţele lui Sibel, „i se potriveşte foarte bine", tocmai se reluase dansul. Peste puţin timp, tânărul şi chipeşul Kenan s-a aşezat la masa noastră, îmbrăcat la patru ace, şi a precizat cât de onorat era să facă cunoştinţă cu fostul ministru de externe, care tocmai pleca, şi cu tata. După plecarea ministrului, care se clătina zdravăn pe picioare, am spus că tânărul.

Kenan Bey ştia foarte bine cum trebuia să se deschidă Satsatul spre provincie, mai ales în privinţa Izmirului, şi l-am lăudat îndelung, aşa încât să mă audă atât părinţii mei, cât şi restul celor de faţă. Tata a început să-i adreseze şi lui întrebările pe care li le punea întotdeauna noilor „funcţionari" angajaţi la companiile lui:

— Fiule, ce limbi străine ştii, obişnuieşti să citeşti cărţi, ai hobbyuri, eşti căsătorit?

— Nu e căsătorit, a spus mama. Mai adineaori dansa minunat cu Füsun, fata lui Nesibe.

— Bravo, fata aceea s-a făcut tare frumoasă! a spus tata.

— Nu cumva să vă plictisească tatăl şi fiul, cu discuţia lor despre afaceri, Kenan Bey, a spus mama. Acum vă gândiţi să vă distraţi, alături de tinerii dumneavoastră prieteni.

— Nu, doamnă, mai presus de toate se află onoarea de a vă cunoaşte pe dumneavoastră şi pe Mümtaz Bey.

— E un tânăr foarte politicos, foarte curtenitor, mi-a şoptit mama. Să-l chem într-o scară pe la noi?

Mama îşi rostise însă vorbele pe un asemenea ton încât să fie auzită de Kenan. Când se prefăcea că ne comunică discret cât de mult plăcea şi aprecia pe cineva, mama dorea ca şi cel în cauză să-i audă elogiile şi vedea în stinghereala acestuia o dovadă a puterii ei, aşa încât zâmbea. În timp ce mama zâmbea, prin urmare, în acest fel, orchestra Frunze Argintii începuse să interpreteze o melodie foarte lentă şi foarte sentimentală. L-am văzut pe Zaim invitând-o pe Füsun la dans.

— Acum, că e şi tata aici, să discutăm problema Satsatului şi a provinciei, am spus eu.

— Vrei să discuţi povestea asta acum, când te logodeşti fiule? a spus mama.

— Doamnă, i-a spus Kenan mamei, poate că nu ştiţi, dar fiul dumneavoastră rămâne să lucreze la birou, timp de trei-patru zile pe săptămână, până la ore târzii din noapte, după încheierea programului, când pleacă toată lumea.

— Uneori îmi continui treaba cu Kenan, am adăugat eu.

— Da. Uneori suntem amândoi foarte bine dispuşi, a spus Kenan, lucrăm până către dimineaţă şi mai inventăm şi propoziţii cu rimă, pe potriva numelor datornicilor.

— Ce faceţi cu cecurile neonorate? a întrebat tata.

— Dragă tată, voiam să abordez această chestiune cu cei de la Satsat şi cu mandatarii, am spus eu.

Am discutat, în timp ce orchestra interpreta piese lente, sentimentale, despre inovaţiile care urmau să se petreacă la Satsat, despre locurile de distracţie care existau în Beyoglu pe vremea când tata era de vârsta lui Kenan, despre metodele lui Izak Bey, primul contabil angajat de tata, pe care l-am salutat cu toţii, întorcându-ne spre masa la care stătea şi ridicând paharele spre el, despre „farmecul nopţii şi al tinereţii, ca să folosesc expresia tatei, şi despre „dragoste", despre care tot tata a adus vorba, pe un ton şăgalnic. În ciuda întrebărilor insistente ale tatei, Kenan nu ne-a dezvăluit dacă iubea sau nu pe cineva. Mama l-a iscodit cu privire la familia lui; aflând că tatăl lui fusese angajat la primărie şi lucrase ani de zile ca vatman, a exclamat:

— Ah, ce frumoase erau tramvaiele de altădată, nu-i aşa, copii?!

Mai mult de jumătate dintre musafiri plecaseră deja demult. Tatei i se închideau uneori ochii.

În timp ce se ridica şi se pregătea de plecare împreună cu tata, mama a spus, privindu-mă nu pe mine, ci pe Sibel, în adâncul ochilor.

— Să nu rămâneţi nici voi prea târziu, bine, fiule?

Kenan voia să se-ntoarcă la masa prietenilor săi de la Satsat, dar nu l-am lăsat:

— Să vorbim şi cu fratele meu despre chestia deschiderii magazinului de la Izmir, am spus eu. Nu e prea uşor să ne vedem toţi trei.

Când am dorit să le fac cunoştinţă, la masa noastră, fratelui meu şi lui Kenan, fratele meu (care făcuse de mult cunoştinţă cu el) a ridicat, ironic, din sprânceana stângă şi a spus că eram cu mintea prea aburită de băutură. Apoi le-a făcut semn lui Berrin şi lui Sibel, arătându-le, din ochi şi din sprâncene, către paharul din mâna mea. Este adevărat că în răstimpul acela dădusem repede peste cap două pahare cu rachiu, căci ori de câte ori îi fixam din priviri pe Zaim şi pe Füsun, care dansau, eram cuprins de o gelozie absurdă, iar băutura îmi făcea bine. Era cât se poate de iraţional să fiu gelos pe ei. În vreme ce fratele meu vorbea însă cu Kenan despre dificultatea încasării cecurilor, toţi cei aflaţi la masa noastră, inclusiv Kenan, îi urmăreau pe Zaim şi pe Füsun dansând. Până şi Nurcihan, care stătea cu spatele spre ei, simţise că Zaim era preocupat de altcineva şi se indispusese. La un moment dat, mi-am spus „sunt fericit". Deşi beat, intuiam că totul se petrecea aşa cum îmi dorisem. Am zărit şi pe chipul lui Kenan o umbră de indispoziţie aidoma celei care mă stăpânea pe mine şi i-am preparat, după care i-am pus în faţă ambiţiosului şi neexperimentatului meu prieten care, lăsându-se amăgit de interesul patronilor săi, o pierduse pe fata aceea minunată pe care o ţinuse în braţe cu puţin timp înainte, un rachiu de consolare – întocmai ca al meu -, în paharul acesta înalt şi delicat. În aceeaşi clipă, Mehmet a invitat-o, în fine, pe Nurcihan la dans, iar Sibel s-a întors spre mine şi mi-a făcut cu ochiul:

— Ajunge, dragul meu, nu mai bea, mi-a spus ea cu blândeţe.

Vrăjit de blândeţea ei, am invitat-o la dans. De îndată ce am pătruns printre cei care dansau, mi-am dat seama de greşeala pe care o făcusem. Melodia „O amintire din vara aceea”, interpretată de Frunze Argintii, mi-a readus în minte plăcutele imagini ale zilelor petrecute alături de Sibel cu o vară înainte, când eram nespus de fericiţi, aşa cum mi-am dorit mereu să o facă obiectele expuse în muzeul meu, iar Sibel m-a cuprins în braţe cu dragoste. Şi cât de mult îmi doream s-o pot îmbrăţişa şi eu cu aceeaşi sinceritate pe logodnica mea, alături de care urma să-mi petrec întreaga viaţă, după cum ajunsesem să-mi dau seama, în cele din urmă, în seara aceea! Eram însă obsedat de Füsun. Încercam, pe de o parte, să o zăresc în mulţimea celor care dansau, iar pe de altă parte eram prudent, pentru că nu doream să fie martoră la fericirea pe care o trăiam alături de Sibel. Ca să-mi reuşească, m-am angajat în diverse replici şi am făcut glume cu cei care dansau. Cât despre aceştia, îmi zâmbeau cu indulgenţă, aşa cum procedezi cu un viitor însurăţel care s-a îmbătat la sfârşitul propriei logodne.

La un moment ne-am pomenit dansând umăr lângă umăr cu îndrăgitul foiletonist al vremii, care făcea pereche cu o brunetă nostimă:

— Celâl Bey, i-am spus eu, dragostea nu seamănă cu scrisul la gazetă, nu-i aşa? i-am spus eu.

Când ne-am pomenit alături de Nurcihan şi Mehmut, m-am comportat cu ei de parcă ar fi fost iubiţi de multă vreme. I-am spus ceva în franceză şi lui Zümrüt Hanim, care ori de câte ori venea la mama în vizită vorbea franţuzeşte, fie că era cazul, fie că nu, pretextând că nu voia ca servitorii să priceapă ce spunea, dar ceea ce-i făcea să râdă pe cei cu care vorbeam nu era umorul conţinut în glumele mele, ci starea de turmentare în care mă găseam. Sibel renunţase la ideea de a mai dansa cu mine un dans de neuitat şi-mi şoptea la ureche că mă iubea foarte mult, că eram nespus de simpatic când eram beat, că-şi cerea scuze dacă mă indispusese cu interesul ei pentru peţit, dar că făcuse ceea ce făcuse pentru fericirea prietenilor noştri şi că Zaim cel nedemn de încredere o agăţase în acele momente, după Nurcihan, pe fata aceea care era rudă de departe cu mine. I-am spus, încruntând din sprâncene, că Zaim era, de fapt, un om foarte de treabă şi un prieten de mare încredere. Am adăugat, totodată, că Zaim se întreba de ce se purta ea urât cu el.

— Ai vorbit cu Zaim de mine? Ce-a zis? a întrebat Sibel.

În tăcerea care se aşternuse între două melodii, ne-am pomenit din nou lângă ziaristul Celâl Salik, cu care glumisem ceva mai devreme.

— Kemal Bey, am descoperit care este legătura între un foileton bun şi dragoste, a spus el.

— Care ‘?

— Şi dragostea, şi foiletonul ne fac, cu siguranţă, fericiţi acum. Dar frumuseţea şi forţa amândurora se măsoară prin faptul că nu-ţi ies deloc din minte.

— Maestre, te rog să scrii despre asta într-o bună zi, am spus eu, dar el nu era cu urechea la mine, ci la doamna brunetă cu care dansa.

În aceeaşi clipă i-am văzut lângă noi pe Füsun şi pe Zaim. Füsun îi şoptea ceva, înclinând mult capul înspre gâtul lui, iar Zaim zâmbea satisfăcut. Am simţit că atât Füsun, cât şi Zaim ne vedeau foarte bine, dat fiind faptul că erau atât de aproape de noi, dar se prefăceau că nu ne vedeau, rotindu-se în ritmul muzicii.

Am antrenat-o pe Sibel în direcţia lor, fără să întrerup prea mult armonia dansului, şi ne-am izbit de ei cu repeziciune, ca un galion de corsari care ajunge din urmă o corabie de negustori, pe urmele căreia se află, izbind-o la pupă:

— Aaa, ne scuzaţi! am spus eu. Ha, ha! Ce mai faceţi?

Expresia fericită şi nespus de confuză de pe chipul lui Füsun m-a făcut să-mi revin şi am intuit imediat că starea de chercheleală în care mă aflam avea să constituie o bună scuză pentru cele petrecute. Am dat drumul mâinii lui Sibel şi ne-am răsucit împreună spre Zaim:

— Ce-ar fi să dansaţi puţin amândoi, am spus eu.

Zaim şi-a tras mâna de pe talia lui Füsun.

— Consideri că Sibel are o părere greşită despre tine, am spus eu. Iar tu vrei, pesemne, să-i adresezi nişte întrebări lui Zaim!

I-am împins unul către celălalt de la spate, cu aerul că făceam un sacrificiu pentru a-i determina să se împrietenească. Când Sibel şi Zaim au început să danseze, bosumflaţi, am schimbat, preţ de o clipă, o privire cu Fusun. Apoi am cuprins-o pe după mijloc şi am rotit-o uşor, în paşi de pas, purtând-o departe de locul acela, cu emoţia unui îndrăgostit care o răpeşte pe fata iubită de el.

Cum aş putea să descriu pacea care m-a cuprins de cum am luat-o în braţe? Zarva necruţătoare ce-mi răsuna necontenit în minte şi pe care o puneam pe seama mulţimii, zdrăngănitul orchestrei şi geamătul oraşului nu reprezentau altceva decât neplăcerea de-a mă afla departe de ea. Sufletul îmi era învăluit de un soi de tăcere a fericirii., profunda, nespus de moale şi catifelată, aşa cum se întâmplă cu bebeluşii ale căror lacrimi nu contenesc decât în braţele unei anumite persoane. Pricepeam, după privirile ei, că şi Füsun încerca aceeaşi fericire, simţeam că tăcerea noastră însemna că eram conştienţi de fericirea pe care ne-o dăruiam reciproc unul altuia şi voiam ca dansul acela sa nu se mai sfârşească niciodată. Mi-am dat însă seama curând, plin de nelinişte, că tăcerea care domnea intre noi avea o cu totul altă semnificaţie pentru ea: tăcerea lui Füsun însemna că trebuia să-i răspund chiar atunci la întrebarea aceea esenţială („Ce se va întâmpla cu noi?”) peste care trecusem cu uşurinţă, dând-o pe glumă. Am dedus că de aceea şi venise acolo. Interesul pe care i-l arătaseră bărbaţii în timpul logodnei, admiraţia pe care o zăream până şi în privirile copiilor îi dăduseră încredere şi-i atenuaseră suferinţă. Poate că şi ea mă privea ca pe o „distracţie de moment”. Sentimentul că seara era pe sfârşite se amesteca în mintea mea întunecată de băutură, care funcţiona însă foarte bine în acele momente, cu neliniştea şi cu teama de a nu o pierde.

— Dacă doi oameni se iubesc, aşa ca noi, nimeni nu se poate pune între ei, nimeni, am spus eu, fără a-mi fi pregătit dinainte vorbele care"mi ţâşneau din gură, ba chiar mirându-mă şi eu de ele. Cei care se iubesc asemenea nouă poartă în suflete un sentiment de consolare care nu se sfârşeşte niciodată, chiar şi în cele mai proaste zile ale lor, chiar şi atunci când îşi fac unul altuia cele mai crude şi mai anapoda lucruri, deoarece ştiu că nimic nu le va putea slei dragostea. Să fii însă convinsă că de-acum încolo am să pun capăt acestor lucruri, am să mă îndrept. Mă asculţi?

— Te ascult.

Când am fost sigur că nimeni dintre cei care dansau în jurul nostru nu se uita la noi, am spus:

— Ne-am întâlnit într-un moment foarte nefericit. N-aveam cum să ne dăm seama imediat, din primele zile, de iubirea adevărată pe care urma s-o trăim. Dar de acum încolo am să readuc lucrurile pe făgaşul firesc. Prima noastră grijă, acum, este examenul tău de mâine. În seara asta nu trebuie să-ţi mai frământţi mintea cu astfel de probleme.

— Ce va fi de acum încolo, asta să-mi spui!

— Ce-ar fi să ne vedem mâine, la fel ca întotdeauna (vocea mi-a tremurat o clipă), la ora două, după ce ieşi de la examen, la blocul Compasiunea? Am să-ţi explic atunci pe îndelete ce-am să fac de-acum încolo. Dacă n-ai încredere în mine, n-ai să mă mai vezi niciodată.

— Nu, am să vin dacă-mi spui acum.

Era atât de minunat să mă gândesc, cu mintea înceţoşată de băutură, în vreme ce-i atinge am umerii minunaţi şi braţele de culoarea mierii, că a doua zi, la ora două, avea să vină la mine, că urma să facem dragoste, ca de obicei, şi că n-aveam să mă mai despart niciodată de ea, până la sfârşitul vieţii, încât în clipa aceea mi-am dat seama că trebuia să fac totul pentru a o revedea.

— De-acum, nu va mai sta nimeni între noi, am spus eu.

— Bine, atunci vin mâine, după examen, iar tu sper că n-ai să te răzgândeşti şi ai să-mi explici cum ai să procedezi.

I-am apăsat cu tandreţe mâna pe şold, timp în care continuam să ne menţinem foarte ţepeni, şi am încercat s-o trag spre mine, urmând ritmul muzicii. Faptul că mi-a rezistat şi că nu s-a rezemat de mine m-a aţâţat şi mai mult. Simţind însă că vedea în tentativa mea de a o îmbrăţişa în faţa tuturor mai mult un semn de beţie decât de dragoste mi-am venit în fire.

— Trebuie să stăm jos, mi-a spus ea în aceeaşi clipă. Simt că se uită lumea la noi.

Se desprindea din braţele mele.

— Du-te repede şi culcă-te, i-am şoptit eu. Iar la examen gândeşte-te că te iubesc foarte mult.

Când m-am întors, la masa noastră nu se aflau decât Berrin şi Osman, care se ciorovăiau posomorâţi.

— Eşti bine? m-a întrebat Berrin.

— Sunt foarte bine, am spus eu şi m-am uitat la masa în dezordine şi la scaunele goale.

— Sibel a renunţat la dans, iar Kenan Bey a dus-o la masa celor de la Satsat. Par să joace ceva acolo.

— A fost bine că ai dansat cu Füsun, a spus Osman. Purtarea distantă a mamei este, până la urmă, o greşeală. Atât Füsun, cât şi ceilalţi trebuie să ştie că familia este preocupată de fată, că am uitat de aiureala cu concursul de frumuseţe, dar că suntem cu ochii pe ea. Mă îngrijorează. She thinks she is too beautiful. Are rochia prea decoltată. În şase luni a trecut de la copilărie la maturitate şi s-a emancipat. Dacă nu face curând un mariaj onorabil, cu un bărbat cinstit, o să ajungă subiect de cleveteală, iar apoi o să fie nefericită. Ce zice?

— Se pare că mâine are examenul de admitere la facultate.

— Iar ea continuă să danseze, nu-i aşa? E trecut de ora douăsprezece.

A văzut-o îndreptându-se către masa ei.

— Mi-a plăcut, într-adevăr, Kenan ăsta al tău. Uite, să se mărite cu el.

— Să le spun? am strigat eu de la distanţă.

Aceasta pentru că, împotriva a ceea ce-mi cerea fratele meu mai mare încă din copilărie, nu mă oprisem să-l ascult cu atenţie când începuse să vorbească, ci mă-ndreptasem agale către celălalt capăt al grădinii.

Mi-am amintit apoi mereu, ani de zile, cât de fericit şi de bine dispus eram în timp ce mă-ndreptam, la ceasul acela târziu din noapte, dinspre masa noastră spre mesele din spate, la care se aflau angajaţii de la Satsat şi Füsun. Pusesem deja lucrurile la punct, iar peste treisprezece ore şi patruzeci şi cinci de minute urma să mă-ntâlnesc cu ea la blocul Compasiunea. Aveam în fată o viaţă minunată, care făgăduia fericire, întocmai ca strălucitoarea noapte de pe Bosfor pe care o zăream înaintea mea. Râdeam şi glumeam cu fete frumoase, istovite de dans, care purtau rochii cu decolteuri fermecătoare, cu oaspeţi care rămăseseră până la sfârşitul seratei, cu prietenii mei din copilărie şi cu doamne în vârstă, afectuoase, pe care le cunoşteam de treizeci de ani, şi pe de altă parte cugetam, cu o parte a minţii, ca măsură de precauţie, că dacă lucrurile aveau să ajungă foarte departe, aveam să mă căsătoresc, în cele din urmă, cu Füsun, nu cu Sibel.

Sibel participase la o „şedinţă" de spiritism organizată la masa în neorânduială a angajaţilor de la Satsat, nu atât în virtutea unei cunoaşteri autentice a spiritismului, cât a matolelii care pusese stăpânire pe toţi. Cum „spiritele", invocate fără prea mare seriozitate, nu se arătaseră, mesenii se risipiseră. Cât despre Sibel, aceasta se mutase la masa aproape goală de alături, aşezându-se lângă Füsun şi Kenan. Cum între ei se înfiripase imediat o conversaţie, m-am îndreptat într-acolo. De îndată ce a văzut însă că mă apropiam, Kenan a vrut s-o invite pe Füsun la dans. Füsun, care mă văzuse, l-a refuzat, pretextând că o jenau pantofii. Atunci, Kenan s-a ridicat şi s-a dus să danseze cu altcineva, în ritmul vioi al unuia dintre dansurile la modă pe atunci, de parcă la mijloc nu s-ar fi aflat Füsun, ci dansul în sine. În felul acesta, mi-a

rămas mie scaunul gol dintre Füsun şi Sibel, care se afla la marginea mesei ocupate de cei de la Satsat, cu mult mai puţini ocupanţi decât la-nceput. M-am aşezat între ele. Cât de mult mi-aş fi dorit să ne fotografieze cineva în acele clipe şi să expun apoi, după ani de zile, acea fotografie!

De cum m-am aşezat pe scaunul dintre ele, am băgat de seamă cu satisfacţie că Füsun şi Sibel discutau problema invocării spiritelor pe un ton extrem de politicos, formal, de parcă ar fi fost două doamne din Nişantaşi care se cunoşteau de multă vreme şi care se preţuiau reciproc, de la distanţă. Füsun, despre care socoteam că avea o educaţie religioasă precară, a spus că spiritele existau, desigur, „aşa cum ne spunea propria religie", dar că strădania noastră, a celor care vieţuiam în lumea aceasta, de a vorbi cu ele era contrară credinţei şi reprezenta un păcat. Aceasta era părerea tatălui ei, către care a aruncat o privire şi care se afla la masă alăturată.

— Odată, acum trei ani, am nesocotit cuvântul tatei şi am participat, de curiozitate, la o şedinţă de invocare a spiritelor, alături de colegele mele de liceu, a spus Füsun Am scris pe o hârtie, fără să judec prea mult, numele unui prieten din copilărie la care ţinusem foarte mult şi căruia-i pierdusem urma… Dar spiritul celui căruia-i scrisesem acolo numele fără convingere, ba chiar în bătaie de joc, mai mult, ca să mă aflu şi eu în treabă, a venit, iar eu am avut mari remuşcări.

— De ce?

— Mi-am dat imediat seama, după felul în care se cutremura cana, că Necdet, prietenul meu dispărut, suferise foarte mult. Pe măsură ce cana tresălta, de parcă s-ar fi zguduit de la sine, simţeam că Necdet voia să-mi spună ceva. Apoi, deodată, s-a aşternut tăcerea… Toată lumea a spus că persoana respectivă murise chiar atunci… De unde ştiau?

— De unde să ştie? a spus Sibel.

— În aceeaşi seară, în timp ce căutam prin dulapuri o mănuşă pierdută, am găsit în fundul unui sertar o mănuşă pe care mi-o dăruise Necdet cu ani în urmă. Poate că era vorba de o coincidenţă… Eu n-am considerat însă că era aşa. Am dedus de aici că atunci când îi pierdem pe cei dragi, nu trebuie să-i tulburăm cu jocurile de invocare a spiritelor… Un obiect menit să ne amintească de ei, ştiu eu, chiar şi un cercel, de pildă, ne poate mângâia cu mult mai profund, vreme de ani de zile.

— Draga mea Füsun, iubita mea, haide să mergem acasă, a spus tanti Nesibe. Mâine dimineaţă ai examen, ca să nu mai spun că, uite, tatălui tău i se închid ochii.

— Încă un minut, mamă! a spus Füsun, hotărâtă.

— Nici eu nu cred deloc în invocarea spiritelor, a spus Sibel. Dar nu ratez niciodată, când sunt invitată să particip la asemenea lucruri, jocurile la care se dedau oamenii, ca să văd de ce anume se tem.

— Dacă vă este foarte dor de un om pe care-l iubiţi, ce anume preferaţi? a întrebat Füsun. Să vă reuniţi prietenii şi să-i invocaţi spiritul, sau să descoperiţi un lucru care-i aparţinea cândva – o cutie de ţigări, de pildă?

În timp ce Sibel căuta un răspuns elegant, Füsun s-a ridicat brusc, s-a întins spre masa de alături, a luat o geantă şi ne-a aşezat-o în faţă.

Cât despre geanta aceasta, ea îmi aduce aminte de ruşinea mea, de jena de a vă fi vândut un lucru contrafăcut, a spus eu.

Nici măcar nu-mi dădusem seama, când o văzusem, la început, pe braţul lui Füsun, că era vorba de geanta „aceea". Dar oare n-o cumpărasem eu de la buticul Şanzelize, de la Şenay Hanim, cu puţin timp înaintea celei mai fericite clipe a vieţii mele, pentru ca apoi să mă întâlnesc pe stradă cu Füsun şi s-o aduc înapoi, la blocul Compasiunea? Geanta Jenny Colon se afla acolo şi cu o zi înainte. Cum de ajunsese în locul acela? Eram confuz, de parca m-aş fi aflat în faţa unui scamator.

Geanta aceea vi se potriveşte foarte bine, a spus Sibel. Se armonizează atât de bine cu nuanţele dumneavoastră de portocaliu şi cu pălăria, încât v-am invidiat de cum v-am văzut. Îmi pare rău că am trimis-o înapoi. Sunteţi foarte frumoasă!

Mi-am dat seama că Şenay Hanim avea multe alte genţi Jenny Colon contrafăcute. Pesemne că după ce mi-o vânduse mie pe aceea, pusese o alta, nouă, în vitrina buticului Şanzelize şi-i dăduse una şi lui Füsun, ca s-o poarte în seara aceea.

— După ce v-aţi dat seama că geanta era falsă, n-aţi mai dat deloc pe la Şanzelize, a spus Füsun, zâmbindu-i lui Sibel cu drăgălăşenie. Asta m-a necăjit, dar aveţi, desigur, foarte mare dreptate.

A deschis geanta şi i-a arătat interiorul acesteia.

— Maiştrii noşti imită, cu siguranţă, foarte bine produsele europene, dar bineînţeles că cei ca dumneavoastră, care ştiu despre ce e vorba, îşi dau seama din ochi că mărfurile lor nu sunt autentice. Am să vă spun însă acum ceva.

A înghiţit o clipă în sec, a tăcut şi am crezut că urma să plângă. Dar s-a recules şi a început să-şi rostească, încruntată, discursul, pe care socoteam că-l pregătise cu grijă de-acasă:

— Pentru mine n-are nici o importanţă dacă un lucru este de producţie europeană sau nu... Nu mi se pare important nici că e autentic sau fals... După mine, oamenii nu vor să se folosească de o imitaţie pentru că se tem că s-ar putea „deduce că lucrul acela a fost cumpărat ieftin", nicidecum pentru că ar fi vorba de o contrafacere. Pentru mine, partea proastă este, desigur, că nu se acordă însemnătate obiectului în sine, ci mărcii pe care o poartă acesta. Există, cu alte cuvinte, oameni care nu acordă însemnătate propriilor sentimente, ci spuselor celorlalţi... (M-a privit o clipă.) Am să-mi amintesc mulţi ani de această seară, datorită genţii. Vă felicit din inimă, a fost o petrecere de neuitat.

Draga mea s-a ridicat în picioare şi ne-a sărutat pe obraji strângându-ne amândurora mâinile. Tocmai când era pe picior de plecare, ochii i-au căzut asupra lui Zaim, care se apropia de masa alăturată, şi s-a întors spre Sibel:

— Zaim Bey şi logodnicul dumneavoastră sunt foarte buni prieteni, nu-i aşa? a întrebat ea.

— Da, aşa este, a spus Sibel.

În timp ce Füsun îl lua pe tatăl ei de braţ şi pleca, Sibel, a spus:

— De ce m-a întrebat asta?

Dar nu părea s-o dispreţuiască: se poate spune că nutrea faţă de ea o afecţiune deosebită, ba chiar duioşie.

În timp ce Füsun se îndepărta puţin câte puţin, încadrată de mama şi de tatăl ei, am privit în urma ei cu dragoste şi admiraţie.

Zaim s-a aşezat la masa noastră, alături de mine:

— La masa din spate, unde stăteau cei de la companie, s-au făcut toată seara glume pe socoteala ta şi a lui Sibel, a spus el. Te previn, ca prieten.

— Nu se poate, ca să vezi! Ce fel de glume?

— Kenan i-a povestit lui Füsun, iar ea mi-a povestit mie... Füsun avea inima zdrobită. Pentru că cei de la Satsat ştiau că în fiecare seară, după ce pleca toată lumea, te întâlneai cu Sibel şi făceaţi dragoste pe canapeaua din biroul patronului...

La asta se refereau glumele.

— Ce s-a mai întâmplat acum? a întrebat Sibel, revenind la noi. Ce te-a indispus iar?

25. Calvarul aşteptării.

N-am putut dormi toată noaptea. Mă temeam să n-o pierd pe Füsun. De fapt, în ultimele săptămâni mă văzusem destul de rar cu Sibel la Satsat, dar amănuntul acesta nu mai avea acum nici o valoare. Către dimineaţă am aţipit puţin. Apoi, de cum m-am trezit, m-am bărbierit, am ieşit în oraş şi am hoinărit multă vreme pe străzi. La întoarcere am lungit drumul şi am trecut prin faţa clădirii Universităţii Tehnice din Taşkişla, veche de o sută cincisprezece ani, unde dădea examen Füsun. În jurul porţii impunătoare pe care ieşeau cândva ofiţeri otomani cu fesuri şi mustăţi în furculiţă, ce fuseseră la instrucţie24, stăteau, înşiraţi pe mai multe rânduri, mame îmbrobodite cu basmale şi taţi care trăgeau din ţigară, în aşteptarea copiilor, care dădeau atunci examen. Ochii mei au căutat-o zadarnic pe tanti Nesibe printre părinţii care citeau ziare, stăteau la taifas ori contemplau cerul cu priviri absente. Între ferestrele înalte ale clădirii de piatră se mai vedeau încă orificiile provocate de gloanţele soldaţilor din Armata Acţiunii, care îl detronase pe sultanul Abdülhamit cu şaizeci şi şase de ani în urmă. Am ridicat ochii către una dintre ferestrele acelea, implorându-l pe Dumnezeu s-o ajute pe Füsun, care se afla înăuntru şi răspundea la întrebări, şi să mi-o trimită după examen voioasă şi plină de voie bună.

Dar Füsun n-a venit în ziua aceea la blocul Compasiunea. Mă gândeam că era furioasă pe mine şi că avea să-i treacă. Când soarele puternic de iunie a ajuns să încingă încăperea, strecurându-se printre draperii, trecuseră deja două ore de la ora noastră obişnuită de întâlnire. Vederea patului gol mă făcea să sufăr, aşa încât am ieşit din nou, am bătut străzile şi am încercat să mă conving singur, uitându-mă la soldaţi care-şi omorau vremea prin parcuri duminica după-amiaza la familiile fericite, însoţite de copii, care aruncau grăunţe porumbeilor, la persoanele aşezate pe băncile de pe ţărmul mării, care

contemplau vapoarele sau îşi citeau ziarele, că Füsun avea să se arate a doua zi, la ora noastră obişnuită N-a venit însă nici a doua zi, nici în următoarele patru zile.

Mă duceam în fiecare zi la blocul Compasiunea, la ora la care ne vedeam de obicei, şi începeam să aştept. Când mi-am dat seama că aşteptarea nu făcea decât să-mi sporească suferinţa, pentru că ajungeam la apartament devreme, am decis să nu mă mai duc acolo înainte de două fără cinci. Pătrundeam în casă tremurând de nerăbdare; în primele zece-cincisprezece minute, dragostea mea se îngemăna cu durerea şi speranţa, iar durerea, pe care o percepeam undeva între pântece şi inimă, intra în conflict cu emoţia, pe care o percepeam în nas şi frunte. Din vreme în vreme aruncam câte o privire printre draperii, afară, rămâneam cu ochii pironiţi asupra petelor de rugină care mâncau felinarul aflat în faţa intrării, făceam puţină ordine prin cameră, ascultam sunetele iscate de paşii celor ce treceau pe strada aflată cu un etaj mai jos decât mine, iar uneori asemuiam pocnetul hotărât al tocurilor vreunei încălţări de damă cu zgomotul paşilor ei. Dar sunetele de paşi treceau mai departe, fără a încetini, şi îmi dădeam seama, întristat, că persoana care închidea uşa de la intrare iscând un zgomot uşor, asemenea celui făcut de ea, era altcineva – o persoană care ieşea din bloc.

Aş putea istorisi cel mai bine modul în care îmi petreceam cele zece-cincisprezece minute în care ajungeam să accept treptat că Füsun n-avea să mai apară în ziua aceea cu ajutorul ceasului, al beţelor arse şi al mănunchiurilor de chibrituri. Ascultam tălăzuirea durerii pe care o purtam în mine rătăcind prin camere, privind pe fereastră sau, uneori, înţepenind în vreun cotlon, fără a face vreo mişcare. Ceasurile din apartament ticăiau, iar în răstimpul acela mintea mea să căznea să domolească durerea, jucându-se cu minutele şi secundele. În minutele care se scurgeau până la ora întâlnirii noastre obişnuite, în sufletul meu înmugurea, precum o floare de primăvară, sentimentul că „astăzi, da, acum vine”. În clipele acelea, îmi doream ca timpul să se scurgă mai repede, aşa încât să mă văd mai degrabă cu iubita mea. Dar cele cinci minute refuzau să treacă. Cugetam o clipă, cu limpezime, că, de fapt, mă amăgisem singur, că, la drept vorbind, nu voiam deloc să treacă timpul, pentru că Füsun n-avea, poate, să vină. Când se făcea ora două fix nu mai izbuteam să-mi dau seama dacă trebuia să mă bucur că venise ora întâlnirii, sau să mă întristez, pentru că fiecare clipă care se scurgea din acel moment diminua posibilitatea sosirii ei. Deoarece ştiam, asemenea călătorului aflat pe un vapor care se îndepărtează de debarcader, că fiecare secundă care trecea mă îndepărta, de fapt, de iubita mea, pe care o lăsam în urmă, încercam să mă conving că nu trecuseră prea multe minute şi, spre a reuşi acest lucru, concepeam în minte mici „mănunchiuri” de clipe şi minute. Nu trebuia să mă întristez secundă de secundă şi minut de minut, ci doar o dată la cinci minute! Folosindu-mă de această metodă sfârşeam prin a amâna până în ultimul minut durerea pe care o încercam vreme de cinci minute. Când era imposibil să mai neg că trecuseră primele cinci minute, adică atunci când se vădea că întârzia,

durerea îmi străpungea inima ca un piron; mă gândeam, disperat, că Füsun venea întotdeauna la întâlniri cu cinci-zece minute mai târziu (atunci nu-mi mai puteam da seama cât de real era acest lucru), iar în primele minute ale următorului „mănunchi" de cinci minute sufeream mai puţin – îmi imaginam, plin de speranţă, că urma să sune la uşă în curând şi că, aşa cum se întâmplase la cea de-a doua întâlnire a noastră, aveam să mă pomenesc deodată cu ea în faţa mea. Îmi imaginam că, atunci când avea să sune la uşă, aveam să mă supăr pe ea pentru că nu venise în celelalte zile, sau că aveam s-o iert de îndată ce aveam s-o văd. Aceste reverii, care durau foarte puţin, erau însoţite şi de amintiri, iar atunci îmi aminteau de ea ceaşca aceasta, din care băuse Füsun ceai la prima noastră întâlnire, sau vaza aceasta mică, veche, pe care o luase în mână fără vreo ţintă precisă, în timp ce se-nvârtea nerăbdătoare prin apartament. După ce mă încăpăţânam puţin să nu admit, de disperare, că trecuseră şi cel de-al patrulea, şi cel de-al cincilea minut din acele „mănunchiuri" de cinci minute, raţiunea mea era silită să admită că n-avea să vină nici în ziua aceea, iar durerea pe care o purtam în mine devenea atât de intensă încât, pentru a o putea indura, mă repezeam în pat, de parcă aş fi fost bolnav.

26. Localizarea anatomică a suferinţei din dragoste.

Am făcut un semn pe această imagine aflată pe afişele publicitare consacrate analgezicului Paradison, care înfăţişează interiorul organismului şi care îmi atrăsese pe atunci atenţia în vitrinele farmaciilor din Istanbul, ca să le pot arăta vizitatorilor muzeului nostru zonele în care s-a ivit, s-a amplificat şi a difuzat durerea pe care mi-o pricinuia dragostea. Trebuie să precizez, pentru cititorii care n-au cum să vadă muzeul, că punctul în care durerea atingea cea mai mare intensitate se găseşte în zona superioară stângă a stomacului. Atunci când prindea să se-nteţească, durerea se răspândea imediat, aşa cum se vede în figura amintită, în golul dintre piept şi stomac. În asemenea momente nu se mai mărginea la partea stângă a trupului, ci migra şi în partea dreaptă. Aveam senzaţia că cineva răsucea în mine o şurubelniţă sau o bucată de fier înroşit în foc, care îmi era înfiptă apoi în carne. Era ca şi cum în tot pântecele, începând cu stomacul, mi s-ar fi acumulat fluide înţepătoare, acide, ca şi cum de organele mele interne s-ar fi lipit mici stele de mare, usturătoare şi lipicioase. Durerea, care pe măsură ce se înteţea, se şi propaga, răzbătea pretutindeni, în frunte, în ceafă, în spate, în reveriile mele, şi mă apăsa, de parcă ar fi fost gata-gata să mă sufoce. Uneori se concentra în zona ombilicului, chiar în jurul orificiului acestuia, aşa cum am indicat în imagine, îmbrăcând parcă formă de stea, îmi umplea gâtul şi gura cu un lichid concentrat, acid, şi mă speria de parcă ar fi fost gata să mă înăbuşe, iar de acolo îmi stârnea zvâcnete în tot corpul şi mă făcea să gem. Dacă izbeam peretele cu mâna ori făceam mişcări de gimnastică forţându-mi trupul asemenea unui sportiv, izbuteam să-mi uit o clipă suferinţa; simţeam însă că aceasta mi se strecura în sânge chiar şi în momentele în care slăbea în intensitate, asemenea picăturilor de apă care se scurg dintr-un robinet ce nu poate fi niciodată închis pe de-a-ntregul. Durerea

îmi urca uneori până în gât, silindu-mă să înghit în sec, iar alteori mi se răspândea pe spate, pe umeri, în braţe. Întotdeauna se afla însă, în mod esenţial, în stomac – acela era centrul ei.

În ciuda acestor trăsături palpabile, mai ştiam şi că durerea era ceva care privea cugetul şi sufletul meu, numai că nu puteam să purced la curăţenia pe care s-ar fi cuvenit să mi-o fac în minte ca să mă eliberez de ea. Cum nu mai trăisem niciodată aşa ceva, eram stăpânit de o confuzie mentală desăvârşită, asemenea unui comandant orgolios care se confruntă pentru prima oară cu un raid. Mai mult, eram animat de o speranţă care-mi făcea durerea suportabilă şi care, din această pricină, o şi prelungea, dar şi de foarte multe motive şi iluzii care mă-ndemnau să cred, cu fiecare nouă zi, că Füsun ar fi putut veni la blocul Compasiunea.

În clipele în care îmi păstram cumpătul, mă gândeam că se supărase pe mine, că mă pedepsea pentru păcatele mele, ca, de pildă, pentru faptul că-i tăinuisem întâlnirile mele cu Sibel de la birou, ca să nu mai vorbim de logodna mea cu ea, pentru faptul că urzisem intrigi la petrecere ca s-o ţin departe de Kenan şi, desigur, pentru că nu izbutisem să rezolv problema cercelului. Simţeam însă limpede că absenţa fericirii fără egal pe care ne-o dăruiau clipele noastre de dragoste reprezenta o pedeapsă pe care Füsun şi-o aplica în aceeaşi măsură şi ei, nu numai mie, şi că nici ea n-avea s-o poată indura prea mult, aşa cum n-o puteam indura nici eu.

Trebuia să rabde durerea, s-o întâmpin cu răbdare, să strâng din dinţi în vreme ce mi se răspândea în trup, aşa încât atunci când urma să ne revedem să accepte şi ea situaţia în care mă găseam. De îndată ce gândeam acest lucru eram cuprins de păreri de rău şi sufeream pentru că, mânat de gelozie, trimisesem invitaţia aceea la logodna, sau pentru că nu-i găsisem şi nu-i înapoiasem cercelul pierdut, sau pentru că nu-mi rezervasem mai mult timp pentru a o învăţa foarte serios matematică, sau pentru că nu mă dusesem într-o seară la cină spre a le înapoia, ei şi familiei ei, tricicleta aceea din copilărie. Durerea pe care mi-o pricinuiau mustrările de cuget era mai răsfrântă spre interior şi îmi afecta pulpele şi măruntaiele, vlăguindu-mă în chip ciudat. Atunci când mă cuprindea nu mai eram în stare să stau în capul oaselor şi-mi doream să mă reped în pat, „covârşit de remuşcare”.

Alteori cugetam că la mijloc era examenul de admitere, care se isprăvise prost. Apoi îmi imaginam, copleşit de regrete de felul acesta îmi alinau durerea şi mă făceau să mă gândesc că tocmai lucram cu ea stăruitor la matematică, iar reveriile că la sfârşitul lecţiilor urma să facem dragoste. Aceste fantezii se asociau cu unele clipe minunate survenite pe parcursul fericitelor ore petrecute împreună, iar atunci începeam să mă supăr pe ea pentru că nu-şi ţinuse făgăduiala pe care mi-o făcuse când dansam la logodnă, adică nu-şi ţinuse promisiunea de a veni la mine îndată după examen, şi că nici măcar nu-mi oferise vreo justificare în această privinţă. Adăugam acestei supărări şi furia pe care mi-o provocau alte greşeli mărunte pe care le săvârşise, precum faptul că încercase să-mi stârnească gelozia la petrecere sau faptul că plecase urechea la

ironiile celor de la Satsat la adresa mea, şi încercam să mă folosesc de aceste sentimente pentru a mă ţine departe de ea şi a răspunde astfel dorinţei ei de a mă pedepsi prin tăcere.

În ciuda tuturor acestor supărări mărunte, a momentelor de renaştere a speranţelor şi a celorlalte şiretlicuri la care recurgeam pentru a mă amăgi, vineri, către ora două şi jumătate, când mi-am dat seama din nou că nu avea să vină, am sfârşit prin a-mi recunoaşte înfrângerea. Durerea devenise ucigătoare, nemiloasă şi mă devora ca o fiară sălbatică care nu preţuieşte deloc viaţa victimei sale. Zăceam pe pat ca un mort, adulmecam cearşafurile impregnate de mirosul ei, îmi aminteam cât de fericiţi eram când făceam dragoste acolo, cu şase zile în urmă, şi mă întrebam cum aveam să pot trăi fără ea, timp în care a prins să se deştepte-n mine o senzaţie insuportabilă de gelozie amestecată cu mânie. Mă gândeam că îşi găsise imediat un alt iubit. Suferinţa pe care mi-o insufla gelozia pornea din mintea mea, declanşa durerea din dragoste pe care o simţeam cuibărită-n stomac şi mă târa, în scurtă vreme, către un soi de urgie. Îmi imaginam, de pildă, că rivalul meu era Kenan, Turgay Bey, ba chiar Zaim, sau o altă persoană pe care Füsun o descoperise imediat printre numeroşii ei admiratori; fantezia aceasta ruşinoasă, care mă sleia de puteri, îmi venise în minte şi cu alte prilejuri, dar acum nu mai izbuteam deloc să-i pun stavilă. Desigur că o femeie căreia-i plăcea atât de mult să facă dragoste şi-ar fi dorit s-o facă şi cu alţi bărbaţi. În plus, supărarea la adresa mea avea s-o conducă la răzbunare. Deşi puteam să-mi dau seama, cu acea parte a minţii care izbutise să rămână raţională, că eram orbit de gelozie, mă abandonasem în mod conştient acestui sentiment înjositor, care-mi luase în stăpânire tot trupul cu o forţă nimicitoare. Simţind că dacă n-aveam să mă duc imediat la buticul Şanzelize urma să-mi pierd cumpătul de atâta patimă şi mânie, am plecat de-acasă în fuga mare.

Îmi amintesc că m-am îndreptat aproape în goană spre bulevardul Teşvikiye, pradă unei speranţe care-mi făcea inima să bată năvalnic. Gândul că aveam s-o revăd peste puţin timp îmi luase în asemenea măsură mintea în stăpânire, încât nici măcar nu mă mai gândeam ce anume urma să-i spun. Ştiam că de îndată ce aveam s-o văd, întreaga mea suferinţă avea să contenească, măcar pentru o vreme. Trebuia să mă asculte, aveam ceva să-i spun. Oare aşa vorbiserăm noi în timp ce dansam? Trebuia să ne ducem la o cofetărie şi să stăm de vorbă.

În timp ce auzeam răsunând clopoţelul de la uşa buticului Şanzelize, mi s-a strâns inima: canarul nu mai era la locul lui obişnuit. Pricepusem că Füsun nu era acolo, dar, mânat de teamă şi neputinţă, încercam să mă conving că se ascundea în încăperea din spate.

— Poftiţi, Kemal Bey, a spus Şenay Hanim, cu un zâmbet diabolic.

— Aş vrea să văd puţin geanta aceea de seară, brodată cu alb, din vitrină, am şoptit eu.

— Aaa, e un articol de bună calitate, a spus ea. Sunteţi foarte atent. Ori de câte ori soseşte câte-un lucru frumos la magazin, sunteţi primul pe care-l

vedem – dumneavoastră Sunteţi cel care-l cumpără. Am primit-o abia de curând de la Paris. Clipsul e cu piatră preţioasă. Are înăuntru portmoneu şi oglindă. E lucrată manual.

În timpul acesta lăuda, fără să facă economie de vorbe, geanta pe care se dusese şi-o scosese alene din vitrină.

Am aruncat o privire spre camera din spate, care avea draperiile trase, dar Füsun nu era acolo. M-am prefăcut că examinez răbdător poşeta elegantă, brodată cu flori pe care mi-o adusese femeia şi n-am făcut nici un comentariu privitor la cifra şocantă pe care mi-o avansase ca preţ. În timp ce împacheta geanta, zgripţuroaica mi-a spus că toată lumea îi povestise pe larg despre atmosfera minunată în care decursese logodna. I-am cerut, doar pentru a mai cumpăra un obiect scump, să-mi împacheteze şi o pereche de butoni de cămaşă pe care-mi picaseră ochii. Văzând bucuria care i se oglindea pe chip, am prins curaj şi am spus:

— Ce s-a întâmplat cu fata aceea care este rudă cu noi, azi nu e aici?

— Aaa, nu ştiţi? Füsun a renunţat brusc la serviciu.

— Aşa?

Intuise imediat că o căutam pe Füsun, dedusese că nu ne mai văzuserăm şi mă privea cercetătoare, încercând să-şi dea seama ce anume se petrecuse.

M-am stăpânit şi n-am mai întrebat-o nimic. În ciuda durerii pe care o încercam, am băgat imperturbabil mâna dreaptă în buzunar, ca să nu vadă că nu purtam inelul de logodnă. În timp ce plăteam, am văzut în privirile ei un soi de afecţiune: acum, că o pierduserăm amândoi pe Füsun, păream mai apropiaţi unul de altul. Cu toate acestea, am mai aruncat, neîncrezător, o privire către mica încăpere din fundul magazinului.

— Uite-aşa, a spus femeia. Tinerilor de azi nu le mai place să-şi câştige pâinea prin muncă, ci să facă rost de bani cât mai uşor.

Ultima parte a frazei, mai cu seamă, mi-a sporit atât suferinţa din dragoste, cât şi gelozia.

Am reuşit însă să-i ascund acest lucru lui Sibel. Logodnica mea, care remarca, sensibilă, fiecare expresie, fiecare modificare de pe chipul meu, nu m-a întrebat nimic la început, dar la trei zile după logodnă, când ne aflam la cină şi mă zvârcoleam de durere, a remarcat, pe un ton cât se poate de blând, că-mi terminasem băutura rapid, după care m-a întrebat repede „ce se-ntâmplă, dragule?”, iar eu i-am spus că eram din nou epuizat de disputele cu fratele meu, legate de afaceri. Vineri seara, în timp ce mă-ntrebam, stăpânit de o durere care acţiona în sens dublu, de la stomac în sus şi de la ceafă spre picioare, ce anume făcea Füsun în acel răstimp, am scornit din nou, cu promptitudine, nişte detalii privitoare la aşa-numita dispută cu fratele meu, răspunzând unei întrebări puse de Sibel. (Printr-o simetrie care ţine de misterioasele căi ale Domnului, toate scornelile mele aveau să se adeverească peste ani.)

— Las-o încolo! a spus Sibel, zâmbind. Vrei să-ţi povestesc despre intrigile pe care le pun la cale Zaim şi Mehmet ca să stea aproape de Nurcihan la picnicul de duminică?

27. Nu te lăsa pe spate, ai să cazi!

Expun aici acest coş de picnic, care reprezintă o sinteză a plăcerilor tradiţionale inspirate de revistele franţuzeşti despre casă şi grădină pe care le citeau Sibel şi Nurcihan, termosul plin cu ceai, sarmalele în foi de viţă aşezate într-o cutie de plastic, ouăle, sticlele de răcoritoare Meltem şi cocheta faţă de masă moştenită de Zaim de la bunica lui dinspre mamă, pentru a prezenta excursia din ziua aceea de duminică şi pentru a-l scoate pe vizitator din atmosfera înăbuşitoare a interioarelor de locuinţe şi a suferinţelor mele. Băgaţi însă de seamă, nici cititorul, nici vizitatorul nu trebuie să creadă că-mi vor putea uita suferinţa, fie şi numai pentru o clipă! Duminică dimineaţa ne-am dus mai întâi la fabrica de răcoritoare Meltem aflată la Büyükdere, pe Bosfor. În timp ce Zaim ne purta prin clădiri ale căror ziduri erau mâzgălite cu sloganuri de stânga şi placate cu fotografii uriaşe reprezentând-o pe Inge, prin secţii de spălare şi îmbuteliere a sticlelor deservite de muncitoare tăcute, cu şorţuri şi baticuri albastre, şi conduse de şefi zgomotoşi şi veseli (la fabrica de răcoritoare Meltem, care împânzise cu reclame tot Istanbulul, nu lucrau decât şaizeci şi două de persoane), eu eram aparent plictisit de ţinutele excesiv de europene etalate de Nurcihan şi Sibel, care se gătiseră cu blugi, curele cochete şi cizme de piele, ca şi de aerul lor emancipat, şi încercam să-mi domolesc bătăile inimii, care rostea în tăcere „Füsun, Füsun, Füsun".

De acolo, ne-am înghesuit în două maşini şi, ducându-ne în Pădurea Belgradului, la Stăvilare, ne-am aşezat, imitând nişte europeni imaginari care se duc la picnic, pe o pajişte orientată către Stăvilare şi către acest peisaj realizat de europeanul Melling, cu o sută şaptezeci de ani în urmă. Îmi amintesc că, spre prânz, m-am întins pe spate şi am contemplat cerul, de un albastru strălucitor, minunându-mă în acelaşi timp de frumuseţea şi graţia lui Sibel, care încerca să instaleze, împreună cu Zaim, un scrânciob din grădinile persane de pe vremuri, folosind nişte funii nou-nouţe, cumpărate de curând. La un moment dat, am jucat cu Nurcihan şi Mehmet „nouă pietre". Trăgeam în piept mirosul de pământ reavăn şi mireasma de brazi şi trandafiri purtată de aerul răcoros ce răzbătea dinspre lacul aflat în spatele Stăvilarelor şi mă gândeam că viaţa pe care o aveam înainte reprezenta un dar de la Dumnezeu, că era o mare prostie, ba chiar un păcat, ca frumuseţile acelea, care-mi erau oferite fără a mi se cere nimic în schimb, să fie otrăvite de suferinţa dragostei, ce mi se răspândea din pântece în întregul trup, ca însăşi moartea. Faptul că eram atât de distrus de durerea de a n-o putea vedea pe Füsun îmi stârnea un sentiment de ruşine, iar ruşinea îmi şubrezea încrederea în mine şi, tocmai din cauza acestei slăbiciuni, mă simţeam covârşit de gelozie. La un moment dat mi-am dat seama că eram încântat de prezenţa lui Zaim, care se îndepărtase de noi cu Nurcihan sub pretextul de a culege mure, timp în care Mehmet punea masa, gătit cu o cămaşă încă albă, cu pantaloni cu bretele şi cravată, văzând în

ceea ce se petrecea o dovadă a faptului că Zaim nu se vedea cu Füsun. Dar aceasta nu însemna, desigur, că ea nu se vedea cu altcineva. Descopeream că faptul de a sta de vorbă cu prietenii, de a bate mingea, de a o da pe Sibel în scrânciob, ca pe un copil, sau de a mă tăia adânc la degetul pe care se afla inelul de logodnă şi de a mă umple de sânge în timp ce probam un model nou de cheie de conservă îmi abătea atenţia şi că, în astfel de momente de concentrare, izbuteam să nu mă mai gândesc la Füsun. Sângele care-mi curgea din degetul tăiat refuza să se oprească. Era, oare, posibil ca hemoragia aceea să fi pricinuită de otrava dragostei, care mi se strecurase în sânge? La un moment dat m-am aşezat în scrânciob, buimac de dragoste, şi am început să mă legăn din răsputeri. Când acesta cobora, de parcă s-ar fi prăbuşit cu viteză din înalt, durerea pe care o purtam în pântece mai slăbea puţin. Când îmi lăsam capul să atârne pe spate, spre pământ, în timp ce frânghiile lungi ale scrânciobului scârţâiau, iar eu descriam în aer un arc de cerc uriaş, durerea pe care mi-o pricinuia dragostea se mai domolea – era amânată.

— Ce faci, Kemal, stai, nu te lăsa pe spate, ai să cazi! a strigat Sibel.

I-am spus lui Sibel, în vreme ce soarele amiezii încălzea până şi zonele umbrite de sub copaci, că sângerarea nu se oprea, că nu mă simţeam bine şi că voiam să mă duc la Spitalul American, ca să mă coasă la deget. A fost derutată. A făcut ochii cât cepele. Nu puteam să aştept până seara? A încercat să-mi oprească sângele. Vă mărturisesc vouă, cititorilor, că-mi zgândăream rana pe ascuns, anume ca să numi se oprească hemoragia!

— Nu, am spus eu, te rog, n-aş vrea să vă stric plăcerea acestui picnic minunat, iar dacă vii şi tu cu mine, draga mea, o să fie foarte jenant. Au să te aducă ei deseară înapoi, în oraş.

În timp ce mă îndreptam spre maşină, am văzut din nou, ruşinat, în ochii înţelegători şi înlăcrimaţi ai dragei mele logodnice, privirea aceea întrebătoare:

— Ce ai? m-a întrebat ea, simţind că problema era mai gravă decât sângele care-mi curgea din deget.

Ce mult mi-aş fi dorit, în clipa aceea, s-o îmbrăţişez şi să-mi pot da uitării suferinţa şi patima, sau măcar să-i pot destăinui ce anume simţeam! Am urcat însă în maşină clătinându-mă ca un năuc, neliniştit de bătăile năvalnice ale inimii mele, fără a-i putea adresa lui Sibel câteva cuvinte tandre. Zaim, care adunase mure cu Nurcihan, tocmai se apropia de noi, simţind că se petrecea ceva. Eram convins că dacă aveau să ni se întâlnească privirile, avea să-şi dea seama imediat unde mă duceam. N-am să vă mai descriu neliniştea sinceră şi tristeţea oglindită pe chipul logodnicei mele, la care mă uitam pe furiş în timp ce porneam maşina, pentru ca cititorii să nu mă socotească lipsit de inimă.

Am ajuns de la Stăvilare, în Nişantaşi, pe la amiaza acelei zile strălucitoare şi călduţe de vară, conducând maşina ca un nebun, în exact patruzeci de minute. Aceasta deoarece pe măsură ce piciorul meu apăsa mai tare pe acceleraţie, inima mea era şi mai convinsă că Füsun avea să se arate, în cele din urmă, în ziua aceea la blocul Compasiunea. Nu venise oare după câteva zile şi la prima noastră întâlnire? În timp ce alergam spre blocul

Compasiunea după ce-mi parcasem maşina, cu paisprezece minute înainte de ora noastră de-ntâlnire (mă tăiasem la deget exact la ţanc), m-a oprit, aproape ţipând după mine, o femeie între două vârste:

— Kemal Bey, Kemal Bey, sunteţi tare norocos!

M-am întors şi-am spus „poftim?", încercând să-mi aduc aminte cine era persoana cu pricina.

— Ştiţi, la logodnă aţi venit la masa noastră şi-am făcut prinsoare cu privire la ceea ce avea să se petreacă la sfârşitul serialului Evadatul... Aţi câştigat, Kemal Bey! Dr. Kimbe şi-a dovedit, în cele din urmă, nevinovăţia!

— Ah, da, adevărat?

— Când o să vă luaţi răsplata?

— Mai târziu, am spus eu, şi am luat-o din nou la goană.

Văzusem în sfârşitul fericit despre care-mi vorbise femeia aceea un semn – un semn de bun augur – care arăta că desigur, Füsun avea să vină în ziua aceea. Am scos cheia cu mâini tremurânde, exuberant, încredinţat că peste zece-cinsprezece minute urma să începem să facem dragoste, şi am pătruns în apartament.

28. Mângâierea oferită de lucruri.

La patruzeci şi cinci de minute după aceea, Füsun nu venise încă, iar eu, întins pe pat ca un mort, ascultam durerea care mi se răspândea din pântece în tot corpul, cu atenţia şi neputinţa unui animal în agonie care-şi ascultă propriul trup. Durerea atinsese o profunzime şi o forţă pe care nu le percepusem niciodată până în ziua aceea şi-mi luase în stăpânire întregul trup. Simţeam că trebuia să mă ridic din pat, să-mi omor timpul cu alte lucruri, să fug de ceea ce se petrecea, sau cel puţin de încăperea aceea, de cearşafurile şi de perna impregnate cu mirosul lui Füsun, dar eram cu totul lipsit de vlagă.

Îmi părea foarte rău acum că nu mă aflam printre cei care participau la picnic. Sibel îşi dădea oarecum seama de ciudăţenia mea, pentru că nu făcuserăm dragoste de o săptămână, dar nu reuşea să priceapă ce anume mă măcina şi nici nu mă putea întreba de-a dreptul. Eu aveam însă nevoie de înţelegerea şi tandreţea ei şi-mi imaginam că mi-ar fi putut abate atenţia de la ale mele. Cu toate acestea, n-aveam nici măcar puterea să mă clintesc din loc, darămite să mai şi urc în maşină şi să mă întorc acolo. Nu aveam tăria să fac nimic menit să mă elibereze, să domolească durerea aceea care mi se răspândea dinspre stomac, dinspre spate, ba chiar dinspre picioare spre felurite părţi ale corpului, cu o intensitate care-mi tăia răsuflarea. Faptul că remarcam acest lucru nu făcea decât să-mi sporească sentimentul de înfrângere, iar acesta din urmă îmi stârnea o suferinţă pricinuită de o remuşcare la fel de amarnică şi de mocnită ca suferinţa pricinuită de dragoste. Simţeam, pradă unui instinct ciudat, că nu mă puteam apropia de Füsun decât dacă reveneam în miezul acelei suferinţe (aidoma unei flori care revine la ea însăşi), dacă-mi trăiam durerea, care-mi punea inima la grea încercare, de parca ar fi sfâşiat-o, cu toată intensitatea care-mi stătea în putere. Cugetam, cu o parte a minţii, că nu era vorba decât de o simplă o iluzie, dar nu mă puteam

abţine să nu cred în ea. (Dacă ar fi fost să plec, de fapt, atunci de acasă, ar fi putut să vină şi să nu mă găsească acolo.)

Când pătrunsesem temeinic în focarul suferinţei mele, adică în vreme ce în sânge şi în oase îmi explodau mici bombe cu acid, ca nişte rachete luminoase, îmi distrăgeau atenţia mai întâi, pentru scurt timp – uneori pentru zece-cincisprezece, alteori pentru două-trei secunde – o grămadă de amintiri, care apoi mă abandonau rând pe rând în vidul prezentului, lăsând în urmă o suferinţă şi mai intensă, iar golul acesta era umplut de un nou val de durere, uimitor de viguros, care îmi stârnea junghiuri în spate şi în piept şi îmi vlăguia picioarele. Pentru a scăpa de suferinţa pricinuită de el, luam în mână, instinctiv, sau vâram în gură, încercându-i gustul, câte un obiect împovărat de amintirile noastre comune, de atmosfera lor, şi descopeream că acesta îmi ostoia durerea. Dacă, de pildă, gustam un corn cu nucă şi stafide, care erau foarte răspândite pe vremea aceea în cofetăriile din Nişantaşi şi pe care i-l ofeream lui Füsun când ne vedeam, pentru că-i plăceau foarte mult, îmi aduceam aminte de ceea ce discutam în timp ce mâncam împreună cornuri şi râdeam (faptul că Hanife Hanim, soţia portarului de la blocul Compasiunea încă o mai credea pe Füsun o pacientă a dentistului care locuia la etajul de deasupra noastră), iar lucrul acesta mă înveselea. Îmi aminteam., când îmi nimereau în mână, rând pe rând, lucrurile respective, cum luase Füsun în mână, în chip de microfon, o veche oglindă cu coadă pe care o găsise într-unul dintre dulapurile mamei şi cum îl imitase, redându-i atitudinea afectată, pe vestitul cântăreţ (şi prezentator) Hakan Serinkan, cum se juca, mică fiind, cu trenuleţul meu de jucărie Ankara Expres, pe care i-l dădea mama când venea pe la noi, în copilărie, cu mama ei, croitoreasa, cum, în timp ce ne jucam cu pistolul spaţial – o altă jucărie de pe vremea copilăriei mele -, căutam, râzând, după fiecare apăsare pe trăgaci, fluturele pistolului, rătăcit prin cine ştie ce cotlon al camerei în dezordine, iar imaginile acestea îmi ofereau o anumită consolare. Îmi aminteam cum, în timpul uneia dintre tăcerile noastre, stârnite de norii de melancolie care, în ciuda fericirii ce ne stăpânea, ne întunecau uneori sufletele de tristeţe, Füsun luase în mână zaharniţa pe care o expun aici şi, întorcându-se brusc spre mine, mă întrebase „ai fi vrut să mă cunoşti înainte de Sibel Hanim?". Cum ştiam deja că, atunci când alinarea oferită de aceste amintiri se sfârşeau, nu mai eram în stare să îndur, stând în picioare, durerea cumplită care urma după ele, mă ridicam din pat din ce în ce mai greu, pe măsură ce visam cu ochii deschişi, şi, pe măsură ce zăceam în pat, obiectele care mă înconjurau îmi stârneau din ce în ce mai multe reverii şi îmi readuceau în minte, una câte una, amintirile noastre comune.

Măsuţa pe care îşi aşeza, prevăzătoare, ceasul în timpul primelor noastre întâlniri de dragoste se afla chiar lângă mine. Băgasem de seamă, cu o săptămână în urmă, că în scrumiera aşezată pe ea se afla capătul unei ţigări fumate de Füsun. La un moment dat l-am luat în mână, i-am adulmecat mirosul de ars şi de mucegai, mi l-am aşezat între buze şi, tocmai când eram pe punctul de a-l aprinde şi de a trage din el (şi de a mă gândi poate, cu dragoste,

că eram ea), am chibzuit că ţigara avea să se isprăvească, aşa încât am renunţat. Mi-am trecut uşurel capătul chiştocului, atins de buzele ei, peste obraji, pe sub ochi, peste frunte, peste gât, asemenea unei surori medicale afectuoase care bandajează, atentă, o rană. În faţa ochilor mei au prins viaţă continente îndepărtate, promiţătoare de fericire, scene rupte din rai, amintiri legate de afecţiunea pe care mi-o arăta mama când eram copil, momentele când mă duceam la moscheea din Teşvikiye purtat în braţe de Fatma Hanim. Îndată după aceea însă, durerea m-a înşfăcat din nou, asemenea unei mări învolburate, măturate de furtună.

Către ora cinci, când încă zăceam în pat, mi-am amintit că, după moartea bunicului, bunica din partea tatei nu-şi schimbase doar patul, ci şi camera, pentru a putea îndura suferinţa pricinuită de pierderea lui. M-am gândit, mobilizându-mi întreaga voinţă, că trebuia să scap de patul, de încăperea şi de lucrurile acelea, care aveau un miros foarte aparte, de vechi şi dragoste fericită, şi care iscau, fiecare, trosnete în voia lui. Dar mie îmi venea să fac tocmai invers – să mă agăţ de lucruri: fie descopeream puterea lor consolatoare, fie eram cu mult mai slab decât bunica. Ţipetele vesele şi sudălmile copiilor care jucau fotbal în grădina din spate m-au ţintuit în pat până la lăsarea întunericului. Mi-am dat seama că rana de la deget se închisese de mult doar când mi-a dat Sibel telefon şi m-a întrebat ce făceam, după ce mă întorsesem acasă, seara, şi băusem deja trei pahare cu rachiu.

Până la mijlocul lunii iulie, m-am dus zilnic, la ora două, la apartamentul din blocul Compasiunea. Băgând de seamă că suferinţa pe care o încercasem după ce mă convinsesem că Füsun nu avea să mai vină se atenua pe zi ce trecea, presupuneam că mă deprinsesem treptat cu absenţa ei, dar nu era nicidecum adevărat. Nu făceam decât să mă amăgesc cu fericirea pe care mi-o dăruiau lucrurile. La sfârşitul primei săptămâni de la logodnă, o parte însemnată a minţii mele, care uneori se dilata, alteori se contracta, era în permanenţă obsedată de ea şi, dacă ar fi s-o spun ca un matematician suma durerii mele nu se atenua, de fapt, deloc, ci, împotriva speranţelor pe care le nutream, continua să se amplifice. Mă duceam, parcă, la apartament doar ca să nu-mi pierd obişnuinţa şi nădejdea de a o revedea.

În cea mai mare parte a celor două ore pe care le petreceam acolo, zăceam în pat şi visam cu ochii deschişi, îmi lipeam de faţă, de frunte, de gât, în încercarea de a-mi alina durerea, câte un obiect fantomatic pe care-l luam în mână şi care strălucea orbitor, purtând amprenta clipelor noastre de fericire, ca, de pildă, acest cleşte de nuci sau acest ceas vechi cu balerină, pe care Füsun se străduise de nenumărate ori să-l repună în funcţiune şi care păstra mireasma mâinilor ei, iar la capătul celor două ore – adică la ora la care obişnuiam să ne trezim cândva din somnul ce urma clipelor, de moliciunea catifelei, în care făceam dragoste – mă străduiam să revin la viaţa mea dintotdeauna, istovit de tristeţe şi durere.

Strălucirea din viaţa mea dispăruse. Sibel, cu care nu mai puteam face dragoste (găsisem un pretext, anume că cei de la Satsat ştiau că obişnuiam sa

facem dragoste la birou) vedea în boala mea fără nume un gen de angoasă masculină care preceda căsătoria, un soi de melancolie aparte, care nu fusese încă diagnosticată de medici, aşa încât o accepta cu o seriozitate care-mi stârnea admiraţie, ba chiar se purta foarte bine cu mine, învinovăţindu-se pe ascuns că nu putea să mă scoată din necaz. Şi eu mă purtam foarte bine, o însoţeam la restaurante la care nu mai fuseserăm niciodată până atunci, ieşeam cu prieteni noi, pe care mă străduisem să mi-i fac, frecventam restaurantele şi cluburile de pe Bosfor la care se duceau, în vara anului 1975, burghezii din Istanbul, pentru a-şi demonstra unii altora că erau fericiţi şi înstăriţi, mergeam la petreceri, mă amuzam cu Sibel de fericirea lui Nurcihan, care nu se putea decide deloc între Mehmet şi Zaim. Fericirea încetase să mai fie pentru mine ceva cu care mă-nzestrase Dumnezeu de la naştere, de care beneficiam ca de un drept natural, fără a problematiza prea mult, transformându-se într-o binecuvântare pe care oamenii norocoşi inteligenţi şi grijulii o puteau dobândi şi păstra cu trudă. Într-o seară, în timp ce beam de unul singur nişte vin Gazel la un bar deschis de curând, cu bodyguarzi la uşă, aflat în vecinătatea micului debarcader din Mehtab ce se întindea până la Bosfor (Sibel şi ceilalţi stăteau la masă şi râdeau), privirile mi s-au încrucişat cu cele ale lui Turgay Bey, inima a prins să-mi bată cu repeziciune, de parcă aş fi văzut-o pe Füsun, iar sufletul mi s-a umplut de un soi de mânie geloasă, care m-a descumpănit.

29. Nu mai era moment în care să nu mă gândesc la ea.

Faptul că, în loc să-mi zâmbească în felul său amabil, curtenitor, Turgay Bey a întors capul în altă parte, m-a rănit într-un fel la nu mă aşteptam deloc. Raţionam, pe de o parte, că era îndreptăţit să se simtă ofensat pentru că nu-l invitasem la logodnă dar, pe de altă parte, un gând mai chinuitor – gândul că Füsun se întorsese la el, ca să se răzbune pe mine – îmi transforma mânia în descumpănire. Îmi venea să dau fuga la el şi să-l întreb de ce-ntorsese capul în altă parte. Poate că în după-amiaza aceea făcuse dragoste cu Füsun în garsoniera lui din Şişli... Am simţit că ar fi fost suficient s-o văd, să vorbesc cu ea, ca să mă eliberez de calvar. Faptul că fusese îndrăgostit de ea înaintea mea, că încercase cândva acelaşi soi de suferinţe pe care le-ncercam eu atunci din pricina ei nu-mi atenua mânia şi sentimentul de umilinţă pe care-l încercam în faţa lui, ci îl amplifica. Am băut zdravăn la bar. Am luat-o apoi în braţe pe Sibel, care devenea şi mai răbdătoare, şi mai afectuoasă cu mine pe zi ce trecea, şi am dansat cu ea pe melodia Melancolie, interpretată de Peppino de Capri.

Văzând, a doua zi dimineaţă, că gelozia, pe care nu mi-o putusem domoli decât întrecând măsura cu băutura, revenea însoţită de dureri de cap, mi-am dat seama, neliniştit, că suferinţa nu se diminua şi că neputinţa care mă stăpânea nu făcea decât să se amplifice treptat. Ducându-mă în dimineaţa aceea la Satsat (Inge continua să mă privească, senzuală, din reclamele la răcoritoarea Meltem) şi străduindu-mă să-mi omor vremea la birou, cufundat în dosare, am fost nevoit să recunosc că durerea mea sporea treptat, de la o zi la

alta, şi că, în loc s-o uit pe Füsun odată cu scurgerea timpului, mă gândeam şi mai obsesiv la ea.

Trecerea timpului nu-mi ştergea amintirile, aşa cum îmi doream eu, rugându-mă la Dumnezeu, şi nu-mi făcea suferinţa mai lesne de îndurat. Începeam fiecare zi cu speranţa că ziua următoare avea să fie mai bună, sperând s-o fi uitat câtuşi de puţin, numai că a doua zi simţeam că durerea din pântece nu suferise nici-o schimbare, că suferinţa îmi întuneca sufletul ca o lampă neagră, orbitoare, care ardea fără oprire. Şi cât de mult îmi doream să mă gândesc ceva mai puţin la ea, să pot crede că aveam s-o pot uita, cu vremea! Acum, momentele în care nu mă gândeam la ea se împuţinară simţitor – mai exact, lipseau cu desăvârşire. Poate că existau unele clipe efemere, şi-atâta tot. Până şi clipele acelea „fericite" durau însă foarte puţin, astfel încât, după o uitare de două-trei secunde, lampa aceea neagră se reaprindea de la sine, întocmai ca întrerupătorul automat al unui bloc care stinge lumina singur, otrăvindu-mi pântecele, gâtlejul, plămânii, vătămându-mi respiraţia şi preschimbându-mi viaţa într-o povară care solicita un efort neîntrerupt.

În clipele cele mai rele îmi doream să admonestez pe cineva, să mă destăinui cuiva, s-o aflu pe Füsun şi să stau de vorbă cu ea sau să mă cert cu vreo persoană pe care începusem s-o invidiez, mânat de o furie nimicitoare. Ori de câte ori îl vedeam pe Kenan la birou, eram cuprins de un acces de gelozie care mă descumpănea, în ciuda faptului că mă străduiam din răsputeri să mă abţin. Chiar dacă ajunsesem la concluzia că Füsun n-avea nici o relaţie cu el, faptul că o agăţase la logodnă şi posibilitatea ca ea să-i fi apreciat interesul, spre a-mi stârni mie gelozia, erau suficiente ca să mă simt scârbit de el. Către prânz m-am pomenit căutând pretexte pentru a-l concedia. Da, era un ipocrit, asta era foarte limpede acum. Gândindu-mă că în pauza de prânz aveam să mă duc la blocul Compasiunea şi s-o aştept pe Füsun, plin de speranţă, chiar dacă speranţa era modestă, m-am potolit. Dar cum n-a venit nici în după-amiaza aceea, mi-am dat seama, temător, că n-aveam să mai pot îndura suferinţa aşteptând, că n-avea să vină nici în ziua următoare şi că lucrurile aveau să meargă tot mai rău.

Un alt gând devastator care mă chinuia pe atunci era cum de putea Füsun să îndure toate suferinţele pe care le înduram eu – ei bine, ale ei erau ceva mai modeste decât ale mele! Cu siguranţă că-şi găsise imediat pe altcineva, altfel n-ar fi putut răbda. Pesemne că Füsun împărtăşea deja cu altcineva fericirea de-a face dragoste, pe care o descoperise cu şaptezeci şi patru de zile în urmă... Iar eu o aşteptam zi de zi, doborât de suferinţă, zăcând în pat prosteşte, ca un mort! Nu, nu eram prost: mă păcălise. Pe vremea când între noi exista o relaţie nespus de fericită, în timp ce dansam împreună la petrecerea de logodnă cu nespusă dragoste, în ciuda încordării şi a împrejurării îngrozitoare în care ne aflam, îmi spusese că avea să vină la mine a doua zi, după examenul de admitere la facultate. Dacă se supărase pe mine pentru că mă logodisem, dacă se hotărâse să se despartă de mine – şi putea foarte bine să aibă dreptate în aceste privinţe – de ce mă minţise? Suferinţa pe care o purtam

în mine s-a transformat în mânie cu sămânţă de ceartă, în dorinţa arzătoare de a-i arăta că se înşelase. M-am gândit, amintindu-mi rând pe rând de cele petrecute, că aveam să-mi închipui din nou, aşa cum făcusem de foarte multe ori, obsesiv, că mă luam la harţă cu ea, că în această ceartă aveau să se strecoare, ca nişte imagini paradisiace, scene de neuitat din fericitele ore petrecute împreună, îmblânzindu-mă, pentru ca apoi să pretind iar că mă ciondăneam cu ea. Ar fi trebuit să-mi spună în faţă că mă părăsea! Iar dacă examenul la facultate se terminase prost, nu eram eu răspunzător de asta, ar fi trebuit să ştiu dacă urma să mă părăsească, nu spusese ea că urma să ne vedem până la sfârşitul vieţii, ar fi trebuit să-mi acorde un ultim prilej, i-aş fi găsit cercelul şi i l-aş fi adus, oare credea că ceilalţi bărbaţi ar fi putut s-o iubească atât de mult ca mine? M-am ridicat din pat şi m-am repezit în stradă, mânat de dorinţa intensă de a discuta totul cu ea.

30. Füsun nu mai locuieşte aici.

Mă îndreptam în pas alergător către locuinţa ei. Încă înainte de-a ajunge la colţul unde se afla prăvălia lui Alaaddin, începuseră să mi se deştepte în suflet, ca o fericire nemăsurată, simţămintele pe care urma să le încerc când aveam s-o revăd peste puţin timp. În vreme ce-i zâmbeam unei pisici care picotea într-un cotlon umbrit, biruită de arşiţa lunii iulie, mă întrebam de ce nu mă gândisem mai înainte să mă duc de-a dreptul la ei acasă. Durerea pe care o simţeam înainte în partea de sus, stânga a pântecelui, se înmuiase încă de pe-acum, iar senzaţia de lâncezeală din picioare şi de oboseală din spate dispăruseră. Pe măsură ce mă apropiam de casa ei, se deştepta în mine teama că n-aveam s-o aflu acolo, iar din pricina aceasta mi se înteţeau bătăile inimii: ce aveam să-i spun lui Füsun, ce aveam să spun dacă avea să mă-ntâmpine mama ei? La un moment dat m-am gândit să mă întorc acasă şi să iau tricicleta din copilărie. Dar de îndată ce aveam să ne vedem, amândoi aveam să ne dăm seama că nu era nevoie de pretexte. Am pătruns ca un duh în răcoarea micului bloc de pe strada Kuyulu Bostan, am urcat ca un somnambul la etajul al doilea şi am sunat la sonerie. Amatorul curios de muzee este invitat să apese şi el pe butonul din faţa sa şi să cugete că şi eu am auzit atunci aceeaşi sonerie, foarte la modă în Turcia acelor ani, al cărei sunet aducea cu un ciripit de pasăre, şi că, în aceeaşi clipă, inima mi s-a zbătut ca o pasăre aflată la ananghie, pulsând undeva între gâtlej şi gură.

Uşa a fost deschisă de mama ei, iar aceasta a strâmbat o clipă din nas în faţa străinului ostenit ascuns în bezna blocului, de parcă ar fi văzut un vânzător nepoftit. Apoi m-a recunoscut şi faţa i s-a luminat. Cum prinsesem speranţe băgând de seamă acest lucru, durerea pe care o simţeam în pântece s-a mai domolit oarecum.

— Ah, Kemal Bey, poftim!

— Tocmai treceam pe-aici, aşa că m-am abătut o clipă pe au dumneavoastră, tanti Nesibe, am spus eu, asemenea tânărului onest şi demn de încredere din mahala, care apărea în piesele de teatru radiofonic. Abia ieri am băgat de seamă că Füsun a renunţat la slujba de la magazin. M-am întrebat

ce s-a întâmplat, pentru că nu m-a mai căutat deloc – cum a mers examenul de intrare la facultate al fetei noastre?

— Ah, Kemal Bey, puiul meu drag, vino înăuntru, să ne împărtăşim necazul!

Am pătruns încet, fără măcar să sesizez aluzia cuprinsă în cuvintele ei, în locuinţa aceea întunecoasă, aflată pe o stradă dosnică, în care mama nu călcase niciodată, în ciuda prieteniei ei cu Nesibe Hanim, croitoreasa, şi a obligaţiilor de rudenie: fotolii acoperite cu huse, masa, bufetul, în el o zaharniţă, un set de ceşti din cristal, un bibelou sub formă de câine, care dormea pe televizor… Toate obiectele acelea erau frumoase pentru că-şi aduseseră, în cele din urmă, contribuţia la zămislirea acelei fiinţe minunate care se numea Füsun. Am văzut într-un colţ, o masă de croitorie, petice, aţe de felurite culori, ace cu gămălie şi bucăţi de material dintr-o rochie care tocmai era în lucru. Rezulta că tanti Nesibe încă mai făcea croitorie. Füsun era acasă? Probabil că nu era, dar atitudinea calculată, negustorească, a lui tanti Nesibe îmi dădea speranţe.

— Ia loc, te rog, Kemal Bey, a spus ea. Să-ţi fac o cafea. Eşti alb la faţă. Odihneşte-te niţel. Vrei şi nişte apă de la frigider?

— Füsun nu e? a spus pasărea nerăbdătoare care pândea la gura mea; mi se uscase gâtlejul.

— Nuuu, nu, a spus femeia, cu aerul unei persoane care exclamă „ah, dacă-ai şti ce s-a-ntâmplat!”. Cum să vă fac cafeaua? a întrebat ea, trecând de la „dumneata” la „dumneavoastră”.

— Potrivită.

Acum, după ani de zile, îmi dau seama că femeia se dusese la bucătărie ca să pregătească nu atât cafeaua, cât răspunsul pe care urma să mi-l dea. Dar chiar dacă atunci mi se deschiseseră toţi centrii percepţiei, până la ultimul, nu izbuteam să ghicesc acest lucru pentru că mintea îmi era serios tulburată de mireasma lui Füsun, cuibărită în toată casa, şi de nădejdea de-a o revedea. Trilul nerăbdător care răzbătea din colivia canarului Lămâie, binecunoscutul meu prieten de la buticul Şanzelize, îmi alina suferinţa din dragoste ca un balsam şi îmi lua şi mai tare minţile. Pe măsuţa din faţa mea se afla o riglă de lemn, de treizeci de centimetri, cu muchie albă şi subţire, de producţie autohtonă, pe care i-o dăruisem (după socotelile mele ulterioare, la cea de-a şaptea întâlnire) lui Füsun, ca s-o folosească la lecţiile de geometrie. Era limpede că mama ei apela la instrumentul acela când făcea croitorie. Am luat rigla în mână, am adulmecat-o mi-am amintit de mireasma lui Füsun, iar ea a prins viaţă în faţa ochilor mei. Urmau, oare, să mi se umezească ochii?

Văzând că tanti Nesibe revenea de la bucătărie, am vârât rigla în buzunarul interior al sacoului.

A pus cafeaua pe masă, apoi s-a aşezat în faţa mea. Şi-a aprins o ţigară, cu un gest care amintea de faptul că era mama fiicei ei, după care a spus:

— Examenul lui Füsun n-a mers bine, Kemal Bey.

Se decisese şi cum să mi se adreseze.

— S-a necăjit foarte tare. A ieşit pe la jumătatea lui, plângând, aşa încât nici măcar nu mai suntem curioşi să aflăm ce rezultat a obţinut. A fost tare zdruncinată. Sărmana noastră fată nu se mai poate duce acum la facultate. Şi-a lăsat şi slujba de supărare. Se pare că şi lecţiile de matematică pe care le-a făcut cu dumneata au sleit-o rău de tot. Ai amărât-o foarte tare. S-a mâhnit nespus şi în seara logodnei. Pesemne că ştii aceste lucruri… Toate au venit prea repede, una după alta. Desigur că nu numai dumneata eşti răspunzător… Dar ea e încă tânără, nu e decât o copilă plăpândă, abia a împlinit optsprezece ani. A fost foarte afectată. Iar tatăl ei a luat-o şi a dus-o foooarte departe. Foarte, foooarte departe! Uit-o acum! Şi ea o să te uite – pe dumneata.

La douăzeci de minute după aceea, în timp ce stăteam în patul nostru din blocul Compasiunea şi mă uitam în tavan percepând curba pe care mi-o descriau pe obraji lacrimile care-mi ţâşneau la răstimpuri, cu mare încetineală, din ochi mi-am amintit de riglă. Da, rigla aceea pentru gimnaziu şi liceu, de felul celei pe care o foloseam şi eu în copilărie şi pe care i-am dăruit-o, poate, lui Füsun tocmai din acest motiv este, de fapt, unul dintre primele exponate ale muzeului nostru. Un obiect care-mi aducea aminte de ea şi pe care mi-l procurasem, întristat, din chiar viaţa ei… Am vârât încet în gură capătul riglei, care măsura 30 de centimetri; avea un gust uşor amărui, dar am ţinut-o în gură îndelung. Am zăcut în pat două ore, jucându-mă cu ea, pentru a-mi aduce aminte de orele în care o folosea. Faptul acesta mi-a făcut, atât de bine, încât m-am simţit fericit, de parcă aş fi văzut-o pe Füsun.

31. Străzile care îmi aminteau de ea.

Îmi dădeam seama acum că dacă nu-mi făceam un plan ca s-o pot uita, n-aveam să-mi mai pot continua viaţa de odinioară. Până şi cei mai distraţi dintre angajaţii Satsatului îşi dădeau seama de melancolia cuibărită în inima patronului lor. Mama mă întreba mereu dacă nu cumva apăruse vreo problemă între mine şi Sibel, mă trăgea de limbă şi îmi atrăgea atenţia, la fel ca tatei, în timpul rarelor mese de seară pe care le mai luam împreună, să nu mai beau fără măsură. Curiozitatea şi tristeţea lui Sibel sporeau odată cu suferinţa mea şi se apropiau de un punct critic, de care mă temeam. Îmi era teamă să nu pierd sprijinul lui Sibel, care-mi era foarte necesar pentru a ieşi din criza în care mă cufundasem, şi să nu sufăr o înfrângere irevocabilă.

Mi-am interzis, mobilizându-mi întreaga voinţă, să mă mai duc la blocul Compasiunea şi s-o mai aştept pe Füsun, luând în mână lucrurile de acolo şi aducându-mi aminte de ea. Cum încălcasem, sub diverse pretexte (spunându-mi, de pildă, „ia să iau eu de aici nişte flori pentru Sibel”, pentru că, de fapt, să privesc la vitrina buticului Şanzelize), opreliştile de acest gen, pe care încercasem să le pun în practică şi mai înainte, am decis să iau nişte măsuri mai stricte şi să elimin de pe harta minţii mele unele străzi şi unele locuri în care îmi petrecusem o mare parte din viaţa de până atunci.

Expun aici noua hartă a cartierului Nişantaşi, căreia mă străduiam să-i dau viaţă şi pe care încercam să mi-o însuşesc din răsputeri în acele zile. Îmi interzisesem categoric să pătrund în locurile şi pe străzile colorate cu roşu.

Buticul Şanzelize, aflat aproape de intersecţia bulevardului Valikonagi cu bulevardul Teşvikiye, bulevardul Teşvikiye, pe care se găsea blocul Compasiunea, colţul cu secţia de poliţie şi prăvălia lui Alaaddin erau, în mintea mea, marcate cu roşu, la fel ca pe această hartă. Mi-am interzis, de asemenea, strada care pe vremea aceea se numea bulevardul Emlak, nu bulevardul Abdi Ipekçi, care avea să devină mai târziu „strada Celal Salik" şi care era cunoscută de locuitorii din Nişantaşi sub numele de „strada cu secţia de poliţie", strada Kuyulu Bostan pe care locuia familia lui Füsun, şi străzile laterale, care dădeau, toate, pe aceste străzi marcate cu roşu. Cât despre zonele marcate cu portocaliu, prin acestea mă puteam abate în pas alergător, părăsindu-le cât mai repede, doar dacă era strict necesar, dacă nu băusem înainte şi dacă voiam să apuc pe scurtături a căror parcurgere nu lua niciodată mai mult de un minut. Casa noastră şi moscheea Teşvikiye se aflau pe străzi colorate în portocaliu, la fel ca foarte multe străduţe laterale, în care, dacă nu aş fi fost atent, aş fi putut fi copleşit de suferinţa dragostei. Şi pe străzile colorate în galben trebuia să fiu cu băgare de seamă. Traseul pe care-l parcurgeam zilnic până la blocul Compasiunea, plecând de la Satsat pentru a mă întâlni cu ea, era plin de amintiri primejdioase şi de capcane de natură să-mi sporească suferinţa, la fel ca şi drumul pe care-l urma Füsun când pleca acasă de la buticul Şanzelize (îl vedeam mereu în faţa ochilor). Puteam pătrunde pe acele străzi, dar trebuia să fiu grijuliu. Am marcat pe hartă şi alte spaţii legate de atât de scurta mea relaţie cu Füsun, foarte multe locuri, de la, de pildă, maidanul pe care erau sacrificate oile în copilăria noastră până la colţul de la care o contemplasem de departe în timp ce se afla în curtea moscheii. Păstram mereu în minte, la îndemână, această hartă, nu păşeam, într-adevăr, deloc pe străzile marcate cu roşu şi eram convins că boala mea avea să treacă treptat doar dacă aveam să dau dovadă de prudenţă.

32. Umbrele şi nălucile pe care le confundam cu Füsun.

Din păcate, faptul că mi-am interzis o parte dintre străzile pe care îmi petrecusem întreaga viaţă şi că m-am îndepărtat de lucrurile care-mi aminteau de ea nu m-au făcut deloc s-o uit pe Füsun. Pentru că începusem s-o văd în mulţimile care împânzeau străzile ori la petreceri, de parcă aş fi văzut o stafie.

Prima întâlnire cutremurătoare s-a petrecut într-o seară, spre sfârşitul lunii iulie, pe când mergeam cu feribotul la părinţii mei, care se mutaseră în Suadiye. Tocmai pornisem motorul maşinii, asemenea celorlalţi şoferi nerăbdători de pe vasul ce se apropia de cheiul din Usküdar, venind dinspre Kabataş, când am văzut-o lângă mine pe Füsun, care pătrundea pe poarta rezervată pietonilor. Poarta destinată debarcării maşinilor nu se deschisese încă, ar fi fost suficient să ţâşnesc din maşină şi s-o ajung din urmă, dar în cazul acesta aş fi blocat şi ieşirea de pe vas. M-am năpustit afară, cu inima palpitând. Tocmai eram pe cale s-o strig, când am băgat de seamă, întristat, că partea de jos a trupului pe care-l zărisem, ajuns acum în raza mea vizuală, era cu mult mai plină şi mai necizelată decât cea a minunatului trup al iubitei mele, şi că acel chip avea o cu totul altă înfăţişare. Am retrăit mereu în zilele

următoare, cu încetinitorul, cele opt-zece secunde în care suferinţa mea se preschimbase într-un soi de surescitare pricinuită de fericire şi am început să cred sincer că urma să ne întâlnim pe acea cale.

La câteva zile după aceea, în timp ce urcam alene scara lungă şi generoasă de la ieşirea cinematografului Conacul, unde mă dusesem la prânz ca să-mi mai omor vremea, pregătindu-mă să ajung la nivelul străzii, am văzut-o cu opt-zece trepte înaintea mea. Părul ei lung, vopsit blond, şi trupul ei subţire mi-au pus în mişcare mai întâi inima, apoi picioarele. În vreme ce mă apropiam de ea, alergând din răsputeri, am vrut s-o strig, dar pentru că mi-am dat seama, în ultima clipă, că era vorba de altcineva, din gură nu mi-a ieşit nici un sunet, la fel ca în vise.

Odată, pe când mă aflam în Beyoglu, unde ieşeam acum mai des pentru că posibilitatea de a-mi aminti de ea era mică, am fost cuprins de emoţie pentru că i-am văzut umbra reflectată într-o vitrină. Altă dată am văzut-o din nou în Beyoglu, la cumpărături, mergând, cu pasul ei săltat, printre puhoaiele de oameni care intrau la cinematografe. Am alergat după ea, dar i-am pierdut urma, fără s-o pot ajunge. Pentru că n-am putut decide dacă persoana cu pricina era o fată morgana pe care mi-o oferea propria suferinţă sau era realitate, în următoarele câteva zile am rătăcit zadarnic, cam pe la aceleaşi ore, între Moscheea Agăi şi cinematograful Seraiul; apoi m-am aşezat într-o berărie, în dreptul vitrinei, şi am contemplat strada, peisajul, lumea de afară.

Aceste clipe de revedere paradisiacă durau uneori foarte puţin. De pildă, fotografia aceasta care înfăţişează umbra albă a lui Füsun în piaţa Taksim atestă faptul că iluzia n-a durat atunci decât două-trei secunde.

În aceeaşi perioadă remarcam cât de multe fete şi femei imitau părul şi statura lui Füsun, cât de multe turcoaice tinere, brunete, îşi vopseau părul blond. Străzile Istanbulului erau pline de nălucile lui Füsun, care-şi făceau apariţia timp de două-trei secunde, pentru ca apoi să se facă nevăzută. Când examinam însă mai îndeaproape aceste fantasme, vedeam că nu aduceau, de fapt, absolut deloc cu Füsun a mea. O dată, în timp ce jucam tenis cu Zaim la Clubul de Alpinism, am văzut-o între cele trei fete care stăteau la o masă retrasă şi râdeau, bând răcoritoare Meltem; în prima clipă m-a mirat nu atât faptul că o vedeam acolo, cât faptul că venise la club. Cu un alt prilej, năluca ei, care urcase pe podul Galata odată cu mulţimea ce părăsea vaporul de Kadiköy, făcea cu mâna către maxi-taxiurile care treceau pe acolo. După o vreme, atât inima, cât şi mintea mea s-au deprins cu asemenea miraje. Când am văzut-o la patru rânduri de mine, la balconul cinematografului Seraiul, delectându-se, în pauza dintre două filme, cu una dintre îngheţatele acelea marca Mirajul, alături de cele două surori ale ei, n-am raţionat pe dată că Füsun n-avea nici o soră, ci am gustat până la capăt latura liniştitoare a iluziei şi m-am străduit să nu mă gândesc nici un moment că fata aceea nu era, de fapt, Füsun, ba chiar că nu-i semăna deloc.

Am văzut-o în faţa Turnului cu Ceas de lângă palatul Dolmabahçe sub înfăţişarea unei casnice cu plase în mâini, în piaţa din Beşiktaş, şi, cel mai

uimitor şi mai şocant, la o fereastră de la etajul al treilea al unui bloc din Gümüşsuyu, de unde privea în stradă. Văzând că stăteam pe trotuar şi mă uitam la ea, fantomatica Füsun, aflată la fereastră, a început şi ea să se uite la mine. Atunci i-am făcut cu mâna, iar ea, la rândul ei, mi-a răspuns. Mi-am dat însă seama imediat, după felul în care îmi făcea cu mâna, că nu era vorba de Füsun şi m-am îndepărtat, ruşinat. În ciuda acestui fapt, am început să-mi imaginez mai apoi că tatăl ei o căsătorise cu altcineva, poate şi ca să mă uite pe mine, că începuse acolo o viaţă nouă, dar că-şi dorea să mă vadă şi pe mine.

Dincolo de cele două-trei secunde ale momentului întâlnirii, care-mi ofereau un veritabil sentiment de consolare, remarcam întotdeauna, cu o parte a minţii, că vedeniile acelea nu erau Füsun, ci felurite plăsmuiri ale sufletului meu fericit. Faptul de a o vedea deodată în faţa mea îmi trezea însă un sentiment atât de plăcut, încât îmi luasem obiceiul de a mă duce prin zone aglomerate, în care m-aş fi putut petrece cu năluca ei; însemnasem parcă acele spaţii pe o hartă imaginară a Istanbulului, închipuită de mintea mea. Îmi venea mereu să mă abat prin locurile în care vedeam mai des umbrele pe care le confundam cu Füsun. Oraşul se transformase pentru mine într-un univers de semne care-mi aduceau aminte de ea.

Pentru că obişnuiam să mă încrucişez cu năluca ei în vreme ce păşeam pe străzi cufundat în gânduri, cu ochii în depărtări, păşeam cufundat în gânduri, cu ochii în depărtări.

Mă întâlneam cu năluca lui Sibel, înveşmântată în diverse feluri, chiar şi atunci când exageram cu băutura prin cluburile de noapte, pe la petreceri, însoţit fiind de Sibel, dar mă reculegeam imediat, cu gândul că eram logodit, că urma să mă dau de gol dacă aveam reacţii excesive şi-mi dădeam seama imediat că femeia respectivă nu era, de fapt, Füsun. Expun aceste imagini surprinse pe plajele din Kilyos şi Şile25, pentru că acolo o vedeam cel mai adesea spre prânz când mintea şi atenţia mi se înmuiau simţitor din pricina căldurii şi a oboselii, printre tinere sfioase şi femei îmbrăcate în costume de baie întregi ori în bikini. Simţeam atunci că între sfiiciunea turcilor care, deşi trecuseră patruzeci-cincizeci de ani de la întemeierea Republicii şi de la reformele lui Atatürk, nu reuşiseră încă să se deprindă, în sensul deplin al cuvântului, să apară pe plajă îmbrăcaţi în costume de baie şi bikini fără a se ruşina unul de altul, şi fragilitatea lui Füsun exista o asemănătoare care mă înduioşa.

În asemenea clipe de dor insuportabil, mă îndepărtam de Sibel şi de Zaim, care se jucau cu mingea în mare, mă întindeam pe nisip, undeva, într-un loc mai retras, şi, în timp ce-mi abandonam trupul sterp, pe care absenţa dragostei făcea insensibil, sub razele soarelui, lăsându-l să se prăjească, priveam cu coada ochiului plajele, debarcaderele şi credeam că fata care se apropia de mine în fugă era ea. De cu nu făcuserăm ceea ce-şi dorise atât de mult şi nu ne duseserăm măcar o dată, la plaja din Kilyos?! De ce nu ştiusem să preţuiesc acel mare dar de la Dumnezeu?! Când aveam s-o pot vedea? Îmi doream să plâng acolo, pe plajă, unde zăceam la soare, dar pentru că mă ştiam

vinovat nu puteam să fac nici măcar acest lucru, aşa încât îmi îngropam capul în nisip şi sufeream intens.

33. Exaltări vulgare.

Viaţa părea că se-ndepărtase de mine, că-şi pierduse vigoarea şi culoarea pe care i le cunoşteam până atunci, iar obiectele erau lipsite de forţa şi autenticitatea pe care le percepeam cândva (şi pe care nu izbutisem să observ, din păcate, că le percepeam). Peste ani, când aveam să mă dedic lecturii urma să descopăr într-o carte a poetului francez Gerard de Nerval câteva rânduri care exprimau admirabil senzaţia de banalitate şi vulgaritate pe care o încercăm în acele zile. Într-una dintre paginile scrierii sale intitulate Aurelia, poetul, care a sfârşit prin a se spânzura din dragoste, afirma, după ce-şi dădea seama că o pierduse pentru totdeauna pe cea care era iubirea vieţii sale, că din acel moment existenţa nu-i mai oferea decât „exaltări vulgare". Şi eu simţeam la fel, căci nu mă puteam elibera de sentimentul că tot ceea ce făceam în zilele petrecute fără Füsun era ordinar, banal şi lipsit de sens şi mă înfuriam pe lucrurile şi oamenii care se aflau la originea vulgarităţii. Nu-mi pierdusem însă deloc convingerea că, în cele din urmă, aveam s-o revăd pe Füsun şi să vorbesc cu ea, ba chiar s-o îmbrăţişez, iar faptul acesta, pe de o parte, mă ataşa de viaţă, cu bunele şi relele ei, iar pe de altă parte îmi prelungea suferinţa, aşa cum avea sa chibzuiesc mai târziu cu părere de rău.

Într-una dintre zilele cele mai rele, mai precis într-o dimineaţă nespus de caldă din luna iulie, mi-a telefonat fratele meu ca să-mi spună, cu îndreptăţită mânie, că Turgay Bey cu care făcuserăm foarte multe afaceri încununate de succes, se supărase pe noi pentru că nu fusese invitat la logodnă (Osman aflase de la mama că eu îi ştersesem numele de pe lista invitaţilor), ba chiar că voia să renunţe la o afacere de proporţii, care implica export de cearşafuri şi a cărei licitaţie o câştigaserăm împreună. L-am liniştit, asigurându-l că aveam să aplanez îndată povestea respectivă, dându-i satisfacţie lui Turgay Bey.

I-am telefon îndată lui Turgay Bey şi am fixat o întâlnire. A doua zi către prânz, în timp ce contemplam, din maşina care mă ducea la uriaşa fabrică a lui Turgay Bey de la Bahçelievler, cartierele acelea respingătoare, înţesate cu blocuri noi care se făceau din zi în zi mai urâte, cu depozite, cu mici fabrici şi gropi de gunoi, aveam sentimentul că suferinţa mea din dragoste atinsese dimensiuni insuportabile. Lucrul acesta se datora faptului că mă duceam să mă văd cu un om de la care aş fi putut afla ceva despre Füsun sau care ar fi putut aduce vorba de ea. Dar, la fel ca şi în alte împrejurări similare (când vorbeam cu Kenan sau când mă întâlneam cu Şenay Hamm în Taksim), îmi tăinuiam mie însumi pricina plăcutei emoţii care-mi stăpânea inima şi încercam să mă conving că mă duceam la el doar pentru „afaceri". Dacă nu m-aş amăgit cu atâta stăruinţă, poate că întâlnirea mea de „afaceri" cu Turgay Bey s-ar fi bucurat de mai mult succes.

Faptul că venisem tocmai din Istanbul ca să-mi cer scuze i-a gâdilat, de fapt, orgoliul lui Turgay Bey şi i-a fost suficient, s-a comportat bine cu mine. Mi-a arătat, nu atât cu trufie, cât cu un aer amical, menit să-mi sugereze că

avea să fie bine şi pentru noi să facem afaceri cu el, atelierele de ţesut, în care trudeau sute de angajate, tinere care lucrau la maşini textile (la una dintre ele, năluca lui Füsun, întoarsă cu spatele spre mine, mi-a iuţit o clipă bătăile inimii, pregătindu-mă pentru adevăratul subiect al discuţiei), clădirea nouă, „modernă" a direcţiei şi cantinele „igienice", cu autoservire. Turgay Bey voia să luăm prânzul la cantina cu autoservire, alături de muncitori, aşa cum obişnuia el, însă eu eram convins că faptul acesta n-ar fi fost suficient pentru a-mi cere scuze, aşa încât i-am spus că se cuvenea, poate, să bem puţin pentru a aborda „subiectele profunde" pe care le aveam de discutat. N-am văzut, pe chipul lui banal, completat cu mustăţi, nici o expresie care să indice că pricepuse aluzia la Füsun şi, cum nu abordasem încă subiectul logodnei, mi-a spus, mândru:

— Întotdeauna apar scăpări, aşa că să uităm de asta.

M-am prefăcut însă că nu pricepusem ce voia să spună şi l-am obligat astfel pe bărbatul acela destoinic şi integru, preocupat de munca lui, să mă invite la prânz într-unul dintre restaurantele cu specific pescăresc din Bakirköy. De cum am urcat în maşina lui marca Mustang, m-am gândit că se sărutase de nenumărate ori cu Füsun pe acele scaune, că momentele lor de tandreţe se reflectaseră pe indicatoarele de bord şi în oglindă, că o supărase şi-o atinsese înainte de a împlini ea optsprezece ani. Chibzuiam că Füsun se-ntorsese poate la el şi nu reuşeam deloc să-mi adun minţile, deşi mi-era ruşine de toate acele fantezii şi presupuneam că în mod foarte probabil, bărbatul nu ştia nimic de ea.

Când ne-am aşezat la restaurant unul în faţa celuilalt, ca doi bărbaţi infami, şi când l-am văzut că-şi aranja şervetul în poală cu mâinile acelea năpădite de păr, când i-am privit nasul cu nări largi şi gura insolentă, am simţit că lucrurile aveau să o ia razna şi mai rău, că mi se strângea inima de suferinţă şi gelozie şi că-mi era imposibil să mă concentrez. I se adresa chelnerului, spunându-i „aici!", şi-şi tampona elegant buzele cu şervetul, de parcă şi le-ar fi pansat, cu gesturi inspirate din filmele de la Hollywood. Cu toate acestea mi-am ţinut firea şi am reuşit să rămân stăpân pe situaţie până pe la jumătatea mesei. Rachiul pe care-l băusem ca să mă eliberez de răul din mine a scos însă la iveală tocmai ceea ce căutam să evit. Turgay Bey îmi explica la un moment dat, într-un limbaj extrem de elegant, că neajunsurile afacerii cu cearşafuri fuseseră rezolvate, că nu mai exista nici o problemă între parteneri şi că tranzacţiile noastre urmau să decurgă bine, când i-am spus:

— Important este nu să ne meargă bine afacerile, ci să fim noi oameni de treabă.

— Kemal Bey, a spus el, aruncând o privire spre paharul cu rachiu din mâna mea. Am un mare respect pentru dumneavoastră ca şi pentru tatăl, pentru familia dumneavoastră. Am trecut cu toţii prin zile dificile. Să fim recunoscători pentru că avem parte, în această ţară frumoasă şi săracă, de un noroc pe care Dumnezeu nu li l-ar putea dărui decât robilor săi privilegiaţi – pentru faptul că suntem înstăriţi. Să nu fim trufaşi şi să ne rugăm, căci numai aşa vom putea fi buni.

— Nu ştiam că sunteţi aşa de pios, am spus eu în bătaie de joc.

— Dragul meu Kemal Bey, ce greşeala am săvârşit?

— Turgay Bey, aţi rănit inima unei copile din familia mea, v-aţi purtat urât cu ea, ba chiar aţi încercat s-o atrageţi cu bani. Füsun care lucra la buticul Sanzelize este rudă îndeaproape cu noi, din partea mamei.

S-a făcut pământiu la faţă şi şi-a aţintit privirile înainte. Atunci mi-am dat seama că eram invidios pe Turgay Bey, nu pentru că fusese iubitul lui Füsun, ci pentru că-şi reprimase suferinţele de pe urma acelei iubiri şi izbutise să revină cu succes la o existenţă burgheză normală.

— Nu ştiam că sunteţi rude, a spus el, cu o voinţă uimitoare. Acum mi-e foarte ruşine. Dacă nu mai suportaţi să mă vedeţi, ca familie, dacă din pricina aceasta nu m-aţi invitat la logodnă, vă dau dreptate. Aşa gândesc şi tatăl, şi fratele dumneavoastră? Ce să facem, să renunţăm la asociere?

— Să renunţăm, am spus eu, căindu-mă de îndată că m-am pomenit rostind aceste cuvinte.

— Atunci, dumneavoastră veţi fi cei care veţi anula asocierea, a spus el, şi şi-a aprins un Marlboro roşu.

Durerii pricinuite de dragoste i se adăuga acum ruşinea provocată de greşeala pe care o săvârşisem. Pe drumul de întoarcere am condus eu maşina, deşi eram destul de beat. Şofatul prin Istanbul, mai ales pe şoseaua de coastă, de-a lungul zidurilor oraşului, plăcerea aceasta care constituie pentru mine o mare fericire încă de pe când aveam optsprezece ani, se transformase acum într-o tortură, din cauza sentimentului de catastrofă care mă stăpânea. Oraşul îşi pierduse parcă şi el frumuseţea, iar eu apăsam pe acceleraţie pentru a fugi de el. În timp ce treceam prin Eminönü, pe sub podurile pietonale din faţa Moscheii Noi, era gata să accidentez o persoana care mergea pe jos, pe bulevard.

Odată ajuns la birou, am decis ca cel mai bun lucru pe care-l puteam face era să mă conving pe mine şi pe Osman că încheierea parteneriatului cu Turgay Bey n-ar fi fost un lucru chiar atât de rău. L-am chemat pe Kenan, care cunoştea bine chestiunea licitaţiei, iar acesta mi-a ascultat spusele cu nespus de mult interes. Am rezumat cele întâmplate spunându-i „Turgay Bey se poartă cu noi ca un bădăran, din motive personale", şi l-am întrebat dacă n-am fi putut câştiga singuri licitaţia pentru cearşafuri. Mi-a spus că a fost imposibil şi m-a întrebat care era, de fapt problema. I-am repetat că eram obligaţi să ne despărţim de Turgay Bey.

— Kemal Bey, dacă se poate, să nu facem asta, a spus Kenan. Aţi discutat cu fratele dumneavoastră?

Mi-a spus că avea să fie o lovitură nu numai pentru Satsat, ci şi pentru alte companii, şi că în contract existau clauze foarte dure, pe care tribunalele din New York urmau să le activeze împotriva noastră, în cazul în care cearşafurile nu erau gata la timp.

— Fratele dumneavoastră cunoaşte situaţia? m-a întreb el din nou.

Cred că se socotea îndreptăţit să lase impresia că-şi făcea griji nu numai pentru companie, ci şi pentru mine, căci adulmecase mirosul de rachiu care-mi ieşea din gură ca dintr-un coş de fum.

— Săgeata a fost de-acum slobozită din arc, am spus eu. Vom duce treaba la bun sfârşit fără Turgay Bey. Ce să facem?!

Chiar dacă n-ar fi spus-o Kenan, ştiam că aşa ceva era imposibil. Latura raţională a minţii mele amuţise însă cu totul şi fusese luată-n stăpânire de un diavol care voia să se dea-n spectacol, să se ciorovăiască cu cineva. Kenan repeta insistent că trebuia să discut cu fratele meu.

Desigur că n-am aruncat atunci în el cu scrumiera şi cu perforatorul acesta ce poartă emblema Satsatului şi pe care le vedeţi expuse aici, dar am vrut s-o fac. Îmi amintesc, de asemenea, cum am băgat de seamă, uimit, că cravata lui, pe care o găseam ridicolă, avea aceeaşi culoare şi aceleaşi desene ca cele de pe scrumieră.

— Kenan Bey, nu lucraţi la compania fratelui meu, ci cu mine! am strigat eu la el.

— Kemal Bey, vă rog, sigur că-mi dau seama de asta, a spus el, infatuat. La logodnă mi-aţi făcut însă cunoştinţă cu fratele dumneavoastră şi de atunci am rămas în legătură cu el. Dacă nu-l sunaţi imediat în această chestiune importantă, o să se supere foarte tare. Fratele dumneavoastră este la curent cu supărările pe care le aveţi în ultima vreme şi doreşte să vă ajute, la fel ca toată lumea.

Cuvintele „la fel ca toată lumea" erau gata să mă scoată din minţi de furie. M-am gândit o clipă să-l concediez imediat, dar mă temeam de îndrăzneala lui. Simţeam că o parte a minţii mele era cu totul atrofiată şi că, din dragoste, din gelozie ori din cine ştie ce alt motiv, nu mai izbuteam să evaluez corect ceea ce se petrecea. Încercam o suferinţă profundă, ca un animal prins în capcană, şi eram cât se poate de conştient de faptul că doar vederea lui Füsun m-ar fi alinat. Nu-mi păsa de lume, pentru că, de fapt, totul era nespus de inutil şi de vulgar.

34. Aidoma unui câine în Cosmos.

În loc de Füsun am văzut-o însă pe Sibel. Durerea devenise atât de vie, mă luase în asemenea măsură în stăpânire, încât mi-am dat seama curând că, rămânând singur în companie după plecarea angajaţilor, mă simţeam la fel de singur ca acel câine trimis în nemărginirea întunecată a Cosmosului cu mica lui navă spaţială. Ideea de a o chema pe Sibel la birou după ce pleca toată lumea îi lăsase acesteia impresia că reveneam la „deprinderile noastre sexuale de dinainte de logodnă". Logodnica mea de bună-credinţă se dăduse cu parfum marca Sylvie, pe care îl găseam întotdeauna plăcut, îşi pusese nişte ciorapi stil plasă, despre care ştia foarte bine că mă excitau, şi pantofi cu tocuri înalte. Deoarece era peste măsură de fericită, socotind că depăşisem criza, nu i-am putut spune că lucrurile stăteau exact invers, că o chemasem pentru a putea scăpa măcar în parte de sentimentul de catastrofă care mă apăsa, pentru a o putea îmbrăţişa aşa cum o îmbrăţişam pe mama în copilărie. Prin urmare,

Sibel m-a aşezat pe divan, aşa cum făcea cândva plină de voie bună, apoi s-a dezbrăcat puţin câte puţin, imitând bucuroasă o secretara fictivă, neroadă, şi mi s-a aşezat în braţe, surâzând cu drăgălăşenie. N-am să vă povestesc cât de mult m-au relaxat părul, gâtul, mirosul ei, care mă făcea să mă simt pe deplin acasă, ca şi apropierea aceea familiară, dătătoare de siguranţă, pentru că cititorul raţional şi vizitatorul de muzeu curios ar putea fi deziluzionaţi, crezând că mai apoi am făcut dragoste, fericiţi. Şi Sibel a fost deziluzionată. Cât despre mine, m-am simţit atât de bine când am îmbrăţişat-o încât, după o vreme, m-am cufundat într-un somn liniştitor şi tihnit, visând-o pe Füsun.

Când m-am trezit, scăldat în sudoare, continuam să stăm lungiţi, strâns îmbrăţişaţi. Ne-am îmbrăcat amândoi în semiîntuneric, fără a schimba vreo vorbă – ea, nespus de gânditoare, eu, nespus de vinovat. Farurile maşinilor care treceau pe bulevard şi scăpărările mov iscate la răstimpuri de coarnele troleibuzelor luminau biroul ca în vremurile noastre bune.

Ne-am dus la Foaierul, fără a intra în vreo controversă privitoare la locul unde urma să mergem, şi, în timp ce ne aşezam la masa noastră, luminată discret, în mijlocul puzderiei de clienţi fericiţi, m-am gândit încă o dată ce plăcută, ce frumoasă şi ce înţelegătoare era Sibel. Îmi amintesc că am vorbit timp de o oră de una, de alta, că am râs cu feluriţi prieteni aghesmuiţi care se aşezau la masa noastră şi că am aflat de la chelner că Nurcihan şi Mehmet trecuseră pe acolo, dar plecaseră devreme. Amândoi eram însă cu gândul la adevărata problemă care ne preocupa şi de care nu ne mai puteam feri, iar faptul acesta se putea deduce din tăcerile noastre. Am cerut să ni se deschidă o a doua sticlă de vin Çankaya. Sibel începuse şi ea să bea foarte mult.

— Acum vorbeşte, mi-a spus ea în cele din urmă. Care e problema? Haide…

— Dacă aş şti! am spus eu. E ca şi cum o latură a minţii mele ar refuza să ştie, să priceapă ce se petrece.

— Adică nici tu nu ştii, nu-i aşa?

— Da.

— După mine, ştii mai mult decât ştiu eu, a spus Sibel, zâmbind.

— Ce anume ştiu, după tine?

— Te nelinişteşte ceea ce gândesc eu cu privire la necazul tău?

— Mă tem că n-am să pot rezolva această problemă şi că am să te pierd.

— Nu te teme, a spus ea, căci am răbdare şi te iubesc foarte mult. Iar dacă nu vrei să-mi spui, nu-mi spune. Nu am nici idei aiurea cu privire la ceea ce s-a întâmplat, aşa că să nu te simţi stingherit. Avem timp.

— Ce fel de idei aiurea?

— Nu cred, de pildă, că eşti homosexual şi aşa mai departe, a spus ea zâmbind şi dorind, totodată, să mă liniştească.

— Mulţumesc. Altceva?

— Nu cred nici alte lucruri, precum că ai avea vreo boală venerică sau vreo traumă profundă din copilărie etc. Cred însă că ţi-ar face bine un psiholog. Nu e nici o ruşine să te duci la psiholog, toată lumea se duce, în Europa, ca şi

în America… Desigur că lui trebuie să-i spui tot ceea nu-mi poţi spune mie… Haide, dragul meu, povesteşte-mi, nu te teme, căci am să te iert!

— Mi-e teamă, am spus eu, zâmbind. Dansăm?

— Atunci accepţi că există un lucru pe care tu-l cunoşti, iar eu nu.

— Mademoiselle, vă rog să nu-mi refuzaţi invitaţia la dans!

— Ah, monsieur, sunt logodită cu un bărbat în suferinţă! a spus ea, şi ne-am ridicat să dansăm.

Consemnez aceste detalii spre a servi drept mostră cu privire la familiaritatea ciudată, la limbajul special şi – nu ştiu însă dacă folosesc acest cuvânt în mod adecvat – la iubirea intensă care se înfiripaseră între noi în nopţile acelea calde de iulie, când ne duceam şi beam fără măsură prin cluburi de noapte, pe la petreceri şi prin restaurante, ale căror meniuri şi pahare le expun aici. Această iubire, care nu era alimentată de dragoste în sensul carnal al cuvântului, ci de o afecţiune foarte puternică, nu era întru totul departe de atracţia trupurilor, aşa cum vedeau şi cei care ne urmăreau, invidioşi, cum dansam în miez de noapte, când amândoi eram destul de ameţiţi de băutură. În timp ce melodia Trandafirii şi buzele, interpretată de o orchestră aflată la oarecare depărtare de noi, ori melodiile puse de disc-jockey (o meserie nouă în Turcia acelor vremuri) rătăceau prin noaptea umedă de vară, printre frunzele tăcute şi neclintite ale copacilor, o îmbrăţişam pe draga mea logodnică aşa cum obişnuiam s-o fac şi când stăteam lungiţi pe divan, la birou, cu sentimentul sincer că eram protejat, cu plăcerea momentului împărtăşit şi cu forţă camaraderească, trăgeam în piept mireasma gâtului şi a părului ei, aducătoare de tihnă, şi, dându-mi seama că ar fi fost o greşeală să mă simt singur ca un câine-astronaut trimis în spaţiu, pentru că Sibel avea să-mi fie întotdeauna alături, mă apropiam şi mai mult de ea, aghesmuit. Uneori, de ameţiţi ce eram, ne clătinam, ba chiar păream gata-gata să ne prăbuşim pe ringul de dans, sub privirile altor perechi, la fel de romantice ca noi. Starea în care ne aflam – pe jumătate bizari, pe jumătate beţi -, ne îndepărta de lumea obişnuită şi-i făcea plăcere lui Sibel. Faptul că păream să fi uitat de întreaga lume, pradă unei suferinţe misterioase, în timp ce comuniştii şi naţionaliştii se împuşcau unii pe alţii pe străzile Istanbulului, băncile erau jefuite ori bombardate, iar cafenelele, măturate de rafale de arme automate, o ducea cu gândul la o viaţă plină de profunzime.

Când reveneam apoi la masă, Sibel, deşi beată turtă, zgândărea din nou problema aceea misterioasă, numai că, vorbind mereu despre ea, nu ajungea atât s-o priceapă, cât să-i confere dimensiuni acceptabile. Astfel, datorită strădaniilor pe care le depunea, ciudăţenia, melancolia şi neputinţa mea de a face dragoste cu ea erau reduse la o suferinţă uşoară, în care erau puse la-ncercare ataşamentul şi afecţiunea logodnicei mele înainte de căsătorie, la o tragedie limitată care, după o vreme, avea să fie uitată. Era ca şi cum ne-am fi deosebit de prietenii noştri bogaţi, triviali şi superficiali, alături de care ne plimbam în bărci cu motor, datorită suferinţei mele. Nu trebuia să ne alăturăm chefliilor care plonjau în Bosfor, de pe debarcaderul vreunei vile de pe ţărm, la

sfârşitul câte unei petreceri, pentru că noi deveniserăm, de fapt, „altfel”, datorită necazului şi bizareriei mele. Faptul că Sibel îşi însuşise suferinţa mea cu atâta demnitate mă făcea fericit, iar acest sentiment ne ataşa unul de altul. În ciuda acestei gravităţi tămâiate cu băutură, Sibel observa însă cu amărăciune expresia stranie care mi se aşternea pe chip când auzeam, în câte-un moment oarecare al nopţii, sirena tristă a vreunuia dintre vapoarele vechi de pe Liniile Orăşeneşti, sau când confundam pe câte cineva cu Füsun în cel mai neaşteptat loc din mulţime şi intuia că pericolul acela obscur era cu mult mai înspăimântător decât crezuse ea.

Dată fiind această intuiţie, către sfârşitul lunii iulie, Sibel a făcut din frecventarea psihanalistului, pe care mi-l recomandase iniţial cu afecţiune prietenească, o condiţie absolută a menţinerii relaţiei noastre, iar eu am acceptat-o, pentru a nu pierde minunata ei tovărăşie şi afecţiune. Vestitul psihiatru turc şi, totodată, adept al psihanalizei, de ale cărui perle privitoare la dragoste îşi vor aminti cititorii mai atenţi, revenise pe atunci de curând din America şi se străduia să convingă un cerc restrâns din lumea bună a Istanbulului de seriozitatea profesiei pe care o practica, prin papionul şi pipa sa. Când aveam să mă duc la el peste ani de zile, la vremea când puneam bazele muzeului nostru, pentru a-l întreba ce anume îşi amintea din ziua aceea şi a-l ruga a-şi caute papionul şi pipa, spre a ni le dona, mi-am dat seama că nu-şi aducea aminte nimic din suferinţele care mă mistuiau atunci, ba mai mult, că nici măcar nu era la curent cu tragica mea poveste, bine cunoscută de înalta societate istanbuleză. Îşi amintea de mine ca de o persoană sănătoasă care-i bătuse la uşă din simplă curiozitate, asemenea foarte multor pacienţi care veneau la el pe atunci. Eu însă nu pot uita deloc dorinţa lui Sibel de a mă însoţi, asemenea unei mame care-şi duce copilul bolnav la doctor, precum şi cuvintele ei: „Am să stau în sala de aşteptare, dragul meu”

În ceea ce mă privea, nu dorisem să vină cu mine. Sibel vedea în psihanaliză, mânata de acea intuiţie sănătoasă a burghezilor din ţările non-occidentale, mai cu seamă din ţările islamice, un ritual de „destăinuire ştiinţifică a secretului” inventat pentru occidentali, care nu erau obişnuiţi să se trateze pe calea solidarităţii şi a împărtăşirii tainei în familie. Când medicul m-a întrebat, după ce discutaserăm despre câte-n lună şi stele şi după ce completase, pedant, formularele cu informaţii care se impuneau, ce „problemă” aveam, mi-a venit să-i spun, preţ de o clipă, că mă simţeam singur ca un câine trimis în spaţiu, pentru că-mi pierdusem iubita. I-am spus însă că, după logodnă, nu mai puteam face dragoste cu logodnica mea, pe care o iubeam, care era frumoasă şi foarte atrăgătoare. El m-a întrebat de ce-mi pierdusem dorinţa (Eu credeam însă că el urma să-mi spună cauza.) Mai zâmbesc şi astăzi când îmi amintesc, la ani de zile după consumarea evenimentelor, răspunsul care mi-a venit atunci în minte, cu ajutorul lui Dumnezeu, dar găsesc că în el se afla şi un dram de adevăr:

— Probabil că mă tem de viaţă, domnule doctor.

Psihiatrul meu, la care nu m-am mai dus niciodată, m-a condus apoi, spunându-mi, în chip de replică finală, „să nu vă temeţi de viaţă, Kemal Bey!”.

35. Prima sămânţă a colecţiei mele.

M-am lăsat amăgit de încurajarea psihiatrului, am decis că maladia mea prostească se domolise şi am fost cuprins de dorinţa de a străbate puţin străzile însemnate cu roşu ale vieţii mele, pe care mi le interzisesem de multă vreme. În primele câteva minute m-am simţit atât de bine trecând prin faţa prăvăliei lui Alaaddin, adulmecând atmosfera străzilor, a magazinelor pe care le colindam cu mama în copilărie, când mergeam la cumpărături, încât am crezut că, într-adevăr, nu mă mai temeam de viaţă şi că boala de care sufeream dăduse înapoi. Sub înrâurirea acestui optimism, am făcut greşeala de a încerca să mă conving că totul revenise la normal abătându-mă prin faţa buticului Şanzelize, fără a încerca vreo suferinţă. Dar simplul fapt de a vedea magazinul de departe a fost suficient pentru a-mi lua minţile.

Durerea, care stătea, de fapt, la pândă, mi-a întunecat într-o clipă sufletul. M-am gândit, cu speranţa de a afla un remediu imediat, că Füsun s-ar fi putut afla în magazin; inima a-nceput să-mi bată mai repede. Cum devenisem confuz şi-mi scăzuse încrederea în mine, am trecut pe trotuarul de vizavi şi am privit înăuntru, prin vitrină: Füsun era acolo! A fost cât pe ce să leşin şi am alergat spre uşă. Tocmai când eram pe punctul de a intra în magazin, mi-am dat seama că ceea ce vedeam nu era ea, ci o nălucă a ei. În locul ei fusese angajată o altă persoană! Am simţit, o clipă, că mă lăsau picioarele. Viaţa pe care o duceam dansând prin cluburi de noapte, pe la petreceri, mi se părea acum incredibil de falsă şi de trivială. Exista un singur om pe lume alături de care trebuia să fiu şi pe care trebuia să-l îmbrăţişez, centrul unic al vieţii mele se afla în altă parte, iar faptul că mă amăgeam zadarnic cu păcăleli grosolane reprezenta o necuviinţă atât faţă de mine, cât şi faţă de ea. Sentimentul de vinovăţie amestecată cu remuşcare pe care îl încercasem după logodna atinsese acum o intensitate insuportabilă. O trădasem pe Füsun! Nu trebuia să mă gândesc decât la ea. Se cuvenea să ajung cât mai repede acolo unde puteam fi cel mai aproape de ea.

La opt-zece minute după aceea zăceam în patul din blocul Compasiunea, încercam să regăsesc mirosul lui Füsun, cuibărit în cearşafuri, doream s-o simt în trupul meu şi, parcă, să devin ea. Mireasma aşternutului se mai diminuase, se atenuase. Am strâns din răsputeri cearşaful în braţe. Când suferinţa a devenit de neîndurat, m-am întins şi-am luat de pe măsuţă prespapierul de sticlă. Sticla se impregnase uşor cu mirosul atât de aparte al mâinii, al pielii şi al gâtului ei şi, pe măsură ce-l adulmecam, acesta-mi pătrundea plăcut în gură, nas şi plămâni. Trebuie să fi rămas foarte multă vreme în pat, inspirând mireasma şi jucându-mă cu obiectul acela de sticlă. După cum aveam să-mi amintesc şi să socotesc mai târziu, îi adusesem în dar acel prespapier la întâlnirea noastră din 2 iunie, iar ea nu-l dusese acasă, aşa cum procedase cu foarte multe cadouri pe care i le cumpărasem ca să nu intre mama ei la bănuială.

I-am spus lui Sibel că vizita mea la doctor durase mult, că nu-i făcusem nici un fel de mărturisiri, că omul acela n-avea ce să-mi ofere, că n-aveam să mă mai duc niciodată la el, dar că mă simţeam ceva mai bine.

Îmi făcuse bine să mă duc la blocul Compasiunea, să mă lungesc în pat şi să mă amăgesc cu un obiect care-mi amintea de ea. Dar după o zi şi jumătate, suferinţa mea a revenit la intensitatea dinainte. La trei zile după aceea m-am dus din nou acolo, m-am întins în pat şi am băgat în gură, asemenea unui copil care cercetează cu gura un lucru nou, iar apoi mi-am plimbat pe piele un alt obiect atins de Füsun – o pensulă pentru acuarele, murdară de culori împestriţate, care se uscaseră pe ea. Suferinţa mi s-a domolit din nou pentru o vreme. Mă gândeam că ajunsesem să mă deprind cu ceea ce făceam, că eram dependent de obiectele care-mi ofereau consolare întocmai ca de un drog, dar că dependenţa aceea nu avea să-mi fie deloc utilă pentru a o uita pe Füsun.

Pentru că nu-i tăinuiam doar lui Sibel drumurile la blocul Compasiunea, ci mi le tăinuiam parcă şi mie, pentru că mă comportam de parcă n-aş fi făcut niciodată acele vizite, care se petreceau la două-trei zile şi durau câte două ore, simţeam, pe de altă parte, că boala atinsese, treptat, un nivel suportabil. La început nu priveam lucrurile din apartament – suporturile de turban rămase de la bunicul, fesul acesta pe care şi-l punea pe cap şi cu care se prostea Füsun sau aceşti pantofi vechi, pe care-i încălţase cândva mama (Füsun avea acelaşi număr ca şi mama: 38) – ca un colecţionar, ci ca un bolnav care se uită la propriile leacuri. Aveam, pe de o parte, nevoie de obiectele care-mi aminteau de Füsun pentru a-mi alina suferinţa, iar pe de altă parte îmi doream să fug de ele şi de casa aceea când îmi slăbea durerea şi când cugetam, optimist, că aceasta se ameliorase, pentru că-mi aminteau de boala mea. Optimismul acesta îmi dădea curaj şi-mi imaginam, cu bucurie, dar şi cu durere, că în curând aveam să pot reîncepe să fac dragoste cu Sibel, că apoi urma să ne căsătorim şi să avem parte de o căsnicie normală şi fericită.

Clipele iniţiale de optimism erau însă trecătoare şi, în mai puţin de o zi, dorul se transforma într-o grea suferinţă, pentru ca după două zile să ajungă un adevărat calvar, iar atunci trebuia să mă duc din nou la blocul Compasiunea. Când intram în apartament, fie mă îndreptam către obiectele care-mi aduceau aminte de deliciile pe care mi le procura prezenţa ei, precum o ceaşcă de ceai, o agrafă uitată, o riglă, cu pieptene, o radieră, un pix, fie căutam, printre obiectele pe care le adusese mama acolo, sub pretextul că erau vechi şi inutile, vreun lucru pe care-l atinsese, cu care se jucase, în care se cuibărise mirosul iubitei mele şi-mi lărgeam colecţia trecând în revistă cu ochii minţii, rând pe rând, amintirile legate de ele.

36. Pentru o mică nădejde care să-mi aline suferinţa din dragoste.

Am aşternut pe hârtie scrisoarea pe care o vedeţi expusă aici în zilele acelea memorabile în care descopeream primele exponate ale colecţiei mele. Am lăsat scrisoarea în plic din pricină că nu doream să lungesc povestea dar şi din

pricina ruşinii pe care continuam s-o încerc chiar şi la douăzeci de ani după ce-o concepusem, în timp ce cream Muzeul inocenţei.

Dacă cititorul acestei cărţi sau vizitatorul muzeului ar fi putut citi misiva, ar fi constatat că în ea o imploram, pur şi simplu, pe Füsun să revină la mine. Îi scriam că mă purtasem aiurea cu ea, că-mi părea foarte rău, că suferisem foarte mult, că dragostea era un sentiment cum nu se poate mai sacru, că dacă avea să se întoarcă la mine, intenţionam să mă despart de Sibel. Am regretat chiar şi după ce am aşternut pe hârtie aceste ultime cuvinte: ar fi trebuit să-i scriu că mă despărţeam necondiţionat de Sibel; în seara aceea nu aveam însă altă soluţie decât să beau ca un nenorocit şi să mă refugiez în braţele lui Sibel, aşa încât nu mă lăsa inima să merg atât de departe. La zece ani după aceea, când am descoperit, în dulapul lui Füsun, scrisoarea, a cărei existenţă era mai importantă decât textul în sine, am constatat uimit cât de tare mă amăgeam pe vremea când i-o scriam. Încercam să-mi ascund, pe de o parte, violenţa, neputinţa dragostei pe care o nutream faţă de Füsun, mă amăgeam inventând tot soiul de semne aberante, potrivit cărora urma să ne revedem în curând, dar, pe de altă parte, îmi era imposibil să renunţ la iluziile privitoare la minunata viaţă de familie pe care urma să mi-o croiesc în curând alături de Sibel. Ce-ar fi fost însă dacă aş fi făcut acel ultim lucru despre care vorbeam, adică dacă aş fi rupt logodna cu Sibel şi aş fi cerut-o pe Füsun în căsătorie prin intermediul Ceydei, care i-ar fi dus scrisoarea? Ideea aceasta, despre care socoteam că nici măcar nu-mi trecuse prin minte, a prins deodată contur în faţa ochilor mei când m-am întâlnit cu Ceyda, prietena mult îndrăgită a lui Füsun de pe vremea concursului de frumuseţe.

Expun aici, spre deliciul vizitatorilor muzeului, care trebuie să se fi plictisit de melancolia pe care mi-o inspira suferinţa din dragoste, o minunată cupură provenită dintr-un ziar: o fotografie a Ceydei, prietena lui Füsun, realizată pentru concursul de frumuseţe, şi un reportaj în care aceasta afirmă că scopul ei în viaţă este să realizeze un mariaj fericit, alături de „bărbatul ideal" la care visează… Îi prezint mulţumirile mele Ceydei Hanim, care a cunoscut de la bun început toate amănuntele tragicei mele poveşti, care mi-a privit dragostea cu respect şi care a donat muzeului, cu generozitate, această minunată fotografie de tinereţe. Cum decisesem să nu-i trimit lui Füsun epistola aceasta îndurerată prin poştă, ca să nu pice în mâinile mamei ei, ci să apelez la Ceyda, am căutat-o pe aceasta din urmă şi am reuşit să dau de ea cu ajutorul secretarei mele, Zeynep Hamm. Prietena aceasta, căreia Füsun îi dezvăluise de la bun început relaţia cu mine, n-a făcut nici o clipă fasoane când i-am spus că doream să mă văd cu ea într-o chestiune importantă. Când ne-am întâlnit la Maçka, am băgat de seamă imediat că nu mă jenam să-i dezvălui suferinţa mea din dragoste. Poate pentru că simţeam că pricepea totul cu maturitate, sau poate pentru că vedeam că era foarte, foarte fericită… Rămăsese însărcinată, aşa încât fiul familiei Sedirci, iubitul ei cel înstărit şi conservator, decisese să se căsătorească cu ea. Nu mi-a ascuns aceste lucruri, după cum nu mi-a ascuns nici faptul că nunta urma să aibă loc în curând.

Oare aş fi putut să mă-ntâlnesc acolo cu Füsun – unde era Füsun? Ceyda mi-a răspuns evaziv. Pesemne că Füsun o avertizase din vreme. În timp ce ne-ndreptăm spre parcul Taşlik, a rostit vorbe profunde şi grave despre profunzimea şi gravitatea dragostei. În timp ce o ascultam, stăteam cu ochii pironiţi asupra moscheii Dolmabahçe, care se vedea în zare – o imagine moştenită din copilărie şi desprinsă parcă din vise.

Nici măcar n-am putut insista foarte mult cu întrebările despre Füsun. Simţeam că Ceyda visa, plină de speranţă, că în cele din urmă aveam să mă despart de Sibel şi aveam să mă căsătoresc cu Füsun, urmând, astfel, să ne vedem „în familie", şi, pe de altă parte, băgam de seamă că mă alăturam şi eu reveriilor ei. Priveliştea oferită de parcul Taşlik, în care am intrat şi ne-am aşezat în după-amiaza aceea de iulie, farmecul Bosforului, duzii din faţa noastră, îndrăgostiţii care stăteau la mesele cafenelei în aer liber, bând răcoritoare Meltem, mamele venite cu cărucioarele, copiii care se jucau, sub ochii noştri, în nisip, studenţii care râdeau, mâncând seminţe şi năut prăjit, un porumbel şi două vrăbii care ciuguleau cojile de seminţe, locul acela plin de lume îmi aduceau aminte de un lucru pe care-l uitasem – de frumuseţea banală a vieţii. De aceea, când Ceyda mi-a spus, privindu-mă cu ochii larg deschişi, că avea să-i dea scrisoarea lui Füsun şi că era pe deplin convinsă că aceasta avea să-mi răspundă am fost cuprins de o speranţă nemăsurată.

N-am primit însă nici un răspuns.

Într-o dimineaţă de la începutul lunii august, am fost silit să recunosc că, în ciuda tuturor măsurilor pe care le luasem, în ciuda tuturor metodelor de consolare la care apelasem, suferinţa nu mi se diminua defel, ba dimpotrivă sporea sistematic. Când lucram la birou sau când mă ciorovăiam cu cineva la telefon, mintea mea nu plăsmuia nici un gând privitor la Füsun, dar durerea pe care o purtam în pântece lua cumva forma unui gând şi îmi rătăcea tăcută prin minte, cu iuţeală, ca un curent electric. Cât despre feluritele lucruri pe care le făceam, cu speranţa, modestă, că aveau să-mi mai domolească suferinţa din dragoste, acestea îmi aduceau la început, o alinare vizibilă sau îmi distrăgeau atenţia, dar nu serveau la nimic pe termen lung.

Devenisem interesat de talismane, de semnele misterioase şi de rubricile de astrologie din presă. Cel mai mult credeam în rubrica „Zodia dumneavoastră, ziua dumneavoastră", din ziarul Son Posta26 şi în observaţiile din revista Hayat27. Cei mai inteligenţi dintre specialişti ne spuneau întotdeauna nouă, cititorilor, şi mai cu seamă mie, „astăzi veţi primi un semn de la persoana iubită!". Se scria adeseori la fel şi pentru cei născuţi în alte zodii, dar cei care făceau acest lucru aveau foarte multă dreptate şi erau convingători. Citeam cu atenţie horoscopul şi rubricile legate de astrologie, dar nu credeam deloc în stele şi nu puteam pierde ore-ntregi cu zodiile, ca gospodinele plictisite. Suferinţa mea era presantă. Când se deschidea uşa, îmi spuneam: „dacă persoana care intră e femeie, am s-o regăsesc în sfârşit pe Füsun, dacă e bărbat, va fi rău".

Lumea, viaţa, totul roia de semne pe care ni le trimitea Dumnezeu, aşa încât să ne putem descifra viitorul clipă de clipă. „Dacă prima maşină roşie care va trece pe bulevard va veni din stânga, am să primesc o veste de la Füsun, dacă va veni din dreapta, am să mai aştept”, îmi spuneam eu, şi număram, de la fereastra Satsatului, maşinile care treceau pe stradă. „Dacă am să sar primul de pe vapor, la debarcader, am s-o văd în curând pe Füsun”, îmi spuneam, şi săream pe chei înainte de-a se arunca odgonul. „Primul care sare e măgar!”, strigau după mine oamenii de la odgoane. Apoi auzeam sirena unui vapor, vedeam în ea un semn de bun augur şi-mi imaginam cum arăta vasul. „Dacă pasajul aerian are trepte fără soţ, am s-o văd curând pe Füsun”, îmi spuneam eu. Dacă numărul treptelor se vădea a fi cu soţ, suferinţa îmi sporea, iar faptul că semnul meu norocos se confirma îmi aducea o clipă de pace.

Cel mai rău era când mă trezeam de durere în toiul nopţii şi nu mai puteam să adorm la loc. Atunci obişnuiam să beau rachiu, după care, mânat de neputinţă, mai dădeam peste cap şi câteva pahare de whisky sau de vin; îmi doream să-mi reduc la tăcere conştiinţa ca pe un aparat de radio care-mi tulbura tihna şi care nu se mai oprea odată. De câteva ori mi-am ghicit norocul – am făcut „pasienţe” în toiul nopţii, apelând la pachetul de cărţi uzat al mamei, în timp ce stăteam cu paharul de rachiu în mână. În alte câteva nopţi am aruncat de mii de ori zarurile, pe care tata le folosea foarte puţin, gândindu-mă, de fiecare dată, că aceea era ultima oară când o făceam. Simţeam că atunci când eram beat de-a binelea încercam o ciudată plăcere de pe urma suferinţei mele şi socoteam, mânat de un orgoliu prostesc, că situaţia în care mă aflam putea să devină subiectul unor cărţi, filme sau opere.

Într-o noapte, când rămăsesem la casa de vară de la Suadiye, dându-mi seama, cu câteva ore înainte de a se face dimineaţă, că din nou nu puteam să adorm, am ieşit în linişte, pe întuneric, pe terasa dinspre mare, m-am întins într-un şezlong şi am încercat să aţipesc, înconjurat de mireasma intensă a brazilor, cu ochii la luminile pâlpâitoare de pe Insule28.

— Nici tu nu poţi să dormi? mi-a şoptit tata.

Nu băgasem de seamă, pe întuneric, că era întins în şezlongul de lângă mine.

— În perioada asta, nu pot să dorm în unele nopţi, am şoptit eu cu vinovăţie.

— Nu-ţi face griji, trece, a spus el cu afecţiune. Eşti încă tânăr. E încă prea devreme să ai insomnii din pricina necazurilor, aşa că nu te teme. Dar dacă, odată ajuns la vârsta mea, ai să ajungi să regreţi în viaţă unele lucruri, ai să rămâi treaz până în zori, cu ochii la stele. Ai grijă să nu faci lucruri pe care să le regreţi mai apoi!

— Bine, tată, am şoptit eu.

La puţin timp după aceea mi-am dat seama că urma să aţipesc, uitându-mi suferinţa, fie şi pentru puţin timp. Expun aici, în muzeu, gulerul pijamalei şi unul dintre papucii pe care-i purta tata în noaptea aceea; întotdeauna îmi trezesc melancolie.

V-am tăinuit două-trei lucruri din care-mi făcusem pe atunci o deprindere, poate pentru că le găsesc neînsemnate poate şi pentru că nu vreau ca cititorii şi vizitatorii muzeului să mă dispreţuiască şi mai mult, însă am să vă fac acum o mărturisire privitoare la unul dintre ele, pentru ca povestea noastră să poate fi înţeleasă cum se cuvine. Când ieşeam, în pauzele de prânz, cu secretara mea, Zeynep Hamm, şi cu ceilalţi angajaţi, ca să mâncăm împreună, îi telefonam lui Füsun. Füsun nu răspundea niciodată la telefon, prin urmare nu revenise, iar tatăl ei nu era nici el prin preajmă. La telefon răspundea întotdeauna tanti Nesibe, aşadar făcea croitorie acasă, dar speram ca într-o bună zi să răspundă Füsun. Aşteptam, plin de speranţă, ca tanti Nesibe să lasă să-i scape ceva despre Füsun. Sau îmi imaginam ca Füsun avea să spună ceva, fiind în cameră, aşa încât aşteptam răbdător, fără să scot o vorbă. Era mai uşor să nu spun nimic la început, când auzeam că era ridicat receptorul din furcă, dar pe măsură ce se prelungea tăcerea, iar tanti Nesibe vorbea, îmi era greu să mă abţin. Aceasta pentru că tanti Nesibe era cuprinsă de o mare nelinişte, îşi exprima imediat teama, mânia, îngrijorarea şi se agita într-un mod care i-ar fi făcut mare plăcere unui sadic într-ale telefonului: rostea, în combinaţii nelimitate, cuvinte de genul „alo, alo, cine sunteţi, cine este, pe cine căutaţi, vorbeşte, pentru numele lui Dumnezeu, alo, alo, cine eşti, de ce suni ‘?”, dădea semne de spaimă, anxietate, furie, dar nu-i trecea niciodată prin minte să închidă telefonul imediat ce răspundea sau să-l închidă înaintea mea. Faptul că ruda mea îndepărtată reacţiona la telefoanele mele aidoma unui iepure care rămâne cu ochii pironiţi asupra farurilor unei maşini a început să-mi deştepte, cu timpul, un sentiment de tristeţe şi neputinţă, aşa încât am izbutit să renunţ la acest obicei.

Füsun dispăruse fără urmă.

37. Casa pustie.

La sfârşitul lui august, adică în zilele în care stolurile de berze reveneau din Europa, trecând peste Bosfor, peste casa din Suadiye şi peste Insule, pentru a se îndrepta apoi spre sud-est, spre Africa, am decis, la insistenţele prietenilor mei, să organizez o petrecere de sfârşit de vară în apartamentul din bulevardul Teşvikiye, înainte de revenirea părinţilor mei de la casa de vacanţă, aşa cum procedam în fiecare an în perioada aceea. În răstimpul în care Sibel făcea cumpărături cu frenezie şi supraveghea aşternerea covoarelor, care fuseseră acoperite cu naftalină, făcute sul şi date la o parte pe perioada verii, la fel ca şi mesele, eu, în loc să mă duc acasă şi s-o ajut, am dat din nou telefon acasă la Füsun. Eram indispus de faptul că, deşi sunam îndelung de câteva zile, nu răspundea nimeni. Când, de data aceasta, am auzit sunetul acela marcat de întreruperi, specific telefoanelor suspendate, durerea pe care o purtam în pântece mi-a luat în stăpânire atât trupul, cât şi mintea.

La douăsprezece minute după aceea am pornit pe străzile marcate cu portocaliu ale vieţii mele, de care izbutisem să mă ţin departe o vreme, şi mă apropiam ca o umbră, în soarele amiezii, de casa în care locuia familia lui Füsun, aflată pe strada Kuyulu Bostan. M-am uitat spre ferestre, de departe, şi

am băgat de seamă că draperiile nu erau aranjate ca de obicei. Am sunat la uşă, dar nu mi-a deschis nimeni. Am bătut la uşă, am lovit cu pumnii în ea şi, cum tot n-a deschis nimeni, mi-a venit să mor.

— Cine? a întrebat bătrâna portăreasă, care locuia în apartamentul întunecos de la parter. Aaa, ei, cei de la numărul trei: s-au mutat, au plecat.

Am minţit că eram „interesat să închiriez". Am pus-o pe femeie, căreia-i vârâsem în mână douăzeci de lire, să-mi deschidă uşa cu cheia de rezervă şi am intrat în apartament.

Doamne! Cum să vorbesc despre pustietatea dureroasă a acelor încăperi goale, despre starea jalnică a faianţei vechi, deteriorate din bucătărie, despre chiuveta ciobită în care se spălase toată viaţa iubita mea dispărută, despre farmecul chauffe-bain-ului, care o speria, despre cuiele bătute în pereţi şi despre umbrele, vechi de douăzeci de ani, pe care le lăsaseră-n urmă oglinzile şi tablourile atârnate cândva acolo? Îmi întipăream cu drag în memorie mirosul lui Füsun, care continua să stăruie în camere, umbra ei ghemuită într-un ungher, planul acelei locuinţe care o făcuse să fie ea şi în care-şi petrecuse întreaga viaţă, pereţii şi tencuiala, care se coşcovea strat cu strat. Într-o cameră se afla un tapet, aşa încât am rupt o bucată mare de la marginea lui şi am luat-o cu mine. Am strecurat în buzunar şi clanţa uşii odăiţei despre care presupuneam că fusese a lui Füsun, gândind că se folosise de ea vreme de optsprezece ani. Când l-am atins mânerul de porţelan care atârna de lanţul rezervorului de toaletă din baie mi-a rămas în mână.

Am vârât în buzunar, culegându-le dintre hârtiile şi resturile aruncate într-un colţ, braţul unei păpuşi stricate care-i aparţinuse lui Füsun, o bilă pântecoasă de mică şi nişte agrafe despre care nu mă îndoiam că erau ale ei şi, uşurat la gândul că, odată rămas singur, aveam să aflu o oarecare consolare în tovărăşia lor, am întrebat-o pe femeie de ce plecaseră foştii chiriaşi după atâta amar de ani. Mi-a spus că de ani de zile se certau cu proprietarul din pricina chiriei.

— De parcă în alte cartiere chiriile ar fi mai mici! am spus eu, adăugând că banii îşi pierdeau valoarea, iar preţurile creşteau neîncetat.

— Unde s-au mutat chiriaşii dinainte?

— Nu ştim, a spus portăreasa. Au plecat supăraţi pe noi, pe proprietar. Au rupt relaţiile după douăzeci de ani.

Sentimentul de neputinţă care mă stăpânea aproape că mă sufoca.

Mi-am dat seama că purtasem mereu în suflet speranţa că, într-o bună zi, aveam să vin acolo, să sun la uşă, să stărui, să intru şi s-o văd pe Füsun. Îmi fuseseră însă luate atât posibilitatea acelei ultime consolări, cât şi iluzia de-a o mai putea vedea, aşa încât avea să-mi fie foarte greu să îndur ceea ce se petrecea.

La optsprezece minute după aceea, încercam să-mi alin suferinţa cu obiectele pe care le recuperasem din casa pustie, întins în patul nostru din blocul Compasiunea. Pe măsură ce luam în mână lucrurile pe care le atinsese Füsun şi care o făcuseră să fie ceea ce era, pe măsură ce le mângâiam, le

contemplam şi mi le plimbam pe gât, pe umeri, pe pieptul dezgolit, pe pântece, acestea îmi strecurau în suflet, cu un soi de vigoare a consolării, amintirile acumulate în ele.

38. Petrecerea de sfârşit de vară.

La mult timp după aceea m-am dus direct acasă, în Taşvikiye, unde se făceau pregătirile de petrecere, fără a mai trece deloc pe la birou.

— Voiam să te întreb ceva în legătură cu şampania, mi-a spus Sibel când am ajuns acasă. Am telefonat de câteva ori la birou, dar de fiecare dată mi-au spus că nu eşti acolo.

M-am strecurat în camera mea, fără să-i răspund nimic. Îmi amintesc că m-am întins pe pat, că eram nespus de nefericit şi că mă gândeam cu disperare că serata aceea urma să iasă foarte prost. Consolarea pe care o aflasem visând la Füsun cu ochii deschişi şi jucându-mă cu lucrurile ei mă făcuse să scad în ochii mei, dar îmi deschisese, totodată, porţile unei alte lumi, în care doream să pătrund mai adânc. Simţeam că nu mai puteam să joc rolul bărbatului sănătos, bogat, inteligent, vesel, care ştia să guste viaţa – rol solicitat de petrecerea pe care o pregătea, plină de zel, Sibel. Mai mult, ştiam că la petrecerea dată în propria-mi casă nu puteam să mă comport ca un tânăr furios, de douăzeci de ani, care stă posomorât şi priveşte totul cu dispreţ. Sibel, care-mi cunoştea boala ascunsă, pe care n-o numeam niciodată, m-ar fi putut privi cu indulgenţă, însă cei invitaţi la cheful de sfârşit de vară n-aveau să facă acelaşi lucru, căci erau dornici de distracţie.

Când s-au ivit primii oaspeţi, seara, la ora şapte, le-am arătat, ca o bună gazdă ce eram, barul care conţinea toate mărcile de băuturi străine de contrabandă care se vindeau pe sub mână prin barurile şi magazinele de delicatese din Istanbul şi i-am servit cu ceea ce-şi doreau. Îmi amintesc că, la un moment dat, m-am ocupat de discuri şi că am pus la pick-up Sergeant Pepper29, a cărui copertă îmi plăcea foarte mult, şi Simon and Garfunkel30. Am dansat, râzând, cu Sibel şi cu Nurcihan. Se părea că Nurcihan i-l preferase pe Mehmet lui Zaim, dar Zaim nu arăta ofensat de acest lucru. Când Sibel mi-a spus, încruntând din sprâncene, că presupunea că Nurcihan se culcase cu Zaim, n-am izbutit să-mi dau seama de ce o întrista faptul acesta, şi nici măcar n-am încercat s-o pricep. Lumea era, iată, un loc minunat, vântul de nord-est, care adia dinspre Bosfor, stârnea foşnete abia simţite în platanii din curtea moscheii Teşvikiye, iscând un sunet plăcut şi blând pe care mi-l aminteam încă din copilărie. La vremea asfinţitului, peste acoperişurile blocurilor din anii 1980 şi peste moschee treceau, ţipând, în zbor, rândunele, lumina răspândită de televizoarele locuitorilor din Nişantaşi care nu plecaseră la casele de vară devenea din ce în ce mai vizibilă, pe măsură ce se lăsa întunericul, o fată plictisită, aflată într-un balcon, iar apoi un tată nefericit, aflat într-un alt balcon, priveau o vreme absenţi circulaţia de pe bulevardul principal, iar eu contemplam acea privelişte de parcă mi-aş fi contemplat propriile sentimente şi mă temeam că n-aveam nu pot uita niciodată pe Füsun. Mi-am băut minţile,

stând acolo, în răcoarea balconului casei noastre, şi ascultându-i cu plăcere pe cei care mi se alăturau, sporovăind, în acest răstimp.

Zaim venise cu o fată drăguţă, care părea nespus de fericită pentru că obţinuse un punctaj foarte ridicat la examenul de admitere la facultate; o chema Ayşe şi am stat de vorbă cu ea. M-am cinstit apoi cu prietenul timorat al unei prietene a lui Sibel, care se îndeletnicea cu importul de piele şi care bea foarte mult rachiu. La mult timp după ce bolta cerului se cufundase într-un întuneric catifelat, Sibel mi-a spus:

— Te porţi ruşinos, vino puţin înăuntru!

Ne-am îmbrăţişat strâns şi ne-am lansat din nou în dansul acela disperat, care părea însă foarte romantic. În salonul acela scufundat în semiîntuneric, căci fuseseră stinse câteva lămpi, în apartamentul acela în care îmi petrecusem întreaga copilărie, întreaga viaţă, se înstăpâniseră atmosfera şi culorile unui spaţiu cu totul diferit de cel familiar mie, iar faptul acesta se potrivea într-un fel cu sentimentul că-mi fusese răpit, întregul univers, aşa încât, în timp ce dansam cu Sibel, o strângeam în braţe cu disperare. Cum, la sfârşitul verii, o parte însemnată a nefericirii mele, care se prelungise toată vara, şi a deprinderilor mele legate de băutură, care înregistraseră progrese vizibile, trecuseră şi asupra ei, draga mea logodnică se clătina şi ea pe picioare, la fel ca mine.

Dacă e s-o spunem apelând la limbajul rubricilor de cancanuri ale epocii, „la orele înaintate ale nopţii, sub influenţa alcoolului", cheful degenerase bine. În atmosfera petrecerii, pe parcursul căreia se spărgeau pahare şi sticle şi se distrugeau discuri cu turaţie de 45 şi de 33, răstimp în care unele perechi începuseră să se sărute, mai degrabă din plăcerea de a se da în spectacol şi sub înrâurirea paginilor de artă şi scandal din revistele europene decât din alte motive, iar altele se făcuseră nevăzute, intrând în camera mea şi a fratelui meu, cu aşa-zisa intenţie de a face dragoste, stăruia nelinişte prietenilor noştri – toţi copii de bani gata – care presimţeau că tinereţea şi aspiraţiile lor de modernitate erau pe cale să ia sfârşit. Cu opt-zece ani în urmă, când începusem să dau acele petreceri ce precedau revenirea mamei şi a tatei de la casa de vacanţă, atmosfera purta amprenta unei anumite înverşunări anarhiste, îndreptate împotriva părinţilor; în timp ce zgândăreau şi distrugeau cu brutalitate aparatele scumpe din bucătărie, în timp ce-şi arătau unii altora pălăriile vechi, pulverizatoarele de parfum, încălţătoarele electrice papioanele şi articolele de îmbrăcăminte ale părinţilor mei, aflate prin dulapuri, şi râdeau, beţi turtă, prietenii mei încercau un anumit sentiment de relaxare, convinşi de faptul că erau însufleţiţi de o furie cu tentă politică.

În anii care au urmat, doar doi dintre membrii acelui grup numeros au luat politica în serios – unul dintre ei a fost torturat de poliţie după lovitura de stat militară din 1971 după care a făcut puşcărie până la amnistia din 1974 – şi amândoi s-au îndepărtat de gaşcă, pentru că ne socoteau „iresponsabili, răsfăţaţi şi burghezi".

Acum însă, Nurcihan, care răscolea prin dulapurile mamei către zorii zilei, nu mai făcea lucrul acesta cu furie anarhistă ci cu respect şi meticulozitate şi, de asemenea, mânată de curiozitate feminină:

— Ne ducem la Kilyos, la mare, a spus ea, cu un aer foarte serios. Mă uit să văd dacă mama ta are costum de baie.

Suferinţa şi remuşcarea de a nu o fi putut duce pe Füsun la Kilyos, în ciuda faptului că-şi dorise atât de mult acest lucru, m-a copleşit într-o clipă, aşa încât m-am văzut nevoit să mă reped în patul părinţilor mei, ca s-o pot indura. Din locul în care stăteam culcat o puteam vedea pe Nurcihan care, ameţită de băutură, cotrobăia, sub pretextul căutării costumului de baie, printre ciorapii brodaţi ai mamei, rămaşi de prin anii 1950, printre corsetele elegante, cu şnururi, de culoare galben-verzuie, printre pălăriile şi eşarfele care nu fuseseră exilate în apartamentul din blocul Compasiunea. Nurcihan a luat la mână, răbdătoare, actele de proprietate ale casei, terenului şi apartamentului de bloc, mănunchiurile de chei, acum inutile, ale apartamentelor în parte vândute, în parte închiriate în timp, ştirea privitoare la nunta mamei cu tata, decupată din rubrica de cancanuri a unui ziar apărut cu treizeci de ani în urmă, precum şi o fotografie decupată de la rubrica „Societate" a unui număr din revista Hayat, apărut cu doisprezece ani mai târziu, care o înfăţişa pe mama, foarte cochetă şi atrăgătoare, într-un grup – toate, păstrate de mama, care nu avea încredere în seiful de la bancă, într-o geantă ascunsă în dosul sertarului în care se aflau ciorapii de nailon.

— Mama ta pare să fi fost o femeie foarte plăcută şi foarte interesantă, a spus ea.

— Trăieşte, am spus eu ca un mort, din patul în care zăceam.

Pe când mă gândeam ce minunat ar fi fost să-mi petrec întreaga viaţă în camera aceea, cu Füsun, Nurcihan a lăsat să-i scape un hohot de râs plăcut, minunat, iar în cameră şi-au făcut apariţia Sibel şi, mai apoi, Mehmet, copleşiţi, cred, de farmecul acelei izbucniri încântătoare, de om cherchelit. În vreme ce Sibel trecea şi ea în revistă, alături de Nurcihan, lucrurile din dulapul mamei, cu acea gravitate specifică beţivilor, Mehmet s-a aşezat pe marginea patului, în colţul în care se aşeza tata în fiecare dimineaţă, contemplându-şi, dus pe gânduri, degetele de la picioare, înainte de a se încălţa cu papucii, şi a privit-o lung, cu dragoste, cu admiraţie pe Nurcihan. Era atât de fericit că, după ani de zile, se îndrăgostise pentru prima oară repede, nebuneşte, izbutind să-şi găsească o iubită cu care se putea căsători, încât simţeam că se mira şi el de propria-i fericire, ba chiar se ruşina de faptul că era atât de fericit. Dar nu-l invidiam, pentru că simţeam în acelaşi timp că se temea nespus să nu fie înşelat, să nu se ajungă la un deznodământ nefericit şi să nu se căiască mai târziu.

Sibel şi Nurcihan îşi arătau, grijulii, lucrurile pe care le scoteau din dulapul mamei – şi pe care le expun aici -, râdeau, după care-şi reaminteau una alteia că se aflau în căutarea costumului de baie, pentru a merge la mare.

Căutatul costumului de baie şi discuţiile despre „mersul la mare” s-au prelungit până la primele mijiri ale zorilor. Nimeni nu era, de fapt, suficient de treaz ca să poată conduce maşina. Ştiam că suferinţa pricinuită de absenţa lui Füsun, combinată cu băutura şi nesomnul, urma să-mi devină insuportabilă pe plaja din Kilyos, aşa încât eu n-aveam de gând să mă duc acolo. Le-am spus că eu şi Sibel aveam să-i urmăm mai târziu şi am tărăgănat lucrurile. Când s-a luminat de ziuă, am ieşit în balconul în care obişnuia mama să-şi bea cafeaua, uitându-se la înmormântări, şi i-am strigat pe prietenii aflaţi jos, făcându-le semn cu mâna. Pe bulevard, Zaim şi noua lui iubită, Ayşe, Nurcihan şi Mehmet, precum şi alte câteva persoane vorbeau tare, ţipând unii la alţii, aşa cum fac oamenii aghesmuiţi, îşi aruncau unii altora o minge de plastic de un roşu strălucitor, după care o scăpau din mâini şi alergau după ea, iscând un tărăboi care ar fi putut deştepta din somn întregul cartier Teşvikiye. Când, în cele din urmă, portierele maşinii lui Mehmet s-au închis, i-am văzut în curtea moscheii Teşvikiye pe bătrânii care se duceau la rugăciunea de dimineaţă. Printre ei se afla şi portarul blocului de vizavi, care obişnuia să se îmbrace, la început de an, în Moş Crăciun şi să vândă bilete de la Loteria Naţională. În vremea aceasta, maşina lui Mehmet a demarat în trombă, apoi a oprit cu o frână bruscă, a dat înapoi, a oprit, s-a deschis o portieră şi a coborât Nurcihan, care a strigat cât o ţinea gura către etajul al şaselea, unde ne aflam noi, că-şi uitase şalul de mătase. Sibel a dat fuga înăuntru, l-a adus şi l-a aruncat din balcon în stradă. N-am să uit niciodată cum am privit, alături de Sibel, şalul mov care se desfăşura şi se plia la loc, se înfoia şi se unduia capricios, asemenea unui zmeu în adierea unui vânt abia simţit. Aceasta este ultima amintire fericită alături de logodnica mea.

39. Mărturisirea.

Am ajuns la scena mărturisirii. Am dorit, instinctiv, ca în acest punct al muzeului nostru ramele, fondul, totul să fie de un galben rece. Când mă întinsesem însă din nou în patul părinţilor mei după ce prietenii noştri plecaseră la mare, soarele gigantic ce răsărea dinspre culmile de la Usküdar colorase dormitorul spaţios într-un portocaliu profund. Din depărtări răsuna sirena unui vas mare de pasageri care traversa Bosforul.

— Haide, a spus Sibel, intuind că eram lipsit de chef, să nu mai zăbovim, să-i ajungem pe ceilalţi!

Văzând însă că stăteam lungit în pat, nu numai că şi-a dat seama ca n-aveam să mă duc la mare (nu se gândea deloc că n-aş fi putut conduce maşina, în starea de mahmureală în care eram), dar a simţit şi că ajunseserăm într-un punct fără întoarcere, care se lega de boala mea misterioasă. Pricepeam, după felul în care-şi ferea ochii de mine, că voia să evite acest subiect. Tot ea a fost însă cea care a deschis prima discuţia, aşa cum procedează cei care se îndreaptă orbeşte către propriile temeri (lucru pe care unii îl numesc curaj):

— Unde ai fost cu adevărat azi după-amiază? a întrebat ea brusc.

I-a părut însă rău imediat că mă-ntrebase.

— Dacă crezi că o să-ţi fie ruşine mai târziu şi dacă nu vrei să-mi spui, nu-mi spune, a adăugat ea cu blândeţe.

S-a întins în pat, lângă mine. M-a îmbrăţişat cu o afecţiune şi o teamă atât de sincere, ca o pisică prietenoasă, încât am simţit, că eram pe cale să fac ceva care avea s-o rănească şi mi-a fost jenă de mine. Dar djinnul dragostei ieşise deja din lampa lui Aladdin şi mă făcea să simt, zdruncinându-mi trupul din răsputeri, că, din clipa aceea, taina mea nu mai putea rămâne doar a mea.

— Îţi aminteşti de seara aceea de la începutul primăverii când ne-am dus la Foaierul, draga mea? mi-am început eu povestea, prudent. Ai văzut într-o vitrină o geantă Jenny Colon, ţi-a plăcut şi, pentru că treceam pe acolo, ne-am întors o clipă şi ne-am uitat la ea.

Când draga mea logodnică a făcut ochii mari, temătoare, dându-şi seama că nu era vorba de geanta contrafăcută, ci de ceva adevărat şi, prin urmare, mai grav, am început să-i deapăn povestea pe care cititorii şi vizitatorii muzeului meu o cunosc chiar de la primul exponat. Pentru a-l ajuta pe amatorul de muzee să-şi amintească istoria mea, expun aici câte o imagine în miniatură a celor mai preţioase şi mai însemnate obiecte din colecţie.

Am încercat să-i istorisesc lui Sibel totul, cu foarte multă băgare de seamă, luând lucrurile rând pe rând. Am simţit imediat că în trista poveste a întâlnirii mele cu Füsun şi a celor care se petrecuseră mai apoi stăruia un sentiment de căinţă şi de remuşcare care aducea cu povara inevitabilă a accidentelor de circulaţie care ni s-au întâmplat, din vina noastră, cu ani în urmă, sau a marilor păcate pe care le-am săvârşit cândva. Este însă posibil ca acest sentiment să fi fost strecurat în poveste de mine, ca să-mi uşurez vina, altfel banală, şi să las senzaţia că trecutul rămăsese cu mult în urmă. Pentru că, desigur, mi-era cu neputinţă să povestesc detaliile satisfacţiei sexuale, care constituia o parte inseparabilă a trăirilor mele, şi mă străduiam să-mi prezint aventura ca pe o formă de răsfăţ pe care şi-o permisese un bărbat turc înainte de căsătorie. Văzând lacrimile lui Sibel, am renunţat la intenţia de a-i relata lucrurile aşa cum se petrecuseră şi am fost cuprins de remuşcare pentru că abordasem acel subiect.

— Eşti cât se poate de dezgustător, a spus Sibel.

A aruncat în mine cu o geantă veche a mamei, brodată cu trandafiri şi alte flori, care era plină cu monede de pe vremuri iar apoi cu un pantof de vară al tatei, uzat, în alb şi negru.

Niciunul dintre ele nu m-a nimerit. Monedele vechi s-au împrăştiat în jur ca nişte cioburi. Sibel lăcrima.

— Am încheiat de mult această relaţie, am spus eu. Dar ceea ce am făcut m-a consumat foarte mult… Problema nu este nici fata aceea, nici vreo alta, oarecare…

— Nu e vorba de fata care s-a aşezat la masa noastră, la logodnă? a spus Sibel, fără a îndrăzni să-i pronunţe numele.

— Ba da.

— O vânzătoare foarte vulgară, foarte respingătoare! O mai vezi şi acum?

— Bineînţeles că nu… Am părăsit-o când m-am logodit cu tine. Cât despre ea, s-a făcut nevăzută. S-o fi măritat cu altcineva. (Chiar şi acum mă mir de această minciună) Reţinerea pe care ai observat-o la mine după logodnă s-a datorat acestui fapt, acum însă a trecut…

Sibel plângea câte puţin, apoi se spăla pe faţă, îşi venea în fire, după care iar îmi punea întrebări:

— Adică nu poţi să ţi-o scoţi din minte? m-a întrebat, la un moment dat, inteligenta mea logodnică, rostind adevărul gol-goluţ şi transpunându-l în propriile-i cuvinte.

Ce bărbat cu inimă ar fi putut răspunde „da” la această întrebare?

— Nu, am spus eu, vrând-nevrând. Ai priceput anapoda. Povara acestei poveşti, faptul că am înjosit o fată în felul acesta, responsabilitatea faptului că am întinat relaţia dintre noi, înşelându-te, m-a obosit şi mi-a răpit bucuria de a trăi.

Niciunul dintre noi nu mai credea ce spuneam.

— Unde ai fost după-masă?

Mi-aş fi dorit foarte mult să pot povesti cuiva – nu lui Sibel, ci oricărei persoane înţelegătoare – că-mi vârâsem în gură şi-mi plimbasem pe piele obiectele care-mi aminteau de Füsun şi că, făcând aceste lucruri, plânsesem, tânjind după ea. Pe de altă parte, simţeam că dacă Sibel decidea să mă părăsească, mi-ar fi fost cu neputinţă să mai trăiesc şi mi-aş fi pierdut minţile. Ar fi trebuit, de fapt, să-i spun „să ne căsătorim imediat”. Foarte multe căsnicii solide care susţin societatea noastră au fost încheiate cu scopul de-a da uitării asemenea iubiri furtunoase, nefericite.

— Înainte de logodnă am vrut să-mi omor vremea cu jucăriile mele din copilărie. Aveam, de pildă, un pistol spaţial… Încă mai funcţiona… Mă rog, un ciudat sentiment de nostalgie… De aceea m-am dus acolo.

— Nu trebuie să te mai duci niciodată la apartamentul acela! a spus Sibel. Te-ai întâlnit de multe ori acolo cu ea?

A început să plângă fără să-mi mai aştepte răspunsul. Îmbrăţişarea şi mângâierile mele nu-au făcut decât să-i înteţească lacrimile. Am strâns-o în braţe pe logodnica mea, faţă de care încercam o adâncă recunoştinţă, cu un sentiment de tovărăşie mai profund chiar decât dragostea. Când Sibel a aţipit în braţele mele, după ce plânsese îndelung, am adormit şi eu.

Spre prânz, când m-am trezit, Sibel se sculase de mult, se spălase, se machiase şi îmi pregătise până şi micul dejun, în bucătărie.

— Du-te, dacă vrei, să iei o pâine proaspătă de la magazinul de vizavi a spus ea cu răceală. Dacă ţi-e lene şi n-ai chef, am să tai nişte felii de pâine mai veche şi am să le prăjesc.

— Nu, mă duc, am spus eu.

Am luat micul dejun în salonul care se transformase, după petrecere, într-un adevărat câmp de bătaie, la masa la care mama şi tata obişnuiau să mănânce de treizeci şi şase de ani, aşezaţi unul în faţa altuia. Expun aici, din raţiuni documentare, dar şi sentimentale, o pâine aidoma celei pe care am

cumpărat-o atunci de la băcănia de vizavi de casă. Vreau, totodată, să semnalez că, de o jumătate de veac, milioane de istanbulezi mănâncă doar o astfel de pâine, chiar dacă greutatea ei se mai modifică puţin în timp, şi că viaţa înseamnă repetiţie, dar că mai apoi totul sfârşeşte prin a fi uitat fără cruţare. Sibel avea însă o atitudine foarte hotărâtă foarte energică, care continuă să mă uimească şi astăzi.

— Ceea ce socoteai tu că era dragoste nu reprezenta altceva decât o relaţie trecătoare, a spus ea. O să-ţi treacă în curând. Am să te ajut. Am să te scot din aiureala care-a pus stăpânire pe tine…

Se dăduse cu pudră din belşug, pentru a ascunde faptul că avea pleoapa de jos umflată de plâns. Băgând de seamă că, în ciuda suferinţei pe care o încerca, evita cu delicateţe cuvintele care ar fi putut să mă rănească şi, pe de altă parte, simţindu-i afecţiunea, încrederea mea în ea a sporit în asemenea măsură, încât am avut senzaţia că fermitatea şi era singurul lucru care m-ar mai fi putut izbăvi de calvar şi am decis, docil, să fac tot ceea ce-mi spunea ea. În vreme ce luam micul dejun, cu pâine proaspătă, telemea, măsline şi dulceaţă de căpşuni, am căzut pe dată la înţelegere că trebuia să plec din casa aceea şi să nu mă mai arăt deloc, pentru un lung răstimp, prin Nişantaşi, prin împrejurimi, pe toate străzile învecinate. Am declarat că străzile însemnate cu roşu şi portocaliu îmi erau cu desăvârşire interzise…

Părinţii lui Sibel reveniseră la Ankara, la casa lor de fapt, unde obişnuiau să-şi petreacă iernile. Vila de pe Bosfor, din Anadoluhisari, era pustie. Sibel mi-a spus că, de vreme ce eram logodiţi, părinţii ei aveau să închidă ochii la faptul că urma să locuim împreună în vila părăsită de ei. Urma să mă mut imediat acolo, cu ea, şi să renunţ la deprinderile care mă făceau să revin mereu la relaţia cu Füsun. Îmi amintesc că ciorapii de iarnă pe care mi i-a pus Sibel în valiză, spunându-mi „ia-i şi pe ăştia”, în timp ce-mi pregăteam bagajele, stăpânit, pe de o parte, de tristeţe, iar pe de altă parte, de speranţa de a mă lecui, asemenea fetelor romantice care sunt trimise în Europa pentru a se vindeca de chinurile dragostei, m-au făcut să cuget, cu părere de rău, că tratamentul meu putea să dureze foarte multă vreme.

40. Mângâierile oferite de viaţa în vila de pe ţărm.

Mângâierile oferite de viaţa în vila de pe ţărm, pe care le-am acceptat mânat de entuziasmul de a începe o viaţă nouă, m-au făcut să cred, în primele zile, că mă izbăveam repede de boala mea. Indiferent de ora şi de starea de ameţeală la care ne întorceam de la petrecerile de noapte, dimineaţa mă ridicam din pat de îndată ce se strecura prin obloane, prinzând apoi să joace pe tavanul camerei noastre, o rază stranie de lumină, care se reflecta în valurile Bosforului, împingeam obloanele cu buricele degetelor şi mă minunam de fiecare dată de frumuseţea priveliştii care se revărsa, explosiv, înăuntru. În uimirea mea stăruia, sau poate că eu voiam să cred asta, emoţia redescoperirii farmecului vieţii, pe care credeam că îl uitasem. Uneori intuia şi Sibel, cu delicateţe, ceea ce simţeam eu, aşa încât mi se alătura, păşind cu picioarele goale pe duşumelele care scârţâiau uşor, şi contemplam amândoi, optimişti,

splendoarea Bosforului, o barcă roşie de pescari care trecea legănându-se pe valuri, aburul de deasupra pădurii întunecate care se vedea pe ţărmul opus, scăldat în soare, liniştea fantomatică a dimineţii şi primul vas de pasageri care se-ndrepta spre oraş, târându-se prin curent, înclinat pe o parte, şi făcând apele să freamăte.

La fel ca şi mine, Sibel manifesta un entuziasm nemăsurat faţă de plăcerile vieţii din vila de pe ţărm, de parcă ar fi fost vorba de un leac de natură să mă vindece de boală. În timp ce luam cina în doi, în balconul suspendat deasupra Bosforului, asemenea perechilor fericite cărora le ajunge propria dragoste, prin faţa noastră trecea, de parcă s-ar fi târât spre vilă, Kalender, vasul Liniilor Orăşeneşti, care tocmai plecase de la debarcaderul din Anadoluhisari, iar căpitanul cu mustaţă şi chipiu, care stătea la timonă, ne striga din cabina de comandă „poftă bună!", de parcă ar fi putut zări stavrizii crocanţi, salata de vinete, vinetele la grătar, telemeaua, pepenele galben şi rachiul de pe masă Sibel vedea în toate acestea o altă sursă de plăcere, care urma să mă vindece şi să mă facă fericit. După cum îmi dădeam seama seara, în pat, când se lipea languroasă de mine cu trupul ei minunat, mirosind ameţitor, era sincer convinsă că plăcerea de-a plonja împreună în apele Bosforului de îndată ce ne trezeam dimineaţa, de-a ne duce apoi la cafeneaua de la debarcader, pentru a mânca covrigi, a bea ceai şi-a citi ziarele, de-a ne face de lucru cu roşiile şi ardeii din grădină, de-a alerga la barca vreunui pescar care se arăta spre prânz cu peşte proaspăt şi de-a alege chefali sau dorade, de-a intra, plescăind, în marea fosforescentă în nopţile nemăsurat de calde ale lunii septembrie, când nu se clintea nici o frunză iar fluturii de noapte cădeau, rând pe rând, la capcana lămpilor aprinse aveau, la rândul lor, să mă înzdrăvenească. Când tot nu puteam însă face dragoste cu ea din pricina durerii care continua să mă sfredelească în partea stângă a pântecelui, ca o nelinişte fără sfârşit, o dădeam pe glumă, cu mintea tulbure de băutură, spunându-i „draga mea, încă nu suntem căsătoriţi", iar iubita mea logodnică se prefăcea, plină de îngăduinţă, că treceam cu uşurinţă peste acest subiect.

Uneori, când stăteam singur în şezlongul de pe chei, gata să aţipesc, toropit de băutură, sau când mă-ndopam lacom cu porumb fiert cumpărat de la vreunul dintre vânzătorii ce treceau în bărci, sau când o sărutam pe obraji înainte de a urca în maşină, dimineaţa, pentru a mă duce la serviciu ca un soţ tânăr şi fericit, ghiceam, după privirile pe care mi le arunca, că în sufletul ei era pe cale să înmugurească un sentiment de dispreţ şi aversiune la adresa mea. Acesta era motivat, desigur, de faptul că nu izbuteam deloc să facem dragoste; şi mai înspăimântător era însă gândul că efortul de a mă „lecui", în care Sibel investise o voinţă şi o dragoste excepţionale, nu folosea la nimic sau, şi mai rău, „chiar dacă ar fi fost să mă lecuiesc", urma să mă văd, pe viitor, atât cu ea, cât şi cu Füsun. În momentele cele mai proaste îmi doream şi eu să cred într-o asemenea probabilitate, aşa încât visam că, într-o bună zi, aveam să primesc veşti de la Füsun, revenind într-o clipă la zilele fericite de odinioară, şi că urma să ne revedem din nou, zi de zi, la blocul Compasiunea, iar după ce aveam să

mă izbăvesc astfel de calvar, aveam să pot face, negreşit, dragoste şi cu Sibel, căsătorindu-mă apoi cu ea şi ducând o viaţă fericită, normală de familie, înconjurat de mulţi copii.

Nu puteam însă crede cu adevărat în asemenea reverii decât foarte rar, sub înrâurirea veseliei nemăsurate pe care mi-o inspira băutura sau optimismului pe care mi-l insufla vreo dimineaţă frumoasă. În cea mai mare parte a timpului n-o puteam uita cu nici un chip, iar ceea ce dădea acum formă suferinţei mele din dragoste nu mai era absenţa lui Füsun, ci faptul că nu întrevedeam deloc sfârşitul durerii.

41. Înotând pe spate.

Descoperisem pe atunci un lucru însemnat, care făcea ca zilele acelea triste de septembrie, de un farmec sumbru, să devină suportabile: Înotul pe spate atenua durerea pe care o simţeam în pântece. Pentru aceasta trebuia ca, în timp ce înnoptam pe spate, de-a-ndăratelea, să-mi cufund cu hotărâre capul în apele Bosforului, să zăresc fundul mării, stând cu capul aplecat, să înot, ţinându-mi o vreme răsuflarea. Când redeschideam ochii, în vreme ce înaintam cu spatele, despicând curentul şi valurile, întunericul din ce în ce mai dens al Bosforului, pe care-l vedeam răsturnat, îmi trezea un simţământ de nemărginire cu totul diferit de suferinţa mea din dragoste.

Cum apele deveneau deodată adânci în vecinătatea ţărmului, uneori vedeam adâncul Bosforului, alteori nu, dar faptul că lumea aceea multicoloră pe care o priveam de-a-ndoaselea devenea un întreg mare şi misterios îmi umplea sufletul de bucuria de a trăi şi de umilinţa apartenenţei la ceva cu mult mai vast. Uneori zăream cutii de conserve şi capace de sticle de răcoritoare ruginite, midii negre cu gura căscată, ba chiar nălucile unor corăbii din vremuri nespus de îndepărtate şi-mi aduceam aminte de necuprinderea istoriei şi a timpului, de lipsa mea de însemnătate. În asemenea momente remarcam ostentaţia, preocuparea de sine cu care-mi trăiam patima şi-mi dădeam seama că slăbiciunea aceea nu făcea decât să adâncească suferinţa pe care o numeam dragoste aşa încât mă eliberam de balast. Importantă nu era suferinţa pe care o încercam, ci faptul că făceam parte din lumea aceea nemărginită, misterioasă care palpita sub mine. În acelaşi timp simţeam că apele Bosforului, care-mi năpădeau gura, nările, nasul şi urechile, erau pe placul djinnilor echilibrului şi fericirii ce sălăşluiau în mine. În timp ce înotam pe spate fără răgaz, cuprins de un soi de beţie a mării, durerea pe care o simţeam în pântece aproape că dispărea, iar atunci băgam de seamă şi că încercam o afecţiune profundă faţă de Füsun şi-mi aduceam aminte că în suferinţa mea din dragoste stăruiau foarte multă mânie şi supărare pentru ea.

În vremea aceasta, Sibel, care vedea că mă-ndreptam cu repeziciune, înotând cu spatele, către chila vreunui petrolier sovietic sau a vreunui vas de pe Liniilor Orăşeneşti, ale căror sirene sunau nelinişitite, ţopăia şi striga la mine din răsputeri, de pe chei, dar de cele mai multe ori nu-i auzeam ţipetele. Pentru că mă apropiam nespus de periculos şi aproape sfidător de nenumăratele vapoare ale Liniilor Orăşeneşti, de petrolierele internaţionale, de şlepurile

încărcate cu cărbune, de barjele care aprovizionau restaurantele de pe ţărm cu bere şi răcoritoare Meltem, de bărcile cu motor ce treceau pe Bosfor, Sibel voia să-mi interzică să mai înot pe spate, cu capul cufundat în apă, prin faţa vilei de pe ţărm dar nu putea stărui prea mult în această privinţă, deoarece ştia că îmi făcea foarte bine. În unele zile mă duceam singur, la propunerea ei, pe plaje mai liniştite, în zilele fără valuri şi vânt mă duceam la Şile, pe ţărmul Mării Negre, iar alteori mergeam cu ea în câte-un golfuleţ pustiu, de felul celor care urmează după Beykoz, şi înotam la nesfârşit, încotro mă purtau gândurile, fără a scoate o clipă capul din apă. Mai apoi, când ieşeam la ţărm şi mă întindeam la soare, cu ochii închişi, cugetam, optimist, că ceea ce trăiam erau, de fapt genul acela de necazuri care se abat asupra oricărui bărbat serios, de onoare, care se îndrăgosteşte de o femeie.

Singurul lucru ciudat era faptul că trecerea timpului nu-mi domolea deloc suferinţa din dragoste, aşa cum li se întâmpla tuturor celorlalţi. Împotriva a ceea ce-mi spunea Sibel în toiul nopţilor cufundate-n tăcere (nu se auzea decât huruitul molcom ale câte unei barje care trecea în depărtare), ca să mă consoleze, faptul că durerea mea nu se stingea treptat ne înfricoşa pe amândoi. Uneori socoteam că dacă aş fi văzut în acea situaţie un rod al minţii sau al deficienţei mele sufleteşti m-aş fi putut izbăvi de calvar, dar nu-mi puteam duce până la capăt nici măcar aceste gânduri, pentru că mă înfăţişau ca pe o persoană slabă, excesiv de dependentă de afecţiunea unei mame-îngeriţe-iubite salvatoare, aşa încât, în cea mai mare parte a timpului, mă străduiam să cred că-mi biruiam durerea înotând stăruitor pe spate, spre a nu cădea pradă disperării. Ştiam însă foarte bine că mă amăgeam singur.

În luna septembrie m-am mai dus de trei ori la blocul Compasiunea; ascunzându-mă nu numai de Sibel, ci şi de mine, m-am întins în pat, am luat în mână lucrurile pe care le atinsese Füsun şi am încercat să mă consolez în felul cunoscut de cititori. N-o puteam uita.

42. Melancolie de toamnă.

La început de octombrie când, în urma unei furtuni iscate de vântul de nord, apele pline de curenţi ale Bosforului s-au răcit atât de mult încât nu s-a mai putut face baie în ele, melancolia mea a devenit, în scurtă vreme, atât de profundă, încât nu mai putea fi ascunsă. Seara care se lăsa devreme, frunzele uscate, care dezgoleau copacii de timpuriu, adunându-se în grădina din spate şi pe chei, apartamentele vilei de pe Bosfor, folosită ca locuinţă de vară, care se goleau unul câte unul, bărcile trase în porturi ori la debarcadere şi bicicletele răsturnate pe străzile care se goliseră brusc după primele zile ploioase ne insuflaseră, de fapt, amândurora o tristeţe apăsătoare, de toamnă, de care ne străduim să ne eliberăm. Simţeam, neliniştit, că Sibel nu mai era în stare să-mi înlăture încremenirea, tristeţea, cu neputinţă de tăinuit şi nici pornirea de-a bea fără măsură, seară de seară.

La sfârşitul lui octombrie, lui Sibel sfârşise prin a i se face lehamite de apa roşiatică care curgea la robinetele ruginite şi vechi, de bucătăria părăginită, mică, întunecoasă şi rece, de găurile şi crăpăturile vilei, de vântul rece ca

gheaţa care ne pustia sufletele. Prietenii care obişnuiau să ne bată la uşă pe nepusă masă în serile calde de septembrie, pentru ca apoi, după ce se îmbătau, să plonjeze în mare de pe chei, la adăpostul întunericului, râzând în hohote, nu mai dădeau nici ei pe la noi, făcându-ne să simţim că în oraş se stârnise o animaţie de toamnă mai amuzantă decât prezenţa noastră. Expun aici, ca semn al faptului că noii îmbogăţiţi fugeau iarna de viaţa în vilele de pe ţărm, dar şi din dorinţa de a le transmite vizitatorilor muzeului melancolia toamnei, câteva pietre umede şi crăpate aflate în grădina din spatele casei, nişte melci care se târau pe ele, precum şi o şopârlă singuratică – prietena noastră plină de neliniştite -, care obişnuia să se facă nevăzută în timpul ploilor.

În zilele acelea simţeam destul de bine că, pentru a ne putea petrece iarna în vila de pe Bosfor, trebuia să-i pot dovedi lui Sibel că o uitasem, trupeşte vorbind, pe Füsun iar sentimentul acesta făcea ca viaţa pe care o duceam în dormitorul cu tavan înalt pe care, pe măsură ce se răcea vremea, ne străduiam să-l încălzim cu sobe electrice, să fie şi mai rezervată, şi mai lipsită de speranţă; nopţile în care izbuteam să adormim ţinându-ne unul pe altul în braţe, frăţeşte, cu afecţiune, erau din ce în ce mai rare. Îi dispreţuiam, pe de o parte, ca şi Sibel, pe cei care apelau la sobe electrice în vilele de lemn, pe iresponsabilii ignoranţi care puneau în pericol clădirile istorice, însă pe de altă parte conectam noapte de noapte, când ne cuprindea frigul, soba la fatala priză. La începutul lui noiembrie, când s-a dat drumul la calorifere, am început să ieşim, invocând felurite pretexte, în Beyoglu, ba chiar şi în Nişantaşi, pe străzile care-mi erau interzise, participând la petrecerile de toamnă din oraş, pe care simţeam că le ratam, ori la inaugurarea unor cluburi de noapte apărute de curând, ducându-ne prin localuri deja familiare, care intrau în iarnă înveşmântate-n straie noi, ori alăturându-ne mulţimilor se îmbulzeau pe la intrările cinematografelor.

Într-o seară, pe când ne aflam în Nişantaşi, cu un motiv nu foarte convingător, ne-am gândit să trecem pe la restaurantul Foaierul. În timp ce beam, pe stomacul gol, câte-un pahar de rachiu cu gheaţă, i-am întrebat pe chelnerii dinainte cunoscuţi – pe chelnerul-şef Sădi şi pe Haydar – cum o mai duceau şi ne-am plâns, la fel ca toată lumea, de faptul că bandele de naţionalişti extremişti şi de militanţi de stânga, care se împuşcau între ei pe stradă şi lansau bombe în toate părţile, târau ţara spre catastrofă. Chelnerii mai în vârstă erau, ca de obicei, cu mult mai prudenţi decât noi când se punea problema să abordeze-n gura mare subiecte politice. Pentru că nu se apropia nimeni de masa noastră, în ciuda privirilor foarte încurajatoare pe care li le aruncam cunoscuţilor ce intrau în restaurant, Sibel m-a întrebat, ironică, de ce-mi pierise iar cheful. Eu i-am spus, fără a intra în prea multe detalii, că fratele meu căzuse la-nvoială cu Turgay Bey, că urmau să creeze o nouă companie, cooptându-l şi pe Kanan, pe care regretam că nu mă decisesem să-l dau afară, şi că, în felul acesta, aveau să mă excludă din combinaţie, sub pretextul unui contract foarte profitabil cu cearşafuri.

— Kenan… nu era Kenan cel care dansa minunat la logodnă? a spus Sibel.

Desigur că Sibel folosise formula „dansa minunat” pentru a putea vorbi de Füsun fără a-i pomeni numele. Amândoi ne aminteam încă, stăpâniţi de amărăciune, de amănuntele logodnei şi, pentru că nu izbuteam să găsim un pretext adecvat pentru a schimba subiectul, am tăcut o vreme. Pe vremea când ieşise pentru prima oară la iveală „boala mea”, Sibel era în stare să găsească, plină de vervă, subiecte cu totul inedite, chiar şi în cele mai nefaste momente, ceea ce nu se mai întâmpla acum.

— Kenan acesta va deveni acum directorul de succes al noii companii? a spus Sibel, pe tonul acela sarcastic pe care-l adoptase treptat în ultimele zile.

M-am gândit, privindu-i cu părere de rău mâinile, care tremurau uşor, şi chipul machiat generos, că Sibel se transformase dintr-o tânără turcoaică fericită, cu aspiraţii intelectuale, care studiase în Franţa, într-o gospodină turcoaică, mâhnită şi ironică, logodită cu un bogătaş problematic şi deprinsă cu băutura.

Oare mă ironiza, ştiind că eram nespus de gelos pe Füsun şi din cauza lui Kenan? Cu o lună în urmă nici măcar nu mi-ar fi trecut prin minte o asemenea bănuială.

— Ei, recurg şi ei la şmecherii ca să mai câştige câţiva kuruşi31 în plus, am spus eu. Las-o baltă!

— În cazul acesta nu e vorba de câţiva kuruşi, ci de un beneficiu substanţial, după cum ştii şi tu. Nu trebuie să-nchizi ochii la faptul că nesocotesc ceea ce ţi se cuvine, lăsându-te pe dinafară, că te fură sub nasul tău. Trebuie să te ţii tare să te lupţi cu ei!

— Nu-mi pasă!

— Nu-mi place când te porţi aşa, a continuat Sibel. Renunţi la toate şi te retragi din viaţă, de parcă ţi-ar plăcea înfrângerea. Trebuie să fii mai puternic!

— Să mai cerem câte unul? am spus eu, ridicând paharul de rachiu cu un zâmbet.

Am mai cerut un rând şi am tăcut, în aşteptarea băuturii. Între sprâncenele lui Sibel îşi făcuse din nou apariţia ridul acela asemănător cu un semn de întrebare care se ivea ori de câte ori când se-nfuria sau se supăra.

— Ce-ar fi să-i suni pe Nurcihan şi pe Mehmet? am spus eu. Poate că vin şi ei.

— Adineaori am încercat, dar telefonul de aici n-are ton, pare să fie stricat, a spus Sibel, furioasă.

— Ei, ia spune, ce-ai mai făcut, ce-ai mai cumpărat? Am spus eu. Desfă pachetele, să ne distrăm un pic.

Dar Sibel nu s-a lăsat deloc copleşită de plăcerea de-a desface pachetele cu cumpărături.

— Acum sunt convinsă că n-ai cum să mai fii atât de îndrăgostit de ea, a spus ea apoi, pe un ton la care nu mă aşteptam deloc. Problema ta nu e că eşti îndrăgostit de altă femeie, ci că nu te poţi îndrăgosti de mine.

— Atunci de ce mă agăţ aşa de tine? am spus eu, luându-i mâna în mâna mea. De ce nu vreau să petrec nici o zi fără tine, fără să te ţin de mână?

Vorbele acestea nu erau prima noastră discuţie în contradictoriu. De data aceasta am văzut însă în ochii ei o lumină ciudată şi m-am temut ca nu cumva să-mi spună: „Pentru că ştii că, dacă ai să rămâi singur, n-ai să mai poţi îndura suferinţa pe care ţi-o pricinuieşte Füsun, ba poate chiar ai să mori de durere!”.

Din fericire, Sibel nu considera că situaţia era chiar atât de gravă:

— Nu te agăţi de mine din dragoste, ci pentru a te convinge că-ţi s-a-ntâmplat o nenorocire.

— De ce să am nevoie de nenorocire?

— Îţi place să joci rolul bărbatului îndurerat, care strâmbă din nas la toate. Dar a venit vremea să-ţi aduni minţile, dragul meu!

I-am spus că zilele acelea proaste aveau să treacă şi că-mi doream să avem împreună doi băieţi şi trei fete care să semene cu ea. Urma să întemeiem o familie fericită, numeroasă, veselă şi să trăim ani mulţi, râzând şi bucurându-ne de viaţă. I-am explicat că simţeam o nemărginită poftă de viaţă când îi vedeam chipul luminos, când îi auzeam vorbele pline de duh ori când o auzeam trebăluind pe la bucătărie.

— Te rog, nu plânge! am spus eu.

— Acum simt că nimic din toate astea nu se va mai întâmpla, a spus Sibel, iar lacrimile au prins să-i şiroiască din ochi şi mai năvalnic.

— Şi-a desprins mâna din mâna mea, şi-a scos batista şi s-a şters la nas, pe faţă, după care a dat la iveală pudriera şi s-a pudrat din belşug pe faţă şi pe sub ochi.

— De ce-ţi pierzi încrederea în mine? am întrebat eu.

— Poate pentru că mi-am pierdut încrederea în mine, a spus ea. Mă gândesc uneori că nu mai sunt frumoasă.

Tocmai o prinsesem de mână şi-i spuneam cât de frumoasă era când l-am auzit pe Tayfun spunând:

— Eeei, îndrăgostiţi romantici ce sunteţi! Ştiţi că toată lumea vorbeşte de voi? Dar ce s-a-ntâmplat?

— Ce vorbeşte toată lumea de noi?

Tayfun venise adeseori pe la vilă în septembrie. Văzând-o pe Sibel plângând, i-a pierit imediat buna dispoziţie. Voia să se facă nevăzut de la masă dar, văzând expresia de pe chipul lui Sibel, s-a oprit locului.

— Fiica unei persoane foarte apropiate nouă a murit într-un accident de maşină, a spus Sibel.

— Ce vorbeşte toată lumea de noi? am repetat eu sarcastic.

Tayfun care, după ce spusese „condoleanţe”, se uita în dreapta şi-n stânga, ca să scape şi s-o ia la sănătoasa, s-a adresat, mai tare decât era cazul, unei persoane care tocmai intra pe uşă. Înainte de a se-ndepărta, a spus:

— Se zice că sunteţi atât de îndrăgostiţi încât, la fel ca unii europeni, nu vă căsătoriţi de teamă să nu vă fie spulberată dragostea. Dacă ar fi după mine,

eu aş zice să vă luaţi, pentru că toţi mor de invidie. Sunt şi unii care spun că vila aia vă aduce ghinion.

De cum a plecat el, i-am mai cerut tânărului şi simpaticului chelner câte un pahar de rachiu. Sibel disimulase foarte bine, sub felurite pretexte, accesele mele de nefericire care le atrăseseră atenţia prietenilor noştri de-a lungul verii ştiam însă foarte bine ca circulau nenumărate bârfe pe socoteala noastră, datorate în primul rând faptului că trăiam împreună fără a ne căsători, că glumele ironice şi înţepăturile lui Sibel la adresa mea stăruiau în minţile celorlalţi că deprinderea de a înota îndelung pe spate şi crizele mele de apatie erau luate în tărbacă.

— Oare să-i sunăm pe Nurcihan şi Mehmet, ca să mâncăm împreună, sau să mâncăm singuri?

— Să mai stăm puţin aici, a spus Sibel, aproape cu nelinişte. Telefonează-le de undeva de afară şi adu-i. Ai fisă?

Pentru că n-aş dori ca fericiţii oameni ai lumii viitoare interesaţi de povestea mea la cincizeci de ani de la desfăşurarea evenimentelor, să strâmbe din nas aflând cum era Istanbulul anilor 1975, în care nu curgea apa (motiv pentru care, în cartierele cu dare de mână, aceasta era transportată cu nişte camioane speciale) şi nu funcţionau telefoanele, expun aici o fisă de telefon cu marginile zimţate, care se vindea prin tutungeriile de pe vremea aceea. În anii în care debuta povestea mea, majoritatea telefoanelor existente în puţinele cabine telefonice de pe străzile Istanbulului erau fie vandalizate, fie stricate. Nu-mi amintesc de vreo cabină telefonică a PTT-ului din care să fi putut telefona măcar o dată pe vremea aceea. (Lucrul acesta nu putea fi realizat cu succes decât de protagoniştii filmelor autohtone, care imitau filmele occidentale) Ne puteam rezolva însă treburile apelând la telefoanele cu monede vândute magazinelor, băcăniilor ori cafenelelor de câte un întreprinzător de succes. Relatez aceste detalii pentru a explica de ce rătăceam în acele momente din magazin în magazin, pe străzile din Nişantaşi. Am găsit un telefon liber la un magazin de Pronosport. Telefonul lui.

Nurcihan suna ocupat, vânzătorul nu mi-a dat voie să telefonez a doua oară, aşa încât, după multă vreme, l-am sunat pe Mehmet de la o florărie. Mi-a spus că era acasă cu Nurcihan şi că urmau să vină la Foaierul peste o jumătate de oră.

Tot umblând din magazin în magazin şi întrebând de telefon ajunsesem în inima cartierului Nişantaşi. Mi-am spus că, de vreme ce mă aflam atât de aproape, poate că ar fi fost bine să văd apartamentul din blocul Compasiunea şi lucrurile de acolo. Aveam cheia la mine.

De îndată ce am intrat în apartament, m-am spălat pe mâini şi pe faţă, mi-am scos cu băgare de seamă sacoul şi cămaşa ca un doctor care se pregăteşte de operaţie, m-am aşezat pe marginea patului în care făcusem dragoste cu Füsun de patruzeci şi patru de ori şi m-am simţit fericit preţ de o oră şi jumătate, mângâind şi dezmierzând, dintre toate lucrurile acelea pline de amintiri aflate în jurul meu, cele trei obiecte pe care le expun aici.

Când m-am întors la Foaierul, am constatat că nu veniseră doar Mehmet şi Nurcihan, ci şi Zaim. Îmi amintesc că uitându-mă la masa care gemea de sticle, de scrumiere, de farfurii, de pahare şi ascultând zarva pe care o făcea lumea bună din Istanbul mă gândeam că eram fericit şi că iubeam viaţa.

Nu vă supăraţi că am întârziat, prieteni, dar dacă-aţi şti ce mi s-a-ntâmplat! am spus eu, încercând să înjgheb o minciună.

Lasă asta! mi-a spus Zaim cu blândeţe. Stai jos! Uită de toate şi fii fericit alături de noi.

Sunt fericit, la drept vorbind.

Când privirile mele s-au încrucişat cu cele ale lui Sibel mi-am dat seama imediat că logodnica mea, care era destul de ameţită de băutură, pricepuse ce făcusem în răstimpul în care mă făcusem nevăzut şi ajunsese la concluzia ca nu aveam să mă vindec niciodată. Era foarte supărată pe mine, dar suficient de băută ca să nu facă scandal. Nu avea să facă tărăboi pentru că mă iubea foarte mult chiar când îşi venea în fire sau pentru că se gândea că pierderea mea şi ruperea logodnei ar fi reprezentat o înfrângere îngrozitoare. Iar că aveam să încerc un solid sentiment de ataşament faţă de ea din această pricină sau din altele, pe care n-am izbutit nici până acum să le pricep. Poate că ataşamentul acesta al meu avea să-i reînvie speranţa, iar ea avea să reînceapă să creadă într-o bună zi, plină de optimism, că boala mea avea să se vindece. Simţeam însă că, în seara aceea, optimismul ei se epuizase.

La un moment dat dansam cu Nurcihan.

— Ai supărat-o pe Sibel, ai înfuriat-o, a spus ea. N-o lăsa să te aştepte singură prin restaurante. E foarte îndrăgostită de tine. Şi mai e şi foarte sensibilă.

— Dacă nu sunt şi nişte spini la mijloc, n-ai cum să miroşi trandafirul iubirii. Voi când vă căsătoriţi?

— Mehmet vrea s-o facem imediat, a spus Nurcihan. Dar eu vreau doar să ne logodim şi sunt de părere ca apoi să facem ca voi, să ne trăim dragostea din plin, înainte de a ne căsători.

— Nu ne luaţi pe noi ca exemplu în asemenea măsură…

— E ceva ce noi nu ştim? m-a întrebat Nurcihnn şi a încercat să-şi disimuleze curiozitatea cu un zâmbet forţat.

Vorbele acestea nici măcar nu m-au neliniştit. Rachiul îmi transforma obsesia dintr-o suferinţă continuă, pătrunzătoare, într-un miraj care ba apărea, ba se făcea nevăzut. Îmi amintesc că, în timp ce dansam cu Sibel la o anumită oră a nopţii, am pus-o să-mi jure, aşa cum fac liceenii îndrăgostiţi, că n-avea să mă părăsească niciodată şi că, impresionată de stăruinţele mele, Sibel a-ncercat să-mi domolească neliniştea. La masa noastră veneau să se aşeze foarte mulţi cunoscuţi, care ne propuneau să ne ducem în altă parte la plecarea de acolo; unii erau prudenţi şi ne sugerau să ne ducem la Bosfor, să stăm în maşini şi să bem ceai, alţii ne sugerau să mergem în Kasimpaşa, la un restaurant unde se servea ciorbă de burtă alţii – la felurite cazinouri, unde să ascultăm muzică turcească tradiţională Mehmet şi Nurcihan i-au făcut la un

moment dat pe toţi să se distreze, ţinându-se în braţe şi legănându-se într-un fel care-ţi stârnea râsul, pentru a imita felul în care dansam eu şi Sibel pe diverse melodii romantice. Când s-a luminat, de ziuă, m-am aşezat la volan, în ciuda obiecţiilor formulate de prietenii noştri care plecau, la rândul lor, de la Foaierul. Pentru că Sibel, care băgase de seamă că mergeam în zig zag, se pornise să ţipe, am trecut pe ţărmul celălalt cu feribotul. În timp ce vasul se apropia de Usküdar, la vremea zorilor, amândoi aţipiserăm în maşină. Ne-a trezit băiatul de serviciu, care bătea agitat în geamul maşinii, pentru că blocaserăm coborârea camioanelor cu alimente şi a autobuzelor. Am revenit la vilă fără incidente, clătinându-ne pe sub frunzele roşiatice care cădeau din platanii fantomatici ce străjuiau şoseaua de pe ţărmul Bosforului, şi ne-am culcat strâns îmbrăţişaţi, aşa cum se întâmpla la capătul unor astfel de nopţi aventuroase.

43. Zile de noiembrie, reci şi însingurate.

În zilele următoare, Sibel nici măcar nu m-a întrebat ce făcuserăm în ora aceea şi jumătate când dispărusem în Nişantaşi; sentimentul că nu aveam să mă pot elibera niciodată de obsesie ni se cuibărise în noaptea aceea în suflete, într-un fel care nu lăsa loc de îndoială. Se dovedise că interdicţiile ori cumpătarea nu foloseau la nimic. Pe de altă parte, amândoi eram satisfăcuţi de viaţa pe care o duceam în vila aceea veche, care-şi pierduse fala de odinioară. Oricât de disperată ar fi fost situaţia în care ne aflam, în clădirea aceea părăginită stăruia ceva care ne ataşa unul de celălalt şi care ne făcea existenţa suportabilă, înnobilându-ne suferinţa. Viaţa în vila de pe Bosfor ne adâncea dragostea, despre care pricepuserăm că n-avea să mai reînvie niciodată, adăugându-i un soi de simţăminte de înfrângere, fatalitate şi fraternitate, iar ultimele reminiscenţe ale culturii otomane, acum apuse, confereau o anumită profunzime „absenţei" ce marca existenţele noastre, ale foştilor îndrăgostiţi şi proaspeţilor logodnici, ba chiar ne protejau de suferinţele pricinuite de neputinţa de-a face dragoste.

Puneam masa, seară de seară, cu faţa spre mare şi, în cazul în care ne apucam să bem rachiu marca Yeni Raki, stând cu coatele sprijinite de balustrada de fier, şi ne bine-dispuneam, simţeam, din privirile pe care mi le arunca Sibel că singurul lucru care urma să ne lege unul de altul, în absenţa sexualităţii, ar fi fost căsnicia. Nu existau oare foarte multe perechi căsătorite – nu doar din generaţia părinţilor noştri, ci şi de-o seamă cu noi – care duceau o existenţă cât se poate de fericită, de parcă totul ar fi fost „normal", fără a avea nici un fel de viaţă sexuală? După cel de-al treilea, după cel de-al patrulea pahar, ne întrebam unul pe altul, referindu-ne la o serie de perechi cunoscute, fără a ţine seama de faptul că era vorba de persoane mai apropiate sau mai îndepărtate, mai tinere sau mai în vârstă, „ce crezi, mai fac dragoste?" şi făceam diverse presupuneri în acest sens, pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios. Datoram desigur, spiritul acesta ironic, care acum mi se pare foarte dureros, convingerii că ne bucuraserăm până de curând de o viaţă sexuală foarte fericită. Ţelul tainic al acelor discuţii, care ne apropiau şi mai mult unul

de celălalt printr-o soi de stranie complicitate, dar şi de intimitate, era să ne dea sentimentul că ne-am fi putut căsători şi în starea în care ne aflam şi să credem pentru o vreme, în mod indirect, că viaţa sexuală de care eram mândri cândva urma să se revigoreze într-o bună zi. Sibel, cel puţin, credea acest lucru chiar şi în zilele în care era mai pesimistă decât oricând, date fiind zeflemeaua, glumele şi afecţiunea mea faţă de ea, aşa încât era însufleţită de speranţă, se simţea fericită, ba chiar mi se aşeza uneori în braţe, dornică să treacă imediat la acţiune. În clipele mele de optimism simţeam şi eu ceea ce presupuneam că simţea ea, mă gândeam să-i spun că venise vremea să ne căsătorim, dar mă temeam, totodată, să nu-mi respingă propunerea, mânată de vreun impuls de moment şi să nu mă părăsească. Căci intuiam că Sibel căuta prilejul de-a pune capăt relaţiei noastre recurgând la un act brutal de răzbunare, prin care şi-ar fi redobândit respectul de sine. Nereuşind să accepte însă sub nici o formă că, deşi fusese atât de aproape de el, pierduse mariajul acela fericit care se aşternea în faţa noastră cu patru luni în urmă, viaţa aceea desăvârşită, populată de copii, prieteni şi petreceri pentru care ar fi invidiat-o toată lumea, nu izbutea să treacă la acţiune. Se străduia să treacă uşor peste gravitatea situaţiei în care ne găseam, cu acea dragoste ciudată şi cu acel ataşament pe care le nutream unul faţă de celălalt; când i se-ntâmpla să se trezească, de nefericită ce era, în toiul somnului, pe care amândoi îl invocam cu ajutorul băuturii, încercam să ne uităm suferinţa îmbrăţişându-ne.

Începând de pe la mijlocul lunii noiembrie, am început să auzim, în zilele fără vânt, când ne trezeam amândoi în toiul nopţii din pricina tresăririlor pricinuite de nefericire sau a senzaţiei de sete pe care ne-o stârnea alcoolul, o barcă de pescari care aluneca pe apele încremenite ale Bosforului, aruncându-şi apoi năvodul chiar în faţa obloanelor noastre închise. În barca ce se apropia de pervazul ferestrei se găseau un pescar încercat şi fiul său, cu o voce nespus de subţire, dar altfel plăcută, care făcea tot ce-i cerea părintele său. Auzeam, în nopţile acelea nespus de tăcute, în vreme ce lumina blândă a lămpii pe care o aprindeau cei doi în barcă se strecura printre obloane, reflectându-se pe tavanul dormitorului, plescăitul vâslelor cufundate-n apă, picăturile care se scurgeau din năvodul scos din mare, tusea tatălui şi a fiului, care-şi vedeau de treabă fără nici o vorbă. Când eu şi Sibel ne trezeam din somn şi ne dădeam seama că veniseră, ne cuprindeam în braţe şi apoi ascultam, la cinci-şase metri de fereastra camerei noastre, respiraţia pescarilor, tată şi fiu, care vâsleau, aruncau cu pietre în apă ca să stârnească peştii şi să-i prindă în năvod ori ridicau plasa, fără să-şi dea seama de prezenţa noastră şi fără să-şi vorbească decât rareori. „Apucă strâns, băiete”, spunea uneori pescarul. Sau „ridică coşul”. Sau „acum dă înapoi”. După multă vreme, se auzea vocea plăcută a fiului, care rostea, în toiul celei mai depline tăceri, „aici mai e unul!”; eu şi Sibel ne întrebam curioşi, în vreme ce stăteam culcaţi, ce anume-i arăta băiatul. Un peşte, un ac primejdios sau vreo creatură pe care ne străduiam să ne-o închipuim, stând acolo, întinşi în pat? În vreme ce ne imaginam felurite lucruri

privitoare la tată şi fiu, şovăind între somn şi trezie, fie aţipeam din nou, fie ne dădeam seama că barca pescarilor se îndepărtase în tăcere.

Nu-mi amintesc deloc să fi vorbit cu Sibel în timpul zilei despre pescar şi fiul lui. Înţelegeam însă ca îmbrăţişarea pe care mi-o dăruia când se ivea barca, noaptea, faptul că auzea vocea pescarului şi a fiului său când pluteam amândoi între somn şi trezie îi procurau o tihnă profundă şi simţeam că şi ea îi aştepta, la fel ca mine, chiar în timp ce dormea. Era ca şi cum atâta vreme cât aveam să-i auzim pe pescar şi pe fiul său, n-aveam să ne despărţim niciodată.

Dacă rupeam logodna, lumea bună avea s-o dispreţuiască afirmând că „trăiserăm împreună fără să ne căsătorim". Sibel ştia foarte bine că, dacă nu ne căsătoream, prietenii ei, oricât de „europeni" ar fi fost ei, aveau să vorbească despre cele întâmplate nu ca despre o poveste de dragoste, ci ca despre povestea unei femei care-şi pierduse onoarea, chiar dacă ea ar fi rămas cu fruntea sus. Nu vorbeam niciodată despre asta, desigur, dar fiecare zi care trecea era în defavoarea ei.

Eu mă simţeam uneori mai bine pentru că mă duceam din când în când la apartamentul din blocul Compasiunea, mă întindeam în pat şi mă jucam cu lucrurile lui Füsun, mă lăsam purtat de iluzia că suferinţa mea era pe cale să treacă şi socoteam că faptul acesta îi dădea speranţe şi lui Sibel. Simţeam că participarea noastră la distracţiile de seară din oraş, la reuniunile prietenilor, la petreceri o mai relaxau puţin, dar toate acestea nu izbuteau să disimuleze aspectul dezagreabil al situaţiei în care ne aflam, faptul că, dincolo de orele în care eram beţi de-a binelea şi de minutele în care îi ascultam pe pescar şi pe fiul său, eram nespus de nefericiţi. Am implorat-o pe vremea aceea pe Ceyda, care era pe cale să nască, să-mi spună unde se afla şi cum o mai ducea Füsun, ba chiar am vrut s-o mituiesc, dar n-am putut să aflu decât că se află undeva în Istanbul. Dar dacă aş fi bătut oraşul de la un capăt la altul, stradă cu stradă?

La începutul iernii, într-una dintre zilele acelea reci şi deprimante pe care le petreceam la vilă, Sibel mi-a spus că se gândea să se ducă cu Nurcihan la Paris. Nurcihan urma să se ducă acolo de Crăciun, pentru a face cumpărături şi a pune la punct nişte chestiuni rămase în suspensie, înainte de a se logodi şi căsători. Când Sibel mi-a spus că dorea să i se alăture, am încurajat-o. Mă gândeam că, în vreme ce ea avea să se afle la Paris, urma s-o caut pe Füsun din răsputeri, scotocind tot Istanbulul, chiar dacă n-aş fi ajuns la nici un rezultat, şi să mă eliberez de remuşcarea şi suferinţa care-mi frângeau voinţa, pentru ca apoi să mă căsătoresc cu Sibel, la revenirea ei de la Paris. I-am explicat lui Sibel, care-mi întâmpinase încurajările cu suspiciune, că o schimbare de aer şi de loc avea să ne prindă bine amândurora, că la întoarcerea ei urma să ne vedem mai departe de drum, ba chiar am utilizat de două-trei ori cuvântul „căsătorie", fără a stărui însă prea mult asupra lui.

Mă şi gândisem, sincer, că urma să mă căsătoresc cu Sibel, care-şi lega speranţele de faptul că avea să se îndepărteze puţin de mine, pentru ca apoi să ne revedem sănătoşi, la revenirea ei de la Paris. Ne-am dus la aeroport cu

Mehmet şi cu Nurcihan şi, pentru că am ajuns devreme, ne-am aşezat la o măsuţă, în terminalul cel nou, şi am băut răcoritoare Maltem, la care ne invita, dintr-un poster de pe perete, Inge. Când am îmbrăţişat-o pe Sibel pentru ultima oară şi i-am văzut lacrimile din ochi, m-am temut că după aceea n-aveam să mai revenim niciodată la viaţa noastră dinainte, că n-aveam s-o mai văd multă vreme, pentru ca apoi să consider că nu fusese vorba decât de-o închipuire, mai mult decât pesimistă. Pe drumul de întoarcere de la aeroport, Mehmet, care avea să se afle pentru prima dată departe de Nurcihan după luni de zile, mi-a spus, în tăcerea lungă care stăruia în maşină: „Frate, nu mai are nici un haz fără fete!"

Noaptea, vila mi s-a părut insuportabil de tristă şi pustie. Acum, că rămăsesem singur, constatam că vuietul mării care-şi schimba mereu tonalitatea, răsuna necontenit în clădirea aceea veche, adăugându-se pârâitului necontenit al pereţilor de lemn. Valurile se spărgeau de debarcaderul de beton iscând un cu totul alt sunet decât cel pe care-l făceau când se izbeau de stânci, iar mugetul curentului se transforma într-un cu totul alt freamăt decât cel cunoscut, odată ajuns în faţa hangarului pentru bărci. Către dimineaţă, mi-am dat seama, stând în patul în care mă aşezasem de cu seara beat criţă, în vreme ce crivăţul făcea să scârţâie toate ungherele vilei, că barca pescarului şi-a fiului său nu se mai ivise de multă vreme. Intuiam, cu acea parte a minţii care izbutea să rămână întotdeauna realistă şi onestă, că se sfârşise o perioadă din viaţa mea; latura mea zbuciumată, care se temea de singurătate, mă împiedica însă să accept pe deplin acest adevăr.

44. Hotelul Fatih.

A doua zi m-am întâlnit cu Ceyda. Ea îmi purta scrisorile eu, în schimb, o angajasem pe una dintre rudele ei la compartimentul de contabilitate ale Satsatului. Presupuneam că dacă aveam să-i cer adresa lui Füsun şi aveam să mă comport ceva mai abrupt, n-avea să-mi mai opună rezistenţă. Confruntată cu insistenţele mele, Ceyda şi-a luat un aer foarte misterios. A sugerat că n-aveam să mă bucur văzând-o pe Füsun; viaţa, dragostea, fericirea erau lucruri foarte anevoioase; fiecare făcea ce putea pentru a se proteja, pentru a fi fericit pe lumea asta trecătoare! Vorbea punându-şi la răstimpuri, fericită, mâna pe pântece, care luase acum proporţii vizibile, şi avea un soţ care făcea tot ce-i spunea ea.

N-am izbutit s-o sperii mai tare şi s-o strâng cu uşa. Cum la Istanbul nu se deschiseseră încă birouri de detectivi particulari, ca-n filmele americane (urmau să se deschidă peste treizeci de ani), n-am reuşit să pun pe nimeni s-o urmărească. Ramiz, care se ocupa de poveştile necurate ale tatei şi care-i fusese, o vreme, şi gardă de corp („gorilă", cum se spunea pe vremuri), pe care-l trimisesem mai înainte, în taină, ici şi colo, să-i găsească pe Füsun, pe tatăl ei şi pe tanti Nesibe, minţind că investigam în secret un furtişag, se întorcea şi el fără rezultate din investigaţiile pe care le întreprindea. Unchiul nostru, Selami Bey, fost comisar, acum la pensie, care ne ajutase în dificultăţile cu care se confrunta Satsatul pe la vămi ori la Ministerul de Finanţe şi care-şi petrecuse

viaţa urmărind criminali, mi-a spus, la rândul lui, după ce făcuse ceva cercetări pe la birourile de evidenţa populaţiei, pe la secţiile de poliţie şi pe la primării, că persoana pe care o căutam – tatăl lui Füsun – era greu de găsit, din cauză că nu avea cazier. Vizitele pe care le-am făcut, adoptând postura elevului fidel venit să-şi prezinte omagiile foştilor dascăli, la Liceul Vefa şi la Liceul Haydarpaşa, cele două licee la care predase istoria tatăl lui Füsun înainte de a ieşi la pensie, s-au sfârşit şi ele cu eşecuri. Una dintre căile de a ajunge la mama ei era să aflu în care dintre casele doamnelor din Şişli şi Nişantaşi obişnuia să se ducă aceasta pentru a face croitorie. Desigur că nu puteam s-o întreb acest lucru pe mama. Zaim a aflat de la mama lui că foarte puţine persoane mai făceau genul acesta de croitorie. Mi-am găsit, mijlocitoare pentru a ajunge la tanti Nesibe, dar acestea n-au reuşit să dea de ea. Deziluziile nu făceau decât să-mi sporească suferinţa. Lucram toată ziua la birou, apoi, în pauza de prânz, mă duceam la blocul Compasiunea şi, întinzându-mă în patul unde stătusem alături de Füsun, strângeam în braţe lucrurile care-i aparţinuseră odinioară, încercând să fiu fericit, după care fie reveneam la birou, fie mă urcam în maşină şi rătăceam la întâmplare pe străzile Istanbulului, în speranţa că aveam s-o întâlnesc.

Nu-mi trecea deloc prin minte că aveam să-mi amintesc, peste ani, de plimbările acelea, în răstimpul cărora luam la rând cartierele şi străzile Istanbulului, ca de nişte ore nespus de fericite. Deoarece năluca lui Füsun începuse să-mi iasă în cale în cartiere mărginaşe şi sărmane precum Vefa, Zeyrek, Fatih, Kocamustafa paşa, treceam pe celălalt ţărm al Cornului de Aur şi mă-ndreptam spre vechile cartiere ale oraşului. Când, în vreme ce conduceam maşina, care se legăna alene pe străzile înguste, pline de hârtoape, pavate cu piatră cubică ţinând ţigara între degete, îmi ieşea brusc înainte, de după vreun colţ, năluca lui Füsun, opream imediat, parcam şi încercam o duioşie profundă pentru cartierul acela frumos şi sărman în care locuia ea. Binecuvântam din toată inima străzile acelea cu miros de cărbune pe care trăiau bătrâne obosite, cu capetele acoperite de broboade, tineri bătăuşi, care-i măsurau cercetător pe străinii aflaţi pe urmele duhurilor din mahala, şomeri şi moşnegi care citeau gazetele, moţăind prin cafenele. Când constatam că vreo umbră pe care o urmărisem de la o distanţă destul de mare nu aducea cu Füsun, nu părăseam îndată cartierul cu pricina, ci hoinăream fără ţintă pe străzi, încercând să mă conving singur că, de vreme ce vedenia ei se arătase pe acolo, Füsun se afla şi ea, pesemne prin locurile acelea. Nu mă indispunea deloc faptul că toate suprafeţele netede şi toate zidurile, cât vedeai cu ochii, inclusiv marmura, veche de două sute douăzeci de ani, a cişmelei secate din piaţă, în care se spălau pisicile, erau acoperita cu sloganuri şi ameninţări cu moartea formulate de diverse partide, de dreapta şi de stânga, ori de grupuri care pe vremea aceea, se numeau „facţiuni”. Convingerea la care ajunsesem cu puţin timp înainte, potrivit căreia Füsun se afla pe undeva, prin preajmă, conferea acelor străzi o aură de basm şi fericire. Mă gândeam că trebuia să hoinăresc mai stăruitor pe uliţele acelea bântuite de năluca ei, să zăbovesc prin cafenelele cartierului,

bând ceai şi uitându-mă pe fereastră, şi s-o aştept să treacă pe stradă; îmi spuneam că, pentru a putea fi aproape de ea şi de familia ei, se cuvenea să trăiesc aşa cum trăiau ea şi familia ei.

În scurtă vreme am încetat să mai frecventez petrecerile din înalta societate, precum şi restaurantele nou apărute în Nişantaşi şi Bebek, unde obişnuiam să mă duc seară de seară cu Sibel. La drept vorbind, mă plictiseau de moarte discursurile lui Mehmet, care-şi făcuse din întâlnirile de seară cu mine un soi de obişnuinţă ce decurgea din împărtăşirea aceluiaşi destin şi care vorbea ore întregi despre cumpărăturile pe care le făceau „fetele noastre" la Paris Mehmet, care izbutea să dea de mine la clubul pe care-l frecventam, în ciuda faptului că-l evitam, îmi povestea îndelung, cu ochi strălucitori, despre convorbirea telefonică pe care o avusese în ziua aceea cu Nurcihan, iar eu mă nelinişteam la gândul că, ori de câte ori o sunam pe Sibel, nu reuşeam să găsesc nimic de vorbit cu ea. Îmi doream şi eu să cuprind uneori în braţe şi să aflu, astfel, mângâiere, dar eram atât de obosit de sentimentul de vinovăţie pe care-l încercam faţă de ea, de starea de rău pe care ţi-o inspiră duplicitatea, încât absenţa ei îmi inducea o stare de relaxare. Credeam că, scăpând de senzaţia de artificial pe care o impunea situaţia noastră, revenisem la condiţia mea firească de dinainte. Sentimentul acesta de firesc îmi insufla speranţă în vreme ce-o căutam pe Füsun prin cartiere îndepărtate, de la periferie, şi mă supăram pe mine însumi că nu mă arătasem mai curând pe străzile acelea minunate, prin cartierele acelea vechi. Îmi amintesc că, în vreme ce umblam pe străzi, aveam adeseori mari remuşcări pentru că nu renunţasem la logodnă în ultima clipă, pentru că nu mă putusem decide, mai apoi, să rup logodna, pentru că întârziasem mereu...

La mijlocul lui ianuarie, cu două săptămâni înainte de revenirea lui Sibel de la Paris, mi-am făcut bagajele, am părăsit vila şi am început să locuiesc într-un hotel situat între Fatih şi Karagümrük. Intrasem în hotelul acela – expun aici cheia inscripţionată, hârtia cu antet şi o plăcuţă amintind de el, pe care aveam să le dobândesc la mulţi ani după aceea – cu o zi înainte, din pricina ploii care se pornise brusc la orele serii, după ce o căutasem pe Füsun prin cartierele aflate între Fatih şi Cornul de Aur, colindând stradă cu stradă şi magazin cu magazin. În ziua aceea de ianuarie eram destul de trudit lipsit după ce iscodisem toată ziua, din fereastră-n fereastră, familiile care locuiau în clădirile de piatră neîngrijite rămase de pe urma grecilor care părăsiseră oraşul şi în casele de lemn nevopsit, ce păreau gata să se năruie, eram istovit de sărăcia, de îmbulzeala, de larma, de fericirea şi nefericirea lor. Întunericul se lăsase devreme; am urcat panta cu gândul de-a mă apuca imediat de băut, înainte de a mă întoarce pe celalalt ţărm, şi am intrat într-o berărie deschisă de curând, aflată în apropierea bulevardului principal. Am amestecat votca cu berea şi m-am făcut criţă, înconjurat de puzderia de bărbaţi care se luaseră cu băutura devreme – înainte de ora nouă -, stând cu ochii la televizor. Când am ieşit, n-am mai izbutit să-mi aduc aminte unde-mi lăsasem maşina. Îmi amintesc ca am rătăcit pe străzi multa vreme, gândindu-mă mai degrabă la

Fusun decât la maşină, şi că mă simţeam fericit mergând pe uliţele acelea întunecoase şi mocirloase pentru că visam la ea, chiar dacă o făceam cu amărăciune Către miezul nopţii am intrat în hotelul Fatih, care-mi răsărise atunci în cale, am cerut o cameră şi m-am culcat.

Am dormit, se pare, pentru prima oară fără întrerupere după luni de zile. În nopţile care au urmat am dormit tihnit în acelaşi hotel. Mă miram şi eu de acest fapt. Uneori, către dimineaţă, visam câte-un episod fericit din copilărie şi din primii ani ai tinereţii, după care mă trezeam înfiorat, la fel ca atunci când îi auzeam pe pescar şi pe fiul lui, şi-mi doream să readorm îndată în patul acela de hotel, ca să revin la visul meu minunat.

M-am dus la vilă, mi-am luat lucrurile, ciorapii de lână pentru iarnă, hainele, şi mi-am dus valizele la hotel, nu acasă, ca să evit privirile şi întrebările curioase ale mamei şi ale tatei.

În fiecare dimineaţă mă duceam devreme la Sătaşi ca de obicei, după care plecam la fel de devreme de la birou şi dădeam fuga pe străzile Istanbulului. O căutam pe iubita mea cu nesfârşită fervoare, iar seara, când mă opream să beau prin berării, încercam să uit de oboseala care-mi stăpânea picioarele. Peste ani aveam să ajung la concluzia că zilele petrecute la hotelul Fatih, despre care socotisem, la vremea când le trăiam, că-mi provocau suferinţă, aşa cum se întâmplase cu foarte multe alte perioade din viaţa mea, reprezentaseră, de fapt, un interval foarte fericit. În fiecare zi, în pauza de prânz, plecam de la birou, mă duceam la blocul Compasiunea şi, jucându-mă cu lucrurile mele, pe care le protejam cu şi mai mare grijă pe măsură ce trecea vremea şi cărora li se adăugau zi de zi noi piese, pe care le descopeream şi de care-mi aminteam treptat, îmi ostoiam suferinţa din dragoste, iar seara beam câte ceva, după care umblam îndelung pe străzi. Hoinăream ore în şir, cu mintea înceţoşată de băutură, pe străzile din Fatih, din Karagümrük, din dosul Balatului, contemplam, printre draperiile deschise, interioarele caselor, fericirea familiilor care cinau împreună, eram adeseori cuprins de senzaţia că „Füsun se afla pe undeva, pe acolo” şi mă simţeam bine.

Intuiam uneori că mă simţeam atât de bine pe acele străzi nu din cauza apropierii de Füsun, ci din altă pricină. Simţeam că în cartierele acelea de la periferie, pe maidane, pe străzile noroioase pavate cu piatră cubică, printre maşini, cazane de gunoi, trotuare, copii care jucau fotbal cu câte o minge pe jumătate spartă, la lumina felinarelor de pe stradă izbuteam să zăresc esenţa vieţii. Afacerile în creştere ale tatei, fabricile, bunăstarea şi obligaţia de-a duce o viaţă „europeană” respectabilă, pe măsura acestei bunăstări, mă îndepărtaseră parcă de aspectele simple şi fundamentale ale existenţei, iar acum mă aflam în căutarea centrului pierdut al vieţii, rătăcind pe acele străzi dosnice. În vreme ce înaintam la întâmplare, cu mintea tulbure de rachiu, pe străzi înguste, pe povârnişuri mocirloase, pe drumuri întortocheate, întrerupte de scări, simţeam deodată, înfiorat, că pe străzi nu se mai aflau decât câinii şi contemplam cu admiraţie galbenul lămpilor aprinse în dosul draperiilor trase, firicelele de fum albăstrui care se ridicau din coşuri, luminile televizoarelor, care se reflectau în

vitrine şi pe ferestre. Se întâmpla ca vreuna dintre priveliştile pe care mi le ofereau acele străzi dosnice, întunecoase să prindă viaţă din când în când în faţa ochilor mei în seara următoare, în timp ce beam rachiu şi mâncam peşte într-una dintre cârciumile din piaţa Beşiktaş, alături de Zaim, şi să mă protejeze, parcă, de atracţia lumii ale cărei poveşti mi le istorisea Zaim.

Răspunzând întrebării mele, Zaim îmi vorbea despre cele mai recente distracţii, petreceri dansante şi bârfe de la club, despre succesul răcoritorii Meltem, despre ultimele întâmplări notabile din înalta societate, dar trecea peste ele fără a insista prea mult. Ştia că părăsisem vila şi, de asemenea, că nu-mi petreceam nopţile la părinţii mei, în Nişantaşi, dar, poate şi pentru a nu mă necăji, nu mă întreba nici de Füsun, nici de calvarul meu sentimental. Uneori îl trăgeam de limbă şi încercam să-mi dau seama dacă ştia sau nu ceva legat de trecutul ei. Alteori adoptam o atitudine de om sigur pe sine, care ştia ce făcea şi-i sugeram că mă duceam zilnic la birou şi munceam foarte mult.

Într-o zi de pe la sfârşitul lui ianuarie, când ningea, Sibel mi-a telefonat de la Paris şi mi-a spus îngrijorată că, potrivit celor aflate de la vecini şi de la grădinar, plecasem de la vilă. Nu mai vorbiserăm de multă vreme nici la telefon şi desigur că faptul acesta era un semn al răcelii şi al distanţei care se instalase între noi, dar pe vremea aceea nu se puteau realiza cu uşurinţă convorbiri telefonice internaţionale. Trebuia să răcneşti la telefon din răsputeri, asaltat de tot soiul de vuiete stranii. Amânam mereu să-i telefonez, gândindu-mă că vorbele tandre pe care trebuia să i le adresez, urlând ca din gură de şarpe (şi probabil fără convingere), urmau să ajungă la urechea tuturor salariaţilor de la Satsat.

— Lumea spune că ai plecat de la vilă, dar că nu te duci seara la părinţii tăi! a spus ea.

— Da.

Nu i-am replicat că nu mă duceam acasă pentru că deciseserăm împreună să nu mă mai duc în Nişantaşi şi să nu-mi mai „zgândăresc boala” cu amintiri. N-am întrebat nici de unde aflase că nu mă duceam seara acasă. Secretara mea, Zeynep Hanlm, sărise de la locul ei şi închisese uşa despărţitoare, ca să pot vorbi mai în tihnă cu logodnica mea, dar trebuia să strig cât mă ţinea gura pentru ca Sibel să mă poată pricepe.

— Ce faci? Unde stai? a întrebat ea.

Mi-am amintit atunci că locuiam într-un hotel din Fatih şi că nimeni, în afară de Zaim, nu ştia acest lucru. N-am vrut s-o spun însă în gura mare, în vreme ce toată compania asculta ceea ce vorbeam.

— Te-ai întors la ea? a întrebat Sibel. Spune-mi deschis, Kemal!

— Nu! am spus eu, dar fără să ţip atât cât s-ar fi cuvenit.

— N-am auzit, Kemal, mai spune o dată! a replicat Sibel.

— Nu, am spus eu din nou.

Dar iarăşi nu strigasem cât trebuia. De pe linia telefonică internaţională răzbătea un vuiet nespus de puternic, aşa cum se întâmpla mereu pe vremea

aceea – genul acela de vuiet pe care-l percepi când îţi lipeşti urechea de o scoică.

— Kemal, Kemal... te rog, nu te aud..., spunea Sibel.

— Sunt aici! am strigat eu din răsputeri.

— Spune-mi sincer, a spus ea.

— N-am nimic nou de spus, am spus eu, ridicând puţin tonul.

— Înţeleg! a spus Sibel.

Linia telefonică s-a înecat într-un soi de muget ca de mare, s-au auzit nişte pârâituri, după care legătura s-a întrerupt. Atunci s-a auzit vocea fetei de la centrala companiei de Telefoane:

— Linia cu Parisul s-a întrerupt, domnule, doriţi să vă fac din nou legătura?

— Nu, fata mea, mulţumesc, am spus eu.

Îmi însuşisem de la tata obiceiul de a le numi pe funcţionare, indiferent de vârstă, „fata mea". M-a mirat faptul că adoptasem cu atâta promptitudine deprinderile tatei. După cum m-a mirat şi fermitatea lui Sibel... Dar nu mai voiam să mint. Sibel nu mi-a mai dat telefon de la Paris.

45. Vacanţă la Uludag.

Am aflat că Sibel revenise la Istanbul în februarie, la începutul vacanţei şcolare de cincisprezece zile în care familiile obişnuiau să plece la schi, la Uludag. Zaim urma să plece şi el cu nepoţii lui, aşa încât, înainte de plecare, mi-a dat telefon la birou şi ne-am întâlnit la Foaierul, pentru a lua masa de prânz împreună. În vreme ce stăteam aşezaţi unul în faţa celuilalt şi mâncam ciorbă de linte, Zaim m-a privit ţintă în ochi, plin de afecţiune:

— Văd că fugi de viaţă, că devii, pe zi ce trece, tot mai trist, tot mai suferind, şi-mi pare rău de tine.

— Să nu-ţi pară..., am spus eu. Totul e bine...

— Nu pari fericit, a spus el. Încearcă să fii fericit.

— Din punctul meu de vedere, scopul vieţii nu este fericirea, am apus eu. De aceea crezi că nu sunt fericit, că fug de viaţă... Mă aflu în pragul unei vieţi noi, aducătoare de tihnă...

— E bine... Povesteşte-ne şi nouă despre viaţa asta... Suntem chiar curioşi!

— La cine te referi?

— Termină, Kemal! a spus el. Ce vină am eu? Nu sunt oare prietenul tău cel mai bun?

— Eşti.

— Noi... eu, Mehmet, Nurcihan şi Sibel... plecăm peste trei zile la Uludag... Vino şi tu cu noi... Nurcihan se duce ca să fie, chipurile, cu ochii pe nepoata ei, aşa că ne-am decis să ne ducem şi noi.

— Prin urmare, Sibel a venit.

— A venit acum zece zile – lunea trecută. Şi ea ar vrea să vii la Uludag.

Zaim a zâmbit, aruncându-mi nişte priviri pline de bunătate.

— Dar nu vrea ca tu să afli… Îţi spun asta fără ştirea ei, aşa că ai grijă, să nu faci vreo gafă la Uludag.

— Nu. De fapt, nici n-am să vin.

— Vino, căci ai să faci bine… Povestea asta o să se uite, o să treacă.

— Cine ştie de ea? … Nurcihan şi Mehmet ştiu?

— Sibel ştie, bineînţeles, a spus Zaim. Am discutat cu ea despre acest subiect. Te iubeşte foarte mult, Kemal. Vede foarte bine slăbiciunea umană care te antrenează în această poveste, o înţelege şi vrea să te scoată din starea în care te afli.

— Aşa?

— Te îndrepţi într-o direcţie greşită, Kemal… Cu toţii ne pomenim amorezându-ne de cele mai imposibile persoane… Toată lumea se îndrăgosteşte. Dar toţi reuşesc, în cele din urmă, să se salveze înainte de a-şi distruge viaţa.

— Ce noimă au atunci romanele şi filmele de dragoste?

— Îmi plac foarte mult filmele de dragoste, a spus Zaim. Dar în niciunul dintre ele n-am văzut să i se dea dreptate unuia ca tine… Acum şase luni te-ai logodit ostentativ, în văzul tuturor, cu Sibel… Şi ce seară plăcută a fost! Aţi început apoi să locuiţi împreună la vilă şi să daţi petreceri acasă. Toată lumea a găsit că lucrurile s-au petrecut foarte civilizat, le-a întâmpinat cât se poate de bine, la gândul că urma să vă căsătoriţi, aşa încât nimeni nu v-a blamat. Ba chiar i-am auzit pe unii spunând că urmau să ia exemplu de la voi. Acum însă pleci de la vilă pe cont propriu. O părăseşti pe Sibel? De ce fugi de ea? Nu dai nici o explicaţie, te porţi ca un copil.

— Sibel ştie…

— Nu ştie, a spus Zaim. Habar n-are cum le va explica situaţia celorlalţi, ce le va spune oamenilor. Cum îi va privi în faţă? La va spune „logodnicul meu s-a îndrăgostit de-o tânără vânzătoare, aşa că ne-am despărţit”? E foarte ofensată, foarte supărată pe tine… Trebuie să vorbiţi. La Uludag o să uitaţi de toate. Garantez eu că Sibel e gata să lase impresia că nu s-a petrecut nimic. La Hotelul Mare, Nurcihan şi Sibel vor sta în aceeaşi cameră. Cât despre mine şi Mehmet, am rezervat camera de pe colţ, de la etajul al doilea. După cum ştii, în camera aia se află şi un al treilea pat, din care se văd culmile învăluite-n ceaţă. Dacă vii, o să facem tărăboi până la ziuă, ca-n tinereţe… Mehmet e îndrăgostit lulea de Nurcihan… O să facem haz şi de el.

— Eu sunt, de fapt, cel de care trebuie să faceţi haz. Mehmet şi Nurcihan sunt, cel puţin, împreună.

— Crede-mă că n-am să fac nici o glumă pe socoteala ta, şi nici n-am să permit aşa ceva altcuiva, a spus Zaim cu inocenţă.

Am înţeles, şi după această remarcă, că obsesia mea devenise subiect de glumă în lumea bună sau, cel puţin, printre prietenii noştri. Dar, de fapt, bănuiam acest lucru.

Am admirat delicateţea lui Zaim, care avusese ideea vacanţei la Uludag pentru a-mi veni mie în ajutor. În anii copilăriei şi ai tinereţii mele, ne duceam

şi noi în vacanţă la Uludag, la schi, asemenea majorităţii prietenilor de afaceri şi de club ai tatei şi asemenea foarte multor bogătaşi din Nişantaşi. Îmi plăceau atât de mult zilele acelea de vacanţă, în care toată lumea se cunoştea cu toată lumea, în care se închegau noi prietenii, în care se puneau la cale căsătorii şi în care ajungeau să danseze voioase, până la ore târzii din noapte, chiar şi cele mai sfioase fete, încât chiar peste ani de zile eram cuprins de un fior plăcut când dădeam, în fundul câte unui dulap, de vreo veche mănuşă de schi a tatei ori de ochelarii de schi pe care-i moştenisem de la fratele meu şi simţeam cum se ridica în mine un val de fericire şi de dor ori de câte ori când mă uitam la cărţile poştale cu Hotelul Mare, pe care mi le trimitea mama când eram în America.

I-am mulţumit lui Zaim:

— Însă nu voi putea veni, am adăugat eu. Ar putea fi nespus de dureros pentru mine… Ai, însă, dreptate: trebuie să vorbesc cu Sibel.

— Nu locuieşte la vilă, ci la Nurcihan, a spus Zaim.

S-a întors spre gloata gureşă din Foaierul, care devenea tot mai bogată pe zi ce trecea, şi a surâs, dând uitării necazurile mele.

46. Oare e firesc să-ţi laşi logodnica baltă?

N-am fost în stare s-o sun pe Sibel decât la sfârşitul lui februarie, după ce s-a întors de la Uludag. Nu voiam deloc să vorbesc cu ea, deoarece mă temeam ca nu cumva discuţia să se sfârşească neplăcut, cu furie, lacrimi şi regrete, şi aşteptam să-mi trimită ea inelul de logodnă, sub un pretext oarecare. Într-o zi, când n-am mai putut suporta încordarea, i-am telefonat acasă la Nurcihan şi ne-am înţeles să ne vedem la cină, la Foaierul.

Mă gândisem că într-un loc atât de plin de cunoscuţi n-aveam să ne lăsăm purtaţi niciunul dintre noi de sentimentalisme, atitudini extreme şi accese de furie. La început chiar aşa a şi fost. La celelalte mese se aflau Hilmi Bastardul şi Neslihan, proaspăta lui soţie, Güven-Scufundătorul-de-Vapoare şi familia lui, Tayfun, precum şi – la o masă aglomerată – familia lui Yeşim. Hilmi şi soţia lui au venit chiar la masa noastră, ca să ne spună cât de mult se bucurau că ne vedeau.

În timp ce eram la antreuri, bând vin roşu, marca Yakul, Sibel mi-a vorbit despre zilele petrecute la Paris, despre prietenii francezi ai lui Nurcihan şi despre farmecul oraşului în perioada de Crăciun.

— Ce fac mama şi tatăl tău? am întrebat-o eu.

— Sunt bine, a spus Sibel. Încă nu ştiu de noi.

— Să lăsăm lucrurile aşa cum sunt! am spus eu. Să nu spunem nimic, nimănui.

— Eu nu spun…, a replicat Sibel.

„Bine, şi ce-o să fie de-acum încolo?” m-a întrebat ea din priviri.

Ca să schimb subiectul, i-am spus că tata se îndepărta de lume tot mai mult, pe zi ce trecea. Sibel mi-a povestit de obsesia mai nouă a mamei sale, de a pune deoparte haine şi obiecte vechi. Eu i-am spus că mama se purta tocmai invers şi că obişnuia să evacueze toate lucrurile vechi într-o altă locuinţă. Era

însă un subiect primejdios, aşa încât am tăcut amândoi. De fapt, privirile lui Sibel îmi dădeau de înţeles că abordasem acele subiecte doar ca să vorbim despre ceva. Ba mai mult, Sibel îşi dăduse seama, după faptul că mă feream de adevărata problemă, că nu aveam nimic nou să-i spun.

— Văd că te-ai şi deprins cu boala, a deschis ea discuţia.

— Poftim?

— Aşteptăm de luni de zile, în ideea că o să te lecuieşti. Este foarte supărător să constat, Kemal, că după ce am avut atâta răbdare, nu numai că nu te-ai însănătoşit, dar te-ai mai şi împăcat cu boala. M-am tot rugat să te faci bine cât eram la Paris.

— Nu sunt bolnav, am spus eu.

— Am făcut un semn spre mulţimea veselă, gălăgioasă care umplea restaurantul Foaierul.

— Poate că oamenii aceştia ar putea privi starea în care mă aflu ca pe o boală… Dar nu vreau ca tu să o vezi astfel.

— Nu ajunseserăm împreună la concluzia că e vorba de o boală, când locuiam la vilă?

— Ba da.

— Acum ce s-a mai întâmplat? E firesc să-ţi laşi logodnica baltă?

— Cum adică?

— Cu o junăvânzătoare…

— Cum le mai amesteci…, am spus eu. N-are nici o legătură cu meseria de vânzător, cu bogăţia şi sărăcia.

— Tocmai asta e problema, a spus Sibel, cu acea hotărâre a omului care s-a gândit mult până să formuleze, îndurerat, concluzia care urma. Te-ai putut combina atât de uşor cu ea tocmai pentru că e săracă şi ambiţioasă… Dacă n-ar fi fost vânzătoare, poate că nu ţi-ar fi fost ruşine de nimeni, te-ai fi însurat cu ea… Tocmai lucrurile de felul ăsta te îmbolnăvesc… Faptul că nu te poţi căsători cu ea, că-ţi lipseşte un asemenea curaj…

Convins că spunea ceea ce spunea pentru a mă supăra, m-am supărat şi eu pe ea. Mă supăram şi pentru că simţeam cu o parte a minţii mele, că spusele ei erau adevărate.

— Dragul meu, nu e normal ca o persoană ca tine să se poarte aşa de ciudat, să locuiască prin hoteluri din Fatih pentru o simplă vânzătoare… Acceptă mai întâi că aşa este dacă vrei să te faci bine.

— Desigur că nu sunt atât de îndrăgostit de fata aia pe cum crezi tu, am spus eu. Dar – o spun ca să discutăm în contradictoriu – nu te poţi îndrăgosti niciodată de cineva mai sărac decât tine? Nu există niciodată iubiri între persoane bogate şi persoane sărace?

— Aşa cum se întâmplă în cazul nostru, dragostea este arta de a-l afla pe cel egal cu tine. Ai văzut vreodată, exceptând filmele turceşti, ca vreo tânără bogată să se-ndrăgostească şi să se mărite cu portarul Ahmet Efendi sau cu muncitorul în construcţii Hasan Usta, pe motiv că arată bine?

Tocmai atunci se apropia de noi, cu o expresie care arăta cât de fericit era că ne vedea, Sădi, chelnerul-şef de la Foaierul, care, văzând că ne lăsaserăm cam prea mult antrenaţi în discuţia pe care o purtam, s-a oprit locului. I-am făcut semn să revină ceva mai târziu şi m-am întors către Sibel:

— Eu cred în filmele turceşti, am spus repede.

— Kemal, în atâţia ani nu te-am văzut mergând nici măcar o dată la un film turcesc. Tu nu te duci nici măcar la grădină, cu prietenii, ca să te distrezi.

— Crede-mă că viaţa la hotelul Fatih aduce cu filmele turceşti, am spus eu. Înainte de-a mă culca, seara, hoinăresc pe străzile acelea pustii de la periferie... Îmi face bine!

— La început am crezut că toată povestea asta cu juna vânzătoare i se datora lui Zaim, a spus Sibel, fermă. Mă gândeam că, înainte de a se căsători, încerca să imite stilul acela de viaţă cu dansatoare, dame de consumaţie şi manechine germane, gen La dolce vita. Am stat de vorbă şi cu el. Am ajuns la concluzia că suferinţa ta de acum se datorează unui complex (era unul dintre cuvintele la modă pe vremea aceea) care decurge din faptul că eşti un bărbat bogat, într-o ţară săracă. Iar acesta implică, desigur, o suferinţă mai profundă decât pasiunea trecătoare faţă de o tânără vânzătoare.

— Poate că aşa este, am spus eu.

— În Europa, bogaţii se prefac, cu eleganţă, că nu sunt bogaţi... Asta este civilizaţia. Din punctul meu de vedere, a fi cultivat şi civilizat nu înseamnă că toţi trebuie să fie egali şi liberi, ci că toţi trebuie să se poarte elegant cu semenii lor, ca şi cum toţi ar fi egali şi liberi. În cazul acesta, nimeni nu mai trebuie să încerce sentimente de vinovăţie.

— Hmm... N-ai stat cu mâinile în sân cât ai fost la Sorbona, am spus eu. Oare să comandăm şi peştele?

Când s-a apropiat Sădi de noi, l-am întrebat de sănătate („Domnul fie lăudat!"), de afaceri („noi suntem ca o familie, Kemal Bey, în fiecare seară vin aceleaşi persoane"), de ceea ce se mai întâmpla prin locurile publice („cetăţeanul nu mai poate ieşi pe stradă din pricina terorismului, de dreapta şi de stânga!"), de cei care mai trecuseră pe acolo (toată lumea se întorsese de la Uludag). Îl cunoşteam pe Sădi încă din copilărie, de la localul lui Abdullah Efendi din Beyoglu, unde obişnuia să se ducă tata înainte de deschiderea Foaierului. Văzuse pentru prima oară marea cu treizeci de ani în urmă, la Istanbul, unde venise la nouăsprezece ani, şi învăţase, în scurtă vreme, de la cârciumarii greci de altădată şi de la vestiţii chelneri greci cum se alegea şi se prepara peştele la Istanbul. Ne-a arătat, pe un platou, nişte barbuni, un lufar mare şi gras şi un şalău, pe care-i alesese în dimineaţa aceea cu mâna lui, la pescărie. Am adulmecat peştii şi le-am apreciat prospeţimea după strălucirea ochilor şi după roşul branhiilor. Apoi am vorbit, tânguindu-ne, de poluarea Mării Marmara. Sădi ne-a povestit că Foaierul primea în fiecare zi o cisternă cu apă, de la o companie privată, pentru a face faţă deselor întreruperi din reţeaua de alimentare. Nu izbutiseră încă să cumpere un generator pentru rezolva întreruperile de curent, dar atmosfera creată în unele nopţi de lumânări şi de

lămpile cu gaz care pâlpâiau în întuneric era şi ea pe placul clienţilor. Sădi ne-a mai turnat vin în pahare, după care a plecat."

— Îţi aminteşti de pescarii aceia, tată şi fiu, ale căror voci le ascultam noaptea, la vilă..., am spus eu. Au dispărut şi ei, la puţină vreme după ce ai plecat tu la Paris. Atunci, vila a devenit şi mai rece, şi mai pustie, aşa încât n-am mai rezistat.

Sibel părea interesată de o anumită latură a spuselor mele, care aducea a scuze. Pentru a deturna discuţia, i-am spus că mă gândeam adeseori la cei doi pescari, tată şi fiu (Mi-au venit în minte cerceii cu perle pe care mi-i dăduse tata.)

— Poate că pescarii, tata şi fiul, au plecat pe urmele bancurilor de pălămidă şi de lufari, am remarcat eu.

I-am spus că, în anul acela, atât pălămida, cât şi lufarul puiseră din belşug, că până şi vânzătorii ambulanţi de pe străzile dosnice ale Fatihului vindeau pălămidă, cu pisicile pe urmele lor. În vreme ce ne mâncam peştele, Sădi ne-a spus că preţul calcanului sărise foarte mult pentru că ruşii şi bulgarii îi arestaseră pe pescarii turci care intraseră în apele lor teritoriale, pe urmele bancurilor de calcani. În timp ce vorbeam despre aceste lucruri, observam cum veselia lui Sibel pălea din ce în ce mai mult. Sibel vedea şi ea că n-aveam nimic nou să-i spun, că nu-i ofeream nici o speranţă şi-şi dădea seama că abordam asemenea subiecte pentru a evita să discutăm despre situaţia noastră. Doream să spun ceva relaxat şi pe această temă, dar nu-mi venea nimic în minte. Realizam, pe măsură ce-i priveam chipul întristat, că n-o mai puteam minţi, şi mă cuprindea neliniştea.

— Uite, Hilmi şi soţia lui pleacă. Să-i chemăm puţin la masa noastră? Adineauri s-au arătat foarte deschişi.

Înainte ca Sibel să poată spune ceva, am făcut un semn cu mâna către Hilmi şi soţia lui, dar aceştia nu m-au văzut.

— Nu-i chema, a spus Sibel.

— De ce? Hilmi e un băiat foarte bun. Ca să nu mai spun că-ţi place, nu-i aşa? soţia lui – nu mai ştiu cum o cheamă

— Ce-o să fie cu noi?

— Nu ştiu.

— Când eram la Paris, am vorbit cu Leclerq (profesorul de economie pe care-l admira), a spus Sibel. Mă susţine în privinţa doctoratului.

— Pleci la Paris?

— Aici nu sunt fericită.

— Să vin şi eu? am întrebat. Dar am foarte mult de lucru aici.

Sibel nu mi-a răspuns. Am simţit că luase o hotărâre, nu numai cu privire la întâlnirea noastră, ci şi cu privire la viitor, dar că mai avea ceva în minte.

— Tu du-te la Paris, am spus eu, plictisit. Eu am să rezolv ce mai e de rezolvat, iar apoi am să te urmez.

— Mai am ceva de spus… Iartă-mă că vorbesc despre asta… Dar, Kemal, virginitatea… nu este atât de importantă încât să-ţi îndreptăţească purtările.

— Poftim?

— Dacă suntem moderni, europeni, n-are importanţă… Dar dacă suntem ataşaţi de tradiţie, iar virginitatea este un lucru preţios, căruia şi tu îi acorzi însemnătate şi pe care toată lumea doreşte să-l respecte… Atunci, trebuie să te comporţi la fel cu toată lumea!

În prima clipă am încruntat din sprâncene, pentru că nu pricepeam ce voia să spună Sibel. Apoi mi-am adus aminte că nici ea nu mersese cu nimeni, în afară de mine. „Povara acestui fapt nu înseamnă acelaşi lucru pentru tine şi pentru ea – tu eşti bogată şi modernă!", mi-a venit să-i spun, dar am tăcut, privind ţintă înaintea mea.

— Kemal, un alt lucru pe care n-am să ţi-l pot ierta niciodată este următorul… De vreme ce nu te puteai rupe de ea, de ce ne-am mai logodit, iar apoi, de ce n-ai rupt logodna imediat?

— Avea o asemenea îndârjire în voce, încât aproape că tremura.

— Dacă acesta urma să fie deznodământul, de ce ne-am mai mutat în vilă, de ce-am mai dat petreceri şi-am continuat să trăim sub ochii tuturor ca perechile căsătorite, fără să ne fi căsătorit, într-o ţară ca asta?

— N-am avut niciodată parte, de când mă ştiu, de intimitatea, sinceritatea şi camaraderia pe care le-am împărtăşit cu tine la vilă.

Am văzut că Sibel se enervase foarte tare la aceste cuvinte. Era gata să plângă de furie şi nefericire.

— Îmi cer scuze, am spus eu. Îmi cer mii de scuze…

S-a aşternut o tăcere înspăimântătoare. Am fluturat din mână insistent spre Tayfun şi soţia lui, care încă nu-şi găsiseră loc, pentru ca Sibel să nu înceapă să plângă, iar momentele acelea să se scurteze. Când ne-au văzut, au venit spre noi bucuroşi şi, la insistenţele mele, s-au aşezat la masa noastră.

Ştiţi, încă de pe acum mi-e dor de vilă! a spus Tayfun.

Veniseră adeseori la vilă în timpul verii. Tayfun se plimba pe la debarcader şi prin vilă ca la el acasă, deschidea frigiderul şi pregătea mâncare şi băutură nu doar pentru el, ci pentru toată lumea, se lăsa cuprins uneori de frenezie, gătind îndelung în bucătărie, şi vorbea neobosit despre particularităţile tancurilor petroliere ruseşti şi româneşti de pe vremuri.

— Vă amintiţi de noaptea aceea când m-am strecurat în grădină şi v-am îngrijorat pe toţi…, a început el să povestească un episod din vara care trecuse.

Am încercat un respect vecin cu admiraţia pentru Sibel care-l asculta fără a-şi trăda sentimentele, făcea glume şi se-ntrecea în amabilităţi.

— Ei, şi când vă căsătoriţi? a spus Figen, soţia lui Tayfun.

Să nu fi auzit, oare, bârfele care circulau pe seama noastră!

— În mai, a spus Sibel. Tot la Hilton… Trebuie să promiteţi cu toţii că vă îmbrăcaţi în alb, ca în Marele Gatsby. Aţi văzut filmul?

— S-a uitat deodată la ceas.

— Ah, trebuie să mă văd cu mama peste cinci minute, la colţul din Nişantaşi a spus ea.

Părinţii ei erau însă la Ankara.

A ieşit în mare grabă, sărutându-i mai întâi pe Tayfun şi Figen, apoi pe mine. După ce am mai stat cu Tayfun şi Figen am plecat de la Foaierul, m-am dus la blocul Compasiunea şi am încercat să găsesc alinare în lucrurile rămase de la Füsun. După o săptămână, Sibel mi-a trimis inelul de logodnă prin Zaim. Deşi am mai aflat veşti despre ea de la unul sau altul, n-am mai văzut-o niciodată în cei treizeci şi unu de ani care au urmat.

47. Moartea tatei.

Vestea privitoare la ruperea logodnei s-a răspândit rapid, iar Osman a venit într-o zi la birou şi m-a muştruluit, după care mi-a spus că era gata să facă pe intermediarul şi s-o recucerească pe Sibel; îmi ajungeau la ureche bârfe, pe care le auzeam pretutindeni, şi tot soiul de alte vorbe de clacă, potrivit cărora mă scrântisem, căzusem în patima vieţii de noapte, făceam parte dintr-o sectă secretă, cu sediul în Fatih, ba chiar eram comunist şi trăiam în barăci, asemenea militanţilor, dar nu le dădeam prea mare importanţă. Dimpotrivă, visam că Füsun avea să fie impresionată de ştirea ruperii logodnei şi avea să-mi dea un semn, din locul în care se afla. Nu mai speram să mă vindec de boală; în loc să mă însănătoşesc, îmi degustam îndelung suferinţa, colindam pe străzile interzise, însemnate cu portocaliu, din Nişantaşi, fără a mai lua seama la nimic, mă duceam la blocul Compasiunea de patru-cinci ori pe săptămână şi-mi găseam tihna alături de lucrurile lui Füsun. De vreme ce revenisem la viaţa de celibatar pe care o duceam înainte de logodna cu Sibel, aş fi putut locui şi în camera mea din Nişantaşi, alături de părinţi, dar pentru că mama nu discuta deloc cu mine acest subiect, pe care-l transformase aproape într-un tabu, pentru că nu putea accepta în ruptul capului ruperea logodnei şi pentru că-i ascundea această veste proastă tatei, despre care spunea că era „foarte debil şi slăbit”, mă duceam adeseori să-i vizitez doar la masa de prânz şi stăteam tăcut în sufragerie; nu-mi petreceam însă serile acolo. Nu voiam să rămân la ei peste noapte, căci în casa din Nişantaşi exista ceva care-mi înteţea durerile de pântece.

Când a murit însă tata, la început de martie, am revenit acasă. Nefasta veste mi-a fost dată de Osman, care a venit cu Chevroletul tatei până la hotelul Fatih. Nu voiam ca Osman să urce în camera mea de hotel, să vadă ciudatele obiecte pe care obişnuiam să le cumpăr de la negustorii de vechituri, de la băcănii şi papetării, precum şi dezordinea care domnea în odăiţa mea. M-a privit însă cu tristeţe şi, de data aceasta, nu s-a mai uitat la mine de sus. Ba dimpotrivă, m-a îmbrăţişat cu sinceră afecţiune, după care, într-o jumătate de oră, mi-am adunat lucrurile, am achitat nota de plată şi am părăsit hotelul. Văzând, în maşină, ochii înlăcrimaţi ai şoferului Cetin Efendi şi starea de tulburare care-l stăpânea, mi-am adus aminte că tata îmi ceruse să-l păstrez după moartea sa şi să păstrez, totodată, şi maşina. Era o zi nespus de întunecoasă, plumburie; îmi aduc aminte că în timp ce maşina condusă de

Cetin trecea pe podul Atatürk, am privit spre Cornul de Aur şi am simţit răceala apei, a cărei culoare oscila între acvamarinul gheţii şi nuanţa noroiului vâscos, ca pe un soi de singurătate.

Tata murise de insuficienţă cardiacă la vremea când se rostea chemarea la rugăciunea de dimineaţă, cu puţin după ora şapte, când şovăia între somn şi trezie, iar mama crezuse când se trezise, că încă mai dormea lângă ea, după care, pricepând cum stăteau lucrurile, se pierduse cu firea şi i se dăduse Paradison, ca să se calmeze. Acum stătea în salon, la locul dintotdeauna, adică în fotoliul ei, aflat în faţa fotoliului în care obişnuia să stea tata, şi ne arăta din când în când, plângând, fotoliul gol al tatei. Când m-a văzut, s-a însufleţit. Ne-am îmbrăţişat din toate puterile, fără să ne vorbim.

M-am dus în încăperea de alături, să-l văd pe tata. Zăcea îmbrăcat în pijama, de parcă ar fi dormit, în patul mare de nuc pe care-l împărţise cu mama vreme de aproape patruzeci de ani, dar în poziţia sa nespus de rigidă, în culoarea nemăsurat de palidă şi în expresia încremenită a chipului său stăruia ceva care-ţi evoca nu o persoană cufundată în somn, ci una grozav de suferindă. Când se trezise se confruntase cu moartea, căscase ochii, nelinişţit, făcuse o grimasă de uimire şi spaimă, asemenea cuiva care vrea să se ferească de un accident de circulaţie iminent, iar masca aceea îi rămăsese întipărită pe chip. Cunoşteam foarte bine mirosul de colonie, cutele, aluniţele, firele de păr de pe mâinile lui zbârcite, acum încleştate pe plapumă; mâinile acelea familiare mă făcuseră fericit în copilărie, mângâindu-mă de mii de ori pe păr, pe spate, pe braţe. Pielea de pe ele era însă atât de albă, încât m-am speriat şi n-am putut să le sărut. Am vrut să dau plapuma la o parte şi să-i privesc trupul îmbrăcat în pijamaua de mătase cu dungi albastre pe care o purta mereu, dar aceasta se prinsese de ceva, aşa încât n-am izbutit.

În timp ce smuceam de plapumă, de sub ea s-a strecurat afară piciorul stâng. M-am uitat cercetător la degetul mare, dând ascultare unui impuls de moment. Degetul mare de la piciorul tatei era aidoma cu al meu şi, după cum se va constata din acest detaliu fotografic pe care l-am obţinut mărind o veche poză în alb-negru, avea o formă ciudată, care nu se mai regăsea la nimeni. Cuneyt, vechiul lui prieten, îşi amintea cu acelaşi hohot de râs, ori de câte ori ne vedea împreună, de acea stranie asemănare între tată şi fiu, pe care o descoperise cu doisprezece ani în urmă, în timp ce ne aflam cu toţii în costume de baie pe debarcaderul din Suadiye, şi în consecinţă, ne întreba invariabil: „Ce vă mai fac degetele mari?”

La un moment dat am încuiat uşa camerei şi m-am pregătit să plâng îndelung pentru Füsun, cu gândul la tata, dar mi-a fost cu neputinţă s-o fac. Am privit o clipă în cu totul alt chip camera în care-şi petrecuseră viaţa mama şi tata, centrul intim al copilăriei mele, care încă mai mirosea a colonie, a covoare prăfuite, a ceară de parchet, a lemn şi a mama, barometrul pe care obişnuia să mi-l arate tata, ţinându-mă în braţe, draperiile. Părea că nucleul existenţei mele se pulverizase, că trecutul meu fusese îngropat undeva în univers. Am deschis dulapul şi am pus mâna pe cravatele demodate, pe

curelele tatei, pe unul dintre pantofii aceia care, deşi nu mai erau purtaţi de ani de zile, continuau să fie daţi, din când în când, cu cremă şi lustruiţi. Când am auzit zvon de paşi pe hol, am încercat acelaşi sentiment de vinovăţie care mă copleşea-n copilărie când scotoceam prin dulapul cu pricina, aşa încât l-am închis repede, făcând uşa să scârţâie. Pe noptiera de la căpătâiul tatei se găseau cutii cu medicamente, careuri de cuvinte încrucişate, ziare împăturite, o veche fotografie din armată, la care ţinea foarte mult şi care-l înfăţişa bând rachiu cu nişte ofiţeri, ochelarii de citit şi, de asemenea, proteza dentară, pusă într-un pahar. I-am luat proteza, am învelit-o într-o batistă, am pus-o în buzunar, după care m-am dus şi m-am aşezat în fotoliul lui din salon, în faţa mamei.

— Dragă mamă, am luat eu proteza tatei, să nu-ţi faci griji, am spus.

A clătinat din cap, de parcă ar fi spus „tu ştii mai bine". La orele prânzului, casa s-a umplut de o mulţime de oameni – rude, cunoştinţe, prieteni, vecini. Toţi îi sărutau mâna mamei şi o îmbrăţişau. Uşa de la intrare era deschisă, iar ascensorul funcţiona încontinuu. După o vreme s-au adunat nenumărate persoane, care te duceau cu gândul la Sărbătoarea Jertfei de pe vremuri şi la vechile mese de bairam. Am simţit că-mi plăceau îmbulzeala, larma şi căldura aceea de familie, că eram fericit în tovărăşia verilor din partea tatei, a puzderiei de rude cu nasuri borcănate şi frunţi late. La un moment dat m-am aşezat pe divan cu Berrin şi i-am bârfit, rând pe rând, pe toţi verii mei. Eram încântat să constat că Berrin îi urmărea pe toţi îndeaproape, că era mai la curent decât mine cu ceea ce se petrecea în familie. Am făcut şi eu din când în când mici glume, alături de toţi cei prezenţi, am vorbit despre ultimul meci de fotbal pe care-l urmărisem la televizorul din holul hotelului Fatih (Fenerbahce-Boluspor: 2-0), am stat la masa întinsă de Bekri care, în ciuda suferinţei pe caro o încerca, făcuse nişte crochete cu brânză şi m-am dus adeseori în camera din spate, privind cercetător trupul tatei care, îmbrăcat în pijama, continua să zacă în aceeaşi poziţie. Da, nu se clintea deloc. Din când în când deschideam dulapurile şi sertarele din cameră, atingând lucrurile care-mi deşteptau, fiecare, nenumărate amintiri din copilărie. Moartea tatei preschimbase acele obiecte, pe care le cunoşteam, în cea mai mare parte, de mic copil, în nişte lucruri de preţ, care încorporau un trecut pierdut. Am deschis sertarul noptierei şi, în vreme ce trăgeam în piept mirosul amestecat, de sirop dulce de tuse şi lemn, am contemplat îndelung, de parcă m-aş fi uitat la un tablou, facturile vechi de telefon, telegramele, cutiile cu aspirină şi alte leacuri ale tatei. Îmi amintesc că, înainte de a porni în peregrinare cu Cetin pentru îndeplinirea formalităţilor de înmormântare, am stat în balcon şi am privit stăruitor bulevardul Teşvikiye, rememorându-mi copilăria. Odată cu moartea tatei, nu doar obiectele cotidiene ale vieţii mele, ci chiar şi cele mai banale privelişti ale străzii se preschimbaseră în amintiri indispensabile dintr-o lume apusă, care alcătuia un întreg plin de sens. Cum revenirea acasă însemna revenirea în centrul acelei lumi, eram stăpânit de-o fericire pe care nu mi-o puteam ascunde şi încercam un sentiment de vinovăţie mai intens decât orice

alt bărbat căruia îi murise tatăl. Am găsit în frigider o sticlă mică de Yeni Raki, din care tata băuse jumătate în noaptea de dinaintea morţii, iar după ce au plecat oaspeţii am băut-o cu mama şi cu fratele meu până la fund.

— Vedeţi ce mi-a făcut tatăl vostru! a spus mama. Nu mi-a dat de ştire nici măcar când a murit.

Trupul tatei fusese dus în după-amiaza aceea la morga moscheii Sinan Paşa din Beşiktaş. Mama nu dorise să schimbe cearşafurile şi feţele de pernă, pentru că voia să adoarmă învăluită în mirosul tatei. Am culcat-o la ore târzii din noapte, împreună cu fratele meu, după ce i-am dat nişte pastile de dormit. A aţipit adulmecând mireasma tatei, cuibărită în perne, în cearşafuri, şi lăcrimând. După ce a plecat şi Osman, m-am vârât în patul meu şi m-am gândit că, până la urmă, rămăsesem singur în casă cu mama, aşa cum îmi dorisem mereu şi cum visasem adeseori în copilărie.

Ceea ce-mi insufla însă o emoţie pe care nu mi-o puteam ascunde nici măcar mie era nu atât acest fapt, cât posibilitatea ca Füsun să vină şi ea la înmormântare. Din acest motiv cerusem ca în ferparele apărute în ziare să fie trecut şi numele acelei ramuri îndepărtate a familiei, reprezentate de părinţii ei. Mă gândeam neîncetat că undeva, într-un cotlon al Istanbulului, mama şi tatăl lui Füsun aveau să citească unul sau altul dintre anunţurile publicate în ziare, venind apoi la înmormântare. Oare ce ziar citeau? Desigur că puteau primi vestea şi de la celelalte rude ale căror nume le menţionasem în ferpare. Mama a citit şi ea, la micul dejun, anunţurile apărute prin gazete. Din când în când murmura:

— Sidika şi Saffet sunt rude cu noi atât din partea răposatului vostru tată, cât şi din partea mea, de aceea ar fi trebuit să fie menţionate după Perran şi bărbatul ei. Nigân, Türkan şi Şükran, fetele lui Şükrü Paşa, au fost trecute şi ele anapoda... Nu era deloc cazul să se amintească de Arap Melike, prima nevastă a lui Zekeriya, unchiul vostru. De fapt, unchiul vostru n-a fost însurat cu femeia aia mai mult de trei luni. Iar acea biată copilă a mătuşii Nesime, care a murit la două luni, nu se numea Gül, ci Ayşegül... Pe cine-aţi întrebat când aţi scris chestiile astea?

— Mamă dragă, nu e decât o greşeală de tipar, ştii cum sunt ziarele noastre, i-a spus Osman.

Îi repeta mamei, care în dimineaţa aceea se uita mereu spre curtea moscheii Teşvikiye, gândindu-se cu ce anume avea să se îmbrace, că nu trebuia să iasă din casă pe o vreme ca aceea, rece şi cu ninsoare.

— Dar nu e bine nici să te îmbraci cu blana, de parcă te-ai duce la o petrecere la Hilton.

— Chiar de-ar fi să mor, nu pot să stau acasă când e înmormântarea tatălui vostru, a spus mama.

Însă mama, care se uita cum era purtat şi aşezat sicriul tatei, după ce fusese adus de maşina mortuară de la morga geamiei, pe masa de piatră pe care erau depuşi morţii, s-a pornit să plângă atât de tare, încât toată lumea şi-ai dat seama imediat că nu era în stare să coboare scările, să traverseze

bulevardul şi să participe la funeralii. Mai târziu, în timp ce în curtea aglomerată se făcea rugăciunea, a ieşit în balcon îmbrăcată cu haina de astrahan, susţinută de o parte şi de alte de Fatma Hanim şi de Bekri Efendi, iar apoi, în vreme ce sicriul, purtat pe umeri de mulţime, era urcat în maşina mortuară, a leşinat, în ciuda tuturor calmantelor pe care le luase. Bătea un vânt aspru şi se cernea o ninsoare măruntă, care-ţi intra în ochi. Foarte puţini dintre cei aflaţi în curtea moscheii o remarcaseră pe mama. După ce Bekri şi Fatma au dus-o înăuntru, mi-am concentrat şi eu atenţia asupra mulţimii. Era vorba de aceleaşi persoane care veniseră la logodna mea cu Sibel de la Hilton. Aşa cum mi se păruse că se-ntâmpla mereu iarna pe străzile Istanbulului, fetele frumoase pe care le remarcasem în lunile de vară se făcuseră nevăzute, femeile se urâţiseră, iar bărbaţii dobândiseră un aer şi mai sumbru, şi mai ameninţător La fel ca la logodnă am strâns mâinile a sute de oameni, m-am îmbrăţişat cu foarte mulţi dintre ei, iar când m-am petrecut cu vreo siluetă nouă din mulţime am suferit că persoana aceea nu era Füsun, la fel de mult pe cât de mult sufeream că-l îngropam pe tata. Când am priceput îndeajuns de bine că nici Füsun, nici părinţii ei nu veniseră la înmormântare şi la cimitir, că nici n-aveau să vină, m-am simţit de parcă aş fi fost coborât şi eu în pământul rece, odată cu sicriul tatei.

Numeroşii membri ai familiei, care se apropiaseră simţitor unul de altul la înmormântare, dat fiind şi frigul, nu se hotărau nicicum să se despartă după aceea, însă eu am fugit de ei şi m-am dus, cu taxiul, la blocul Compasiunea. În timp ce trăgeam în piept aerul din apartament, care mă liniştea prin simplul său miros, am luat cu mine, dintre lucrurile despre ştiam din experienţă că aveau cea mai mare forţă consolatoare, creionul lui Füsun şi ceaşca de ceai, pe care n-o mai spălasem niciodată după dispariţia ei, şi m-am întins în patul nostru. Atingerea acestor obiecte, plimbarea lor pe piele mi-au atenuat în scurtă vreme suferinţa şi m-au relaxat.

Aş dori să le spun cititorilor şi vizitatorilor muzeului care mă întreabă dacă în ziua aceea sufeream pentru pierderea tatei sau pentru că Füsun nu venise la înmormântare că suferinţa din dragoste este un întreg. Adevărata suferinţă din dragoste se statorniceşte în cel mai însemnat punct al existenţei noastre, ne ia în stăpânire pornind din punctul nostru cel mai slab şi ni se răspândeşte irepresibil în tot corpul, în toată existenţa, conectându-se profund la toate celelalte dureri care ne macină. Dacă suntem îndrăgostiţi fără speranţă, totul, de la pierderea tatălui până la cel mai banal ghinion ca, de pildă, pierderea cheii, toate celelalte suferinţe, necazuri şi nelinişti nu reprezintă altceva decât propulsorul adevăratului nostru calvar, care este oricând gata să se amplifice din nou. O persoană ca mine, a cărei viaţă a fost cu totul răvăşită din pricina dragostei, nu face decât să adâncească şi mai mult, deşi fără voie, rana pe care o poartă-n suflet, deoarece socoteşte că rezolvarea tuturor celorlalte probleme cu care se confruntă va fi cu putinţă doar odată cu lecuirea suferinţei din dragoste.

Din păcate, nu izbuteam deloc să adopt o atitudine adecvată acestor idei, pe care le percepeam cu limpezime în timp ce mergeam cu taxiul, în ziua în care-l îngropasem pe tata.

Pentru că, pe de o parte, prin suferinţa pe care mi-o pricinuia, dragostea îmi disciplina sufletul şi mă maturiza, însă pe de altă parte îmi acapara mintea cu totul, neîngăduindu-mi decât în foarte mică măsură să apelez la raţiunea pe care mi-o dăruia maturitatea. O persoană ca mine, care a fost îndrăgostită multă vreme, şi încă într-un fel nimicitor, continuă un raţionament, o acţiune chiar dacă ştie foarte bine că faptul acesta se va solda cu o deziluzie şi, pe măsură ce trece timpul, realizează şi mai clar că ceea ce face este nepotrivit. Aspectul cel mai interesant al acestei situaţii, asupra căreia nimeni nu stăruie, este faptul că raţiunea noastră nu este redusă nici o clipă la tăcere, nici măcar în cea mai proastă dintre zile, şi ne şopteşte, cu onestitate şi cruzime, că cea mai mare parte a gesturilor pe care le săvârşim nu vor avea, de fapt, altă consecinţă decât să ne sporească dragostea şi suferinţa. În cele nouă luni care trecuseră de la pierderea lui Füsun, această şoaptă a raţiunii mele prinsese noi puteri, se amplificase treptat şi-mi dăduse speranţa că, într-o bună zi, avea să mă izbăvească de suferinţă, punând, încetul cu încetul, stăpânire pe întreaga mea minte. Dar pentru că-mi dădea puterea de-a vieţui cu suferinţa, speranţa (chiar dacă era vorba de speranţa că, într-o bună zi, urma să ne mântuim de boală), la fel ca şi dragostea, nu făcea altceva decât să-mi prelungească şi mai mult calvarul.

În vreme ce-mi alinam suferinţele (pierderea tatei şi pierderea iubitei se preschimbaseră acum într-o suferinţă unică, a singurătăţii şi neiubirii) folosindu-mă de lucrurile lui Füsun, în patul din blocul Compasiunea, intuiam, pe de altă parte, de ce nu veniseră la înmormântare Füsun şi familia ei. Nu puteam să admit însă în ruptul capului că absenţa lui tanti Nesibe, care era întotdeauna foarte atentă la relaţiile cu mama şi cu familia, şi absenţa soţului ei nu s-ar fi putut datora mie. Aceasta ar fi însemnat că Füsun şi familia ei fugeau neîncetat de mine. Prin urmare, n-aveam s-o mai văd pe Füsun până la capătul vieţii. Gândul acesta era atât de insuportabil, încât nu mă puteam concentra prea mult asupra lui şi începeam să caut o speranţă că aveam s-o văd în curând pe Füsun.

48. Cel mai important lucru în viaţă este să fii fericit

— Se zice că-l învinovăţeşti pe Kenan pentru risipa de la Satsat! mi-a şoptit într-o seară Osman la ureche.

Venea serile în vizită la mama, uneori cu Berrin şi copiii, cel mai adesea singur, şi luam cina împreună.

— De unde ai auzit?

— Mai aud şi eu, a spus Osman.

Mama era în cealaltă cameră, aşa încât a aruncat o privire într-acolo.

— Te-ai făcut de râs în lumea bună, aşa că măcar să nu-ţi fie ruşine de cei de la firmă, mi-a spus el, necruţător. (Dar nici lui nu-i plăcea deloc expresia „lumea bună”.) Afacerea cu cearşafuri a fost pierdută din vina ta, a adăugat el.

— Ce se petrece, despre ce vorbiţi? a întrebat mama. Să nu vă certaţi iar!

— Nu ne certăm, a spus Osman. Îi spuneam lui Kemal că a făcut bine venind acasă, nu-i aşa, mamă?

— Ah, băiete, a făcut foarte bine! Orice-ar spune lumea, cel mai important lucru în viaţă este să fii fericit. Aşa zicea şi răposatul vostru tată. Oraşul ăsta e plin de fete frumoase, aşa că o să-ţi găsim alta, mai frumoasă, mai drăgăstoasă şi mai înţelegătoare. O femeie căreia nu-i plac pisicile nu poate face, de fapt, un bărbat fericit. Să nu ne mai necăjim pentru povestea asta. Şi promite-mi că n-ai să mai umbli prin camere de hotel!

— Cu o condiţie! am spus eu, repetând ca un copil o propoziţie pe care o rostise Füsun cu nouă luni în urmă. Maşina tatei şi Cetin îmi rămân mie…

— Bine, a spus Osman. Dacă Cetin e de acord, sunt şi eu. Cât despre tine, să nu te legi de Kenan şi de noua afacere, să nu împroşti pe nimeni cu noroi!

— Aveţi grijă să nu vă certaţi de faţă cu oamenii! a spus mama.

Despărţirea de Sibel mă făcuse să mă îndepărtez de Nurcihan, iar depărtarea de Nurcihan mă făcuse să-l văd cu mult mai rar pe Mehmet, care era îndrăgostit nebuneşte de ea. Cum şi Zaim ieşea din ce în ce mai des cu ei, mă întâlneam cu el separat şi mă îndepărtam treptat de vechiul grup de prieteni. La un moment dat am ieşit, vreme de câteva nopţi, nu atât pentru distracţie, cât în speranţa de a mă însănătoşi, cu prieteni precum Hilmi Bastardul ori Tayfun, care aveau nevoie de latura întunecată a vieţii de noapte, fără a ţine seama de faptul că erau căsătoriţi, logodiţi ori gata să se însoare, care cunoşteau cele mai scumpe case de randevu din Istanbul ori recepţiile unor hoteluri unde puteau fi agăţaţi de fete cu experienţă, oarecum instruite, numite, în bătaie de joc, „studente”. Dragostea pe care i-o purtam însă lui Füsun se răspândise dintr-un cotlon obscur al sufletului în întreaga mea fiinţă. În ciuda faptului că m-am amuzat într-o oarecare măsură stând la taifas cu prietenii, n-am putut ajunge atât de departe încât să-mi uit necazurile. De cele mai multe ori nu ieşeam deloc din casă seara, ci mă aşezam lângă mama, cu rachiul în mână, şi mă uitam la tot ceea ce se difuza la televiziunea de stat, care avea un singur canal.

Mama critica nemilos tot ceea ce vedea pe micul ecran, aşa cum făcea şi pe vremea când trăia tata, îmi spunea seară de seară, aşa cum îi spunea şi tatei, să nu mai beau atât de mult şi, peste puţină vreme, aţipea în fotoliu. Atunci vorbeam în şoaptă cu Fatma Hanim despre ceea ce se petrecea la televizor. Fatma Hanim nu avea un aparat propriu în camera ei, aşa cum aveau slujitorii din familiile bogate pe care Ie vedeam în filmele occidentale. De când începuse emisia şi se cumpărase televizor în casă, cu patru ani în urmă, Fatma Hanim se aşeza, seară de seară, pe un scaun de bar aflat în cel mai îndepărtat colţ al salonului – acela devenise „scaunul ei” – şi se uita la televizor de departe, emoţionându-se la scenele sentimentale şi jucându-se cu nodul basmalei, iar uneori se alătura discuţiilor. Cum, după moartea tatei, ei îi revenea sarcina de

a reacţiona la interminabilele monologuri ale mamei, vocea ei începuse să se audă mai des.

Într-o seară, după ce mama aţipise în fotoliul ei în timp ce ne uitam, la fel ca întreaga Turcie, la frumoasele norvegiene şi sovietice cu picioare lungi care participau la un concurs de patinaj transmis în direct la televizor, fără a cunoaşte regulile acelui sport, discutam pe îndelete despre starea mamei, despre încălzirea vremii, despre crimele politice care aveau loc pe străzi, despre nocivitatea oricărui fel de politică, despre fiul ei care, după ce lucrase cu tata, emigrase în Germania, la Duisburg, unde-şi deschisese un restaurant specializat în kebap, despre faptul că viaţa era, de fapt, frumoasă, Fatma Hanim a adus vorba despre mine:

— Bravo, Gheară, acum nu-ţi mai găureşti ciorapii... Kemal dragă, m-am uitat alaltăieri şi-am constatat c-ai ajuns să-ţi tai unghiile de la picioare cum se cuvine. Prin urmare, am să-ţi dăruiesc şi eu ceva.

— O foarfecă de unghii?

— Nu, ferească Dumnezeu, ai două foarfeci de unghii. Şi a mai rămas şi una de la tatăl tău, cu ea sunt trei. Altceva!

— Ce?

— Vino cu mine, a spus Fatma Hanim.

Intuind, după aerul pe care şi-l luase, că era vorba de ceva important, am pornit după ea. A intrat în odăiţa ei şi a luat ceva, apoi a intrat în camera mea, a aprins lumina, a deschis palma, de parcă ar fi vrut să distreze un copil, şi mi-a zâmbit.

— Ce e asta? am spus eu mai întâi.

Apoi, inima a început să-mi bubuie nebuneşte.

— Un cercel, nu-i al tău? a spus ea. Ăsta e un fluture, lângă o literă? Ce ciudat!

— E-al meu...

— L-am găsit cu luni în urmă, în buzunarul sacoului tău. L-am pus deoparte, ca să ţi-l dau. L-a văzut însă mama ta şi l-a luat. A crezut, în mod limpede, că era unul dintre lucrurile acelea pe care răposatul tău tată ar fi urmat să i le dea alteia, şi nu i-a plăcut. Are un săculeţ secret, de catifea, în care obişnuia să pună lucrurile pe care le ascundea – a surâs -, pe care le şterpelea şi le ascundea de răposatul tău tată, aşa că acolo trebuie să-l fi pus. După moartea tatălui tău a scos lucrurile din el şi le-a pus pe masa lui de lucru, aşa că l-am văzut şi l-am luat imediat, pentru că ştiam că-i al tău. Mai e şi fotografia asta, pe care am găsit-o în sacoul lui taică-tău; ia-o şi pe ea, fără s-o vadă mama ta. Am făcut oare bine?

— Ai făcut foarte bine, Fatma Hanim, am spus eu. Eşti foarte deşteaptă, foarte delicată, minunată!

Mi-a dat cercelul şi fotografia, cu un zâmbet fericit. Fotografia era aceeaşi cu cea pe care mi-o arătase tata în timp ce luam masa la Abdullah şi o înfăţişa pe iubita sa dispărută.

Am văzut o clipă în fata aceea tristă, în vapoarele şi marea care se zăreau în spatele ei ceva care-mi amintea de Füsun.

A doua zi am căutat-o pe Ceyda. Două zile mai târziu ne-am revăzut la Maçka şi ne-am dus în parcul Taşlik. Îşi prinsese părul în coc şi era cochetă. Am văzut în modul în care arăta o fericire plină de strălucire, proprie femeilor care au devenit de curând mame, şi genul acela de siguranţă pe care ţi-o conferă maturizarea într-un interval de timp foarte scurt. Îi scrisesem lui Füsun, fără prea mari sforţări, patru-cinci scrisori pe parcursul a două zile, iar pe cea mai rezonabilă şi mai reţinută dintre acestea o pusesem într-un plic galben de la Satsat. I-am dat-o lui Ceyda, încruntând din sprâncene, aşa cum plănuisem dinainte, şi spunându-i că se petrecuse ceva foarte important, că scrisoarea aceea trebuia să ajungă neapărat la Füsun. Intenţionasem să nu-i spun nimic despre conţinutul epistolei şi să adopt un aer misterios, aşa încât să perceapă gravitatea evenimentului şi să-i transmită scrisoarea lui Füsun. Pe chipul Ceydei stăruia însă o expresie atât de raţională şi de matură, sugerând că privea totul ca pe ceva firesc, încât nu m-am putut abţine să nu-i destăinuiesc, cu emoţia de a-i da o veste bună, că problema care o determinase pe Füsun să se supere pe mine fusese rezolvată, că Füsun avea să se bucure nespus la auzul acelui mesaj, aşa cum mă bucurasem şi eu, şi că singura noastră supărare, din acel moment, avea să fie pricinuită de vremea pe care o irosiserăm până atunci. În timp ce-mi luam rămas-bun de la Ceyda, care dădea fuga să-şi alăpteze copilul, i-am spus că, de îndată ce aveam să mă căsătoresc cu Füsun, urma să facem un copil, că acesta avea să fie prieten cu băiatul ei, că urma să ne amintim, râzând, de zilele acelea dificile ca de nişte momente mai dulci ca mierea, aflate sub semnul dragostei. Am întrebat-o cum îl chema pe băieţelul ei.

— Ömer, a spus Ceyda, privindu-şi bebeluşul cu mândrie. Dar viaţa nu este nicidecum aşa cum ne-o dorim, Kemal Bey.

Cum, săptămâni de zile după aceea, n-am primit nici un răspuns de la Füsun, mi-am amintit adeseori de vorbele Ceydei. Eram însă convins că, de data aceasta, Füsun avea să-mi răspundă la scrisoare. Ceyda îmi confirmase faptul că Füsun era la curent cu ruperea logodnei. În scrisoare o înştiinţam pe Füsun că descoperisem cercelul care-i căzuse din ureche în cutia răposatului meu tată şi că doream să i-l duc împreună cu ceilalţi cercei din partea tatei şi cu tricicleta. Venise vremea să luăm cina cu părinţii ei, aşa cum plănuiam mai dinainte.

Într-o zi aglomerată de la mijlocul lui mai, pe când citeam, la birou, tot soiul de scrisori, de prietenie, mulţumiri, reclamaţii, scuze şi ameninţări, sosite de la mandatarii din provincie şi aşternute pe hârtie, în foarte multe cazuri, de mână – unele dintre ele cu mare caznă, pentru că nu puteam desluşi literele -, m-am pomenit parcurgând, dintr-o suflare, cu inima bătând din ce mai tare, şi o altă scrisoare, extrem de scurtă:

Kemal, Şi noi dorim foarte mult să ne vedem. Te aşteptăm neapărat la cină, în seara zilei de 19 mai.

Nu ni s-a instalat încă telefonul. Dacă nu poţi să vii, dă-ne de ştire prin Şetin Efendi.

Cu dragoste şi respect, Füsun.

Adresa: Fundătura Dalgiç 1 nr. 24, Şukurcuma.

Scrisoarea nu purta nici o dată, dar am dedus, după ştampila de pe plic, că fusese trimisă pe 10 mai, de la oficiul poştal din Galatasaray. Mai erau mai mult de două zile până la ziua menţionată în invitaţie, dar m-am stăpânit. Dacă voiam să mă căsătoresc, până la urmă, cu Füsun, dacă voiam s-o leg de mine fără întoarcere, nu trebuia să mă arăt prea agitat, m-am gândit eu.

49. Urma s-o cer în căsătorie.

În ziua de miercuri, 19 mai 1976, la ora şapte şi jumătate seara, am pornit cu Cetin Efendi spre casa lui Füsun din Çukurcuma. I-am spus lui Çetin Efendi că urma să ne ducem la tanti Nesibe, în Çukurcuma, pentru a-i înapoia o tricicletă, i-am dat adresa şi, aşezându-mă comod pe bancheta din spate, am contemplat străzile măturate de ploaia torenţială. În miile de scene de regăsire pe care le văzusem cu ochii minţii de-a lungul anului care trecuse nu-mi imaginasem nici averse, nici ploi uşoare, mărunte.

Când am oprit în faţa blocului Compasiunea pentru a lua tricicleta şi cerceii cu perle, în cutia pe care mi-o dăduse tata, m-am udat până la piele. Împotriva aşteptărilor mele, inima îmi era stăpânită de o pace profundă. Parcă uitasem cu totul suferinţele pe care le îndurasem de-a lungul celor 339 de zile care se scurseseră de când o văzusem ultima oară, la hotelul Hilton. Ba chiar îmi amintesc că eram recunoscător pentru suferinţa pe care o-ndurasem, zbătându-mă necontenit, deoarece mă purtase spre acel final fericit, şi că nu acuzam nimic şi pe nimeni.

Eram din nou convins, la fel ca la-nceputul poveştii mele, că aveam înainte o viaţă desăvârşită. Am oprit maşina pe bulevardul Siraselviler şi am comandat la o florărie un buchet mare de trandafiri roşii, la fel de frumos ca viaţa pe care o aveam în faţă. Acasă băusem, pe post de medicament, ca să mă liniştesc, o jumătate de pahar de rachiu. Să mai fi băut încă unul, în vreuna dintre cârciumile aflate pe uliţele dosnice care dădeau în Beyoglu? Eram însă stăpânit de nerăbdare, aşa cum mi se-ntâmplase şi cu suferinţa din dragoste. „Fii cu băgare de seamă", mi-a spus în aceeaşi clipă o voce prudentă, ce răzbătea dinlăuntrul meu. „De data aceasta să nu mai greşeşti!" În vreme ce prin faţa ochilor mei trecea, fantomatic, hamamul din Çukurcuma, învăluit în ploaia deasă, am realizat deodată cu limpezime că suferinţele pe care le-ndurasem de-a lungul celor 839 de zile reprezentaseră o bună lecţie din partea lui Füsun: cea care câştigase era ea. De-acum eram gata să fac tot ceea ce dorea, pentru a nu mai fi condamnat încă o dată la pedeapsa de-a nu o mai vedea. La puţin timp după ce aveam să o văd şi să mă liniştesc, după ce aveam să mă conving că se afla în faţa mea, aveam s-o cer în căsătorie.

Pe când Çetin Bey se străduia să desluşească, prin ploaie, numerele de la porţi, în faţa ochilor mei a prins viaţă scena în care urma s-o cer în căsătorie, scenă pe care o plăsmuisem mai dinainte într-un ungher al minţii şi pe care mă

străduisem să mi-o tăinuiesc până şi mie: la puţin timp după ce aveam să intru, după ce aveam să le dau tricicleta, glumind pe seama ei, după ce aveam să mă aşez, după ce aveam să mă destind – aveam să pot face, oare, toate aceste lucruri? -, aveam să-l privesc pe tatăl ei în ochi, cutezător, în timp ce ne sorbeam cafelele aduse de Füsun, şi aveam să-i spun neîntârziat că venisem să-i cer permisiunea de a mă căsători cu ea. Tricicleta nu era decât un pretext. Urma să râdem, să facem haz de acest lucru, evitând să aducem vorba despre suferinţele şi despre necazurile prin care trecuserăm. Când, odată aşezaţi la masă, urma să beau nişte Yeni Raki oferit de tatăl ei, aveam s-o privesc pe Füsun în ochi, fericit că luasem acea decizie, şi aveam s-o contemplu pe săturate. Puteam să discutăm detaliile logodnei şi ale căsătoriei cu prilejul unei alte vizite.

Maşina s-a oprit în faţa unei case, la a cărei arhitectură n-am izbutit să fiu atent din pricina ploii. Am sunat la uşă, cu inima bătând din ce în ce mai tare. Peste puţin timp, mi-a deschis tanti Nesibe; îmi amintesc că a fost impresionată de Çatin Efendi, care adusese tricicleta şi care-mi ţinea umbrela, stând în spatele meu, precum şi de trandafirii pe care-i aveam în mână. Pe chipul ei se zărea o anumită stânjeneală, dar nu i-am acordat însemnătate, căci mă apropiam de Füsun, urcând scara, treaptă cu treaptă.

Tatăl ei m-a întâmpinat pe palier, spunându-mi „bine ai venit, Kemal Bey!". Uitasem că-l văzusem ultima oară pe Tarik Bey cu un an în urmă, la logodnă, aşa încât socoteam că nu-l mai văzusem de la mesele de bairam de pe vremuri. Am avut senzaţia că bătrâneţea, dacă nu îl urâţise, îl făcuse să arate mai şters, aşa cum se întâmplă cu unele persoane în vârstă.

Apoi m-am gândit „oare Füsun are vreo soră mai mare?", pentru că în spatele lui, în pragul uşii, se afla o fată care aducea cu Füsun, dar care era brunetă. Chiar în timp ce mă întrebam însă acest lucru, am priceput că bruneta aceea era Füsun. Eram foarte şocat. Părul lui Füsun era negru ca pana corbului. „Bineînţeles, asta e adevărata ei culoare!", mi-am spus eu, străduindu-mă să rămân calm. Am intrat în casă. Tocmai eram pe cale să-i dau trandafirii şi s-o îmbrăţişez, fără a ţine cont de părinţii ei, aşa cum plănuisem dinainte, când mi-am dat seama, după privirile, după neliniştea, după trupul ei că Füsun nu dorea să ne îmbrăţişăm.

Ne-am strâns mâna.

— Ah, ce trandafiri frumoşi! a spus ea, dar nu mi i-a luat din mână.

Da, desigur, era foarte frumoasă, se maturizase. Şi-a dat seama că stânjeneala mea se datora faptului că scena întâlnirii se petrecea cu totul altfel decât îmi imaginasem eu.

— Nu-i aşa? a spus ea, arătându-i din ochi trandafirii pe care-i ţineam în braţe unei alte persoane aflate în încăpere.

Privirile mi s-au încrucişat cu cele ale bărbatului spre care făcuse semn. M-am gândit repede: „N-au putut găsi şi ei o altă seară în care să-l cheme la masă pe tânărul ăsta grăsun şi simpatic din vecinii" Acesta era însă un alt

gând, despre care mi-am dat seama că era contrar realităţii încă de pe când îmi trecea prin minte.

— Vere Kemal, să vă fac cunoştinţă: soţul meu, Feridun, a spus ea, străduindu-se să se comporte de parcă şi-ar fi adus aminte de un amănunt fără însemnătate.

Am privit către bărbatul pe care-l numise Feridun de parcă nu m-aş fi uitat la o persoană în carne şi oase, ci la o amintire pe care nu izbuteam s-o deslușesc pe de-a-ntregul.

— Ne-am căsătorit acum cinci luni, a spus Füsun, ridicând din sprâncene şi aruncându-mi o privire care solicita înţelegere.

Mi-am dat seama, după privirile mult prea grasului ginere care-mi strângea mâna, că acesta nu ştia nimic de noi.

— Ooo, sunt foarte, foarte încântat! le-am spus eu zâmbind, lui şi Füsun, care se ascundea în spatele soţului ei. Sunteţi foarte norocos, Feridun Bey. Pe de o parte, v-aţi căsătorit cu o fată minunată, iar pe de altă parte fata aceasta are o tricicletă la fel de minunată.

— Kemal Bey, ne-am dorit foarte mult să vă invităm la nuntă, a spus mama ei. Am auzit însă de boala tatălui dumneavoastră. Fata mea, în loc să te piteşti în spatele soţului tău, mai bine ai lua trandafirii aceia frumoşi din mâna lui Kemal Bey.

În vreme ce-mi lua buchetul de trandafiri din mână cu un gest plin de eleganţă, iubita mea, care-mi însoţise visele mele vreme de un an, şi-a apropiat o clipă de mine obrajii trandafirii, buzele nesăţioase, pielea catifelată şi partea de sus, frumos mirositoare, a gâtului şi a pieptului, pentru care ştiam, îndurerat, că aveam să-mi asum orice risc, de-a lungul întregii mele vieţi, după care s-a îndepărtat repede. Am privit-o uimit, ca unul care se mira de faptul că era reală şi că lumea exista cu adevărat.

— Pune trandafirii în vază, draga mea, a spus mama ei.

— Kemal Bey, beţi nişte rachiu, nu-i aşa? a spus tatăl ei.

— Cip-cirip-cirip, a spus canarul.

— A, sigur, sigur, rachiu, beau, beau rachiu…

Am băut pe stomacul gol două pahare de rachiu cu gheaţă, ca să-şi facă efectul imediat. Îmi amintesc că, înainte de a ne aşeza la masă, am vorbit o vreme despre tricicleta pe care o adusesem şi despre amintirile noastre din copilărie. Mintea îmi era însă suficient de trează pentru a-mi da seama că sentimentul acela atrăgător de frăţietate pe care ni-l insufla tricicleta nu mai exista, pentru că ea se căsătorise.

La masă, Füsun s-a aşezat în faţa mea (o întrebase pe mama ei unde să se aşeze), lăsând impresia că era vorba de o coincidenţă; îşi ferea însă ochii de mine. În acele prime minute eram suficient de derutat ca să cred că nu era interesată de mine. Mă străduiam să las impresia că nici eu nu eram interesat de ea şi doream să mă comport ca un ins cu stare, cumsecade, care-i oferă rudei sale nevoiaşe un dar de cununie, dar a cărui minte este preocupată de chestiuni cu mult mai arzătoare.

— Ei, şi când vine copilul? am spus eu, cu un aer pe măsură, şi m-am uitat mai întâi în ochii ginerelui, fără a izbuti însă să-i arunc aceeaşi privire şi lui Füsun.

— Deocamdată nu ne gândim la aşa ceva, a spus Feridun Bey. Poate că după ce ne mutăm la casa noastră…

— Feridun este foarte tânăr dar, la ora actuală, este cel mai solicitat autor de scenarii din Istanbul, a spus tanti Nesibe. El a scris Mătuşa care vinde covrigi.

Mintea mea s-a căznit toată seara să „accepte adevărul", cum se spune în limbaj popular. Mi-am închipuit din vreme-n vreme, pe tot parcursul serii, că povestea acelei căsătorii era o glumă, că-l puseseră pe tânărul acela gras din vecini să joace rolul iubitului din copilărie şi al soţului lui Füsun ca să mă zăpăcească şi să se distreze pe seama mea, că nu peste mult timp urmau să mărturisească că-mi jucaseră o festă de prost gust. Pe măsură ce mai aflam câte ceva despre cei doi soţi ajungeam să accept căsătoria, dar de data aceasta socoteam că ceea ce aflasem era inacceptabil şi şocant: Feridun, care le devenise ginere, avea douăzeci şi doi de ani, era pasionat de cinema şi de literatură, nu câştiga încă prea mult, dar, pe lângă faptul că scria scenarii pentru Yeşilçam32, mai compunea şi poeme. Am aflat că, fiind rudă cu Füsun dinspre tată, se jucase cu ea în copilărie, ba chiar se plimbase şi el cu tricicleta pe care i-o adusesem eu. Pe măsură ce aflam aceste lucruri, sufletul meu se retrăgea parcă în sine, ajutat şi de rachiul pe care mi-l turna, cu sinceră solicitudine, Tarik Bey. Mintea mea care, ori de câte ori pătrundea într-o casă nouă, se simţea stânjenită câtă vreme nu pricepea unde se află şi nu găsea răspunsul la întrebări precum câte camere mai avea locuinţa, încotro dădea balconul din spate, de ce fusese pusă masa într-un anumit loc, era, parcă, stânjenită şi pentru că, de data aceasta, nu se simţea deloc preocupată de asemenea probleme.

Singura mângâiere era să pot sta în faţa ei şi s-o pot contempla pe săturate, ca pe un tablou. Mâinile-i erau pline de neastâmpăr, la fel ca altădată. Din păcate, pentru că tot nu fuma în prezenţa tatălui ei, deşi se căsătorise, n-am putut vedea gesturile acelea pe care le făcea când îşi aprindea ţigara şi la care ţineam foarte mult. De două ori şi-a răsucit însă părul pe degete, aşa cum obişnuia şi odinioară, iar de trei ori, când a prins prilejul de a interveni în discuţie, a tras aer în piept şi-a aşteptat, ridicând uşor din umeri, aşa cum făcea mereu când stăteam noi de vorbă. Ori de câte ori o vedeam râzând, în sufletul meu continuau să înflorească, precum floarea-soarelui, o fericire şi un optimism de nestăvilit. Lumina care iradia din frumuseţea sau din gesturile şi din pielea ei, de care mă simţeam foarte aproape, îmi aducea aminte că centrul lumii, către care trebuia să mă-ndrept, se afla acolo unde se afla ea. Restul lucrurilor, al oamenilor, al îndeletnicirilor nu reprezentau altceva decât „amăgiri vulgare". Eram acolo, în faţa ei, pentru că nu doar mintea, ci şi trupul meu ştiau acest lucru şi de aceea îmi doream să mă ridic de la locul meu, s-o apuc de braţe şi s-o îmbrăţişez. Când încercam însă să mă gândesc la situaţia

în care mă aflam, la ceea ce avea să se petreacă după aceea, simţeam o asemenea durere în inimă, încât îmi era imposibil să-mi mai continui raţionamentul şi începeam să adopt, nu numai faţă de cei de la masă, ci şi faţă de mine însumi atitudinea proprie rudei venite acolo să-i felicite pe tinerii căsătoriţi. Deşi ni se întâlniseră de foarte puţine ori privirile de-a lungul mesei, Füsun îmi simţea imediat prefăcătoria, aşa încât se comporta şi ea aşa cum s-ar fi comportat orice tânără căsătorită de curând şi foarte fericit faţă de ruda ei bogată şi îndepărtată care trecea într-o seară pe la ei adusă de şofer, glumea cu soţul ei şi-i dădea apă la moară. Toate acestea nu făceau decât să adâncească şi mai mult ciudata tăcere care coborâse asupra minţii mele.

Ploaia, care se înteţise destul de mult, n-a contenit deloc nici pe drumul de întoarcere spre casă. Tarik Bey îmi povestise încă de la începutul mesei că Çukurcuma era – după cum i-o arăta şi numele33 – un cartier jos, că, după cum aflaseră ei, locuinţa aceea, pe care o cumpăraseră cu o vară înainte, era adeseori inundată pe vremuri, iar eu mă ridicasem de la masă odată cu el şi contemplasem, pe fereastra de la bovindou, torentele de apă care se scurgeau în josul pantei. Pe stradă, locuitorii cartierului, desculţi, cu pantalonii suflecaţi, se străduiau să scoată apa care le pătrundea de pe trotuare în case, folosindu-se de găleţi de zinc şi de ligheane din plastic, şi să schimbe direcţia şuvoaielor de apă folosindu-se de grămezi de pietre şi de cârpe. În vreme ce doi bărbaţi desculţi se trudeau să cureţe, cu un drug de fier, un grătar înfundat, două femei cu basmale, a uneia mov, a celeilalte verde, strigau şi arătau stăruitor spre ceva care se găsea în apă. Tarik Bey spusese la masă, cu un aer misterios, că acele canale de scurgere erau moştenite de pe vremea otomanilor şi că erau insuficiente. De fiecare dată când se înteţea ropotul ploii, unul dintre membrii familiei spunea ceva de genul „s-a rupt cerul”, „e potopul lui Noe” sau „Dumnezeu să ne păzească!”, după care se ridica de la masă şi contempla îngrijorat, de la fereastra dinspre povârniş a bovindoului, cartierul şi şiroaiele, care arătau ciudat la lumina palidă a lămpii de pe stradă. Ar fi trebuit să mă ridic şi eu şi să mă alătur lor, să le împărtăşesc spaima trezită de puhoaie; mă temeam însă că, de beat ce eram, n-aveam să mă pot ţine pe picioare şi aveam să răstorn fotoliile ori măsuţele.

— Oare ce face şoferul pe ploaia asta? a spus tanti Nesibe, uitându-se pe fereastră.

— Ce-ar fi să-i dăm ceva de mâncare? a spus ginerele.

— Am să-i duc eu jos, a spus Füsun.

Intuind că s-ar fi putut să nu-mi placă acest lucru, tanti Nesibe a schimbat subiectul. M-am simţit o clipă ca un bărbat ameţit de băutură, singur, pe care toată familia îl măsura cu suspiciune din bovindou. M-am întors şi eu spre ei şi le-am zâmbit. Tocmai atunci s-a auzit s-a auzit zăngănitul unui bidon rostogolit pe stradă. Ochii mei s-au petrecut cu cei ai lui Füsun. Şi-a ferit însă imediat privirile.

Cum de izbutea să rămână atât de indiferentă? Aş fi vrut s-o întreb acest lucru. Nu-i puteam pune însă această întrebare, întocmai ca îndrăgostiţii

abandonaţi şi prostiţi care spun, în vreme ce-şi caută perechea, „aş vrea s-o întreb ceva, de-asta o caut”. Bine, tocmai aşa o-ntrebam!

De ce nu venea la mine, deşi vedea că stăteam acolo singur, de ce nu profita de prilejul acela aparte pentru a-mi explica totul? Ne-am privit din nou şi din nou şi-a ferit ochii.

„Füsun va veni acum la tine, la masă”, mi-a spus o voce interioară, plină de optimism. Iar dacă avea s-o facă, acela urma să fie un semn că, într-o bună zi, avea să pună capăt acelui mariaj, care reprezenta o greşeală, avea să se despartă de soţul ei şi să fie a mea.

Afară a tunat. Füsun s-a retras din faţa ferestrei, a făcut cinci paşi, uşoară ca un fulg, şi s-a aşezat în tăcere în faţa mea.

— Te rog să mă ierţi, a spus ea cu voce şoptită, care mă rănea până-n străfundul sufletului. N-am putut să vin la înmormântarea tatălui tău.

Lumina albastră a unui fulger s-a unduit între noi ca o ţesătură de mătase.

— Te-am aşteptat mult, am spus eu.

— Am presupus, dar n-aveam cum să vin, a spus ea.

— Tenda de contrabandă a băcanului a fost dată jos, aţi văzut? a spus soţul ei, Feridun, revenind la masă.

— Am văzut şi ne-a părut rău, am spus eu.

— Nu e ceva după care să-ţi pară rău, a spus tatăl ei, care se-ntorcea de la fereastră.

A văzut că Füsun îşi acoperise faţa cu mâinile, asemenea cuiva care plânge, şi ne-a aruncat o privire neliniştită – mai întâi ginerelui lui, apoi mie.

— Mi-am făcut mereu sânge rău pentru că nu m-am putut duce la înmormântarea unchiului Mümtaz, a spus Füsun, stăpânindu-şi vocea, care tremura. Ţineam foarte mult la el, m-am simţit tare deprimată.

— Tatăl dumitale ţinea foarte mult la Füsun, a spus Tarik Bey.

A sărutat-o, în trecere, pe fiica lui pe păr şi, aşezându-se la masă, a înălţat din unica sprânceană pe care o mai avea, mi-a turnat, zâmbind, încă un pahar cu rachiu şi mi-a oferit o mână de cireşe.

Îmi imaginam, ameţit de băutură cum eram, că scoteam din buzunar cerceii cu perle din cutia învelită-n catifea pe care mi-o dăduse tata şi cercelul desperecheat al lui Füsun, spre a i-i înmâna, dar nu reuşeam deloc să-mi împlinesc gândul. Faptul acesta îmi producea o asemenea încordare interioară, încât m-am ridicat în picioare. Pentru a-i da cerceii nu trebuia însă să mă ridic ci, dimpotrivă, să rămân aşezat. Mi-am dat seama, după privirile tatălui şi ale fiicei, că şi ei aşteptau ceva. Poate că-şi închipuiau că aveam să plec, dar nu, în cameră domnea un sentiment de profundă aşteptare. Nu reuşeam însă deloc să dau cerceii la iveală, în ciuda faptului că-mi imaginasem îndelung acel moment. În reveriile mele, Füsun nu era măritată, ci singură, iar eu o ceream de la părinţii ei, cu puţin timp înainte de a-i oferi darurile… În noua împrejurare, îmi era imposibil să decid însă, dată fiind starea de matoleală în care eram, ce anume se cuvenea să fac cu cerceii.

M-am gândit că nu puteam scoate cutiile din buzunar pentru că mă murdărisem pe mâini de la cireşe.

— Aş putea să mă spăl pe mâini? am întrebat.

Füsun nu avea cum să nu priceapă furtunile care se dezlănţuiseră în sufletul meu. S-a ridicat neliniştită în picioare, căci se simţea ţintuită şi de privirile tatălui ei, care-i sugerau „fata mea, arată-i oaspetelui pe unde s-o ia". Când am văzut-o stând în picioare în faţa mea, mi-au revenit în minte, pline de vigoare, amintirile legate de întâlnirile noastre, petrecute cu un an în urmă. Mi-am dorit s-o îmbrăţişez.

Cu toţii ştim că, în clipele de beţie, mintea noastră funcţionează pe două planuri: pe primul dintre ele mă vedeam îmbrăţişând-o pe Füsun, de parcă ne-am fi întâlnit undeva în afara timpului şi a spaţiului, iar pe cel de-al doilea ne aflam cu toţii în jurul acelei mese din Çukurcuma, iar o voce lăuntrică îmi spunea că nu trebuia s-o cuprind în braţe, căci gestul meu ar fi fost scandalos. Dar, din pricina rachiului pe care-l băusem, cea de-a doua voce abia de se auzea şi nu răsuna, oricum, în aceeaşi clipă cu reveria în care o îmbrăţişam, ci la cinci-şase secunde după ea. În răstimpul acela de cinci-şase secunde eram liber, dar tocmai din acest motiv nu m-am precipitat, ci am păşit alături de ea, iar apoi am urcat scara în urma ei.

Apropierea trupului ei, felul în care urcam scările împreună erau desprinse parcă dintr-o reverie situată în afara timpului şi mi-au şi rămas astfel în memorie ani de zile. Vedeam înţelegerea şi neliniştea care-i stăruiau în priviri şi-i eram recunoscător pentru că-şi exprima sentimentele în felul acesta: iată, ieşea încă o dată la iveală faptul că eu şi Füsun eram făcuţi unul pentru altul; eu mă supusesem tuturor acelor cazne pentru că ştiam acest lucru, faptul că era căsătorită n-avea nici o însemnătate, eram pregătit să îndur cu mult mai mult decât îndurasem până atunci, pentru fericirea de-a urca scările alături de ea, aşa cum se-ntâmpla în acele clipe. Am să-i spun de îndată aşa-numitului vizitator „realist" al muzeului, care tocmai surâde, remarcând modestia casei din Çukurcuma şi faptul că distanta dintre masa la care mâncam şi baia aflată la etaj era de numai patru paşi şi jumătate, plus şaptesprezece trepte, că eram gata să-mi dau viaţa pentru fericirea pe care o încercam în acel scurt interval de timp.

Am intrat în mica toaletă de la etaj, am închis uşa şi am ajuns la concluzia că pierdusem controlul asupra vieţii mele, că ataşamentul faţă de Füsun o transformase în ceva care nu mai avea legătură cu propria-mi voinţă. Nu aveam să fiu fericit, nu aveam să pot îndura viaţa decât dacă aveam să fiu convins de acest lucru. Am văzut, pe mica etajeră din faţa oglinzii, periuţele de dinţi ale lui Füsun, Tarik Bey şi tanti Nesibe, şi, printre săpunuri şi maşini de ras, rujul lui Füsun. L-am luat în mână şi l-am adulmecat, apoi l-am pus în buzunar. Am mirosit în grabă, încercând să-mi aduc aminte de mirosul ei, fiecare dintre prosoapele atârnate în încăpere, dar n-am perceput nici un iz, căci toate fuseseră schimbate înainte de a veni eu, aşa încât erau curate. În vreme ce-mi plimbam privirile prin mica toaletă, în căutarea unui alt obiect

care să-mi ofere consolare în grelele zile ce aveau să urmeze după plecarea mea de acolo, m-am văzut în oglindă şi mi-am dat seama, după expresia pe care o purtam pe chip, de ruptura cumplită care se produsese între trupul şi sufletul meu. În vreme ce chipul meu arăta sleit de înfrângere şi descumpănire, mintea mea era populată de o cu totul altă lume: pricepeam acum, ca pe un adevăr fundamental al vieţii, că mă aflam acolo, că în trupul meu exista o inimă, o noimă, că totul era zămislit din dorinţă, atingere şi dragoste, că tocmai aceasta era pricina pentru care sufeream. Auzeam, printre zgomotele pricinuite de vuietul ploii şi de zăngănitul burlanelor, un vechi cântec turcesc, pe care bunica era întotdeauna fericită să-l asculte pe vremea copilăriei mele. Prin ferestruica întredeschisă a băii răzbătea până la mine, biruind geamătul languros al lăutei şi zăngănitul vesel al ţiterei, vocea unei femei trudite, dar pline de speranţă, care spunea „dragostea, dragostea este obârşia oricărui lucru pe lume". Înrâurit şi de cântecul acesta melancolic, am trăit acolo, în faţa oglinzii din baie, una dintre clipele cele mai profund spirituale ale vieţii mele şi am priceput că lumea şi lucrurile din care se alcătuia aceasta constituiau un întreg. Nu doar obiectele, de la periuţele de dinţi aflate în faţa mea până la farfuria cu cireşe de pe masă, de la agrafa lui Füsun, pe care o remarcasem şi o vârâsem în buzunar chiar atunci, până la zăvorul uşii de la baie, pe care-l expun aici, ci şi oamenii se aflau în strânsă comuniune. Sensul vieţii noastre depindea de capacitatea de a percepe această comuniune prin forţa dragostei.

Mânat de sentimentul de optimism pe care mi-l insufla această revelaţie, am scos din buzunar cercelul desperecheat al lui Füsun şi l-am pus în locul rujului. Înainte de-a scoate din buzunar cerceii cu perle ai tatei, muzica aceea mă purta cu gândul la străzile Istanbulului de altădată, la iubirile pasionale despre care povesteau cuplurile de pe vremuri, ce îmbătrâneau ascultând radioul prin case de lemn, şi la îndrăgostiţii netemători care-şi distrugeau întreaga viaţă din pricina dragostei. Îmi dădeam seama, îmboldit şi de vocea melancolică a femeii de la radio, că Füsun avusese dreptate, că nici ea n-avusese alt mijloc de-a se proteja în afară de căsnicie, de vreme ce eu avusesem de gând să mă căsătoresc cu altcineva. Pe când cugetam astfel, m-am pomenit spunându-mi aceste cuvinte cu ochii la imaginea mea din oglindă. Eram însufleţit de acelaşi spirit jucăuş şi de aceeaşi inocenţă care mă stăpâneau în copilărie când mă apucam să fac experimente cu imaginea mea din oglindă şi simţeam deconcertat că, imitând-o pe Füsun, m-aş fi putut detaşa de mine, aş fi putut să simt şi să gândesc tot ceea ce-i trecea ei prin inimă şi prin minte, aş fi putut să vorbesc prin gura ei, aş fi putut pricepe ce simţea odată cu ea şi, totodată, aş fi putut deveni „ea".

Trebuie să fi rămas multă vreme în baie, buimăcit de descoperirea mea. Cineva a tuşit în faţa uşii, pesemne intenţionat. Sau a bătut în uşă. Nu-mi mai amintesc bine, pentru că „mi se rupsese filmul". Obişnuiam să folosim această expresie în tinereţe, referindu-ne la momentele în care beam foarte mult şi nu ne mai aduceam aminte ce anume se petrecuse după aceea. Nu mai ţin minte cum am ieşit după aceea din toaletă, cum m-am aşezat la masă, sub ce pretext

a venit şi m-a luat de la uşă Çetin Efendi – pentru că n-aş fi putut coborî sub nici o formă scara singur -, pentru ca apoi să mă urce în maşină, şi nici cum am ajuns acasă. La masă se aşternuse o anumită tăcere; îmi amintesc de ea; nu ştiu, oare tăcuseră pentru că ploaia se mai domolise, sau pentru că nu se puteau preface că nu-mi băgau de seamă ruşinea, pe care n-o mai puteam ascunde, sentimentul de înfrângere, care mă sleise binişor, suferinţa, care dobândise o formă aproape palpabilă?

În loc să devină suspicios din pricina liniştii care domnea în încăpere, ginerele lui Tarik Bey fusese cuprins de o adevărată frenezie a cinematografului, pe măsura expresiei mele cu „s-a rupt filmul", şi vorbea, cu pasiune, dar şi cu dezgust, despre cinematografia turcească, despre mizeria filmelor care se turnau la Yeşil Çam, despre faptul că, totuşi, populaţia Turciei se dădea în vânt – pe atunci, acestea erau vorbe banale – după asemenea lucruri. Atunci a spus, pesemne, Feridun Bey că, dacă s-ar fi găsit un investitor serios şi hotărât, care să nu fie avid de câştig, s-ar fi putut face filme minunate, că scrisese scenariul unui film în care Füsun ar fi putut să joace rolul principal dar că, din păcate, nu reuşea să găsească finanţare. Din toate aceste vorbe, mintea mea aburită de băutură nu reţinuse că soţul lui Füsun avea nevoie de bani şi că-mi mărturisea deschis acest lucru, ci că Füsun urma să devină, pe viitor, o vestită „stea a filmului turcesc".

Îmi aduc aminte că, la întoarcere, în vreme ce stăteam tolănit, pe jumătate inconştient, pe bancheta din spate a maşinii conduse de Çetin, mi-o imaginam pe Füsun ca pe o actriţă renumită. Oricât de aghesmuiţi am fi, norii plumburii ai suferinţei şi ai confuziei noastre mentale tot ajung să se risipească la un moment dat, aşa încât vedem, preţ de o clipă, adevărul pe care intuim – credem – că toată lumea îl cunoaşte; în vreme ce contemplam, aşadar, pe întuneric, de pe bancheta din spate a maşinii conduse de Çetin Efendi, bulevardele oraşului, inundate de puhoaie, mintea mi s-a luminat brusc şi am ajuns la concluzia că Füsun şi soţul ei mă chemaseră la masă pentru că vedeau în mine o rudă bogată care urma să vină în întâmpinarea viselor lor de a se lansa în cinematografie. Dar, sub înrâurirea optimismului pe care mi-l inducea băutura, faptul acesta nu-mi stârnea mânie, ci dimpotrivă, mă lăsam stăpânit de iluzia că Füsun avea să devină o actriţă cum nu se poate mai faimoasă, căreia avea să i se-nchine întreaga Turcie, şi o vedeam în faţa ochilor ca pe o atrăgătoare stea de film autohtonă: la gala primului ei film, care urma să aibă loc la cinematograful Seraiul, Füsun urma să-şi facă apariţia pe scenă la braţul meu, înconjurată de aplauze. Maşina tocmai trecea, de fapt, prin faţa cinematografului Seraiul din Beyoglu.

50. O văd pentru ultima oară.

Abia în dimineaţa următoare am avut revelaţia adevărului. Cu o seară înainte îmi fusese rănită mândria, fusesem luat peste picior, ba chiar umilit. Am tras, totodată, concluzia că nu însumi mă umilisem, alăturându-mă astfel stăpânilor casei, prin faptul că mă îmbătasem atât de tare, încât nu mai fusesem în stare să mă ţin pe picioare. M-am mai gândit că părinţii lui Füsun

îşi însuşiseră această atitudine înjositoare, deoarece închiseseră ochii la faptul că fusesem invitat la ei acasă, deşi ştiau cât de îndrăgostit eram de fiica lor, pentru a veni în întâmpinarea aspiraţiilor cinematografice puerile, prosteşti ale ginerelui lor. Nu aveam să-i mai văd niciodată pe oamenii aceia. Când am descoperit, în buzunarul sacoului, cerceii cu perle pe care mi-i dăduse tata, m-am bucurat. Îi înapoiasem lui Füsun cercelul desperecheat, dar nu le permisesem oamenilor acelora, care mă căutaseră doar pentru bani, să pună mâna pe preţioşii cercei ai tatei. Fusese bine că o văzusem pentru ultima oară pe Füsun, după ce suferisem un an întreg: dragostea pe care o nutream faţă de ea nu-şi avea obârşia în frumuseţea sau în personalitatea ei, ci în reacţia subconştientului meu la căsătoria cu Sibel. Îmi amintesc că, deşi nu-l citisem niciodată pe Freud, foloseam de foarte multe ori noţiunea de „subconştient", despre care citisem în ziare şi auzisem în stânga şi-n dreapta, pentru a explica ceea ce mi se-ntâmpla în acea perioadă a vieţii. Strămoşii noştri îşi aveau djinnii, care pătrundeau în ei şi-i determinau să săvârşească lucruri nedorite. Iar eu îmi aveam „subconştientul" care, dincolo de faptul că mă determinase să îndur toate acele suferinţe de dragul lui Füsun, mă împinsese să săvârşesc şi lucruri ruşinoase, pe care nu le socoteam pe potriva firii mele. Nu trebuia să mă las amăgit de el, trebuia să deschid o pagină nouă în viaţa mea şi să uit tot ce avea legătură cu Füsun.

Ca un prim pas în această direcţie, am scos invitaţia pe care mi-o trimisese din buzunarul de la piept al sacoului şi am rupt-o în bucăţele, odată cu plicul în care se afla. A doua zi am zăcut în pat până la prânz şi am decis ca, din acel moment, să mă ţin departe de obsesia către care mă antrenase subconştientul meu. Faptul că-mi exprimam suferinţa şi înjosirea printr-un cuvânt nou îmi împrospăta forţele, aşa încât să pot lupta cu ele. Mama, care vedea că eram mahmur şi că nu voiam nici măcar să mă dau jos din pat, a trimis-o pe Fatma Hanim în Pangalti, ca să ia caride pentru masa de prânz şi a pus-o să gătească, într-o oală de pământ, caride cu usturoi şi anghinare cu ulei de măsline şi multă lămâie, aşa cum îmi plăcea mie. În timp ce mâncam încet, delectându-mă cu gustul bucatelor, satisfăcut de hotărârea de a nu mă mai vedea niciodată cu Füsun şi cu familia ei, am băut cu mama câte un pahar de vin alb, iar mama mi-a povestit că Billur, mezina vestitei familii Dagdelen, îmbogăţită din afacerile cu căi ferate, terminase liceul în Elveţia şi împlinise optsprezece ani cu o lună în urmă. Familia, care continua să se ocupe de antreprenoriat în construcţii, se afla într-o situaţie dificilă, pentru că nu putuse achita datoriile pe care le contractase la bănci în virtutea cine ştie căror prietenii şi ruşfeturi; a adăugat că, din câte auzise, voiau s-o mărite pe fată înainte de-a ieşi la iveală problemele cu care se confruntau – lumea se aştepta să dea faliment.

— Se zice că fata e foarte frumoasă! a spus ea apoi, stăruitor. Dacă vrei, mă duc să arunc eu un ochi în locul tău. Nu mă rabdă inima să te văd bând aşa, seară de seară cu prietenii, de parcă aţi fi nişte ofiţeri de provincie.

— Păi du-te s-o vezi, mamă dragă, am spus eu, fără urmă de zâmbet. Cu fata modernă pe care mi-am găsit-o şi-am curtat-o eu n-a ţinut. Să mai încercăm şi cu peţitoare.

— Ah, dragul meu băiat, dacă-ai şti ce mult mă bucur de hotărârea asta! a spus mama. Sigur că, mai întâi, o să faceţi cunoştinţă, o să vă plimbaţi… Aveţi în faţă o vară minunată, vai, ce drăguţ! Şi sunteţi tineri. Ai grijă, poartă-te bine cu ea… Vrei să-ţi spun de ce n-a mers cu Sibel?

În clipa aceea mi-am dat seama că ştia foarte bine de povestea cu Füsun, dar că, aşa cum se-ntâmpla şi cu djinnii strămoşilor noştri, voia să găsească o cu totul altă cauză lămuritoare pentru întâmplarea aceea dureroasă, aşa încât i-am fost profund recunoscător.

— Era o fată foarte ambiţioasă, foarte mândră şi foarte orgolioasă, a spus mama, privindu-mă în ochi.

A adăugat, de parcă mi-ar fi dezvăluit o taină:

— De fapt, am intrat la idei când am aflat că nu-i plac pisicile.

Nu-mi aduceam aminte de antipatia lui Sibel faţă de pisici, dar mama o spunea pentru a doua oară, ca introducere la denigrarea lui Sibel; am schimbat subiectul. Ne-am băut cafeaua împreună, în balcon, urmărind o înmormântare modestă. Chiar dacă mai vărsa uneori câteva lacrimi, exclamând „ah, bietul tău tată!", mama n-avea probleme cu sănătatea, cu starea de spirit, cu atenţia. M-a informat că în sicriul aflat atunci în curtea moscheii, pe lespedea hărăzită morţilor, se afla unul dintre proprietarii vestitului bloc Belşugul din Beyoglu. Mi-a spus apoi, pentru a-mi descrie mai bine locul în care se afla clădirea respectivă, că la două case mai încolo se găsea cinematograful Atlas, aşa încât m-am pomenit visându-mă la premiera unui film în care Füsun urma să joace rolul principal. După masă am ieşit, m-am dus la Satsat şi m-am cufundat în lucru, încercând să mă conving că revenisem la viaţa „normală" – cea de dinainte de Füsun şi Sibel.

Faptul că ajunsesem s-o văd pe Füsun mă despovărase de o bună parte din suferinţa pe care o îndurasem luni de zile. În timp ce lucram la birou, cugetam, cu o parte a minţii şi, adeseori, cu sinceritate, că mă lecuisem de boala dragostei, şi mă simţeam relaxat. Când mă sondam, în momentele de răgaz dintre felurite treburi, băgam de seamă cu bucurie că nu mai încercam nici un fel de dorinţă de-a o vedea. Nu se punea problema să mă mai duc vreodată în casa aceea dezgustătoare din Çukurcuma, în gaura aceea de şoareci înconjurată de ape şi de noroaie. Eram supărat pe mine însumi, deoarece găseam că exagerasem enervându-mă în asemenea măsură pe ginerele acela nevârstnic şi mă înfuria şi nerozia de a-mi fi petrecut un an din viaţă pradă torturii pricinuite de iubirea pentru Füsun. Dar sentimentul pe care-l încercam împotriva mea nu era chiar mânie adevărată: doream să mă conving că începusem o altă viaţă, că suferinţa mea din dragoste se sfârşise şi vedeam în simţămintele noi, viguroase care mă stăpâneau o dovadă a faptului că existenţa mea se schimbase. Din această pricină am decis să mă revăd cu vechii prieteni, pe care-i neglijasem în ultimul timp, să mă distrez cu ei şi să

mă duc la petreceri. (O vreme m-am ţinut însă departe de Zaim şi de Mehmet, în ideea că aceştia ar fi putut să-mi reînvie amintirile legate de Füsun şi Sibel, pe care doream să le dau uitării.) După ce beam temeinic pe la chefurile şi petrecerile nocturne şi după ce trecea de miezul nopţii, îmi dădeam seama că mânia pe care o purtam în mine nu era, de fapt, îndreptată împotriva stupidităţii şi-a plictiselii pe care mi le sugerau înalta societate, ori împotriva mea, dată fiind obsesia care mă mistuia, ori împotriva vreunei alte persoane, indiferente, ci împotriva lui Füsun, apoi sesizam că, într-un ungher al minţii mele, bine pus sub obroc, mă certam neîncetat cu ea, mă surprindeam cugetând că imposibilitatea de-a participa la viaţa amuzantă pe care o duceam eu şi viaţa în cuibul acela de şoareci înconjurat de ape din Çukurcuma reprezentau alegerea ei, i se datorau ei, şi că nu era cazul să iau în serios pe cineva care, de fapt, se sinucisese contractând o căsătorie absurdă.

Abdülkerim, prietenul meu din armată originar din Kayseri, al cărui tată era un moşier cu stare, îmi trimisese, după demobilizare, felicitări de Anul Nou şi de bairam de pe meleagurile natale, pe care-şi punea, grijuliu, semnătura înzorzonată, iar eu îl numisem comisionar la Satsatului la Kayseri. La patru zile după vizita mea la familia lui Füsun, l-am dus pe Abdülkerim, de care nu prea mă mai ocupasem în ultimii ani cu ocazia vizitelor lui la Istanbul, deoarece intuiam că Sibel avea să-l găsească „Prea tradiţionalist", la Garajul, unul dintre restaurantele deschise de curând, pe care lumea bună îl adoptase imediat, şi, pentru a mă simţi bine, i-am depănat tot soiul de poveşti despre bogătaşii care frecventau restaurantul, o parte dintre ei venind chiar la masa noastră şi strângându-ne mâinile elegant, cordial. Mi-am dat însă seama curând că Abdülkerim era interesat nu atât de slăbiciunile, de suferinţa şi de latura umană a oamenilor, cât de viaţa sexuală, de scandalurile şi de viaţa domestică a unor persoane înstărite din Istanbul, pe care le cunoştea în mică măsură, şi că stăruia, rând pe rând, asupra tinerelor care se culcau cu feluriţi bărbaţi fără a se căsători, ba chiar fără a se logodi cu ei, ceea ce mă deranja. Poate că tocmai din acest motiv, către sfârşitul serii am fost copleşit de un imbold cu totul diferit de al lui şi i-am vorbit de propria-mi poveste, de dragostea pe care i-o purtam lui Füsun, ca şi cum ar fi fost vorba de aventura unui alt bogătaş stupid. În vreme ce-i depănam povestea dragostei pe care o nutrea tânărul bogat, cunoscut şi îndrăgit în înalta societate pentru „fata de la tejghea", care sfârşise prin a se căsători cu altcineva, am indicat cu mâna un tânăr care şedea la o masă aflată mai departe de noi, spunând că despre el era vorba, pentru ca Abdülkerim să nu intre la idei şi să-şi dea seama că era vorba de mine.

— Mă rog, fata aia şmecheră s-a măritat, iar bietul individ a scăpat, a spus Abdülkerim.

— De fapt, am tot respectul pentru riscurile pe care şi le-a asumat omul în numele dragostei, am spus eu. Logodna lui s-a rupt din cauza fetei…

Pe chipul lui Abdülkerim şi-a făcut apariţia, preţ de o clipă, o expresie de înţelegere; îndată după aceea a început însă să-i urmărească încântat pe Hicri

Bey, negustorul de tutun, pe soţia şi pe fiicele lui, ambele frumoase, care se îndreptau încet spre ieşire.

— Cine sunt aceştia? a întrebat, fără să se uite la mine.

Cea mai mică dintre fetele lui Hicri Bey, care erau amândouă înalte şi brunete, se numea, pare-mi-se, Neslişah şi-şi vopsise părul şaten.

Nu-mi plăceau privirile pe care li le arunca Abdülkerim – pe jumătate ironice, pe jumătate admirative.

— S-a făcut târziu, mergem? am spus eu.

Am cerut nota. Am ieşit din restaurant şi n-am mai discutat nimic până când ne-am despărţit.

Nu m-am îndreptat spre casă, spre Nişantaşi, ci spre Taksim. Îi înapoiasem cercelul lui Füsun, dar n-o făcusem în mod deschis, ci uitând cercelul în baie, de beat ce eram. Gestul meu era umilitor atât pentru ei, cât şi pentru mine. Pentru a-mi salva onoarea, trebuia să-i facă să simtă că nu fusese vorba de o greşeală, ci de un gest intenţionat. Apoi aveam să-i spun, zâmbind, lui Füsun un ultim „la revedere", cu acea relaxare conferită de certitudinea că n-aveam de ce să-i mai cer scuze şi că n-aveam s-o mai văd niciodată. Poate că avea să fie cuprinsă de nelinişte pricepând, în timp ce ieşeam pe uşă, că era ultima oară când mă mai vedea; eu urma să mă-nvălui însă într-o tăcere profundă, aidoma celei pe care mă făcuse ea s-o percep cu un an în urmă. Sau n-aveam să amintesc deloc de faptul că urma să nu ne mai vedem niciodată, dar aveam să-i urez în aşa fel fericire pentru tot restul vieţii, încât avea să-şi dea seama că era ultima oară când mă vedea şi avea s-o copleşească neliniştea.

În vreme ce mergeam alene pe străzile în pantă din Beyoglu, îndreptându-mă spre Çukurcuma, mi-a trecut prin minte şi faptul că Füsun n-avea, poate, să se neliniştească, pentru că era fericită alături de soţul ei. În cazul acesta, adică în cazul în care-l putea iubi pe bărbatul acela banal până într-atât încât să aleagă să trăiască, în condiţii grele, în casa aceea dărăpănată, nici eu nu doream, de fapt, s-o mai văd începând din seara aceea. În vreme ce păşeam, în seara aceea de primăvară, la lumina palidă a felinarelor, pe uliţele înguste, străbătând trotuare desfundate şi trepte ciuntite, vedeam, printre draperiile întredeschise de la ferestre, familii care închideau televizorul şi se pregăteau de culcare, soţi în vârstă, nevoiaşi, care mai fumau o ultimă ţigară, stând aşezaţi unul în faţa altuia, înainte de-a se cufunda în somn, şi eram convins că oamenii care locuiau în cartierele acelea tăcute de la periferie erau fericiţi.

Am sunat la uşă. S-a deschis fereastra de la bovindoul celui de-al doilea etaj al clădirii. Tatăl lui Füsun a întrebat, în întuneric:

— Cine e?

— Eu.

— Care „eu"?

Stăteam acolo, gândindu-mă să fug, când mama ei a deschis uşa.

— Tanti Nesibe, nu doream nicidecum să vă deranjez la ora asta târzie…

— Nu, Kemal Bey, poftim înăuntru.

În vreme ce urcam scările, ea înainte, eu în urma ei, aşa cum se întâmplase şi când venisem prima oară, mi-am spus „nu te jena, e ultima oară când o vezi pe Füsun!”. Am intrat în apartament, uşurat de hotărârea de a nu mă mai lăsa umilit niciodată, dar de îndată ce am văzut-o, inima a prins să-mi bată ruşinos de repede. Stătea aşezată în faţa televizorului, împreună cu tatăl ei. Când m-au văzut, s-au ridicat amândoi în picioare, derutaţi şi fâstâciţi, dar băgând de seamă starea jalnică în care mă aflam şi faptul că duhneam a băutură, s-au comportat de parcă şi-ar fi cerut scuze pentru ceva. În primele patru-cinci minte, de care nu-mi face deloc plăcere să-mi amintesc, am spus, cu efort, că mă abătusem pe-acolo pentru că eram în trecere, că-mi ceream nenumărate scuze pentru că-i deranjam, numai că eram preocupat de un numit lucru şi voiam să-I discut cu ei. Am aflat că soţul lui Füsun nu era acasă („Feridun s-a dus la prietenii lui care se-ndeletnicesc cu cinematografia”). N-am fost însă în stare să vorbesc. Mama ei s-a dus la bucătărie să facă nişte ceai. Când tatăl ei a ieşit din cameră, fără să invoce măcar vreun pretext oarecare, am rămas singuri.

— Îmi cer mii de scuze, am spus eu, în vreme ce ne uitam amândoi la televizor. În ziua aceea ţi-am lăsat cercelul lângă periuţele de dinţi, dar nu pentru că eram rău intenţionat, ci pentru că eram beat. Aş fi vrut însă să ţi-l pot înapoia aşa cum trebuie.

— Cercelul meu nu se afla lângă periuţele de dinţi, a spus ea, încruntând din sprâncene.

În vreme ce ne aruncam unul altuia priviri care se străduiau să discearnă despre ce era vorba, tatăl ei a adus, într-un bol, nişte budinca de griş cu fructe, spunând c-o adusese special pentru mine. Am luat prima înghiţitură şi am elogiat budinca îndelung. Am tăcut apoi o clipă cu toţii, de parcă aş fi venit acolo, în toiul nopţii, anume pentru budinca aceea. Mi-am dat seama atunci, cu toată starea de ameţeală care mă stăpânea, că cercelul nu fusese decât un pretext şi că venisem, desigur, acolo pentru a o vedea pe Füsun. Iar Füsun mă chinuia, spunând că nu văzuse cercelul. Mi-am spus, în răstimpul acelei tăceri, că suferinţa de a nu o vedea pe Füsun era cu mult mai pustiitoare decât umilinţa la care mă supuneam atunci pentru a o vedea. Ştiam, totodată, că acceptasem deja situaţii cu mult mai înjositoare pentru a nu mai avea parte vreodată de chinul de a n-o vedea. Eram însă mai lipsit de apărare în faţa umilinţei. Neştiind ce aveam de făcut, sfâşiat cum eram între teama de a nu fi umilit şi suferinţa de a n-o o mai putea vedea, m-am ridicat în picioare.

L-am văzut în faţa mea pe prietenul de odinioară, canarul. Am făcut un pas spre colivie. Privirile mele s-au încrucişat cu cele ale păsării. Odată cu mine se ridicaseră în picioare şi Füsun şi părinţii ei – uşuraţi, pesemne, că plecam. Am priceput limpede că, chiar de-ar fi fost să mai vin vreodată pe la ei, n-aş fi putut s-o înduplec pe Füsun, care era deja căsătorită şi se arăta interesată de mine pentru că eram bogat. „O văd pentru ultima oară!” mi-am spus eu în sinea mea. N-aveam să mai calc niciodată pe-acolo.

Tocmai atunci a sunat soneria. Am comandat, la ani după consumarea evenimentelor, acest tablou în ulei care imortalizează acea scenă, adică momentul în care ne-am răsucit cu toţii spre uşă, la ţârâitul soneriei, care s-a auzit în vreme ce eu schimbam priviri cu canarul, iar Füsun, mama şi tatăl ei ne urmăreau de undeva din spate. Deoarece pictura a fost realizată din unghiul în care se afla canarul Lămâie, cu care mă identificam în mod ciudat în clipa aceea, nu se zăreşte chipul nici unuia dintre noi. Trebuie să afirm cu mândrie că pictorul care a plăsmuit acest tablou, la a cărui vedere mi se umezesc întotdeauna ochii, înfăţişând-o pe cea care a fost dragostea vieţii mele din spate, exact aşa cum mi-o aminteam eu, a zugrăvit, întocmai aşa cum i-am istorisit, întunericul care se zărea printre draperiile pe jumătate trase, cartierul Çukurcuma, atunci cufundat în beznă, şi interiorul încăperii.

Tocmai atunci, tatăl lui Füsun a aruncat o privire pe fereastra bovindoului, în oglinda orientată către faţada casei, şi ne-a anunţat că persoana care tocmai sunase era un copil din vecini, după care a coborât să deschidă uşa de la stradă. S-a aşternut tăcerea. M-am îndreptat către uşă. În vreme ce mă îmbrăcam cu pardesiul, priveam tăcut înaintea mea. Am deschis uşa şi, în clipa aceea, am trăit iluzia că aceea putea fi scena „răzbunării", pentru care mă pregăteam şi la care mă gândeam de un an de zile, fără să mi-o mărturisesc nici măcar mie.

— La revedere, am spus eu.

— Kemal Bey, a spus tanti Nesibe. Nu-ţi putem spune ce mult ne bucurăm că ne-ai bătut la uşă în timp ce treceai pe-aici!

I-a aruncat o privire lui Füsun:

— Nu te uita că stă bosumflată; se teme de tatăl ei. Dar şi ea s-a bucurat să te vadă, cel puţin la fel de mult ca noi.

— Vai, mamă, te rog! a spus draga mea.

Chiar dacă mi-a trecut prin minte să încep ceremonia de despărţire prin vorbe de genul „de fapt, n-aş mai fi putut suporta prea mult s-o văd brunetă", ştiam că ele nu erau adevărate, că aş fi îndurat toate suferinţele din lume pentru ea şi că faptul acesta avea să mă distrugă.

— Nu, nu, Füsun mi s-a părut foarte bine, am spus eu, şi am privit-o atent pe Füsun în adâncul ochilor. De fapt, mi-a făcut plăcere să văd cât de fericită eşti.

— Iar nouă ne-a făcut plăcere să te vedem pe dumneata, a spus tanti Nesibe. Acum ţi-ai făcut un obicei din a veni pe la noi, aşa că te aşteptăm să vii mereu.

— Tanti Nesibe, e ultima oară când mai vin pe-aici, am spus eu.

— De ce? Nu-ţi place noul nostru cartier?

— Acum e rândul dumneavoastră, am spus eu pe un ton glumeţ, afectat. Am să-i spun mamei să vă invite pe la noi.

Am coborât scările cu un aer indiferent, fără a mă mai întoarce şi a le mai arunca vreo privire.

— Noapte bună, fiule, a spus cu blândeţe Tarik Bey, cu care m-am petrecut la uşă.

Copilul din vecini tocmai îi dădea un pachet, spunându-i „m-a trimis mama”.

În timp ce aerul curat de afară îmi mângâia, răcoros, chipul, m-am gândit că n-aveam s-o mai văd niciodată pe Füsun şi am fost încredinţat, o clipă, că mă aştepta o viaţă fericită, lipsită de necazuri şi griji. Mi-am imaginat că Billur, fata familiei Dagdelen, pe care mama urma să se ducă s-o vadă pentru mine, era o persoană plăcută. Dar, cu fiecare pas pe care-l făceam, simţeam că mă-ndepărtam de Füsun şi că mi se rupea o fărâmă din inimă. În vreme ce urcam panta din Çukurcuma, îmi simţeam sufletul zbuciumându-se pentru a reveni la locul acela pe care-l lăsam în urmă, dar mă gândeam că trebuia să rabd şi să sfârşesc odată cu povestea aceea.

Mersesem mult. Ceea ce trebuia să fac în acele momente era să găsesc ceva cu care să-mi omor vremea, să fiu tare. Am intrat într-o cârciumă care era pe cale să se închidă, am băut două pahare de rachiu şi am mâncat o felie de pepene galben, înconjurat de un fum greu de ţigară, de un albastru intens. Când am ieşit la aer, sufletul şi trupul meu mă făceau să simt că nu mă îndepărtasem încă de casa lui Füsun. Pesemne că în acest răstimp mă rătăcisem. Pe o stradă îngustă m-am petrecut cu o umbră familiară şi am fost străbătut, o clipă, ca de un curent electric:

— Ooo, bună seara! a spus umbra.

Era Feridun Bey, soţul lui Füsun.

— Ce coincidenţă! am spus eu. Tocmai vin de la dumneavoastră.

— Aşa?

Am fost din nou uimit de tinereţea – ar fi trebuit să spun, oare, aerul de copil? – al tânărului soţ.

— De când am venit data trecută mă tot gândesc la povestea cu filmul, am spus eu. Aveţi dreptate. Şi în Turcia trebuie să se facă filme de artă, la fel ca-n Europa… Nu i-am vorbit lui Füsun despre lucrul acesta, pentru că nu eraţi acasă. Ce-ar fi să discutăm într-o seară despre acest subiect?

Am băgat de seamă că Feridun Bey, care era cel puţin la fel de beat ca mine, fusese o clipă deconcertat de această propunere.

— Să trec marţi seara şi să vă iau de la uşa casei? Am întrebat eu.

— Să vină şi Füsun, nu-i aşa?

— Bineînţeles, intenţia noastră este, pe de o parte, să facem filme de artă, ca în Europa, iar pe de altă parte s-o distribuim pe Füsun în rolurile principale din aceste filme.

Ne-am zâmbit o clipă unul altuia, ca doi vechi prieteni care, după ce au fost vreme îndelungată colegi de şcoală şi de armată, trecând prin tot soiul de lipsuri, nutresc iluzia îmbogăţirii. L-am privit cu atenţie pe Feridun Bey în ochii aceia de copil, pe care abia izbuteam să-i disting la lumina lămpii de pe stradă, după care ne-am despărţit în tăcere.

51. Fericirea nu înseamnă altceva decât să fii aproape de persoana iubită.

Îmi amintesc că, odată ajuns în Beyoglu, am găsit vitrinele scăldate-n lumină şi mi-a făcut plăcere să mă alătur mulţimii care se revărsa din cinematografe. Sufletul îmi era cuprins de bucuria de a trăi, de o fericire intensă, pe care nu mi-o puteam tăinui nici mie. Poate că, după ce-mi imaginasem că Füsun şi soţul ei mă invitaseră la ei acasă pentru a mă determina să investesc bani în fanteziile lor cinematografice absurde, s-ar fi cuvenit să consider că mă găseam într-o situaţie înjositoare şi să mă jenez, dar fericirea care-mi cuprinsese inima era atât de vie, încât nu eram nicidecum preocupat de ruşinea mea. Eram obsedat, în acele clipe, de o imagine: În seara premierei noastre, când avea să se adreseze de pe scenă mulţimii în admiraţie, cu microfonul în mână, la cinematograful Seraiul – sau poate că la Noul Înger ar fi fost mai bine? -, Füsun avea să-mi mulţumească mai mult decât tuturor celorlalţi. Când aveam să urc pe scenă, în calitatea mea de realizator înstărit al unui film de artă, cei care aveau să fie la curent cu bârfele pe seama noastră aveau să-şi spună-n şoaptă că tânăra vedetă se îndrăgostise de producător în timpul turnării filmului, despărţindu-se de soţul ei, iar fotografia noastră, realizată în timp ce Füsun mă săruta pe obraji, avea să apară în toate ziarele.

Sincer vorbind, nu mai e nevoie să stărui asupra reveriilor de acest fel, pe care mintea mea nu înceta să le plăsmuiască în acele zile, asemenea rarelor flori de osmundă care se cufundă-n somn secretând singure un elixir pe bază de opium. Pentru că, aidoma majorităţii bărbaţilor turci care fac parte din lumea mea şi care ajung în situaţia mea, nici eu nu făceam altceva decât să-mi închipui felurite lucruri despre femeia de care eram îndrăgostit nebuneşte, în loc să înţeleg ce anume gândea ori la ce anume visa ea. La două zile după aceea, când i-am luat de la uşă pe ea şi pe Feridun, cu Chevroletul condus de Çetin Efendi, am simţit, de cum am dat ochii cu Füsun, că nimic nu putea aduce cu reveriile pe care le zămislea neobosit mintea mea; vederea ei mă făcuse însă atât de fericit, încât nu mi-am pierdut voioşia.

I-am poftit pe tinerii căsătoriţi pe bancheta din spate a maşinii, m-am aşezat în faţă, lângă Çetin, şi, pe când treceam pe străzile cufundate-n umbră, prin pieţele prăfuite şi haotice ale oraşului, am încercat să destind atmosfera, întorcându-mă mereu în spate şi glumind cu ei. Füsun se îmbrăcase cu o rochie de culoarea portocalei roşii şi a focului. Nu se-ncheiase la primii trei nasturi de sus, pentru a-şi lăsa pielea în voia brizei înmiresmate ce adia dinspre Bosfor. Îmi aduc aminte că, ori de câte ori mă răsuceam pentru a spune ceva, în vreme ce maşina înainta hurducându-se pe drumurile pavate cu piatră cubică ce şerpuiau de-a lungul Bosforului, sufletul îmi era cuprins de un soi de fericire. Nu peste mult timp am priceput că cel mai emoţionat dintre noi, în acea primă seară, când ne-am dus la restaurantul Andon din Büyükdere – la fel ca şi în celelalte seri în care aveam să ne-ntâlnim pentru a discuta despre proiectul nostru cinematografic – eram, de fapt, eu.

De îndată ce şi-a ales antreurile de pe platourile aduse de bătrânii chelneri greci, Feridun Bey, a cărui încredere în sine îmi stârnea puţină invidie, a început să vorbească:

— Pentru mine, cinematograful reprezintă totul în viaţă, Kemal Bey, a spus el. Vă spun asta ca să nu vă lăsaţi înşelat de vârsta mea şi să mă priviţi cu încredere. De trei ani mă aflu chiar în inima Yeşilçamului, aşa încât mă socotesc foarte norocos. Îi cunosc pe toţi. M-am ocupat de amenajarea platourilor, cărând lumini şi decoruri, dar am fost şi asistent de regie. Am scris, de asemenea, unsprezece scenarii.

— Nu numai că toate au fost ecranizate, dar s-a mai făcut şi treabă foarte bună, a spus Füsun.

— Mi-aş dori mult să văd filmele acelea, Feridun Bey.

— Sigur, o să mergem, Kemal Bey. Cele mai multe dintre ele continuă să ruleze la cinematografele de vară, iar o parte dintre ele în Beyoglu. Nu sunt însă mulţumit de peliculele acelea. Cei de la Konak Film îmi spuneau că, dacă aş fi fost de acord să realizez asemenea lucruri, m-aş fi putut apuca de regie. Dar eu nu vreau să regizez aşa ceva.

— Despre ce fel de filme e vorba?

— Chestii comerciale, melodramatice, pentru piaţă. Nu vă duceţi niciodată la filme turceşti?

— Foarte rar.

— Bogătaşii noştri care au dat cu nasul prin Europa se duc la filmele turceşti doar ca să-şi bată joc de ele. Şi eu gândeam aşa când aveam douăzeci de ani. Acum însă nu mai dispreţuiesc filmele autohtone, ca pe vremuri. Şi lui Füsun îi plac foarte mult.

— Pentru Dumnezeu, instruiţi-mă şi pe mine, ca să-mi placă şi mie! am spus eu.

— Am să vă instruiesc, a spus Feridun, zâmbind cu sinceritate. Dar nu vă faceţi griji, filmele pe care le vom turna graţie dumneavoastră nu vor fi de genul acesta. Nu vom face, de pildă, un film în care Füsun va deveni în trei zile o doamnă, datorită guvernantei franţuzoaice, după ce va ajunge de la ţară la oraş.

— Drept să spun, eu m-aş certa imediat cu guvernanta, a spus Füsun.

— Sau, de pildă, în filmul nostru nu va exista o Cenuşăreasă, dispreţuită de rudele ei cu stare pentru că este săracă, a continuat Feridun.

— Mi-aş dori, de fapt, să joc rolul rudei sărace, dispreţuite de ceilalţi, a spus Füsun.

Simţeam în cuvintele ei nu atât ironie la adresa mea, cât o anumită uşurătate şi o voioşie care mă făceau să sufăr. Am evocat, în această atmosferă de superficialitate, amintiri comune de familie, o plimbare prin Istanbul făcută cu ani în urmă, împreună cu Füsun, în Chevroletul condus de Çetin, rude îndepărtate care locuiau pe străzi înguste, în cartiere la fel de îndepărtate, şi care fie muriseră, fie trăgeau să moară, precum şi multe alte lucruri. O dispută privitoare la prepararea midiilor umplute s-a sfârşit cu precizarea unui bucătar

grec, nefiresc de palid, care venise tocmai de la bucătărie ca să ne spună că în ele se punea şi scorţişoară.

Feridun, pe care începusem să-l îndrăgesc pentru naivitatea şi vioiciunea sa plină de optimism, n-a încercat să insiste prea mult asupra viselor sale legate de scenarii şi film. Când i-am lăsat acasă, am decis să ne revedem după patru zile.

De-a lungul verii anului 1976 am cinat împreună în foarte multe restaurante de pe Bosfor, cu intenţia de a discuta despre filme. Ori de câte ori aveam să contemplu Bosforul de la ferestrele acelor restaurante suspendate deasupra mării, aveam să-mi aduc mai apoi aminte, chiar şi peste ani de zile, cu aceeaşi tulburare, cum şovăiam între fericirea nemaipomenită de a sta la masă în faţa lui Füsun şi dorinţa de a-mi păstra cumpătul, pentru a o recuceri. În timpul meselor ascultam o vreme cu respect, ascunzându-mi mie însumi îndoielile pe care mi le trezeau, subiectele de film şi proiectele cinematografice ori analizele soţului ei privitoare la structura Yeşilçamului şi la tipologia spectatorilor turci şi, cum oful meu nu era „să-i dăruiesc spectatorului turc un film de artă în accepţiune occidentală", complicam lucrurile – voiam, de pildă, să văd un scenariu gata scris, numai că, înainte de a mă trezi cu acesta în faţa mea, mă arătam interesat de alt subiect.

După ce am stat odată de vorbă cu Feridun – despre care descoperisem că era mai inteligent şi mai priceput decât foarte mulţi dintre angajaţii de la Satsat -, cu privire la costurile unui „adevărat" film turcesc, am dedus că, pentru transformarea lui Füsun în stea de cinema, era necesar cam jumătate din preţul unui mic apartament situat pe străzile dosnice din Nişantaşi. N-am izbutit să trecem însă la fapte, şi aceasta nu din pricina sumei în sine, mare ori mică, ci din pricina sentimentului că venise vremea să-mi domolesc suferinţele pe care mi le provoca vederea lui Füsun, cu care mă-ntâlneam de două ori pe săptămână, sub pretextul proiectelor cinematografice. În acele zile decisesem că, după atâtea chinuri, îmi era de ajuns. Mă codeam să doresc mai mult. Era ca şi cum ar fi trebuit să mă odihnesc puţin, după caznele la care mă supusese dragostea.

Ideea de a ne duce, după mese, la Istinye, cu maşina condusă de Çetin, şi de a mânca „piept de pui"34 cu multă scorţişoară sau de a ne plimba la Emirgân, contemplând apele întunecate ale Bosforului, în timp ce mâncam vafe, râzând şi sporovăind, mi se părea a fi cea mai profundă fericire de pe lume. Îmi amintesc că într-o seară, când tihna de a mă afla în faţa lui Füsun, în localul La Iani, astâmpărase djinnii dragostei cuibăriţi în sufletul meu, am descoperit reţeta nespus de simplă a fericirii, pe care toată lumea se cuvine s-o cunoască, şi am început s-o repet încet în sinea mea: fericirea nu însemna altceva decât să te afli aproape de persoana iubită. (Nu trebuie s-o iei în stăpânire imediat.) Cu puţin înainte de a-mi veni în minte această reţetă magică, aruncasem o privire fugară pe fereastra restaurantului, către celălalt ţărm al Bosforului şi, văzând luminile tremurătoare ale vilei în care-mi

petrecusem primăvara alături de Sibel, băgasem de seamă că mă lecuisem de cumplitele dureri din dragoste care-mi sfâşiau atunci pântecele.

În vreme ce stăteam la masă cu Füsun, nu numai că suferinţa aceea insuportabilă se făcea nevăzută, dar şi uitam pe dată că, până cu puţin timp în urmă, durerile pe care le-nduram mă făceau să cuget, uneori, la sinucidere. Pentru că, odată aflat alături de ea, durerea mea seca, uitam cât de mult mă epuizase suferinţa şi socoteam că revenisem la vremurile „normale" de altădată, lăsându-mă purtat de iluzia că eram puternic, ferm, ba chiar liber. După primele trei întâlniri, când constatasem că suişurile şi coborâşurile acestea se succedau în mod sistematic, am luat cu mine şi am păstrat, gândindu-mă, în vreme ce stăteam în faţa ei în felurite restaurante de pe Bosfor, la chinurile pe care aveam să le-ndur mai târziu, când urma să mi se facă dor de ea, unele obiecte de pe mesele la care ne aflam, ca să-mi aducă aminte de fericirea pe care o trăiam atunci şi să mă-ntărească în clipele de singurătate. De pildă, Füsun şi-a vârât în gură această linguriţă de tablă şi s-a jucat cu ea îndelung, pentru că se plictisea în timp ce eu şi soţul ei ne cufundaserăm într-o mică discuţie despre fotbal la restaurantul lui Aleko din Yeniköy – faptul că amândoi eram suporterii lui Fenerbahçe era de bun augur, căci nu ne prilejuia nici un fel de dispute superficiale. Cât despre această solniţă, a ţinut-o în mână multă vreme, cu ochii la un vas sovietic ruginit care trecea prin faţa ferestrei, foarte aproape de noi, tocmai când se folosea de ea, şi a cărui elice a făcut să se cutremure sticlele şi paharele de pe masa noastră. La cea de-a patra întâlnire, Füsun a aruncat pe jos acest cornet căruia îi ronţăise marginea după ce mâncase îngheţată cumpărată de la Zeynel, în Istinye, iar eu, care veneam din urmă, l-am vârât în buzunar cât ai clipi din ochi. Când reveneam acasă mă uitam la lucrurile de felul acesta cu mintea înceţoşată de băutură, iar după două-trei zile le duceam şi le puneam alături de celelalte obiecte preţioase din blocul Compasiunea, ca să nu-i atragă atenţia mamei, şi încercam să-mi alin suferinţa, care se deştepta molcom în mine, jucându-mă cu ele.

În acele zile de primăvară şi vară m-am apropiat de mama, încercând faţă de ea un sentiment de camaraderie pe care nu-l avuseserăm niciodată pe vremuri unul faţă de altul.

Acesta se datora, desigur, faptului că ea-l pierduse pe tata, iar eu o pierdusem pe Füsun. Pierderile acestea ne maturizaseră pe amândoi şi ne făcuseră să devenim mai toleranţi. În ce măsură era însă mama la curent cu pierderea mea? Ce-ar fi gândit dacă ar fi găsit cornetele de îngheţată sau lingurile folosite de Füsun? Oare îl iscodea pe Çetin, ca să afle pe unde umblam? Uneori, în clipele de nefericire, îmi puneam tot soiul de întrebări privitoare la asemenea lucruri şi eram departe de a-mi dori ca mama să-şi facă sânge rău pentru mine, să creadă, potrivit expresiei ei, „că săvârşeam lucruri necuvenite, pe care aveam să le regret toată viaţa", din pricina unei obsesii inacceptabile.

Uneori mă arătăm mai fericit şi mai vesel decât eram în realitate şi ascultam cu băgare de seamă, luând lucrurile în serios, relatările mamei

privitoare la particularităţile fetelor pe care le cerceta pentru mine, precum şi poveştile legate de ele, fără a-i spune niciodată – nici măcar în glumă – că metoda peţitului tradiţional era o aberaţie. Mama se dusese s-o vadă pe fata mai mică a familiei Dagdelen, Billur, văzuse că-şi continuau „viaţa de mare risipă", continuând să aibă bucătari şi slugi, deşi dăduseră faliment, recunoscuse că, da, fata avea un chip frumos, dar închisese subiectul spunând că era foarte scundă şi că doar nu era să mă căsătoresc cu o pitică („nu vreau fată mai scundă de 1.65, aşa că, aveţi grijă, nu vă-nsuraţi cu pitice!", spunea mama încă de pe când eram adolescenţi). Mama ajunsese la concluzia că nici fata mijlocie a familiei Mengerli, pe care o cunoscusem şi eu la Clubul Mare din Büyükada, unde mă dusesem cu Sibel şi Zaim cu o vară în urmă, n-ar fi fost nimerită, pentru că fusese lăsată baltă de băiatul cel mai mare al familiei Avunduk, pe care-l iubise nebuneşte până mai ieri şi cu care credea că avea să se căsătorească, iar din câte aflase mama de curând, subiectul acesta fusese întors pe toate părţile de lumea bună. I-am susţinut toate investigaţiile de-a lungul verii, pentru că, din vreme-n vreme, eram convins că s-ar fi putut solda cu rezultate care m-ar fi putut face cu adevărat fericit şi pentru că socoteam, totodată, că aveau s-o scoată din singurătatea în care se retrăsese după moartea tatei. Uneori, spre prânz, mama, aflată la casa de vară din Suadiye, îmi dădea telefon la birou şi-mi spunea, de pildă, cu o meticulozitate de ţăran care le explică vânătorilor unde s-au aciuat potârnichile mult râvnite, că o fată pe care-şi dorea foarte mult s-o văd obişnuia să vină în ultimele zile, spre seară, cu barca cu motor a familiei Işikçi, la debarcaderul vecinului Esat Bey şi că, dacă aş fi trecut şi eu în seara aceea, înainte de lăsarea întunericului, pe malul celălalt, aş fi putut s-o văd, ba chiar să fac cunoştinţă cu ea, dacă doream.

Mama îmi dădea zilnic telefon la birou de cel puţin două ori, sub felurite pretexte, şi, după ce-mi povestea că-n ziua aceea găsise din nou în casa din Suadiye, într-un fund de dulap, vreun lucru vechi de-al tatei – de exemplu, pantoful acesta de vară desperecheat, în alb-negru, pe care-l expun aici cu preţuire – şi plânsese îndelung, îmi cerea să nu înnoptez în Nişantaşi, pentru că singurătatea nu-mi făcea bine nici mie, şi-mi spunea că mă aştepta negreşit la cină, în Suadiye, implorându-mă să vin: „Te rog, nu mă lăsa singură!"

Uneori, venea şi fratele meu la cină, însoţit de soţie şi de copii. După masă, în timp ce mama şi Berrin discutau despre copii, despre rude, despre vechi deprinderi, despre preţurile care creşteau necontenit, despre noile magazine, despre toalete şi ultimele bârfe, eu şi Osman ne aşezam sub palmier, în locul în care stătea cândva tata în şezlong, singur, visând la iubitele lui de taină, cu ochii la Insule şi la stele, şi vorbeam despre companii şi despre afacerile rămase de pe urma lui. Fratele meu îmi spunea, fără să insiste totuşi, aşa cum făcea adeseori în cele zile, că trebuia să fiu şi eu asociat la noua companie pe care o-nfiinţase cu Turgut Bey, adăuga cu jumătate de gură că procedase foarte bine numindu-l pe Kenan în fruntea acesteia, că greşeam nefiind în termeni buni cu el, că în momentele acelea greşeam din nou neintrând în acea afacere, că aceea era ultima şansă de a mă răzgândi, că nu

trebuia să-mi pară rău mai târziu, iar apoi spunea că păream să fug, nu doar în privinţa afacerilor, ci şi a vieţii sociale, de el, de prietenii noştri comuni, de reuşită, de fericire şi mă întreba, ridicând din sprâncene, „ce ai?”.

Iar eu îi răspundeam că moartea tatei şi ruperea logodnei cu Sibel mă obosiseră şi că mă închisesem oarecum în mine. Într-o seară fierbinte de iulie i-am spus că eram cuprins de o plictiseală intensă şi de dorinţa de a rămâne singur şi mi-am dat seama, după expresia zugrăvită pe chipul lui, că în mintea lui Osman asta arăta ca un soi de nebunie. Simţeam că, din punctul lui de vedere, nivelul smintelii mele era deocamdată tolerabil, dar că, dacă ciudăţenia de care dădeam dovadă urma să sporească, avea să şovăie între ruşinea determinată de cleveteala pe seama noastră şi plăcerea de a se folosi de pretextul nebuniei împotriva mea, în afaceri. Recurgeam însă la acest raţionament îngrijorat în zilele de după întâlnirea cu Füsun, când mă simţeam bine; la câteva zile după aceea, când tânjeam dureros după ea, nu mă mai interesa decât persoana ei. Cât despre mama, ea intuia, pe de o parte, obsesia şi tenebrele din sufletul meu, care o îngrijorau, dar pe de altă parte nu voia să ştie de ele. Iar eu, aidoma ei, nici nu mă-ntrebam ce anume ştia, nici nu voiam să aflu că ştia mai mult – dacă era să fie aşa – decât aş fi crezut eu despre dragostea mea faţă de Füsun. După fiecare revedere cu Füsun, îmi doream să cred, naiv cum eram, că iubirea pe care i-o purtam nu mai avea însemnătatea de pe vremuri şi încercam s-o conving şi pe mama că fixaţia mea era derizorie, neaducând niciodată vorba despre acest subiect. Odată i-am povestit pe nepusă masă, printre altele, spre a-i dovedi că nu aveam „complexe”, că-i invitasem o dată la masă, pe Bosfor, pe Füsun, fata mătuşii Nesibe, croitoreasa, şi pe soţul ei şi că, altădată, mă dusesem să văd, la insistenţele tânărului, unul dintre filmele turnate după scenariile lui.

— Să dea Domnul să le fie bine! a spus mama. Auzisem că fata se culca cu totul soiul de oameni de film, cu personajele de la Yeşilçam, şi m-am necăjit. La ce să te aştepţi de la fetele care participă la concursuri de frumuseţe! Dar dacă zici că sunt bine…

— Pare să fie o fată cu scaun la cap…

— Te duci cu ei la cinematograf? Fii prudent, totuşi: Nesibe e tare bună la inimă, e amuzantă, dar e şi foarte intrigantă. Ce voiam să-ţi zic… În seara asta se dă o petrecere la debarcaderul lui Esat Bey, aşa că au trimis un om să ne invite şi pe noi. Du-te tu, iar eu am să cer să mi se aşeze fotoliul sub smochin şi am să mă uit la tine de departe.

52. Un film despre viaţă şi suferinţă trebuie să fie sincer.

În anul 1976 am văzut împreună la cinematografele de vară, de pe la mijlocul lui iunie până pe la începutul lui octombrie, peste cincizeci de filme, ale căror bilete de intrare şi, în unele cazuri, fotografii de foaier şi anunţuri de mână, pe care aveam să le descopăr peste ani de zile la colecţionarii din Istanbul, sunt expuse aici, în muzeu. Aşa cum se-ntâmplă şi în serile când ne duceam la cârciumile de pe Bosfor, îi luam pe Füsun şi pe soţul ei, la vremea când prindea să se-ntunece, de la poarta casei lor din Çukurcuma cu maşina

condusă de Çetin, aflam de la diverşi distribuitori cunoscuţi în ce cartier ori mahala rula filmul pe care urma să-l vedem, iar apoi dibuiam drumul într-acolo ghidaţi de Feridun, care notase totul pe hârtie. Istanbulul se-ntinsese şi se schimbase atât de mult din pricina incendiilor şi-a noilor construcţii, iar străzile sale înguste se aglomeraseră atât de tare în ultimii zece ani datorită nou-veniţilor, încât ne rătăceam adeseori, nu găseam drumul decât întrebând stăruitor în dreapta şi-n stânga, ajungeam la filme pe fugă, în ultima clipă, iar uneori pătrundeam în grădină pe întuneric şi nu ne dădeam seama unde ne aflam decât în pauza de cinci minute, când se aprindeau luminile.

Eram uimit de fiecare dată de puhoiul de lume care se îmbulzea în cinematografele-grădină, în spaţiile acelea melancolice înconjurate de ziduri văruite, de ateliere, de vechi conace din lemn, gata să se prăbuşească, de blocuri cu două-trei etaje şi de nenumărate balcoane şi ferestre, pe care aveau să se ridice, peste ani, după tăierea duzilor şi a platanilor, blocuri, ori care aveau să fie transformate în parcări sau în mici terenuri de fotbal acoperite de covoare vechi din plastic. Vitalitatea debordantă a miilor de oameni care stăteau pe scaune şi mâncau seminţe, copleşiţi de tristeţea filmelor melodramatice pe care le urmăream adeseori, umanitatea acelor familii numeroase, a mamelor îmbrobodite cu basmale, a taţilor care trăgeau necontenit din ţigară, a copiilor care beau răcoritoare, a holteilor se confundau, în mintea mea, cu povestea de pe peliculă.

Pe ecranul unui asemenea cinematograf uriaş, în aer liber, m-am întâlnit pentru prima oară cu Orhan Gencebay, regele filmelor şi al muzicii autohtone, care tocmai pătrundea, pe vremea aceea, în viaţa întregii naţiuni turce, prin intermediul cântecelor, filmelor, discurilor şi afişelor sale. Ne găseam pe o colină aflată în spatele noilor bidonviluri dintre Pendik şi Kartal, cu vedere spre Marmara, spre Insulele scăldate-n lumină şi spre nişte ateliere ori fabrici ale căror ziduri erau pline de tot soiul de sloganuri de stânga. Fuioarele de fum ca de bumbac ce ieşeau pe coşurile înalte ale Fabricii de ciment Yunus din Kartal, care colorau tot ceea ce se afla în jurul nostru în culoarea varului alb, imaculat, păreau şi mai albe în întunericul nopţii, iar fărâmele de var se cerneau asupra spectatorilor asemenea unei zăpezi de basm.

În film, Orhan Gencebay juca rolul unui tânăr pescar sărac pe nume Orhan. Mai exista şi-un bogătaş rău, care-i era protector şi căruia-i era fidel. În vreme ce fiul bogătaşului, şi mai îngrozitor, şi mai răsfăţat decât el, o viola îndelung, fără milă, împreună cu prietenii, pe Müjde Ar, aflată atunci la primul ei film, smulgându-i totodată hainele de pe ea, ca să vedem şi noi cum trebuie, cinematograful se cufundase-n tăcere. Orhan era nevoit să muşamalizeze afacerea, pentru că aşa-i poruncise protectorul său şi pentru că-i era devotat acestuia, după care se căsătorea cu Müjde. În acest răstimp, Gencebay mai interpreta o dată, cu amărăciune şi mânie, cântecul Ducă-se pe pustii lumea asta!, care-l făcuse celebru în întreaga Turcie.

În momentele cele mai sentimentale ale filmului, ascultam trosnetul iscat de sutele de oameni care spărgeau seminţe-ntre dinţi, aşezaţi pe scaune (în

prima clipă crezusem că se auzea zgomotul maşinilor de la fabrica din vecinătate), şi păream a ne confrunta, fiecare, cu propriile suferinţe, acumulate de multă vreme. Dar atmosfera filmului, foiala oamenilor, veniţi acolo să se distreze, glumele spontane ale tinerilor veseli care stăteau în primele rânduri ale sectorului rezervat bărbaţilor şi, desigur, aspectele neverosimile ale povestii mă împiedicau să mă las în voia emoţiilor şi să-mi savurez spaimele reprimate. Când însă Orhan Gencebay se mânia şi cânta „totul este sumbru, unde e omenia!", eram nespus de fericit că mă aflam în cinematograful acela, sub copaci şi stele, alături de Füsun. Priveam cu un ochi la ceea ce se petrecea pe ecran, în vreme ce cu celălalt ochi o urmăream pe Füsun cum îşi schimba mereu poziţia pe scaunul îngust, de la o scenă la alta, cum respira, cum îşi încrucişa picioarele, în blugi, unul peste altul, timp în care Orhan Gencebay spunea „păcat că aşa e soarta", cum fuma, şi-mi făcea plăcere să încerc să ghicesc dacă împărtăşea sau nu sentimentalismul scenelor din film. Cum cântecul mânios interpretat de Orhan, obligat să se însoare cu Müjde, dobândise accente de răzvrătire, m-am răsucit o clipă spre Füsun, cu o privire pe jumătate emoţionată, pe jumătate ironică, şi i-am zâmbit. Era atât de acaparată de ceea ce vedea, încât nici măcar nu s-a întors să se uite la mine.

Pescarul Orhan nu făcea dragoste cu soţia lui, ci se ţinea departe de ea, pentru că aceasta fusese violată. Când îşi dădea seama că măritişul cu Orhan nu pusese capăt suferinţelor ei, Müjde încerca să se sinucidă, dar Orhan o ducea la spital şi o salva. Când îi spunea soţiei sale, la revenirea de la spital, să-l ia de braţ, Müjde îl întreba, în cel mai înduioşător moment al filmului, „ţi-e ruşine cu mine?". Am simţit atunci că suferinţa tăinuită în sufletul meu sfârşea prin a vibra. Gloata din cinematograf se cufundase şi ea cu totul în tăcere, pricepând imediat că era vorba de ruşinea de-a te însura şi de-a păşi braţ la braţ cu o tânără pângărită, care-şi pierduse fecioria.

Am simţit şi eu ruşine, ba chiar furie. Era, oare, ruşinea determinată de faptul că se vorbea în mod atât de deschis despre virginitate şi onoare, sau ruşinea de-a urmări asemenea lucruri alături de Füsun? În timp ce gândeam aceste lucruri, o simţeam pe Füsun foindu-se pe scaunul de alături. Mai apoi, când copiii care se uitau la film din braţele mamelor lor au aţipit iar furioşii din primul rând, care le adresau în permanenţă replici eroilor de pe ecran, au tăcut, mi-am dorit nespus să ating braţul lui Füsun, care se găsea chiar alături de mine, căci stătea cu el încolăcit pe după spătarul scaunului.

Cel de-al doilea film a făcut ca suferinţa din mine să devină suferinţa esenţială a întregii ţări şi a stelelor de pe cer, adică suferinţa din dragoste. De data aceasta, în faţa lui Orhan Gencebay se afla bruneta şi simpatica Perihan Savaş. Confruntat cu incredibile suferinţe, Gencebay nu-şi pierdea cumpătul, ci recurgea, mândru, la o armă mai puternică – modestia şi asceza, care ne impresionează pe toţi – şi-şi rezuma atitudinea, rezumând în acelaşi timp şi filmul, printr-un cântec pe care vizitatorii muzeului îl vor asculta cu plăcere: „Cândva erai iubita mea/ Îmi erai chiar alături, dorul meu/ Acum ai aflat altă

dragoste/ Să ai parte de fericire/ Al meu este chinul, a mea suferinţa/ A ta să fie viaţa, a tal”

Oare spectatorii să fi urmărit filmul mai în linişte pentru că era târziu, pentru că odraslele pe care le ţineau în braţe adormiseră, pentru că cei care beau limonadă şi se luptau cu năutul prăjit osteniseră, pentru că până şi gălăgioşii din primele rânduri se cufundaseră-n muţenie? Sau pentru că preţuiau atitudinea lui Orhan Gencebay, care-şi transformase suferinţa din dragoste în spirit de sacrificiu? Oare puteam să fac şi eu acelaşi lucru, puteam trăi nedorind altceva decât fericirea lui Füsun, fără a mă mai face de râs şi a-mi spori nefericirea? Oare dacă făceam tot ceea ce se cuvenea pentru ca ea să joace într-un film turcesc m-aş fi simţit mai liniştit?

Braţul lui Füsun nu se mai afla lângă mine. Când Orhan Gencebay i-a spus iubitei sale „fericirea să fie a ta, amintirile ale mele!”, cineva din primul rând a strigat „idiotule!”, dar foarte puţini au râs, încuviinţând astfel ce spunea. Tăceam cu toţii. Am cugetat atunci că acceptarea elegantă a înfrângerii reprezenta o formă de înţelepciune şi o abilitate pe care o deprinsese toată naţia, pe care-şi dorea s-o deprindă cel mai temeinic. La un moment mi s-a pus un nod în gât, poate pentru că filmul fusese turnat într-o vilă de pe Bosfor şi-mi deştepta amintiri legate de vara şi de toamna trecute. În larg, către Dragoş, un vapor alb, strălucitor, înainta încet către luminile radioase purtând oamenii fericiţi, care-şi petreceau vara pe Insule. Mi-am aprins o ţigară, m-am aşezat picior peste picior şi am contemplat stelele, uimit de frumuseţea lumii. Am simţit că ceea ce mă făcea să devin sentimental la acel film, în ciuda vulgarităţii lui, era prezenţa spectatorilor cufundaţi în tăcere, la ora aceea târzie din noapte. Dacă m-aş fi aflat acasă, singur în faţa televizorului, filmul nu m-ar fi impresionat în asemenea măsură, iar dacă m-aş fi aflat alături de mama, nu l-aş fi putut urmări până la capăt.

Îmi dădeam seama că, stând alături de Füsun, între spectatori şi mine se născuse un simţământ de fraternitate.

Când s-a terminat filmul şi s-au aprins luminile, am împărtăşit tăcerea părinţilor care-şi purtau copiii adormiţi în braţe şi n-am întrerupt-o nici măcar pe drumul de întoarcere. Cum Füsun aţipise pe bancheta din spate a maşinii, cu capul sprijinit de pieptul soţului ei, am fumat, contemplând străzile întunecate, atelierele, bidonvilurile, tinerii care scriau sloganuri de stânga pe ziduri, copacii care păreau şi mai bătrâni în beznă, haitele de câini fără stăpân şi ceainăriile în aer liber care tocmai se închideau şi nu m-am întors nici o clipă să-l privesc pe Feridun, care-mi vorbea aproape în şoaptă, plin de optimism, despre aspectele cele mai însemnate, demne de a fi cunoscute, ale filmului pe care tocmai îl văzusem.

Într-o seară caldă, am văzut, stând sub duzii de la cinematograful Mătasea Nouă, aflat într-o grădină lungă şi îngustă, înghesuită între străzile dosnice din Nişantaşi şi bidonvilurile din vecinătatea Palatului de vară Ihlamur, melodramele Suferinţa din dragoste nu se sfârşeşte decât odată cu moartea şi Ascultaţi ţipătul inimii, în care juca vedeta-copil Papatya35. Când Feridun mi-a

spus, între cele două filme, în vreme ce beam suc din sticle, că secătura cu mustaţa în furculiţă care juca rolul contabilului necinstit din primul film era prieten cu el şi că era gata să joace un rol similar şi în filmul pe care urma să-l turnăm noi, mi-am dat seama că avea să-mi fie foarte greu să pătrund în lumea cinematografică de la Yeşilcam, doar pentru a fi aproape de Füsun.

În aceeaşi clipă am băgat de seamă, orientându-mă după unul dintre balcoanele unei vechi clădiri de lemn, orientat spre grădina cinematografului, a cărui uşă era mascată de o draperie neagră, că acolo se afla una dintre cele două case de randevu clandestine, de lux, care funcţionau pe străzile dosnice din Nişantaşi. Faptul că, în nopţile de vară, ţipetele de extaz al domnilor bogaţi care făceau amor cu fetele se combinau cu muzica din filme, cu zăngănitul săbiilor şi cu răcnetele actorilor care urlau, când îşi redobândeau vederea după ce fuseseră atinşi de orbire, „văd, văd!", constituia un permanent subiect de glumă printre locatarele casei. Poznaşele fete în fuste mini, care-şi făceau veacul în sala de aşteptare a clienţilor, unde se găsea cândva salonul unui vestit negustor evreu, urcau la etaj ori de câte ori le cuprindea plictiseala şi se uitau la filme din balconul unei încăperi goale aflate în spatele casei.

Balcoanele micului cinematograf Grădina Steaua, din Şehzadebaşi, care erau amplasate pe trei laturi, la fel ca lojele de la Scala, şi care gemeau de lume, erau atât de aproape de spectatori, încât la filmul de familie Dragostea şi mândria mea, unii dintre noi au ajuns să confunde o ceartă izbucnită la unul dintre balcoane, la puţin timp după ce tatăl cel bogat îşi certa fiul („Dacă te-nsori cu drăguţa aia de vânzătoare, te dezmoştenesc şi mă lepăd de tine!"), cu cearta din film. În grădina cinematografului de vară Floare de Vară, aflată în Karagümrük, în imediata vecinătate a cinematografului de iarnă Floarea, am urmărit filmul Covrigăreasa, al cărui scenariu fusese scris de Feridun Bey, care ne spusese că era vorba de o nouă adaptare după romanul Lumină în amurg de Xavier de Montépin. De data aceasta, rolul principal nu mai era interpretat de Türkan Şoray, ci de Fatma Girik, iar un tată de familie gras şi bine făcut de la balcon, care încinsese o masă stropită cu rachiu chiar deasupra noastră şi se cinstea cu familia, îşi exprima mereu nemulţumirea faţă de această situaţie, spunând, niciuna, nici două, „aşa ar fi jucat Türkan? dă-i bice, soro, dă-i bice, că nu ţi-a ieşit!". Pentru că văzuse pelicula şi cu o seară înainte, bărbatul de la balcon le-a dezvăluit, dispreţuitor, celor din cinematograf, urlând cât îl ţinea gura, ceea ce urma să se petreacă, iar o parte dintre spectatori, care spuneau mereu „ssst, taci, să urmărim filmul!", s-au luat la harţă cu el, aşa încât filmul a fost terfelit şi mai tare. M-a durut inima să văd că Füsun se vâra în soţul ei, socotind că toate aceste lucruri îi stârneau amărăciune.

Pe drumul de întoarcere, nu doream s-o văd pe Füsun sprijinindu-şi capul de umărul sau de pieptul soţului ei ori prinzându-l de mână în timp ce picotea pe bancheta din spate sau în timp ce mai adăuga vreun cuvânt la conversaţia care se-ncingea în maşină. Pe când maşina condusă încet, cu grijă de Çetin înainta în noaptea umedă şi caldă de vară şi se auzeau ţârâind greierii, trăgeam în piept mirosul de caprifoi, de rugină şi praf al străzilor dosnice, care

pătrundea pe fereastra pe jumătate deschisă, şi contemplam întunericul. Când simţeam însă, în timp ce ne uitam la vreun film, că cei doi soţi se strângeau unul în altul, aşa cum s-a întâmplat, de pildă, la Cinematograful cu Smochini din Bakirköy, în timp ce urmăream două filme poliţiste inspirate de filmele americane şi de străzile din Istanbul, mă cuprindea brusc disperarea. Alteori amuţeam îndurerat, asemenea severului personaj masculin din filmul Între două focuri, care-şi reprima suferinţa. Uneori mă gândeam că Füsun îşi rezema capul de umărul soţului ei ca să-mi stârnească mie invidia şi începeam să mă duelez cu el în gând, mânat de gelozie. Mă prefăceam atunci că nu băgam de seamă şuşotelile şi râsetele tinerilor însurăţei, lăsam impresia că-mi plăcea foarte mult filmul şi, pentru a dovedi acest lucru, râdeam în hohote la câte-un episod la care n-ar fi râs decât cel mai nătâng dintre spectatori. Sau chicoteam, de parcă aş fi remarcat vreun detaliu ciudat, pe care nu-l remarcase nimeni, şi nu mă puteam abţine să nu râd dispreţuitor la acea aberaţie, asemenea intelectualilor care, pe de o parte, se duc la filme turceşti, iar pe de altă parte se simt stânjeniţi că se află acolo. Nu-mi plăcea însă atitudinea aceasta ironică. Nu mă deranja să constat că soţul ei o cuprindea pe Füsun pe după umeri, într-un acces de sentimentalism – ceea ce făcea, de fapt, rareori -, dar mă simţeam zdrobit de durere când ea-şi sprijinea uşor capul de umărul lui şi mă gândeam, fără să vreau, că făcea acest lucru ca să mă amărască pe mine şi că era nespus de crudă, aşa încât îmi pierdeam cumpătul.

La sfârşitul lui august, într-una dintre zilele acelea răcoroase şi ploioase care urmaseră după ce primul stol de berze venit dinspre Balcani trecuse pe deasupra Istanbulului, îndreptându-se spre sud, spre Africa (nu mi-a trecut prin minte nici măcar faptul că, în urmă cu un an, la vremea aceea, dădusem o petrecere de sfârşit de vară, cu Sibel), în timp ce urmăream filmul Am iubit o fată săracă în marea grădină a bazarului din Beşiktaş cunoscută sub numele de La Cocoşatul (grădina cinematografului Ştrengarul), am simţit că cei doi soţi se prinseseră de mână, pe sub puloverul pe care Füsun îl ţinea în braţe, stând chiar lângă mine. Aşa cum procedasem şi cu alte prilejuri, în alte cinematografe, când mă cuprindea vreun acces de gelozie, am aruncat o privire înspre ei de îndată ce am crezut că uitasem despre ce era vorba, prefăcându-mă că mă aşezam picior peste picior şi că-mi aprindeam o ţigară, şi m-am străduit să-mi dau seama dacă se prinseseră sau nu de mână, fericiţi, pe sub puloverul din braţele lui Füsun. De ce făceau lucrul acela când se aflau lângă mine, în ciuda faptului că erau căsătoriţi, că împărţeau acelaşi pat şi că aveau multe alte prilejuri de-a se atinge?

Când îmi pierea cheful, orbit de gelozie, mi se părea că nu doar filmul de ecran, ci toate filmele acelea pe care le vedeam de săptămâni de zile erau indecent de slabe, prostesc de superficiale şi lamentabil de departe de lumea reală. Mă săturasem de toţi îndrăgostiţii ăia imbecili care se aşterneau pe cântat una-două, de fetele acelea cu basmale, de la ţară, dar cu buzele vopsite, care erau servitoare şi visau să ajungă într-o bună zi cântăreţe. Nu-mi plăceau deloc nici filmele cu sergenţi, despre care Feridun spunea, zâmbind, că erau

toate „plagiate după câte-o adaptare franţuzească” a romanului Cei trei muşchetari de Dumas, şi nici feluriţii „fraţi de cruce” care se luau cu neruşinare de fete pe stradă. Am văzut filmele Cei trei din Kasimpaşa şi Cei trei temerari neînfricaţi, care erau îmbrăcaţi în cămăşi negre, la cinematograful Dorinţa din Feriköy – nevoit, din cauza concurenţei, să prezinte trei filme ciuntite, ce deveniseră de neînţeles după ce fuseseră amputate seară de seară. Obosisem şi de spiritul de sacrificiu al tuturor acelor îndrăgostiţi gata de jertfă („Staţi, staţi, Tanju e nevinovat, eu sunt vinovata pe care o căutaţi!”, spusese Hülya Koçyigit, în filmul Sub salcâmi, întrerupt la jumătate din cauza ploii), al mamelor care se dădeau peste cap să facă rost de bani pentru a-şi opera copiii orbi (Inimă zdrobită, pe care l-am urmărit la cinematograful Grădina populară din Usküdar, unde, în pauza dintre filme, avea loc un spectacol acrobatic), al prietenilor care spuneau „fugi tu, voinicul meu, căci am să-i duc eu de nas!” (Erol Taş, despre care Feridun pretindea că promisese să joace şi în filmul nostru) ori al bărbaţilor din mahalale care-ntorceau spatele fericirii, cu replica „dar tu eşti iubita prietenului meu”. În asemenea clipe de tristeţe şi disperare, nu mă mai impresionau nici măcar fetele care spuneau „eu nu sunt decât o vânzătoare săracă, pe când tu eşti fiul unui fabricant putred de bogat”, ori bărbaţii melancolici care-şi reprimau suferinţele din dragoste şi se duceau să-şi viziteze iubitele cu maşini conduse de şoferi, sub pretextul că voiau să-şi vadă rudele de departe.

Plăcerea de a sta lângă Füsun şi fericirea mea trecătoare, care se răspândea şi asupra filmelor care rulau pe ecran unul după altul, ca şi asupra mulţimii din cinematograf, se puteau transforma într-o clipă, la cea mai slabă adiere de gelozie, într-o melancolie profundă, care blestema întreaga lume. Uneori însă, în câte-o clipă magică, întregul meu univers era inundat de o lumină strălucitoare. Când tenebrele jalnicei lumi a personajelor, care orbeau când ţi-era lumea mai dragă, mi se cuibăreau temeinic în suflet, braţul meu atingea o clipă pielea catifelată a braţului ei şi, pentru a nu pierde minunata senzaţie pe care mi-o trezea acea atingere, rămâneam cu braţul încremenit, iar în timp ce urmăream filmul fără să pricep nimic, simţeam că şi ea-şi abandona pielea atingerii pielii mele, stând cu braţul nemişcat, aşa încât aveam sentimentul că urma să leşin de fericire. La sfârşitul verii, în timp ce urmăream la cinematograful Parcul cu brazi din Arnavutköy, în filmul Domnişoara, aventurile unei fete bogate, răsfăţate şi ale unui şofer care o aducea pe drumul cel bun, braţele noastre s-au atins din nou, lipindu-se unul de altul, dogoarea pielii ei mi-a înfierbântat pielea, iar trupul meu a avut o reacţie cu totul ne aşteptată. Tocmai mă lăsasem purtat o vreme de deliciile ameţitoare ale atingerii pielii ei, fără a lua seama la necuviinţa trupului meu, când s-au aprins brusc luminile şi a început pauza de cinci minute. Mi-am pus puloverul bleumarin în poală, pentru a-mi tăinui ruşinoasa emoţie.

— Să nu luăm nişte suc? m-a întrebat Füsun.

În pauze obişnuia să se ducă să cumpere seminţe şi suc – de cele mai multe ori, cu soţul ei.

— Bine, dar aşteaptă o clipă, am spus eu. Tocmai mă gândeam la ceva.

M-am gândit aşadar, aşa cum făceam în anii de liceu când voiam să-mi disimulez aceeaşi necuviinţă a trupului în faţa colegilor de clasă, la moartea bunicii, apoi, repede, la înmormântările reale şi imaginare din copilăria mea, la momentele când mă certa tata, la propria-mi înmormântare la întunericul care urma să domnească şi la ţărâna care avea să mi se reverse peste ochi când aveam să mă aflu în mormânt. „

Peste o jumătate de minut, când mi s-a părut că eram în stare să mă ridic în picioare, am spus „bine, să mergem".

În timp ce păşeam împreună, am remarcat parcă pentru prima oară cât de înaltă şi de dreaptă era. Cât de plăcut era să merg alături de ea, fără a mă jena de privirile celorlalţi, strecurându-mă printre familii, scaune, copii care se fugăreau… Îmi făcea plăcere să constat că lumea din cinematograf se uita la ea şi eram fericit să-mi imaginez că vedea în noi o pereche – soţ şi soţie. În momentele acelea încântătoare am ajuns fără ezitare la concluzia că nespus de scurta noastră plimbare era demnă de toate suferinţele pe care le-ndurasem, că trăiam unele dintre cele mai fericite, mai privilegiate clipe ale vieţii mele.

În faţa vânzătorului de răcoritoare se adunase, ca de obicei, nu o coadă, ci o gloată alcătuită din adulţi şi copii care cereau cu toţii răcoritoare în acelaşi timp, urlând la unison. Am început să aşteptăm în spatele lor, la rând.

— La ce te gândeai atât de serios adineaori? m-a întrebat Füsun.

— Mi-a plăcut filmul, am spus eu. Mă întrebam de ce urmăresc cu atâta plăcere filmele astea pe care le ignoram şi le luam în râs pe vremuri, de care nu mă sinchiseam deloc. Aveam senzaţia că, dacă m-aş fi putut concentra atunci, aş fi putut răspunde la această întrebare.

— Îţi plac cu adevărat? Sau spui doar aşa, ca să vii cu noi la cinematograf?

— Bineînţeles că nu spun doar aşa. Sunt foarte fericit. În majoritatea filmelor pe care le-am văzut în această vară a existat ceva care m-a impresionat şi care a reprezentat, totodată, o mare mângâiere, nimerită pentru suferinţele mele.

— Viaţa nu e, de fapt, atât de simplă ca filmele astea, a spus Füsun, mâhnită parcă de înclinaţia mea spre fantazare. Eu însă mă distrez! Mă bucur că vii cu noi. Am tăcut o clipă. Mi-aş fi dorit să-i spun „îmi ajunge să stau lângă tine". Oare faptul că braţele noastre stătuseră multă vreme sprijinite unul de altul fusese o simplă coincidenţă? Am simţit cu amărăciune că vorbele tăinuite în inima mea doreau să iasă la lumină, dar că mulţimea care ticsea cinematograful şi lumea în care trăiam nu îngăduiau acest lucru. De la megafoanele atârnate în copaci a răsunat cântecul interpretat de Orhan Gencebay în filmul pe care-l văzuserăm cu două luni în urmă la cinematograful de pe colinele de la Pendik, de unde se zărea un peisaj minunat. Versurile, care începeau cu „erai cândva iubita mea…", şi muzica îmi rătăceau prin faţa ochilor mei sub forma unor imagini care concentrau în ele amintirile întregii veri. În sufletul meu au prins deodată viaţă toate clipele acelea nepereche petrecute în

cârciumile de pe Bosfor, în răstimpul cărora o contemplam admirativ, cu minţile tulburi, pe Füsun, în vecinătatea mării, sub clar de lună.

— Am fost foarte fericit în vara aceasta, am spus eu. Filmele au fost instructive. La drept vorbind, lucrul cel mai important în viaţă nu e averea… Din păcate, suferinţa… chinul… Nu-i aşa?

— Un film despre viaţă şi suferinţă trebuie să fie sincer, a spus frumoasa mea, pe al cărei chip am văzut trecând o umbră.

Unul dintre copiii care se-nghionteau, împroşcându-se unul pe altul cu răcoritoare, a făcut un salt brusc, iar eu am prins-o pe Füsun de talie şi am tras-o spre mine. O stropise cu puţin suc.

— Măgarilor ce sunteţi! a spus un om în vârstă şi l-a altoit pe unul dintre copii peste ceafă. S-a răsucit apoi spre noi, cu o privire care aştepta aprobare, şi a rămas cu ochii la mâna mea, care zăbovea pe mijlocul lui Füsun.

Cât de aproape eram în grădina aceea de cinematograf, nu doar cu trupul, ci şi cu sufletul! Füsun s-a îndepărtat, speriată de privirile mele, s-a amestecat printre copii, s-a întins către sticlele de răcoritoare, aşezate într-un lighean de rufe, şi chiar mi-a frânt inima.

— Să-i luăm un suc şi lui Çetin Efendi, a spus ea, şi a cerut să i se deschidă două sticle cu răcoritoare.

Am plătit şi i-am dus sucul lui Çetin Efendi, care nu obişnuia să stea la filme cu noi, în partea rezervată „familiilor", ci se aşează singur, în partea rezervată bărbaţilor celibatari.

— Sunteţi foarte amabil, Kemal Bey, mi-a spus el, zâmbind.

Când m-am întors, am văzut că un copil se uita cu admiraţie la Füsun, care bea suc din sticlă. Copilul s-a îndreptat spre noi, curajos.

— Tanti, sunteţi artistă?

— Nu.

Trebuie să menţionez că, pe vremea aceea, replica „sunteţi foarte frumoasă" constituia încă o metodă de abordare, astăzi uitată, folosită de afemeiaţi pentru a se apropia de o fată machiată, îngrijită şi cu îmbrăcăminte ceva mai decoltată, care nu provenea însă dintr-o clasă socială prea înaltă. Dar copilul, care avea în jur de zece ani, nu era deloc interesat de acest al doilea sens. A insistat:

— Dar v-am văzut într-un film!

— În care? a întrebat Füsun.

— Eraţi îmbrăcată cu rochia asta în Fluturi de toamnă…

— Ce rol jucam? a întrebat Füsun zâmbind, încântată de scorneala aceea.

Copilul pricepuse însă că se înşelase şi tăcuse.

— Am să-l întreb acum pe soţul meu, pentru că ştie toate filmele.

Cuvintele „soţul meu", felul în care l-a căutat din priviri şi l-a găsit pe Feridun, în mulţimea aşezată pe scaune, faptul că băiatul şi-a dat seama că nu eu eram soţul lui Füsun m-au mâhnit, după cum v-aţi şi dat seama, pesemne.

Cu toate acestea, mi-am înăbuşit amărăciunea şi-am spus, fericit să mă aflu atât de aproape de ea şi să bem răcoritoare împreună:

— Copilul şi-a dat seama, probabil, că filmul nostru va fi turnat în curând şi că tu vei fi vedeta lui…

— Care va să zică, ai să ne dai, în cele din urmă, banii, iar filmul va fi turnat? Nu te supăra, Kemal, dar am cam obosit de amăgirile dumitale. Feridun a ajuns să se jeneze şi nici nu mai aduce vorba despre asta.

— Adevărat? am spus eu, şi am rămas cu gura căscată.

53. Suferinţa şi amărăciunea unei inimi frânte nu sunt de folos nimănui.

Am rămas cu gura pecetluită până la sfârşitul serii. Cum simţământul pe care-l încercam în acele momente este numit, în foarte multe alte limbi, „frângerea inimii", mă gândesc că inima spartă de porţelan pe care o expun aici le va zugrăvi vizitatorilor muzeului suferinţa mea aşa cum se cuvine. Nu-mi mai puteam trăi calvarul dragostei sub forma neliniştii, a deznădejdii, a mâniei, aşa cum se-ntâmplase cu o vară în urmă. Acum, suferinţa îmi pătrunsese-n sânge, îngroşându-l, căci faptul de-a o vedea pe Füsun zilnic sau la două zile îmi diminuase chinul şi, pentru a putea trăi cu această durere nouă, îmi creasem deprinderi noi, iar aceste deprinderi mi se cuibăriseră-n suflet de-a lungul întregii veri, transformându-mă în alt om. Îmi petreceam cea mai mare parte a zilelor nu luptându-mă cu suferinţa, ci înăbuşind-o, disimulând-o ori prefăcându-mă că nici nu exista.

Când s-a mai domolit puţin, suferinţa dragostei a fost înlocuită de altceva – de suferinţa înjosirii. Credeam că şi Füsun avea grijă să nu mă supună caznei şi se ferea de subiecte ori împrejurări primejdioase, care-ar fi putut să-mi rănească mândria. Îmi dădeam însă seama că, după cuvintele grosolane pe care le rostise ultima oară, nu m-aş mai fi putut preface că nu se-ntâmplase nimic.

La început izbutisem să simulez (de parcă aş fi fost surd) că nu rostise niciodată vorbele acelea („Care va să zică, ai să ne dai, în cele din urmă, banii… Am cam obosit…"), pe care mintea mea le repeta neîncetat. Dar cuvântul pe care-l murmurasem eu („Adevărat?") dovedea că-i auzisem vorbele. De aceea, nu mă mai puteam comporta de parcă nu s-ar fi petrecut nimic ofensator. De fapt, îţi puteai da seama imediat, după figura mea posomorâtă, că-mi pierise cheful – că eram, prin urmare, conştient de înjosirea la care fusesem supus. M-am întors la scaunul meu cu sticla de răcoritoare în mână, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic, şi m-am aşezat, iar în timpul acesta îmi răsunau necontenit în minte frazele ei umilitoare. Mă mişcam greu, din pricina durerii. Înjositor nu era atât faptul că-i sesizasem vorbele umilitoare – înjositor era faptul că ea băgase de seamă că eu băgasem de seamă că erau umilitoare şi că acest lucru mă afectase.

M-am forţat din răsputeri să mă gândesc la lucruri banale, ca să mă pot preface că nu se petrecuse nimic. Îmi amintesc că, la fel ca în copilărie şi în adolescenţă, când muream de plictiseală şi mă lăsam purtat de gânduri metafizice, mi-am pus următoarea întrebare: „La ce mă gândesc eu acum? Mă

gândesc la ceea ce gândesc!” După ce mi-am repetat îndelung în minte aceste cuvinte, m-am întors hotărât spre Füsun şi i-am spus „ne-au cerut să ducem înapoi sticlele goale”, apoi i-am luat din mână sticla goală de răcoritoare, m-am ridicat şi am dus-o, împreună cu a mea. Sticla mea de răcoritoare se afla în cealaltă mână. Nu terminasem încă sucul din ea. Nu se uita nimeni la mine, aşa că am turnat sucul din sticla mea în sticla lui Füsun şi le-am dat copiilor care vindeau răcoritoare sticla mea goală. M-am întors apoi la locul meu, având în mână sticla lui Füsun, pe care o expun aici, şi m-am aşezat.

Füsun vorbea cu soţul ei, aşa încât nu băgaseră de seamă ce anume se petrecuse. Eu, la rândul meu, n-am mai băgat de seamă ce s-a petrecut pe ecran până la sfârşitul filmului. Pentru că sticla pe care o atinseseră buzele lui Füsun cu puţin timp în urmă se afla acum în mâinile mele tremurânde. Nu voiam să mă gândesc la altceva, voiam să revin la lumea, la lucrurile mele. Sticla aceasta a fost păstrată ani de zile, cu grijă, la căpătâiul patului din blocul Compasiunea. Aceia dintre vizitatorii muzeului care vor urmări cu atenţie forma sticlei îşi vor aduce aminte că este vorba de sticla sucului Meltem, care fusese lansat pe piaţă în perioada în care începea povestea noastră, dar în ea nu se afla adevărata răcoritoare Meltem, cu al cărei gust se lăuda Zaim. Apăruseră deja imitaţii palide ale acelei prime mărci naţionale de răcoritoare, care era distribuită în jumătate din Turcia. Micii producători pirat, care lucrau clandestin, pe plan local, colectau de la băcănii sticlele goale de Meltem, le umpleau cu răcoritoarea ieftină, vopsită cu coloranţi pe care o produceau în propriile ateliere, după care o trimiteau pe piaţă. Feridun Bey, care văzuse că la întoarcere, în maşină, îmi duceam din când în când sticla la buze şi care era la curent cu răceala survenită între mine şi Füsun, mi-a spus „frate, nu ţi se pare că răcoritoarea asta Meltem e foarte bună?”. I-am explicat că răcoritoarea nu era „veritabilă”. A priceput imediat cum stăteau lucrurile:

— Undeva, pe străzile dosnice din Bakirköy, se află un centru de îmbuteliere clandestin, unde buteliile goale de la Aygaz sunt umplute cu gaz ieftin. Am cumpărat şi noi o dată aşa ceva. Crede-mă, vere Kemal, funcţionează mai bine decât cele originale!

Am dus cu grijă sticla la buze:

— Şi asta are un gust mai bun, am spus eu.

În timp ce maşina înainta, hurducându-se, pe străzi lăturalnice cufundate-n tăcere, pavate cu piatră cubica, luminate de lămpi palide, pe parbriz se legănau alene, ca prin vis, umbrele copacilor şi ale frunzelor. Stăteam pe bancheta din faţă, lângă şoferul Çetin, şi-mi dădeam seama că eram deja afectat de suferinţa inimii mele frânte, aşa încât nu mă-ntorceam deloc să mă uit în spate. Am început să vorbim despre filme, ca de obicei. Çetin Efendi, care participa rareori la asemenea taclale, în drum spre casă, a deschis discuţia, poate şi pentru că nu-i plăcea tăcerea care ne-nvăluia, şi a spus că unele părţi ale filmului nu erau deloc convingătoare. Un şofer din Istanbul nu şi-ar fi mustrat niciodată patroana, aşa cum se-ntâmpla în film, chiar de-ar fi fost s-o facă pe un ton elegant.

— Dar el nu este şofer, este renumitul actor Ayhan Işik, a spus Feridun.

— De acord, domnule, a spus Çetin, de aceea mi-a plăcut şi mie foarte mult. Pentru că are şi-un aspect instructiv… Mi-au plăcut foarte mult filmele din vara asta pentru că, pe lângă faptul că erau distractive, mai ofereau şi câte-o lecţie de viaţă.

Şi eu, şi Füsun tăceam. Durerea-mi era sporită de faptul că Çetin Efendi spusese „vara aceasta". Vorbele lui mă duceau cu gândul la faptul că minunatele nopţi de vară se sfârşiseră, că nu aveam să mă mai uit la filme alături de Füsun, prin felurite grădini de cinematograf, că fericirea de a sta alături de ea, sub oblăduirea stelelor, se isprăvise. Mi-aş fi dorit să vorbesc despre lucruri indiferente, ca să-i ascund lui Füsun durerea care mă mistuia, dar aveam gura pecetluită şi mă simţeam pradă unei supărări care avea să dureze multă vreme.

Nu mai voiam s-o văd pe Füsun. Nu aveam, de altfel, nici o tragere de inimă să mă văd cu o persoană care lega prietenie cu mine în ideea că aveam să finanţez filmul pe care urma să-l turneze soţul ei – pentru parale, cu alte cuvinte. În plus, acum nici măcar nu mai încerca să tăinuiască faptul că ne vedeam pentru bani. Simţeam că m-aş fi putut desprinde de ea cu uşurinţă, pentru că o asemenea femeie nu mă mai atrăgea.

După ce i-am lăsat în noaptea aceea la ei acasă, n-am mai trecut deloc pe la ei ca să stabilim vreo altă întâlnire, la un alt cinematograf de noapte. Vreme de trei zile nu i-am sunat deloc. În răstimpul acesta începusem să manifest un alt gen de supărare – mai întâi, doar cu o parte a minţii, apoi într-un mod din ce în ce mai intens. Această supărare, pe care o numeam „diplomatică", se întemeia nu atât pe suferinţa pricinuită de inima mea frântă, cât pe datorie: unei persoane care se poartă urât cu noi trebuie să-i aplicăm la rândul nostru o pedeapsă, apărându-ne mândria, ca să nu mai facă aşa ceva altă dată. Desigur că „pedeapsa" pe care i-o aplicam eului Füsun consta în faptul că nu-i mai dădeam bani soţului ei, pentru film, şi, în felul acesta, îi năruiam şi ei visul de-a deveni vedetă de cinema. „Să se gândească puţin la ceea ce-o să se întâmple dacă n-o să se mai facă filmul!", îmi spuneam eu… Spre deosebire de faza iniţială, când îmi trăiam supărarea la modul sincer, începând de-a doua zi am început să-mi imaginez în ce fel o făcea pedeapsa mea să sufere pe Füsun. Dar, deşi îmi închipuiam foarte bine că rezultatul imposibilităţii de-a se vedea cu mine era de natură materială, îmi imaginam că era necăjită nu pentru că nu se putea face filmul, ci pentru că nu mă putea vedea pe mine. Poate că nu era vorba de o iluzie, ci de un adevăr.

Plăcerea de a-mi imagina că Füsun se căia de cele petrecute a început, de-a doua zi, să treacă înaintea adevăratei mele supărări. În seara celei de-a doua zile, în timp ce cinam în tăcere cu mama, în casa din Suadiye, am simţit că începuse deja să-mi fie dor de Füsun, că supărarea mea neprefăcută se sfârşise de mult şi mi-am dat seama că n-aş fi putut rămâne supărat decât la gândul că faptul acesta avea s-o necăjească şi avea să reprezinte o pedeapsă pentru ea. Pe când mâncam cu mama şi încercam să mă pun în locul lui

Füsun, începeam să raţionez, la modul foarte realist şi necruţător, în numele ei. Încercam să ghicesc cât de tare m-ar fi făcut să sufăr, dacă aş fi fost o femeie tânără şi frumoasă ca ea, regretul de a-i fi frânt inima producătorului bogat cu o vorbă prostească şi de a-mi fi pierdut, astfel, iluziile de a deveni stea de cinema, tocmai când eram pe cale să joc într-un film pe care urma să-l turneze soţul meu, devenind vedetă. Dar întrebările şi remarcile mamei („De ce-ai lăsat carnea în farfurie fără s-o mănânci? Ieşi undeva diseară? Farmecul verii s-a dus, dacă vrei, ne-ntoarcem mâine în Nişantaşi, înainte de sfârşitul lunii – al câtelea pahar a fost acela?") mă împiedicau însă să mă pun în locul lui Füsun.

În timp ce mă străduiam să desluşesc, cu mintea înceţoşată de băutură, ce anume gândea Füsun, am descoperit un alt lucru: de fapt, supărarea mea fusese o supărare „diplomatică", ce urmărea răzbunarea, chiar din clipa în care auzisem vorbele acelea urâte („Care va să zică, ai să ne dai, în cele din urmă, banii…"). Voiam să mă răzbun pe Füsun pentru ceea ce-mi făcuseră, dar pentru că mă temeam şi mă ruşinam de dorinţa mea, izbutisem să mă determin să cred că „nu mai voiam s-o văd". Pretextul acesta era mai onorabil şi-mi oferea prilejul de a mă absolvi de vină în timp ce mă răzbunam. Supărarea mea sinceră nu era, de fapt, sinceră şi veritabilă, iar eu îmi exageram deziluzia pentru a conferi dorinţei mele de răzbunare o profunzime de o anumită inocenţă. Când am realizat acest lucru, am decis s-o iert pe Füsun şi să mă văd cu ea; iar când am decis să mă văd cu ea, am început să gândesc totul într-un mod mai pozitiv. Dar pentru a mă duce din nou pe la ei trebuia să cuget mult şi să mă conving s-o fac.

După cină am ieşit pe Bulevardul Bagdadului pe care, cu zece ani în urmă, când eram tânăr, obişnuiam să-l străbat cu prietenii de la un capăt la altul, „făcând rondul", şi, în timp ce păşeam pe trotuarele largi, am încercat din răsputeri să mă pun în locul lui Füsun, pentru a pricepe exact ce semnificaţie ar fi avut pentru ea renunţarea la pedeapsa pe care i-o aplicasem. Curând după aceea, în mintea mea s-a produs o străfulgerare: o femeie tânără, deşteaptă, frumoasă ca ea, care ştia foarte bine ce voia, ar fi putut găsi, cu puţin efort, un alt producător de film care să-l susţină pe soţul ei. Mi-am simţit inima săgetată de o durere arzătoare, pricinuită de gelozie şi remuşcare. A doua zi după-amiază l-am trimis pe Çetin în Beşiktaş, ca să afle ce filme rulau pe la cinematografele cu grădină, şi, decizând că exista „un film important, pe care trebuia neapărat să-l vedem", le-am dat telefon. Când am auzit, la receptorul telefonului din biroul meu de la Satsat, soneria telefonului din casa lui Füsun, inima a început să-mi bată mai tare şi mi-am dat seama că, indiferent cine-ar fi fost să ridice receptorul, mi-ar fi fost cu neputinţă să vorbesc pe un ton firesc.

Această afectare îşi făcuse apariţia pentru că eram prins între supărarea interiorizată, pe care încă o mai păstram într-un cotlon al sufletului, şi supărarea „diplomatică", la care mă simţeam dator să recurg atâta vreme cât Füsun nu-şi cerea scuze. Mi-am petrecut, prin urmare, ultimele seri de vară prin grădinile altor cinematografe, alături de Füsun şi soţul ei, făcând pe supăratul, fără a mă amuza şi fără a vorbi prea mult cu ei. Bineînţeles că

mutra mea posomorâtă o molipsise şi pe Füsun. Eram furios pe ea pentru că mă obliga să mă prefac supărat chiar când nu-mi venea şi, de data aceasta, era vorba de o supărare sinceră, care dura. După o vreme, această a doua personalitate, pe care o adoptam de la sine când mă aflam alături de ea, a început să devină adevărata mea personalitate. Pe vremea aceea am intuit, pesemne, pentru prima oară că, pentru majoritatea oamenilor, viaţa nu este o fericire care se cere a fi trăită cu sinceritate, ci o continuă prefăcătorie, care se desfăşoară pe spaţii mici şi care se alcătuieşte din constrângeri şi pedepse, ca şi din minciuni care se cuvin a fi crezute.

Toate filmele turceşti la care ne duceam noi sugerau însă că ieşirea din „lumea aceea mincinoasă" era posibilă prin „realism". Acum nu mai credeam însă în filmele pe care le vedeam prin grădinile cinematografelor, din ce în ce mai pustii, şi nu mă mai puteam abandona acelui univers sentimental. La sfârşitul verii, cinematograful Steaua din Beşiktaş era atât de gol încât, pentru că ar fi putut părea ciudat să mă înghesui în Füsun, am lăsat un scaun liber între noi, iar supărarea mea mimată s-a preschimbat, odată cu vântul răcoros, într-o remuşcare rece ca gheaţă, care-mi înfrigura sufletul. La Cinematograful Clubul din Feriköy, unde ne-am dus la patru zile după aceea, ne-am dat seama cu bucurie, la vederea unor băieţi bosumflaţi, gătiţi de sărbătoare, şi a unor bătrâne îmbrobodite, că acolo tocmai se desfăşura o ceremonie de circumcizie cu acrobaţi, jongleri şi dansatoare, pusă la cale de primărie în beneficiul copiilor sărmani. N-am dat însă curs invitaţiei simpaticului primar cu mustaţa tunsă perie, care ne intuise plăcerea, pentru simplul motiv că eu şi Füsun nu ne-am putut elibera de pretinsa noastră supărare. Faptul că ea răspundea supărării mele printr-o supărare la fel de prefăcută, dar că o făcea, totodată, în aşa fel încât să nu bage de seamă soţul ei mă scotea din minţi.

Am reuşit să nu-i mai caut vreme de şase zile. Mă ofensa şi faptul că nici măcar soţul ei nu-mi dădea telefon, ca să nu mai vorbesc de Füsun. Dacă n-avea să se facă filmul, ce pretext aş mai fi putut găsi ca să-i caut? Realizam şi acceptam acum adevărul de nesuportat că, dacă voiam să-i mai văd, trebuia să le dau bani, ei şi soţului ei.

În cele din urmă, la începutul lui octombrie, ne-am dus la cinematograful-grădină Majestik din Pangalti. Era cald, iar cinematograful era departe de a fi gol. Poate că, în vară, nutream speranţa că acea ultimă seară avea să fie frumoasă şi că supărarea noastră avea să ia sfârşit. Înainte de a ne aşeza însă pe scaune, s-a petrecut ceva: m-am întâlnit cu Cemile Hanim, mama unuia dintre prietenii mei din copilărie. Cemile Hanim fusese, în acelaşi timp, şi partenera de dame a mamei şi părea să fi sărăcit la bătrâneţe. Ne-am aruncat nişte priviri care spuneau „ce cauţi tu aici?", asemenea bogătaşilor scăpătaţi, care se simt ruşinaţi şi vinovaţi de propria ruină.

— Eram curioasă să văd unde locuieşte doamna Mükerrem, de aceea am venit, a spus Cemile Hanim, cu aerul că-mi făcea o confesiune.

N-am înţeles mare lucru. M-am gândit că într-unul dintre conacele acelea vechi aflate în valea care se zărea din grădina cinematografului locuia o

persoană interesantă pe nume Mükerrem Hanim, aşa încât m-am aşezat lângă Cemile Hanim, ca să privim împreună casa cu pricina. Füsun şi soţul ei s-au aşezat la şase-şapte rânduri în faţa noastră. Când a început filmul, mi-am dat seama că locuinţa doamnei Mükerrem era chiar casa din film. Era vorba despre vestita vilă a unei familii din Erenköy, care descindea dintr-un paşă; în copilărie, obişnuiam să trec cu bicicleta prin faţa ei. Pentru că sărăciseră, proprietarii clădirii vechi de lemn îşi închiriau casa, ca platou de filmare, pentru peliculele de la Yeşilçam, aşa cum făceau şi descendenţii altor paşale de pe vremuri, care se numărau printre cunoştinţele mamei. Cemile Hanim nu intenţiona să urmărească filmul Suferinţă din dragoste şi să plângă la el, ci să vadă încăperile decorate cu intarsii ale conacului paşei de pe vremuri, care, în film, devenise casa unor parveniţi bogaţi şi haini. Ar fi trebuit să mă ridic de lângă Cemile Hanlm şi să mă aşez lângă Füsun. Nu făceam însă acest lucru, căci eram stăpânit de o ciudată ruşine.

Nu-mi doream însă nicidecum să ştiu cărui fapt i se datora aceasta, asemenea unui tânăr care nu vrea să stea, la cinematograf, lângă părinţi, ci separat.

Acest sentiment de ruşine, a cărui cauză n-am dorit s-o aflu nici după ani de zile, se îngemăna cu supărarea pe care o încercam deja. La sfârşitul filmului, m-am apropiat de Füsun şi de soţul ei, cărora Cemile Hamm le-a aruncat o privire scrutătoare. Füsun era mai bosumflată ca oricând, iar mie, la rândul meu, nu-mi mai rămânea altceva de făcut decât să fac pe supăratul. La întoarcere, în tăcerea insuportabilă care domnea în maşină, m-am imaginat făcând o glumă absurdă şi apoi râzând de ea în hohote, nebuneşte, după care m-am închipuit beat, spre a mă putea desprinde de rolul de persoană supărată pe care mă simţeam obligat să-l joc, dar n-am izbutit să-mi duc prea departe fanteziile.

Nu le-am telefonat vreme de cinci zile. M-am abţinut s-o fac, imaginându-mi îndelung, cu plăcere, că Füsun avea mari păreri de rău şi că era pe cale să mă implore să revin. În reveriile mele, răspundeam vorbelor pline de remuşcare şi rugăminţilor stăruitoare pe care mi le adresa afirmând că totul se petrecuse din vina ei şi eram atât de sincer convins de aceste greşeli, pe care le-nşiram rând pe rând, încât mă cuprindea mânia aceea specifică celor ce sunt adeseori nedreptăţiţi.

Zilele care se scurgeau fără a o vedea mi se păreau din ce în ce mai greu de suportat. Începusem, treptat, să percep din nou în suflet culoarea întunecată şi consistenţa sumbră a calvarului profund, sfâşietor pe care fusesem nevoit să-l îndur de-a lungul unui an şi jumătate. Posibilitatea de-a comite vreo greşeală şi de-a fi din nou condamnat la a nu o mai vedea deloc mi se părea nespus de terifiantă. Pentru acest simplu motiv, trebuia să-mi ascund supărarea. Iar faptul acesta îmi transforma supărarea într-un sentiment interiorizat, care nu mă rodea decât pe mine, într-o pedeapsă pe care nu mi-o aplicam decât mie însumi. Supărarea şi inima mea frântă nu erau de folos nimănui. Într-o noapte în care cugetam în felul acesta, păşind singur pe sub

frunzele de toamnă care cădeau în Nişantaşi, mi-am dat seama că cea mai fericită şi, din această cauză, cea mai plină de nădejde soluţie era s-o văd pe Füsun de trei-patru ori pe săptămână (de cel puţin două ori). Doar astfel aş fi putut reveni la viaţa mea obişnuită, fără a stârni prea mult chinul sfâşietor pe care mi-l pricinuia dragostea mea nefericită. Ştiam acum că suferinţa de a nu o mai putea vedea pe Füsun, fie din cauza vreunei pedepse aplicate de ea mie, fie din cauza vreunei pedepse pe care i-aş fi aplicat-o eu ei, de supărare, mi-ar fi făcut viaţa insuportabil de grea. Dacă nu doream să mai trăiesc niciodată ceea ce trăisem cu un an în urmă, trebuia să-i duc, de fapt, şi cerceii cu perle ai tatei, pe care i-i promisesem în scrisoarea trimisă prin Ceyda.

A doua zi, când am ieşit în Beyoglu pentru masa de prânz, aveam în buzunar cerceii cu perle, puşi în cutia pe care mi-o dăduse tata. Ziua de marţi, 12 octombrie 1976, era, la Istanbul, o zi însorită, plăcută, strălucitoare, ca o moştenire a verii. Vitrinele pline de culoare erau scăldate-n lumină. În timp ce luam prânzul la Haci Salih, eram onest cu mine însumi: nu-mi puteam ascunde faptul că, „dacă mi-ar fi dat prin minte" acest lucru, aş fi putut veni în Çukurcuma, spre a mă vedea cu tanti Nesibe preţ de o jumătate de oră. Çukurcuma se afla la şase-şapte minute de mers pe jos de masa de restaurant la care mă aflam. Aruncasem o privire la Seraiul când trecusem pe acolo şi văzusem că la 13.45 începea o nouă reprezentaţie. Dacă m-aş fi dus la cinematograf, aş fi uitat de toate, stând în întunericul răcoros, cu miros de mucegai şi umezeală dinăuntru, şi, cel puţin pentru o vreme, aş fi putut pătrunde într-o altă lume, relaxându-mă. Dar la ora 13.40 achitasem deja nota de plată, mă ridicasem şi coboram panta din Çukurcuma. Purtam în stomac masa de prânz, în ceafă soarele, în minte dragostea, în suflet neliniştea, iar în inimă – un junghi dureros.

A coborât să-mi deschidă tanti Nesibe.

— Nu, nu urc, tanti Nesibe, am spus eu.

Am scos din buzunar cutia în care se găseau cerceii cu perle:

— Aceştia sunt ai lui Füsun... Un dar de la tata, pentru ea... Mi-am spus să-i las, în trecere pe aici.

— Să-ţi fac repede o cafea, Kemal, căci am să-ţi povestesc ceva înainte să vină Füsun.

O spusese cu un aer atât de misterios, încât am urcat imediat în urma ei, fără a mai face nazuri. Casa era strălucitoare, iar canarul Lămâie cânta, fericit nevoie mare, în colivia lui, scăldată în lumina soarelui. Am văzut că ustensilele de croitorie ale mătuşii Nesibe, foarfecele şi bucăţile de material erau întinse prin tot salonul.

— Nu mă mai duc acum prin case să fac croitorie, dar clientele mele au insistat foarte mult, aşa că trebuie să terminăm o rochie de seară. Mă ajută şi Füsun, care o să vină curând.

În timp ce mă servea cu cafea, a intrat imediat în subiect:

— Se pare că la mijloc se află tot soiul de supărări fără rost, de inimi frânte, şi înţeleg asta, a spus ea. Kemal Bey, fata mea a suferit foarte mult, i-au

fost rănite rău de tot sentimentele, aşa că o să ai răbdare cu toanele ei, o s-o ierţi şi o să vă împăcaţi…

— Desigur, desigur, am spus eu, cu un aer atotştiutor.

— Dumneata ştii mai bine decât mine cum s-ar putea face acest lucru… Împacă-te cu ea, fă ce vrea, numai să iasă mai repede de pe calea greşită pe care-a apucat-o.

I-am aruncat o privire întrebătoare, referitoare la calea greşită pe care o apucase Füsun, şi am înălţat din sprâncene.

— A suferit nespus, a plâns foarte mult înainte de logodna dumitale, în ziua logodnei, ba chiar după logodnă, a plâns luni de zile, a spus ea. Nu mai mânca, nu mai bea, nu mai mergea, nu mai făcea nimic. Iar băiatul ăsta venea zi de zi şi-o alina.

— Feridun?

— Da, dar nu-ţi face griji, nu ştie de dumneata.

Mi-a spus că fata ei nu mai ştia ce făcea de durere, de amărăciune, că Tarik Bey fusese cel care venise cu ideea de-a o căsători şi că, în cele din urmă, Füsun acceptase să se mărite cu „băiatul ăsta". Feridun o cunoştea pe Füsun de la paisprezece ani. Pe vremea aceea era foarte îndrăgostit de ea, dar Füsun nu-l încurajase deloc, ba chiar îl chinuise ani de zile cu indiferenţa ei. Acum nu mai era aşa de îndrăgostit de Füsun. (A ridicat uşor din sprâncene şi a zâmbit, de parcă ar fi spus „asta e o veste bună pentru tine".) Feridun nici nu stătea acasă seara, era cu gândul doar la cinema şi la prietenii lui cineaşti. De parcă n-ar fi renunţat la căminul studenţesc din Kadirga pentru a se-nsura cu Füsun, ci pentru a fi mai aproape de cafenelele din Beyoglu, unde se-ntâlneau oamenii de film! Bineînţeles că li se-nfierbântase amândurora sângele, aşa cum li se-ntâmplă tinerilor sănătoşi căsătoriţi cu „peţitoare", dar nu trebuia să iau prea în serios asemenea lucruri. Se gândiseră că, după toate cele petrecute, lui Füsun avea să-i prindă bine măritişul, şi nu regretau…

M-a lăsat să simt fără echivoc, prin privirile pe care mi le arunca şi care erau menite, într-o oarecare măsură, să mă şi pedepsească, că prin „cele petrecute" nu se referea atât la dragostea lui Füsun faţă de mine ori la faptul că examenul ei de admitere la facultate decursese prost, cât la faptul că fata ei se culcase cu mine înainte de căsătorie. Füsun ar fi ieşit basma curată doar dacă s-ar fi măritat, iar eu eram responsabil de situaţia creată!

— Şi ea ştie, aşa cum ştim cu toţii, că Feridun nu e-n stare de nimic, că n-o să-i poată oferi o viaţă bună. Dar e bărbatul ei! a spus tanti Nesibe. Vrea s-o facă vedetă de film, e un băiat cinstit şi plin de bune intenţii! Dacă o iubeşti pe fata mea, ai să-i susţii. Ne-am gândit că e mai bine s-o măritǎm cu Feridun, nu cu vreun bătrân cu avere care s-o dispreţuiască zicând că are reputaţie proastă. O s-o introducă printre oamenii de film. Protejeaz-o şi dumneata, Kemal.

— Desigur, tanti Nesibe.

Mi-a spus că, dacă ar fi aflat că mi-a destăinuit secretele lor de familie, Füsun ne-ar fi „pedepsit amarnic" pe amândoi (a zâmbit vag).

— Bineînţeles că Füsun a fost tare afectată de faptul că ai stricat logodna cu Sibel Hanim şi că te-ai necăjit atât de mult din pricina ei, Kemal. Băiatul ăsta care face filme are o inimă de aur, dar Füsun o să priceapă curând ce nepriceput e, şi o să-l lase... Desigur că dacă dumneata ai să-i fii mereu alături, dacă ai să-i arăţi că eşti de încredere...

— Ceea ce-mi doresc eu este ca, prin hotărârea mea, să lecuiesc inima pe care-am frânt-o, tanti Nesibe. Vă rog să mă ajutaţi să recâştig dragostea lui Füsun, am spus eu, apoi am scos din buzunar cutia cu cercei a tatei şi i-am dat-o. Aceştia sunt ai ei.

— Mulţumesc, a spus ea, şi a luat cutia.

— Tanti Nesibe... Când am venit aici în prima seară i-am adus şi cercelul desperecheat... Se pare însă că n-a ajuns în posesia lui... Ştiţi ceva de asta?

— Nu ştiu nimic. Cât despre darul pentru ea, dă-i-l dumneata, dacă vrei.

— Nu, nu... De fapt, cercelul acela nu era un dar, era al ei.

— Care cercel? a spus tanti Nesibe.

Văzând că ezitam, a spus:

— Măcar de s-ar rezolva totul cu o pereche de cercei!

Când s-a îmbolnăvit Füsun, a venit pe la noi şi Feridun. A luat-o de braţ pe copila mea, care nu mai avea putere nici să meargă de supărare, şi a dus-o chiar în Beyoglu, la cinematograf. A trecut pe la noi seară de seară, înainte de a se duce pe la cafenele şi pe la prietenii lui cineaşti, a stat la masă, s-a uitat la televizor cu noi, s-a ocupat de Füsun...

— Eu pot să fac cu mult mai mult decât atât, tanti Nesibe.

— Să dea Domnul, Kemal Bey! Te aşteptăm să treci pe la noi serile. Transmite-i salutări şi mamei dumitale, dar n-o necăji!

Când a aruncat o privire spre uşă, sugerându-mi că trebuia să plec înainte de a mă surprinde Füsun acolo, m-am pus imediat în mişcare, împăcat, şi, în timp ce mă-ndreptam dinspre povârnişul Çukurcuma spre Beyoglu, mi-am dat seama, satisfăcut, că mi se ştersese cu totul supărarea.

54. Timpul.

Acum exact şapte ani şi zece luni, m-am dus la cină în Çukurcuma, s-o văd pe Füsun. Între prima mea vizită acolo, care s-a petrecut sâmbătă, 23 octombrie 1976, la unsprezece zile după ce tanti Nesibe îmi spusese „te aşteptăm să treci pe la noi serile", şi ultima cină, la care am participat Füsun, eu şi tanti Nesibe şi care a avut loc duminică, 26 august 1984, s-au scurs 2864 de zile. Potrivit însemnărilor mele, în cele 409 săptămâni, a căror poveste urmează s-o deapăn mai departe, m-am dus la ei la cină de 1593 de ori. Aceasta înseamnă că-i vizitam, în medie, de patru ori pe săptămână, dar nu trebuie să se creadă că procedam astfel în mod constant.

În unele perioade îi vizitam zilnic, pe când în alte perioade mă simţeam supărat, ofensat din cine ştie ce motiv ori socoteam că aş fi putut s-o uit pe Füsun, aşa încât treceam mai rar pe la ei. Se poate spune însă că nici o tranşă de timp petrecută fără Füsun (fără s-o văd pe Füsun, vreau să spun) n-a depăşit vreodată zece zile şi că în cei peste şapte ani de care vorbesc i-am vizitat

sistematic pe cei din familia ei (vreau să-i menţionez cu numele de familie, Keskin), căci la capătul a zece zile suferinţa mea atingea pragul grav, insuportabil la care ajunsese în toamna anului 1975. Ei, la rândul lor, mă aşteptau la masă cu regularitate, ba chiar ghiceau întotdeauna întocmai seara în care urma să mă abat pe la ei. În scurtă vreme, ne obişnuiserăm, într-un fel sau altul – ei, cu vizitele mele la vremea cinei, eu, cu faptul că mă aşteptau.

Familia Keskin nu obişnuia să mă invite la cină, pentru că locul meu la masă mă aştepta în permanenţă, gata pregătit. Conştiinţa acestui fapt îmi provoca, seară de seară, lungi dialoguri interioare, privitoare la oportunitatea de a-i vizita sau nu. Uneori mă-ntrebam „oare dacă mă duc iar, am să-i deranjez prea tare?"; dacă nu mă duceam, eram tulburat la gândul că, dincolo de suferinţa de-a nu o vedea în seara aceea pe Füsun, comiteam o „impoliteţe", sau că absenţa mea putea fi răstălmăcită.

La primele mele vizite în Çukurcuma eram preocupat de aceste incertitudini, de eforturile de a mă deprinde cu locuinţa, de a o privi pe Füsun în ochi, de a mă adapta la atmosfera care domnea în casă. Îmi doream să-i spun lui Füsun, din priviri, „iată, am venit, sunt aici". Acesta a fost sentimentul dominant la prima vizită. În primele câteva minute mă felicităm pentru că izbutisem, în cele din urmă, să-mi înfrâng sentimentele de nelinişte şi ruşine şi mă dusesem acolo. De ce mă frământam atât de tare dacă eram atât de fericit să mă aflu alături de Füsun? Iată că şi ea mă privea, zâmbindu-mi cu drăgălăşenie, de parcă totul ar fi fost în firea lucrurilor, de parcă ar fi fost nespus de satisfăcută că venisem.

Din păcate, la primele vizite am rămas arareori singuri. Cu toate acestea, de fiecare dată când prindeam prilejul, îi şopteam ceva de genul „mi-a fost foarte dor de tine!" sau „aş zice că mi-a fost foarte dor de tine!", iar ea îmi răspundea din priviri, arătând că vorbele mele îi făceau plăcere. Condiţiile nu ne permiteau să ne apropiem mai mult unul de altul.

Aş dori să le pot explica puţin cititorilor care se miră de faptul că m-am dus vreme de opt ani în vizite de seară la familia lui Füsun (nu pot deloc s-o numesc Keskin), ca şi de faptul că vorbesc cu atâta degajare despre un lung interval de timp, despre mii de zile, că timpul este înşelător şi că există, pe de o parte, timpul nostru şi, pe de altă parte, timpul „oficial" – cel pe care-l împărtăşim cu ceilalţi. Este important să fac acest lucru, atât pentru a dobândi respectul cititorilor, care văd în mine un ins ciudat, obsedat, înspăimântător, de vreme ce am bătut drumul până la ei vreme de opt ani, în numele dragostei mele pentru Füsun, cât şi pentru a-i ajuta să priceapă cum arăta viaţa în casa aceea.

Să încep cu ceasul mare de perete, cu pendulă şi capac cu geam, aşezat într-o cutie de lemn elegantă, de producţie germană. Sarcina acestui ceas care, în locuinţa familiei lui Füsun, se afla chiar lângă uşă, nu era de-a măsura timpul, ci de-a determina familia, în întregul ei, să perceapă continuitatea casei şi a vieţii şi de a-i aduce aminte de lumea „oficială" de afară. Cum, în ultimii ani, televiziunea îşi asumase datoria indicării timpului într-un mod cu mult

mai amuzant chiar decât radioul, ceasul îşi pierduse însemnătatea, aşa cum se-ntâmpla şi cu celelalte sute de mii de ceasuri din oraş.

Ceasurile mari de perete cu pendulă, mai arătoase, mai bine potrivite şi mai impunătoare decât ceasul despre care vorbesc eu, fuseseră mai întâi la modă la sfârşitul secolului al XIX-lea, în conacele paşalelor occidentalizate şi ale non-musulmanilor bogaţi din Istanbul, pentru ca, la începutul secolului al XX-lea şi în primii ani ai Republicii, să se răspândească cu repeziciune în casele clasei de mijloc, ca urmare a eforturilor depuse de aceasta în direcţia occidentalizării şi a imitării Occidentului. Când eram eu copil, în casa noastră şi în casele foarte multor cunoscuţi de-ai noştri se găsea, fie pe vreun perete al vestibulului ori al holului de la intrare, fie pe vreun perete al coridorului, câte un ceas de perete asemănător sau chiar unul mai impozant, lucrat în lemn, dar, de fapt, lumea se uita foarte rar la el; ceasurile de felul acesta erau pe punctul de a fi date uitării. Aceasta pentru că, în anii 1950, „toată lumea", până şi copiii, avea câte un ceas de mână, iar în case se găsea mereu câte un radio, veşnic deschis. Până în perioada în care ecranele televizoarelor aveau să modifice zgomotele interioare ale caselor şi obiceiurile legate de masă, băut ori socializare, adică până pe la jumătatea anilor 1970, când începe povestea noastră, aceste ceasuri de perete continuau să ticăie prin case din obişnuinţă, chiar dacă oamenii nu se mai uitau decât rareori la ele. Ticăitul şi gongul ceasului din casa noastră, care indica orele şi jumătăţile de oră, nu deranjau pe nimeni, pentru că nu se auzeau din dormitoare şi din salon. De aceea, nimănui nu i-a dat prin minte, ani de zile, să oprească pendula, iar cei din casă s-au cocoţat ani de zile pe un scaun, ca s-o întoarcă! În unele nopţi, când beam foarte mult, din dragoste pentru Füsun, mă trezeam din somn, nefericit, şi, în timp ce treceam din camera mea în salon, ca să-mi aprind o ţigară, eram fericit să aud, pe coridor, gongul care anunţa începutul unei alte ore.

Încă din prima lună băgasem de seamă că, în casa familiei lui Füsun, ceasul acela mare ba mergea, ba nu mergea, dar mă obişnuisem repede cu această situaţie. Se întâmpla ca la câte-o oră înaintată din noapte, în timp ce ne uitam cu toţii la vreun film turcesc sau la vreo cântăreaţă cochetă care îngâna, languros, cântece vechi, sau în timp ce ne cufundam în visare urmărind vreun film istoric, cu lei şi gladiatori, a cărui acţiune se petrecea la Roma şi din care, de fapt, nu pricepeam prea mare lucru, pentru că ne apucaserăm să ne uităm la el, vorbind şi râzând între noi, abia de pe la jumătate, pe ecran să se-aştearnă o clipă, o tăcere magică, iar gongul ceasului atârnat chiar lângă uşă să bată pe neaşteptate, când ne gândeam mai puţin la el. Unul dintre noi, de cele mai multe ori tanti Nesibe, uneori şi Füsun, se răsucea spre ceas şi-i arunca o privire plină de-nţeles, iar Tarik Bey întreba „oare cine l-o fi întors iar?".

Uneori, ceasul era întors, pentru ca alteori să fie uitat. Chiar şi atunci când era întors şi funcţiona în mod regulat, gongul lui putea rămâne cufundat în tăcere luni de zile – uneori nu bătea decât o dată, marcând jumătăţile de oră, alteori se alătura tăcerii din casă şi rămânea mut cu săptămânile. Simţeam

atunci, înfiorat, ce înspăimântător devenea totul când nu era nimeni acasă. Indiferent dacă ticăia sau indica doar sferturile de oră prin bătaia gongului, nimeni nu se uita la ceas ca să-şi dea seama ce oră era, dar potrivirea lui sau punerea în mişcare a pendulei prin simpla atingere cu mâna provoca adeseori certuri.

— Ei, lasă-l să ticăie, nu face rău la nimeni! îi spunea uneori Tarik Bey soţiei sale. Ne aduce aminte că o casă e o casă.

Cred că eu, Füsun, Feridun, ba chiar şi musafirii care se arătau din când în când eram de acord cu această idee. Din acest punct de vedere, rostul ceasului de perete nu era să-ţi aducă aminte de timp, adică să te determine să cugeţi, din vreme-n vreme, că lucrurile se schimbau, ci dimpotrivă, să te determine să simţi şi să fii convins că nu se schimba nimic.

În primele luni nici măcar nu-mi puteam imagina că nu se schimbă nimic, că urma să petrec opt ani de zile stând la masă, uitându-mă la televizor şi tăifăsuind cu locatarii casei din Çukurcuma. La primele vizite, fiecare vorbă rostită de Füsun, fiecare schimbare apărută pe chipul ei, mişcările ei prin casă – totul mi se părea nou şi deosebit şi nu socoteam important ticăitul ceasului. Important era să stau la aceeaşi masă cu ea, s-o văd, să fiu fericit, să rămân ţintuit locului când năluca mea se desprindea de mine şi-o sărută.

Ceasul, care ticăia mereu la fel, ne insufla tihnă, făcându-ne să simţim, chiar dacă nu-i remarcam ticăitul clipă de clipă, că noi, cei care stăteam la masă şi mâncam, nu ne schimbaserăm, rămâneam mereu aceiaşi, întocmai ca masa şi casa. Această funcţie a ceasului, care ne făcea să uităm de trecerea timpului, precum şi cealaltă funcţie a lui, care ne aducea aminte de prezent şi de relaţia noastră cu ceilalţi, aveau să constituie, de-a lungul celor opt ani, şi motivul „războiului rece" care izbucnea din vreme-n vreme între Tarik Bey şi tanti Nesibe:

— Cine l-a mai întors şi pe ăsta, ca să ne sară somnul în toiul nopţii! spunea tanti Nesibe, băgând de seamă, într-un moment de tăcere, că ceasul începuse din nou să ticăie.

— Dacă nu ticăie, parcă lipseşte ceva din casă, parcă vine un gol…, a spus Tarik Bey într-o seară vântoasă de decembrie din 1979, după care a adăugat: Şi în cealaltă casă bătea gongul.

— Aaa, tot nu te-ai obişnuit cu Çukurcuma, Tarik Bey? l-a întrebat tanti Nesibe, cu un zâmbet mai afectuos decât o presupuneau aceste vorbe (obişnuia să-i spună uneori soţului ei „Tarik Bey").

Înţepăturile, cuvintele muşcătoare, replicile repezi schimbate de cei doi soţi, care aveau să continue ani de zile, se înteţeau odată cu ticăitul ceasului de pe perete, pe care-l remarcam când ne aşteptam mai puţin, sau când începeau să se audă bătăile gongului.

— Aş zice că iar l-ai întors, ca să fac şi eu noapte albă, Tarik Bey! spunea tanti Nesibe. Füsun, draga mea, ia opreşte-l, te rog!

Dacă pendula era oprită cu degetul la jumătatea cursei, ceasul se oprea şi el, oricât de întors ar fi fost, dar Füsun se uita mai întâi, zâmbind, spre tatăl

ei, iar Tarik Bey îi arunca uneori o privire care însemna „bine, opreşte-l!”, însă alteori se încăpăţâna:

— Eu nu l-am atins! Ceasul s-a pornit de capul lui, aşa că lasă-l să se oprească tot de capul lui! spunea el.

Văzând că unii dintre vecini sau dintre puţinii copii care veneau în vizită pe acolo erau impresionaţi de vorbele acestea misterioase, Tarik Bey şi tanti Nesibe începeau să se ciorovăiască, folosind vorbe cu două înţelesuri:

— Au venit aghiuţele şi ne-au pus iar ceasul în funcţiune! spunea tanti Nesibe.

— Nu puneţi mâna pe el, că damblagiţi! spunea Tarik Bey încruntând din sprâncene, cu un aer ameninţător.

— Înăuntru sunt djinni!

— N-am avea nimic cu ticăitul djinnilor, numai să nu ne scoată din minţi în puterea nopţii, de parcă-ar fi un clopot de biserică mânuit de-un clopotar beat.

— N-o să te scoată, n-o să te scoată – de fapt, te odihneşti mai bine dacă uiţi de timp! spunea Tarik Bey.

Folosea, în cazul acesta, cuvântul „timp” în sensul de „lume modernă”, de „epocă în care trăim”. „Timpul” acesta era ceva care se schimba necontenit, iar noi căutam să ne ţinem departe de această schimbare, prin ticăitul permanent al ceasului de perete.

Instrumentul esenţial la care recurgeau cei din familia Keskin pentru a afla timpul, în viaţa de zi cu zi, era televizorul care, la fel ca radioul din casa noastră în anii 1950-1960, era mereu deschis. Pe vremea aceea, în timpul programelor de la radio, oricare-ar fi fost ele – o emisiune muzicală, o dezbatere, o lecţie de matematică -, se auzea câte un „tit” uşor la fiecare oră şi jumătate de oră, pentru cei care voiau să ştie cât era ceasul. La televizor, la care ne uitam seara, nu se simţea nevoia unui asemenea indiciu, pentru că, de fapt, oamenii obişnuiau să se-ntrebe cât era ceasul pentru a afla ce program era la televizor.

O dată pe zi, Füsun se uita la ceasul ei de mână, expus aici, iar Tarik Bey la unul dintre numeroasele ceasuri de buzunar pe care l-am văzut folosindu-le pe parcursul celor opt ani, cu intenţia de a le potrivi sau de a mai verifica o dată dacă erau bine potrivite. Potrivirea ceasurilor se realiza în fiecare seară la ora şapte, după un ceas uriaş care-şi făcea apariţia pe ecran, cu un minut înainte de ştiri, la TRT36, pe atunci singurul canal de televiziune din ţară. Îmi făcea o deosebită plăcere s-o privesc pe Füsun în timp ce-şi potrivea ceasul, cu ochii la ceasul uriaş care se ivea pe ecran când ne aşezam la masă, încruntând din sprâncene, împungându-şi uşor obrajii cu limba şi imitându-şi tatăl cu seriozitate, ca un copil. Füsun îmi remarcase această plăcere încă de la primele vizite. Ştia că o contemplam cu drag şi mă privea zâmbind chiar în acel răstimp.

— L-ai potrivit exact? o întrebam eu.

— Da, exact! îmi răspundea ea, cu un zâmbet şi mai cald.

Aşa cum aveam să-mi dau seama treptat în cei opt ani, mă duceam seară de seară la familia Keskin nu numai ca s-o văd pe Füsun, ci şi pentru a trăi o vreme în lumea în care trăia şi a cărei atmosferă o respira ea. Principala caracteristică a acelei lumi era „atemporalitatea" ei. La asta se referea Tarik Bey când îi spunea soţiei sale „uită de timp".

Aş dori ca, în vreme ce privesc obiectele vechi, ceasurile deşteptătoare stricate, ruginite, care nu mai funcţionează de mult, ori ceasurile de mână ale familiei Keskin, curioşii care ne vizitează muzeul să remarce tocmai ciudăţenia „atemporală" sau timpul special pe care-l alcătuiau toate aceste lucruri, luate împreună. Timpul acesta aparte constituie tocmai spiritul a ceea ce am respirat eu ani de zile în casa lui Füsun.

În afara acestui timp aparte, mai exista şi „timpul" exterior, de care eram înştiinţaţi prin radio, televiziune ori chemări la rugăciune, iar aflarea orei însemna, după cum simţeam eu, reglementarea relaţiei noastre cu lumea exterioară.

Mi se părea că, la fel ca tatăl ei, funcţionarul ieşit la pensie, Füsun nu-şi potrivea ceasul la secundă pentru că ar fi dus o viaţă care să solicite un ceas precis ori pentru că ar fi fost obligată să ajungă la diverse treburi ori întâlniri, ci pentru că se conforma, respectuoasă, unui semnal special primit de la Ankara, de la stat. Modul în care priveam ceasul ce se ivea pe ecran semăna cu modul în care priveam drapelul care apărea pe acelaşi ecran la închiderea programului de televiziune, când se cânta Marşul Independenţei37: tocmai când ne pregăteam să cinăm sau, în cel de-al doilea caz, să închidem televizorul, fiind pe cale să ne încheiem seara, ajungeam să percepem, din ungherul în care ne aflam, existenţa a milioane de familii care făceau acelaşi lucru ca noi, puterea gloatei numite naţiune, a forţei numite stat şi, totodată, să ne pricepem propria micime. Simţeam, uitându-ne la orele naţionale („ora oficială a ţării", se auzea din când în când la câte un radio), la drapele şi la programele privitoare la Atatürk, că viaţa dezordonată, lipsită de reguli pe care o duceam noi în casă se situa în afara tonului oficial al statului.

În Fizica lui, Aristotel face diferenţa între clipele care se scurg rând pe rând, numite „prezent", şi Timp. Clipele care se scurg rând pe rând sunt indivizibile, indisociabile, întocmai ca atomii lui Aristotel. Cât despre Timp, acesta este linia care uneşte clipele indivizibile. Oricât de mult ne-am strădui, nimeni, cu excepţia neghiobilor şi a amnezicilor, n-ar putea să uite cu totul Timpul, linia care uneşte clipele, în ciuda sfatului lui Tarik Bey, care ne cerea s-o „uităm". Nu poţi decât să încerci să fii fericit şi să uiţi de Timp, aşa cum facem cu toţii. I-aş ruga pe cititorii care strâmbă din buze în faţa învăţămintelor pe care le-am tras din dragostea faţă de Füsun, dar şi în faţa acestor observaţii, bazate pe ceea ce am trăit vreme de opt ani în casa din Çukurcuma, să nu confunde uitarea noţiunii de Timp cu uitarea orei sau a datei din calendar. Orele şi calendarele n-au fost plăsmuite pentru a ne aduce aminte de Timpul uitat, ci pentru a ne organiza relaţia cu ceilalţi şi pentru a organiza, de fapt, întreaga societate, şi aşa şi sunt folosite. Când privim, seară de seară, ceasul

alb-negru care apare pe ecran înaintea ştirilor, ne aducem aminte de alte familii, de alţi oameni, de întâlnirile noastre cu ei şi de ceasul care orânduieşte acest lucru, nicidecum de Timp. Füsun zâmbea fericită când se uita la ceasul de la televizor, dar nu pentru că-şi amintea de Timp, ci pentru că ştia că ceasul ei de mână funcţiona la secundă, sau pentru că şi-l potrivise „exact" şi, poate, pentru că mă ştia urmărind-o cu dragoste.

Viaţa pe care am dus-o m-a învăţat că amintirea Timpului, adică a liniei care uneşte clipele pe care Aristotel le numea „prezent", este, pentru cei mai mulţi dintre noi, dureroasă.

Încercarea de a ne închipui linia care uneşte clipele sau care reuneşte lucrurile ce poartă în ele clipele, aşa cum se-ntâmplă în muzeul nostru, ne întristează atât pentru că percepem cu amărăciune, pe măsură ce înaintăm în vârstă, atât concluzia inevitabilă a liniei, căci ea ne aduce aminte de moarte, cât şi faptul că linia, în sine, nu are prea mult sens – aşa cum simţim de cele mai multe ori. Or, clipele pe care le numim „prezent" ne pot dărui uneori o fericire suficientă pentru un secol, aşa cum se-ntâmpla cu vreun surâs al lui Füsun, în zilele când începusem să mă duc la cină în Çukurcuma. Pricepusem de la bun început că mă duceam în casa familiei Keskin pentru a dobândi o fericire care să-mi ajungă pentru tot restul vieţii şi subtilizam de acolo, spre a păstra acele clipe fericite, tot soiul de mărunţişuri atinse de mâna lui Füsun.

În cel de-al doilea an dintre cei opt de care vorbeam, am rămas într-o seară la ei până la ore târzii din noapte, iar Tarik Bey mi-a povestit, după încheierea programului de la televizor, amintiri din vremea tinereţii şi a profesoratului la liceul din Kars. Amintirile din acei ani nefericiţi, marcaţi de salariul meschin de profesor, de singurătate şi de lupta cu numeroase necazuri, erau percepute de Tarik Bey ca plăcute, şi aceasta nu pentru că, aşa cum crede foarte multă lume, pe măsură ce trec anii, până şi amintirile neplăcute ne par a fi plăcute, ci pentru că nu dorea să-şi amintească şi să-mi povestească decât clipele (acum punctele) bune din acea perioadă proastă (o linie de demarcaţie proastă: Timpul). După ce mi-a atras atenţia asupra acestei dualităţi, şi-a adus aminte şi mi-a arătat, din cine ştie ce motiv, ceasul lui Est-Vest – un ceas cu dublu cadran, unul cu cifre „arabe", celălalt cu cifre „latine" -, cumpărat de la Kars.

Să vă dau şi un exemplu personal: de îndată ce zăresc ceasul acesta delicat, marca Buren, pe care a-nceput să-l poarte Füsun în luna aprilie a anului 1982, văd aievea în faţa ochilor cum i l-am dăruit la cea de-a douăzeci şi cincea aniversare a zilei ei de naştere, cum m-a sărutat pe obraji la un moment dat, când nu ne vedeau părinţii ei (soţul Feridun nu era acasă), în dosul uşii deschise de la bucătărie, după ce-l scosesem din cutia care, astăzi, s-a pierdut, cum le-a arătat, fericită, ceasul mamei şi tatălui ei, în timp ce stăteam cu toţii la masă, şi cum mi-au mulţumit aceştia, care vedeau în mine un membru ciudat al familiei, rând pe rând. Pentru mine, fericirea înseamnă să pot retrăi o astfel de clipă fericită. Dacă învăţăm să ne gândim la viaţa noastră nu ca la o linie, asemenea Timpului lui Aristotel, ci ca la un şir distinct de asemenea clipe

intense, veghea de opt ani la masa iubitei mele nu mai apare ca o obsesie, ci ca un şir de 1593 de seri fericite petrecute la masă cu familia ei. Astăzi îmi amintesc de fiecare dintre serile în care m-am dus să cinez în casa din Çukurcuma – chiar şi de cele mai dificile, mai pline de disperare şi mai umilitoare – ca de o mare fericire.

55. Veniţi din nou mâine, să şedem iar împreună.

Mă duceam la casa lui Füsun, seara, cu Chevroletul tatei, condus de Çetin Efendi. Am avut grijă, de-a lungul celor opt ani, să nu încalc această regulă, exceptând unele situaţii conjuncturale, precum blocarea circulaţiei, inundaţiile, bolile şi vacanţele lui Çetin Efendi ori defecţiunile maşinii. După primele câteva luni, Çetin Efendi îşi făcuse prieteni prin cafenelele şi ceainăriile din împrejurimi. Nu parca maşina chiar în faţa casei, ci prin asemenea locuri, cu nume precum Cafeneaua Marea Neagră sau Ceainăria Seara, după care rămânea acolo şi se uita la programul de televiziune pe care-l urmăream eu în casa familiei lui Füsun, ori citea ziarele, tăifăsuia, juca table sau se uita la cei care jucau konken, un joc de cărţi. După primele câteva luni, locuitorii cartierului aflaseră cine eram, şi unul, şi altul şi, dacă Çetin Efendi nu exagera în timp ce-mi povestea, văzuseră în mine, cel care-şi vizita neîncetat rudele îndepărtate şi sărmane, mânat de sentimente amicale, o persoană devotată şi modestă, sfârşind prin a mă plăcea.

Desigur că, în cei opt ani, şi-au făcut apariţia şi persoane care susţineau că aveam intenţii obscure, necinstite. Era vorba de bârfe care nu puteau fi luate în serios, precum că urma să cumpăr ieftin casele vechi, dărăpănate din cartier şi să ridic blocuri pe amplasamentul lor, că eram în căutare de muncitori de nimic, numai buni să lucreze ieftin în fabricile mele, că dezertasem din armată sau că eram fiul nelegitim al lui Tarik Bey (adică fratele lui Füsun). Cât despre majoritatea raţională a cartierului, aceasta aflase, din informaţiile mai mult sau mai puţin adevărate pe care le răspândise grijulie, în dreapta şi-n stânga, tanti Nesibe, că eram rudă de departe cu Füsun şi că discutam cu soţul ei „cineast” despre un film care urma să facă din ea mare vedetă. Am înţeles din ceea ce mi-a spus Çetin de-a lungul anilor că poziţia mea era socotită rezonabilă şi că sentimentele pe care le nutrea cartierul Çukurcuma la adresa mea erau pozitive, chiar dacă nu eram îndrăgit în mod deosebit. De fapt, la doi ani de la debutul vizitelor mele începusem să fiu socotit ca făcând pe jumătate parte din cartier.

Populaţia acestuia din urmă era diversă: docheri din Galata, proprietari de mici magazine şi restaurante situate pe străzile dosnice din Beyoglu, chelneri, familii de ţigani care se mutaseră acolo din Tophane, familii de kurzi din Tunceli, de confesiune Alevi38, copii şi nepoţi sărăciţi ai unor familii de greci, italieni ori levantini care deţinuseră cândva slujbe de mici funcţionari în Beyoglu sau pe Bulevardul Băncilor, câteva familii greceşti care, întocmai ca cei dinainte, nu apucaseră încă să părăsească Istanbulul, persoane care lucrau la depozite ori cuptoare de pâine, şoferi de taxi, poştaşi, băcani şi studenţi nevoiaşi… Aceşti oameni nu erau animaţi de un sentiment comunitar puternic,

aşa cum se-ntâmpla cu locuitorii cartierelor musulmane tradiţionale, precum Fatih, Vefa sau Kocamustafa paşa. Îmi dădeam însă seama, după atitudinea lor protectoare, binevoitoare faţă de mine, după interesul manifestat de tineri faţă de maşinile particulare, scumpe, care treceau pe stradă şi după rapiditatea cu care se răspândeau vorbele de clacă ori ştirile, că în cartier exista o anumită solidaritate, o anumită comuniune sau, cel puţin, un anumit dinamism intern.

Casa familiei lui Füsun (a familiei Keskin) se afla pe colţ, la intersecţia bulevardului Çukurcuma (pentru populaţia cartierului, „povârniş") cu strada Dalgiç, care era foarte îngustă. Aşa cum se va deduce şi de pe hartă, de aici se putea ajunge în zece minute, urmând drumurile în pantă, întortocheate şi abrupte, pe bulevardul Istiklal din Beyoglu.

Când ne-ndreptăm spre casă în unele seri, Çetin vira agale pe străzile dosnice, ieşind în Beyoglu, iar eu contemplam, de pe bancheta din spate a maşinii, interioarele caselor, magazinele, oamenii de pe străzi. Pe uliţele acelea pavate cu piatră cubică, împânzite de case de lemn în paragină, lăsate într-o rână de parcă stăteau să se prăbuşească pe trotuare, de clădiri pustii, abandonate de ultimii supravieţuitori ai grecilor, emigraţi în Grecia, de hornuri scoase pe ferestre de kurzii sărmani instalaţi ilegal în ele, noaptea dobândea un aspect înspăimântător. Micile localuri de distracţie întunecate din apropiere de Beyoglu, cârciumile, cluburile de noapte care-şi spuneau „cazinouri cu băutură", bufetele, băcăniile în care se vindeau sandviciuri, gheretele de Pronosport, tutungeriile la care puteai găsi droguri, ţigări americane de contrabandă sau Whisky, ba chiar şi chioşcurile cu discuri şi casete erau deschise până la ore târzii şi, în ciuda aspectului lor întristător, mi se păreau animate, pline de viaţă. Desigur, nu simţeam acest lucru decât când plecam împăcat de la Füsun. În foarte multe nopţi plecam din casa familiei Keskin cu gândul că n-aveam să mai revin acolo niciodată, că trebuia să fie ultima oară când făceam acest lucru, aşa încât zăceam, vlăguit de nefericire, pe bancheta din spate a maşinii conduse de Çetin. Asemenea nopţi surveneau mai cu seamă în primii ani.

Çetin mă lua seara din Nişantaşi în jurul orei şapte; eram prinşi puţin în trafic în Harbiye, Taksim şi Siraselviler, coteam pe străzile lăturalnice din Cihangir şi Füruzaga, iar apoi coboram prin faţa clădirii istorice a hamamului din Çukurcuma. Pe drum opream maşina în faţa câte unui magazin şi cumpăram ceva de mâncare la pachet sau un buchet cu flori. Obişnuiam să-i duc lui Füsun, nu de fiecare dată, ci, în medie, o dată la două vizite, câte un mic dar: o lamă de gumă de mestecat – în glumă -, sau o broşă, sau vreo altă podoaba cu fluturi, descoperită în Bazarul Acoperit sau în Beyoglu.

În unele seri, când circulaţia era blocată, se-ntâmpla să cotim la dreapta în Tophane, trecând prin Dolmabahçe, şi n-o luăm pe bulevardul Bogazkesen. Ori de cât ori viram pe strada familiei Keskin, în răstimpul celor opt ani, inima prindea să-mi bată năvalnic, la fel ca în anii de şcoală primară când pătrundeam dimineaţa pe strada cu şcoala, şi încercam un sentiment de tulburare, care şovăia între fericire şi nelinişte.

Tarik Bey cumpărase casa din Çukurcuma împrumutând bani de la bancă, pentru că se săturase să ducă grija chiriei pentru apartamentul din Nişantaşi. Intrarea în apartamentul familiei Keskin se afla la etajul al doilea. În cei opt ani, prin micul apartament de la parter, care era proprietatea lor, s-au perindat felurite familii de chiriaşi, care n-au fost implicate niciodată în povestea noastră şi care ba apăreau, ba dispăreau, ca nişte năluci. Intrarea în acest mic apartament, care avea să devină mai târziu parte integrantă din Muzeul inocenţei, se afla pe o latură a clădirii, pe strada Dalgiç, aşa încât nu prea mă petreceam cu cei care locuiau acolo. Auzisem că Füsun era prietenă, într-o vreme, cu o fată pe nume Ayla, care locuia la parter cu mama ei văduvă şi al cărei logodnic îşi satisfăcea stagiul militar, că se duceau împreună la cinematograf, în Beyoglu, dar Füsun nu obişnuia să-mi vorbească despre prietenii ei din cartier.

În primele luni, când sunam la sonerie, aflată la uşa care dădea spre povârnişul Çukurcuma, îmi deschidea întotdeauna tanti Nesibe. Pentru a face acest lucru trebuia să coboare o scară, venind de la etaj. În alte împrejurări însă, era trimisă întotdeauna să deschidă Füsun, chiar dacă suna cineva la uşă seara. Până şi acest detaliu mă făcuse să simt, încă din prima zi, că toată lumea ştia de ce mă duceam acolo. Uneori îmi dădeam seama şi de faptul că Feridun, soţul lui Füsun, nu ştia, într-adevăr, nimic de noi. Cât despre Tarik Bey, acesta mă făcea, de fapt, rareori să încerc vreun sentiment de disconfort, căci trăia într-o cu totul altă lume.

Tanti Nesibe, despre care simţeam că era întotdeauna la curent cu toate, avea mereu grijă să spună câte ceva pentru a rupe tăcerea stranie care se aşternea după ce-mi deschidea uşa. De cele mai multe ori, aceste fraze de început erau legate de ştirile de la televizor: „ai auzit că a fost deturnat un avion?", „tocmai arată accidentul de autobuz, aşa cum s-a-ntâmplat el…", ori „ne uităm la vizita în Egipt a prim-ministrului". Dacă veneam înainte de începerea ştirilor, tanti Nesibe avea la-ndemână o frază pe care o repeta de fiecare dată cu aceeaşi convingere: „vai, ai venit chiar la ţanc, acum încep ştirile!" Alteori spunea ceva de genul „avem crochete cu brânză şi carne, din acelea care-ţi plac dumitale", sau „azi dimineaţă am făcut cu Füsun nişte sărmăluţe în foi de viţă, sunt foarte bune, au să-ţi placă grozav". Dacă socoteam că era vorba de o frază rostită pentru a disimula ciudăţenia situaţiei în care ne găseam, tăceam ruşinat. De cele mai multe ori îi dădeam un răspuns de genul „adevărat?" sau „vai, s-ar zice că am venit tocmai la timp!", după care urcam la etaj, intram în apartament şi, când o vedeam pe Füsun, repetam, cu emoţie făţişă, aceleaşi cuvinte, pentru a masca fericirea şi ruşinea care mă-ncercau în clipa aceea.

— Aoleu, să văd şi eu accidentul de avion! am spus o dată.

— Accidentul de avion a fost ieri, vere Kemal, a răspuns Füsun.

Iarna puteam spune, în timp ce-mi scoteam paltonul, „off, ce vreme rece!" sau „avem ciorbă de linte, e foarte bine". Cum, din luna februarie 1977, a fost instalat sus un „automat" care deschidea uşa de la stradă, trebuia să rostesc

fraza introductivă când intram în apartament, după ce urcam scările, ceea ce era mai greu. Când tanti Nesibe, care era întotdeauna mai delicată şi mai afectuoasă decât părea, simţea, după ce rosteam această frază preliminară, că nu mă puteam conecta la viaţa obişnuită, de zi cu zi, a casei, îmi sărea imediat în ajutor şi spunea ceva de genul „vai, Kemal Bey, aşează-te repede, să nu ţi se răcească plăcinta!", sau „omul ăsta i-a secerat pe toţi cei din cafenea cu automatul şi o mai şi spune, fără pic de ruşine!".

Încruntam din sprâncene şi mă aşezam imediat la masă. Pachetele cu daruri pe care li le duceam mă ajutau să depăşesc momentele de stânjeneală care se instalau la intrarea în apartament. În primii ani era vorba de alimente precum baclavaua cu fistic, care-i plăcea lui Füsun, plăcinta cu brânză sau carne cumpărată de la Latif, renumitul plăcintar din Nişantaşi, ori icrele de lacherdă. Îi dădeam pachetul lui tanti Nesibe, fără a face prea mare caz de el, dar spunându-i ceva pe această temă. „Ah, dar de ce v-aţi deranjat?!", spunea tanti Nesibe. Atunci îi dădeam lui Füsun, fără a lăsa impresia că era vorba de ceva important, cadoul pe care i-l adusesem, sau i-l lăsam în vreun ungher, ca să-l vadă, când ni se petreceau privirile, şi, în aceeaşi clipă, îi plasam un răspuns lui tanti Nesibe – „mirosea minunat a plăcintă când am trecut prin faţa prăvăliei, aşa că n-am putut să-i rezist!" -, după care mai adăugam două-trei fraze despre plăcintărie. În vremea aceasta mă aşezam repede la locul meu, străduindu-mă să par invizibil, asemenea unui elev care-a întârziat la ore, şi mă simţeam foarte bine. La un timp după ce mă aşezam la masă, privirile mele se întâlneau cu cele ale lui Füsun. Acestea erau clipe nespus de faste.

Momentul în care ni se petreceau pentru prima oară privirile, nu după ce intram în casă, ci după ce ne aşezam la masă, era, pentru mine, un moment nespus de fericit şi, totodată, special, în care-mi dădeam seama imediat cum urma să decurgă seara pe care o aveam înainte. Dacă zăream în ochii lui Füsun – chiar încruntată fiind – o expresie radioasă, de relaxare, şi seara se desfăşura în acelaşi fel. Dacă era nefericită şi indispusă, dacă nu râdea, nu râdeam nici eu prea mult, iar în primele luni nici măcar nu încercam s-o fac să râdă – nu făceam altceva decât să stau acolo, fără a-mi face prea mult simţită prezenţa.

Locul meu la masă se afla între Tarik Bey şi Füsun, pe latura lungă a mesei, orientată spre televizor, în faţa mătuşii Nesibe. Când era acasă, Feridun stătea lângă mine, iar când lipsea, puteam fi flancat de vreunul dintre rarii musafiri care veneau pe acolo. La începutul mesei, tanti Nesibe stătea cu spatele la televizor, ca să fie aproape de bucătărie; pe la mijlocul acesteia, când nu mai avea atât de multă treabă la bucătărie, se ridica, se aşeza în stânga mea, între mine şi Füsun, şi, astfel, se putea uita la televizor nestingherită. Am stat aici vreme de opt ani, cot lângă cot cu tanti Nesibe. După ce tanti Nesibe se muta lângă mine, cealaltă latură lungă a mesei rămânea neocupată. Uneori, când revenea acasă seara, Feridun se aşeza pe locul acela gol. În cazul acesta, Füsun trecea şi ea lângă soţul ei, iar tanti Nesibe se aşeza pe scaunul lui Füsun. Îmi era greu să mă uit atunci la televizor, dar, de fapt, la asemenea ore emisia se sfârşea, iar aparatul era închis.

Dacă se mai afla ceva la foc, pe aragaz în timpul unui program de televiziune important şi era nevoită să facă naveta la bucătărie, tanti Nesibe lăsa această sarcină în seama lui Füsun, iar Füsun se interpunea mereu între mine şi aparat, ducându-se şi revenind de la bucătăria aflată chiar lângă cameră, cu farfurii şi cratiţe în mâini. În vreme ce părinţii ei erau cufundaţi în film, în concursul de cultură generală, în buletinul meteorologic, în vreo cuvântare vehementă a unui general autohton care tocmai dăduse o lovitură de stat, în Campionatul Balcanic de Lupte, în Festivalul Masticului de la Manisa ori în ceremoniile prilejuite de cea de-a şaizecea aniversare a izbăvirii Akşehirului de sub ocupaţia inamică, eu urmăream cu desfătare mişcările frumoasei mele, care păşea când spre stânga, când spre dreapta, dar nu aşa cum o făceau părinţii ei – ca pe ceva care să se interpună între mine şi adevăratul obiect al interesului meu -, ci cu sentimentul că adevăratul obiect de interes era chiar ea.

În cele 1593 de seri cât m-am dus la locuinţa familiei Keskin, mi-am petrecut cea mai parte a timpului pe latura lungă a mesei, cu ochii la televizor. Nu pot să spun însă cu aceeaşi uşurinţă cu care-am spus de câte ori m-am dus acolo cât am zăbovit în casă de fiecare dată, şi aceasta pentru că încercam mereu să mă conving că ora la care reveneam acasă era, de fapt, cu mult mai puţin înaintată decât la ora la care plecasem, de fapt, de la ei, căci subiectul acesta îmi provoca ruşine. Desigur că ceea ce ne aducea aminte de scurgerea timpului era ora la care se-ncheia programul de la televizor. La ceremonia de închidere a programului TRT-ului, care era urmărită în toate cafenelele şi sălile de jocuri din Turcia, nişte soldaţi ce mărşăluiau regulamentar înălţau drapelul pe catarg şi luau poziţie de drepţi, timp în care din fundal răsuna Marşul Independenţei. Dacă ne gândim că fiecare vizită începea în jurul orei şapte şi că reveneam acasă în jurul orei douăsprezece, când se termina emisiunea la televizor şi era ridicat drapelul pe catarg, rezultă că în fiecare seară rămâneam acolo cinci ore, dar, în realitate, stăteam chiar mai mult.

La patru ani de la debutul vizitelor mele, în septembrie 1980, a avut loc o nouă lovitură de stat militară, a fost proclamată legea marţială şi a fost instituită interdicţia de circulaţie pe timp de noapte. Din pricina interdicţiei, care intra în vigoare la ora zece seara, am fost nevoit, vreme îndelungată, să plec de la familia Keskin la zece fără un sfert, fără a mă fi putut sătura îndeajuns de vederea lui Füsun. La întoarcere, în vreme ce înaintam cu viteză, în maşina condusă de Çetin Efendi, pe străzile întunecoase, care se goleau cu repeziciune în minutele de dinaintea instituirii restricţiei de circulaţie, sufeream că nu izbutisem s-o văd destul pe Füsun în seara aceea. Ori de câte ori citesc astăzi prin ziare că militarii nu sunt satisfăcuţi de situaţia în care se află ţara şi că ar putea avea loc o nouă lovitură de stat militară, îmi vin prima dată în minte, ca formă de manifestare a răului reprezentat de puciuri, întoarcerile mele precipitate acasă, fără a-mi fi putut astâmpăra dorul de Füsun.

Desigur că relaţia mea cu familia Keskin a trecut, de-a lungul anilor, prin tot soiul de faze; sensul taifasurilor, al aşteptărilor, al tăcerilor, a ceea ce

făceam împreună pare să se fi schimbat necontenit în mintea noastră. Singurul lucru care rămânea statornic, din punctul meu de vedere, era motivul pentru care mă duceam acolo: mă duceam, desigur, ca s-o văd pe Füsun. Presupuneam că şi lor – şi lui Füsun – le făcea plăcere acest lucru. Cum Füsun şi familia ei nu puteau recunoaşte deschis că veneam acolo pentru a o vedea pe ea, invocam un alt pretext, acceptat de toată lumea: mă duceam acolo, în casa lui Füsun, în „ospeţie". Dar pentru că nici cuvântul acesta ambiguu nu suna convingător, preferam instinctiv un altul, de natură să ne creeze mai puţin disconfort: mă duceam de patru ori pe săptămână în casa familiei Keskin ca să „stau".

Tanti Nesibe, mai cu seamă, obişnuia să folosească adeseori cuvântul „a sta" într-un sens foarte larg răspândit, pe care cititorii mei turci îl cunosc foarte bine, dar pe care vizitatorii străini ai muzeului n-ar avea cum să-l priceapă imediat – un sens nereţinut de dicţionare, care semnifica ceva de genul „a veni în vizită", „a se abate în trecere", „a-şi petrece timpul împreună". Seara, când plecam, tanti Nesibe îmi spunea politicoasă:

— Kemal Bey, vino din nou mâine, ca să stăm iar împreună.

Cuvintele acestea nu însemnau că, în serile cu pricina, nu făceam altceva decât să stăm la masă. Ne uitam la televizor, uneori tăceam îndelung, alteori ne aşterneam pe taifasuri nespus de agreabile şi, desigur, mâncam şi beam rachiu. În primii ani, tanti Nesibe aducea vorba, chiar dacă rareori, şi de aceste îndeletniciri când voia să-mi spună că mă aşteptau seara: „Kemal Bey, mâine te aşteptăm din nou, o să mâncăm dovlecei din aceia umpluţi care-ţi plac dumitale", sau „mâine o să ne uităm la televizor la concursul de patinaj, se dă în direct". Când rostea aceste lucruri, eu îi aruncam o privire lui Füsun, căci îmi doream să văd pe chipul ei o expresie aprobatoare, un zâmbet. Dacă tanti Nesibe spunea „veniţi, o să stăm", iar Füsun aproba, mă gândeam că vorbele nu ne amăgeau, că ceea ce făceam noi, de fapt, era să ne aflăm în acelaşi loc, da, „să stăm împreună". Pentru că făcea aluzie, în modul cel mai simplu cu putinţă, la dorinţa mea de a mă afla în acelaşi loc cu Füsun – principalul motiv al venirii mele acolo -, cuvântul „a sta" era cât se poate de potrivit. Nu mă gândeam niciodată, asemenea unora dintre intelectuali, care şi-au făcut o îndeletnicire din denigrarea oamenilor simpli, că, prin intermediul acestor cuvinte, milioanele de persoane care „stăteau împreună" seară de seară în Turcia evidenţiau faptul că, la drept vorbind, nu făceau nimic, ba dimpotrivă, cugetam că pentru oamenii aceia ataşaţi unii de alţii prin sentimente de dragoste, de prietenie, ba chiar prin instincte profunde, a căror semnificaţie exactă nu o cunoşteau, „statul împreună" constituia o nevoie în sine.

Expun, în acest punct al muzeului nostru, macheta celui de-al doilea etaj al clădirii din Çukurcuma în care locuia familia lui Füsun – primul etaj al casei lor -, în semn de introducere şi de preţuire faţă de cele petrecute, faţă de acei opt ani în care le-am fost alături. La etajul de sus se aflau camera lui tanti Nesibe şi a lui Tarik Bey şi camera lui Füsun şi a soţului ei, iar între ele se găsea o baie.

Dacă se va uita la machetă cu băgare de seamă, vizitatorul muzeului va observa imediat unde era amplasat locul meu, pe latura lungă a mesei la care mâncam. Curioşilor care nu pot să viziteze muzeul am să li-l descriu eu: televizorul se afla în faţa mea, uşor în stânga, iar bucătăria – tot în faţa mea, dar în dreapta. În spatele meu se afla un bufet ticsit cu tot soiul de obiecte; iar când mă legănam uneori pe picioarele din spate ale scaunului, mă izbeam de el. Atunci, paharele de cristal, zaharniţele de argint şi porţelan, serviciile de lichior, ceştile de cafea, care nu erau folosite niciodată, mica vază împodobită cu lujeri şi flori în spirală, care se regăsea în bufetul oricărei case burgheze din Istanbul, ceasul vechi, o brichetă care nu mai funcţiona şi celelalte fleacuri vibrau o clipă, la unison cu raftul de sticlă al bufetului.

La fel ca toată lumea de la masă, am stat ani de zile cu ochii aţintiţi la televizor, seara, dar atunci când îmi răsuceam uşor privirile spre stânga o puteam vedea pe Füsun în voie, fără a fi deloc nevoie să întorc capul spre ea ori să-l mişc în vreun fel. Faptul acesta îmi dădea posibilitatea de-a o contempla îndelung, rotindu-mi doar ochii în timp ce mă uitam la televizor, fără a fi remarcat de nimeni. Am făcut multă vreme acest lucru, aşa încât pot să spun că m-am specializat în domeniu.

Îmi făcea mare plăcere să urmăresc expresia care se ivea pe chipul lui Füsun în momentele sentimentale, fierbinţi ale vreunui film pe care-l urmăream împreună sau la începutul câte unei ştiri care ne tulbura pe toţi; în zilele şi lunile care urmau, îmi aduceam aminte de scena cu pricina – cea mai emoţionantă a filmului sau emisiunii – şi de expresia aşternută atunci pe chipul ei. Uneori, vedeam aievea în faţa ochilor expresia apărută atunci pe chipul ei (aceasta însemna că-mi era dor de ea şi că trebuia să mă duc la cină), şi abia apoi îmi venea în minte scena patetică de pe ecran. Clipele cele mai intense, cele mai înduioşătoare şi mai stranii ale filmelor pe care le-am urmărit la televizor timp de opt ani, stând la masă, au sfârşit prin a mi se-ntipări în memorie odată cu aspectul chipului ei în asemenea momente. În cei opt ani învăţasem atât de bine semnificaţia privirii lui Füsun, ajunsesem să ştiu atât de bine care grimasă corespundea căror sentimente transmise de film, încât puteam să deduc ce anume se petrecea chiar dacă nu urmăream emisiunea cu atenţie, doar iscodindu-i chipul din profil, cu coada ochiului. Alteori îmi dădeam seama, după privirile ei, că la televizorul la care nu mă uitam atunci atent, pentru că eram prea băut, prea obosit sau ne certaserăm din nou, se întâmpla ceva demn de luat în seamă.

Pe masă, lângă scaunul pe care urma să se-aşeze mai apoi tanti Nesibe, se afla o veioză al cărei abajur stătea întotdeauna strâmb, iar alături de aceasta, o canapea în formă de L. În unele seri, când oboseam peste măsură de atâta mâncat, băut şi râs, tanti Nesibe ne spunea „haideţi să mai stăm puţin şi pe canapea”, sau „am să vă servesc cafeaua când o să vă ridicaţi de la masă”, iar atunci eu mă aşezam în capătul dinspre bufet al canapelei, tanti Nesibe se aşeza în celălalt capăt, iar Tarik Bey se cufunda într-unul dintre cele două fotolii aflate lângă bovindou – cel aşezat cu faţa spre povârniş. Pentru a putea

vedea bine ecranul din noile locuri în care ne aflam, trebuia să schimbăm unghiul televizorului, iar sarcina aceasta îi revenea lui Füsun, care nu-şi schimba locul de la marginea mesei. Uneori, după ce ajusta unghiul aparatului, Füsun se aşeza în celălalt capăt al canapelei, lângă mama ei, aşa încât cele două, mamă şi fiică, se uitau la televizor rezemate una de cealaltă. Câteodată, în timp ce se uita la televizor, tanti Nesibe o mângâia pe fiica ei pe păr şi pe spate; eu încercam o plăcere aparte remarcând, cu coada ochiului, minunata legătură afectivă dintre mamă şi fiică, întocmai ca Lămâie, care ne urmărea cu interes din cuşca lui.

La ore înaintate din noapte, când mă cufundam temeinic în pernele de pe canapeaua în formă de L, se-ntâmpla să mi se facă somn, poate şi sub înrâurirea rachiului băut cu Tarik Bey; urmăream cu un ochi programul de la televizor şi aveam, parcă, sentimentul că-mi contemplam adâncurile sufletului cu celălalt ochi; îmi doream să mă ridic, mânios, şi să plec, ruşinat de ciudăţenia locului în care mă târâse viaţa. Sentimentul acesta mă copleşea în nopţile rele, întunecate, în care eram nemulţumit de privirile pe care mi le arunca Füsun, în care-mi zâmbea prea puţin, în care nu-mi dădea nici un fel de speranţe, în care se purta cu răceală când o atingeam întâmplător, din greşeală, cu mâna, cu braţul ori cu trupul.

În asemenea momente, mă ridicam de la locul meu şi, întredeschizând uşor draperia aflată la fereastra din mijloc sau la fereastra din dreapta a bovindoului, contemplam povârnişul Çukurcuma. În zilele cu umezeală, cu ploaie, lumina lămpii de pe stradă se răsfrângea asupra pietrelor de pavaj. Uneori mă arătăm interesat de canarul Lămâie, care îmbătrânea treptat în cuşca sa din bovindou. Tarik Bey şi tanti Nesibe îmi spuneau, referindu-se la el, fără a-şi desprinde ochii de la televizor, ceva de genul „şi-a mâncat grăunţele?", „oare să-i schimbăm apa?" sau „astăzi pare să fie posomorât".

La primul etaj se mai afla o cameră, care dădea într-un mic balcon. Încăperea aceea era folosită mai ales în timpul zilei – acolo făcea croitorie tanti Nesibe şi tot acolo îşi citea ziarele şi Tarik Bey, când era acasă. Îmi aduc aminte că, după primele şase luni, când mă asalta neliniştea, la masă, şi simţeam nevoia să mă plimb de colo-colo prin încăpere, intram adeseori în acea cameră, mai cu seamă când era aprinsă lumina, şi-mi făcea plăcere să stau acolo, înconjurat de maşina de cusut, de felurite ustensile de croitorie, de ziare şi reviste vechi, de dulapuri deschise şi de o mulţime de fleacuri, dar şi să-mi strecor în buzunar, în doi timpi şi trei mişcări, vreun lucru menit să-mi astâmpere, pentru o vreme, dorul de Füsun.

Privind pe fereastra balconului către care dădea acea cameră, vedeam atât încăperea în care obişnuiam noi să mâncăm, reflectată în geam, cât şi interioarele caselor sărmane înşirate de-a lungul uliţei care se afla în spatele clădirii. Într-una dintre aceste case, o contemplasem de câteva ori îndelung pe o femeie rotofeie, îmbrăcată într-o cămaşă de noapte din lână care, seară de seară, înainte de a se culca, deschidea o cutie cu medicamente, lua din ea o pastilă şi citea cu atenţie hârtia care se afla în cutie. Am înţeles din spusele lui

Füsun, care mi s-a alăturat într-o seară, că femeia cu pricina era soţia răposatului Rahmi Efendi, cel a cărui mână fusese înlocuită cu o proteză.

Füsun mi-a spus atunci în şoaptă că venise în camera din spate pentru că se-ntreba ce făceam eu acolo. Am stat o vreme unul lângă altul în faţa ferestrei, pe întuneric, şi am contemplat priveliştea. Am să vă povestesc lucrurile în amănunt pentru că, pe vremea aceea, eram profund preocupat de esenţa vizitelor mele de seară la familia Keskin, prelungite pe parcursul a opt ani – esenţă care, în viziunea mea, priveşte şi statutul de bărbat sau femeie în acest colţ al lumii.

Din punctul meu de vedere, Füsun s-a ridicat în seara aceea de la masă şi m-a urmat ca să-şi arate simpatia faţă de mine. O demonstra şi faptul că a contemplat priveliştea aceea banală alături de mine. În vreme ce priveam acoperişurile de ţiglă şi tablă zincată, coşurile care fumegau uşor, forfota familiilor care se zăreau pe ferestrele luminate ale caselor, îmi venea să pun mâna pe umărul ei, s-o îmbrăţişez, s-o ating.

Dar experienţa limitată pe care o acumulasem în primele săptămâni petrecute în casa din Çukurcuma îmi spunea că, dacă aveam să procedez astfel, Füsun avea să se poarte cu răceală şi duritate, avea să mă dea la o parte (de parcă ar fi fost aproape maltratată) sau avea să-mi întoarcă spatele şi să se-ndepărteze repede, că gestul ei avea să-mi provoace o suferinţă nemărginită, că urma să facem, o vreme, pe supăraţii (un joc în care ne specializaserăm treptat) şi că, poate, nici n-aveam să mă mai duc, o vreme, la ei, la cină. Deşi ştiam acest lucru, ceva din străfundurile sufletului meu mă-ndemna din răsputeri s-o ating, s-o sărut sau, cel puţin, să mă sprijin de ea. Rachiul pe care-l băusem juca şi el un rol în această privinţă. Aş fi resimţit însă, la modul dureros şi intens, aceeaşi dilemă şi dacă n-aş fi fost băut.

Dacă izbuteam să mă stăpânesc şi să n-o ating – lucru pe care-l învăţasem repede -, Füsun avea să se apropie şi mai mult de mine; poate că avea să mă atingă chiar uşor, ca „din greşeală", şi să mai rostească două-trei cuvinte tandre. Sau poate că avea să spună, aşa cum se-ntâmplase cu câteva zile în urmă, „te-a supărat ceva?". Füsun a spus atunci, în faţa ferestrei, „îmi place mult liniştea nopţii şi-mi plac pisicile care umblă pe acoperişuri", iar eu am încercat din nou, la modul aproape dureros, aceeaşi dilemă. Puteam s-o ating, s-o iau în braţe, s-o sărut? Îmi doream foarte mult acest lucru. Poate că, aşa cum aveam să cuget mai apoi ani la rând, în primele săptămâni, în primele luni nu-mi adresa nici un fel de invitaţie în acest sens; nu făcea decât să-mi spună ceea ce se cuvenea să spună, pe un ton politicos şi civilizat, o fată inteligentă, bine crescută, care terminase liceul şi care se adresa unei rude îndepărtate, avute şi îndrăgostite de ea. Am cugetat foarte mult la această dilemă şi am fost foarte deprimat din cauza ei vreme de opt ani.

În acele clipe ne-am uitat pe fereastră cel mult două minute-două minute şi jumătate, văzând priveliştea de noapte a cărei imagine o expun aici. I-aş ruga pe vizitatorii muzeului să-mi perceapă dilema când contemplă peisajul şi să nu uite că Füsun se comporta cu mare delicateţe şi eleganţă în privinţa ei.

— Priveliştea aceasta mi se pare atât de frumoasă pentru că eşti tu lângă mine, am spus eu în cele din urmă.

— Haide, pesemne că tata îşi face griji! a spus Füsun.

— Atâta vreme cât te afli lângă mine, pot contempla o asemenea privelişte ani de zile, cât se poate de fericit, am spus eu.

— Ţi se răceşte mâncarea, a spus Füsun, şi s-a întors la masă.

Era conştientă de răceala replicii ei. La puţină vreme după ce am revenit la masă şi m-am aşezat la locul meu, a renunţat la-ncruntare. Ba mai mult, a râs de două ori minunat, din toată inima şi, în timp ce-mi dădea solniţa, pe care aveam s-o adaug mai târziu colecţiei mele, a consimţit ca degetele ei să-mi atingă mâna cu nădejde, aşa încât totul s-a rezolvat în condiţii amiabile.

56. Casa de filme Lămâia S. A. T.

Cu trei ani în urmă, când aflase că fata lui urma să participe la un concurs de frumuseţe cu încuviinţarea şi sprijinul soţiei sale, Tarik Bey făcuse mare tărăboi dar, pentru că o iubea foarte mult pe Füsun, nu fusese în stare să ţină piept lacrimilor şi rugăminţilor ei stăruitoare, iar când îi ajunseseră la ureche unele reacţii ulterioare ajunsese să-i pară rău că tolerase ocara aceea. Din punctul lui de vedere, concursurile de frumuseţe organizate în primii ani ai Republicii, pe vremea lui Atatürk, când fetele îmbrăcate în costume de baie negre urcau pe o estradă şi, pe de o parte, îşi demonstrau interesul faţă de istoria şi cultura Turciei, iar pe de altă parte arătau întregii lumi cât de mult se modernizase ţara, fuseseră un lucru bun. Însă concursurile din anii 1970, la care participau cântăreţe fără nici un fel de cultură şi educaţie şi tinere vulgare, care aspirau la meseria de manechin, erau cu totul altceva. La concursurile de pe vremuri, prezentatorii care le-ntrebau, elegant, pe participantele la concurs cu ce fel de persoană visau să se mărite sugerau implicit, plini de curtenie, că acestea erau fecioare. Acum, când le-ntrebau „ce aşteptau de la bărbaţi” (răspunsul corect: caracter), rânjeau slugarnic, aşa cum făcea Hakan Serinkan. Tarik Bey îi spusese de câteva ori fără înconjur şi ginerelui său, care locuia sub acelaşi acoperiş cu el, că nu voia defel ca fata lui să mai intre vreodată în asemenea aventuri.

Temându-se ca tatăl ei să nu se opună ideii ei de a deveni vedetă de film şi să nu-i pună felurite piedici, pe faţă sau pe ascuns, Füsun vorbea despre „filmul de artă” pe care urma să-l turneze soţul ei în aşa fel încât să n-o audă Tarik Bey sau, cel puţin, discutam despre acest lucru în şoaptă, de parcă aşa ar fi stat lucrurile. După mine, Tarik Bey se prefăcea că nu auzea ce vorbeam, pentru că era încântat de interesul pe care-l arătam familiei sale şi pentru că-i făcea plăcere să bea şi să stea la taifas cu mine seară de seară. Căci, în primii ani, povestea cu „filmul de artă” era un pretext convingător pentru a masca adevăratul motiv al vizitelor mele de seară la familia Keskin, de patru ori pe săptămână – motiv pe care-l cunoştea foarte bine şi tanti Nesibe. Deşi în primele luni socoteam, ori de câte ori priveam chipul simpatic şi cumsecade al lui Feridun, că acesta nu avea habar de nimic, mai apoi am început să cred că şi el ştia totul, dar că avea încredere în soţia lui, că nici măcar nu mă lua în

serios, că-şi bătea joc de mine pe la spate şi, desigur, că avea mare nevoie de sprijinul meu pentru a-şi putea turna filmul.

Către sfârşitul lui noiembrie, Feridun şi-a definitivat scenariul, călăuzit şi de Füsun, după care, într-o seară, după cină, textul i-a fost înmânat solemn potenţialului producător, adică mie, spre a-şi face cunoscută decizia finală, sub privirile aceleiaşi Füsun, care stătea încruntată, pe palierul care dădea spre scară.

— Kemal, aş vrea să-l citeşti cu înţelegere şi băgare de seamă, a spus Füsun. Cred în acest scenariu şi am încredere în tine. Să nu mă răneşti!

— Nici vorbă să te rănesc, draga mea. Filmul acesta (am făcut un semn către dosarul din mâna mea) e atât de important pentru că vei juca tu în el, sau pentru că va fi un „film de artă" (o noţiune inedită, apărută în Turcia anilor 1970)?

— Din ambele motive.

— Atunci, filmul e ca şi turnat!

În scenariul intitulat Ploaia albastră nu exista nimic care să arunce o lumină nouă asupra lui Füsun, asupra mea sau asupra dragostei şi poveştii noastre: de ce făcuse Feridun, a cărui inteligenţă şi ale cărui analize pătrunzătoare le respectam, tocmai lucrurile despre care-mi vorbise rând pe rând în vara aceea, ca despre tot atâtea greşeli ale cineaştilor turci (imitaţia, nota de artificial, didacticismul, vulgaritatea, melodrama, populismul comercial etc.), care ajunseseră la un anumit nivel de cultură şi educaţie şi care tânjeau cu adevărat să facă „filme de artă", ca occidentalii, dar nu izbuteau deloc să le realizeze? În timp ce citeam scenariul acela plicticos, mă gândeam că, la fel ca dragostea, pasiunea pentru artă este o boală care ne întunecă puterea de judecată, care ne face să uităm tot ceea ce ştiam înainte şi care ne ascunde adevărurile. Cât despre cele trei scene în care Füsun urma să se despoaie, puse de Feridun în scenariu din raţiuni comerciale (o dată când făcea dragoste, a doua oară când fuma, gânditoare, o ţigară lângă o chiuvetă plină de spumă, în stilul „noului val" francez, şi a treia oară când se plimba, în vis, printr-o grădină paradisiacă), acestea erau lipsite de gust şi inutile!

Mă împotriveam, de fapt, proiectului lor cinematografic, în care n-aveam cum să am încredere, tocmai din pricina acestor scene. Inflexibilitatea plină de furie pe care o manifestam în această privinţă era chiar mai dură decât cea pe care-ar fi putut-o arăta Tarik Bey. După ce am ajuns astfel, fără şovăire, la concluzia că trebuia să le mai creez o vreme dificultăţi, le-am spus imediat că scenariul era foarte bun, după care l-am felicitat pe Feridun şi l-am informat că decisesem să trec la acţiune şi că eram gata să mă văd, în acest scop, „ca producător" (aici am adoptat poza adecvată unui producător, bătându-mi joc de faptul că mă luam în serios), cu cei care concurau pentru echipa tehnică şi pentru roluri, aşa cum îmi propusese el.

Prin urmare, pe la începutul iernii am început să vizităm, însoţiţi şi de Füsun, „localurile" situate pe străzile dosnice din Beyoglu, birourile producătorilor, cafenelele frecventate de actorii de mâna a doua, de aspiranţii la

statutul de vedetă, de figuranţi şi de muncitorii de pe platouri, care obişnuiau să joace acolo cărţi, şi, mai cu seamă, barurile în care-şi făceau veacul, bând şi mâncând de când se-nsera până noaptea târziu, feluriţi producători, regizori şi actori cu oarecare faimă. Toate aceste locuri, pe la care ne abăteam cu intermitenţe, se aflau înşirate de-a lungul unei pante situate la zece minute de casa familiei Keskin, iar drumul acesta îmi aducea uneori aminte de spusele lui tanti Nesibe, potrivit cărora Feridun se căsătorise cu Füsun tocmai ca să locuiască în zona aceea, la o distanţă lesne de străbătut cu pasul. În unele seri îi luam pe Füsun şi pe Feridun direct de la uşă, pentru a merge apoi în Beyoglu, în vreme ce alteori plecam – eu, Feridun şi Füsun, care îl lua de braţ pe Feridun – după ce luam cina cu părinţii lui Füsun.

La barul Pelurul, unde ne duceam cel mai des, veneau proaspeţi îmbogăţiţi care voiau să se-ntâlnească cu vedete de film şi cu fete care aspirau la statutul de vedetă, odrasle de moşieri din provincie, care se lansaseră-n afaceri şi voiau să se distreze, gazetari, critici de film şi gazetari de cancanuri cu oarecare firmă. Am făcut cunoştinţă cu foarte multe persoane care interpretaseră roluri secundare în filmele pe care le văzuserăm peste vară (printre alţii, şi prietenul acela al lui Feridun cu mustaţa în furculiţă, care juca rolul contabilului necinstit) şi am devenit parte a acelei comunităţi constituite din oameni simpatici, vehemenţi, care nu-şi pierduseră încă speranţele, care se bârfeau unii pe alţii fără cruţare, care li se destăinuiau tuturor celor întâlniţi în cale, povestindu-şi viaţa şi vorbindu-le despre proiectele de film la care lucrau, şi care nu puteau să nu se vadă zi de zi.

Cum Feridun, care era foarte îndrăgit, obişnuia să petreacă ore în şir pe la mesele cineaştilor – pe unii dintre ei îi admira, iar pe alţii îi secondase cândva, aşa încât îşi dorea să rămână în termeni buni cu ei -, eu şi Füsun rămâneam adeseori singuri la masa noastră, dar nu era vorba de momente aparte, care să mă facă fericit. Füsun renunţa rareori la limbajul şi la personalitatea, pe jumătate inocente, pe jumătate prefăcute, pe care le adopta când era Feridun cu noi şi când mi se adresa cu „vere Kemal”, iar când vorbea cu mine firesc, cuvintele ei constituiau o atenţionare, la care se cuvenea să fiu şi eu cu luare-aminte, privitoare la persoanele care se perindau pe la masa noastră şi la viitoarea ei carieră cinematografică.

Într-o seară, când pierdusem măsura la băutură şi când rămăseserăm din nou singuri, am simţit că mă săturasem de reveriile cinematografice şi de micile socoteli ale lui Füsun, mi s-a părut, o clipă, că tocmai aveam revelaţia unui adevăr care urma s-o înrâurească şi pe ea şi am fost sincer convins că avea să se lase înduplecată de spusele mele:

— Draga mea, ia-mă de braţ şi să ieşim imediat din spelunca asta! i-am spus eu. Să plecăm la Paris sau în celălalt capăt al lumii, în Patagonia! Să uităm de toţi oamenii ăştia şi să fim amândoi fericiţi pe vecie!

— Se poate, vere Kemal?! Vieţile noastre au pornit-o acum pe făgaşuri diferite, mi-a spus Füsun.

Beţivii aceia, care se abăteau zilnic pe la bar, socotindu-se un soi de „angajaţi permanenţi”, o adoptaseră, după câteva luni, pe Füsun, care era privită ca o „mireasă” tânără şi frumoasă, acceptându-mă, totodată, cu suspiciune şi ironie, şi pe mine, în care vedeau un „milionar neghiob, animat de bune intenţii”, care voia să finanţeze un film de artă. Dar cel care nu ne cunoşteau, cercheliţii care, cu toate că ne cunoşteau, tot mai voiau să-şi încerce o dată norocul, făcându-i ochi dulci lui Füsun, cei care o vedeau de departe în timp ce luau barurile la rând, precum şi cei care erau obsedaţi de dorinţa de a le împărtăşi celorlalţi poveştile lor de viaţă (categoria aceasta era foarte numeroasă) ne lăsau rareori singuri. Îmi făcea plăcere să constat că străinii care se aşezau la masa noastră, cu paharul de rachiu în mână, şi se aşterneau imediat pe vorbă mă socoteau soţul lui Füsun; cât despre Füsun, aceasta replica de fiecare dată, zâmbind, cu o pedanterie care-mi frângea inima, că soţul ei era „grasul care stătea la masa de acolo”, iar rezultatul era că nou-venitul îi făcea şi el avansuri disperate, tratându-mă ca pe-un gunoi.

Fiecare bărbat îi făcea curte în felul lui. Unii îi spuneau că tocmai erau în căutarea „unei brunete frumoase, cu aer nevinovat, genul turcoaică” pentru nişte foto-romane, alţii îi propuneau pe loc rolul feminin principal dintr-un nou film despre profetul Abraham, a cărui turnare urma să înceapă peste puţină vreme, alţii o priveau în ochi ore în şir, fără a scoate o vorbă, unii aduceau vorba despre subtilităţi şi minunăţii mărunte, asupra cărora nu mai zăbovea şi pe care nu le mai băga de seamă nimeni în această lume a banului, în care totul devenise o marfă, alţii, care stăteau la mese mai îndepărtate, fie ne achitau nota de plată, fie ne trimiteau o farfurie cu fructe, iar în timpul acesta recitau poezii de dragoste şi dor şi poezii patriotice semnate de poeţi-martiri, care înfundaseră puşcăriile. Prin localurile acelea din Beyoglu, pe unde am început să călcăm mai rar de la sfârşitul iernii, din cauza şicanelor şi a apatiei mele, ne întâlneam de fiecare dată cu o femeie trupeşă care juca, în filme, roluri de gardiană feroce ori de damă de companie a femeii maştere. Aceasta o invita pe Füsun la petrecerile pe care le dădea la ea acasă şi la care participau „foarte multe tinere şcolite, cultivate, ca ea”, iar un critic bătrân, cu un ditamai burdihanul, care purta pantaloni cu bretele şi papion, îşi punea ca un scorpion laba lui urâtă pe umărul lui Füsun şi-o sfătuia să-şi măsoare paşii cu atenţie, afirmând că „o aştepta o foarte, foarte mare celebritate” şi că avea să fie, poate, prima stea de film cu renume internaţional din Turcia.

Füsun asculta cu gravitate toate propunerile care i se făceau cu privire la filme, la foto-romane, la perspectiva de a deveni model, indiferent dacă acestea erau reale ori plăsmuite, serioase ori aberante, reţinea numele tuturor celor cu care stătea de vorbă, nu mai contenea cu laudele – exagerate, ba chiar vulgare – la adresa tuturor actorilor de film pe care-i cunoscuse, fie că erau faimoşi, fie că nu, dând dovadă de o lipsă de măsură pe care socoteam c-o deprinsese de pe vremea când era vânzătoare, se străduia, pe de o parte, să mulţumească pe toată lumea, iar pe de altă parte să facă taman pe dos, să le pară tuturor interesantă, şi-şi dorea să ne abatem mai des prin asemenea locuri. O dată,

când i-am spus să nu le mai dea numărul ei de telefon tuturor celor care-i propuneau ceva de lucru, atenţionând-o că tatăl ei avea să fie foarte indispus dacă avea să afle acest fapt, mi-a replicat mai întâi, furioasă, că ştia foarte bine ce făcea şi că, dacă avea să se ivească vreo piedică, iar filmul lui Feridun nu avea să mai fie turnat, se gândea deja să joace în altceva. M-am dus la altă masă, nespus de trist, dar la puţin timp după aceea a venit la mine cu Feridun şi mi-a spus: „Hai să mergem la masă toţi trei, ca astă vară."

Îmi făcusem doi prieteni noi, care proveneau din rândul acelei comunităţi legate prin viaţa de film şi bar, din care mă deprinsesem treptat, dar şi cu oarecare ruşine, să fac parte, şi aflam de la ei ultimele bârfe. Una dintre aceste persoane era Sühendan Yildiz, o actriţă de vârstă mijlocie al cărei nas dobândise un aspect straniu, respingător, fiind ciopârţit în cursul unuia dintre primele experimente de chirurgie estetică din Turcia, dar care era cunoscută tocmai datorită identităţii de „femeie afurisită" pe care i-o conferea acest nas. Cealaltă persoană, Salih Sarili, era un „actor de compoziţie" care, după ce jucase ani de zile roluri de ofiţeri şi poliţişti autoritari, ajunsese, ca să-şi asigure traiul zilnic, să facă dublaje în filme porno de producţie autohtonă aflate la limita legalităţii şi care ne povestea cu vocea lui gâjâită, râzând şi tuşind de zor, tot soiul de caraghioslâcuri de care avusese parte în acest răstimp.

În câţiva ani urma să aflu cu surprindere, la fel ca atunci când afli că majoritatea prietenilor tăi fac parte dintr-o organizaţie secretă, că nu doar Salih Sarili, ci marea majoritate a actorilor pe care-i cunoscuserăm şi cu care ne împrieteniserăm la barul Pelurul lucrau în industria de filme porno. Vedetele feminine de vârstă mijlocie, cu purtări de mari doamne, ori actorii cu principii, ca Salih Bey, făceau dublaj în filme de import, nu foarte deocheate, spre a-şi câştiga traiul de zi cu zi, şi obişnuiau să scoată tot soiul de sunete ori ţipete năstruşnice în timpul scenelor de amor, ca să te ducă cu gândul la amănunte pe care filmul nu le putea înfăţişa pe de-a-ntregul. Aceşti actori care, în majoritatea lor, erau căsătoriţi, aveau copii şi se bucurau de reputaţia de a fi foarte serioşi, le spuneau prietenilor că făceau ceea ce făceau pentru „a nu se rupe de lumea filmului" în perioada crizei economice, dar se şi fereau de toată lumea, în primul rând de propriile familii. Cu toate acestea, admiratorii lor fervenţi îi recunoşteau după voce, mai ales în provincie, aşa încât le trimiteau scrisori fie dezgustate fie admirative. Actorii mai curajoşi şi mai avizi de bani, precum şi uni producători, dintre care cei mai mulţi erau clienţi obişnuiţi ai Pelurului, turnaseră chiar în perioada aceea nişte filme indigene pe care istoria se cuvine să le consemneze „primele filme porno musulmane". În scenele de amor din aceste filme care, de cele mai multe ori, combinau sexul cu umorul, se auzeau nişte răcnete straşnice, care urmau, toate, acelaşi calapod, erau imitate, rând pe rând, toate poziţiile de sex învăţate din cărţile procurate pe şest din Europa, numai că actorii, bărbaţi şi femei deopotrivă, nu-şi scoteau niciodată chiloţii, ca nişte fecioare atente şi prevăzătoare.

Când ieşeam cu toţii în Beyoglu, la vreunul dintre localurile în care se aciuau oamenii de film, mai ales la Pelurul, Füsun şi Feridun se perindau pe la mese, pentru a cunoaşte oameni noi şi a afla pulsul pieţei, în vreme ce eu ascultam avertismentele pe care mi le adresau cei doi prieteni ai mei de vârstă mijlocie, mai cu seamă Sühendan Hanim, care mă-ndemnau la prudenţă în toate privinţele. Trebuia, de pildă, să-i interzic lui Füsun până şi să stea de vorbă cu producătorul acela cu alură de domn, cu cravată galbenă, cămaşă călcată impecabil şi mustaţă tunsă perie, pentru că ori de cât ori rămânea singur cu vreo femeie mai tânără de treizeci de ani, în vestitul său birou de la ultimul etaj al cinematografului Atlas, individul acela faimos încuia repede uşa şi o viola, după care-i oferea victimei înlăcrimate roluri principale în filmele lui, pentru ca atunci când începea turnarea filmului să iasă la iveală că ceea ce-i fusese înfăţişat acesteia ca rol principal nu era decât un rol de mâna a treia – rolul guvernantei nemţoaice care-i asmuţea pe toţi unul împotriva altuia, urzind tot soiul de intrigi prin casele unor turci avuţi, cu suflet mare. Sau trebuia să fiu prevăzător cu producătorul Müzaffer, fostul patron al lui Feridun, care-l aborda şi glumea mereu cu el ori râdea la fiecare dintre bancurile lui, în speranţa că acesta avea să-i asigure sprijinul tehnic necesar realizării filmului său de artă, ori măcar să-l avertizez pe Feridun în privinţa lui. Pentru că, nu cu mult timp în urmă – mai exact, cu două săptămâni -, impertinentul acela făcuse pariu, tot în Pelurul şi tot la aceeaşi masă, cu patronul a două companii cinematografice de mărime medie, cu care era mereu în concurenţă comercială, că în răstimp de o lună avea să pună mana pe Füsun, miza fiind o sticlă de şampanie franţuzească de contrabandă. (Fetişismul şampaniei, ca articol de lux occidental şi creştin, era foarte frecvent în filmele epocii.) În timp ce-mi istorisea aceste lucruri, vestita vedetă de film, care jucase ani de zile rolul maşterei banale (nu diabolice) şi pe care presa de divertisment o numea Ticăloasa Sühendan, tricota, folosindu-se de nişte andrele lungi, un pulover de iarnă din lână în trei culori, al cărui model îl luase dintr-o revistă Burda, pe care mi-o şi arătase, pentru nepoţelul ei cel drăgălaş, în vârstă de trei ani. Celor care o luau în derâdere pentru că-şi făcea veacul prin cotloane de bar, cu ghemele de lână roşie, verde şi bleumarin în poală, le răspundea „cu nu stau degeaba, ca voi, beţivanii, aşteptând să-mi pice ceva de lucru", după care, preţ de o clipă, îşi lăsa deoparte aerul de doamnă şi trăgea, dezinvoltă, o înjurătură de pomină.

Salih Sarili, prietenul meu mai matur, care vedea că eram stânjenit de genul acesta de vulgarităţi, cu neputinţă de ocolit prin locuri precum Pelurul unde, după opt seara, toţi intelectualii, oamenii de film şi vedetele ofensate se îmbătau zdravăn, şi-a ferit ochii de mine, cu un aer visător care te ducea cu gândul la rolurile de poliţişti drepţi şi idealişti pe care le jucase ani de zile, şi i-a aţintit undeva în zare, asupra lui Füsun, care stătea cu alte persoane la o masă mai îndepărtată, râzând, şi mi-a spus că, dacă el ar fi fost un om de afaceri foarte avut, ca mine, nu şi-ar fi dus niciodată frumoasa rudă în asemenea spelunci – se referea la barul Pelurul, în care tocmai stăteam atunci şi ne beam minţile -, ca să devină artista. Desigur că replica aceasta mi-a frânt inima. Ca

urmare, am adăugat şi numele prietenului meu actor care se îndeletnicea cu dublajele pe lista nescrisă a „bărbaţilor care o privesc cu ochi vinovaţi pe Füsun”. Ticăloasa Sühendan a aruncat şi ea o dată o vorbă pe care n-am uitat-o niciodată: ruda mea, frumoasa Füsun, era un om nespus de plăcut, de drăguţ, de generos şi se afla la vârsta la care ar fi putut deveni o bună, o foarte bună mamă, la fel ca fata ei, mama băieţelului căruia-i tricota puloverul cu roşu, verde şi albastru. Ce căutam noi acolo?

Cum, pe măsura ce se scurgeau zilele, eram şi eu cuprins de asemenea îngrijorări, la începutul lui 1977 i-am dat de înţeles lui Feridun că venise vremea să se decidă în privinţa echipei tehnice a filmului. Cu fiecare săptămână care trecea, Füsun îşi făcea noi şi noi prieteni prin baruri şi prin alte localuri din Beyoglu, frecventate de artişti, şi revenea acasă însoţită de admiraţia, de noile oferte de angajare, de propunerile de fotoromane şi reclame pe care i le făceau aceştia. În ceea ce mă priveşte, mă gândeam aproape zilnic, cu realism, că avea să se despartă în scurtă vreme de Feridun, iar zâmbetele ei blânde, cordiale, felul în care mă atingea, şoptindu-mi la ureche tot soiul de poveşti amuzante, mă făceau să simt că ziua aceea era foarte aproape. Îmi spuneam că era bine şi pentru Füsun, cu care mă gândeam să mă căsătoresc imediat după despărţirea ei de Feridun, să nu pătrundă prea mult în lumea aceea. Am fi făcut-o actriţă şi fără să se culce cu indivizii aceia! Am decis atunci împreună cu Füsun că era preferabil ca Feridun să nu mai dirijeze afacerile legate de film din barul Pelurul, ci dintr-un birou. Întrevederile preliminare avansaseră suficient de mult, aşa încât puteam să întemeiem şi o companie, destinată peliculelor pe care urma să le realizeze Feridun.

La propunerea lui Füsun, am botezat, râzând, noua companie cu numele canarului nostru, Lămâie. După cum se va deduce şi din această carte de vizită, pe care am reprodus şi imaginea simpaticei păsări, biroul companiei Lămâia Film ne găsea în imediata vecinătate a cinematografului Noul Înger.

Am cerut filialei din Beyoglu a Băncii Agricole, la care aveam deschis un cont personal, să vireze la fiecare început de lună 1200 de lire companiei Lămâia Film. Această sumă era ceva mai generoasă decât suma totală pe care o primeau cei doi directori ai mei de la Satsat, care aveau şi cele mai mari salarii, iar Feridun, în calitatea sa de director al companiei, urma să primească jumătate din ea, urmând ca din ceea ce mai rămânea să achite chiria spaţiului şi să acopere cheltuielile filmului.

57. A nu putea să te ridici şi să pleci.

Faptul că începusem să-i dau bani lui Feridun, prin compania Lămâia Film, înainte de a începe turnarea filmului, despre care credeam din ce în ce mai mult, pe măsură ce treceau zilele, că nu presupunea nici o grabă, mă liniştise. Acum îmi era ceva mai puţin jenă când mă duceam la familia lui Füsun. Sau, mai bine spus, în unele seri, când simţeam o dorinţă năvalnică, de nestăvilit de-a o vedea pe Füsun şi când, în aceeaşi clipă, mă năpădea o ruşine la fel de năvalnică, îmi spuneam că, de vreme ce le dădeam bani, n-avea de ce să-mi fie jenă de ei. Dorinţa de-a o vedea pe Füsun îmi întunecase mintea în

asemenea măsură, încât nici măcar nu mă-ntrebam în virtutea cărui raţionament îmi era mai puţin ruşine dacă le dădeam bani. Îmi amintesc că într-o seară din primăvara anului 1977, pe când mă uitam cu mama la televizor în Nişantaşi, către vremea cinei, am stat o jumătate de oră împietrit în fotoliu (pe locul tatei), fără să fac vreo mişcare, sfâşiat din nou între aceeaşi dorinţă şi aceeaşi ruşine.

Mama mi-a spus atunci ceea ce obişnuia să-mi spună ori de câte ori mă vedea acasă, spre seară:

— Rămâi şi tu acasă măcar o seară, să stăm la masă şi să mâncăm împreună.

— Nu, mamă dragă, am să ies…

— Aoleu, da' multe distracţii mai sunt în oraşul ăsta! Te duci acolo seară de seară.

— Prietenii mei m-au rugat insistent, dragă mamă!

— Ar fi trebuit să-ţi fiu şi eu prieten, nu mamă! Am rămas singură pe lume… Uite ce vreau să-ţi spun… Bekri o să se ducă imediat jos şi-o să ia de la Kazim nişte cotlet, să ţi-l facă la grătar. Stai cu mine la masă! Îţi mănânci cotletul, după care te duci la prietenii tăi…

— Cobor imediat la măcelar, a spus Bekri Efendi, care o auzise pe mama din bucătărie.

— Nu, mamă, este o petrece importantă, dată de băiatul Karahanilor, am scornit eu.

— Eu de ce nu ştiu nimic? a spus mama, cu suspiciuni îndreptăţită.

Mama, Osman – cine şi cât ştia despre vizitele mele repetate la Füsun? Nu voiam să mă gândesc la asemenea lucruri. Uneori, în serile în care mă duceam la familia lui Füsun, cinam mai întâi acasă, cu mama, doar ca să nu intre la idei, după care mai mâncam şi la ei. În asemenea seri, tanti Nesibe îşi dădea seama imediat că eram sătul şi-mi spunea:

— Kemal, în seara asta nu te-ndemni deloc la mâncare, nu ţi-a plăcut ghiveciul?

Alteori luam cina acasă, cu mama, şi, dacă depăşeam orele la care dorul de Füsun era cel mai intens, socoteam că în seara aceea aveam să mă pot stăpâni şi să nu mai plec, dar la o oră după cină şi după două pahare cu rachiu, acesta se înteţea în aşa măsură, încât până şi mama-şi dădea seama că se petrecea ceva:

— Iar ai început să bâţâi din picioare! Ieşi şi te plimbă niţel prin oraş, dacă vrei, spunea ea. Dar nu te duce departe, pentru că şi străzile au ajuns acum periculoase.

Nu doresc să lungesc povestea cu ciocnirile dintre naţionaliştii convinşi şi comuniştii la fel de convinşi, care se împuşcau unii pe alţii pe străzile Istanbulului, în prelungirea Războiului Rece. În anii aceia, pe străzi se săvârşeau neîncetat crime, cafenelele erau ciuruite de gloanţe, universităţile erau, la fiecare două zile, scena unor acţiuni de genul ocupării sau al boicotului, peste tot explodau bombe, iar băncile erau jefuite de militanţi.

Zidurile oraşului erau înţesate de sloganuri scrise alandala. La fel ca marea majoritate a locuitorilor Istanbulului, nu eram deloc interesat de politică, consideram că înfruntarea celor care se omorau unii pe alţii pe străzi nu era de folos nimănui şi simţeam că politica reprezenta îndeletnicirea unor inşi aparte, necruţători, care acţionau în bandă şi nu semănau deloc cu noi. Îi spuneam lui Çetin, care mă aştepta afară, să conducă maşina prudent, iar apoi vorbeam despre politică ca despre o catastrofă naturală, precum un cutremur ori o inundaţie, şi spuneam că nouă, cetăţenilor de rând, nu ne rămânea altceva mai bun de făcut decât să ne ţinem deoparte.

Nu era obligatoriu ca în serile în care nu puteam să stau acasă – căci în majoritatea serilor se întâmpla aşa – să mă duc întotdeauna la familia Keskin. Uneori mergeam, într-adevăr, la petreceri, în speranţa de-a cunoaşte vreo fată drăguţă care să mă facă să uit de Füsun, ori eram fericit să beau şi să stau la taclale cu prietenii. Când participam la vreun chef la care fusesem dus de Zaim, sau când mă-ntâlneam, în casa unuia dintre rudele mele îndepărtate, care pătrunsese de curând în „lumea bună", cu Nurcihan şi cu Mehmet, sau când mă revedeam cu vechi prieteni în câte-un club de noapte, unde fusesem purtat de Tayfun, şi deschideam încă o sticlă de whisky, ascultând melodii pop în limba turcă, plagiate, în cea mai mare parte, după cântece italieneşti şi franţuzeşti, mă lăsam purtat de gândul amăgitor că reveneam, treptat, la viaţa sănătoasă pe care o duceam pe vremuri.

Îmi dădeam seama de seriozitatea şi de profunzimea suferinţei mele nu atât după ezitarea şi jena care mă stăpâneau înainte de-a mă duce la familia lui Füsun, cât după imobilismul şi şovăiala de care eram cuprins când venea vremea să plec acasă, după ce stătusem îndelung cu ei la masă, mâncasem şi mă uitasem la televizor. Dincolo de sentimentul general de ruşine pe care se cuvenea să-l încerc, dată fiind situaţia în care mă aflam, şi pe care l-am încercat din plin, m-am mai luptat, în cei opt ani, şi cu o altă ruşine aparte: ruşinea de-a nu mă putea urni din loc şi de-a nu putea părăsi casa din Çukurcuma.

Programul de televiziune se încheia în fiecare noapte în jurul orei 11.30-12, cu imaginea drapelului, a mausoleului lui Atatürk şi a „recruţilor noştri" şi, după ce contemplam o vreme imaginea tulbure care se ivea după aceea – de parcă ar fi urmat să se transmită, din greşeală, un alt program -, Tarik Bey spunea „Füsun, copila mea, acum închide chestia asta", sau Füsun închidea televizorul din proprie iniţiativă, printr-o simplă apăsare pe buton. Atunci începea şi calvarul meu aparte – cel pe care doresc să-l analizez acum. Aveam sentimentul că, dacă nu mă ridicam şi nu plecam imediat, aveam să-i indispun şi pe ei foarte tare. Nu mă puteam gândi cât de îndreptăţit sau cât de neîndreptăţit era el. Îmi spuneam, aşadar, imediat: „Am să mă ridic în curând." Îi auzisem de nenumărate ori vorbindu-i pe la spate şi zeflemisindu-i pe musafirii care plecau de cum închideau televizorul, fără să le spună nici măcar „noapte bună", ori pe vecinii care veneau pe la ei pentru că nu aveau televizor şi care o ştergeau de cum se termina ultima emisiune. Nu voiam să fiu ca ei.

Ştiau, desigur, că nu veneam pe la ei ca să mă uit la televizor, ci ca să fiu aproape de Füsun, dar având în vedere faptul că uneori îi telefonam lui tanti Nesibe şi-i spuneam, de pildă, „am să vin în seara asta să ne uităm la televizor, la Pagini de istorie", ar fi trebuit să mă ridic şi să plec de îndată ce se sfârşea programul. De aceea, după ce-nchideau televizorul şi mai zăboveam puţin, începeam să mă gândesc, cu intensitate crescândă, că trebuia să mă ridic şi să plec, dar n-o puteam face cu nici un chip. Stăteam înţepenit, de parcă aş fi fost lipit cu clei, pe scaunul meu de la masă sau în colţul meu de pe canapeaua în formă de L unde mă aşezasem după cină, şi, în timp ce transpiram uşor, de ruşine, clipele treceau una după alta, ticăitul ceasului de perete se preschimba într-un zgomot care-mi stârnea nelinişte, îmi repetam de patruzeci de ori în sinea mea „acum mă ridic!", dar tot nu mă puteam clinti – rămâneam aşezat, fără a face nici o mişcare.

Nici acum, după ani de zile, nu pot explica în mod satisfăcător adevărata cauză a paraliziei mele – aşa cum nu pot explica nici dragostea pe care am trăit-o -, însă îmi vin în minte alte motive care-mi frângeau voinţa pe vremea aceea şi pe care am să le enumer mai jos: l. Ori de câte ori spuneam „e vremea să plec, doamnelor şi domnilor", fie Tarik Bey, fie tanti Nesibe îmi replicau mereu „aaa, dar mai rămâneţi, Kemal Bey, păi ce frumos stăteam noi!", şi mă reţineau.

2. Dacă ei nu spuneau asta, Füsun îmi tulbura minţile şi mai dihai, zâmbind cu drăgălăşenie şi privindu-mă misterios.

3. În vremea aceasta, unul dintre noi începea să istorisească altceva sau aborda un alt subiect. Atunci mai rămâneam douăzeci de minute, ros de nelinişte, pentru că ar fi fost jenant să mă ridic şi să plec înainte de-a se sfârşi şi această nouă poveste.

4. Când, în acest răstimp, privirile mele se întâlneau cu cele ale lui Füsun, pierdeam noţiunea timpului, pentru ca apoi, când mă uitam discret la ceas să constat, îngrijorat, că trecuseră nu douăzeci, ci patruzeci de minute, aşa încât spuneam din nou „eu plec, doamnelor şi domnilor", dar tot nu mă puteam ridica. Când nu mă puteam clinti din loc, mă înfuriam pe slăbiciunea, pe incapacitatea mea de-a mă mişca şi încercam o ruşine atât de profundă, încât clipa pe care o trăiam devenea insuportabil de trudnică.

5. Atunci, mintea mea căuta un nou pretext pentru a mai zăbovi puţin acolo şi-mi mai acordam un scurt răgaz.

6. Tarik Bey îşi mai pusese un pahar cu rachiu, poate că se cuvenea să-i ţin şi eu companie.

7. Dacă spuneam „s-a făcut ora douăsprezece, e vremea să plec", aşteptând să se facă exact ora douăsprezece, îmi înlesneam şi plecarea.

8. Poate că Çetin tocmai se afla în toiul unei flecăreli la cafenea, prin urmare puteam să mai aştept puţin.

9. La drept vorbind, jos, în faţa uşii de la intrare, se aflau nişte tineri din cartier care fumau şi pălăvrăgeau, aşa încât, dacă aş fi plecat chiar atunci, aş fi devenit subiect de bârfă. (Tăcerea în care se-nvăluiau tinerii din cartier când

mă-ntâlneam cu ei, în drumurile mele la familia Keskin, m-a indispus ani de zile dar, pentru că vedeau că eram în termeni buni cu Feridun, nu aveau aerul că doreau să mă provoace, pentru a salva „onoarea mahalalei".)

Atât prezenţa, cât şi absenţa lui Feridun îmi sporeau starea de disconfort. Îmi dădeam seama de dificultatea situaţiei în care mă aflam după privirile pe care mi le arunca Füsun.

Şi mai greu era faptul că Füsun mă încuraja din ochi, ceea ce-mi prelungea calvarul. Când mi se-ntâmpla să mă gândesc că Feridun avea mare încredere în soţia lui, ajungeam la concluzia că aveau o căsnicie foarte izbutită şi sufeream şi mai mult.

Cel mai convenabil era să-mi explic indiferenţa de care dădea dovadă prin tabuuri şi forţa tradiţiei. Şi eu socoteam, de fapt, că raţionamentul lui Feridun, potrivit căruia, într-o ţară în care, mai cu seamă printre oameni nevoiaşi şi cei din provincie, ideea de a te uita pe furiş la o femeie măritată în prezenţa părinţilor acesteia, nicidecum de a te lega de ea, pricinuia moarte de om, nu mi-ar fi trecut niciodată prin minte să flirtez seară de seară cu Füsun în timp ce ne uitam la televizor ca o familie fericită, era just. Dragostea care mă mistuia şi masa de familie la care ne aşezam erau înconjurate de atâtea subtilităţi şi oprelişti încât, chiar dacă s-ar fi putut deduce, din tot ceea ce făceam, că eram îndrăgostit lulea de Füsun, aveam cu toţii datoria de „a ne purta ca şi cum" am fi ştiut cu certitudine că o asemenea dragoste era imposibilă. Eram, totodată, siguri că nu am fi putut nesocoti niciodată o asemenea obligaţie. Când remarcam acest fapt, îmi dădeam seama că o puteam vedea atât de des pe Füsun nu în ciuda, ci în virtutea acestor interdicţii şi datini.

Spre a atrage atenţia asupra acestui aspect nespus de însemnat al poveştii mele, am să exprim acelaşi lucru printr-un alt exemplu: dacă, într-o societate occidentală modernă, în care relaţiile dintre femei şi bărbaţi sunt mai limpezi, în care nu există fenomene de genul evitării contactului femeilor cu bărbaţii sau al separării sexelor, m-aş fi dus de patru-cinci ori pe săptămână la familia Keskin, bineînţeles că toată lumea ar fi fost nevoită să admită, în cele din urmă, că veneam acolo pentru a o vedea pe Füsun. În cazul acesta, soţul gelos ar fi fost nevoit să mă oprească. De aceea, într-o astfel de ţară, n-aş fi putut să-i vizitez atât de frecvent, iar dragostea mea faţă de Füsun n-ar fi îmbrăcat o asemenea formă.

Când Feridun era acasă, nu mi-era foarte greu să mă ridic şi să plec la timpul potrivit. Când însă Feridun ieşea cu prietenii lui cineaşti, zăboveam acolo după ce televizorul fusese închis la ore târzii din noapte, incapabil să raţionez că vorbe precum „mai beţi un ceai" sau „Kemal Bey, vă rugăm, mai staţi puţin" erau rostite, seară de seară, din pură politeţe, şi-n timpul acesta îmi spuneam că urma să-mi sincronizez plecarea cu revenirea lui Feridun acasă. În cei opt ani n-am izbutit însă să decid niciodată pe deplin dacă se cuvenea să plec înaintea sau după apariţia lui.

În primele luni, ba chiar în primii ani, simţeam că era cu mult mai bine să plec înainte de apariţia lui. Pentru că atunci când intra Feridun şi ni se-

ntâlneau privirile, mă simţeam tare, tare prost. În acele nopţi, obişnuiam să beau cel puţin încă trei pahare de rachiu după ce mă-ntorceam acasă, în Nişantaşi. Pe deasupra, faptul că mă ridicam de îndată ce apărea el ar fi însemnat că nu-l plăceam, că mă duceam acolo doar pentru a o vedea pe Füsun. De aceea, trebuia să mai stau cel puţin o jumătate de oră după apariţia lui, iar faptul acesta mă încurca nespus şi-mi sporea şi mai mult jena. Cât despre plecarea înainte de revenirea lui Feridun, aceasta ar fi însemnat să-mi recunosc ruşinea şi să fug de el pe faţă. Găseam că un asemenea lucru era nepotrivit. Nu mă puteam comporta ca fustangiii fără onoare din romanele europene, care-i făceau curte pe faţă contesei, iar apoi o ştergeau de la castel înainte de apariţia contelui! Prin urmare, pentru a putea pleca înainte de sosirea lui Feridun, trebuia ca între ora plecării mele şi cea a venirii lui să existe un interval de timp relativ lung. Iar aceasta însemna să plec din casa familiei Keskin destul de devreme. Nu puteam face aşa ceva. Nu puteam pleca târziu. Nu puteam pleca sub nici o formă devreme.

Stăteam în fotoliu fără să mă ridic, ca o corabie eşuată, ca un morman de neputinţă şi ruşine. Mă străduiam s-o privesc în ochi pe Füsun, ca să mă simt ceva mai bine. Când mintea mea sesiza indubitabil, într-o clipă de limpezime, că nu mă, puteam ridica şi pleca şi că nici peste puţin timp n-aveam să fiu în stare să plec, aşa cum crezusem, găseam un alt pretext pentru a-mi justifica inerţia.

„Să-l aştept pe Feridun, ca să discut cu el cutare problemă din scenariu", îmi spuneam eu. Am încercat acest lucru de câteva ori, străduindu-mă să stau de vorbă cu el după ce s-a întors acasă.

— Am aflat că ar exista o modalitate de a primi mai repede răspuns de la Comitetul de Cenzură, Feridun. Ai auzit şi tu? am spus eu odată.

Deşi n-am rostit chiar această frază, am spus ceva asemănător, iar la masa la care obişnuiam să stăm s-a aşternut o tăcere ca de gheaţă.

— La cafeneaua lui Panayot s-a desfăşurat reuniunea celor de la Casa de filme Erler, a spus Feridun.

Apoi a sărutat-o pe Füsun ca bărbaţii din filmele americane care, odată reveniţi de la serviciu, îşi sărută soţiile cu un gest pe jumătate sincer, pe jumătate mecanic. Uneori îmi dădeam seama, după felul în care-l îmbrăţişa Füsun, că sărutările acelea erau autentice şi mă simţeam nespus de deprimat.

În cele mai multe dintre seri, Feridun zăbovea prin cafenele cu feluriţi scriitori, proiectanţi, muncitori de pe platouri ori cameramani, se ducea la întâlniri care aveau loc la ei acasă şi împărtăşea o intensă viaţă comunitară cu oamenii aceia clevetitori, gălăgioşi, agitaţi care, în cea mai mare parte, erau certaţi între ei din totul soiul de motive. Feridun acorda o importanţă nemăsurată ciondănelilor şi reveriilor acelor inşi, cu care lua mereu masa şi se distra, şi era lesne afectat de disperările prietenilor săi cineaşti, aşa cum lesne se simţea satisfăcut şi de bucuriile lor trecătoare. Când observam asemenea lucruri, în serile în care mă duceam pe la el, ajungeam la concluzia că-mi făcusem degeaba sânge rău la gândul că Füsun nu putuse ieşi în lume cu soţul

ei ori că nu se dusese cu el la cine ştie ce petrecere. De fapt, în serile în care nu mă duceam eu pe acolo, adică o dată sau de două ori pe săptămână, Füsun se gătea cu vreuna dintre cămăşile ei la modă, îşi punea una sau alta dintre broşele cu fluturi pe care i le cumpărasem eu, se ducea cu Feridun în Beyoglu şi întârzia cu orele prin câte-un local precum Pelurul sau Cortina. Mai apoi aflam de la el în detaliu ce făcuseră în seara cu pricina.

Şi Feridun, şi eu, şi tanti Nesibe – cu toţii ştiam că Füsun îşi dorea să fie implicată mai repede într-un film, fie el bun sau prost. Pe de altă parte, ne dădeam seama că n-ar fi fost nimerit să discutăm asemenea subiecte în faţa lui Tarik Bey. Tarik Bey era, discret, „de partea noastră", dar nu trebuia să-l confruntăm cu astfel de lucruri. Cu toate acestea, îmi doream să ştie că susţineam afacerile lui Feridun. Abia la un an de la înfiinţarea S. A. Lămâia Film, am reuşit să aflu de la Feridun că socrul său era la curent cu sprijinul pe care i-l acordam lui.

De-a lungul anului care a urmat acestui eveniment am legat cu Feridun o prietenie de afaceri, ba chiar o prietenie personală, fără nici o legătură cu familia Keskin. Feridun era un om care preţuia prietenia, raţional şi, totodată, foarte sincer. Ne vedeam din când în când la biroul lui de la Lămâia Film şi discutam despre scenariu, despre necazurile pe care ni le pricinuia Comitetul de Cenzură, despre posibilii candidaţi la rolul masculin principal, care ar fi urmat să joace alături de Füsun.

Existau deja doi actori foarte renumiţi şi arătoşi care afirmau că erau gata să joace în filmul de artă al lui Feridun, dar amândoi îi priveam cu îndoială. Uman vorbind, nu aveam nici un fel de încredere în fustangiii aceia buni de gură care omorau popi bizantini ori doborau patruzeci de tâlhari dintr-o lovitură prin filmele istorice, deoarece ştiam că urmau s-o agaţe imediat pe Füsun. Un talent profesional însemnat al acestor actori răsfăţaţi, cu mustăţi negre, era să facă declaraţii ambigue, care sugerau că se culcaseră fără probleme cu actriţele care le erau partenere în filme, chiar şi cu staruri care nu împliniseră încă optsprezece ani. Titlurile de gazetă de genul „sărutările din film erau reale" sau „dragostea interzisă care a-nmugurit pe platou" reprezentau un aspect esenţial al afacerii cinematografice, atât pentru că le făcea celebre pe vedetele de film, cât şi pentru că atrăgea mulţimile în sălile de cinema; dar eu şi Feridun voiam s-o ţinem pe Füsun departe de asemenea mizerii. Când luam o astfel de decizie comună, menită s-o protejeze pe Füsun, ceream ca bugetul Lămâii Film să fie alimentat cu ceva mai mulţi bani de la Satsat, având în vedere şi sumele pe care urma să le piardă Feridun.

Pe vremea aceea eram nespus de îngrijorat şi de comportamentul lui Füsun. Când m-am dus într-o seară la casa din Çukurcuma, tanti Nesibe mi-a spus, de parcă şi-ar fi cerut scuze, că Füsun ieşise şi ea în Beyoglu, însoţindu-l pe Feridun. Am stat şi m-am uitat la televizor cu Tarik Bey şi cu tanti Nesibe, ascunzându-mi sentimentele şi înăbuşindu-mi tristeţea. La două săptămâni după aceea, când am constatat, venind într-o seară pe acolo, că Füsun ieşise din nou cu soţul ei, l-am invitat pe Feridun la prânz şi i-am explicat că n-ar fi

fost bine pentru filmul nostru de artă ca Füsun să aibă prea mult de-a face cu şleahta aceea de cineaşti beţivi. Feridun trebuia să-i ceară să rămână seara acasă, sub pretextul că urma să vin eu pe la ei. I-am explicat pe larg lui Feridun că era mai bine să procedeze astfel, atât pentru familie, cât şi pentru filmul pe care urma să-l realizăm.

Mă îngrijora nespus şi faptul că avertismentele mele nu erau ascultate în suficientă măsură. Într-una dintre seri, când iar nu i-am găsit acasă, mi-am dat seama că Feridun şi Füsun continuau să se ducă pe la Pelurul şi prin alte localuri asemănătoare, deşi nu la fel de des ca înainte. Şi în seara aceea am rămas cu tanti Nesibe şi cu Tarik Bey, uitându-mă la televizor în tăcere. Le-am ţinut tovărăşie până după ora două noaptea, când s-au întors acasă Feridun şi Füsun, de parcă aş fi uitat cât era ceasul, şi le-am povestit cum era America, unde studiasem ani de zile: americanii erau foarte muncitori şi, în acelaşi timp, foarte naivi şi foarte cumsecade; seara se culcau devreme; până şi copiii celor mai avuţi dintre ei obişnuiau să distribuie dimineaţa ziare sau lapte, constrânşi de taţii lor. M-au ascultat zâmbind, de parcă ar fi fost vorba de o glumă, dar cu interes. Apoi Tarik Bey m-a întrebat un lucru care-i trezea o curiozitate deosebită: în filmele americane telefoanele sunau cu totul altfel decât la noi. Toate telefoanele din America sunau astfel, sau doar telefoanele din filme?

M-am fâstâcit o clipă şi mi-am dat seama că uitasem cum sunau telefoanele din America. Iar faptul acesta mi-a dat sentimentul, atunci, cu mult după miezul nopţii, că lăsasem în urmă tinereţea şi că pierdusem sentimentul de libertate pe care-l trăisem cândva în America. Tarik Bey a imitat telefoanele din filmele americane. Mai mult, când era vorba de un film poliţist, sunetul telefonului devenea şi mai brutal. L-a imitat şi pe acesta din urmă. Era trecut de două noaptea şi râdeam cu toţii, bând ceai şi fumând.

Nu pot să spun nici măcar astăzi dacă rămăsesem până la ora aceea pentru a o determina pe Füsun să nu mai iasă în serile în care mă duceam eu pe acolo sau pentru că aş fi fost nespus de nefericit dacă n-aş fi văzut-o în seara aceea. Dar după ce am abordat încă o dată, plin de gravitate, acest subiect în faţa lui Feridun, după ce i-am spus insistent că se cuvenea s-o protejăm împreună pe Füsun de adunătura aceea de cineaşti beţivi, Füsun şi Feridun n-au mai ieşit împreună în serile în care veneam eu în vizită.

În zilele acelea, eu şi Feridun am început să ne gândim pentru prima oară că am fi putut realiza un film comercial, care să susţină filmul de artă în care urma să joace Füsun. Este posibil ca şi acest proiect, la care n-ar fi urmat să participe, s-o fi determinat pe Füsun să rămână acasă serile. Ca să se răzbune, a început să urce uneori la etaj şi să se culce înainte de-a pleca eu. Deduceam de aici că era supărată pe mine. Nu-şi pierdea însă niciodată speranţa de-a deveni vedetă de cinema, iar la următoarea mea venire se purta cu şi mai multă căldură decât de obicei, mă-ntreba, de pildă, pe nepusă masă ce făcea mama sau îmi punea, din proprie iniţiativă, încă o lingură de pilaf în farfurie, aşa încât nici eu nu mă-nduram să mă ridic şi să plec.

Prietenia mea cu Feridun, care progresa necontenit, nu mă împiedica deloc să cad pradă crizelor pricinuite de neputinţa de-a mă urni din loc, seara, înainte de ivirea lui. De îndată ce intra el în casă, mă simţeam „în plus". Nu aparţineam lumii pe care o vedeam, dar părea că-mi doream cu încăpăţânare să-i aparţin, aşa cum se-ntâmplă în vise. Nu pot să uit grimasa care i s-a aşternut pe chip când, ajuns acasă la o oră foarte târzie (nu mă mai uitam la ceas, de ruşine), în luna martie a anului 1977, într-una dintre serile acelea în care la ştirile de la închiderea emisiei se vorbea de reuniuni politice, cafenele atacate cu bombe şi politicieni din opoziţie ciuruiţi de gloanţe, a văzut că încă mă mai aflam acolo. Faţa lui lăsa să se-ntrevadă privirea întristată a unui om de treabă, care suferea sincer pentru mine, dar şi expresia aceea ingenuă, senină, optimistă şi plină de bunătate, de persoană care lua totul ca pe ceva firesc şi care-l transforma într-o enigmă pentru mine.

După lovitura de stat militară din 12 septembrie 1980, răstimpul în care sufeream pentru că nu mă puteam clinti din loc a ajuns să fie limitat, căci s-au instituit restricţiile de circulaţie, ce intrau în vigoare de la ora zece seara. Calvarul meu nu s-a sfârşit însă odată cu legea marţială – părea că nu făcuse decât să se intensifice, căci era comprimat într-un interval de timp foarte limitat. În serile aflate sub spectrul restricţiei de circulaţie, neputinţa mea de a mă ridica şi de-a pleca se agrava treptat după ora nouă treizeci şi, în ciuda faptului că-mi spuneam clipă de clipă, cu îndârjire şi obida, „acum mă ridic!", tot nu puteam s-o fac. Cum timpul, din ce în ce mai limitat, nu-mi lăsa nici o clipă de răgaz, neliniştea care mă stăpânea devenea de neîndurat către ora zece fără douăzeci.

Când, în cele din urmă, mă năpusteam în stradă şi apoi în Chevrolet, atât eu, cât Çetin ne întrebam îngrijoraţi dacă aveam să ajungem acasă înainte de ora la care intră-n vigoare interdicţia; de fiecare dată, întârziam trei-patru minute. În primele minute de după ora zece (mai apoi, ora iniţială a fost prelungită până la unsprezece), militarii nu opreau niciodată maşinile care treceau în mare viteză pe bulevarde. Pe drumul de întoarcere, vedeam în piaţa Taksim, în Harbiye în Dolmabahçe accidente produse de maşinile care goneau nebuneşte înainte de instituirea restricţiei, aşa încât cobora din maşină şi ne uitam la şoferii care se bumbăceau. Îmi amintesc că am văzut odată, în spatele Palatului Dolmabahçe o maşină particulară marca Plymouth, învăluită în nori de fum albăstrui, din care ieşea un domn beat, însoţit de un câine. Cu un alt prilej, am văzut, în Taksim, un taxi înconjurat de aburi, ca hamamul din Şagaloglu, al cărui radiator se fisurase în urma unei ciocniri frontale. Eram speriaţi de întunericul înfiorător care domnea pe străzi, de pustietatea bulevardelor cufundate în semiîntuneric. Îmi aduc aminte că, într-o noapte, în timp ce beam un ultim pahar cu rachiu înainte de a mă culca, după ce ajunsesem acasă, m-am rugat fierbinte să revin la o viaţă normală. Dar nici măcar acum, după ani de zile, nu-mi dau seama dacă-mi doream cu adevărat să mă eliberez de dragostea, de obsesia mea pentru Füsun.

Orice vorbă bună rostită înainte de plecare, câteva cuvinte plăcute, optimiste, chiar dacă nedesluşite, pronunţate de Füsun sau de cei din casă cu privire la mine îmi trezeau noi speranţe, mă făceau să simt, preţ de o clipă, că aş fi putut-o redobândi pe Füsun, că vizitele mele nu erau zadarnice şi, astfel, izbuteam să mă ridic şi să plec fără prea mari sforţări.

Cele câteva cuvinte amabile pe care mi le adresa Füsun când eram la masă, în cel mai neaşteptat moment cu putinţă, ca, de pildă, „se pare că ai fost la frizer, te-a tuns cam mult, dar îţi stă bine" (16 martie 1977), sau pe care i le adresa mamei ei referindu-se, afectuoasă, la mine – „Îi plac chiftelele de parcă-ar fi un băieţel, nu-i aşa?" (17 februarie 1980) -, sau pe care avea să mi le adreseze la un an după aceea, de cum am intrat în casă, într-o seară cu ninsoare – „Nu ne-am aşezat la masă pentru că te aşteptam pe tine, Kemal, ne-am spus că sperăm să vii" – mă făceau atât de fericit încât, indiferent de sentimentele întunecate care m-ar fi putut încerca la venirea acolo, de semnele nefaste pe care le-aş fi priceput în timp ce mă uitam la televizor, mă ridicam, când venea vremea, cu hotărâre, îmi luam, dintr-o mişcare, paltonul atârnat în micul cuier de lângă uşă şi plecam neîntârziat. Faptul că mă-ndreptam spre uşă de la bun început şi mă îmbrăcam cu paltonul, pentru ca apoi să spun „eu plec, cu voia dumneavoastră", îmi înlesnea mult ieşirea din casă. Când plecam devreme, mă simţeam bine la întoarcere, în maşina condusă de Çetin Efendi, şi nu mă mai gândeam la Füsun, ci la treburile pe care le aveam de rezolvat a doua zi.

Când mă duceam din nou la cină, la două-trei zile după toată această tevatură, îmi dădeam seama, de cum intram pe uşă şi-o vedeam pe Füsun, că eram atras acolo de două lucruri:

1. Dacă eram departe de Füsun, lumea mă tulbura, asemenea unui puzzle ale cărui piese sunt vraişte. Când o vedeam pe ea, simţeam într-o clipă că piesele puzzle-ului se aflau la locul lor şi mă relaxam, aducându-mi aminte că lumea era un loc frumos, plin de noimă.

2. Ori de câte ori intram seara în casa lor şi dădeam ochii cu ea, aveam un sentiment de triumf: izbutisem să mă duc acolo şi în seara aceea, în ciuda tuturor semnelor deznădăjduitoare şi umilitoare, în ciuda a tot şi a toate. De cele mai multe ori zăream aceeaşi sclipire de fericire şi-n ochii lui Füsun. Sau, cel puţin, aşa credeam – simţeam că încăpăţânarea şi hotărârea mea o impresionau şi eram convins de farmecul vieţii pe care o duceam.

58. Tombola.

Mi-am petrecut noaptea de Anul Nou, la răscrucea dintre anii 1976 şi 1977, în casa familiei Keskin, jucând loto. Pesemne că mi-am amintit acest lucru pentru că am vorbit ceva mai devreme de „farmecul vieţii pe care o duceam". Dar faptul că mă dusesem să-mi petrec Revelionul la familia Keskin era important şi pentru că indica schimbarea de netăgăduit care se petrecuse în viaţa mea. Mă despărţisem de Sibel, fusesem nevoit să mă îndepărtez de cercul meu de prieteni, renunţasem la foarte multe dintre deprinderile mele prin faptul că mă duceam de patru-cinci ori pe săptămână la familia Keskin,

dar până la Revelionul acela încercasem mereu să mă conving singur şi, totodată, să-i conving pe cei apropiaţi că duceam aceeaşi viaţă de pe vremuri sau că aş fi putut reveni oricând la ea.

Aflam veşti despre cunoscuţii cu care încetasem să mă mai văd, din dorinţa de a păstra distanţa faţă de Sibel, de a nu răni sentimentele nimănui cu amintiri neplăcute şi de a mă cruţa de neplăcerea de a oferi explicaţii cu privire la motivele pentru care nu mă arătăm în lume, de la Zaim. Mă vedeam cu el la Foaierul, la Garajul sau la vreun alt restaurant deschis de curând, frecventat de lumea bună, şi stăteam de vorbă îndelung, cu plăcere, despre cine, ce mai făcuse şi despre viaţă, ca doi prieteni serioşi care discută intens despre afaceri.

Zaim nu mai eram mulţumit de Ayşe, tânăra lui iubită, de vârsta lui Füsun. Îmi spunea că era mult prea copilăroasă, că nu-i putea împărtăşi necazurile şi neliniştile, că nu se armoniza defel cu grupul nostru şi insista, răspunzând întrebărilor mele, că nu avea o altă iubită şi nici pe altcineva în vedere. Îmi dădeam seama, din relatările lui, că nu depăşiseră faza sărutului, că fata era grijulie şi prudentă şi că avea să se protejeze, atâta vreme cât nu era sigură de el.

— De ce râzi? m-a întrebat Zaim, în timp ce discutam despre toate aceste lucruri.

— Nu râd.

— Ba râzi! a spus Zaim. Dar nu-mi pasă. Să-ţi spun ceva care o să te facă să râzi şi mai tare. Nurcihan şi Mehmet se văd aproape şapte zile din şapte şi colindă din restaurant în restaurant, din club în club. Mehmet o duce pe Nurcihan la cazinouri, ca să asculte cântece de pe vremuri şi orchestre care interpretează muzică turcească veche. Descoperă amândoi cântăreţi de şaptezeci-optzeci de ani, care cântau cândva la radio, şi se împrietenesc cu ei.

— Nu mai spune, măi! Nu ştiam că Nurcihan e atât de pasionată…

— A apucat-o şi pe ea pasiunea, după ce s-a-ndrăgostit de Mehmet. De fapt, Mehmet nu ştie nici el foarte bine cântecele astea vechi. Le-nvaţă şi el acum, ca s-o impresioneze pe ea.

Umblă amândoi pe la anticari şi cumpără cărţi, se duc la piaţa de vechituri şi cumpără discuri vechi… Seara se duc la Maksim şi la cazinoul din Bebek, s-o asculte pe Müzeyyen Senar… Dar nu ascultă împreună discurile.

— Cum adică?

— Ies în fiecare seară şi se duc la cazinouri, a spus Zaim, precaut. Dar nu stau singuri, undeva, să facă dragoste.

— De unde ştii?

— Unde să se vadă?! a spus Zaim. Mehmet locuieşte tot un maică-sa şi cu taică-său.

— Avea o locuinţă prin spate pe la Maçka, unde se ducea cu Femeile…

— M-a dus şi pe mine acolo, să bem whisky, a spus Zaim. E o garsonieră tipică. Dacă e deşteaptă, Nurcihan n-o să calce cu siguranţă prin locul ăla mizerabil, iar dacă o s-o facă, o să-şi dea seama că Mehmet n-o să se însoare cu ea tocmai din cauza asta. Până şi eu m-am simţit ciudat acolo: vecinii se

uitau pe gaura cheii, întrebându-se dacă bărbatul adusese iar o prostituată în seara aceea.

— Bine, dar ce poate să facă Mehmet? Crezi că e uşor să găseşti un apartament de închiriat în oraşul ăsta, când eşti holtei?

— Să se ducă la Hilton, a spus Zaim. Sau să-şi cumpere un apartament într-un cartier cumsecade.

— Mehmet e fascinat de viaţa de familie, alături de părinţii lui.

— Şi tu eşti, a spus Zaim. Am să-ţi spun ceva ca între prieteni, dar să nu te superi.

— N-am să mă supăr.

— Dacă, în loc să vă întâlniţi pe furiş, de parcă aţi fi făcut ceva interzis, ai fi dus-o pe Sibel la Compasiunea, unde ai dus-o pe Füsun, crede-mă că azi aţi fi tot împreună.

— Sibel ţi-a spus asta?

— Nu, dragul meu, Sibel nu discută cu nimeni asemenea lucruri, a spus Zaim. Nu-ţi face griji.

Am tăcut puţin amândoi. Faptul că bârfa agreabilă în care eram cufundaţi ajunsese deodată la problemele mele, că se vorbea despre ceea ce mi se-ntâmplase ca despre o catastrofă mă făcuse să-mi piară cheful. Băgând de seamă acest lucru, Zaim mi-a povestit că Mehmet, Nurcihan, Tayfun şi Faruk Şoarecele se întâlniseră într-o seară, la o oră târzie, într-un local din Beyoglu unde se servea ciorbă de burtă. Apoi se duseseră cu toţii, în două maşini, să se plimbe la Bosfor. Într-o altă seară, în timp ce stătea cu Ayşe în maşină la Emirgân, bând ceai şi ascultând muzică, se întâlniseră cu Hilmi Bastardul şi cu ceilalţi, se cuplaseră cu ei şi se duseseră, cu patru maşini, mai întâi la Parizianul, care se deschisese de curând în Bebek, iar apoi la clubul de noapte Lalezar, unde cânta formaţia Frunze Argintii.

În timp ce ascultam detaliile legate de aceste petreceri, pe care Zaim mi le povestea exagerând într-o oarecare măsură, pentru a mă îmboldi şi a mă ademeni din nou către viaţa pe care o duceam pe vremuri, dar şi fascinat, oarecum, de plăcerile acelor nopţi, nu mă gândeam prea mult la ele, dar mai apoi, când mă aflam, seara, în casa familiei Keskin, mă surprindeam visând la ele. Să nu se creadă însă că mă simţeam distrus pentru că nu mai puteam continua cu minunatele distracţii de pe vremuri, alături de vechii mei prieteni. Doar că uneori, în timp ce stăteam la masa familiei Keskin, aveam sentimentul că nu mai exista nimic pe lume, sau că, de-ar fi fost să fie, noi ne aflam foarte departe de acele lucruri – atât şi nimic mai mult.

De un asemenea simţământ trebuie să fi fost cuprins în prima noapte a anului 1977, deoarece îmi aduc aminte că, taman în toiul petrecerii, am încercat să-mi imaginez ce anume făceau în clipele acelea Zaim, Sibel, Mehmet, Tayfun, Faruk Şoarecele şi ceilalţi prieteni ai mei. (Zaim instalase sobe electrice în casa de vară, îl trimisese pe portar să facă focul în şemineu şi dădea o petrecere cu mulţi invitaţi, „pentru toată lumea”.)

— Kemal, uite, a ieşit numărul douăzeci şi şapte, e la tine! a spus Füsun.

Văzând că nu eram atent la joc, a pus cu mâna ei o boabă de fasole pe cartonul meu de loto, acoperind numărul douăzeci şi şapte, a zâmbit, mi-a spus „nu mai visa!” şi m-a privit o clipă în ochi cercetător, cu nelinişte, ba chiar cu afecţiune.

Desigur că frecventam casa familiei Keskin pentru a mă bucura de genul acesta de interes din partea lui Füsun. Eram nespus de fericit. Dar nu dobândisem cu uşurinţă acea fericire. Pentru ca mama şi fratele meu să nu se supere şi pentru a le ascunde faptul că urma să-mi petrec noaptea de Anul Nou la familia Keskin luasem mai întâi masa acasă, cu ei. Mai apoi, când băieţii lui Osman – nepoţii mei – spuseseră „haide, bunico, să începem tombola!”, jucasem cu ei şi o partidă de loto. Îmi amintesc că, în timpul tombolei, pe care o jucam întotdeauna împreună, în familie, privirile mele s-au întâlnit cu cele ale lui Berrin, iar ea a înălţat din sprâncene, de parcă ar fi spus „sper că e totul în regulă!”, îndoită de acel fals tablou de familie.

— Nu-i nimic, ne distrăm şi noi! îi şoptisem eu.

Mai apoi, înainte de a ieşi din casă într-un suflet, pretextând că trebuia să mă duc la petrecerea dată de Zaim, am întâlnit din nou privirea vigilentă a lui Berrin, dar nu i-am răspuns.

În vreme ce ne-ndreptăm în viteză spre familia Keskin, cu maşina condusă de Çetin, eram neliniştit, dar şi fericit. Mă aşteptau, cu siguranţă, la cină. Eu deschisesem primul discuţia pe această temă, spunându-i lui tanti Nesibe că voiam să-mi petrec noaptea de Anul Nou cu ei, după care o mai asigurasem o dată, când eram singuri în uşă, că aveam să mă duc negreşit acolo. Aceasta însemna: „Rugămintea mea este ca Füsun să nu iasă cu soţul ei în noaptea aceea, pentru a se duce la vreo petrecere cu prietenii” Pentru că tanti Nesibe socotea foarte ruşinos faptul că Füsun ieşea în serile în care mă duceam eu pe la ei, câtă vreme cu susţineam cu atâta bunăvoinţă fanteziile cinematografice ale familiei şi mă simţeam atât de apropiat de ea – i se părea o purtare copilărească. Tanti Nesibe spusese că găsea „infantil” şi gestul lui Feridun de a ieşi în serile în care mă duceam eu pe acolo. Dar pentru că de el nu se plângea nimeni, era vorba de o copilărie pe care toată lumea o trecea cu vederea, fără a crâcni; de fapt, nu vorbea uneori tanti Nesibe despre Feridun, când acesta nu era de faţă, numindu-l „copilul”’?

Înainte de a pleca de acasă, luasem cu mine o parte din darurile pe care le pregătea întotdeauna mama pentru cel care urmau să câştige la loto. De cum am intrat în clădirea unde locuia familia Keskin şi am pătruns în casă, urcând scările în fugă, am scos darurile mamei din sacoşa de plastic – desigur, după ce am încercat, ca întotdeauna, fericirea de-a întâlni o clipă privirea lui Füsun – şi le-am înşirat pe marginea mesei la care mâncam, spunând vesel „pentru cel care câştigă la loto!”. Tanti Nesibe pregătise şi ea tot soiul de daruri mărunte, cu gândul la joc, aşa cum făcea şi mama încă de pe vremea copilăriei noastre, la fiecare început de an. Am amestecat darurile lui tanti Nesibe cu cele ale mamei. Am fost atât de fericiţi în noaptea aceea, încât obiceiul de-a juca loto de Revelion şi de-a pune la un loc darurile aduse de mine cu cele pregătite de tanti

Nesibe a devenit, în anii următori, o deprindere asociată în mod obligatoriu cu acea noapte.

Expun aici jocul de loto pe care l-am folosit cu prilejul celor opt Revelioane petrecute în casa lui Füsun… Mama ne-a amuzat şi ea – mai întâi pe mine, pe fratele şi pe verii mei, iar apoi, în anii care au urmat, pe nepoţii mei – cu un joc de loto de acelaşi gen, folosit vreme de patruzeci de ani, de la sfârşitul anilor 1950 până la sfârşitul anilor 1990, în serile de Anul Nou. La sfârşitul nopţii de Revelion, când se sfârşea jocul şi erau împărţite darurile, iar copiii şi vecinii începeau să caşte şi să picotească, tanti Nesibe strângea grijulie jocul, întocmai ca mama, număra piesele de lemn marcate cu cifre (90 la număr) ce fuseseră extrase, unul câte unul, din săculeţul de catifea, aranja cartoanele cu numere unul peste altul şi le lega cu o panglică, aşeza boabele de fasole pe care obişnuiam să le folosim pentru a marca, pe cartoane, numerele extrase din săculeţ în punga în care stăteau de obicei şi punea totul la păstrare într-un loc ferit, până la viitoarea noapte de Revelion.

Acum, peste ani, când mă străduiesc să le zugrăvesc celorlalţi dragostea pe care-am trăit-o, înfăţişându-le totul rând pe rând, cu toată sinceritatea de care sunt în stare, îmi dau seama că jocul de loto a marcat profund spiritul acelor ani magici şi ciudaţi. Loto, un joc napolitan practicat de familiile de italieni când se reuneau în serile de Crăciun, se răspândise la Istanbul, asemenea foarte multor ceremonii şi obiceiuri de Anul Nou, după reforma calendarului, realizată pe vremea lui Atatürk, fiind împrumutat de la familiile levantine şi italiene, şi devenise, în scurtă vreme, indisolubil legat de petrecerile de Revelion organizate în casele particulare. În anii 1980, ziarele le dăruiau cititorilor, înainte de Anul Nou, jocuri de loto din carton ieftin, cu jetoane de plastic. În anii aceia, pe străzile oraşului apăruseră mii de vânzători de lozuri, cu pungi negre în mâini, care le ofereau fericiţilor câştigători ţigări sau Whisky american de contrabandă. Vânzătorii de lozuri le luau, de fapt, banii cetăţenilor, gata oricând să-şi încerce norocul, cu un joc ce ar putea fi numit „mini loto” şi cu pungi măsluite. Cuvântul tombala, în sensul de „tragere la sorţi şi joc al sorţii”, intrase în limba turcă chiar pe vremea când obişnuiam să mă duc, de patru-cinci ori pe săptămână, la familia lui Füsun.

Am să trec acum în revistă, cu emoţia unui muzeograf veritabil şi cu entuziasmul de a-mi putea depăna povestea sub forma unei poveşti a obiectelor, câteva mostre reprezentative pentru darurile pe care obişnuiau să le pregătească mama şi tanti Nesibe, cu gândul la câştigătorii partidelor de loto din nopţile de Revelion.

Tanti Nesibe punea neapărat, an de an, printre darurile de la loto, o batistă de fetiţă sau de copil, şi la fel proceda şi mama. Oare aceasta să fi vrut să spună că „obiceiul de-a juca loto de Anul Nou este o fericire specifică fetiţelor, dar şi noi, maturii, suntem fericiţi ca nişte copii în acea noapte”? Când jucam loto acasă, în copilărie, şi se-ntâmpla ca vreun musafir mai în vârstă să se aleagă cu unul dintre darurile cumpărate pentru copii, acesta spunea negreşit „aaa, tocmai de aşa ceva aveam nevoie!”. După pronunţarea acestor

cuvinte, tata şi prietenii lui îşi făceau semne nedefinite din ochi şi din sprâncene, aşa cum procedau şi când rosteau cuvinte cu dublu înţeles de faţă cu noi, copiii. Când vedeam aceste semne, mă simţeam stânjenit, intuind că cei mari jucau loto cu un soi de ironie pe care înaintaşii noştri o numeau „zeflemea". Peste ani de zile, în ploioasa noapte de Revelion a anului 1982, când mă aflam în casa familiei Keskin şi tocmai încheiasem prima linie de pe cartonul de loto, luând-o înaintea tuturor, aveam să strig, ca un copil, „bingo!", iar tanti Nesibe avea să-mi spună „felicitări, Kemal Bey" şi avea să-mi dăruiască această batistă. Când am primit batista, am spus şi eu „tocmai de o asemenea batistă aveam nevoie!".

— Este batista lui Füsun, de când era mică, mi-a răspuns tanti Nesibe cu toată seriozitatea.

Mi-am dat seama atunci că în seara aceea, în casa familiei Keskin, jucasem loto fără nici un soi de „zeflemea" şi ironie, cu toată ingenuitatea de care eram capabil, aidoma copiilor din vecini care participaseră la joc. Füsun, tanti Nesibe, ba chiar şi Tarik Bey aveau un vag aer de prefăcătorie, chiar dacă nu foarte evident, însă eu eram sincer până la capăt. Îi rog pe cititorii şi pe vizitatorii muzeului meu, care constată că acum povestesc evenimentele pe care le-a abătut asupra mea dragostea pentru Füsun cu o zeflemea care se apropie, pe alocuri, de ironie, să-şi aducă aminte că în timp ce trăiam acele momente, acele împrejurări eram pe deplin cinstit şi întotdeauna inocent.

Faptul că mama punea an de an printre darurile de la loto câţiva ciorapi de copil ne trezea sentimentul că acestea erau, de fapt, lucruri pe care se cuvenea să le iei cu tine, acasă. Simţământul acesta diminua aspectul de dar al darului, însă ne pregătea să privim, chiar dacă pentru scurtă vreme, ciorapii, batistele, piuliţa din bucătărie în care pisam nuci sau vreun pieptene ieftin cumpărat de la prăvălia lui Alaaddin ca pe nişte lucruri mai valoroase decât erau ele în realitate. În schimb, în casa familiei Keskin, toată lumea, până şi copiii, se bucura la sfârşitul partidei de loto că se alesese cu jocul, nu cu ciorapul. Acum, după ani de zile, mă gândesc că acest lucru se datora faptului că, la ei, obiectele nu păreau să aparţină cuiva anume, ci întregii case şi întregii familii, dar aceasta nu era întru totul adevărat: simţeam în permanenţă că, la etajul de deasupra noastră, existau o cameră şi un dulap pe care Füsun le împărţea cu soţul ei, că acolo se aflau lucrurile ei personale; visam şi mă gândeam adeseori, cu amărăciune, la acea încăpere şi la obiectele din ea, la hainele lui Füsun. Dar în nopţile de Revelion jucam loto, aşa încât să nu mă mai gândesc, de fapt, la acest lucru. Uneori, în timp ce stăteam seara la masa familiei Keskin, simţeam, după două pahare de rachiu, că ne uitam la televizor ca să avem acelaşi sentiment al inocenţei (pe care-l aveam jucând loto).

Când vâram repede în buzunar câte-un lucru aparţinând familiei Keskin (de pildă, una dintre lingurile acelea care urmau să se-nmulţească apreciabil peste ani şi care purtau încă mireasma mâinii lui Füsun), în timp ce jucam cu toţii loto sau ne uitam la televizor relaxaţi, într-o seară ca oricare alta, sentimentul de candoare copilărească pe care-l purtam în suflet dispărea

pentru o vreme, iar atunci simţeam un soi de libertate – îmi dădeam seama că mă puteam ridica şi puteam pleca de-acolo oricând voiam.

În noaptea de Revelion a anului 1980, le-am adus, ca dar-surpriză pentru loto, paharul acesta vechi (o amintire de la bunicul meu, Ethem Kemal), din care băusem Whisky cu Füsun la ultima noastră întâlnire, în ziua logodnei melE. Deoarece, după 1979, obiceiul de-a strecura în buzunar şi de-a lua cu mine tot soiul de fleacuri din casa familiei Keskin, aducând în loc daruri cu mult mai preţioase şi mai scumpe, devenise un fapt de la sine înţeles şi trecut sub tăcere, întocmai ca dragostea mea faţă de Füsun, nimeni n-a văzut vreo ciudăţenie în faptul că, printre daruri mărunte precum creioane, ciorapi ori săpunuri, se strecurase şi paharul acesta scump, de felul celor care s-ar fi vândut la magazinul de antichităţi al lui Rafi Portakal. Ceea ce m-a rănit a fost faptul că Füsun n-a acordat nici o atenţie acestui obiect, care purta urmele celei mai triste zile a dragostei noastre, când l-a zărit în mâna lui tanti Nesibe, după ce Tarik Bey câştigase jocul. Sau poate că şi-a amintit de el, dar a făcut pe neştiutoarea, pentru că era enervată de îndrăzneala mea (Feridun petrecea şi el Revelionul acela cu noi)?

În cei trei ani şi jumătate care au urmat, mi-aş fi dorit să rememorez fericirea cu care făcusem ultima oară dragoste cu Füsun ori de câte ori îl vedeam pe Tarik Bey luând paharul acela în mână, ca să-şi soarbă rachiul, dar, aidoma unui copil care nu se poate gândi la un lucru interzis, îmi era, pe bună dreptate, imposibil să fac acest lucru, în ciuda tuturor eforturilor, atâta vreme cât mă aflam la masa familiei Keskin, în tovărăşia lui Tarik Bey.

Desigur că forţa lucrurilor şi, deopotrivă, amintirile tezaurizate în ele mai depind şi de capriciile imaginaţiei şi ale memoriei noastre. Aceste săpunuri de Edirne din coş – strugurii, gutuile, caisele şi căpşunile modelate din săpun – care altă dată nu mi-ar fi trezit nici un interes, ba chiar mi s-ar fi părut vulgare, îmi amintesc, pentru simplul motiv că erau oferite în dar la jocul de loto, de simţământul de pace şi fericire profundă pe care-l trăiam în nopţile de Revelion, de faptul că orele magice pe care le petreceam la masa familiei Keskin erau cele mai frumoase ore din viaţa mea şi, totodată, îmi evocă muzica lentă, umilă a existenţelor noastre. Cred însă, cu sinceritate şi candoare, că simţămintele de genul acesta nu-mi sunt proprii doar mie şi că vizitatorii muzeului vor simţi şi ei la fel când se vor trezi, peste ani, în faţa aceloraşi obiecte.

Pentru a vă oferi încă un exemplu în sprijinul convingerii mele, expun aici nişte bilete de Revelion emise în acei ani de Loteria Naţională. Întocmai ca mama, tanti Nesibe cumpăra şi ea un bilet pentru marea extragere care urma să aibă loc în noaptea de 31 decembrie şi îl punea, an de an, printre cadourile oferite la loto. Atât la noi acasă, cât şi la familia Keskin, mesenii îi spuneau, aproape într-un glas, celui care câştigase biletul de loterie:

— Ooo, să nu-ţi fie de deochi, da' ştiu că eşti norocos în seara asta! ... Ia să vezi că ai să câştigi şi la loterie!

Printr-o ciudată coincidenţă, la partidele de loto pe care le-am jucat la familia Keskin în nopţile de Revelion din perioada 1977-1984, Füsun a câştigat

biletul de la Loteria Naţională de şase ori. Dar, tot prin aceeaşi ciudată coincidenţă, la niciuna dintre extragerile Loteriei Naţionale, ale cărei rezultate erau anunţate ceva mai târziu în aceeaşi noapte, la radio şi televiziune, nu s-a ales cu vreun premiu ori cu cea mai modestă sumă posibilă, care să-i permită să recupereze banii cheltuiţi pe bilet.

Atât la noi acasă, cât şi la masa familiei Keskin exista o vorbă de duh privitoare la jocurile de noroc, la soartă şi la viaţă, rostită în mod repetat, cu orice ocazie (mai cu seamă când Tarik Bey juca cărţi cu oaspeţii). Aceasta era o modalitate de a-i tachina şi, totodată, de a-i consola pe cei care pierdeau la joc: „Pierzi la cărţi, aşadar câştigi în dragoste".

Ameţit cum eram, am rostit şi eu, fără să stau prea mult pe gânduri, această cugetare, care era pe buzele tuturor, la Revelionul din 1982, după extragerea transmisă în direct la televizor, la care participa şi primul notar al Ankarei, când Füsun iarăşi nu s-a ales cu nici un premiu:

— Având în vedere faptul că ai pierdut la joc, doamnă Füsun, am spus eu, imitându-i pe rafinaţii eroi ai filmelor englezeşti pe care le urmăream la televizor, câştigi în dragoste!

— Nu mă-ndoiesc deloc de asta, Kemal Bey! a spus Füsun fără şovăire, ca un personaj inteligent şi rafinat, demn de unele filme.

Deoarece la sfârşitul anului 1981 credeam că depăşisem aproape jumătate dintre obstacolele care stăteau în calea dragostei noastre, m-am gândit la început la remarca ei ca la o glumă bună, dar în dimineaţa următoare – în prima zi a anului 1982 -, în timp ce luam micul dejun cu mama, după ce mă trezisem bine din mahmureală, m-a cuprins spaima la gândul că Füsun vorbise, de fapt, cu dublu înţeles: în mod evident, fericirea sugerată de cuvintele „a câştiga în dragoste" nu însemna fericirea pe care urma s-o trăiască pe viitor alături de mine, despărţindu-se de soţul ei, ci altceva; îmi dădeam seama de acest lucru după tonul ei sarcastic.

Mai apoi am ajuns la concluzia că gândeam aiurea dintr-un exces de fantezie. Desigur că ceea ce o împinsese pe Füsun (ca şi pe mine, de altfel) să rostească replica aceea banală, ambiguă, fusese binecunoscuta maximă care stabilea o relaţie între dragoste şi jocurile de noroc şi pe care toţi o repetau obsesiv. Jocurile de cărţi, extragerile Loteriei Naţionale, jocul de loto, precum şi marile anunţuri pe care le dădeau publicităţii restaurantele şi alte locuri de divertisment transformau, treptat, noaptea dintre ani într-un interval de dezmăţ, în care oamenii nu făceau altceva decât să bea şi să joace cărţi, iar gazetele conservatoare precum Milli Gazete, Tercüman şi Hergün39 publicau articole înverşunate pe această temă. Îmi amintesc că şi mama era deranjată de faptul că unele familii musulmane înstărite din Şişli, din Nişantaşi, din Bebek obişnuiau să cumpere câte-o creangă de brad şi s-o împodobească de Anul Nou, aşa cum făceau creştinii din filme de Crăciun, ca şi de faptul că bulevardele erau decorate cu asemenea crengi şi, chiar dacă nu se referea la unele cunoştinţe care obişnuiau să-şi orneze brazi prin vorbe de genul „neam prost" sau „necredincioşi", tot le numea „fără minte". Mama i-a spus odată la

masă mezinului lui Osman, care se străduise să-şi pregătească un brad de Anul Nou:

— De fapt, noi nu avem prea multe păduri, prea multă verdeaţă, aşa că să nu distrugem pădurile de brad!

Unii dintre zecile de mii de vânzători care se revărsau pe străzile Istanbulului către Anul Nou, spre a vinde bilete la Loteria Naţională, se îmbrăcau în Moş Crăciun şi se duceau să colinde prin cartierele bogate. În luna decembrie a anului 1980, în timp ce alegeam, într-un fapt de seară, cadourile de loto pe care urma să le duc familiei lui Füsun, am văzut că vreo patru-cinci liceeni, băieţi şi fete, care se-ntorceau de la şcoală, îşi băteau joc de un Moş Crăciun care vindea bilete de loterie în faţa casei noastre, trăgându-l de barba de bumbac şi râzând. Când m-am apropiat, mi-am dat seama că vânzătorul costumat în Moş Crăciun era portarul blocului de vizavi: tinerii îl trăgeau de mustaţa de bumbac, umilindu-l, iar în timpul acesta Haydar Efendi privea drept înainte, tăcut, cu biletele de loterie în mână. La câţiva ani după aceea, când în cofetăria hotelului Marmara din Taksim, împodobită, de Anul Nou, cu un brad falnic, a explodat o bombă pusă de islamişti, s-a vădit destul de bine mânia pe care o resimţeau conservatorii faţă de petrecerile de Revelion, însoţite de jocuri de noroc şi băutură. Îmi aduc aminte că, şi la masa familiei Keskin, această bombă a fost socotită la fel de importantă ca dansatoarea care şi-a făcut apariţia la televiziunea de stat în noaptea Anului Nou. În 1981, când, în ciuda criticilor furioase formulate de gazetele conservatoare, am văzut-o la televizor pe renumita dansatoare din buric Sertap, noi, cei care ne aflam la masa familiei Keskin şi-o aşteptam curioşi, am rămas cu gura căscată, odată cu întreaga ţară. Conducătorii de la TRT o îmbrăcaseră pe Sertap, ce avea un corp agil şi frumos, cu atâtea rânduri de haine, greoaie şi închise pe toate părţile, încât nu numai că nu i se mai vedeau buricul şi sânii, „renumite în întreaga lume", dar nu mai rămâneau la vedere nici măcar picioarele.

— Barem s-o fi înfăşurat pe fată în văl, măscărici ticăloşi ce sunteţi! a spus Tarik Bey.

De fapt, Tarik Bey se înfuria rareori când se uita la televizor; oricât de mult ar fi băut, nu-şi pierdea niciodată cumpătul şi nu obişnuia să le arunce replici celor de pe ecran, aşa cum făceam noi, ceilalţi.

În unii ani, le duceam lui tanti Nesibe şi celorlalţi, pentru cadourile la loto, calendarul Cunoaşterea, cu orele de rugăciune, pe care-l cumpăram de la prăvălia lui Alaaddin. Füsun a câştigat calendarul în noaptea de Revelion a anului 1981 şi, în anul acela, la insistenţele mele, acesta a fost atârnat între bucătărie şi televizor; în zilele în care nu mă duceam eu acolo, nimeni nu se vădea interesat de filele lui. Pe fiecare dintre acestea găseai poezia zilei, însemnătatea istorică a datei respective, orele de rugăciune, un cadran de ceas pe care l-ar fi putut desluşi până şi analfabeţii, diverse feluri de mâncare propuse pentru ziua respectivă, cu reţetele corespunzătoare, povestiri istorice, anecdote şi, de asemenea, câte-o vorbă de duh privitoare la viaţă.

— Tanti Nesibe, iar aţi uitat să rupeţi filele calendarului! spuneam eu la sfârşitul serii.

La ora aceea, ultimul program de televiziune se încheiase, soldaţii ridicaseră deja drapelul pe catarg, mărşăluind prin faţa noastră ca nişte răţoi, şi eram destul de aghesmuiţi.

— A mai trecut o zi, spunea Tarik Bey. Slavă Domnului că nu flămânzim şi că avem un acoperiş deasupra capului: suntem cu burta plină, avem un cămin primitor… Ce altceva îşi mai poate dori omul în viaţă!

Nu ştiu de ce, cuvintele rostite de Tarik Bey la capătul serii îmi plăceau atât de mult, încât, deşi remarcam încă de la sosire că fila calendarului nu fusese încă desprinsă, îmi amânam observaţia până la sfârşit.

— Ba mai mult, suntem noi între noi, alături de cei pe care-i iubim, adăuga tanti Nesibe.

De îndată ce spunea acest lucru, se-ntindea şi o săruta pe Füsun, iar dacă Füsun nu se afla lângă ea, o striga şi-i spunea „ia vino tu încoace, copila mea neastâmpărată, vino la mama să te sărute şi să te alinte niţel!”.

Füsun îşi lua uneori un aer de fetiţă şi i se aşeza în poală, iar tanti Nesibe o mângâia îndelung şi-o săruta pe braţe, pe gât, pe obraji. De-a lungul celor opt ani, mama şi fiica n-au renunţat niciodată, oricare-ar fi fost relaţiile dintre ele, bune ori rele, la aceste ceremonialuri ale dragostei, care aveau o profundă înrâurire asupra mea. Füsun ştia foarte bine că, în timp ce râdeau, se adulmecau şi se sărutau, eram cu ochii aţintiţi asupra lor, dar nu se uita deloc înspre mine. Mă simţeam, mai cu seamă bine când le contemplam fericirea, aşa încât mă ridicam şi plecam imediat, fără prea mari dificultăţi.

Alteori, la vorbele „cei pe care-i iubim”, nu Füsun era cea care se aşeza în braţele mamei sale, ci Ali, băiatul vecinilor, care creştea treptat, era cel care se instala în braţele lui Füsun, iar Füsun îi spunea, după ce-l săruta şi-l dezmierda, „haide, du-te acum, căci părinţii tăi au să se supere mai apoi pe noi pentru că nu te lăsăm să pleci acasă”. Uneori, Füsun era nervoasă pentru că se certase în cursul dimineţii cu mama ei, aşa încât îi răspundea lui tanti Nesibe, când aceasta îi spunea „vino lângă mine, fata mea!”, prin „ei, mamă!”, Atunci, tanti Nesibe replica: „Haide, rupe măcar fila din calendar, ca nu cumva să uităm în ce zi suntem!”

La vorbele acestea, Füsun se înveselea dintr-odată şi, după ce se ducea şi desprindea fila din calendarul Cunoaşterea, cu orele de rugăciunea, citea zâmbind, cu voce tare, poezia şi meniul zilei, iar tanti Nesibe spunea ceva de genul „aaa, aşa e, ia să facem noi nişte compot cu stafide şi gutui, că n-am mai făcut de nu ştiu când!”, sau „da, au ieşit anghinarele, da’ nu poţi face mâncare cu anghinarele alea mici cât pumnul”. Alteori lansa câte-o întrebare care mă neliniştea:

— Dacă fac plăcintă cu spanac, mănânci?

Când nu părea să fi auzit întrebarea sau se afla într-una dintre serile lui melancolice, Tarik Bey nu răspundea, iar atunci Füsun începea să se uite la mine scrutător, fără să scoată o vorbă. Ştiam că făcea acest lucru cu necruţare

şi curiozitate, pentru că se gândea că n-aveam să-i pot spune lui tanti Nesibe ce trebuia să gătească, de parcă aş fi făcut parte, fără doar şi poate, din familia Keskin. Mă salvam din situaţia imposibilă în care mă aflam spunând:

— Tanti Nesibe, lui Fusun îi place foarte mult plăcinta, aşa că trebuie neapărat să faceţi!

Uneori, Tarik Bey îi cerea fiicei sale să rupă fila din calendar şi, totodată, să-i citească evenimentele istorice importante care se petrecuseră în ziua aceea: „3 septembrie 1658. Astăzi a început asedierea fortăreţei Doppio de către oastea otomană", citea Füsun. Sau „26 august 1071. Astăzi li s-au deschis turcilor porţile Anatoliei, după bătălia decisivă de la Malazgirt".

— Hmmm! Ia dă-mi să văd! spune Tarik Bey. Doppio e scris greşit! Ia acum foaia şi citeşte-ne maxima zilei.

— Casa se află unde-ţi saturi pântecul şi unde-ţi stă inima", a citit Füsun.

În vreme ce citea toate acestea, veselă şi ironică, ni s-au încrucişat privirile şi a devenit serioasă.

Ne-am cufundat o clipă cu toţii în tăcere, de parcă am fi meditat la sensul profund al acestor cuvinte. Am trăit numeroase momente de tăcere magică şi mi-au venit în minte foarte multe gânduri legate de chestiuni fundamentale, care nu m-ar fi asaltat în altă parte, precum cele legate de sensul vieţii, de dimensiunile existenţei noastre în lume, de motivele pentru care trăim, în răstimpurile petrecute la masa familiei Keskin, când mă uitam la televizor, cu mintea aiurea, o priveam pe Füsun cu coada ochiului ori vorbeam cu Tarik Bey, ba de una, ba de alta. Îmi plăceau acele clipe de linişte fermecată şi, pe măsură ce treceau lunile, anii, îmi dădeam seama că momentele acelea, care ne făceau să percepem misterul vieţii, erau atât de profunde şi atât de aparte din pricina dragostei pe care i-o purtam lui Füsun, aşa încât puneam deoparte, grijuliu, tot ceea ce urma să-mi aducă aminte de ele. Aşa am ajuns să iau în ziua aceea, sub pretextul de a o reciti, fila de calendar pe care o abandonase Füsun după ce o citise, izbutind s-o strecor mai apoi în buzunar, spre păstrare, când nu se uita nimeni la mine.

Desigur că nu eram la fel de relaxat de fiecare dată. Nu vreau să-mi ridiculizez şi să-mi lungesc povestea cu dificultăţile pe care le-am întâmpinat când am subtilizat şi am luat cu mine nenumărate obiecte din casa şi de la masa familiei Keskin, mai mari sau mai mici, mai însemnate sau mai puţin însemnate, dar am să istorisesc un fapt mărunt de la sfârşitul Revelionului din 1982: cu puţin înainte de a ieşi din casă cu batista câştigată la loto, s-a apropiat de mine Ali, băiatul vecinilor, a cărui admiraţie pentru Füsun sporea pe zi ce trecea şi care şi-a luat un cu totul alt aer decât cel obişnuit, de copil neastâmpărat:

— Kemal Bey, ştiţi, batista aia pe care aţi câştigat-o adineaori la loto...

— Da.

— E batista lui Füsun de când era mică. Pot să mă mai uit o dată la ea?

— Ali dragă, nu ştiu unde am pus-o.

— Ştiu eu, a spus puştiul. Aţi pus-o în buzunarul ăsta, aici trebuie să fie!

Aproape că era pe punctul de a-mi vârî mâna în buzunar. Am făcut un pas înapoi. Afară ploua torenţial, cu ropote, aşa încât toată lumea se adunase la fereastră şi nimeni nu remarcase întrebarea băiatului.

— Ali dragă, e foarte târziu, iar tu eşti încă aici, am spus eu. Mama şi tatăl tău au să se supere pe noi…

— Mă duc, Kemal Bey. O să-mi daţi batista lui Füsun?

— Nu, am şoptit eu, încruntând din sprâncene. Am nevoie de ea.

59. Cum să treci un scenariu de cenzură.

Obţinerea aprobării Comitetului de Cenzură, pentru ca Feridun să-şi poată turna filmul, ne dădea multe bătăi de cap. Ştiam din anii anteriori, din ştirile apărute în presă şi din istorisirile altora că toate filmele, autohtone ori străine, trecuseră de cenzură. Dar abia după fondarea companiei Lămâia Film mi-am dat seama că aceasta reprezenta o secvenţă importantă a afacerii cu filmul. Ziarele nu aduceau vorba despre deciziile Comitetului de Cenzură decât dacă un film căruia i se acorda mare importanţă în Occident şi care devenea o ştire şi în Turcia era cu desăvârşire interzis. De pildă, filmul Lawrence al Arabiei a fost interzis integral deoarece conţinea injurii la adresa turcilor, iar Ultimul tango la Paris a fost transformat într-o peliculă „mai de artă şi mai plictisitoare” decât originalul, prin eliminarea tuturor scenelor erotice.

Hayati Visul Bey, care lucrase ani de zile la Comitetul de cenzură şi care se număra printre camarazii noştri de la barul Pelurul, unde venea mereu să ne viziteze la masă, ne-a spus într-o seară că, de fapt, credea mai mult decât europenii în libertatea de gândire şi în democraţie, dar că nu le permisese (şi nici nu avea să le permită) niciodată celor care voiau să ne ducă de nas naţia, care era naivă şi plină de bune intenţii, să se folosească, în acest scop, de arta cinematografică turcească. Hayati Visul era, totodată, producător şi regizor şi afirma că acceptase să facă parte din Comitetul de Cenzură, asemenea foarte multora dintre cei care frecventau barul Pelurul, „ca să-i scoată din sărite pe ceilalţi”, după care-i făcea cu ochiul lui Füsun, aşa cum proceda de nenumărate ori când glumea. În gestul acesta stăruia atât aerul şăgalnic al unui unchi care-i spune micuţei sale nepoate „am glumit, draga mea”, cât şi o uşoară provocare. Hayati Visul ştia că eram rudă de departe cu Füsun şi flirta uşor cu ea, la un nivel pe care o persoană aflată în postura mea l-ar fi, putut socoti tolerabil. Îşi datora porecla celor de la Pelurul, pentru că, în timp ce vorbea de filmele pe care urma să le turneze pe viitor (colinda de la o masă la alta, fie flecărind mereu pe această temă, fie culegând bârfe), repeta necontenit cuvântul cu pricina. Ori de câte ori venea pe acolo, se aşeza la masa la care se afla Füsun, vorbea îndelung despre vreunul dintre proiectele lui cinematografice, privind-o în ochi, şi-i cerea, de fiecare dată, să-i spună „imediat şi din toată inima” dacă-i plăcea sau nu subiectul, „fără nici un considerent comercial”.

— E un subiect foarte frumos, spunea Füsun de fiecare dată.

— Când am să turnez filmul, trebuie neapărat să acceptaţi să jucaţi în el, spunea Hayati Visul, tot de fiecare dată.

Adopta apoi o expresie de om care face totul din instinct, ascultându-şi glasul inimii:

— De fapt, eu sunt o persoană foarte realistă, adăuga el. Simţeam că atunci când mă privea, la răstimpuri, şi pe mine în ochi în timp ce ne aflam la masă, o făcea pentru că ştia că era ruşinos să vorbească ţintuind-o necontenit pe Füsun, aşa încât îi zâmbeam, străduindu-mă să fiu prietenos. Descopeream, alături de Füsun, că debutul lucrului la primul nostru film cerea timp.

Potrivit lui Hayati Visul, cinematografia din Turcia era, de fapt, liberă, cu excepţia momentelor când se înregistrau comentarii neplăcute la adresa islamului, a lui Atatürk, a armatei turce, a teologilor, a preşedintelui, a kurzilor, a armenilor, a evreilor şi a grecilor, precum şi cu excepţia scenelor de dragoste fără perdea. El ştia însă că lucrul acesta nu era adevărat, iar uneori chiar o spunea, râzând. Pentru că, de o jumătate de secol, membrii Comitetului de Cenzură se deprinseseră să interzică, apelând la tot soiul de justificări, nu numai ceea ce dorea statul să interzică ori subiectele care-i indispuneau pe deţinătorii puterii, ci orice film care-l obseda pe ei ori pe care-l găseau percutant şi le făcea mare plăcere să se folosească de puterea de care dispuneau la modul arbitrar, cu sinceră satisfacţie şi sincer umor, aşa cum se-ntâmpla în cazul lui Hayati Visul.

Hayati Bey, care mai era şi o persoană pusă pe şagă, ne istorisea, făcându-ne şi pe noi să râdem, cu acea plăcere cu care vorbesc unii Vânători despre urşii prinşi de ei în capcană, despre felul în care obişnuiau să interzică filmele în anii petrecuţi de el la Cenzură. De pildă, un film în care erau abordate la modul ironic aventurile unui paznic de fabrică fusese interzis pe motiv că „îi denigra pe paznicii turci", un altul, care prezenta dragostea unei femei căsătorite, cu copii, pentru un alt bărbat, pentru că „aborda la modul ireverenţios instituţia maternităţii", iar un al treilea, care prezenta minunatele peripeţii ale unui copil fugit de la şcoală, pentru că „îi îndepărta pe copii de şcoală". Cât despre noi, dacă ne plăcea filmul şi socoteam că era important să răzbatem până la neprihănitul spectator turc, trebuia să învăţăm să întreţinem relaţii bune cu membrii Comitetului de Cenzură, dintre care unii se arătau din când pe la Pelurul şi care-i erau, cu toţii, prieteni apropiaţi. Îmi dădeam seama, după felul în care rostea aceste cuvinte, privindu-mă stăruitor în ochi, că voia s-o impresioneze pe Füsun.

Pe de altă parte însă, nu ne puteam da seama în ce măsură puteam avea încredere în Hayati Bey pentru a obţine aprobarea Cenzurii. Aceasta pentru că primul film turnat de Hayati Visul după ce-i expirase mandatul şi plecase de la cenzură fusese interzis, „dintr-un capriciu personal, din păcate". Când venea vorba despre acest subiect, Hayati Bey ne enerva, căci pelicula respectivă, care implicase mari cheltuieli, fusese interzisă, în scopul „protejării instituţiei familiei, care este baza societăţii", din cauza unei scene ce prezenta o cină în

timpul căreia un cap de familie furios, care mai şi trăsese la măsea, urla la soţie şi la copii pe motiv că salata nu avea oţet.

Hayati Visul, care ne istorisea la Pelurul, cu aerul că fusese nedreptăţit, că împrumutase cu deplină sinceritate acea scenă şi alte două scandaluri de familie ce iritaseră cenzura din chiar viaţa sa, se supărase, de fapt, cel mai tare pentru faptul că filmul fusese interzis de foştii lui colegi de la Comitetul de Cenzură. Dacă era adevărat ce se spunea, într-o noapte băuse cu ei până se făcuseră toţi criţă, iar apoi, către dimineaţă, ajunsese să se bumbăcească, pe o stradă lăturalnică, cu cel mai vechi prieten al lui de la Comitet, sub pretextul unei poveşti legate de o tânără. După aceea fuseseră săltaţi din mocirla de pe stradă de către poliţiştii de la secţia din Beyoglu, dar nu depuseseră plângere unul împotriva celuilalt şi, îndemnaţi şi de poliţişti, sfârşiseră prin a se săruta şi a se împăca. Pentru a-şi putea prezenta filmul în cinematografe şi a scăpa de faliment, Hayati Visul eliminase cu grijă toate scenele care înfăţişau neînţelegeri de familie şi care prejudiciau instituţia reprezentată de aceasta, iar pe peliculă nu mai rămăseseră, cu aprobarea Comitetului de Cenzură, decât câteva momente în care zdrahonul de frate mai mare îşi bătea fratele mai mic, la îndemnul mamei pioase.

Hayati Visul ne explicase că cenzurarea şi tăierea scenelor socotite indezirabile de către stat „era, totuşi, bună, de fapt", pentru că, în felul acesta, filmele cenzurate puteau rula în cinematografe, iar dacă rămâneau inteligibile îşi puteau scoate banii. Cea mai mare catastrofă era interzicerea integrală a unui film. Spre a o preveni, statul, bine intenţionat, împărţise munca cenzurii în două faze, răspunzând astfel şi propunerii formulate în acest sens de unii realizatori turci ageri la minte, între care eram mândru să mă număr, treptat, şi eu.

Mai întâi, scenariul filmului era trimis la Comitetul de Cenzură şi se obţinea acordul acestuia în privinţa subiectului şi a adecvării scenelor. Aşa cum se-ntâmpla în toate situaţiile în care cetăţeanul primea „aprobarea" statului pentru o activitate pe care urma s-o desfăşoare în Turcia, oricare-ar fi fost ea, şi în acest domeniu se dezvoltase o birocraţie foarte complexă în materie de autorizaţii şi mită, iar pentru depăşirea obstacolelor presupuse de ea apăruseră intermediari şi companii menite să obţină „aprobarea" în relaţia cetăţeanului cu sistemul funcţionăresc. Îmi aduc aminte că, în primăvara anului 1977, am discutat îndelung cu Feridun, stând faţă în faţă, la o ţigară, în biroul lui de la Lămâia Film, căutând cel mai potrivit intermediar care să obţină acordul cenzurii pentru Ploaia albastră.

Exista un grec foarte îndrăgit şi foarte muncitor, poreclit Demir Dactilograful. Metoda lui de „aranjare" a unui scenariu ce urma să se sustragă cenzurii consta în refacerea oricărui script deja existent la celebra lui maşină de scris şi potrivit propriului stil. Acest fost boxeur amator, mare cât un munte (purtase cândva uniforma echipei din cartierul Kurtuluş), era un bărbat delicat, cu spirit subtil. Rotunjea muchiile tăioase ale scenariilor pe care le primea, îndulcea, inocent, asperităţile ce marcau relaţiile dintre bogaţi şi săraci,

muncitori şi patroni, violatori şi victime, buni şi răi şi reuşea mai bine ca oricine să strecoare câteva cuvinte atrăgătoare referitoare la drapel, patrie, Atatürk ori Allah, aşa încât să echilibreze replicile mânioase, dure, critice pe care le rostea eroul principal la sfârşitul filmului, replici de care s-ar fi putut lega cenzorii, dar care ar fi fost pe placul spectatorilor. Principala lui abilitate era să transforme, apelând la umor, frivolitate şi duioşie, orice amănunt necizelat şi excesiv într-un detaliu de viaţă neverosimil. Marile companii de film, care-i mituiau cu regularitate pe membrii Comitetului de Cenzură, obişnuiau să-i înmâneze lui Demir Dactilograful până şi scenariile care nu prezentau nici un fel de inconveniente, doar pentru ca acestea să se pătrundă de stilul lui siropos, magic, copilăros.

Când am aflat că îi datoram lui Demir Dactilograful poezia fără egal a neverosimilelor filme turceşti care ne înduioşaseră de-a lungul nopţilor de vară, am luat-o cu noi, la propunerea lui Feridun, şi pe Füsun şi ne-am dus la „doctorul de scenarii", care locuia în Kurtuluş. În locul acela, în care ticăia un ditamai orologiul, am văzut vechea maşină Remington, care-i conferise numele legendar, şi am perceput atmosfera specială, magică a filmelor lui. Demir Bey s-a comportat foarte elegant şi ne-a spus, arătându-ne maldărele de dosare presărate printre farfurii cu kebap şi fructe, să nu abandonăm scenariul, pentru că, în cazul în care avea să-i placă, avea să-l rescrie la maşina lui spre a-i da o formă acceptabilă pentru cenzură, dar că procedura aceasta cerea timp, căci avea foarte mult de lucru, după care s-a lăudat – „fac treaba mai bine decât mine" – cu gemenele lui mioape, cu ochelari rotunzi, ca de bufniţă, care păreau să aibă vreo douăzeci de ani şi care, instalate într-un colţ al mesei uriaşe, dădeau o formă pasabilă scenariilor pe care tatăl lor nu mai avea timp să le termine. Una dintre ele, care avea un trup ceva mai armonios, a făcut-o foarte fericită pe Füsun când şi-a amintit că aceasta se aflase printre finalistele Concursului de Frumuseţe „Milliyet", desfăşurat cu patru ani în urmă. Din păcate, foarte puţină lume îşi mai amintea acest lucru.

Scenariul ne-a fost restituit, rescris şi anume şlefuit pentru Füsun, de către aceeaşi fată, însoţit de cuvinte de laudă şi admiraţie („tata a spus că e exact ca un film de artă în stil european"), abia după trei luni. Îmi dădeam seama, după posomorala ei, după vorbele mânioase care-i scăpau din vreme-n vreme, că încetineala aceasta nu era deloc pe placul lui Füsun şi încercam să-i explic că şi soţul ei era, de fapt, lent.

Când mă duceam în casa din Çukurcuma, cu ocazia vizitelor de seară, prilejurile de-a ne ridica de la masă şi de-a sta de vorbă între patru ochi erau limitate. În fiecare seară, către sfârşitul cinei, ne duceam la colivia lui Lămâie pentru a ne ocupa de mâncarea, de apa lui şi de osul de sepie pe care-i plăcea să-l ciugulească (obişnuiam să i-l cumpăr eu, de la Bazarul Egiptean). Colivia era însă foarte aproape de masă şi era nespus de greu să stabilim o anumită intimitate între noi. De aceea, trebuia fie să vorbim în şoaptă, fie să fim peste măsura de îndrăzneţi.

O cale mai adecvată de comunicare s-a ivit mai apoi, în timp, de la sine: Füsun obişnuia ca, în timpul care-i rămânea după ce se distra cu prietenele ei din cartier, de care se ferea să-mi vorbească (cele mai multe dintre ele erau nemăritate sau proaspăt căsătorite), după ce se ducea uneori cu ele la cinema, după ce stătea la taclale cu Feridun prin localurile frecventate de cineaşti, după ce se ocupa de treburile casei şi-o ajuta pe mama ei, care continua să accepte comenzi, la croitorie, să picteze păsări „după capul ei", Expresia „după capul ei" îi aparţinea. Eu simţeam însă pasiunea care se ascundea în spatele acestei îndeletniciri de amator şi-o iubeam şi mai mult din pricina ei.

Această pasiune a început odată cu popasul unei ciori pe balustrada de fier a balconului spre care dădea camera din spate, de la primul etaj, aşa cum se-ntâmplase cândva şi la apartamentul din blocul Compasiunea; cioara nu şi-a luat zborul când s-a apropiat Füsun de ea. Cioara mai venise şi cu alte prilejuri şi nu fugise de Füsun, ţintuind-o neprietenoasă cu ochii ei strălucitori şi înspăimântători, ca să nu mai spun că Füsun fusese cea care se speriase de ea. Într-o zi, Feridun a fotografiat-o, iar Füsun a mărit mica fotografie în alb-negru pe care o expun aici, a împărţit-o în careuri egale, iar apoi a făcut treptat, folosind-o drept model, o acuarelă care mi-a plăcut foarte mult. A continuat apoi să picteze, mai întâi un porumbel, iar după aceea o vrabie care se aşezaseră pe balustrada aceluiaşi balcon.

În serile în care Feridun nu era acasă, o întrebam pe Füsun, înainte de-a ne aşeza la masă sau în răstimpul lungilor reclame de la televizor, „cum merge cu pictura?".

Uneori se-nveselea şi-mi spunea „hai să ne uităm amândoi", după care ne duceam în camera din fund, ce părea mereu în neorânduială din cauza instrumentelor de croitorie, a foarfecilor şi materialelor cu care lucra tanti Nesibe, şi ne uitam împreună la tablou, la lumina palidă a micii lustre.

— E foarte frumos, Füsun, cu adevărat foarte frumos! spuneam eu, sincer.

În aceeaşi clipă încercam o nevoie irepresibilă de-a o atinge, de a-i atinge spatele, mâinile. Îi cumpăram de la magazinele cu articole de papetărie din import, aflate în Sirkeci, hârtie de desen de bună calitate, caiete şi seturi de acuarele „de producţie europeană".

— Am să fac toate păsările din Istanbul, spunea Füsun. Feridun a fotografiat o vrabie. Acum i-a venit rândul ei. Ei, mă distrez şi eu singură! Ce zici, oare bufniţele s-or aşeza pe balustrada balconului?

— Într-o bună zi ai să deschizi cu siguranţă o expoziţie, i-am spus eu o dată.

— De fapt, aş vrea să mă duc la Paris şi să văd picturile din muzee.

Uneori era nervoasă, fără chef:

— În ultimele zile n-am putut să pictez, Kemal, spunea ea.

Îmi dădeam seama, desigur, că lipsa ei de chef era determinată nu doar de faptul că nu începuse încă turnarea filmului în care urma să joace ea, ci şi de faptul că nu izbutiserăm nici măcar să conferim scenariului o formă aptă de

ecranizare. Uneori mă ducea în camera din spate, deşi nu adăugase cine ştie ce în plus la pictură, doar pentru a putea aduce iar vorba despre film:

— Se pare că lui Feridun nu i-au plăcut intervenţiile lui Demir Dactilograful, aşa că rescrie el scenariul, mi-a spus ea o dată. Eu i-am spus, dar te rog să-i spui şi tu, să n-o mai lungească atât. Să-ncepem odată!

— Am să-i spun.

Într-o seară, la trei săptămâni după acea discuţie, ne-am dus din nou în camera din spate. Füsun terminase pictura cu cioara, iar acum zugrăvea, încetul cu încetul, o vrabie.

— E, într-adevăr, foarte frumoasă, am spus eu, după ce am privit tabloul îndelung.

— Kemal, acum mi-am dat seama. O să dureze luni de zile până când o să ne-apucăm de filmul de artă al lui Feridun, a spus Füsun. Cenzura nu-şi dă acordul cu atâta uşurinţă pentru asemenea filme. Sunt suspicioşi. Dar alaltăieri, la Pelurul, a venit la masa noastră Muzaffer Bey şi mi-a propus un rol. Ţi-a spus Feridun?

— Nu. Aţi fost la Pelurul? Ai grijă, Füsun, oamenii ăia sunt cu toţii nişte şmecheri.

— Nu-ţi face probleme, şi eu, şi Feridun avem mare grijă. Ai dreptate, dar aceasta este o propunere foarte serioasă.

— Ai citit scenariul? Vrei?

— Bineînţeles că n-am citit scenariul. Dacă accept, au să scrie, chipurile, şi-un scenariu. Vor să se vadă cu mine.

— Şi care e subiectul?

— Ce importanţă are subiectul, Kemal? Un film melodramatic, de dragoste, în stilul lui Muzaffer Bey, asta e! Mă gândesc să accept.

— Nu te grăbi. Sunt oameni dubioşi. Să vorbească Feridun cu ei în locul tău! Ar putea avea intenţii necinstite.

— Cum adică, necinstite? a spus Füsun.

M-am întors însă imediat la masă, fără a mai lungi vorba, cu inima strânsă.

Îmi puteam foarte lesne imagina că o melodramă comercială turnată de un regizor abil precum Muzaffer Bey, care urma s-o scoată în evidenţă pe Füsun, avea s-o facă repede celebră în întreaga Turcie, de la Edirne la Diyarbakir. Desigur că gloatele înghesuite prin cinematografe puturoase, neaerisite, încălzite cu sobe de cărbuni, elevii fugiţi de la şcoală, şomerii, casnicele visătoare şi bărbaţii în călduri, ducând dorul femeilor, aveau să fie fascinaţi de frumuseţea şi bunătatea lui Füsun. Mă surprindeam apoi chibzuind că, de îndată ce avea să devină vedetă, aşa cum îşi dorea, Füsun avea să se poarte urât nu numai cu mine, ci şi cu Feridun, ba chiar avea să ne părăsească. Nu mi-o puteam imagina, desigur, pe Füsun ca pe o persoană care ar fi făcut totul pentru faimă şi bani, care s-ar fi culcat cu gazetarii de la revistele de divertisment; îmi dădeam însă seama, după privirile pe care i le aruncau cei ce frecventau barul Pelurul, că foarte mulţi indivizi ar fi făcut totul

ca s-o despartă – foloseam acest cuvânt pentru că era primul care-mi venea pe limbă – de mine. Din păcate, dacă Füsun ar fi devenit o celebritate, m-aş fi îndrăgostit şi mai tare de ea, iar teama de-a nu o pierde s-ar fi amplificat şi mai mult.

Îmi aduc aminte că, văzând privirile mânioase pe care mi le-a aruncat până la sfârşitul acelei cine, mi-am dat seama încă o dată că frumoasa mea nu era, de fapt, cu gândul la mine ori la soţul ei, ci la aspiraţia ei de a deveni vedetă de film, aşa încât m-a cuprins neliniştea, ba chiar îngrijorarea. Ştiam deja de multă vreme că, dacă ar fi fugit cu vreun producător ori cu vreunul dintre actorii celebri cu care se împrietenise la toartă prin cârciumi, părăsindu-mă – pe mine, ca şi pe soţul ei – în văzul lumii, suferinţa pe care-aş fi încercat-o ar fi fost cu mult mai crâncenă decât cea pe care o-ndurasem în vara anului 1975.

Cât de multe ştia Feridun despre primejdia cu care ne confruntam? Era conştient, într-o oarecare măsură, de faptul că producătorii comerciali voiau s-o târască pe soţia lui într-o lume destul de îndepărtată, de mizeră, dar eu îl avertizam, voalat, asupra acestui pericol ori de câte ori aveam prilejul, îi sugeram că dacă Füsun avea să-nceapă să joace în melodramele acelea deplorabile, filmul de artă pe care urma să-l facă el n-avea să mai aibă nici un sens din punctul meu de vedere, pentru ca apoi, în timp ce stăteam, în miez de noapte, în fotoliul tatei şi mă cinsteam cu rachiu, să-mi fac sânge rău la gândul că, poate, îi făcusem prea multe confesiuni.

La începutul lui mai, când se apropia sezonul de filmare, Hayati Visul, care venise pe la Lămâia Film, ne-a spus că o tânără actriţă pe jumătate celebră ajunsese în spital de pe urma bătăii pe care o-ncasase de la iubitul ei gelos, că ar fi fost foarte bine ca Füsun să-i preia rolul, că era o mare ocazie pentru o fată frumoasă şi talentată ca ea, iar Feridun, care-mi cunoştea foarte bine neliniştile, i-a respins propunerea cu eleganţă şi nici măcar nu i-a împărtăşit, cred, această poveste soţiei lui…

60. Serile pe Bosfor, la restaurantul Tihna.

Gesturile pe care le făceam pentru a o ţine pe Füsun departe de şmecherii avizi şi de şacalii care se îmbulzeau în jurul ei ori de câte ori se ducea la Pelurul ne stârneau uneori râsul, ba chiar ne făceau fericiţi, nu ne tulburau. Aflasem că Garoafa Albă, gazetarul de cancanuri de care cititorii mei îşi vor aminti de când cu logodna de la Hilton, voia să scrie un articol despre Füsun, pe tema „o stea în devenire”, iar eu îi explicasem lui Füsun că bărbatul cu pricina nu era demn de încredere. Am fugit apoi cu toţii de el, de parcă ne-am fi jucat de-a v-aţi ascunselea. Opera poetului-gazetar, care se aşezase la masa lui Füsun, scrisese pe un şerveţel un poem de dragoste care-i venise în minte subit şi apoi i-l dedicase în cuvinte sentimentale, a fost azvârlită la coş de Tayyar, chelnerul mai în vârstă de la Pelurul, graţie şi eforturilor mele, fără a apuca să mai ajungă la vreun cititor. Odată rămaşi singuri, eu, Feridun şi Füsun ne-am povestit unii altora o parte dintre poveştile de acest gen (nu pe toate) şi am râs.

Spre deosebire de majoritatea oamenilor de film, a gazetarilor şi a artiştilor cu care ne vedeam la Pelurul şi prin alte baruri ori cârciumi asemănătoare şi care, după ce se aghesmuiau, începeau să se-nduioşeze de ei înşişi şi să lăcrimeze, Füsun devenea veselă, copilăroasă şi gureşă ca o fetiţă zvăpăiată de îndată ce bea ceva. Uneori simţeam şi că se-nveselea pentru că eram toţi trei – ea, eu şi soţul ei -, la fel ca pe vremea când ne duceam la cinematografele de vară sau la restaurantele de pe Bosfor. Cum obosisem de atâtea înţepături şi bârfe, nu mă mai duceam decât rareori la Pelurul, iar când mă aflam acolo îi supravegheam îndeaproape pe cei care-i dădeau târcoale lui Füsun şi, de cele mai multe ori, îi convingeam pe ea şi pe soţul ei să plecăm înainte de ora închiderii, spre a-i duce la cină pe ţărmul Bosforului, cu maşina condusă de Çetin. La început, Füsun stătea bosumflată pentru că plecaserăm devreme, dar pe drum, în timp ce sporovăiam toţi cu Çetin, era cuprinsă de o asemenea beatitudine, încât mă gândeam că ar fi fost mai bine pentru toată lumea să ne ducem mai des la restaurant – aşa cum făcuserăm în vara anului 1976. Pentru aceasta, trebuia să-l conving mai întâi pe Feridun, căci eu şi Füsun nu ne puteam duce, desigur, împreună la restaurant, ca doi porumbei. Deoarece-mi era greu să-l îndepărtez pe Feridun de prietenii lui cineaşti, am convins-o odată pe tanti Nesibe să ne-nsoţească, iar apoi m-am dus cu Füsun şi cu soţul ei la Urcan, în Sariyer, ca să mâncăm lufar.

În vara anului 1977, noi, cei care obişnuiam să ne petrecem serile în faţa televizorului familiei Keskin, am început să frecventăm restaurantele de pe ţărmul Bosforului, însoţiţi şi de Tarik Bey, care ni s-a alăturat fără prea mare greutate, ba chiar cu plăcere. Am să vă ofer câteva amănunte în această privinţă, deoarece vreau ca toţi cei care vin la muzeu să-şi aducă aminte, cu aceeaşi bucurie cu care-mi amintesc eu, de acele plimbări şi acele mese. De fapt, scopul romanului şi al muzeului nu este, oare, să relateze cu deplină sinceritate amintirile care ne-nsoţesc şi să facă în aşa fel încât fericirea noastră să devină şi fericirea altora? În vara aceea, ne-am făcut în scurtă vreme o deprindere plăcută din a lua cina împreună, în câte-o cârciumă de pe Bosfor. În anii ce au urmat, obişnuiam să urcăm adeseori – o dată pe lună – în maşină, fie iarnă, fie vară, să pornim la drum veseli nevoie mare, de parcă ne-am fi dus la nuntă, şi să mergem fie la vreun restaurant de pe Bosfor, fie la vreunul dintre cazinourile mari, renumite, pentru a asculta cântece vechi şi cântăreţi care-i plăceau lui Tarik Bey. Alteori, tensiunile, obscurităţile, necazurile determinate, de pildă, de faptul că filmul nostru nu putea fi turnat cu nici un chip ne făceau să uităm de această plăcere; abia când urcam cu toţii în maşină, după lungile luni de amărăciune, băgam de seamă cât de mult puteam să râdem şi să ne distrăm împreună, cât de mult ne obişnuiserăm, de fapt, unii cu alţii şi cât de mult ne iubeam.

Pe vremea aceea, locul preferat al istanbulezilor care ieşeau la Bosfor, să se distreze, era Tarabya, cu puzderia de oameni ce se revărsau din cârciumile înşirate una lângă alta, cu vânzătorii de lozuri care se plimbau de colo-colo printre mesele aşezate pe trotuare, cu vânzătorii de midii şi de migdale, cu

fotografii care-ţi făceau poze, pentru ca mai apoi să le developeze şi să ţi le-aducă într-o oră, cu vânzătorii de îngheţată, cu micile tarafuri şi cu interpreţii de muzică tradiţională, care populau majoritatea restaurantelor. (În anii aceia nu vedeai încă picior de turist prin zonă.) Îmi aduc aminte că, ori de câte ori ne duceam acolo, tanti Nesibe râdea admirativă de viteza şi de curajul chelnerilor care-şi făceau datoria alergând printre maşinile ce înaintau pe culoarul îngust dintre mese şi restaurant, purtând în mâini farfurii şi tăvi încărcate cu „mezelicuri".

Ne duceam de obicei la un restaurant care nu părea foarte arătos, numit Tihna. Tarik Bey îndrăgise restaurantul acela, în care intraserăm în prima seară petrecută la Bosfor, pentru că găsiserăm locuri libere, deoarece de acolo putea să asculte, „gratis şi de departe", muzica în stil turcesc şi cântecele vechi ce răzbăteau dinspre pretenţiosul cazinou Giuvaierul, aflat alături. Când am afirmat, la următorul nostru popas acolo, că puteam, de fapt, să-i ascultăm mai bine pe cântăreţii de muzică veche ducându-ne chiar la Giuvaierul, Tarik Bey a spus „vai de mine, Kemal Bey, de ce-am da banii ca să ascultăm orchestra aia mizerabilă şi pe femeile alea care croncăne ca nişte ciori?!", dar în timpul mesei a ascultat cu şi mai multă atenţie, cu nesaţ şi mânie muzica ce răzbătea de alături. Corecta în gura mare greşelile cântăreţelor „cu voce proastă şi ureche la fel de proastă", demonstra că ştiu toate versurile, ducându-le la bun sfârşit înaintea cântăreţelor, iar după cel de-al treilea pahar cu rachiu se lăsa purtat de ritmul muzicii, închizând ochii melancolic, cu un soi de profundă euforie, şi clătinând din cap.

Când părăseam casa din Çukurcuma şi porneam către Bosfor, la plimbare, părea că lăsam cu toţii în urmă, într-o oarecare măsură, rolurile pe care ni le asumam acasă. În ceea ce mă privea, îmi plăceau foarte mult restaurantele şi plimbările la Bosfor pentru că, spre deosebire de ceea ce se petrecea acasă, Füsun se aşeza chiar lângă mine. Nimeni nu băga de seamă, printre mesele pline de lume, că braţul ei se rezema de-al meu şi, în timp ce Tarik Bey asculta muzica, iar tanti Nesibe contempla luminile tremurătoare de pe Bosfor şi întunericul învăluit în aburi, noi doi vorbeam prudenţi, în şoaptă, învăluiţi de zgomotul din jur, despre câte-n lună şi-n stele, despre mâncare şi farmecul serii, despre tatăl ei, care era nespus de simpatic, aidoma unor tineri timizi care abia s-au cunoscut şi care-au aflat abia de curând cum pot fetele şi băieţii să fie prieteni în stil european. Când ne aflam în cârciumile de pe Bosfor, Füsun, care suferea de fiecare dată când fuma de faţă cu tatăl ei, împrumuta aerul unei europene autoritare, care-şi câştigă singură pâinea, şi pufăia ostentativ din ţigară. Îmi aduc aminte cum ne-ncercam norocul pe la vânzătorii de lozuri şi cum ne uitam unul la altul când nu câştigăm nimic, spunând „am pierdut la joc", după care ni se făcea ruşine, pentru ca apoi să fim fericiţi.

Era vorba atât de fericirea de-a ieşi în lume, de-a te desfătA. Cu vin şi de-a fi alături de persoana iubită, evocată de poezia clasică otomană, cât şi de fericirea de-a fi alături de mulţimea de pe stradă. Când drumul care şerpuia de-a lungul Bosforului, sufocat de mese şi restaurante, se bloca, între cei aflaţi în

maşinile care circulau cu ferestrele deschise şi cei aflaţi la mese se iscau tot soiul de gâlcevi, pigmentate cu replici de genul „te-ai uitat urât la fata mea” sau „de ce-ţi arunci ţigara pe mine”, iar atmosfera se-ncingea brusc. Pe măsură ce se făcea târziu, beţivii începeau să cânte, iar aplauzele şi vorbele care circulau de la o masă la alta însufleţeau atmosfera. În vremea aceasta, rochia aurie, împodobită cu paiete, a dansatoarei „orientale” care făcea naveta între cârciumi, pentru spectacole, şi pielea ei arsă de soare se reflectau în farurile maşinilor, iar acestea din urmă începeau să claxoneze pline de elan, ca sirenele vapoarelor de pe Bosfor la 10 Noiembrie40. Apoi, în toiul nopţii calde, vântul îşi schimba brusc direcţia şi ridica deodată în aer nisipul fin, praful şi murdăria aşternute pe cojile de alune, de seminţe ori de pepeni verzi, pe cocenii de porumb, pe hârtiile şi bucăţile de ziare, pe capacele de răcoritoare, pe găinaţul de pescăruşi şi porumbei, pe pungile de plastic azvârlite pe jos şi pe debarcaderul pavat cu piatră cubică, după care se auzea, o clipă, foşnetul copacilor aflaţi pe cealaltă parte a drumului, iar tanti Nesibe acoperea farfuriile cu mâinile, spunându-ne „aoleu, copii, s-a stârnit praful, fiţi atenţi la mâncare!”. Vântul îşi schimba apoi din nou direcţia, la fel de brusc, iar adierea de miazănoapte aducea cu ea, dinspre Marea Neagră, o senzaţie de răcoare cu iz de iod.

Către sfârşitul serii, când se iscau certuri însoţite de întrebări de genul „de ce e atât de mare nota de plată”, de la mese răsunau felurite cântece, iar mâinile, braţele, picioarele mele şi ale lui Füsun se atingeau şi mai de zor, ba chiar se îngemănau atât de mult încât, uneori, aveam senzaţia că leşin de fericire. Uneori eram atât de fericit încât îl opream pe fotograful care trecea pe lângă noi şi-i ceream să ne fotografieze, ori opream vreo ţigancă şi-i ceream să ne ghicească tuturor în palmă. Alteori mă simţeam de parcă abia atunci aş fi cunoscut-o. În timp ce stăteam acolo, lângă Füsun, iar braţul meu îi atingea braţul ori mâna, mă gândeam că urma să mă căsătoresc cu ea, mă lăsam purtam de reverii de fericire, contemplând clarul de lună, iar în răstimpul acesta mai sorbeam un pahar de rachiu cu gheaţă, apoi, întocmai ca în vise, îmi dădeam seama, înfiorat de plăcere, că mi se-nvârtoşase şi mi se sculase mădularul, dar nu cădeam pradă neliniştii, ci simţeam că, întocmai ca străbunii noştri aflaţi în Rai, dobândisem, dobândiserăm o stare de spirit cu totul desprinsă de vină şi păcat şi mă lăsam purtat de beatitudinea reveriei, a desfătării şi a vecinătăţii lui Füsun.

Nu ştiu de ce izbuteam să ne apropiem în asemenea măsură odată aflaţi departe de casă, în mulţimea aceea de oameni, chiar sub nasul părinţilor ei, ceea ce nu ni se-ntâmpla niciodată în locuinţa din Çukurcuma. În nopţile acelea îmi dădeam însă seama că am fi putut deveni, în viitor, o pereche fericită, armonioasă şi că „ne potriveam unul cu altul”, ca să folosesc o expresie împrumutată din paginile revistelor de divertisment. Ba chiar intuiam că amândoi simţeam acest lucru. Îmi amintesc cu mare plăcere că odată, în timp ce sporovăiam amândoi de una, de alta, am luat cu furculiţa, la îndemnul ei – „nu vrei să guşti puţin?” -, una dintre chifteluţele ce zăceau la ea în farfurie, iar

altă dată, tot la acelaşi îndemn, am ciugulit nişte măsline care se găseau pe marginea farfuriei şi ai cărui sâmburi îi expun aici. Într-o altă noapte am tăifăsuit îndelung, amical, stând pe jumătate răsuciţi în scaune, cu o altă pereche aidoma nouă (bărbatul era şaten, avea cu puţin peste treizeci de ani, iar fata era brunetă, cu pielea albă, şi avea în jur de douăzeci de ani), aflată la o masă alăturată.

La sfârşitul aceleiaşi seri ne-am întâlnit cu Nurcihan şi Mehmet, care ieşeau de la cazinoul Giuvaierul, şi m-am angajat cu ei într-o dezbatere serioasă, deşi pe fugă, fără a aminti de prietenii noştri comuni, întrebându-ne care era cel mai bun negustor de îngheţată de pe Bosfor al cărui magazin mai era deschis la ora aceea târzie din noapte. Când ne-am despărţit de ei, le-am spus, arătându-le-o de departe pe Füsun, care se instala cu părinţii în Chevroletul a cărui portieră o deschisese Çetin, că-mi scosesem rudele la plimbare, la Bosfor. Aş dori să le aduc aminte curioşilor care-mi vor vizita muzeul peste ani de zile, că în anii 1950-1960, la Istanbul erau foarte puţine maşini particulare şi că bogătaşii care-şi aduceau maşini din America sau din Europa obişnuiau un şi plimbe rudele şi cunoştinţele prin oraş. (În copilărie o auzisem adeseori pe mama întrebându-l pe tata „Saadet Hanim îşi doreşte să se plimbe cu maşina, împreună cu soţul şi copiii – vii şi tu, sau să-i plimb cu Çetin?" – uneori, mama spunea „cu şoferul?", iar tata-i răspundea „aoleu, plimbă-i tu, eu sunt ocupat!".)

La revenirea din plimbările la Bosfor obişnuiam să cântăm cu toţii în maşină. Primul care începea s-o facă era întotdeauna Tarik Bey. Mai întâi fredona, încercând să-şi aducă aminte câte-o melodie de pe vremuri şi versurile acesteia, apoi ne cerea să deschidem radioul şi să căutăm vreun cântec vechi, sau începea, în timp ce noi ne făceam de lucru cu radioul, să intoneze vreo melodie de demult pe care o auziserăm în seara aceea la Giuvaierul. Uneori, în timp ce dibuiam după vreun post, ne pomeneam confruntaţi cu limbi stranii, din ţări îndepărtate şi străine, aşa încât tăceam o vreme. „Radio Moscova", spunea atunci Tarik Bey, cu un aer misterios. Apoi se încălzea treptat, îngâna, de pildă, primele cuvinte al unui cântec, şi curând i se alăturau şi tanti Nesibe şi Füsun. În timp ce reveneam acasă cu maşina, trecând pe sub platanii înalţi şi pe sub umbrele întunecate ale drumului de pe faleza Bosforului, ascultând concertul de cântece din alte vremuri, mă răsuceam către ei, de pe bancheta din faţă pe care eram aşezat, şi mă străduiam să intonez, imitându-i, Prietenii vechi de Gültekin Çeki, ale cărui versuri mă ruşinam că nu le ştiam în întregime.

În timp ce cântam cu toţii în maşină sau în timp ce mâncam la vreun restaurant de pe Bosfor, vorbind şi glumind, cea mai fericită dintre noi era, de fapt, Füsun. Cu toate acestea, în serile în care putea ieşi în oraş, îi făcea plăcere compania oamenilor de film de la barul Pelurul. De aceea, o convingeam mai întâi pe tanti Nesibe să ieşim cu toţii la plimbare pe Bosfor. Tanti Nesibe nu voia nicidecum să piardă prilejurile care ne-ar fi putut aduce alături, pe mine şi pe Füsun. O altă modalitate era să-l ademenesc mai întâi pe Feridun.

Pentru aceasta, l-am invitat într-o seară la masă, la Bosfor, pe Yani, cameramanul, prietenul lui de nedespărţit. Feridun turna reclame cu el, folosindu-se de facilităţile de la Lămâia Film, iar eu nu mă amestecam în treburile lor, căci eram de acord să mai câştige şi ei câte ceva pe această cale. Uneori mă întrebam cum aş mai fi putut s-o văd pe Füsun dacă Feridun ar fi câştigat într-o bună zi foarte mulţi bani şi s-ar fi mutat de la socrii lui. Simţeam, ruşinat, că acesta era şi motivul pentru care doream să rămân în relaţii bune cu el.

În seara aceea, la Tarabya, n-am ascultat melodiile interpretate la cârciumă de alături şi nici n-am cântat cu toţii pe drumul de întoarcere, pentru că Tarik Bey şi tanti Nesibe n-au venit cu noi. Füsun n-a stat nici ea lângă mine, ci lângă soţul ei, şi s-a cufundat în bârfe legate de lumea filmului.

Cum în seara aceea fusesem nefericit, într-o altă seară când ieşisem din nou cu Feridun şi cu Füsun de la Pelurul, i-am spus unui alt prieten al lui Feridun, care voia să vină cu noi, că nu aveam loc în maşină, pentru că puţin după aceea urma să-i luăm pe părinţii lui Füsun şi să mergem la Bosfor. Probabil că o spusesem pe un ton puţin cam nepoliticos. Am băgat de seamă că ochii verde închis ai bărbatului, care avea o frunte largă, frumoasă, se măreau a mirare, ba chiar a mânie, dar mi l-am alungat imediat din minte. Mai apoi ne-am dus în Çukurcuma, i-am convins – cu vorba bună, dar şi cu ajutorul lui Füsun – pe tanti Nesibe şi pe Tarik Bey să ne însoţească şi ne-am dus cu toţii la restaurantul Tihna din Tarabya.

Îmi aduc aminte că, la un timp după ce ne-am aşezat la masă şi ne-am apucat să bem ceva, m-am gândit o clipă că eram indispus şi că nu mă puteam bucura de felul în care decurgea seara din cauza purtării reţinute, încordate a lui Füsun. Tocmai mă întorsesem în spate, în căutarea vânzătorilor de lozuri şi a vânzătorilor de miez de nucă verde, curăţată, cu gândul să ne mai destindem, când l-am zărit, la două mese de noi, pe acelaşi bărbat cu ochi verde închis. Stătea la ceva distanţă de noi, cu un prieten, şi bea ceva, contemplându-ne. Feridun a văzut că-i remarcasem.

— Prietenul tău a luat maşina şi ne-a urmărit, am spus eu.

— Tahir Tan nu-mi este prieten, a spus Feridun.

— Nu este bărbatul care voia să vină cu noi când ieşeam de la Pelurul?

— Ba da, dar nu e prietenul meu. Joacă în fotoromane şi în filme autohtone cu bătăi. Nu-mi place.

— De ce s-au luat după noi?

Am tăcut o clipă. Füsun, care stătea lângă Feridun, auzise şi ea ce vorbeam şi se crispase. Tarik Bey asculta muzica, iar tanti Nesibe ciulise urechea la noi. Curând după aceea mi-am dat seama, după privirile lui Füsun şi ale lui Feridun, că bărbatul se apropiase de noi, aşa încât m-am întors.

— Nu vă supăraţi, Kemal Bey, mi-a spus Tahir Tan. Nu intenţionez să vă deranjez. Vreau doar să vorbesc cu părinţii lui Füsun.

Pe chipul lui s-a ivit o expresie de tânăr politicos şi chipeş care, aflat la nunta unui ofiţer, cere permisiunea părinţilor fetei pe care o place ca s-o invite la dans, aşa cum se scrie la rubricile de bune maniere ale gazetelor.

— Mă scuzaţi, domnule, dar aş dori să vă spun ceva, a spus el, apropiindu-se de Tarik Bey. Füsun…

— Uite, Tarik, omul îţi spune ceva, a spus tanti Nesibe.

— Vă spun şi dumneavoastră, doamnă. Sunteţi mama lui Füsun, nu-i aşa? Iar dumneavoastră sunteţi tatăl ei, domnule. Aţi aflat? Domnilor, doi realizatori proeminenţi ai cinematografâei din Turcia, Muzaffer Bey şi Hayati Visul, i-au oferit fiicei dumneavoastră nişte roluri importante. Se pare însă că dumneavoastră nu sunteţi de acord cu ofertele respective pentru că în filme figurează nişte scene cu săruturi.

— Nici vorbă de aşa ceva, a spus Feridun cu răceală.

În Tarabya era un zgomot infernal, ca de obicei. Tarik Bey fie nu auzise, fie se prefăcea că nu auzise, aşa cum procedau foarte mulţi taţi din Turcia în asemenea împrejurări.

— Nici vorbă de ce? a spus Tahir Tan, pe un ton provocator.

Ne-am dat seama cu toţii că băuse foarte mult şi că era pus pe scandal.

— Tahir Bey, a spus Feridun, prudent. În seara aceasta suntem în familie şi nu vrem sub nici o formă să discutăm afaceri cu filme.

— Dar eu vreau… Füsun Hanim, de ce vă temeţi? Ce-ar fi să le spuneţi că vreţi să jucaţi în filme?

Füsun şi-a ferit ochii. Fuma calmă, cu gesturi domoale. M-am ridicat în picioare. În aceeaşi clipă s-a ridicat şi Feridun. Ne-am interpus între bărbat şi masă. Înspre noi s-au răsucit câteva capete, de la alte mese. Pesemne că adoptaserăm gesturile acelea de cocoşi de luptă şi postura aceea de scandalagii pe care le etalau de obicei bărbaţii turci înainte de-a se lua la harţă cu cineva, căci o seamă de privitori curioşi, care nu voiau să rateze gâlceava, şi nişte beţivi care voiau să se distreze se apropiau de noi şi se pregăteau de spectacol. Prietenul lui Tahir s-a ridicat şi el de la masă şi s-a apropiat de noi.

Un chelner mai în vârstă, cu experienţă, care se pricepea la certurile ce se încingeau prin cârciumi, s-a strecurat repede între noi:

— Ei, haideţi, domnilor, să nu ne îmbulzim, să ne vedem de-ale noastre, a spus el. Cu toţii suntem băuţi, aşa că mai apar şi asemenea disensiuni. Kemal Bey, vă lăsăm pe masă o tavă cu midii şi nişte scrumbii uscate.

Ca să nu fim înţeleşi anapoda, trebuie să le spun fericitelor generaţii viitoare, care ne vor vizita muzeul peste ani şi ani, că pe vremea aceea bărbaţii din Turcia obişnuiau să se ia la bătaie cu orice pretext, oricând şi pretutindeni, în cafenele, la coadă la spital, în ambuteiaje, la meciurile de fotbal, iar teama de zâzanie şi eschiva erau privite ca o mare dezonoare.

Prietenul lui Tahir, care venise din spatele lui, i-a pus acestuia pe umăr şi l-a îndepărtat cu gesturi care sugerau că se cuvenea să renunţe, ca un domn ce era. Feridun m-a cuprins şi el pe după umeri şi m-a aşezat la masă, cu o

expresie care sugera că nu merita strădania. I-am fost recunoscător că a făcut-o.

Füsun continua să fumeze ca şi cum nu s-ar fi petrecut nimic, în vreme ce proiectorul unui vapor se plimba, în noapte, pe suprafaţa valurilor măturate de vântul de miazănoapte.

Am privit-o în ochi îndelung, iar ea, la rândul ei, nu şi-a ferit ochii de mine. M-a făcut să simt o clipă, în vreme ce-mi arunca o căutătură aproape orgolioasă, sfidătoare, că tot ceea ce trăise în ultimii doi ani şi ceea ce aştepta ea de la viaţă era cu mult mai măreţ şi mai primejdios decât moftul acela, datorat unui actor cherchelit.

Apoi, Tarik Bey a ţinut isonul cântecului ce răsuna dinspre cazinoul Giuvaierul – De ce am iubit-o pe femeia aceea crudă de Selahattin Pinar -, legănându-şi paharul cu rachiu din mână şi clătinând din cap, într-o atmosferă nespus de încărcată. Noi, ceilalţi, i-am ţinut hangul, dându-ne seama că ne simţeam foarte bine împărtăşind tristeţea sugerată de cântec.

Cu mult mai târziu, la miezul nopţii, în timp ce cântam cu toţii în maşină, pe drumul de întoarcere, părea că dăduserăm uitării întâmplarea de la începutul serii.

61. A privi.

Eu nu dădusem însă nicidecum uitării trădarea lui Füsun. Era limpede că, văzând-o mereu la Pelurul, Tahir Tan se amorezase de ea şi făcuse în aşa fel încât Hayati Visul şi.

Muzaffer Bey să-i ofere roluri în diverse filme. Sau, şi mai plauzibil, Hayati Visul şi Muzaffer Bey băgaseră de seamă interesul pe care i-l arăta Tahir Tan şi, tocmai de aceea, îi propuseseră nişte roluri. Pricepusem totodată, după expresia ruşinată care i se ivise pe chip după plecarea lui Tahir Tan, că Füsun îi încurajase în această privinţă, dacă nu făcuse chiar mai mult.

Cu ocazia următoarei mele vizite la familia Keskin, privirile ei ofensate şi mânioase m-au făcut să intuiesc că, după seara aceea petrecută la restaurantul Tihna din Tarabya, în vara anului 1977, i se interzisese să mai păşească prin locurile din Beyoglu frecventate de oamenii de film, îndeosebi pe la Pelurul. Când ne-am revăzut mai târziu la Lămâia Film, Feridun mi-a spus că tanti Nesibe şi Tarik Bey fuseseră neliniştiţi de cele întâmplate. Lui Füsun îi era foarte greu să se mai ducă pe la Pelurul. Îi fuseseră impuse restricţii până şi în privinţa întâlnirilor cu prietenele ei din cartier. Înainte de-a ieşi în oraş, era obligată să ceară consimţământul mamei ei, ca o tânără nemăritată. Îmi aduc aminte că măsurile acestea dure, care nu s-au prelungit multă vreme, au făcut-o foarte nefericită pe Füsun. Feridun o consola spunându-i, cu vorbe măiestrite, că nici el n-avea să se mai ducă pe la Pelurul. Ştiam amândoi foarte bine că trebuia să începem turnarea filmului de artă al lui Feridun şi că doar în felul acesta am fi putut-o face fericită.

Numai că nici scenariul filmului nu era pregătit să treacă de Comitetul de Cenzură şi nici Feridun n-ar fi reuşit să-l pună la punct prea curând, după cum aveam eu senzaţia. Îmi dădeam seama, din discuţiile pe care le purtam în

camera din spate în timp ce contemplam pescăruşul pe care începuse să-l picteze de curând, că şi Füsun simţea acest lucru, plină de luciditate şi amărăciune, faptul care mă mâhnea. Cum nu-mi plăcea să asist la întrebările mânioase, la revolta ei, începusem s-o întreb mai rar „cum mai e cu noul tablou" – îi puneam această întrebare doar când era veselă şi când îmi dădeam seama că, odată ajunşi în camera din spate, urma să discutăm într-adevăr despre imaginea pescăruşului.

De cele mai multe ori o vedeam posomorâtă, aşa încât nici n-o mai întrebam dacă pictura cu pescăruşul avansa sau nu, ci stăteam doar acolo, aşezat, percepându-i mânia din priviri. Când simţea din tot sufletul că putea să comunice cu mine din priviri, Füsun îmi arunca o căutătură ceva mai aparte. Chiar dacă ne duceam în camera din fund pentru patru-cinci minute, ca să ne uităm la pictură, cea mai mare parte a serii se scurgea sub semnul privirilor ei şi al eforturilor mele de-a le descifra tâlcul. Încercam să ghicesc, de cele mai multe ori, după felul în care mă fixa, ce anume gândea despre mine şi viaţă ori ce simţăminte încerca. În scurtă vreme m-am consacrat temeinic obiceiului de-a comunica cu ea din ochi, pe care-l dispreţuiam cândva, ajungând repede la adevăratele abilităţi în această privinţă.

Când mă duceam cu prietenii la cinematograf, în tinereţe, sau când mergeam cu toţii la restaurant, sau când ne duceam să ne plimbăm pe insulă, primăvara, iar vreunul dintre noi spunea, în timp ce ne aflam în salonul de sus al vaporului, „domnilor, fata de acolo se uită la noi!", eram întotdeauna îndoit de asemenea vorbe, pe câtă vreme alţii erau cuprinşi de surescitare. Pentru că, de fapt, în locurile aglomerate, fetele se uitau foarte rar la bărbaţii din jur, iar dacă se uitau şi li se-ncrucişau privirile, îşi fereau imediat ochii, înspăimântate, de parcă ar fi dat de foc, şi nu se mai întorceau într-acolo. În primele luni când începusem să mă duc la familia Keskin, la cină, Füsun îşi ferea ochii de mine tocmai în acest fel, de parcă s-ar fi confruntat cu focul, ori de câte ori ni se-ntâlneau privirile pe neaşteptate în timp ce stăteam cu toţii la masă şi ne uitam la televizor. Simţeam că era vorba de gestul pe care-l făceau tinerele turcoaice când se-ntâlneau pe stradă cu vreun necunoscut şi nu-mi făcea nici o plăcere. Dar mai apoi am început să chibzuiesc că Füsun făcea gestul acela, la masă, tocmai ca să mă-ntărâte. Abia începeam să mă iniţiez în arta schimbului de priviri…

Mi se-ntâmplase rareori să văd pe străzile Istanbulului ori prin magazine şi pieţe femei, fie ele cu capul descoperit ori cu basmale, care să se uite la bărbaţi, necum să mai încerce să le prindă şi privirile – chiar şi în Beyoglu. Pe de altă parte, lăsându-i la o parte pe cei mai mulţi dintre concetăţenii mei, care se căsătoreau apelând la peţitoare, îi auzisem pe foarte mulţi dintre cei care se căsătoriseră alegându-şi ei înşişi partenerul sau partenera, după ce se cunoscuseră, „ne-am înţeles mai întâi din priviri". În ciuda faptului că părinţii mei se căsătoriseră cu peţitoare, până şi mama pretindea că se-nţelesese cu tata văzându-se şi plăcându-se de la distanţă, doar din priviri, fără a-şi vorbi, la un bal la care participase şi Atatürk. Cât despre tata, acesta-mi spusese,

deşi n-o contrazisese pe mama, că participaseră odată la un bal la care se afla şi Atatürk, dar că, din păcate, în seara aceea nu izbutise s-o vadă pe mama, pe atunci în vârstă de şaisprezece ani, care purta o rochie cochetă şi mănuşi albe, aşa încât, după aceea, nu şi-o amintise deloc.

Am înţeles, de fapt, târziu, după treizeci de ani, şi asta datorită lui Füsun – poate şi pentru că mi-am petrecut o parte din tinereţe în America – sensul pe care-l îmbracă schimbul de priviri într-o lume ca a noastră, în care femeia şi bărbatul nu se cunosc şi nu se văd niciodată în afara familiei… Am recunoscut însă foarte bine valoarea lucrului pe care-l pricepusem şi m-am simţit mereu pătruns de profunzimea lui. Füsun mă privea întocmai ca femeile din vechile miniaturi iraniene sau ca femeile din scenele de fotoroman ori de film ale acelor ani. Sarcina mea nu era să mă uit în gol la televizor, în timp ce stăteam la masă în faţa ei, ci să descifrez privirile frumoasei mele. După o vreme însă, Füsun îşi ferea ochii brusc, aşa cum fac fetele ruşinoase, ori de câte ori ni se-ncrucişau privirile – poate pentru că-mi descoperise această plăcere şi voia să mă pedepsească.

Nu voiam nici să-mi amintesc, nici să-i aduc ei aminte de trăirile noastre comune atâta vreme cât ne aflam la masa familiei, ba mai mult, la început îi dădeam dreptate, gândindu-mă că era furioasă pentru că nu izbutiserăm s-o transformăm în vedetă de film. După o vreme însă, faptul că se ferea atât de mult de privirea mea, că, după minunatele partide de dragoste de pe vremuri, se purta ca o fecioară care dădea ochii cu un bărbat străin, pe care nu-l cunoscuse niciodată până atunci, a-nceput să mă scoată din sărite. Faptul că ni se petreceau ochii când nu se sinchisea nimeni de noi, adică în timp ce luam masa de seară, privind absenţi la televizor, sau, dimpotrivă, în timp ce sfâşietoarea scenă de despărţire din serialul sentimental de pe ecran ne umezea privirile, mă, făcea fericit şi-mi dădeam seama, bucuros, că venisem acolo în seara aceea tocmai pentru întâlnirea acea din priviri. Însă Füsun se comporta de parcă n-ar fi perceput deloc miracolul acelei clipe şi-şi ferea privirile în lături, iar lucrul acesta îmi frângea inima.

Oare nu ştia că mă aflam acolo pentru că nu puteam uita cât de fericiţi fuseserăm împreună cândva? Simţeam că după aceea pricepea, din privirile mele, că mă lăsasem purtat de asemenea gânduri şi că mă ofensa comportamentul ei. Sau poate că doar îmi închipuiam acest lucru…

Lumea aceasta confuză pe care mi-o deschideau sentimentele şi reveria a fost a doua descoperire majoră cu care m-am confruntat când am deprins treptat, graţie lui Füsun, subtilităţile artei de a privi. Desigur că schimbul de priviri este o modalitate de a ne explica din ochi, fără vorbe, adresându-ne celui aflat în faţa noastră. Dar atât ceea ce exprimam, cât şi ceea ce era exprimat purta amprenta unei profunde confuzii, care ne făcea plăcere. Nu pricepeam întru totul ce anume îmi transmitea Füsun din priviri şi, după o vreme, îmi dădeam seama că ceea ce exprima ea era chiar privirea ei. Simţeam, chiar dacă la-nceput arareori, după privirile ei viguroase, pline de expresivitate, care deveneau, pentru o clipă, intense, mânia, fermitatea, furtunile care-i răvăşeau

sufletul, aşa încât încercam o clipă de confuzie şi, parcă, mă trăgeam înapoi. Faptul că mai apoi, când la televizor îşi făcea apariţia câte ceva care ne trimitea la amintirile noastre comune ca, de pildă, o pereche care se săruta, şi când voiam să-i întâlnesc privirile, îşi ferea ochii fără a-mi oferi vreo compensaţie, ba chiar se-ntorcea pe jumătate cu spatele, mă revolta. Atunci mi-am format deprinderea de-a o privi insistent, cu încăpăţânare, fără a-mi desprinde o clipă ochii de la ea.

Îmi aţinteam ochii în ochii ei şi-o priveam îndelung, scrutător. Desigur că, la mesele de familie, privirile mele nu depăşeau, cel mai adesea, zece-douăsprezece secunde, iar cele mai stăruitoare, mai cutezătoare dintre ele ajungeau la o jumătate de minut. Oamenii liberi ai epocii moderne, ce aparţine viitorului, pot socoti, pe bună dreptate, că ceea ce făceam eu în acest răstimp era un soi de „hărţuire". Pentru că, prin privirile acelea stăruitoare, ajungeam să transpun la masa de familie intimitatea şi dragostea noastră de pe vremuri, pe care Füsun dorea să le tăinuiască, ba chiar, poate, să le uite. Desigur, faptul că la masa de familie se consuma băutură sau că eu eram ameţit nu poate constitui o acuză. Dar acum mă apăr spunându-mi că, dacă n-aş fi făcut măcar atâta lucru, în mod foarte probabil aş fi înnebunit ori n-aş mai fi aflat în mine puterea de a mă duce la familia Keskin.

În cele mai multe dintre seri, Füsun nu părea neliniştită, dându-şi seama, după prima încrucişare a privirilor noastre şi după felul neobrăzat în care continuam s-o fixez, că mă aflam într-o seară bântuită de mânie şi obsesii şi că urma s-o ţintuiesc adeseori stăruitor din priviri; stătea în faţa mea fără a-mi mai arunca vreo privire, asemenea tuturor femeilor din Turcia care şi-au făcut un talent din a se preface că nu văd privirile sâcâitoare şi stânjenitoare ale bărbaţilor şi din a le face faţă. Atunci mă apuca parcă un soi de sminteală – mă înfuriam şi mai tare pe ea, îmi aţinteam şi mai insistent privirile în ochii ei. Vestitul foiletonist Celâl Salik îi atenţionase de foarte multe ori, la rubrica sa din ziarul Milliyet, pe bărbaţii care străbăteau furioşi străzile oraşului: „Când vedeţi o femeie frumoasă, n-o priviţi drept în ochi, de parcă-aţi fi gata s-o ucideţi." Faptul că Füsun ar fi putut vedea în mine unul dintre bărbaţii aceia despre care vorbea Celâl Salik, tâlcuindu-mi astfel privirile intense, mă scotea din minţi.

Sibel îmi explicase adeseori cât de enervanţi erau bărbaţii care fixau stăruitor, cu severitate şi admiraţie, câte-o femeie fără broboadă, machiată şi rujată, venită din provincie la Istanbul. O parte dintre ei se luau apoi după femeile acelea pe care le contemplaseră îndelung, aşa cum se-ntâmpla adeseori la oraş, şi le priveau ore, uneori chiar zile în şir, de departe, unii dintre ei dezvăluindu-şi prezenţa agasantă, alţii rămânând tăcuţi ca nişte spirite.

Într-o seară din luna octombrie a anului 1977, Tarik Bey urcase şi se culcase înaintea tuturor, „pentru că se simţea frânt de oboseală". Füsun şi tanti Nesibe sporovăiau plăcut, iar eu mă uitam la ele, dus pe gânduri – cel puţin, aşa credeam -, când, deodată, privirile lui Füsun s-au încrucişat cu ale mele. Am privit-o atent, aşa cum obişnuiam adeseori pe vremea aceea.

— Nu mai face asta! a spus Füsun.

Preţ de o clipă, am rămas şocat. Füsun îmi imitase foarte bine privirea. În primul moment mi-a fost imposibil să accept situaţia, căci mi-era ruşine.

— Ce vrei să spui? am murmurat eu.

— Vreau să spun să nu mai faci asta, a spus Füsun şi mi-a imitat din nou privirea, exagerând şi mai mult.

Mi-am dat seama, graţie acestei maimuţăreli, că o priveam aidoma personajelor din fotoromane.

Până şi tanti Nesibe a surâs. Apoi s-a speriat de mine.

— Nu mai imita pe toată lumea, nu mai maimuţări totul, ca un copil, fata mea! a spus ea. Acum nu mai eşti copil.

— Nu, tanti Nesibe, am spus eu, adunându-mi toate puterile. O înţeleg foarte bine pe Füsun.

Dar oare o înţelegeam cu adevărat? Desigur, important este să-l pricepem pe cel pe care-l iubim. Dacă nu putem face acest lucru, este bine ca măcar să socotim că-l pricepem.

Trebuie să mărturisesc că, în răstimpul celor opt ani, am gustat rareori până şi sentimentul de satisfacţie pe care mi l-ar fi putut oferi această a doua variantă.

Am simţit că mă cuprindea criza neputinţei de-a mă desprinde de fotoliul în care stăteam. M-am ridicat în picioare, mobilizându-mi toate forţele, şi am ieşit, bâiguind că era târziu. Odată ajuns acasă, am băut până m-a luat somnul, gândindu-mă că n-aveam să mă mai duc niciodată la familia Keskin. În camera de alături, mama sforăia de parcă-ar fi gemut de durere, dar altfel foarte sănătos.

După cum va presupune cititorul, eram foc de supărare. Dar n-a durat mult. La zece zile după aceea, am sunat din nou la uşa familiei Keskin, de parcă nu s-ar fi petrecut nimic. De îndată ce am intrat şi mi-am încrucişat privirile cu Füsun, mi-am dat seama, după sclipirea din ochii ei, că era fericită să mă vadă. În aceeaşi clipă, am devenit şi eu, la rândul meu, cel mai fericit om din lume. Apoi ne-am aşezat din nou la masă şi am continuat să ne privim.

Pe măsură ce trecea timpul, pe măsură ce se scurgeau lunile şi anii, încercam nişte senzaţii de desfătare pe care nu le mai cunoscusem niciodată, stând la masa familiei Keskin, uitându-mă la televizor până la ceremonia drapelului şi tăifăsuind cu Tarik Bey şi cu tanti Nesibe – de cele mai multe ori ni se alătura şi Füsun, din colţul retras în care şedea. Pot să spun că dobândisem o nouă familie. În astfel de seri eram cuprins de un sentiment de relaxare, de optimism în fata vieţii, nu doar pentru că stăteam în faţa lui Füsun, ci şi pentru că participam la sporovăiala familiei Keskin şi uitam, parcă, de ce mă dusesem acolo.

Când, copleşit de asemenea simţăminte, mi se petreceau întâmplător privirile cu cele ale lui Füsun, într-o clipă oarecare din miez de noapte, îmi aduceam parcă din nou aminte, pe neaşteptate, de adevăratul motiv care mă adusese acolo în seara aceea, de nesfârşita dragoste pe care i-o purtam, şi mă

ridicam o clipă în picioare, de parcă tocmai m-aş fi deşteptat din somn, cuprins de emoţie, de însufleţire. În acele momente îmi doream ca şi ea să cunoască aceeaşi surescitare. Dacă s-ar fi trezit şi ea, o clipă, din visul acela inocent, şi-ar fi adus aminte de lumea mai profundă şi mai autentică în care vieţuiserăm cândva împreună şi, în scurtă vreme, şi-ar fi părăsit soţul, pentru a se căsători cu mine. Îmi era cu neputinţă să zăresc însă în ochii ei asemenea „amintiri", asemenea „deşteptări" şi încercam un sentiment de decepţie, care urma să se soldeze cu neputinţa de-a mă ridica de la locul meu.

În perioada aceea, când problemele legate de film nu conduceau la nici un rezultat, Füsun nu-mi arunca aproape nici o privire care să arate că-şi amintea cât de fericiţi eram cândva împreună. Ba dimpotrivă, privirile ei erau lipsite de orice intensitate şi profunzime, se uita de parcă ar fi fost nespus de interesată de ceea ce vedeam în clipa aceea la televizor sau de câte-o bârfă legată de cine ştie ce vecin de cartier şi se comporta de parcă adevăratul sens şi înţeles al vieţii ar fi fost să stea la taifas şi să se distreze cu părinţii ei. Atunci eram copleşit, un moment, de un sentiment de zădărnicie şi de absenţă a oricărei noime, de parcă n-aş fi avut nici un viitor alături de ea, de parcă ar fi fost cu totul improbabil să se despartă de soţul ei şi să fie a mea.

Am comparat mai apoi, la ani de zile de la aceste întâmplări, privirile supărate şi privirile cu alt înţeles pe care obişnuia să mi le arunce Füsun de-a lungul acelor luni cu privirile actriţelor din filmele turceşti. Nu era vorba însă de imitarea lor, pentru că, la fel ca personajele feminine din filmele turceşti, nici Füsun nu-şi putea dezvălui cu totul necazul în faţa părinţilor ei şi a bărbaţilor; ea îşi exprima, de fapt, mânia, dorinţa, sentimentele prin priviri.

62. Ca să treacă timpul.

Faptul că o vedeam pe Füsun cu regularitate făcuse ca şi viaţa mea profesională să reintre pe făgaşul firesc. Pentru că dormeam cum se cuvenea, mă duceam în fiecare dimineaţă devreme la birou. (Inge continua să bea răcoritoare Meltem pe faţada laterală a blocului din Harbiye dar, din câte auzisem de la Zaim, faptul acesta nu mai avea prea mare relevanţă pentru vânzări.) Nemaifiind obsedat de Füsun, lucram foarte bine şi, totodată, remarcam intrigile care se urzeau în jurul meu, putând lua decizii în consecinţă.

Aşa cum era de aşteptat, compania Tekyay, a cărei conducere îi fusese încredinţată de Osman lui Kenan, a devenit, în scurtă vreme, rivala Satsatului. Dar faptul acesta nu se datora reuşitei în conducere a lui Kenan şi a fratelui meu mai mare, ci faptului că producătorul de textile Turgay Bey, care pe vremuri mă făcea să mă-ntristez ori de câte ori îmi aminteam de el, din cauza Mustangului, a fabricii şi-a dragostei lui pentru Füsun – nu ştiu de ce, dar nu mai eram deloc gelos pe el -, încredinţase Tekyayului distribuţia unei părţi din produsele sale. Cu delicateţea sa dintotdeauna, Turgay Bey dăduse uitării faptul că nu fusese invitat la logodnă şi sfârşise prin a lega şi o prietenie de familie cu Osman. Mergeau împreună, iarna, la Uludag, la schi, se duceau să

facă cumpărături la Paris ori la Londra şi erau abonaţi la aceleaşi reviste de călătorie.

Eram uimit de agresivitatea Tekyayului, care se extindea din ce în ce mai mult, dar nu puteam face prea mare lucru. Kenan îi transferase la compania lui, oferindu-le fără rezerve salarii substanţiale, pe noii manageri, tineri şi ambiţioşi, pe care-i angajasem la compania mea şi pe doi dintre directorii de vârstă medie care, în virtutea destoiniciei şi a onestităţii lor, deveniseră, de-a lungul anilor, stâlpii Satsatului.

Am adus de câteva ori vorba şi m-am plâns în faţa mamei, în timp ce luam cina împreună, de faptul că fratele meu acţiona împotriva Satsatului, fondat de tata, din plăcerea de a mă submina pe mine, dar şi din lăcomie. Mama însă nu mi-a fost de nici un folos, pretextând că „nu mai voia să se vâre-ntre noi". Cred că, influenţată de aluziile lui Osman, ajunsese la o anumită concluzie privind despărţirea mea de Sibel, despre stranietatea misterioasă a vieţii mele particulare şi vizitele pe care le făceam familiei Keskin, de care credeam că era oarecum informată, şi decisese că n-aveam să fiu în stare să administrez aşa cum se cuvenea afacerile moştenite de la tata.

În ultimii doi ani şi jumătate, vizitele la familia Keskin, privirile schimbate cu Füsun, mesele şi taifasurile noastre de seară, plimbările cu maşina la Bosfor, care aveau acum loc şi-n serile de iarnă, dobândiseră, parcă, o anumită notă de firesc (şi o frumuseţe) situată în afara timpului, o consistenţă determinată de repetarea lor regulată. Nu izbuteam deloc să ne apucăm de filmul de artă al lui Feridun, dar făceam mereu pregătiri pentru el, de parcă ar fi urmat să-l începem în următoarele câteva luni.

Füsun fie ajunsese la concluzia, fie se comporta de parcă ajunsese la concluzia că filmul de artă avea să mai presupună ceva timp şi că filmele comerciale urmau s-o pună într-o lumină rea, de parcă-ar fi rătăcit de una singură pe uliţe primejdioase. Mânia pe care o exprima din ochi nu dispăruse încă pe de-a-ntregul. Când ni se-ncrucişau privirile în unele seri, în timp ce stăteam la masă în casa din Çukurcuma, nu se mai ferea, adoptând expresia aceea de tânără sfioasă de la-nceputuri, ci mă fixa cu o furie menită să-mi aducă aminte de toate cusururile mele. Atunci mă-ntristam, căci îşi dezvăluia toată mânia ce-i mocnea-n suflet, dar eram, totodată, fericit, dându-mi seama că se simţea mai aproape de mine.

Începusem din nou s-o întreb, către sfârşitul cinei, „Füsun, cum mai merge cu pictura?". Îi puneam această-ntrebare şi când era Feridun acasă, la masă. (După seara de la restaurantul Tihna, Feridun ieşea mai rar şi obişnuia să cineze cu noi. Industria filmului era, de fapt, la strâmtoare.) Îmi amintesc că, odată, ne-am ridicat toţi trei de la masă, am contemplat îndelung imaginea porumbelului la care tocmai lucra Füsun şi am stat de vorbă:

— Îmi place foarte mult să te văd lucrând atât de încet, cu atâta migală, am spus eu aproape în şoaptă.

— Iar eu îi spun să deschidă o expoziţie! a spus Feridun, pe acelaşi ton şoptit. Dar se sfieşte...

— Fac lucrurile astea ca să-mi treacă timpul, a spus Füsun. Cel mai greu este să fac să strălucească puful de pe capul porumbelului. Vedeţi?

— Da, vedem, am spus eu.

S-a aşternut o lungă tăcere. Cred că Feridun rămăsese acasă în seara aceea şi ca să se uite la Retrospectiva sportivă. Cum la televizor se auzea zarva aceea care-nsoţeşte golurile, a dat fuga să se uite despre ce era vorba. N-am vorbit nimic cu Füsun. Doamne, eram nespus de fericit să privesc în linişte tabloul pe care-l picta!

— Füsun, hai să ne ducem odată la Paris şi să vedem toate tablourile expuse acolo, să vizităm toate muzeele. Îmi doresc tare mult asta!

Îndrăzneala aceasta constituia genul de delict care urma să fie pedepsit, de-a lungul câtorva vizite, prin posomorală, încruntare, ba chiar prin tăcere totală şi ostilitate, dar de data aceasta Füsun mi-a întâmpinat spusele cu mare naturaleţe:

— Şi eu aş vrea să merg, Kemal.

La fel ca foarte mulţi copii, şi eu fusesem pasionat de pictură în anii de şcoală, ba chiar o practicasem cu mare entuziasm într-o vreme, când eram la gimnaziu şi la liceu, lucrând „de capul meu" în apartamentul din blocul Compasiunea şi visând să devin artist. Aveam, pe atunci, vise puerile, ca, de pildă, să mă duc într-o bună zi la Paris şi să vad toate tablourile aflate acolo. În anii 1950 şi la începutul anilor 1960, în Turcia nu exista nici un muzeu care să expună pictură şi nu existau nici cărţi de pictură ori albume de reproduceri care să poată fi răsfoite cu delectare copilărească. Prin urmare, nici eu, nici Füsun nu ştiam mare lucru despre adevărata pictură. Ne era suficientă, pentru a fi fericiţi, plăcerea de-a mări şi de-a colora pasărea alb-negru din fotografie.

Pe măsură ce strania desfătare pe care mi-o oferea, în casa familiei Keskin, fericirea puerilă de care vorbeam devenea tot mai intensă, lumea de afară, străzile Istanbulului îmi păreau tot mai pustii. Eram nemaipomenit de fericit să privesc picturile cu păsări zămislite de Füsun, să urmăresc progresul lent al tablourilor şi să discut cu ea aproape în şoaptă, o dată, ba chiar de două ori pe săptămână, preţ de patru-cinci minute, în camera din spate, despre subiecte banale, de genul „care dintre păsările Istanbulului, fotografiate de Feridun special pentru ea, urma să fie pictată după aceea, turtureaua, uliul sau rândunica".

Cuvântul „fericire" nu este însă suficient pentru a zugrăvi ce simţeam. Am să mă străduiesc să descriu în alt mod poezia pe care o trăiam, satisfacţia profundă pe care mi-o ofereau cele patru-cinci minute petrecute în camera din spate: era sentimentul că timpul se oprise-n loc şi că totul avea să rămână neschimbat pe vecie. Chiar în vecinătatea acestui sentiment îşi găsea locul plăcerea protecţiei, a continuităţii şi a căminului. De cealaltă parte stăruia o convingere care-mi despovăra sufletul, potrivit căreia lumea şi universul erau simple şi bune, sau, dacă e s-o spun în cuvinte mai sofisticate, o anumită viziune despre lume. Desigur că sentimentul acesta de tihnă era alimentat de chipul lui Füsun, de frumuseţea ei rafinată, de dragostea pe care i-o purtam.

Posibilitatea de-a vorbi cu ea timp de patru-cinci minute în camera din spate era, de fapt, o fericire în sine. Dar această fericire era, într-o oarecare măsură, determinată şi de locul, de încăperea în care ne aflam. (Aş fi fost foarte fericit şi dacă aş fi putut lua masa cu ea la Foaierul, dar aceasta ar fi fost o altfel de fericire.) Această pace profundă, legată de loc, de spaţiu, de starea de spirit se întrepătrundea în mintea mea cu ceea ce vedeam în jur, cu imaginile de păsări pictate de Füsun, care progresau treptat, cu tonalitatea cărămizie a covorului de Uşak de pe jos, cu bucăţile de stofă, cu nasturii, cu ziarele vechi, cu ochelarii de citit ai lui Tarik Bey, cu scrumierele şi trusa de împletit a lui tanti Nesibe. Trăgeam în piept aerul încăperii, iar câte un degetar, un nasture ori un mosor pe care-l strecuram în buzunar înainte de-a o părăsi îmi aduceau aminte mai târziu, când mă aflam în camera din blocul Compasiunea, de toate acele amănunte, prelungindu-mi fericirea.

La sfârşitul fiecărei cine, tanti Nesibe lua cratiţele de pe masă şi punea în frigider platourile mari cu mâncare, precum şi mâncarea rămasă (vizitatorul muzeului trebuie să acorde o atenţie deosebită frigiderului familiei Keskin, care mi s-a părut întotdeauna fascinant), iar apoi îşi lua „trusa de împletit", păstrată într-o pungă veche şi mare de plastic, sau îi cerea lui Füsun să i-o aducă. Pentru că momentul acesta coincidea întotdeauna cu cel în care ne duceam noi în camera din spate, îi spunea lui Füsun „fata mea, când te-ntorci, adu-mi şi mie împletitura!", căci, în timp ce se uita la televizor, Îi plăcea să tricoteze şi să stea la taifas cu noi. Tanti Nesibe, care n-avea nimic împotrivă să rămânem singuri în camera din spate, venea apoi după noi, ca să nu ne lase prea mult nesupravegheaţi – se temea, cred, de Tarik Bey – şi spunea „ia să-mi iau eu împletitura, că începe Adieri de toamnă. Voi nu vă uitaţi?".

Ne uitam. În răstimpul celor opt ani am văzut, probabil, sute de filme şi seriale; dar eu, care-mi amintesc foarte bine tot soiul de detalii insignifiante, ba chiar şi cele mai absurde lucruri legate de Füsun ori de casa familiei Keskin, uitam în scurtă vreme cu desăvârşire toate acele filme, seriale, dezbateri organizate cu prilejul sărbătorilor naţionale („Locul cuceririi Istanbulului în istoria mondială", „Ce este şi cum trebuie să fie identitatea turcă?", „Cum îl înţelegem mai bine pe Atatürk?"), precum şi celelalte sute, mii de programe pe care le urmăream împreună la televizor.

De cele mai multe ori nu-mi mai aminteam, după o vreme, decât anumite momente din programele de televiziune (lucru care ar fi pe placul acelui teoretician al timpului care este.

Aristotel). Aceste „momente" se asociau cu câte-o imagine şi-mi rămâneau de-a pururi întipărite-n memorie. Jumătate din imaginea de neuitat care-mi stăruia în minte era alcătuită din imaginea de la televizor sau chiar dintr-o fărâmă a acesteia. De pildă, mişcările făcute de încălţările şi de pantalonii unui detectiv american care urca în fugă nişte scări, coşul unei clădiri vechi, care nu-l interesase, de fapt, pe cameraman, dar care sfârşise prin a intra întâmplător în cadru, părul şi urechea unei femei, într-o scenă surprinzând un sărut (la masa noastră domnea tăcerea), o fetiţă temătoare care

se-nghesuia în tatăl ei, pierdută printre miile de bărbaţi cu mustaţă care urmăreau un meci de fotbal (cu siguranţă că n-avusese cu cine să rămână acasă), piciorul în ciorap al unei persoane aflate foarte aproape de obiectiv, printre bărbaţii care se prosternau într-o moschee, în Noaptea Luminată41, un vapor pe Bosfor, surprins din spate, într-un film turcesc, conserva din care mânca sarmale un personaj negativ şi multe alte lucruri se asociau în mintea mea cu cine ştie ce detaliu al chipului lui Füsun, care se uita la scena respectivă şi pe care o vedeam din profil – de exemplu, cu un colţ al buzelor ori cu sprâncenele care tocmai se înălţau, cu felul în care-şi ţinea mâna, cu furculiţa pe care tocmai o lăsa din mână pe marginea farfuriei, absentă, sau cu vreo încruntare neaşteptată şi cu gestul nerăbdător cu care-şi stingea ţigara. Aceste imagini mă obsedau adeseori, aşa cum se-ntâmplă să ne obsedeze unele vise de care ne aducem aminte mai târziu. Le-am zugrăvit îndelung unor pictori, cu gândul de-a fi aşternute pe pânză şi expuse în Muzeul inocenţei, aceste plăsmuiri ale minţii, care luau forma întrebărilor şi a imaginilor, dar n-am izbutit să aflu niciodată răspunsuri depline la întrebările mele. De ce fusese Füsun atât de înduioşată de cutare scenă? Ce anume o determinase să se cufunde în asemenea măsură în poveste în vreme ce urmărea un anume film de pe ecran? Aş fi dorit s-o pot întreba aceste lucruri, dar discuţiile pe care le purtau cei din familia Keskin după încheierea filmelor se legau mai degrabă de consecinţele morale ale peliculei decât de înrâurirea acesteia asupra lor.

— Individul ăla josnic şi-a primit pedeapsa, dar mie mi-e milă de copil, spunea, de pildă, tanti Nesibe.

— Ei, lasă, de fapt nici nu-şi mai aduceau aminte că aveau un copil, spunea Tarik Bey. Dumnezeul acestor oameni e banul. Închide televizorul, Füsun!

Indivizii cu pricina – europenii stranii, gangsterii americani, familia aceea ciudată şi mojică, ba chiar şi scandalosul scenarist şi regizor care concepuse filmul – dispăreau imediat într-un necuprins întunecat – aşa cum dispare, captată şi aspirată de canalizare, mizeria care se scurgea prin orificiul de la chiuvetă -, prin simplul gest al lui Füsun, care apăsa pe buton.

De cum era închis televizorul, Tarik Bey spunea:

— Ah, bine că am scăpat de ăştia!

„Ăştia" puteau fi filmele străine şi autohtone de la televizor, dezbaterile, prezentatorii chiţibuşari ori concurenţii neghiobi care participau la concursurile de cultură generală. Cuvântul acesta îmi sporea starea de pace interioară şi aveam, parcă, senzaţia că şi ei realizau că cel mai important lucru era să ne aflăm cu toţii acolo, împreună. Atunci îmi doream să zăbovesc şi mai mult la ei şi-mi dădeam seama că doream acest lucru nu doar din plăcerea de-a mă afla în aceeaşi încăpere şi la aceeaşi masă cu Füsun, ci şi pentru sentimentul profund pe care mi-l insufla prezenţa mea în acea casă, în acea clădire, alături de întreaga familie Keskin. (Locul acela este chiar locul acesta magic prin care vizitatorul muzeului se plimbă ca şi cum s-ar plimba prin timp.) Aş dori ca vizitatorii muzeului să reţină mai cu seamă că dragostea pe care i-o purtam lui

Füsun ajunsese să se extindă, puţin câte puţin, asupra întregului ei univers, asupra a tot ceea ce avea legătură cu ea, asupra tuturor clipelor şi lucrurilor care-i aparţineau.

Sentimentul de atemporalitate pe care-l încercam când mă uitam la televizor, pacea aceea profundă care a făcut posibile vizitele mele la familia Keskin, prelungite pe parcursul a opt ani, şi dragostea pe care i-o purtam lui Füsun nu erau tulburate decât de buletinele de ştiri. Ţara se-ndrepta către un război civil.

În 1978 ajunseseră să explodeze bombe, noaptea, şi în cartierul nostru. Străzile care duceau în Tophane şi Karaköy se aflau sub controlul naţionaliştilor, al idealiştilor, iar gazetele scriau că în cafenelele de acolo fuseseră puse la cale foarte multe asasinate. Pe străzile desfundate, pavate cu piatră cubică, care duceau în partea de sus a Povârnişului Çukurcuma, spre Cihangir, locuiau kurzi, Alevii42, mici funcţionari apropiaţi de diversele facţiuni de stânga, muncitori şi studenţi. Şi lor le plăcea să apeleze la arme. Derbedeii din cele două tabere intrau uneori în conflicte armate pentru a lua-n stăpânire câte o stradă, o cafenea ori o piaţetă, iar alteori, ca urmare a exploziei vreunei bombe amplasate de bandiţi controlaţi de serviciile secrete şi de stat, cele două tabere se angajau în lupte deschise. Çetin Efendi care, de cele mai multe ori, era prins între două focuri, nemaiştiind unde să parcheze Chevroletul ori în ce cafenea să mă aştepte, trecea prin mari necazuri în acea perioadă; când i-am spus însă, de câteva ori, că urma să mă duc singur la familia Keskin în seara aceea, mi-a răspuns că n-avea să îngăduie în ruptul capului aşa ceva. La orele la care plecam noi de la familia Keskin, străzile din Çukurcuma, din Tophane şi Cihangir nu erau niciodată pustii. Chiar şi când reveneam acasă cu maşina, vedeam mereu pe câte cineva care lipea afişe, anunţuri sau scria sloganuri pe ziduri, şi ne priveam cu teamă.

Cum la ştirile de seară erau furnizate mereu detalii despre asemenea atacuri cu bombă, omoruri şi asasinate, familia Keskin simţea, pe de o parte, o anumită relaxare pentru că, „slavă Domnului", se găsea la ea acasă, iar pe de altă parte era stăpânită de nelinişte, cu gândul la viitor. Deoarece ştirile erau insuportabil de proaste, tuturor ne plăcea să vorbim nu atât despre ştiri în sine, cât despre gesturile şi mimica frumoasei crainice Aytaç Kardüz, care le citea. Spre deosebire de crainicele din Occident, care arătau libere şi relaxate, Aytaç Kardüz stătea ţeapănă ca o stană de piatră, nu zâmbea nici măcar o dată şi citea repede ştirile de pe hârtia pe care o ţinea în mână.

— Opreşte-te şi respiră, fata mea, că ai să te sufoci spunea din când în când Tarik Bey.

Deşi făcuse, poate, gluma aceasta de sute de ori, râdeam de fiecare dată de parcă atunci o făcea prima oară, pentru că doamna crainică, despre care rezulta limpede că era, în toate privinţele, o persoană foarte disciplinată, că-şi iubea foarte mult munca şi că se temea foarte tare să nu facă vreo greşeală, nu făcea uneori nici o pauză de respiraţie până nu termina fraza; când fraza era

mai lungă, citea din ce în ce mai precipitat, ca să nu se sufoce, şi prindea să se îmbujoreze.

— Aoleu, iar a început să se-nroşească la faţă! spunea Tarik Bey.

— Puiule, mai opreşte-te niţel, sau măcar înghite-n sec! spunea tanti Nesibe.

Aytaç Kardüz îşi ridica o clipă ochii de pe buletinul de ştiri pe care-l ţinea în mână, de parcă ar fi auzit-o pe tanti Nesibe, arunca o privire înspre noi, care ne uitam la ea pe jumătate îngrijoraţi, pe jumătate cuprinşi de veselie, şi în clipa aceea înghiţea în sec trudnic, cu mare efort, ca un copil abia operat de amigdalită.

— Bravo, copila mea! spunea tanti Nesibe.

Din gura acestei crainice am auzit că Elvis Presley a murit în casa lui din Memphis, că Brigăzile Roşii l-au răpit şi asasinat pe Aldo Moro, fostul prim-ministru al Italiei, sau că gazetarul Celâl Salik a fost ucis prin împuşcare, împreună cu sora lui, chiar în faţa prăvăliei lui Alaaddin din Nişantaşi.

O altă modalitate folosită de familia Keskin pentru a aşeza o distanţă între ea şi lume, care-mi dădea un mare sentiment de tihnă, era de a stabili, în timp ce ne uitam la televizor, asemănări între persoanele care-şi făceau apariţia pe ecran şi persoanele din cercul nostru apropiat şi de-a dezbate îndelung, la masă, conformitatea acelei asemănări cu realitatea. Atât Füsun, cât şi eu participam din toată inima la astfel de discuţii.

Îmi aduc aminte că la sfârşitul lui 1979, pe când ne uitam la imaginile care prezentau ocuparea Afghanistanului de către sovietici, am vorbit stăruitor despre asemănarea izbitoare care exista între noul preşedinte afghan, Babrak Karmal, şi fratele unui bărbat care lucra la cuptorul de pâine din cartier. Subiectul cu pricina fusese deschis de tanti Nesibe, căreia îi plăcea cel puţin la fel de mult ca lui Tarik Bey să facă asemenea comparaţii. La început n-am înţeles niciunul la care dintre lucrătorii de la cuptor se referea. Cum în unele seri îi ceream lui Çetin să oprească maşina în faţa brutăriei şi cumpăram pe fugă pâine proaspătă şi caldă pentru cină, eram şi eu oarecum familiarizat cu chipurile kurzilor care lucrau acolo. De aceea, i-am dat pe deplin dreptate lui tanti Nesibe. Cât despre Füsun şi Tarik Bey, aceştia au susţinut cu încăpăţânare că bărbatul de la casieria cuptorului nu aducea cu noul preşedinte afghan.

Uneori mi se părea că Füsun mă contrazicea doar ca să mă sfideze. De pildă, s-a opus – după mine, doar pentru faptul că eu făcusem afirmaţia respectivă – ideii că vânzătorul de ziare care-şi făcea veacul la colţul Povârnişului Çukurcuma cu bulevardul Bogazkesen semăna cu preşedintele Egiptului, Anwar el-Sadat, care fusese asasinat de către islamişti în timp ce urmărea, din tribuna de onoare a unui stadion – la fel ca generalii noştri – o paradă militară. Cum asasinarea lui Sadat a ocupat ecranele televizoarelor şi ştirile vreme de mai multe zile, disputa aceasta între mine şi Füsun a luat forma unui adevărat război al nervilor, care nu mi-a făcut deloc plăcere.

Dacă vreo comparaţie de felul acesta se bucura de suficientă acceptare la masa familiei Keskin, personalitatea de vază de pe ecran nu mai era numită, de pildă, Anwar el-Sadat, ci băcanul Bahri Efendi. Când am intrat în cel de-al cincilea an al cinelor în casa Keskin, am sfârşit şi eu prin a-i asimila pe plăpumarul Nazif Efendi cu vestitul actor de compoziţie francez Jean Gabin (văzuserăm foarte multe filme cu el), pe Ayla, una dintre prietenele de taină ale lui Füsun, care locuia cu mama ei la parter, cu spicheriţa timorată care prezenta uneori buletinul meteo seara, pe răposatul Rahmi Efendi cu bătrânul preşedinte al partidului islamist care făcea seară de seară declaraţii belicoase la televizor, pe electricianul Efe cu vestitul gazetar sportiv care prezenta, duminică seara, golurile săptămânii şi pe Çetin Efendi cu noul preşedinte american Reagan (mai ales datorită formei sprâncenelor).

Când îşi făceau apariţia pe ecran aceste personalităţi renumite, eram cu toţii cuprinşi de dorinţa de a face glume:

— Veniţi repede, copii, să vedeţi ce frumoasă e nevasta americană a lui Bahri Efendi! spunea tanti Nesibe.

Alteori încercam să ghicim cu cine semăna vreo celebritate care tocmai îşi făcuse apariţia la televizor. De pildă, tanti Nesibe lansa o întrebare de genul „ia să vedem, cu cine seamănă bărbatul ăsta?", referindu-se la Kurt Waldheim, secretarul general al Naţiunilor Unite, care încerca să găsească o soluţie la conflictele care aveau loc în Palestina şi pe care-l vedeam frecvent, şi, în timp ce căutam cu toţii răspunsul la acea întrebare, la masă se aşterneau lungi momente de tăcere. Aceste tăceri se prelungeau chiar şi după ce respectiva celebritate se făcea nevăzută, iar pe ecran apăreau alte ştiri, reclame ori imagini de cu totul altă factură.

În vreme aceasta auzeam răsunând, dinspre Tophane şi Karaköy, sirenele vapoarelor şi, în timp ce rememoram aglomeraţia care domnea pe ele şi încercam să mi le imaginez apropiindu-se de debarcader, mă gândeam fără voie cât de mult ajunsesem să mă identific cu viaţa familiei Keskin, cât de mult timp petrecusem la acea masă şi cum nici măcar nu băgasem de seamă, printre sirenele vaselor care veneau şi plecau, cum se scurseseră lunile şi anii.

63. Rubrica de cancanuri.

Apropierea ţării de războiul civil, bombele care explodau pretutindeni şi ciocnirile de pe străzi reduseseră mult numărul color care se duceau seara la cinematograf, iar „industria cinematografică" era şubrezită. Barul Pelurul şi celelalte cârciumi frecventate de cineaşti continuau să fie la fel de pline ca de obicei, dar pentru că familiile nu mai ieşeau seara în oraş şi nu se mai duceau la filme, toţi se zbăteau să-şi găsească de lucru fie în pelicule publicitare, fie în filme sexy ori cu bătăi, care continuau să sporească zilnic. Cum marii producători nu-şi mai puneau banii la bătaie pentru filme de genul celor pe care fuseserăm fericiţi să le urmărim cu doi ani în urmă la cinematografele de vară, simţeam că-mi crescuseră acţiunile printre cei de la barul Pelurul, în calitatea mea de bogătaş cinefil care investea în cinematografie şi sprijinea Lămâia Film. Într-o seară când am cedat insistenţelor lui Feridun şi m-am dus

la Pelurul, de care mă ţineam departe în acele zile, am văzut acolo o adunătură mai impresionantă ca de obicei, pentru ca apoi să aflu de la beţivi că şomajul era profitabil pentru barurile frecventate de artişti şi că „tot Yeşilçamul se ţinea de băutură".

În noaptea aceea am băut şi eu rachiu până în zori, alături de cineaştii nefericiţi. Îmi aduc aminte că la sfârşitul acelei nopţi am tăifăsuit agreabil cu Tahir Tan – cel care-şi arătase interesul pentru Füsun la restaurantul Tihna din Tarabya. Tot la capătul acelei nopţi am devenit „prieten", pentru a folosi cuvintele ei, cu simpatica Papatya, una dintre actriţele tinere, afirmate de curând. Papatya, care obişnuia să interpreteze cu câţiva ani în urmă, în filme de familie, roluri de fetiţe inocente care vindeau covrigi şi-şi îngrijeau mamele oarbe ori care îndurau, cu ochii în lacrimi, caznele la care erau supuse de mamele vitrege, jucate de Ticăloasa Sühendan, se plângea acum, la fel ca toată lumea, de şomaj, de faptul că nu-şi putea împlini aspiraţiile, că făcea dublaj în filme porno de producţie autohtonă, având nevoie de sprijinul meu pentru realizarea unui film al cărui scenariu îl interesa şi pe Feridun. Mintea mea aburită de băutură a sesizat ca prin vis că şi Feridun era interesat de ea, că între ei exista o „apropiere sentimentală", ca să apelez la o expresie folosită de revistele de cinema, ba mai mult, că Feridun era gelos pe mine din pricina ei. Către dimineaţă am ieşit toţi trei de la Pelurul şi am pornit-o pe jos, pe străzi lăturalnice, cufundate-n beznă, printre ziduri întunecate pe care obişnuiau să urineze beţivii şi să scrie lozinci radicale tinerii, îndreptându-ne spre casa din Cihangir în care locuiau Papatya şi mama ei, care cânta prin baruri de noapte ieftine. Cum eram fugăriţi de câini ameninţători, pe străzile reci, am lăsat-o pe Papatya în seama lui Feridun, pentru a o conduce acasă, şi m-am întors la casa mea din Nişantaşi, unde locuiam în tihnă, alături de mama.

În nopţile acelea stropite cu băutură cugetam cu amărăciune, oscilând între somn şi trezie, că tinereţea mea se sfârşise de mult, că existenţa mea dobândise forma ultimă încă înainte de-a împlini treizeci şi cinci de ani, aşa cum li se întâmpla tuturor bărbaţilor din Turcia, că n-aveam să mai am parte şi n-aveam cum să mai am parte de cine ştie ce mare fericire în viaţă. Uneori încercam să mă consolez, spunându-mi că sentimentul potrivit căruia viitorul părea din ce în ce mai limitat şi mai întunecat pe zi ce trecea, în ciuda nesfârşitei dorinţe de dragoste şi iubire care-mi stăpânea sufletul, se datora asasinatelor politice, ştirilor despre conflictele fără sfârşit, despre scumpetea vieţii şi falimentele ce se ţineau lanţ.

Alteori mi se părea că, pe măsură ce mă duceam, serile, în Çukurcuma şi-o vedeam mai des pe Füsun, pe măsură ce o priveam şi stăteam de vorbă cu ea, pe măsură ce subtilizam de la masa şi din casa familiei Keskin felurite lucruri care urmau să-mi aducă mai târziu aminte de ea, luându-le cu mine în Nişantaşi, şi pe măsură ce mă amăgeam, jucându-mă cu acele obiecte, nu mai eram deloc nefericit. Mi se-ntâmpla să contemplu lingurile şi furculiţele care fuseseră folosite de Füsun şi pe care le şterpelisem de la masa familiei Keskin de parcă m-aş fi uitat la un tablou şi la o amintire.

Alteori eram atât de copleşit de simţământul că undeva exista o viaţă mai bună încât, pentru a evita suferinţa, mă străduiam să mă gândesc la altceva şi încercam să găsesc felurite pretexte pentru a face acest lucru. După ce mă vedeam cu Zaim şi aflam de la el ultimele bârfe din lumea bună, ajungeam la concluzia că nu pierdeam prea mare lucru dacă mă ţineam departe de existenţa plicticoasă pe care o duceau prietenii mei cu dare de mână.

Dacă era să mă iau după Zaim, Nurcihan şi Mehmet nu făcuseră niciodată dragoste, în ciuda celor trei ani petrecuţi împreună. Spuneau însă că deciseseră să se căsătorească. Aceasta era cea mai importantă veste. Potrivit lui Zaim, în ciuda faptului că toată lumea, inclusiv Mehmet, ştia că Nurcihan trăise felurite poveşti de amor şi făcuse dragoste cu francezi în timp ce se afla la Paris, Mehmet era decis să nu se culce cu ea înainte de căsătorie. Nurcihan glumea pe această temă şi spunea că prima condiţie a unei căsnicii trainice, autentice, fericite şi tihnite într-o ţară musulmană nu era bunăstarea, ci respectarea tradiţiei de a nu face dragoste înainte de căsătorie. Aceste năzbâtii, care-i erau pe plac şi lui Mehmet, erau însoţite de poveşti, relatate de amândoi, referitoare la înţelepciunea strămoşilor noştri, la farmecul muzicii de altădată, la cumpătarea vechilor maeştri cu deprinderi de asceţi. Potrivit lui Zaim, interesul pe care-l arătau Nurcihan şi Mehmet faţă de otomani şi de înaintaşii noştri, ca şi glumele lor pe această temă, nu ajungeau niciodată atât de departe încât să-i facă să arate bigoţi sau retrograzi în faţa lumii bune. După cum afirma Zaim, unul dintre motive era faptul că amândoi obişnuiau să bea multicel pe la petreceri. Zaim îmi mai spusese, plin de respect, că, deşi adeseori beţi criţă, nu pierdeau nimic din aerul de rafinament şi eleganţă care-i caracteriza. Pe măsură ce bea, Mehmet susţinea că băuturile desemnate în poezia clasică prin cuvinte precum mey ori bade n-aveau sens metaforic, ci erau chiar vin adevărat, murmura versuri din Nedim43 şi din Fuzuli44, despre care nimeni nu ştia dacă erau reproduse corect sau nu, şi ridica paharul „în numele lui Dumnezeu", privind-o scrutător pe Nurcihan în adâncul ochilor. Zaim pretindea că un alt motiv pentru care aceste glume erau acceptate fără nici o întrebare, ba chiar, uneori, cu respect, era faptul că, după desfacerea logodnei mele cu Sibel, printre tinerele din lumea bună se stârnise un puternic val de îngrijorare. Deduceam că povestea noastră constituise un avertisment demn de luat în seamă, căci în înalta societate a Istanbulului din anii 1970, tinerele aveau foarte multă încredere în bărbaţi înainte de căsătorie. Dacă zvonurile erau reale, mamele cu fete de măritat îşi sfătuiseră, neliniştite, fiicele – pe vremea aceea, şi din cauza noastră – să fie cât se poate de prudente în relaţiile cu pretendenţii lor. Să nu mă socotesc însă peste măsură de important! Înalta societate istanbuleză constituia o lume atât de minusculă şi de fragilă, încât ruşinea pe care o resimţeai pentru ceea ce ţi se-ntâmpla nu avea cum să fie mai nesemnificativă decât cea pe care o încercau membrii familiilor mici.

În plus, după 1979, mă deprinsesem destul de bine cu facilităţile şi cu starea de spirit pe care mi le oferea noua mea viaţă, care se desfăşura între casă, birou, casa familiei Keskin şi blocul Compasiunea. Mă duceam la

apartamentul din blocul Compasiunea şi, în timp ce mă cufundam în visare cu gândul la fericitele ore petrecute acolo cu Füsun, îmi priveam „colecţia", care devenea, treptat, din ce în ce mai amplă, cu un sentiment ce oscila între admiraţie şi uimire. Lucrurile acelea, care nu încetau să se acumuleze, se preschimbau, puţin câte puţin, în tot atâtea semne ce indicau intensitatea dragostei mele. Uneori le priveam nu ca pe nişte obiecte consolatoare menite să-mi aducă aminte de fericitele ore petrecute cu Füsun, ci ca pe nişte prelungiri palpabile ale furtunii care-mi răvăşea sufletul. Alteori mă ruşinam de lucrurile pe care le strânsesem acolo, nu-mi doream nici pe departe să fie văzute de altcineva, mă gândeam că, dacă avea să meargă tot aşa, obiectele acelea, al căror număr nu înceta să sporească, aveau să umple, în câţiva ani, până la refuz apartamentul din blocul Compasiunea şi mă cuprindea spaima. Nu aduceam fleacurile acelea din casa familiei Keskin cu gândul la ceea ce avea să se-ntâmple cu ele mai departe, ci pentru că-mi aduceau aminte de trecut. Nu-mi trecea prin minte nici că aveau să se-nmulţească şi să aglomereze încăperile, locuinţele, şi aceasta pentru că mi-am petrecut o bună parte din cei opt ani visând că aveam s-o înduplec pe Füsun să se căsătorească cu mine în răstimp de câteva luni – şase, cel mult.

În ziua de 8 noiembrie 1979, la rubrica de cancanuri a ziarului Akşam, intitulată „Societate", a apărut o ştire a cărei cupură o ataşez mai jos:

CINEMATOGRAFUL ŞI ÎNALTA SOCIETATE:

UN SFAT UMIL.

Tuturor ne face plăcere să spunem că Turcia este cea de-a treia ţară din lume, după Hollywood şi India, în ceea ce priveşte industria cinematografică. Din păcate însă, situaţia se schimbă: terorismul de dreapta şi de stânga, din pricina căruia cetăţeanul se teme să mai iasă seara pe străzi, precum şi filmele cu sex ne-au îndepărtat familiile de sălile de cinematograf. Cineaştii turci de valoare au ajuns, la rândul lor, să ducă lipsă de spectatori pentru filmele pe care le turnează, dar şi de capital. De aceea, cinematograful din Turcia are mai mult decât oricând nevoie de oamenii noştri de afaceri cu dare de mână, care să vină la Yeşilçam şi să dorească să finanţeze „filme de artă". Pe vremuri, aceşti iubitori ai cinematografului, pasionaţi de domeniul artistic, se recrutau din rândurile proaspeţilor îmbogăţiţi din provincie, dornici să cunoască actriţe tinere şi frumoase. În ciuda a ceea ce se pretinde, numeroase „filme de artă" copleşite cu elogii de criticii noştri nu le-au putut fi prezentate, de fapt, intelectualilor în cinematografele occidentale şi nici n-au izbutit să ia vreun premiu de consolare pe la festivaluri obscure, desfăşurate în tot soiul de oraşe amărâte din Europa; ele le-au oferit însă foarte multora dintre proaspeţii noştri îmbogăţiţi prilejul de-a cunoaşte şi de-a trăi poveşti de dragoste agreabile cu fetele noastre „artiste". Aceasta se întâmpla însă pe vremuri. Acum se lansează o nouă modă… Acum, bogătaşii esteţi nu se mai duc la Yeşilçam pentru a trăi poveşti de dragoste cu frumoasele noastre artiste, ci pentru a le transforma în artiste pe tinerele de care sunt, de fapt, îndrăgostiţi. Ultimul sosit în domeniu, domnul K. (îi tăinuim numele), descendent al unei familii foarte înstărite şi,

totodată, tânăr holtei aflat în graţiile lumii bune din Istanbul, este atât de îndrăgostit de o tânără căsătorită, pe care o numeşte „ruda mea îndepărtată”, şi atât de gelos pe ea, încât nu reuşeşte să admită cu nici un chip realizarea unui „film de artă” al cărui scenariu a fost comandat chiar de el. Din câte se zvoneşte, pe de o parte afirmă că nu poate răbda ca ea să se sărute cu altul, iar pe de altă parte îi urmează ca o umbră pe tânără şi pe soţul ei, târându-se prin barurile din Yeşilçam şi prin restaurantele de pe Bosfor cu paharul de rachiu în mână, ca să nu mai spunem că o gelozeşte pe fermecătoarea şi căsătorită aspirantă la statutul de artistă chiar şi când aceasta iese din casă. Bogătaşul nostru din înalta societate care, în urmă cu câţiva ani, s-a logodit la Hilton, în cadrul unei ceremonii grandioase la care a participat toată lumea bună şi pe care am relatat-o în coloanele rubricii noastre, cu foarte agreabila fiică a unui diplomat la pensie, a rupt acum în mod iresponsabil logodna – după cum se pretinde – pentru frumoasa sa rudă, căreia i-ar fi spus „am să fac din tine artistă!”. Nu suntem de acord ca acest vlăstar inconştient de industriaşi să întunece acum şi viitorul frumoasei F. – aspirantă la postura de artistă, care-i face să saliveze mai cu seamă pe fustangii -, după ce înainte a făcut acelaşi lucru cu stimata fiică de diplomat, care şi-a făcut studiile la Sorbona. De aceea, le vom cere scuze cititorilor, care s-au săturat de discursuri moralizatoare, şi-l vom sfătui pe domnul K., exponent al lumii bune, după cum urmează: domnule, în lumea aceasta modernă, în care americanii se duc pe Lună, un „film de artă” fără săruturi nu mai este cu putinţă! Hotărâţi-vă odată: ori vă căsătoriţi cu vreo fată îmbrobodită de la ţară şi daţi uitării filmul şi arta occidentală, ori renunţaţi la pasiunea de-a le face artiste pe fetele frumoase pe care sunteţi gelos până şi pentru faptul că sunt admirate de ceilalţi. Desigur, asta dacă singura dumneavoastră intenţie este de a le „face artiste”…

GA.

Am citit această ştire în dimineaţa în care a apărut în ziarul Akşam, în timp ce luam micul dejun cu mama. Mama obişnuia să citească cele două ziare care ne veneau zilnic acasă de la prima până la ultima pagină, ca să nu mai spun că nu rata niciodată bârfele despre lumea bună. Când s-a dus la bucătărie, am desprins pagina în care apăruse ştirea respectivă, am împăturit-o şi mi-am îndesat-o în buzunar.

— Acum ce mai ai?! mi-a spus ea, pe când ieşeam din casă. Eşti tare abătut!

Odată ajuns la birou, am încercat să mă arăt mai bine dispus decât de obicei, i-am povestit lui Zeynep Hanim o istorioară amuzantă, am păşit pe culoare fluierând şi am glumit cu bătrânii funcţionari ai Satsatului, care erau din ce în ce mai deprimaţi şi care, neavând de lucru, rezolvau careul de cuvinte încrucişate din Akşam.

După pauza de prânz mi-am dat însă seama, după expresia de pe chipurile lor şi după privirile nespus de duioase – şi puţin temătoare – pe care mi le arunca secretara mea, Zcynep Hanim, că ştirea fusese citită de către toţi angajaţii Satsatului. Poate că mă înşel, mi-am spus eu în sinea mea.

După pauza de prânz, mi-a telefonat mama, care mi-a spus că mă aşteptase la masă şi că se necăjise pentru că nu mă dusesem acasă.

— Ce faci, dragul meu? m-a întrebat, cu vocea ei dintotdeauna, dar pe un ton mai afectuos decât de obicei.

Mi-am dat seama imediat că ştirea îi ajunsese la ureche, că făcuse rost de ziar şi o citise, că plânsese (în vocea ei stăruia acea profunzime care se instala după plâns) şi că ştia, după pagina ruptă, că şi eu o citisem.

— Lumea e plină de oameni cu suflete de bestii, a spus mama. Să nu iei seama la nimic.

— Despre ce vorbeşti, mamă? Nu-nţeleg, am spus eu.

— Despre nimic, puiule, a spus mama.

Eram convins că, dacă în clipa aceea m-aş fi purtat aşa cum îmi venea şi aş fi încercat să mă destăinui ei, s-ar fi apucat să-mi spună, după primele manifestări de dragoste şi înţelegere, că şi eu eram vinovat şi ar fi dorit să intre-n detalii legate de povestea cu Füsun. Poate că ar fi şi plâns, afirmând că-mi făcuse cineva farmece. Ar fi putut să-mi spună, de asemenea: „Pesemne că în cine ştie ce cotlon al casei, în borcanele cu orez sau făină, în fundul vreunuia dintre sertarele de la birou a fost dosită vreo amuletă cu vrăji, care te-a făcut să te îndrăgosteşti, aşa că găseşte-o şi arde-o imediat!”. Am simţit însă că-i pierise cheful, pentru că nu-mi putea împărtăşi necazul şi, ceea ce era şi mai important, nu putea să abordeze subiectul care o preocupa. În acelaşi timp însă, îmi respecta starea de spirit. Oare faptul acesta să fi constituit un indiciu al gravităţii ei?

Oare cât de mult mă dispreţuiau cei care citeau atunci ziarul Akşam, cât de tare râdeau de ipostaza mea de îndrăgostit neghiob şi mistuit de dorinţă, în ce măsură dădeau crezare detaliilor ştirii? Eram în permanenţă preocupat de aceste lucruri, iar pe de altă parte mă gândeam cât de afectată avea să fie Füsun când avea să citească articolul. După telefonul primit de la mama, mi-a trecut prin minte să-l sun pe Feridun şi să-l sfătuiesc s-o ţină departe pe Füsun, precum şi pe restul celor din familia noastră, de ziarul Akşam din ziua aceea. Nu l-am sunat însă. Primul motiv a fost teama că nu l-aş fi putut convinge s-o facă. Cel de-al doilea motiv, mai profund, a fost faptul că, în ciuda caracterului ei ofensator, a ipostazei de netot pe care mi-o atribuia, ştirea îmi producea satisfacţie. Îmi disimulam bucuria, dar acum, după ani de zile, văd foarte bine cum stăteau lucrurile: relaţia mea cu Füsun, apropierea mea de ea ajunseseră să fie evocate, în cele din urmă, în ziare şi, într-un anumit sens, sfârşiseră prin a fi acceptate de societate! Tot ceea ce apărea la rubrica „Societate” – chiar şi un articol de scandal, batjocoritor, răutăcios precum acesta – era discutat luni de zile, de către toată lumea. M-am străduit să mă conving că bârfele de soiul acesta constituiau începutul revenirii mele la viaţa socială, după ce, într-o bună zi, foarte curând, aveam s-o iau pe Füsun de braţ şi să mă căsătoresc cu ea, sau cel puţin m-am străduit să-mi imaginez un astfel de deznodământ fericit.

Nu erau însă decât vise plăsmuite din disperare. Simţeam că bârfele din lumea bună şi ştirile măsluite mă transformau, treptat, în alt om. Îmi mai aduc aminte că mă simţeam nu ca o persoană a cărei existenţă luase o turnură ciudată din pricina patimii care o mistuia, a propriilor decizii, ci ca o persoană care, datorită acelei ştiri, fusese împinsă în afara societăţii.

Desigur că majusculele din josul articolului, GA, îi aparţineau Garoafei Albe. Mă supăram pe mama, care-l chemase la logodnă, şi eram plin de mânie la adresa lui Tahir Tan, despre care socoteam că purtase vorba („nu poate răbda ca ea să se sărute cu altul!"). Doream, totodată, nespus de mult să stau de vorbă cu Füsun între patru ochi, să-i copleşim amândoi cu blesteme pe duşmanii noştri, s-o consolez şi să aflu, la rândul meu, consolare de la ea. Ceea ce trebuia să facem era să ne ducem imediat – eu şi ea – la barul Pelurul şi să ne comportăm provocator, să le dăm peste nas! Trebuia să vină şi Feridun cu noi! Numai aşa am fi putut demonstra ce minciună sfruntată era vorba aceea de clacă şi, astfel, le-am fi putut închide gura nu doar beţivanilor de cineaşti, ci şi prietenilor noştri din înalta societate, care tocmai citeau articolul cu mare delectare.

Numai că în ziua în care a apărut ştirea n-am putut să mă duc la familia Keskin, în ciuda faptului că mi-am mobilizat întreaga voinţă. Eram convins că tanti Nesibe avea să se comporte în aşa fel încât să mă calmeze şi că Tarik Bey avea să pară că habar n-avea de nimic, dar nu izbuteam să-mi imaginez deloc ce avea să se-ntâmple când urma să dau ochii cu Füsun. Desigur că aveam să simţim amândoi, de cum aveau să ni se-ntâlnească privirile, că ştirea cu pricina declanşase adevărate furtuni atât în sufletul ei, cât şi în al meu. Nu ştiu de ce, faptul acesta era înfricoşător. Mi-am dat seama imediat şi că ceea ce urma să pricepem de îndată ce aveam să ne privim în ochi nu aveau să fie furtunile ce ne devastau sufletele, ci faptul că ştirea aceea mincinoasă era, de fapt, „adevărată"!

Da, după cum ştie şi cititorul, foarte multe detalii incluse în articol erau contrafăcute – nu desfăcusem logodna cu Sibel pentru a face din Füsun o actriţă vestită de cinema... Nu eu comandasem scenariul pentru Feridun. Dar acestea nu erau decât simple amănunte. Ceea ce urmau să priceapă cititorii ziarului şi toţi cei care cleveteau era următorul adevăr, foarte la îndemână: mă făcusem de râs din cauza dragostei mele şi a faptelor pe care le săvârşisem cu gândul la Füsun! Toată lumea îşi bătea joc de mine, se distra de situaţia în care mă aflam, iar cei mai cumsecade mă compătimeau. Faptul că lumea bună a Istanbulului era redusă ca număr, că toţi se cunoşteau între ei şi că persoanele din care se alcătuia n-aveau nici un fel de principii şi idealuri absolute, după cum nu posedau nici averi ori companii foarte mari nu-mi atenua ruşinea; ba dimpotrivă, nu făcea decât să amplifice, în proprii-mi ochi, nepriceperea şi stupiditatea de care dădusem dovadă. Din pricina prostiei mele, ratasem o şansă rară – aceea de a mă fi născut bogat într-o ţară săracă -, precum şi prilejul, rareori oferit de Dumnezeu în acest colţ de lume, de a duce o existenţă onestă, aleasă şi fericită! Îmi dădeam seama că singura cale de-a ieşi din

situaţia în care mă găseam era să mă căsătoresc cu Füsun, să-mi fac ordine în viaţa profesională, să câştig foarte mulţi bani şi să revin triumfător în înalta societate, dar, pe de o parte, nu găseam în mine puterea de-a pune în aplicare acest plan salutar, iar pe de altă parte, ajunsese să-mi fie lehamite de ceea ce numeam „lumea bună". Mai mult, ştiam că după apariţia ştirii din ziar, atmosfera din casa familiei Keskin nu era deloc favorabilă reveriilor mele.

În punctul în care mă aduseseră dragostea şi ruşinea, nu-mi mai rămânea altceva de făcut decât să mă retrag şi mai mult în mine, să devin şi mai tăcut. Vreme de o săptămână, m-am dus singur, seară de seară, la cinema şi am văzut filmele americane care rulau la cinematografele Conacul, Site şi Oraşul. În loc să ofere o imagine veridică a realităţii şi a nefericirii noastre, filmul trebuie să creeze, chiar şi în lumi de nefericiţi precum cea în care vieţuim noi, un univers nou, care să ne amăgească şi să ne facă fericiţi. În timp ce mă uitam la filme, mă gândeam, mai cu seamă dacă izbuteam să mă pun în pielea vreunui personaj, că-mi exagerasem necazurile. Mă simţeam mai bine când cugetam că exageram proporţiile mizerabilei ştiri din ziar, că foarte puţină lume avea să-şi dea seama că eu eram cel ridiculizat în acel articol şi că întâmplarea respectivă urma să fie uitată. Mai greu era să mă eliberez de obsesia de a corecta nenumăratele scorneli cuprinse în ştire, pentru că atunci când mă opream asupra lor eram cuprins de „sfârşeală" şi sufeream imaginându-mi că toată lumea bună vorbea în acele momente, amuzată, despre cele întâmplate, că unii inşi le istoriseau cu prefăcută mâhnire altora, care nu erau la curent, povestea şi minciunile din articol, pigmentându-le cu propriile exagerări şi scorneli. Presupuneam, realist, că toţi urmau să creadă, avizi şi zâmbitori, acele născoceli, ca, de pildă, faptul că rupsesem logodna cu Sibel promiţându-i lui Füsun că am să fac din ea o artistă. În asemenea clipe mă-nvinuiam că fusesem atât de ageamiu încât să ajung subiect de ironie prin rubricile de cancanuri ale ziarelor şi începeam şi eu să cred în unele dintre minciunile vehiculate în articol.

Dintre toate scornelile, eram obsedat mai cu seamă de ideea că i-aş fi spus lui Füsun că „nu puteam răbda să se sărute cu altul!". Când eram demoralizat mă gândeam că toată lumea râdea mai cu seamă pe socoteala acestei afirmaţii şi-mi doream intens să fie rectificată. Mă mai irita şi aserţiunea că eram descendentul răsfăţat al unei familii bogate, care se dezisese la modul iresponsabil de propria-i logodnă, dar mă gândeam că cei care mă cunoşteau n-aveau să vadă lucrurile în felul acesta. Puteau însă să creadă că „nu puteam fi de acord cu sărutul" pentru că, în ciuda tuturor aerelor mele de european, aveam, de fapt, o latură care ar fi putut face posibilă o asemenea cleveteală, ba chiar mi se-ntâmpla uneori să mă întreb dacă nu cumva îi adresasem asemenea vorbe lui Füsun, la beţie sau în glumă. Pentru că nu-mi doream nicidecum ca ea să se sărute cu altcineva, chiar de-ar fi fost s-o facă în numele artei sau al serviciului.

64. Incendiu pe Bosfor.

În noaptea de 15 noiembrie 1979, pe când mă aflam cu mama în casa din Nişantaşi, am fost treziţi, spre dimineaţă, de sunetul unei explozii puternice, aşa încât am ţâşnit amândoi speriaţi din paturi şi, odată ajunşi în hol, ne-am îmbrăţişat. Întregul bloc se balansase o clipă, spre stânga şi dreapta, de parcă ar fi fost zgâlţâit de un cutremur puternic. Tocmai presupuneam că undeva în apropierea bulevardului Teşvikiye căzuse o bombă, dintre acelea care erau adeseori lansate, în acele zile, prin cafenele, librării, pieţe, precum şi prin multe alte locuri, când am zărit flăcările care se înălţau de pe celălalt ţărm al Bosforului, dinspre Usküdar. După ce am contemplat o vreme incendiul, aflat la mare depărtare, şi cerul, care dobândise o culoare roşiatică, ne-am culcat la loc şi am adormit, căci ne deprinseserăm cu violenţa politică şi cu bombele.

Un tanc petrolier românesc se ciocnise în largul mării, la Haydarpaşa, cu un mic vapor grecesc, iar tancul şi petrolul vărsat în Bosfor prinseseră să ardă din pricina exploziilor. A doua zi, toate ziarele, care scoseseră în grabă ediţii noi, şi tot oraşul vorbeau despre acest lucru şi toată lumea spunea că arde Bosforul, arătând înspre norii de fum care atârnau deasupra Istanbulului ca o umbrelă neagră. Am perceput toată ziua prezenţa incendiului, alături de funcţionarele în vârstă şi de directorii plictisiţi de la Satsat, şi am încercat să mă conving că era vorba de un bun pretext pentru a mă duce la cină, la familia Keskin. Aş fi putut să stau la masă fără a pomeni deloc de articolul cu bârfa, vorbind neîncetat de incendiu. Dar incendiul de pe Bosfor se contopise în mintea mea, aşa cum li se întâmplase tuturor istanbulezilor, cu urgiile care ne făceau pe toţi nefericiţi, precum asasinatele politice, inflaţia excesivă, cozile, mizeria şi sărăcia care stăpâneau ţara, devenind un soi de semnal şi de imagine a acestora. În timp ce citeam ştirile despre incendiu din ultimele ediţii ale ziarelor, simţeam că, de fapt, mă gândeam la dezastrul propriei vieţi, ba chiar că eram sincer interesat de incendiu tocmai din această pricină.

În seara aceea am ieşit în Beyoglu şi am mers pe jos îndelung, uimit de pustietatea ce domnea pe bulevardul Istiklal. În faţa cinematografelor mari, precum Seraiul sau Fitaş, unde rulau filme erotice ieftine, nu se aflau decât vreo doi-trei bărbaţi care nu-şi găseau tihna. Odată ajuns în piaţa Galatasaray, m-am gândit că eram foarte aproape de locuinţa familiei Keskin. Era posibil să fi ieşit la plimbare prin Beyoglu, aşa cum făceau în unele seri de vară cu toată familia, ca să mănânce îngheţată. M-aş fi putut întâlni cu ei. N-am văzut însă pe străzi nici femei singure, nici familii. Când am ajuns la Tünel, am luat-o în direcţie opusă, de teamă să nu mă apropii din nou de casa familiei Keskin şi să nu cedez atracţiei exercitate de ea. Am coborât pe Yüksekkaldirim până în josul pantei, trecând pe lângă Turnul Galata. La intersecţia cu strada pe care se aflau bordelurile îşi făcea veacul aceeaşi gloată de bărbaţi nefericiţi dintotdeauna. Şi ei se uitau, la fel ca toată lumea din oraş, la norii negri de deasupra lor şi la lumina portocalie care se răsfrângea asupra acestora.

Am trecut podul din Karaköy împreună cu mulţimea care urmărea incendiul de la distanţă. Cei care pescuiau de pe pod cu plasele îşi aţintiseră şi ei privirile asupra flăcărilor.

Picioarele, ca şi puhoiul de oameni, m-au purtat de la sine către parcul Gülhane. La fel ca cele mai multe dintre lămpile de pe străzile Istanbulului, felinarele din parc nu ardeau, fie pentru că fuseseră sparte cu pietre, fie pentru că se-ntrerupsese curentul, dar nu doar parcul acela întins, ci şi Palatul Topkapi, a cărui grădină fusese parcul cândva, pasajul spre Bosfor, zonele Usküdar şi Salacak, Turnul Fecioarei, totul era luminat ca ziua de flăcările marelui tanc petrolier. În parc se strânsese o mulţime vioaie, care urmărea pârjolul, iar lumina se revărsa, pe de o parte, direct dinspre flăcări şi, pe de altă parte, se reflecta în norii adunaţi deasupra lui, răspândind o strălucire plăcută, blândă, aidoma celei împrăştiate de un abajur într-o cameră de zi în stil european, iar faptul acesta făcea ca marea aceea de lume să arate mai fericită şi mai tihnită decât era în realitate. Ori poate că plăcerea contemplării îi făcea pe toţi fericiţi… Parcul era plin de oameni, bogaţi ori sărmani, curioşi ori obsedaţi, care veniseră acolo din toate ungherele oraşului, cu maşinile personale, cu autobuzele sau pe jos. Paşii mi s-au încrucişat cu bătrâne îmbrobodite şi cu mame tinere, care se ţineau strâns de soţii lor, ce-şi legănau copiii din braţe, cu şomeri nevoiaşi ce contemplau fascinaţi flăcările, cu ţânci care se zbenguiau, cu persoane care urmăreau focul din automobile ori din camioane, ascultând muzică, cu vânzători veniţi din toate colţurile oraşului, care vindeau covrigi, halva, scoici umplute, ficat prăjit, lahmacun45, precum şi cu vânzători de ceai, care alergau de colo-colo, purtându-şi tăvile. În jurul statuii lui Atatürk, vânzătorii de chiftele şi de cârnaţi în cornuri îşi puseseră-n funcţiune grătarele, montate pe cărucioare cu vitrine, şi răspândeau în jur fum de carne la grătar, cu iz ademenitor. Copiii care vindeau ayran şi răcoritoare, strigându-şi marfa cât îi ţinea gura, transformaseră parcul într-un adevărat târg. Am cumpărat un pahar cu ceai de la unul dintre vânzători, m-am aşezat la un moment dat, când s-a ivit un loc liber, pe o bancă şi m-am simţit fericit contemplând flăcările în tovărăşia unui bătrân necăjit, ştirb, care stătea lângă mine.

M-am dus apoi în parc seară de seară, preţ de o săptămână, până când incendiul şi-a sleit puterea. Uneori, după ce păleau simţitor, flăcările se înălţau din nou pe neaşteptate, la fel ca-n prima zi, cuprinse de un nou avânt, iar atunci pe chipurile uimite şi temătoare ale celor care contemplau vâlvătaia rătăceau umbre galben-roşiatice, şi nu doar pasajul spre Bosfor, ci şi gara Haydarpaşa, cazarma din Selimiye şi golful Kadiköy erau scăldate într-o lumină ba portocalie, ba aurie. Contemplam atunci priveliştea captivat, alături de mulţime, fără să mă clintesc din loc. Peste puţină vreme se auzea o explozie şi pretutindeni ploua cu tăciuni sau, dimpotrivă, flăcările scădeau treptat în intensitate. Atunci, spectatorii se relaxau şi ei şi începeau să mănânce, să bea, să stea de vorbă.

Într-o seară i-am zărit, în mulţimea care se vântura prin parcul Gülhane, pe Nurcihan şi Mehmet, dar m-am ferit din calea lor, fără să mă las văzut. Într-o altă seară am zărit o familie alcătuită din trei persoane, ale căror umbre aduceau cu cele ale lui Füsun şi ale părinţilor ei, aşa încât am crezut că erau

chiar ei, după care mi-am dat seama că doream să-i văd acolo şi că poate tocmai din această pricină mă pierdeam seară de seară în puhoiul acela de oameni. Am confundat apoi o altă persoană cu Füsun, iar inima a pornit să-mi bată năvalnic, plină de dragoste, aşa cum se-ntâmplase şi în vara anului 1975 – de atunci trecuseră patru ani. Cugetam că cel din familia Keskin simţeau la modul cel mai profund cu putinţă că tragediile ne legaseră unul de altul. Trebuia să mă duc la ei înainte de stingerea incendiului de pe petrolierul românesc Independenţa, să dau uitării necazurile trecutului, să împărtăşim cu toţii sentimentul catastrofei şi al comuniunii. Oare incendiul acela putea să fie pentru mine începutul unei noi vieţi?

Într-o altă seară, pe când îmi căutam un loc unde să mă aşez, cufundat în visare, i-am întâlnit în mulţimea din parc pe Tayfun şi pe Figen. N-am putut să mă fofilez, pentru că dădusem nas în nas cu ei. Am fost atât de fericit de faptul că n-au adus deloc vorba nici de articolul din ziarul Akşam, nici de ceea ce se mai petrecea în înalta societate şi, ceea ce era şi mai important, de faptul că nici măcar nu erau la curent cu bârfa din gazetă, încât am ieşit împreună din parc – flăcările începuseră deja să pălească -, am urcat în maşina lor, ne-am dus la unul dintre barurile deschise de curând, aflat pe undeva, prin spatele Taksimului, şi am băut până în zori.

A doua zi – duminică seara – m-am dus la familia Keskin. Zăcusem toată ziua şi luasem masa de prânz acasă, cu mama. Seara eram optimist, vesel, plin de speranţă, ba chiar fericit. Dar de îndată ce-am intrat şi-am dat ochii cu Füsun, mi s-au spulberat toate iluziile: era posomorâtă, abătută, supărată.

— Ce mai e nou, Kemal? a spus ea, imitând-o pe doamna fericită şi plină de succes din imaginaţia ei.

Frumoasei mele îi era însă cu neputinţă s-o imite cu prea multă convingere.

— Nimic, zău, am spus eu cu indiferenţă. Am avut atât de mult de lucru cu fabrica, cu firma, cu afacerile, încât n-am mai putut să vin.

Ştiţi cum se-ntâmplă-n filmele turceşti: când între băiatul şi fata ce interpretează rolurile principale se produce o anumită apropiere, apare câte-o femeie mai în vârstă, înţelegătoare, care le aruncă o privire, aşa încât până şi cel mai distrat dintre spectatori să priceapă ce se petrece şi să se înduioşeze… Aşa ne-a privit atunci şi pe noi, pe mine şi pe Füsun, tanti Nesibe. Dar pentru că şi-a ferit ochii imediat după aceea, mi-am dat seama că, după apariţia articolului cu bârfa, cei din casă trecuseră printr-o grea suferinţă şi că Füsun plânsese zile întregi, la fel ca după logodnă.

— Fata mea, serveşte-l pe oaspete cu rachiul care i se cuvine, a spus Tarik Bey.

Îl privisem mereu cu respect pe Tarik Bey, pentru că se prefăcea că nu ştia nimic despre cele petrecute cu trei ani în urmă şi pentru că mă-ntâmpina mereu cu afecţiune şi francheţe, ca pe-o simplă rudă venită în vizită, seara. În acele momente eram ofensat însă de indiferenţa sa faţă de suferinţa pe care o trăia din plin şi fata lui, faţă de disperarea mea, faţă de situaţia în care ne

adusese viaţa. Am să evoc acum observaţia necruţătoare pe care o făceam atunci în mare taină, socotind că mi-o ascundeam până şi mie însumi: în mod foarte probabil, Tarik Bey intuia de ce mă duceam acolo, dar decisese, presat şi de soţia lui, că era mai potrivit „pentru familie” să facă pe niznaiul.

— Da, Füsun Hanim, am spus şi eu, cu un aer pe jumătate afectat, la fel ca tatăl ei. Dă-mi rachiul cuvenit, ca de obicei, aşa încât să gust fericirea de-a reveni, în cele din urmă, acasă.

Nici astăzi nu pot să spun de ce am rostit aceste vorbe, la ce anume mă refeream, ce scop urmăream. Să spunem că mă muşcase nefericirea de limbă. Füsun pricepuse însă sentimentul care se ascundea în spatele vorbelor mele şi am crezut, o clipă, că aveau s-o podidească lacrimile. Am perceput prezenţa canarului din colivie. Mi-am amintit de trecut, de propria-mi viaţă, de trecerea timpului, de anii care se scurseseră.

Cele mai amare clipe pe care le trăiserăm se concentrau în acele luni, în acei ani. Füsun nu reuşea să devină vedetă de cinema, iar eu nu mă puteam apropia mai mult de ea.

N-ajungea că ne aflam în acel impas, mai fuseserăm şi făcuţi de ocară, ponegriţi. Îmi dădeam seama că, la fel ca în serile când „nu izbuteam defel să mă ridic şi să plec”, n-aveam scăpare din situaţia în care ne aflam. Amândoi simţeam că atâta vreme cât continuam s-o văd de patru-cinci pe săptămână, ne era imposibil, deopotrivă mie şi ei, să ne croim o altă viaţă.

În seara aceea, către sfârşitul mesei, am spus, după obiceiul meu dintotdeauna, dar mai sincer ca niciodată:

— Füsun, a trecut multă vreme de când n-am mai văzut tabloul cu turtureaua, sunt foarte curios să ştiu în ce fază se află.

— E mult de când am terminat turtureaua, a spus ea. Feridun a găsit o poză frumoasă, cu o rândunică. Acum am început să lucrez la ea.

— Rândunica asta e cea mai frumoasă dintre toate! A spus tanti Nesibe.

Ne-am dus în camera de alături. Rândunica aceea graţioasă fusese aşezată cu măiestrie într-o altă parte a casei – chiar în faţa ferestrei bovindoului de la sufrageria în care obişnuiam să luăm masa -, aşa cum se-ntâmplase mai înainte şi cu celelalte păsări din Istanbul, atârnate de grilaje de balcoane, de pervazuri ori de coşuri de fum. În spatele ei se zărea, surprins într-o perspectivă ciudată şi copilărească, povârnişul Çukurcuma, pavat cu piatră cubică.

— Sunt mândru de tine! am spus eu.

În ciuda sincerităţii mele, în voce îmi stăruia însă un profund sentiment de înfrângere.

— Întregul Paris ar trebui să vadă într-o bună zi aceste lucruri! am spus.

Îmi doream, de fapt, să spun, la fel ca întotdeauna, „draga mea, te iubesc foarte mult, mi-a fost tare dor de tine, a fost nespus de dureros să mă aflu departe de tine, iar acum e o mare fericire să te văd!”. Părea însă că neajunsul ce afecta universul tabloului se confunda cu neajunsul propriului nostru

univers şi nu puteam să nu observ acest lucru în timp ce remarcam, trist, superficialitatea, simplitatea, naivitatea picturii ce închipuia rândunica.

— E foarte frumos, Füsun, am spus eu prudent, simţind în mine o durere profundă.

Dacă spun că în pictură stăruia ceva ce amintea de miniaturile indiene aflate sub influenţa picturii engleze, de picturile cu păsări japoneze şi chinezeşti, de atenţia pentru detaliu a lui Audubon şi chiar de seria cu imagini de păsări pe care o conţineau ambalajele unui anumit gen de napolitană cu ciocolată care se vindea atunci prin prăvăliile din Istanbul, aş ruga să se ţină seama de faptul că eram îndrăgostit.

Ne-am uitat la peisajele citadine din fundal, zugrăvite de Füsun odată cu păsările din Istanbul. Îmi trezeau în suflet tristeţe, nu bucurie. Îndrăgeam mult acea lume, îi aparţineam şi, de aceea, rămăseserăm parcă încremeniţi în naivitatea acelor imagini.

— Dacă ai încerca să zugrăveşti oraşul, casele din spate în culori mai vii…

— Lasă, dragul meu! a spus Füsun. Nu fac decât să-mi mai omor vremea.

A dat la o parte tabloul pe care-l ridicase ca să ni-l arate. M-am uitat la cutiile cu vopsele, la pensule, la sticle, la cârpele pătate, multicolore, care mi se păreau nespus de atrăgătoare. Toate erau aşezate în ordine, aidoma picturilor cu păsări. Ceva mai încolo se aflau materialele şi degetarele pe care le folosea tanti Nesibe. Am strecurat în buzunar un degetar de porţelan colorat şi un creion moale, micuţ, portocaliu, cu care se jucase Füsun, nervoasă, ceva mai devreme. În astfel de luni negre, cele mai cumplite dintre ele fiind cele pe care le-am trăit pe la sfârşitul lui 1979, obişnuiam să şterpelesc cele mai multe obiecte din casa familiei Keskin. Aceste lucruri reprezentau mai mult decât nişte simple semne ale clipelor pe care le trăisem, mai mult decât nişte simple obiecte care-mi aminteau de o clipă frumoasă – ele constituiau chiar o parte a acelor clipe. De pildă, cutiile de chibrituri expuse în Muzeul inocenţei… Fiecare dintre aceste cutii a fost atinsă de Füsun, iar în ele s-a cuibărit mireasma mâinii ei şi un miros abia perceptibil de apă de trandafiri. Când luam în mână mai apoi, în apartamentul din blocul Compasiunea, aceste cutii de chibrituri, aşa cum se-ntâmpla şi cu celelalte lucruri expuse în muzeul meu, retrăiam, desigur, plăcerea de-a mă afla la aceeaşi masă cu ea, de a-i întâlni privirile. Dar fericirea pe care o încercam în timp ce luam cutia de pe masă şi-o strecuram în buzunar, ca din nebăgare de seamă, avea şi un alt aspect: era vorba de fericirea de-a putea smulge ceva, oricât de insignifiant ar fi fost, de la o persoană pe care o iubeam obsesiv, dar pe care „nu izbutisem s-o cuceresc”.

Cuvântul „a smulge” face, desigur, aluzie la o parte din trupul adorat al fiinţei iubite. Însă în răstimpul celor trei ani, mama, tatăl ei, masa la care cinam, soba, găleata de cărbuni, câinii bibelou care dormeau pe televizor, sticlele de colonie, ţigările, paharele de ceai, zaharniţele, toate obiectele aflate în casa din Çukurcuma deveniseră, treptat, în mintea mea o parte a ideii de Füsun. Eram fericit că o vedeam, că izbuteam s-o văd de trei-patru ori pe

săptămână şi în acelaşi timp încercam un sentiment de triumf pentru că reuşeam să iau (e greşit spus „să şterpelesc") din casa familiei Keskin – adică din viaţa lui Füsun – trei-patru, uneori chiar mai multe, şase-şapte, ba chiar, aşa cum se-ntâmpla în perioadele cele mai amare, zece-cincisprezece obiecte şi să le duc la blocul Compasiunea. Faptul că izbuteam să strecor în buzunar, cât ai clipi din ochi, vreun lucru de-al lui Füsun, ca, de pildă, o solniţă pe care o ţinuse în mână în timp ce se uita la televizor îngândurată, conştiinţa faptului că, în timp ce stăteam la taclale şi îmi beam încet-încet rachiul, solniţa se afla în buzunarul meu, că „de-acum pusesem stăpânire pe ea" îmi stârnea un asemenea sentiment de fericire încât, la sfârşitul serii, reuşeam să mă ridic din fotoliu fără prea mari sforţări. Tovărăşia lucrurilor pe care le luam cu mine la plecare a ameliorat într-o oarecare măsură, după vara anului 1979, crizele determinate de neputinţa de-a mă ridica din fotoliu şi de-a mă desprinde de ea.

Aceştia au fost cei mai trişti ani, nu doar pentru Füsun, ci şi pentru mine. Peste multă vreme, când viaţa urma să mă pună faţă în faţă cu cei mai obsedaţi, mai stranii şi mai nefericiţi colecţionari din Istanbul, când urma să-i vizitez prin case ticsite de hârtii, gunoaie, cutii şi fotografii, aveam să-mi amintesc, în strădania de-a pricepe ce anume simţeau acei confraţi ai mei în vreme ce strângeau capace de răcoritoare ori fotografii cu artişti şi ce semnificaţie îmbrăca pentru ei fiecare piesă nouă colecţie, de sentimentele care mă-ncercau în vreme ce subtilizam obiecte din casa familiei Keskin.

65. Câinii.

La ani de zile de la întâmplările pe care le relatez acum, în timpul călătoriilor pe care aveam să le întreprind spre a vedea toate muzeele lumii, mă deprinsesem să contemplu toată ziua colecţiile, zecile de mii de obiecte mărunte, stranii, expuse prin muzee din Peru, India, Germania, Egipt şi multe alte ţări, apoi să beau, seara, două-trei pahare, iar după aceea să rătăcesc pe străzi cu orele, la voia întâmplării. Aflat la Lima, la Calcutta, la Hamburg, la Cairo şi în multe alte oraşe, contemplam, pe ferestrele şi printre draperiile deschise, felurite familii care se uitau la televizor şi se amuzau în timp ce luau masa de seară, pătrundeam în case, sub diverse pretexte, ba chiar făceam fotografii cu proprietarii acestora. Aşa am ajuns să bag de seamă că în marea majoritate a caselor din lume, pe televizorul în faţa căruia stăteau şi la care se uitau oamenii seara se afla câte un câine bibelou. De ce simţeau oare nevoia milioane de familii, din aproape toate colţurile lumii, să aşeze pe televizor câte un câine bibelou?

Mi-am pus pentru prima dată această întrebare, la o scară mai redusă, în casa familiei Keskin. După cum aveam să aflu mai târziu, câinele de porţelan pe care îl remarcasem de cum intrasem prima oară în casa lui Füsun de pe strada Kuyulu Bostan îşi avea locul, înainte de apariţia televizorului, pe aparatul de radio în jurul căruia obişnuia să se strângă seara familia Keskin. Aşa cum am văzut apoi că se-ntâmpla în foarte multe case din Tabriz, din Teheran, din diverse oraşe balcanice, din Orient, de la Lahore şi chiar de la Bombay, şi în casa familiei Keskin, sub câinele de pe televizor se afla un milieu.

Uneori, lângă câine era aşezată o mică vază, un ghioc (Füsun mi-l pusese. Odată la ureche, zâmbind, ca să ascult tumultul oceanelor, adunat în căuşul lui) sau, eventual, câinele era rezemat de o cutie de tutun, pe care o veghea. Alteori, poziţia câinelui sau a câinilor de pe masă era ajustată în funcţie de locul în care se găseau scrumierele şi tabacherele. Credeam că tanti Nesibe era cea care se deda la acele aranjamente misterioase, ce-mi trezeau sentimentul că dulăul urma să clatine curând din cap, ba chiar să facă un salt către scrumieră, dar într-o seară de decembrie din 1979 o văzusem chiar pe Füsun, la care tocmai mă uitam admirativ, schimbând poziţia câinelui de pe televizor. Făcuse acest lucru cu un gest de nerăbdare, într-un moment în care nu-ţi atrăgea nimic atenţia asupra câinelui ori a televizorului, în timp ce ne aflam cu toţii la masă, în aşteptarea mâncării pregătite de mama ei. Faptul acesta nu explica însă ce căutau câinii acolo. În anii ce au urmat, pe televizor a mai apărut un câine, care susţinea o tabacheră. Cât despre cei doi câini de plastic, care dădeau cu adevărat din cap şi ai căror semeni puteau fi adeseori văzuţi, în acei ani, la geamurile din spate al taxiurilor şi maxi-taxiurilor, aceştia au dispărut la fel de repede cum au apărut. Zburdălnicia câinilor, despre care se discuta foarte puţin, era provocată de faptul că interesul meu pentru lucrurile familiei Keskin ieşise la iveală fără echivoc. În perioada în care zăvozii de pe televizor se schimbau cu repeziciune, tanti Nesibe şi Füsun intuiau sau ştiau deja că eu eram cel care-i „luase", aşa cum se întâmplase şi cu alte lucruri din casă.

De fapt, nu doream deloc să-mi împart cu ceilalţi nici „colecţia", nici năravul de a lua şi aduna lucruri, căci îmi era ruşine de ceea ce făceam. Când m-am apucat să subtilizez şi alte obiecte, precum scrumiere, ceşti, papuci, a căror absenţă atrăgea atenţia, după lucruri precum cutii de chibrituri, mucuri de ţigări fumate de Füsun, solniţe, ceşcuţe de cafea, agrafe, clame de păr, care nu erau greu de sustras şi care nu atrăgeau luarea-aminte, am început treptat să cumpăr şi să aduc în locul lor replici noi.

— Ştiţi că vorbeam ieri de căţelul de pe televizor! Rămăsese la mine. Fatma Hanim a noastră şi-a zis să-l pună deoparte, dar l-a scăpat pe jos şi l-a spart. L-am adus în schimb pe acesta, tanti Nesibe. L-am văzut într-un magazin din Bazarul Egiptean, când m-am dus să cumpăr nişte mâncare, nişte seminţe de napi pentru Lămâie…

— Aaa, cuţu ăsta cu urechi negre e tare frumos! a spus tanti Nesibe. Un adevărat câine al străzii… Măi, urecheatule! Ia stai tu aici, să te vedem! Bietul de el îţi inspiră tihnă… Mi-a luat câinele din mână şi l-a pus pe televizor. Prin poziţia în care stăteau pe televizor, unii câini ne sugerau tihnă, întocmai ca ticăitul ceasului de perete. Unii erau ameninţători, alţii de-a dreptul urâţi, antipatici, dar ne făceau să simţim că ne aflam într-un loc păzit de câini şi, poate din această cauză, că eram apăraţi. Pe străzile din cartier începuseră să răsune noaptea armele militanţilor din diversele grupări politice, iar lumea din afara casei ajunsese să ne pară treptat de rău augur. Câinele de stradă cu

urechi negre a fost cel mai simpatic dintre zecile de câini care s-au perindat pe televizorul familiei Keskin de-a lungul celor opt ani.

Pe 12 septembrie 1980 a avut loc o nouă lovitură de stat militară. Mă sculasem de dimineaţă, înaintea tuturor, mânat de instinct, şi văzând că străzile care dădeau în bulevardul Teşvikiye erau goale ca-n palmă, mi-am dat seama imediat cum stăteau lucrurile, ca unul care avusese parte, încă din copilărie, de un puci la fiecare zece ani. Pe bulevard treceau din când în când camioane militare pline cu soldaţi care cântau marşuri. Am deschis imediat televizorul, m-am uitat puţin la imaginile care prezentau ceremonia drapelului şi parada militară, la discursurile generalilor care puseseră mâna pe putere, după care am ieşit în balcon. Am gustat din plin pustietatea bulevardului Teşvikiye, liniştea oraşului, foşnetul frunzelor castanului din curtea moscheii, mişcate de adierea vântului. Cu exact cinci ani în urmă, după petrecerea de sfârşit de vară, contemplasem alături de Sibel aceeaşi privelişte, din acelaşi balcon, la aceeaşi oră a dimineţii.

— Aoleu, că bine-au făcut, ţara era în pragul dezastrului! a spus mama, în timp ce asculta cântecele de luptă şi vitejie ale rapsodului de la hotare, cu mustaţă pe oală, ce apăruse la televizor. Dar de ce-l dau la televizor pe mitocanul ăsta pocit?! Nici Bekri n-o să mai poată veni astăzi, aşa că, Fatma, fă tu mâncarea! Ce-avem în frigider?

Restricţiile de circulaţie au durat toată ziua. Ne uitam la camioanele militare care treceau din când în când cu viteză pe bulevard şi ne dădeam seama că foarte multe persoane, oameni politici, gazetari, erau săltate în acele clipe de la domiciliu şi-i mulţumeam Domnului că nu ne amestecaserăm niciodată în astfel de lucruri. Toate gazetele scoseseră tiraje noi şi întâmpinau lovitura de stat cu bucurie. Am rămas acasă cu mama până seara, urmărind la televizor declaraţia generalilor cu privire la lovitura de stat, care era reluată mereu, şi vechi imagini cu Atatürk, citind ziarele, contemplând de la ferestre farmecul străzilor pustii. Eram îngrijorat pentru Füsun şi pentru atmosfera care domnea în casa din Çukurcuma. Umbla vorba că în unele cartiere se făceau percheziţii în fiecare casă, la fel ca la puciul din 1971.

— De-acum o să putem ieşi pe stradă liniştiţi! a spus mama.

Dar, pentru că a fost interzisă circulaţia pe străzi după ora zece seara, lovitura de stat mi-a răpit plăcerea cinelor la Füsun. La telejurnalul de pe unicul canal de televiziune, urmărit de întreaga ţară, generalii îi dojeneau seară de seară nu doar pe politicieni, ci şi pe ceilalţi cetăţeni pentru năravurile lor din trecut. Nenumăraţi indivizi implicaţi în acte de terorism fuseseră executaţi în pripă, ca să le servească drept învăţătură de minte altora. La masa familiei Keskin, urmăream cu toţii în tăcere ştirile privitoare la condamnările la moarte. Simţeam atunci că eram şi mai aproape de Füsun, că făceam parte din familie. Erau aruncaţi în închisoare nu doar politicieni ori intelectuali din opoziţie, ci şi escroci, persoane care încălcaseră regulile de circulaţie, care scriau sloganuri politice pe ziduri, care ţineau case de randevu, care turnau sau prezentau filme erotice ori vânzători de lozuri care vindeau ţigări de contrabandă. Aşa cum se-

ntâmplase şi în perioada puciului precedent, militarii nu-i adunau de pe străzi şi nu-i tundeau sau rădeau pe tinerii care umblau cu părul lung şi cu barbă, „gen hippy", dar îi înlăturaseră fără ezitare pe foarte mulţi profesori universitari. Barul Pelurul era şi el pustiu. În ceea ce mă priveşte, după lovitura de stat militară decisesem să-mi pun ordine în viaţă, să beau mai puţin, să mă fac mai puţin de râs din pricina dragostei pentru Füsun, să-mi impun măcar o limită în privinţa năravului de-a pune mâna pe felurite obiecte.

Nici nu trecuseră două luni de la lovitura de stat militară când m-am pomenit într-o seară, înainte de cină, că rămăsesem singur în bucătărie cu tanti Nesibe. Mă duceam la ei seara devreme, ca s-o pot vedea mai mult pe Füsun.

— Dragul meu Kemal Bey, câinele nostru de pripas de pe televizor – cel cu urechi negre adus de dumneata, vreau să spun, a dispărut... Ne-am deprins să-l vedem mereu, aşa că ne dăm seama imediat când lipseşte. Ce-a fost, a fost, nu mă simt deloc îngrijorată, poate că dulăul o fi vrut chiar el să plece, a spus ea.

A lăsat să-i scape un hohot de râs scurt, simpatic, dar când a văzut expresia severă întipărită pe chipul meu, a redevenit serioasă.

— Ce să facem? m-a întrebat ea. Tarik Bey mă tot bate la cap: „ce s-a-ntâmplat cu câinele"?

— Am să găsesc eu o soluţie.

În seara aceea am tăcut chitic. Dar, în ciuda tăcerii mele – sau poate tocmai de aceea – nu eram în stare să mă ridic şi să plec. Către ora la care intra în vigoare interdicţia de circulaţie pe străzi, am trecut printr-o foarte puternică „criză a neputinţei de-a mă ridica de pe scaun". Cred că Füsun şi tanti Nesibe erau conştiente de violenţa ei. Tanti Nesibe a fost nevoită să spună de câteva ori „aoleu, să nu întârzii, te rog!". Am izbutit să plec la zece şi cinci.

La întoarcere nu ne-a oprit nimeni, în ciuda faptului că circulam după ora instituirii interdicţiei. Odată ajuns acasă, am reflectat îndelung la semnificaţia câinilor, ca şi la faptul că mai întâi îi aduceam la familia Keskin, iar apoi îi luam cu mine; băgaseră de seamă absenţa zăvodului abia după unsprezece luni şi, după mine, aceasta se petrecuse datorită atmosferei de „să ne punem ordine în viaţă" răspândită de puci, dar tanti Nesibe era convinsă că observaseră „imediat". În mod foarte probabil, toţi câinii aceia care dormeau pe milieurile de pe televizoare erau, de fapt, o reminiscenţă din epoca radioului. Pe vremea când toată lumea asculta radioul, capetele se răsuceau involuntar spre aparat, iar atunci căutau acolo ceva amuzant, liniştitor. Când radiourile au fost date la o parte iar televiziunea a devenit mihrab-ul46 mesei de familie, câinii au fost mutaţi pe televizoare, dar acum nimeni nu mai lua seama la bietele animale, căci ochii tuturor erau îndreptaţi spre ecrane. Puteam, aşadar, să-l iau şi să plec cu ei, aşa cum îmi doream.

La două zile după aceea, le-am dus celor din familia Keskin doi câini de porţelan:

— I-am văzut astăzi, în timp ce treceam prin Beyoglu, în vitrina Bazarului Japonez, am spus eu. Parcă ar fi fost anume făcuţi ca să fie puşi pe televizorul nostru.

— Aaa, sunt foarte drăgălaşi! a spus tanti Nesibe. De ce te-ai deranjat, Kemal Bey?!

— M-a mâhnit dispariţia căţelului cu urechi negre, am spus eu. De fapt, mă întrista să-l văd singur acolo, pe televizor. Când i-am zărit pe aceştia doi, voioşi şi buni prieteni, m-am gândit că ar fi bine ca, de data aceasta, pe televizor să stea doi câini veseli şi fericiţi.

— Chiar te întrista singurătatea câinelui, Kemal Bey? a întrebat tanti Nesibe. Adevărul este că eşti un om ciudat. Dar ne bucurăm că eşti aşa!

Füsun îmi zâmbea cu drăgălăşenie.

— Lucrurile date la o parte şi apoi uitate mă întristează foarte tare, am spus eu. Chinezii cred, se pare, că lucrurile sunt înzestrate cu suflet.

— De fapt, noi, turcii, înainte de-a veni din Asia Centrală, am avut foarte mult de-a face cu chinezii, s-a spus la televizor mai deunăzi, a spus tanti Nesibe. Dumneata nu erai nici în seara aceea – cum se numea emisiunea, Füsun? Aaa, ai aşezat foarte frumos căţeii acolo! Dar oare să stea aşa, întorşi unul spre altul, sau întorşi spre noi? Nici eu nu mă pot decide acum.

— Cel din stânga să stea întors spre noi, iar celălalt, spre cel din stânga! a spus deodată Tarik Bey.

Uneori, Tarik Bey se amesteca brusc în discuţie, în cel mai ciudat moment al acesteia, când credeam că nu ne asculta deloc, şi rostea câte-o vorbă plină de înţelepciune, care demonstra că sesizase detaliile mai bine chiar decât noi:

— Atunci, pe de o parte, îşi vor ţine tovărăşie unul altuia şi nu se vor plictisi, iar pe de altă parte vor sta răsuciţi spre noi şi vor face parte din familie, a continuat el.

Nu m-am putut atinge de cei doi câini vreme de un an şi mai bine, deşi îmi doream foarte mult acest lucru. În anul 1.982, când i-am luat de acolo, începusem deja să las, discret, bani în schimbul obiectelor pe care le subtilizam din casa Keskin sau să aduc chiar a doua zi vreun obiect nou, foarte scump, în locul celui pe care-l sustrăsesem. Anumite ciudăţenii de genul pernei cu ace şi câinelui, sau al câinelui şi centimetrului de croitorie şi-au aflat şi ele locul pe televizor tot în această ultimă perioadă.

66. Ce e asta?

La patru luni după lovitura de stat militară, pe când ne întorceam, într-o seară, de la familia Keskin, cu cincisprezece minute înainte de intrarea în vigoare a interdicţiei, eu şi Çetin am fost opriţi pe bulevardul Siraselviler de nişte militari care controlau actele. Stăteam relaxat pe bancheta din spate a maşinii, căci nu-mi lipsea nimic de natură să-mi stârnească temeri. Când însă ochii bărbatului care mi-a luat actul de identitate s-au oprit o clipă asupra răzătoarei de gutui aflate lângă mine, m-am simţit tulburat.

Subtilizasem răzătoarea ceva mai devreme din casa familiei Keskin, într-un moment în care nu se uita nimeni la mine, potrivit vechiului meu obicei. Faptul acesta mă făcuse atât de fericit, încât plecasem de acolo din vreme, fără prea mari sforţări, iar cu puţin timp înainte scosesem răzătoarea din palton şi o aşezasem lângă mine, pe bancheta din spate, mânat de acel impuls al vânătorului care vrea să poată arunca, din când în când, mândru, o privire asupra becaţei pe care a prins-o.

Când ajunsesem, în seara aceea, la familia Keskin, trăsesem în piept mireasma de dulceaţă de gutui care domnea în casă şi-o recunoscusem imediat. În timp ce vorbeam de una, de alta, tanti Nesibe îmi spusese că, în după-amiaza aceea, fiersese cu Füsun, la foc mic, nişte dulceaţă de gutui. Mama şi fiica stătuseră, în acest răstimp, cu mare plăcere la taclale.

Dedusesem din vorbele ei, pentru ca apoi să-mi şi imaginez scena cu delectare, că Füsun amestecase încet în dulceaţă cu-o lingură de lemn, căci mama ei avea alte treburi.

Militarii le permiteau unora dintre maşini să plece, dup ce verificau actele de identitate ale pasagerilor. Alteori, cereau tuturor să coboare din maşină şi percheziţionau cu atenţie, de la cap la coadă, atât vehiculul, cât şi pasagerii. Ne-au spus şi nouă să coborâm.

Am coborât din maşină împreună cu Çetin. Ne-au studiat actele de identitate cu atenţie. Apoi, supunându-ne ordinului ne-am depărtat braţele de trup, asemenea infractorilor din filme, şi ni le-am sprijinit de Chevrolet. Doi soldaţi scotoceau prin torpedo, pe sub banchete, pretutindeni. Trotuarele de pe bulevardul Siraselviler, înghesuit între blocuri destul de înalte, erau umede şi-mi aduc aminte de câteva persoane care ne-au aruncat o privire, în timp ce treceau pe lângă noi – soldaţilor, care opreau maşinile, şi nouă, celor percheziţionaţi. Se apropia ora de instituire a interdicţiei de circulaţie şi nu mai era nimeni pe străzi. Toate ferestrele vestitei case randevu Şaizeci şi Şase (acesta era numărul clădirii), care se afla în faţa noastră, pe care o vizitaseră cândva aproape toţi băieţii din cele trei clase de pe vremea liceului şi unde Mehmet cunoştea foarte multe fete, erau întunecate.

— A cui e scula asta? a întrebat unul dintre militari.

— A mea.

— Ce e asta?

Am simţit o clipă că n-aveam să-i pot spune că era o răzătoare de gutui. Eram convins că, dacă aveam să-i spun, urmau să-şi dea seama imediat de fixaţia mea pentru Füsun, de vizitele pe care le făceam de ani de zile, de patru-cinci ori pe săptămână, unei femei căsătorite, în casa în care locuia cu familia, de situaţia scandaloasă în care mă aflam şi de disperarea mea, de faptul că eram, în sine, un om straniu, de soi rău. Aveam mintea tulbure, datorită rachiului băut în tovărăşia lui Tarik Bey; acum însă, după ani de zile, nu socotesc deloc că evaluam greşit situaţia. Găseam foarte ciudat faptul că răzătoarea de gutui, cu alte cuvinte un obiect aflat, cu puţin timp în urmă, în bucătăria lui Füsun, ajunsese în mâna unui subofiţer bine intenţionat, despre

care acum cred că era din Trabzon, dar problema era mai profundă – privea vieţuirea în această lume şi calitatea de om.

— Stimate domn, obiectul acesta vă aparţine?

— Da.

— Ce e asta, frate?!

M-am cufundat din nou în tăcere. Un sentiment de abandon şi disperare, asemănător celui indus de neputinţa de a mă ridica din scaun, îmi cuprindea, încetul cu încetul, întregul trup, şi-mi doream ca fratele meu, militarul, să mă înţeleagă fără ca eu să-mi declar delictul, dar lucrul acesta nu era posibil.

La şcoala primară aveam un coleg de clasă foarte bizar şi, totodată, cam puţin la minte. Când îl chema învăţătorul la tablă şi-l întreba dacă-şi făcuse tema la matematică, se învăluia şi el în aceeaşi tăcere ca şi mine, nu spunea nici da, nici nu, şi rămânea astfel proţăpit în faţa noastră, schimbându-şi greutatea corpului de pe un picior pe altul, pradă unui sentiment de vinovăţie şi inadecvare, până când învăţătorul îşi ieşea din minţi de furie. N-aveam cum să pricep, când îl priveam confuz acolo, în clasă, că, odată cufundat în tăcere, n-ai cum să mai deschizi gura vreodată, ba chiar că vei tăcea ani, sute de ani de zile. În copilărie eram fericit şi liber. Peste ani de zile însă, în noaptea aceea, pe bulevardul Siraselviler, mi-am dat seama ce însemna să nu poţi vorbi. Am simţit, vag, că şi dragostea mea faţă de Füsun era, în cele din urmă, tot povestea unei asemenea încăpăţânări şi retrageri în sine. În ciuda tuturor eforturilor, dragostea, fixaţia mea legată de ea n-aveau cum să devină o modalitate de a fi părtaş cu cineva, în deplină libertate, la această lume. În adâncul sufletului îmi dădusem seama de la bun început că lucrul acesta nu era posibil în lumea despre care vorbesc, aşa încât mă cufundasem în mine şi pornisem să o caut pe Füsun în propriile-mi profunzimi. Din punctul meu de vedere, Füsun pricepuse că aveam s-o descopăr în mine. Până la urmă, totul avea să fie bine.

— Domnule comandant, este o răzătoare, a spus Çetin Efendi. O răzătoare pentru gutui, bine cunoscută de dumneavoastră…

Cum de recunoscuse Çetin imediat răzătoarea?

— Ei, şi-atunci de ce nu spune?

S-a întors către mine:

— Uite ce este, s-a instituit legea marţială… Eşti surd?

— Domnule comandant, Kemal Bey e foarte necăjit.

— De ce? a spus comandantul, dar treaba pe care o avea de făcut nu îngăduia asemenea manifestări de afecţiune. Urcaţi şi aşteptaţi în maşină! a spus el, aspru.

Apoi s-a îndepărtat, cu răzătoarea de gutui şi actele noastre de identitate.

Am văzut răzătoarea lucind o clipă la lumina strălucitoare a farurilor unei maşini care aştepta la rând, în spatele nostru pentru ca apoi să fie azvârlită într-un vehicul militar – un mic camion – aflat ceva mai în faţă.

Am început să aştept în Chevrolet, alături de Çetin. Către ora de intrare în vigoare a interdicţiei, maşinile au început să circule mai cu viteză. Am văzut

în depărtare maşinii care reveneau precipitat din piaţa Taksim. Domnea acea tăcere plină de teamă şi vinovăţie pe care o percepeam întotdeauna la cetăţenii care se aflau în faţa poliţiştilor, la percheziţii ori la controlul actelor de identitate. Auzeam ticăitul ceasului din maşină şi nu ne clinteam din loc, pentru a nu face zgomot.

Mă gândeam că, în vehiculul militar, răzătoarea se afla în mâna cine ştie cărui căpitan şi aveam un sentiment de disconfort. Peste ani de zile mi-am adus aminte cum simţeam, în timp ce aşteptam în tăcere, stăpânit de o senzaţie de agitaţie care sporea treptat, că aveam să sufăr nespus dacă militarii aveau să mi-o confişte, aşa cum mi-am amintit şi de intensitatea neliniştii pe care o încercam atunci. Çetin a deschis radioul. Tocmai se dădea citire comunicatelor transmise de comandamentele instituite prin legea marţială. Lista persoanelor date în urmărire, interdicţii, arestări... I-am cerut să schimbe postul. După câteva pârâituri, am auzit transmiţându-se, dintr-o ţară îndepărtată, ceva pe potriva stării mele de spirit. Am ascultat emisiunea, satisfăcut, iar în timpul acesta parbrizul maşinii a prins să fie umezit uşor de picăturile unei ploi slabe.

La douăzeci de minute după intrarea în vigoare a interdicţiei de circulaţie pe străzi, a venit la noi unul dintre soldaţi. Ne-a înapoiat actele de identitate.

— E în regulă, puteţi pleca, a spus el.

— Să nu cumva să ne oprească iar, pe motiv că umblăm pe străzi după oprirea circulaţiei, a spus Çetin.

— O să spuneţi că v-am oprit noi, a spus militarul.

Çetin a pornit motorul. Soldatul se dăduse la o parte din calea noastră. Eu însă am coborât din maşină şi m-am apropiat de camionul militar.

— Domnule comandant, mi se pare că răzătoarea de gutui a mamei a rămas la dumneavoastră...

— Ca să vezi, nu eşti surdo-mut, ştii foarte bine să vorbeşti!

— Stimabile, este vorba de un instrument tăios, pe care este interzis să-l porţi asupra dumitale! a spus celălalt militar.

Acesta îi era superior în grad celuilalt.

— Dar poţi să-l iei, şi să nu mai umbli cu el la dumneata altă dată. Ia zi, cu ce te ocupi?

— Sunt om de afaceri.

— Îţi plăteşti impozitele cum se cuvine?

— Mi le plătesc.

Nu mi-au mai spus nimic altceva. Eram puţin ofensat, dar şi satisfăcut, pentru că-mi redobândisem răzătoarea. La întoarcere, în timp ce maşina, condusă încet, cu prudenţă de.

Çetin, înainta pe bulevarde, mi-am dat seama că eram fericit. Străzile pustii şi cufundate în întuneric, năpădite de haitele de câini ale Istanbulului, bulevardele împresurate de blocuri de beton care, în timpul zilei, mă deprimau prin urâţenia şi paragina lor, mi se păreau acum poetice şi misterioase.

67. Apa de Colonie.

Într-o zi din luna ianuarie a anului 1981, am prânzit îndelung cu Feridun la restaurantul Rejans, bând rachiu, mâncând lufari şi discutând chestiuni legate de cinematografie. Feridun turna pelicule publicitare cu Yani, cameramanul, pe care-l cunoscuse la restaurantul Pelurul. Eu n-aveam nimic împotriva acestei îndeletniciri, dar el afirmă că-l indispunea şi că n-o făceau decât pentru a mai câştiga un ban. Nu izbuteam deloc să pricep cum de putea Feridun, care arăta întotdeauna destins şi care, la vârsta sa, părea un adevărat maestru în arta de a gusta plăcerile vieţii fără nici un fel dificultăţi, pe cele mai simple căi cu putinţă, să sufere de pe urma unor astfel de aspecte etice, dar întâmplările prin care trecusem mă maturizaseră încă de tânăr, aşa încât învăţasem că majoritatea oamenilor erau, de fapt, altfel decât păreau.

— Există un „scenariu de gata", a spus apoi Feridun. E mai bine să fac un film după el, dacă tot se pune problema să lucrez pentru bani. E cam banal, dar e o ocazie bună pentru mine.

Auzisem din când în când noţiunea de „scenariu de gata" sau „scenariu de gata, cu toate cele" la barul Pelurul, iar aceasta însemna că un scenariu trecuse de cenzură şi că se obţinuseră toate aprobările pentru turnarea filmului. În perioadele în care foarte puţine dintre scenariile agreate de spectatori izbuteau să depăşească bariera cenzurii, producătorii şi regizorii, care trebuiau să realizeze unul-două filme anual, obişnuiau să apeleze la câte un „scenariu de gata", pe care nu-l avuseseră, de fapt, niciodată în vedere, ca să nu stea degeaba. Cum, de-a lungul anilor, Comitetul de Cenzură făcuse ca toate filmele să aducă unele cu altele, prin rotunjirea colţurilor şi a muchiilor oricărei idei interesante, originale, ignorarea completă a subiectului nu reprezenta o problemă pentru cei mai mulţi dintre regizori.

— Subiectul e adecvat pentru Füsun? l-am întrebat pe Feridun.

— Nu, deloc. E un rol foarte uşurel, potrivit pentru Papatya. Actriţa trebuie să se cam despoaie. Iar actorul principal trebuie să fie Tahir Tan.

— Nu, nu Tahir Tan!

Aşa am ajuns să discutăm pe larg despre Tahir Tan, de parcă subiectul care ne preocupa n-ar fi fost s-o înlocuim pe Füsun cu Papatya în primul film. Feridun a afirmat că trebuia să uităm de incidentul iscat de Tahir Tan la restaurantul Tihna şi că nu era cazul să fim sentimentali. Ne-am privit o clipă în ochi. În ce măsură se gândea la Füsun în acele momente? L-am întrebat care era subiectul filmului.

— Un bărbat bogat o seduce pe frumoasa fiică a unei rude îndepărtate şi apoi o părăseşte. Pentru a-şi lua revanşa, fata, care şi-a pierdut virginitatea, devine cântăreaţă...

Cântecele sunt scrise, de fapt, pentru Papatya... Filmul urma să fie turnat de Hayati Visul, dar acesta s-a supărat şi-a abandonat, pentru că Papatya nu accepta să fie roaba lui. Cât despre scenariu, acesta a rămas în aer. Este o ocazie foarte bună pentru noi.

Scenariul, cântecele, întregul film, totul era de o calitate atât de lamentabilă, încât nu erau nici măcar pe potriva lui Feridun, ca să nu mai

vorbim de Füsun. Cum frumoasa mea mă fulgera din priviri şi stătea bosumflată la mesele de seară, am acceptat, la masa aceea de prânz, poate şi sub influenţa rachiului pe care-l băusem, să investesc în film, deoarece mă gândeam că ar fi fost bine să-l mulţumesc măcar pe Feridun.

În mai 1981, Feridun a început turnarea filmului după „scenariul de gata". Filmul se intitula Vieţi frânte, după romanul de dragoste şi de familie al lui Halit Ziya, scris în urmă cu optzeci de ani, dar între acel roman, a cărui acţiune se petrecea în conacele din perioada otomană târzie, printre reprezentanţii elitei şi burgheziei otomane bogate, occidentalizate, şi scenariul în cauză, a cărui acţiune era plasată pe străzile dosnice, mocirloase ale anilor 1970 şi prin cluburi de noapte agrementate cu muzică nu exista nici un fel de asemănare. Spre deosebire de fata din roman, tânăra noastră cântăreaţă, întruchipată cu patos de Papatya, care interpreta melodii de dragoste, devenea celebră şi se pregătea răbdătoare, vreme de ani şi ani de zile, mânată de o ură nespusă şi de o teribilă voinţă de răzbunare pentru fecioria ei pierdută, nu era nefericită pentru că era căsătorită, ci pentru că n-avea cum să fie.

Turnarea filmului a început la vechiul cinematograf Zâna, unde se realizau cândva toate scenele de local din filmele muzicale. Scaunele fuseseră scoase, în locul lor fuseseră aşezate mese, iar sala fusese transformată în bar de noapte. Scena amplă, largă a cinematografului era destul de încăpătoare, chiar dacă nu arăta la fel de spaţioasă ca la cele mai mari cazinouri de pe vremea aceea, Maksim şi Çakil – acesta din urmă amplasat într-un cort uriaş din Yenikapi. De la începutul anilor 1950 până la sfârşitul anilor 1970, în cazinourile cu program specific Istanbulului, ce urmau exemplul cabaretelor franţuzeşti, ai căror clienţi se delectau cu mâncare şi băutură şi urmăreau „atracţii" de genul cântăreţilor, cupletiştilor comici, acrobaţilor, jonglerilor, iluzioniştilor, se interpreta muzică autohtonă, atât în stil tradiţional, cât şi în stil occidental, şi se turnau filme. În scenele desfăşurate prin localuri de noapte, protagonistele filmelor turceşti îşi exprimau propriile simţăminte şi dădeau glas propriilor suferinţe, apelând la un limbaj pretenţios, pentru ca mai apoi să triumfe în viaţă tot prin baruri, după cum se putea deduce, peste ani, din aplauzele şi lacrimile dezlănţuite ale spectatorilor şi clienţilor acestora.

Feridun îmi vorbise despre feluritele metode la care apelau realizatorii de la Yeşilçam pentru a face rost, fără prea mare risipă, de figuranţi meniţi să-i interpreteze pe bogătaşii care-i aplaudau pe tinerii nevoiaşi, atât de sinceri în etalarea suferinţelor lor. Pe vremuri, când cântăreţi autentici precum Zeki Müren ori Emel Sayin îşi jucau, de cele mai multe ori, propriile roluri, erau invitaţi să asiste la spectacol toţi cei care purtau cravate şi sacouri şi care ştiau cum să se comporte la masă. Mesele din localuri ajungeau astfel să fie ticsite de cei care voiau să le vadă pe vedete gratuit, iar problema figuranţilor era rezolvată fără nici o cheltuială. În ultimii ani, rolurile cântăreţelor din filmele muzicale erau interpretate de actriţe cu nume mai puţin sonore, precum Papatya. (Aceste vedete modeste, care interpretau cântăreţe cu mult mai faimoase decât ele, eliminau, după două-trei filme, decalajul existent între

celebritatea lor reală şi cea a protagonistei, iar apoi începeau să joace rolurile unor artiste sărace, mai puţin faimoase decât erau ele în fapt. Muzaffer Bey îmi spusese odată că spectatorul turc se săturase de eroi celebri şi bogaţi, atât în viaţa reală, cât şi în film. Forţa ascunsă a unei pelicule se întemeia tocmai pe diferenţa dintre statutul vedetei în viaţa reală şi statutul ei pe ecran. De fapt, povestea narată de film consta tocmai în abolirea acestei diferenţe.) Cum nimeni nu venea la prăfuitul cinematograf Zâna gătit elegant, pentru a asculta o cântăreaţă obscură, neînsemnată, bărbaţilor echipaţi cu sacouri şi cravate şi femeilor fără broboadă li se servea gratuit kebap, la mesele din local. Tayfun, căruia-i plăcea să povestească, sarcastic, la întâlnirile cu prietenii ori la petrecerile noastre de seară, filme turceşti pe care le văzuse pe vremuri la cinematografele de vară, imita aerul artificial şi purtările căznite ale săracilor dichisiţi cu cravată care se dădeau drept bogaţi cu burta plină, după care repeta mânios, cu aerul sincer ofensat al celui care suferise o nedreptate, că oamenii cu avere din Turcia nu erau nicidecum aşa.

Dedusesem din relatările lui Feridun, ilustrate cu exemple de pe vremea când era asistent de regie, că figuranţii „ieftini" puteau provoca necazuri chiar mai mari decât simpla prezentare deformată a celor cu stare. După ce-şi mâncau kebap-ul, unii dintre ei ieşeau din platou fără să mai aştepte sfârşitul filmării, dorind să plece, în vreme ce alţii îşi citeau ziarele pe la mese, făceau bancuri şi râdeau cu semenii lor exact la cuvintele cele mai înduioşătoare ale cântăreţei (de fapt, acest detaliu era în acord cu viaţa) sau aţipeau pe la mese, plictisiţi de atâta lâncezeală.

Când m-am dus prima oară la filmarea Vieţilor frânte, l-am văzut pe „şeful de platou" admonestându-i pe figuranţi, care priveau spre camera de filmare, roşu la faţă de furie. I-am privit puţin în tăcere, de la distanţă, ca un adevărat producător de film şi ca un adevărat patron ce eram. În vremea aceasta s-a auzit vocea lui Feridun, totul a dobândit, brusc, magia aceea pe jumătate feerică, pe jumătate trivială specifică filmelor turceşti, iar Papatya a început să păşească pe podiumul ce se prelungea printre spectatori, cu microfonul în mână.

Papatya, care în urmă cu cinci ani, când mă dusesem cu Füsun şi cu Feridun la grădina unui cinematograf aflat în apropierea Palatului Ihlamur, juca rolul unei fetiţe iscusite, dezgheţate, cu inimă de aur, care-i împăca pe părinţii ei, despărţiţi în urma unei neînţelegeri, se transformase acum (cu o repeziciune care semnala soarta tuturor copiilor din Turcia) într-o victimă obosită de viaţă, mânioasă şi copleşită de suferinţă. Aerul de femeie tragică şi fără noroc, care-şi pierduse inocenţa şi care, tocmai din această cauză, era predestinată morţii în filmele turceşti îi venea ca turnat Papatyei. În timp ce-mi aminteam de copilăria Papatyei, de inocenţa ei de pe vremuri, îi înţelegeam noua ipostază şi întrezăream acea copilărie neprihănită în aerul obosit şi mânios pe care-l adopta pe scenă. Păşea pe podium ca un manechin, acompaniată de o orchestră inexistentă – Feridun urma să suplinească această absenţa prin fragmente preluate de la alţi cineaşti -, se apropia de o revoltă

împotriva lui Dumnezeu, răzvrătindu-se fără speranţă, iar dorinţa ei de răzbunare ne întrista, pentru că ne aducea aminte de intensitatea suferinţei pe care o-ndurase. În timp ce se turna această scenă, am simţit, alături de toţi cei prezenţi, că Papatya era un giuvaier, chiar dacă unul banal. Figuranţii care până atunci dormitau au prins viaţă, iar chelnerii care se apucaseră să servească kebap la mese când începuse filmarea s-au oprit s-o contemple.

Papatya ţinea microfonul ca pe o pensetă. Faptul că găsise o formulă cu totul nouă şi originală de-a ţine microfonul în mână – gest care, pe vremea aceea, oglindea personalitatea aparte a fiecărei vedete de seamă -, constituia, potrivit interpretării unui gazetar pe care-l cunoscusem la Pelurul, dovada că, în foarte scurtă vreme, urma să devină o mare stea. În anii aceia, în cazinouri se trecuse de la microfonul fix, amplasat pe un trepied înalt, la microfonul mobil, cu fir lung, iar faptul acesta le oferea cântăreţelor posibilitatea de a se strecura printre spectatori. Problema, în această situaţie inedită, era că, în timp ce-şi sublinia cântecul sentimental prin gesturi de remuşcare şi mânie, uneori chiar prin lacrimi, cântăreaţa se vedea nevoită să controleze firul nespus de lung al microfonului, aidoma unei gospodine care face tot soiul de salturi pentru a reţine cablul aspiratorului, împiedicându-l să se agaţe de colţuri ori de picioarele meselor. Deşi, de fapt, nu cânta, ci făcea play-back, iar cordonul liber microfonului nu se prindea de nimic, Papatya se comporta de parcă aşa ar fi stat lucrurile şi rezolva această dificultate prin mişcări nespus de graţioase şi domoale. Acelaşi gazetar avea să-mi spună mai târziu, admirativ, că gesturile ei aduceau cu cele ale unei fetiţe care învârtea coarda pentru prietenele ei care tocmai săreau.

Când filmarea, care avansa cu repeziciune, a fost întreruptă, i-am felicitat pe Papatya şi pe Feridun şi le-am spus că totul mergea strună. Tocmai când rosteam aceste cuvinte, m-am asemuit cu producătorii pe care-i vedeam în ziare şi în paginile revistelor de divertisment. Poate şi pentru că gazetarii obişnuiesc să ia notiţe! Dar şi Feridun ajunsese să semene leit cu regizorii din ziare: viteza şi haosul filmărilor îi înlăturaseră aerul de copil, aşa încât părea să fi îmbătrânit cu zece ani în două luni. Dobândise o înfăţişare de bărbat hotărât, puternic şi oarecum necruţător, care isprăveşte întotdeauna ceea ce a început.

În ziua aceea am simţit că între Papatya şi Feridun exista o anumită intimitate, sau cel puţin ceva serios. Nu puteam fi însă pe deplin sigur. Atâta vreme cât se aflau în prezenţa gazetarilor, toate vedetele, mai mari sau mai mici, lăsau impresia că trăiau o dragoste tainică. Sau, eventual, în privirile gazetarilor cărora le reveneau paginile de divertisment şi film stăruia ceva care sugera în asemenea măsură interdicţia, păcatul şi vina, încât actorii şi cineaştii chiar ajungeau să săvârşească acele păcate. Când s-au făcut poze, m-am ţinut departe de aparatele de fotografiat. Füsun căuta şi citea în fiecare săptămână reviste precum Ses47 sau Hafta Sonu, care ofereau numeroase informaţii din lumea filmului. Intuiam că urma să afle despre ceea ce se petrecea între Feridun şi Papatya din asemenea publicaţii. Papatya ar fi putut să sugereze şi că trăia o poveste de dragoste cu Tahir Tan, actorul din rolul principal, ba chiar

cu mine – „cu producătorul!”. Dar, de fapt, nici nu era nevoie ca cineva să sugereze ceva. Cei care redactau paginile de divertisment şi cinema decideau care tip de informaţie urma să aducă vânzări mai mari, apoi o inventau, o înzorzonau şi o aşterneau pe hârtie, sârguincioşi şi amuzaţi. Uneori le dezvăluiau actorilor de la bun început, cu deplină onestitate, ştirea mincinoasă, iar aceştia le veneau în ajutor şi le pozau „la modul sincer”.

Mă bucuram, pe de o parte, că Füsun se afla departe de viaţa şi de oamenii aceia, dar pe de altă parte îmi părea rău, în numele ei, că nu putea să participe la zarva şi la distracţia de acolo. De fapt, exista şi posibilitatea ca o vedetă foarte celebră să joace tot soiul de roluri de femei depravate, în filme, ca şi în viaţă – cele două se confundau, de fapt, în ochii spectatorului -, să cunoască tot soiul de suişuri şi coborâşuri, pentru ca apoi să ajungă să pozeze pe nepusă masă în familistă plină de moralitate şi să-şi continue existenţa cinematografică ca o adevărată doamnă. Era, oare, posibil cu Füsun să aspire la aşa ceva? În cazul acesta, trebuia să-şi găsească vreun „crai bătrân” din lumea interlopă sau vreun aventurier bogat, curajos, cu relaţii în asemenea medii. De îndată ce începeau o legătură cu vedetele, aceştia le interziceau să se mai sărute şi să se mai îmbrace indecent prin filme. Cititorii şi amatorii de muzee din secolele următoare nu trebuie să se lase păcăliţi, căci ţinuta indecentă nu însemnă altceva, în perioada aceea, decât etalarea pulpelor şi a umerilor goi. „Craii bătrâni” interziceau, totodată, imediat răspândirea ştirilor denigratoare, ironice, nepoliticoase referitoare la faimoasele staruri aflate sub aripa lor ocrotitoare. Un tânăr corespondent care nu era la curent cu această interdicţie fusese împuşcat în picior pentru că scrisese despre o vedetă cu sâni generoşi, protejata unui „craidon” faimos, că în tinereţe, pe când era la vârsta liceului şi lucra ca dansatoare, fusese metresa unui industriaş notoriu.

În timp ce urmăream filmarea, mă distram, dar mă şi gândeam, cu părere de rău, că Füsun stătea degeaba în casa din Çukurcuma, aflată la zece minute de mers pe jos de cinematograful Zâna. Filmările durau până seara târziu, când intra în vigoare interdicţia de circulaţie pe străzi. Mă gândeam că, dacă locul meu de la masa familiei Keskin urma să rămână gol la cină, Füsun avea să considere că preferam să stau la filmări în loc s-o văd pe ea, ceea ce mă neliniştea. Prin urmare, când se făcea seară părăseam cinematograful Zâna şi mă duceam la familia Keskin, coborând pantele pavate cu piatră cubică, stăpânit de sentimente de vinovăţie şi mânat de promisiunea fericirii. Füsun avea să fie, în cele din urmă, a mea! Procedasem bine ţinând-o departe de lumea filmului.

Îmi dădeam seama că ajunsesem să nutresc faţă de ea şi un anumit sentiment de camaraderie şi înfrângere, iar acesta mă făcea uneori mai fericit decât dragostea. Când eram însufleţit de el, totul îmi sugera fericire – soarele serii răsfrânt pe străzile oraşului, mirosul de umezeală amestecată cu praf şi de vechi pe care-l emanau blocurile locuite cândva de greci, vânzătorii de pilaf cu năut şi de ficat prăjit, mingea unor copii ce se îndrepta spre mine ricoşând din pietrele pavajului, când aceştia jucau fotbal pe stradă, şi aplauzele zgomotoase

care izbucneau când o loveam, cu un voleu zdravăn, pe când coboram panta, în drum spre casa familiei Keskin.

Pe vremea aceea, peste tot, de la platourile de filmare la culoarele Satsatului, de la cafenele până la casa Keskin, se vorbea despre dobânda foarte ridicată pe care o ofereau aşa-numiţii bancheri iviţi peste noapte. Cum inflaţia se apropia de sută la sută, fiecare dorea să-şi depună banii undeva. Abordam acest subiect seara, la familia Keskin, înainte de-a ne aşeza la masă. Tarik Bey îmi cerea părerea, ca om de afaceri, şi mă iscodea, plictisit, spunând că la cafeneaua din cartier, pe care o frecventa din când în când, aflase că unii cumpăraseră aur de la Bazarul Acoperit, pentru a-şi proteja banii, iar alţii îşi depuseseră economiile la tot soiul de bancheri, care ofereau o dobândă de aproape o sută cincizeci la sută, dar că toţi ajunseseră să schimbe aurul pe care-l adunaseră şi să-şi lichideze conturile bancare.

Feridun nu mai trecea decât rareori pe acasă, pretextând filmările şi interdicţia de circulaţie pe străzi, şi nu-i mai dădea lui Füsun nimic din banii viraţi de mine companiei Lămâia Film. În perioada aceea am început să las bani în locul lucrurilor pe care le subtilizam din casă, renunţând să mai aduc obiecte noi în locul celor pe care le luam, aşa cum procedasem mai înainte. Aceasta s-a întâmplat la o lună după ce am plecat, fără prea mari ascunzişuri, cu un vechi set de cărţi de joc al lui Tarik Bey.

Ştiam că Füsun obişnuia să-şi dea pasienţe cu pachetul acela de cărţi, pentru a-şi omorî vremea. Când juca dame cu tanti Nesibe, Tarik Bey folosea alt set. Dacă era să joace, o dată la nu ştiu cât timp, o partidă cu cineva care venea în vizită (pocher pe boabe de fasole şi chiar „şapte valeţi"), tanti Nesibe nu folosea niciodată pachetul acela. Unele dintre cărţile şterpelite de mine erau zdrenţuite pe la colţuri şi pătate pe spate; câteva dintre ele erau îndoite ori rupte. Füsun îmi spusese, râzând, că le recunoştea pe unele dintre ele după semnele şi petele de pe suprafaţa lor şi că, de aceea, îi ieşeau întotdeauna pasienţele. Le-am adulmecat grijuliu şi am perceput nu numai mirosul acela de parfum, umezeală şi praf propriu cărţilor de joc vechi, ci şi mireasma mâinilor lui Füsun. Cărţile mă scoteau din minţi, la fel ca şi mirosul ce se desprindea din ele, şi, cum tanti Nesibe observase interesul pe care li-l purtam, le-am vârât în buzunar în modul cel mai ostentativ cu putinţă.

— Şi mama îşi dă pasienţe, dar nu-i ies niciodată, am spus eu. S-ar zice că celui care-şi dă pasienţe cu aceste cărţi îi surâde norocul. De-acum o să-i surâdă şi mamei, după ce o să recunoască petele şi găurile din ele. Se plictiseşte foarte tare în perioada asta.

— Transmite-i salutări doamnei Vecihe, mi-a răspuns tanti Nesibe.

Când am afirmat că urma să le cumpăr un pachet de cărţi nou de la prăvălia lui Alaaddin din Nişantaşi, tanti Nesibe a stăruit mai întâi „să nu mă deranjez". Am insistat. Mi-a vorbit atunci despre un model apărut de curând, pe care-l văzuse în Beyoglu.

Füsun se afla în camera din spate. Am lăsat jenat, într-un loc ferit, un sul de bancnote pe care tocmai le scosesem din buzunar.

— Tanti Nesibe, vreţi să cumpăraţi câte un pachet de cărţi din acelea noi pentru dumneavoastră şi pentru mama? Mama se va bucura să primească nişte cărţi de joc de la dumneavoastră.

— Desigur, a spus tanti Nesibe.

La zece zile după aceea, am lăsat, cu acelaşi ciudat sentiment de jenă, un teanc de bancnote în locul unei sticle de colonie Pe-Re-Ja abia cumpărate, pe care am luat-o cu mine la plecare. Sunt sigur că Füsun habar n-avea, în primele luni, de schimburile acelea care implicau obiecte şi bani.

Trecuseră, de fapt, ani de zile de când începusem să iau diverse sticle de colonie din casa familiei Keskin, ducându-le apoi în apartamentul din blocul Compasiunea. Era vorba însă fie de sticle goale, fie de sticle pe cale de-a se goli, care urmau să fie aruncate peste puţină vreme. Dincolo de copiii din cartier, care se jucau cu ele, nimeni nu manifesta vreun interes pentru asemenea recipiente.

Primeam de obicei apă de colonie la multă vreme după ce se isprăvea cina, întinzându-mi-o cu plăcere, ba chiar cu speranţă, de parcă ar fi fost vorba de un lichid sacru, pe mâini, pe frunte, pe obraji. Contemplam întotdeauna fascinat gesturile pe care le făceau Füsun şi părinţii ei când li se oferea colonie. Tarik Bey răsucea încet, cu un scârţâit, dopul impunător al sticlei de Pe-Re-Ja, stând cu ochii aţintiţi la televizor, iar noi ştiam că la puţin timp după aceea, în prima pauză publicitară, avea să-i înmâneze sticla lui Füsun şi să-i spună „ia întreabă, vrea cineva colonie?”. Füsun îi turna mai întâi colonie tatălui ei, iar Tarik Bey îşi masa încheieturile un ea, de parcă s-ar fi supus unui tratament medical, şi trăgea adânc aer în piept, ca un astmatic care şi-a biruit boala, desfătându-se cu mireasma pe care o răspândea, pentru ca apoi să-şi miroasă din când în când buricele degetelor îndelung. Tanti Nesibe lua foarte puţină colonie şi obişnuia să-şi frământe apoi mâinile de parcă s-ar fi săpunit, făcând gesturi delicate, pe care le remarcasem aidoma şi la mama, ca şi cum ar fi avut în mâini un calup de săpun. Dacă se-ntâmpla să fie acasă, Feridun apela din belşug la colonia oferită de soţia lui: îşi făcea mâinile căuş, de parcă ar fi fost mort de sete, şi-şi întindea colonia pe faţă aproape cu nesaţ, asemenea unui om care bea apă pe săturate. Simţeam, după toate aceste gesturi, că apa de colonie îmbrăca, în casa Keskin, un cu totul alt sens decât cel sugerat de mirosul plăcut şi de sentimentul de răcoare cu care se asocia îndeobşte (pentru că aceleaşi mici ceremonialuri legate de distribuirea coloniei aveau loc şi în serile reci de iarnă).

La fel ca apa de colonie oferită de ajutorul de şofer fiecărui călător în parte la începutul unei călătorii cu autobuzul, colonia noastră ne făcea să simţim – pe noi, cei care ne adunam în fiecare seară în jurul televizorului – că eram o comunitate, că împărtăşeam aceeaşi soartă (sentiment pe care-l subliniau şi ştirile de la televizor), că, deşi ne-ntâlneam seară de seară în aceeaşi casă pentru a ne uita la televizor, viaţa era o aventură şi că ceea ce săvârşeam împreună avea un farmec aparte.

Când venea rândul meu şi-mi făceam mâinile căuş, aşteptând nerăbdător ca Füsun să-mi toarne colonie în adâncitura lor, îi întâlneam o clipă privirile. Ne priveam atunci până-n fundul sufletului, asemenea unei perechi care se-ndrăgosteşte la prima vedere. Adulmecam mirosul coloniei care-mi era vărsată în palme fără a mă uita deloc în jos şi nu-mi desprindeam deloc privirile de privirile lui Füsun. Uneori, intensitatea, fermitatea şi dragostea oglindite-n privirile mele îi smulgeau un zâmbet fugar. Urma abia simţită a acelui surâs îi rămânea multă vreme întipărită în colţul buzelor. Vedeam în acel zâmbet afecţiune şi ironie la adresa posturii mele de îndrăgostit, a vizitelor mele de seară şi a vieţii, dar nu mă simţeam ofensat.

Dimpotrivă, aveam, o clipă, sentimentul că mă-ndrăgosteam şi mai tare de ea şi-mi doream să iau acasă sticla de colonie Altin Damla48, aşa încât, la o vizită ulterioară, îndesam repede flaconul, care, de fapt, se golise simţitor, în buzunarul paltonului atârnat în cuier.

În perioada în care se turnau Vieţile frânte, aveam uneori senzaţia, în timp ce mă-ndreptam seara, în jurul orei şapte, cu puţin înainte de lăsarea întunericului, dinspre cinematograful Zâna spre Çukurcuma, că mai trăisem o dată, cândva, crâmpeiul acela de viaţă. În acea primă viaţă, pe care urma s-o retrăiesc integral şi întocmai, nu existau nici mari motive de fericire, nici mari motive de nefericire. Acea primă existenţă era însă stăpânită de o tristeţe care mă apăsa, care-mi înnegura sufletul... Probabil pentru că văzusem sfârşitul poveştii şi ştiam că nu mă aşteptau nici mari izbânzi, nici mari bucurii. La capătul celor şase ani care trecuseră de când mă-ndrăgostisem de Füsun, eram pe cale să mă transform dintr-o persoană care socotea că existenţa era o aventură deschisă, amuzantă, într-un bărbat trist, supărat pe viaţă şi închis în sine. Eram copleşit, treptat, de sentimentul că în viaţa mea nu avea să se mai petreacă nimic.

— Füsun, ce-ar fi să ne uităm la barză? spuneam eu în serile acelea de primăvară.

— Nu, n-am mai făcut nimic la ea, spunea Füsun fără chef.

Odată s-a amestecat în vorbă şi tanti Nesibe:

— Aaa, de ce spui aşa `? ... Barza s-a săltat pe hornul nostru şi a zburat atât de sus, Kemal Bey, că din locul în care s-a cocoţat se vede tot Istanbulul.

— Mor de curiozitate s-o văd!

— În seara asta n-am chef, spunea uneori Füsun cu sinceritate.

Vedeam atunci că lui Tarik Bey îi tremura inima, că dorea să-şi protejeze fiica, plin de afecţiune, şi că-l cuprindea tristeţea. Aveam sentimentul că vorbele lui Füsun nu erau doar expresia acelei seri, ci expresia impasului ei existenţial, ceea ce mă mâhnea, aşa încât decideam să nu mă mai duc la turnarea Vieţilor frânte. (Aveam să pun în scurtă vreme în aplicare această hotărâre.) O parte a minţii mele îmi atrăgea atenţia că răspunsul lui Füsun făcea parte, de fapt, din războiul pe care-l purta de ani de zile împotriva mea. Simţeam, după privirile pe care ni le arunca tanti Nesibe, că aceasta suferea atât pentru mine, cât şi pentru Füsun. De îndată ce simţeam că greutăţile şi

necazurile vieţii ne întunecau sufletele aidoma norilor negri de ploaie care întunecau cerul la Tophane, ne cufundam o vreme în tăcere şi făceam, ca de obicei, trei lucruri:

1. Ne uitam la televizor.
2. Ne mai turnam câte-un rachiu în pahare.
3. Mai aprindeam câte-o ţigară.
68. 4213 mucuri de ţigări.

În cei opt ani de-a lungul cărora m-am dus la masă la familia Keskin, am pus deoparte şi am adunat 4213 mucuri de ţigări rămase de la Füsun. Fiecare dintre aceste chiştoace, care i-au atins buzele trandafirii, care i s-au strecurat în gură, care, din câte mi-am dat eu seama uneori, pipăindu-le filtrul, i-au atins limba, s-au umezit şi, de cele mai multe ori, au dobândit o nuanţă plăcută de roşu, de la rujul pe care-l folosea, reprezintă un obiect foarte aparte, foarte intim, care-mi aminteşte de suferinţe profunde şi de clipe fericite. Füsun a fumat, vreme de nouă ani, doar ţigări marca Samsun. Curând după ce am început să mă duc la cină la familia Keskin, am renunţat şi eu la Marlboro şi, înrâurit de ea, am trecut la Samsun. Obişnuiam să-mi cumpăr Marlboro Lights de la vânzătorii de ţigări de contrabandă care-şi făceau veacul pe maidane şi de la vânzătorii de lozuri. Îmi aduc aminte că, într-o seară, am vorbit despre Marlboro Lights şi Samsun, arătând că erau ţigări săţioase, cu aromă asemănătoare. Füsun mi-a spus că ţigările Samsun te făceau să tuşeşti mai tare, iar eu i-am explicat că americanii transformaseră Marlboro în ceva extrem de dăunător, punând în tutun cine ştie ce otrăvuri şi substanţe chimice. Tarik Bey nu se aşezase însă la masă, iar noi ne serveam cu ţigări unul pe celălalt, privindu-ne în ochi. De-a lungul celor opt ani am fumat din răsputeri, atât eu, cât şi Füsun, dar n-am să ofer în povestea mea, decât puţine detalii legate de acest obicei deosebit de agreat în filmele şi romanele de pe vremuri, pentru a nu le da un exemplu prost generaţiilor viitoare.

Odată aprinse, ţigările Marlboro contrafăcute, care erau produse în Republica Populară Bulgaria şi introduse în Turcia de vapoarele contrabandiştilor şi de bărcile pescăreşti, ardeau până la capăt, la fel ca adevăratele Marlboro, din America. Ţigările Samsun nu ardeau niciodată până la capăt când le lăsai aprinse. Tutunul din ele era umed şi de slabă calitate.

Pentru că din ţigări îşi făceau mereu apariţia bucăţi de tutun de consistenţa lemnului, care nu fuseseră mărunţite îndeajuns, nervuri groase de frunze şi ghemotoace umede, Füsun obişnuia să înmoaie ţigara, presând-o între degete, înainte de-a o aprinde. Învăţasem şi eu acest gest de la ea, aşa încât, înainte de a-mi aprinde ţigara, o răsuceam şi-o strângeam maşinal între degete, întocmai ca ea. Dacă în acest răstimp făcea şi Füsun acelaşi lucru, îmi plăcea nespus de mult să-i întâlnesc privirea.

În primii ani ai vizitelor mele la familia Keskin, Füsun fuma prefăcându-se că n-avea voie să fumeze în prezenţa tatălui ei. Îşi ţinea ţigara întoarsă spre podul palmei, de parcă ar fi ascuns-o, şi nu scutura scrumul în scrumiera de Kütahya pe care o foloseam noi, tatăl ei şi cu mine, ci în farfurioara unei ceşti

de cafea, „nevăzută de nimeni”. Tatăl ei, eu şi tanti Nesibe pufăiam din ţigări suflând fumul la-ntâmplare, fără să ne pese de nimic, în vreme ce Füsun îşi răsucea brusc capul spre dreapta, spre un punct aflat departe de masă, de parcă i-ar fi şoptit ceva la ureche, în grabă şi mare taină, unei colege de clasă aflate alături de ea la ore şi sufla repede, departe, fumul albăstrui. Îmi plăceau foarte mult acest gest, care-mi amintea de orele noastre de matematică de pe vremuri, ruşinea prefăcută, expresia de nelinişte şi vinovăţie care i se aşternea atunci pe chip, şi mă gândeam că aveam să rămân îndrăgostit de ea până la sfârşitul vieţii.

Toate aceste gesturi de „respect”, săvârşite cu intenţia conformării la normele tradiţionale ale familiei, care prevedeau, de pildă, să nu bei şi să nu fumezi, să nu stai tolănit ori picior peste picior în prezenţa tatălui tău, au dispărut treptat de-a lungul anilor. Tarik Bey vedea, desigur, că fiica lui fuma, dar nu reacţiona ca un părinte tradiţional, ci se mulţumea cu gesturile respectuoase pe care le făcea Füsun. Eram nespus de încântat să pot urmări acele ritualuri ale simulării, acele subtilităţi complicate pe care, de cele mai multe ori, antropologii nu izbutesc nicidecum să le priceapă. Nu găseam niciodată că acea cultură a lui „de parcă” ar fi fost ipocrită şi, în timp ce urmăream comportamentul simpatic, seducător al lui Füsun, îmi spuneam că mă puteam vedea cu familia Keskin tocmai pentru că ne purtam cu toţii, seară de seară, „de parcă”. Nu mă aflam acolo în ipostaza mea adevărată – cea de îndrăgostit. Puteam s-o văd pe Füsun „de parcă” aş fi fost o rudă îndepărtată, venită în vizită.

Când nu eram eu acolo, Füsun fuma ţigările aproape până la capăt. Îmi dădeam seama de acest lucru după chiştoacele pe care le strivea în scrumierele din casă înainte de venirea mea. Eram în stare să disting imediat o ţigară fumată şi stinsă în scrumieră de Füsun de ţigările altcuiva. Faptul acesta se lega nu atât de mărcile ţigărilor, cât de felul în care obişnuia ea să strivească ţigările în scrumieră, de sentimentele care o dominau. În serile în care mă duceam eu acolo, Füsun nu-şi fuma ţigările Samsun până la filtru, ci cam până la jumătate, întocmai aşa cum procedau Sibel şi prietenele ei, care fumau ţigări americane rafinate, lungi şi subţiri, „ultra light”.

Uneori îşi strivea ţigara în scrumieră cu un gest nervos. Alteori nu era vorba atât de nervozitate, cât de nerăbdare. O văzusem de multe ori stingându-şi ţigara în scrumieră cu un soi de năduf, iar acesta mă tulbura. În unele zile îşi stingea ţigara presând-o în mod repetat de fundul scrumierei, cu mişcări mărunte, stăruitoare. Alteori, când nu se uita nimeni la ea, strivea ţigara în scrumieră apăsând-o alene, din răsputeri, de parcă-ar fi zdrobit încetişor capul unui şarpe. Mă gândeam atunci că-şi vărsa toată furia pe viaţă asupra mucului de ţigară. Se întâmpla uneori şi să-şi stingă ţigara în scrumieră gânditoare, fără a privi deloc în direcţia ei, în timp ce se uita la televizor ori asculta conversaţia de la masă. Am văzut-o, de asemenea, de multe ori stingându-şi ţigara în grabă, cu un gest brusc, înainte de a lua în mână lingura sau vreo cană. Uneori, când era veselă, fericită, îşi stingea ţigara dintr-o mişcare, apăsând-o

uşor cu arătătorul în scrumieră, de parcă ar fi ucis un animal fără a-l face să sufere. Când avea treabă în bucătărie, umezea o clipă ţigara pe care o ţinuse între buze sub jetul de apă de la robinet după care o arunca la gunoi.

Metodele acestea de mânuire, dar şi multe altele, confereau o formă şi un spirit aparte fiecăruia dintre mucurile ţigărilor fumate de Füsun. Odată ajuns la blocul Compasiunea, le scoteam din buzunar, le cercetam atent şi le comparam pe fiecare dintre ele cu altceva, ca, de pildă, cu nişte omuleţi negri la chip, cu grumajii şi capetele stâlcite, cu spatele gheboşat, căzuţi pradă împilării, sau cu nişte semne de întrebare ciudate, înspăimântătoare. Uneori asemuiam mucurile cu nişte coşuri de vapoare de pe liniile orăşeneşti ori cu nişte crabi. Alteori vedeam în ele nişte semne de exclamare care mă avertizau, nişte prime indicii ale unui viitor pericol, nişte gunoaie rău mirositoare sau nişte obiecte care exprimau sufletul lui Füsun, ba chiar o parte a acestuia, şi mă cufundam adânc în gânduri cu privire la viaţă şi la ea ori atingeam uşor cu buzele urmele de ruj de la capătul filtrului.

Cititorii care-mi vor vizita muzeul nu trebuie să creadă cumva, văzând menţiunile aflate sub fiecare dintre cele 4213 mucuri de ţigări strânse pe parcursul celor opt ani, cu referire la data de la care provin, că vitrinele cuprind informaţii inutile: forma fiecărui chiştoc surprinde manifestarea unui sentiment intens încercat de Füsun în timp ce stingea ţigara respectivă. Aceste trei mucuri luate din scrumiera ei în ziua de 17 mai 1981, când la cinematograful Zâna a început turnarea Vieţilor frânte, nu-mi aduc aminte, de pildă, doar de imaginea lui Füsun din acele luni mizerabile, cu închistarea brutală şi închiderile ei în sine, ci şi de tăcerea ei din ziua aceea, de felul în care evita să discute despre subiectul care ne preocupa, de faptul că se purta ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic.

Una dintre aceste două ţigări a fost stinsă la replica „cea mai mare greşeală, în viaţă, este să doreşti mai mult şi să încerci să fii fericit, Nurten!”, rostită de Ekrem (vestitul Ekrem.

Güçlü, care jucase cândva şi rolul profetului Abraham), actorul principal din filmul Fericire mincinoasă, pe care l-am văzut la televizor în acele zile, şi, totodată, prietenul nostru de la Pelurul – răstimp în care Nurten, iubita lui cea săracă, tăcea, cu privirile aţintite înainte. Cealaltă a fost strivită în scrumieră la exact douăsprezece minute de la această scenă. (Füsun fuma o ţigară Samsun în circa nouă minute.)

Îmi amintesc că petele cu aspect regulat de pe alte câteva mucuri de ţigări provin de la îngheţata cu vişine mâncată de Füsun într-o seară caldă de vară. Vânzătorul de îngheţată.

Kamil Efendi, care cutreiera vara, pe înserat, străzile pavate cu piatră cubică din Tophane şi din Çukurcuma, împingându-şi alene căruciorul cu trei roţi şi strigând „îngaţatăăă!”, timp în care agita un clopoţel pe care-l ţinea în mână, obişnuia să vândă iarna, tot cu acelaşi cărucior, halva. Füsun mi-a povestit odată că Kamil Efendi îşi reparase căruciorul la Beşir, reparatorul de biciclete la care-şi dusese şi ea tricicleta în copilărie.

Uitându-mă la alte două-trei ţigări şi la datele consemnate sub ele, îmi aduc aminte că în serile calde de vară mâncam vinete coapte şi iaurt şi priveam, alături de Füsun, pe fereastra larg deschisă. În asemenea momente, Füsun obişnuia să ţină în mână o scrumieră mică, în care scutura adeseori scrumul ţigării Samsun pe care o ţinea în cealaltă mână. Îmi imaginam atunci că era o femeie care participa la o petrecere şic. Sau că, în timp ce stătea de vorbă cu mine în faţa ferestrei, Füsun imita o femeie aflată într-o asemenea ipostază. Dacă dorea, putea să scuture scrumul ţigării pe fereastra, aşa cum făceam eu şi aşa cum făceau toţi bărbaţii din Turcia, putea să stingă ţigara pe rama ferestrei şi s-o arunce în stradă, ba mai mult, putea să azvârle chiştocul aprins cu o mişcare scurtă din degete, de parcă i-ar fi tras un bobârnac, şi să-l urmărească în timp ce se rostogolea în întuneric. Dar nu, Füsun nu făcea niciunul dintre gesturile pe care le făcea toată lumea şi era şi pentru mine un exemplu, prin delicateţea şi rafinamentul de care dădea dovadă. Cineva care s-ar fi uitat la noi de departe ne-ar fi putut crede o pereche care stătea de vorbă elegant, într-un colt liniştit, la o petrecere desfăşurată într-o ţară occidentală în care nu se punea problema evitării contactului între bărbaţi şi femei, pentru a se cunoaşte. În timp ce priveam pe fereastra deschisă râdeam şi vorbeam, fără a ne privi în ochi, despre sfârşitul filmului pe care-l văzuserăm cu puţin timp în urmă la televizor, despre căldura apăsătoare a verii, despre copiii care se jucau de-a v-aţi ascunselea pe stradă. În vremea aceasta, dinspre Bosfor răzbătea o boare uşoară, care purta cu ea, odată cu mirosul de alge al mării şi cu parfumul îmbătător al caprifoiului, mireasma părului şi a pielii lui Füsun, apoi mireasma îmbietoare a fumului de ţigară.

Uneori, privirile ni se-ntâlneau pe neaşteptate, tocmai în clipa în care Füsun îşi stingea ţigara. Când urmăream vreun film de dragoste tragic sau când ne aflam sub înrâurea evenimentelor dense şi zguduitoare prezentate de vreun documentar privitor la cel de-al Doilea Război Mondial, dar şi a muzicii domoale care-l acompania, Füsun îşi stingea ţigara indiferentă, fără a stărui prea mult asupra acestui gest. Dacă în clipa aceea ni se încrucişau privirile, la fel ca în exemplul amintit, eram străbătuţi, o clipă, de o străfulgerare, ne aminteam amândoi de motivul prezenţei mele la masa aceea şi, astfel, ţigara dobândea şi ea o formă stranie, căci era stinsă într-un fel ce reflecta o stare de confuzie mentală foarte aparte. Auzeam apoi, din depărtări şi străfunduri, sirena unui vapor uriaş şi cugetam la lume şi la viaţa mea prin prisma celor aflaţi pe el.

Mai târziu obişnuiam să iau în mână, rând pe rând, mucurile de ţigări strivite pe care le adusesem la blocul Compasiunea – în unele seri, câte unul, în altele, mai multe – şi să rememorez unele „clipe” din trecut. Ţigările mă făcuseră să percep limpede că fiecare dintre lucrurile pe care le acumulasem acolo coincideau, de fapt, cu clipele lui Aristotel.

Ajunsesem să-mi redeştept în minte trecutul alături de Füsun şi serile petrecute la masă alături de ea la simpla vedere a obiectelor adunate în apartamentul din blocul Compasiunea, fără a le mai atinge. Pe măsură ce

treceau anii, clipele aparte pe care le asociam cu obiectele, cu vreo solniţă de porţelan sau cu vreun centimetru de croitorie în formă de câine sau cu vreo cheie de conservă înfricoşătoare sau cu uleiul de floarea-soarelui marca Batanay, care nu lipsea niciodată din bucătăria familiei Keskin, păreau să mi se dilate necontenit în memorie, prefăcându-se într-un timp fără fruntarii. Priveam obiectele adunate în blocul Compasiunea şi-mi aduceam aminte, rând pe rând, la fel ca atunci când contemplam mucurile de ţigări, de tot ceea ce făceam în timp ce stăteam la masă, în casa lui Füsun şi a familiei sale.

69. Uneori.

Uneori nu făceam nimic – stăteam pur şi simplu, fără să scoatem o vorbă. Alteori, Tarik Bey se plictisea de programul de la televizor, la fel ca noi toţi, şi citea ziarul cu coada ochiului. Uneori se întâmpla ca vreo maşină să coboare panta claxonând zgomotos, iar atunci tăceam cu toţii şi ciuleam urechea la ea. Alteori ploua şi ascultam răpăitul ploii în geamuri. Uneori spuneam „ce cald e!". Alteori tanti Nesibe uita că avea o ţigară aprinsa în scrumieră şi îşi mai aprindea una, în bucătărie. Uneori mă uitam la mâna lui Füsun preţ de cinci-douăzeci de secunde, fără să bage nimeni de seamă, şi eram cuprins de o şi mai mare admiraţie faţă de ea. Alteori, în câte-o reclamă de la televizor îşi făcea apariţia o femeie care prezenta un produs pe care tocmai îl mâncam noi atunci. Uneori, din depărtare răsuna zgomotul unei explozii. Alteori, tanti Nesibe sau Füsun se ridicau de la masă şi mai aruncau vreo doi-trei cărbuni în sobă. Uneori mă gândeam ca la următoarea mea vizită să nu-i mai aduc lui Füsun un pieptene de prins în păr, ci o brăţară. Alteori uitam, chiar în timp ce stăteam cu ochii pironiţi asupra lui, care era subiectul filmului pe care tocmai îl urmăream cu toţii şi, pe de o parte, priveam la televizor, iar pe de altă parte îmi aminteam de vremea când mă duceam la şcoala primară, în Nişantaşi. Uneori, tanti Nesibe spunea „hai să vă fac un ceai de tei!". Alteori, Füsun căsca atât de minunat, încât mă gândeam că uitase de toată lumea şi că-şi desprindea o viaţă mai tihnită din adâncurile propriului suflat, întocmai aşa cum scoţi apă cu găleata dintr-o fântână rece, într-o zi caldă de vară. Uneori îmi spuneam „hai să nu mai, zăbovesc, să plec!". Alteori îl auzeam pe frizerul de la parterul de vizavi, care lucra până la ore târzii, trăgând repede oblonul prăvăliei, după ce-şi expedia ultimul muşteriu, iar zgomotul acestuia răsuna în tot cartierul, spărgând liniştea nopţii. Uneori se oprea apa şi nu mai curgea câte două zile. Alteori auzeam cum în soba de cărbuni forfotea şi altceva în afară de flăcări. Uneori mă duceam la ei şi în ziua următoare, pentru simplul motiv că tanti Nesibe îmi spusese „ţi-a plăcut fasolea mea cu ulei de măsline, aşa că vino şi mâine seară, înainte să se termine!". Alteori vorbeam despre subiecte precum disputa americano-rusă, Războiul Rece, navele de război sovietice care treceau noaptea pe Bosfor, submarinele americane din Marmara. Uneori, tanti Nesibe spunea „e foarte cald în seara asta!". Alteori îmi dădeam seama că Füsun era cufundată-n visare după expresia chipului ei şi-mi doream să rătăcesc pe tărâmul la care visa ea, dar socoteam că eu, viaţa mea, lipsa mea de vioiciune, felul în care stăteam la masă erau nespus de lipsite de

speranţă. Uneori, obiectele de pe masă mi se păreau ca nişte munţi, văi, dealuri, podişuri şi depresiuni. Alteori râdeam împreună de cine ştie ce lucru amuzant de la televizor. Uneori, concentrarea cu care priveam spre ecran – cu toţii, în acelaşi timp -, mi se părea înjositoare, atât pentru mine, cât şi pentru noi. Alteori, eram plictisit de Ali, copilul din vecini, care se căţăra în braţele lui Füsun şi se cuibărea la pieptul ei. Uneori vorbeam cu Tarik Bey ca de la bărbat la bărbat, coborând vocea, într-o atmosferă ce sugera completul, şmecheria şi viclenia, despre aspectele cele mai delicate ale situaţiei economice. Alteori, Füsun urca la etaj şi nu mai cobora o vreme, iar faptul acesta mă făcea nefericit. Uneori suna telefonul şi rezulta că cineva greşise numărul. Alteori, tanti Nesibe spunea „marţea viitoare am să vă fac plăcintă cu dovleac". Uneori se auzea câte un grup de trei-patru tineri care coborau panta, cântând cât îi ţinea gura cântece ce răsunau la meciurile de fotbal, în timp ce se îndreptau spre Tophane. Alteori o ajutam pe Füsun să mai pună nişte cărbuni în sobă. Uneori vedeam câte-un gândac negru care alerga neliniştit pe podeaua bucătăriei. Alteori simţeam că.

Füsun îşi scosese piciorul din papuc, pe sub masă. Uneori, paznicul de cartier fluiera chiar în faţa uşii noastre. Alteori, fie Füsun, fie eu ne ridicam de la locurile noastre şi desprindeam, rând pe rând, paginile neglijate ale calendarului Cunoaşterea, cu orele de rugăciune. Uneori, când nu se uita nimeni la mine, mai luam o lingură din budinca de griş de pe masă. Alteori, imaginea de la televizor devenea neclară, Tarik Bey spunea „copila mea, ia vezi tu", Füsun zgândărea un buton aflat în spatele televizorului, iar eu o contemplam stând în spatele ei. Uneori spuneam „să mai fumez o ţigară şi să mă duc". Alteori pierdeam cu totul noţiunea Timpului şi mă lăfăiam în „prezent" ca într-un pat moale. Uneori aveam impresia că observam microbii, gândacii, paraziţi cuibăriţi în covor. Alteori, între două programe de la televizor Füsun scotea apă rece din frigider, iar Tarik Bey se ducea sus, la toaletă. Uneori pregăteau dovlecei, roşii, vinete şi ardei umpluţi, în ulei, din care mâncam două seri la rând.

Alteori, după ce mâncam, Füsun se ridica de la masă, se ducea la colivia lui Lămâie, vorbea cu el pe un ton amical iar eu credeam că vorbea cu mine. Uneori, în serile de vară vedeam câte-un fluture de noapte care intra pe fereastra bovindoului şi prindea să se rotească nebuneşte, din ce în ce mai repede, în jurul lămpii. Alteori, tanti Nesibe aducea vorba de câte-o bârfă auzită de curând în cartier – povestea de pildă, că tatăl electricianului Efe fusese un bandit vestit. Uneori uitam că mă aflam acolo, intram în transă şi o priveam pe Füsun îndelung, cu dragoste, arătându-i întreaga iubire pe care i-o purtam, de parcă am fi fost doar noi doi. Alteori pe stradă trecea câte-o maşină, dar o făcea atât de discret, încât ne dădeam seama de prezenta ei doar după vibraţia geamurilor. Uneori se auzea răsunând, dinspre moscheea Füruzaga, chemarea la rugăciune. Alteori, Füsun se ridica brusc de la masă şi privea îndelung pe fereastra dinspre povârniş a bovindoului, de parcă ar fi aşteptat pe cineva mistuită de un dor adânc, iar gestul acesta îmi frângea inima. Uneori, în timp

ce mă uitam la televizor, mă gândeam la cu totul alte lucruri – îmi imaginam, de pildă, că eram nişte călători care se-ntâlneau la restaurantul unui vapor. Alteori, în serile de vară, tanti Nesibe „stropea uite-aşa prin sufragerie cu soluţie împotriva muştelor, după ce pulverizase aceeaşi soluţie şi prin camerele de la etaj, folosindu-se de pompa marca Temiz Iş49, iar muştele mureau. Uneori tanti Nesibe vorbea despre Soraya, fosta regină a Iranului, şi ne povestea despre suferinţele îndurate de acea femeie, care divorţase de şah pentru că nu izbutise să-i dăruiască copii, precum şi despre viaţa pe care o ducea în lumea bună din Europa. Alteori, Tarik Bey spunea, cu ochii la televizor, „iar îl arată, măi, pe individul ăsta revoltător!". Uneori, Füsun se îmbrăca două zile la rând cu aceleaşi haine dar, cu toate acestea, mie mi se părea la fel de specială. Alteori, tanti Nesibe întreba „vrea cineva îngheţată?". Uneori, vedeam în blocul de vizavi o persoană care stătea la fereastră şi fuma. Alteori mâncam hamsii prăjite. Uneori constatam că cei din familia Keskin erau sincer convinşi că există dreptate pe lumea aceasta şi că cei culpabili sunt cu siguranţă pedepsiţi, fie pe lumea aceasta, fie pe cealaltă. Alteori tăceam îndelung. Uneori părea că nu doar noi ne cufundam în tăcere, ci întregul oraş. Alteori, Füsun spunea „tată, te rog, nu mai ciuguli aşa din mâncare!" şi atunci simţeam că nu se puteau relaxa nici măcar la masă din pricina mea. Uneori însă gândeam tocmai pe dos şi remarcam cât de relaxată era toată lumea. Alteori, tanti Nesibe, care rămânea cu ochii aţintiţi asupra ecranului televizorului după ce-şi aprindea ţigara, uita să stingă chibritul pe care-l ţinea în mână şi se ardea. Uneori mâncam budincă de macaroane. Alteori, pe deasupra noastră trecea zgomotos, străpungând întunericul nopţii, câte-un avion care cobora spre aeroportul din Yeşilköy. Uneori, Füsun purta câte-o cămaşă care-i lăsa la vedere gâtul lung şi partea de sus a sânilor şi eram atent ca nu cumva să rămân cu ochii la albeaţa gâtului ei, în timp ce mă uitam la televizor. Alteori îi spuneam: „Cum merge cu pictura?" Uneori, la televizor se spunea că urma să ningă, dar nu ningea. Alteori se auzea, nespus de dureros, sunetul precipitat al sirenei vreunui mare tanc petrolier. Uneori, din depărtare răsunau focuri de armă. Alteori, poarta vecinului de alături se trântea atât de tare, încât ceştile aflate în bufetul din spatele meu începeau să vibreze. Uneori suna telefonul, iar Lămâie începea să ciripească entuziasmat, crezând că era vorba de o cănăriţă, şi râdeam cu toţii. Alteori venea câte o pereche în vizită, iar eu mă simţeam oarecum ruşinat. Uneori, Tarik Bey ţinea isonul melodiei interpretate de Corul de Femei al Ansamblului Muzical din Usküdar. Alteori, pe strada îngustă se întâlneau, bot în bot, două maşini, cei doi şoferi se încăpăţânau, fiecare, să nu facă loc celuilalt, se ciorovăiau, se înjurau, după care coborau şi se luau la bătaie. Uneori, în casă, pe stradă, în tot cartierul se aşternea o tăcere magică. Alteori, seara, aduceam, pe lângă plăcintă şi lacherdă, macrouri în saramură. Uneori spuneam „ce frig e astăzi, nu-i aşa?". Alteori, Tarik Bey ne oferea tuturor, la sfârşitul mesei, câte-o bomboană de mentă marca Ferah50, pe care o scotea, zâmbind, din buzunar. Uneori, se auzeau mieunând golăneşte, în faţa uşii de la intrare, două pisici, care mai apoi

se luau la harţă, urlând cât le ţinea gura. Alteori, Füsun îşi punea imediat cercelul sau broşa pe care i-o dăruisem în ziua aceea, iar eu îi transmiteam pe tăcute, la masă, cât de bine îi venea. Uneori, scena întâlnirii şi a sărutului protagoniştilor din filmele din dragoste ne mişca atât de mult încât uitam, parcă, unde ne aflam. Alteori, tanti Nesibe spunea „am pus puţină sare în mâncare, cine mai vrea să-şi pună câtă doreşte". Uneori, se vedeau fulgere sclipind în zare şi tuna. Alteori, în câte-un film, un serial sau o reclamă de la televizor îşi făcea apariţia vreun actor pe care-l cunoscuserăm şi cu care ne distraserăm puţin la Pelurul, iar atunci îmi doream să prind privirile lui Füsun, dar ea îşi ferea ochii. Uneori se-ntrerupea lumina şi vedeam, în întuneric, vârfurile roşii ale ţigărilor pe care tocmai le fumam. Alteori, prin faţa uşii de la intrare trecea câte-un individ solitar, care fluiera vreun cântec de pe vremuri. Uneori, tanti Nesibe spunea „offf, în seara asta am fumat foarte mult!". Alteori îmi îndreptam privirile asupra gâtului lui Füsun şi mă abţineam întreaga seară, fără prea mari eforturi, să mai privesc într-acolo. Uneori, preţ de o clipă, se aşternea o tăcere profundă, iar tanti Nesibe spunea „a murit cineva, undeva", Alteori se-ntâmpla ca vreuna dintre brichetele noi ale lui Tarik Bey să nu se-aprindă şi mă gândeam că venise vremea să-i dăruiesc alta. Uneori, tanti Nesibe ne aducea câte ceva din frigider şi ne întreba ce se mai petrecuse în film în răstimpul acela. Alteori, în apartamentul aflat chiar în faţa noastră, pe strada Dalgiç, izbucnea câte-un scandal conjugal şi se auzeau urlete impresionante, pentru că soţul o bătea pe soţie. Uneori, în serile de iarnă, se auzea răsunând clopoţelul bragagiului, care trecea prin faţa uşii de la intrare, strigând „braaaagă de la Vefa!". Alteori, tanti Nesibe îmi spunea „azi eşti foarte vesel". Uneori mă abţineam cu greu să mă-ntind şi s-o ating pe Füsun. Alteori, mai cu seamă în serile de vară, se stârnea vântul şi se trânteau uşile. Uneori mă gândeam la Zaim, la Sibel, la vechii mei prieteni. Alteori, pe mâncarea de pe masă începeau să se-aşeze muştele, iar tanti Nesibe se enerva. Uneori, tanti Nesibe scotea din frigider apa minerală pentru Tarik Bey şi mă-ntreba „vrei şi dumneata?". Alteori, paznicul cartierului trecea, fluierând, prin faţa uşii de la intrare, înainte de-a se fi făcut măcar ora unsprezece. Uneori simţeam o nevoie irezistibilă de a-i spune „te iubesc!", dar singurul lucru pe care-l puteam face era să-i aprind ţigara cu bricheta. Alteori băgam de seamă că liliacul pe care-l adusesem la o vizită anterioară continua să se afle în vază. Uneori se mai aşternea o tăcere, timp în care se deschidea o fereastră de la vreuna dintre casele din vecini, iar cineva arunca în stradă nişte resturi. Alteori, tanti Nesibe spunea: „Ia să vedem noi cine o să mănânce ultima chiftea!" Uneori, în timp ce mă uitam la generalii care apăreau la televizor, îmi aduceam aminte de zilele de armată. Alteori simţeam, la modul cel mai profund, că nu doar eu, ci cu toţii eram nespus de neînsemnaţi. Uneori, tanti Nesibe spunea: „Ia ghiciţi voi, ce avem dulce în seara asta?" Alteori, Tarik Bey era cuprins de câte-un acces de tuse, iar Füsun se ridica de la locul ei şi-i dădea un pahar cu apă. Uneori, Füsun purta un ac de păr pe care i-l adusesem cu ani în urmă. Alteori începeam să cred că la televizor se spunea cu totul altceva decât se arăta.

Uneori, Füsun îmi punea câte-o întrebare referitoare la vreun actor de teatru, vreun scriitor sau vreun profesor care apărea la televizor. Alteori duceam şi eu la bucătărie farfuriile murdare de la masă. Uneori, la masă se-aşternea tăcerea, pentru că aveam cu toţii gura plină. Alteori se întâmpla ca vreunul dintre noi să caşte, îl vedeam, începeau să caşte şi ceilalţi, iar când băgam de seamă acest lucru, discutam despre acest subiect şi râdeam. Uneori, Füsun se afunda atât de temeinic în filmul de la televizor, era atât de captivată de el, încât îmi doream să fiu eu eroul peliculei cu pricina. Alteori, mirosul de grătar rămânea cuibărit în casă până la sfârşitul serii. Uneori mă gândeam că eram fericit pentru simplul motiv că stăteam lângă Füsun. Alteori începeam prin a spune „să ne ducem într-o seară la Bosfor, să mâncăm". Uneori eram năpădit de sentimentul că viaţa se afla în întregime acolo, la masa aceea, nicidecum în altă parte. Alteori ne angajam în dispute pe teme la care nu ne pricepeam deloc, pentru simplul motiv că subiectul respectiv fusese oarecum abordat la televizor mormintele regale pierdute din Argentina, gravitaţia pe Marte, intervalul de timp pe care-l poate petrece un om pe fundul apei fără a respira, motivele pentru care utilizarea motocicletei la Istanbul era periculoasă, felul în care se formaseră coşurile în rocă de la Urgüp. Uneori bătea un vânt aspru, care şuiera pe la ferestre şi care isca, totodată, un sunet straniu în hornuri. Alteori, Tarik Bey spunea, reamintindu-ne că în urmă cu cinci sute de ani, Fatih îşi trecuse corăbiile pe bulevardul Bogazkesen, aflat la cincizeci de metri de noi: „Omul avea, se pare, nouăsprezece ani când a realizat acest lucru." Uneori, la sfârşitul mesei, Füsun se ridica de la locul ei şi se ducea la colivia lui Lâmâie, iar peste puţin timp mă duceam şi eu lângă ea. Alteori îmi spuneam „bine că am venit şi în seara asta!". Uneori, Tarik Bey o trimitea pe Füsun în camera lui de sus, ca să-i aducă ochelarii uitaţi acolo, ziarul sau vreun bilet de loterie, iar tanti Nesibe striga de la masă „nu uita să stingi lumina!". Alteori, tanti Nesibe ne spunea că ne-am fi putut duce la nunta unei rude îndepărtate, stabilite la Paris. Uneori, Tarik Bey ne spunea, autoritar, „tăceţi!", după care ne arăta din ochi tavanul, aşa încât să ne ajungă la urechi cine ştie ce trosnet produs în casă, iar atunci auzeam cu toţii nişte pârâituri care veneau de la etaj şi despre care nu ne puteam dumiri, în prima clipă, dacă fuseseră stârnite de vreun şoarece ori de hoţi.

Alteori, tanti Nesibe îl întreba pe soţul ei „sonorul e potrivit cum trebuie, dragul meu?", pentru că, pe măsură ce înainta în vârstă, lui Tarik Bey îi slăbea auzul. Uneori, între noi se aşterneau lungi tăceri. Alteori ningea, iar zăpada se aşternea pe pervazuri şi pe trotuare. Uneori cineva lansa artificii, aşa încât ne ridicam cu toţii de la masă şi contemplam culorile de pe bolta cerului, atât cât ne îngăduia privirea, iar mai apoi adulmecam mirosul de praf de puşcă ce pătrundea pe ferestrele deschise. Alteori, tanti Nesibe întreba „să-ţi umplu paharul, Kemal Bey?". Uneori spuneam „ce-ar fi să ne uităm la pictura ta, Füsun?", şi se-ntâmpla să ne uităm, iar atunci îmi dădeam seama, în timp ce contemplam împreună tabloul pictat de ea, că eram fericit.

70. Vieţi frânte.

La o săptămână după ce ora de intrare-n vigoare a interdicţiei de circulaţie pe străzi a fost mutată la unsprezece, Feridun a venit acasă într-o seară cu o jumătate de oră înainte de instituirea acesteia. De multă vreme nu mai venea acasă seara, afirmând că dormea pe platou, sub pretextul filmului. Când a intrat, părea beat criţă şi, în mod limpede, era nefericit, copleşit de suferinţă. Văzându-ne la masă, a făcut un efort şi ne-a adresat câteva vorbe politicoase, dar nu l-au ţinut prea mult curelele. De cum a dat ochii cu Füsun, a urcat în camera lor de sus fără prea multă vorbă, ca un soldat care revine înfrânt dintr-o campanie istovitoare, ce a durat multă vreme. Füsun ar fi trebuit, la rândul ei, să se ridice imediat de la masă şi să urce la etaj, urmându-şi soţul, dar n-a făcut-o.

Îmi aţintisem ochii în ochii ei şi urmăream cu mare băgare de seamă tot ceea ce făcea, iar ea era conştientă de faptul că o observam. Şi-a aprins o ţigară şi a fumat-o pe îndelete, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic. (Acum nu mai sufla fumul într-o parte, de parcă i-ar fi fost ruşine de Tarik Bey.) A stins apoi ţigara fără prea mare stăruinţă. Cât despre mine, eram stăpânit de neputinţa de-a mă ridica şi pleca. Boala aceea, pe care o socoteam depăşită, revenise deodată în modul cel mai crunt cu putinţă.

La ora unsprezece fără nouă minute, în timp ce-şi strecura între buze – cu gesturi uşor încetinite – o nouă ţigară Samsun, Füsun m-a privit în adâncul ochilor, scrutător. Ne-am spus, într-o clipă, atât de multe lucruri din priviri, încât am avut sentimentul că vorbisem cu ea întreaga seară, ore în şir. Prin urmare, mâna mea s-a întins de la sine, iar eu i-am aprins ţigara cu bricheta. Füsun m-a prins o clipă de mâna în care se afla bricheta, cu un gest pe care bărbaţii turci nu l-au văzut decât în filmele străine.

Mi-am aprins şi eu o ţigară şi am fumat-o pe îndelete, de parcă nu s-ar fi petrecut nimic neobişnuit. Simţeam, cu fiecare clipă care trecea, că se apropia treptat ora de instituire a interdicţiei de circulaţie pe străzi. Tanti Nesibe era conştientă de situaţia în care ne aflam, dar o speria gravitatea situaţiei, aşa încât nu scotea nici o vorbă. Cât despre Tarik Bey, acesta intuia, desigur, că se petrecea ceva ciudat, dar nu reuşea să priceapă ce anume trebuia să pară că nu vedea. Am plecat la unsprezece şi zece. În seara aceea mi-am dat seama, cred, că urma să mă căsătoresc cu Füsun. Cum mă dumirisem că, în cele din urmă, avea să mă prefere pe mine, eram atât de fericit, încât uitasem că, circulând după intrarea în vigoare a restricţiei, îl puneam în pericol şi pe Çetin, nu doar pe mine. După ce mă lăsa în faţa locuinţei din Teşvikiye, Çetin Efendi ducea maşina într-un garaj aflat pe strada Poeta Nigar, la distanţă de un minut de noi, iar apoi se îndrepta, mergând pe străzi lăturalnice, departe de ochii lumii, spre casa sa, situată într-un vechi cartier de coşmelii. În noaptea aceea n-am putut să dorm de fericire, ca un copil.

În seara în care a avut loc premiera Vieţilor frânte, la cinematograful Seraiul din Beyoglu, mă găseam cu familia Keskin în casa din Çukurcuma. Ar fi trebuit, de fapt, să participăm la spectacolul de gală – Füsun, în calitate de soţie a regizorului, iar eu, de producător al filmului (deţineam mai mult de

jumătate din Lămâia Film) -, dar niciunul dintre noi nu se dusese. Füsun nici nu avea nevoie de scuze, pentru că era certată cu soţul ei. Feridun dăduse rareori pe acasă în timpul verii. În mod foarte probabil, trăia cu Papatya.

Trecea pe la locuinţa din Çukurcuma o dată la două săptămâni, ca să-şi ia câteva lucruri din camera lui – cămăşi şi cărţi. Eram la curent cu aceste vizite din aluziile, din aşa-zisele „scăpări" ale lui tanti Nesibe, dar îmi era imposibil să abordez vreodată asemenea subiecte „oprite", în ciuda faptului că eram foarte curios. Îmi dădeam seama, după privirile şi atitudinea ei, că Füsun le interzisese tuturor să discute aceste probleme de faţă cu mine. Am aflat însă de la tanti Nesibe că în timpul uneia dintre vizitele lui Feridun, între el şi Füsun izbucnise o ceartă.

Presupuneam că, dacă aveam să mă duc la premieră, Füsun urma să afle acest lucru din ziare, aşa încât avea să se supere foarte tare şi, cu siguranţă, avea să mă pedepsească. Pe de altă parte, desigur că ar fi trebuit să mă duc, în calitate de producător al filmului. În ziua aceea, după masa de prânz, secretara mea, Zeynep Hanim, le-a telefonat, la cererea mea, celor de la Lămâia Film, şi le-a spus că nu aveam să pot pleca de acasă în ziua aceea, pentru că mama era foarte bolnavă.

În seara cu pricina, la ora la care Vieţi frânte urma să le fie prezentat pentru prima oară cinefililor şi gazetarilor din Istanbul, ploua. I-am spus lui Çetin să mă ia de acasă, din Teşvikiye, şi să mă ducă la familia Keskin, dar să nu treacă prin Tophane, ci prin Taksim şi Galatasaray. Odată ajunşi în faţa cinematografului Seraiul din Beyoglu, am văzut, prin geamurile ude ale maşinii, câteva persoane elegante, cu umbrele, care veniseră la premieră, precum şi vreo două-trei afişe şi anunţuri pompoase, realizate cu fonduri de la Lămâia Film, dar nimic din toate acestea nu aducea cu gala filmului în care îmi imaginam, cu ani în urmă, că urma să joace Füsun şi pe care o vedeam petrecându-se la acel cinematograf.

La cina de la familia Keskin n-am discutat deloc acest subiect. Am mâncat, pufăind cu toţii din ţigări – Tarik Bey, tanti Nesibe, Füsun şi eu -, paste cu carne tocată, salată de castraveţi cu iaurt şi usturoi, salată de roşii, brânză şi îngheţată de la Ömer, pe care o adusesem eu din Nişantaşi, punând-o în congelator de cum intrasem în casă; ne-am ridicat adeseori de la masă, uitându-ne pe fereastră la ploaia de afară şi la şuvoaiele de apă care se rostogoleau pe povârnişul Çukurcuma. M-am gândit de mai multe ori de-a lungul serii s-o întreb pe Füsun cum mergea cu pictarea păsării, dar mi-am dat seama, după expresia severă de pe chipul ei şi după cum stătea de încruntată, că nu era momentul potrivit.

În ciuda remarcilor ironice ori dispreţuitoare ale criticilor de film, Vieţi frânte a fost întâmpinat cu entuziasm de spectatorii de cinema, atât la Istanbul, cât şi în provincie, bătând toate recordurile de casă. Ultimele secvenţe, în care Papatya îşi deplângea, în două cântece pline de-ndârjire şi tristeţe, moarta crudă, le făcea să plângă pe femei, mai ales în provincie; foarte multe persoane, tinere ori vârstnice, ieşeau, de altfel, din cinematografele

igrasioase şi sufocante cu ochii umflaţi de plâns. Scena dinaintea ultimei secvenţe, în care Papatya îl ucidea pe bogătaşul fără suflet care o amăgise şi-o pângărise pe vremea când era aproape un copil, deşi acesta o implora din răsputeri să-l cruţe, trezea şi ea mare exaltare. Episodul respectiv era atât de zguduitor şi devenise, în scurtă vreme, atât de popular, încât Ekrem Bey, prietenul nostru de la Pelurul, care-l interpreta pe bogătaşul ce-o amăgise pe Papatya, lipsind-o de feciorie – mai juca şi roluri de preoţi bizantini şi de comitagii armeni -, nu mai ieşise din casă o bucată de vreme, căci era sătul de cetăţenii care-l scuipau în faţă ori încercau să-l ia la palme. Filmul era apreciat şi pentru că readusese masele în sălile de cinematograf, după perioada de regres de dinaintea puciului, numită „anii de teroare". Nu doar cinematografele prinseseră însă din nou viaţă, ci şi barul Pelurul; cineaştii, care constatau că filmul începea să „mişte", treceau mereu pe la bar – un soi de piaţă, unde se-ntâlneau ofertele – şi-şi doreau, de-acum, să fie văzuţi zilnic. Într-o seară ploioasă şi vântoasă de la sfârşitul lui octombrie, când am răspuns insistenţelor lui Feridun, ducându-mă la Pelurul cu două ore înainte de intrarea în vigoare a restricţiei de circulaţie pe străzi, am constatat că respectul cu care eram privit acolo sporise considerabil sau că, după cum se spunea pe vremea aceea, „eram pe val". Reuşita comercială a Vieţilor frânte făcuse din mine un producător de succes – ba chiar inteligent şi viclean -, iar faptul acesta sporise considerabil numărul celor care se aşezau la masa mea şi doreau să-mi ţină companie, de la cameramani la actori vestiţi.

Îmi amintesc că în seara aceea eram destul de confuz, atât din pricina complimentelor, a interesului care mi se arăta, cât şi a rachiului pe care-l băusem, şi că, la un moment dat, stăteam la aceeaşi masă cu Hayati Visul, cu Feridun, cu Papatya şi cu Tahir Tan. Ekrem Bey, care era cel puţin la fel de beat ca mine, glumea mitocăneşte cu Papatya, amintindu-i de scena violului, ale cărei fotografii erau reluate la nesfârşit prin ziare. Papatya îi spunea, râzând, că „treaba lui se terminase" şi că ea nu-i lua niciodată în serios pe bărbaţii „săraci". Tot Papatya l-a aţâţat, la un moment dat, pe Feridun să-l pună la punct şi să-i tragă o bătaie zdravănă unui critic „cu ifose", care stătea la o masă alăturată şi care-şi bătuse joc de ea, afirmând că Vieţi frânte era „o melodramă vulgară", dar, după o vreme, şi această idee a fost dată uitării.

Ekrem Bey ne-a povestit că, după film, primise şi mai multe oferte de roluri în reclame cu bancheri, lucru care-l nedumerea, pentru că actorii ce interpretau personaje negative nu reuşeau să-şi găsească, de obicei, de lucru în filmele publicitare. Bancherii, care acordau împrumuturi cu dobândă de două sute la sută, constituiau, pe vremea aceea, un subiect inevitabil, la ordinea zilei. Deoarece apelau la reclame ample, atât în ziare, cât şi la televiziune, folosindu-se de chipurile cunoscute de la Yeşilçam, aceştia erau priviţi cu afecţiune de comunitatea cinematografică. Când erau abordate astfel de teme, clienţii fideli ai Pelurului, cu minţile mereu tulburi de băutură, se cufundau într-o linişte respectuoasă, căci vedeau în mine un om de afaceri modern, de

succes („Un om de afaceri îndrăgostit de cultură este un om modern”, spusese Hayati Visul), şi, de cele mai multe ori, îmi cereau părerea.

După succesul de casă al Vieţilor frânte, ajunseseră la concluzia că eram o persoană cu vederi foarte înaintate, un „capitalist necruţător”, şi uitaseră că venisem la Pelurul, cu ani în urmă, pentru a face din Füsun o actriţă faimoasă, după cum uitaseră şi de ea. Când mă gândeam cât de repede o putuseră uita, dragostea pe care i-o purtam se reînsufleţea, îmi doream s-o văd cât mai curând, mă simţeam şi mai îndrăgostit de ea pentru că izbutise să rămână neprihănită, să nu se molipsească prea mult de lumea aceea mizeră, ruşinoasă şi cugetam încă o dată că făcusem foarte bine ţinând-o departe de asemenea indivizi malefici.

Cântecele interpretate de Papatya în film beneficiau, de fapt, de vocea unei cântăreţe în vârstă, puţin cunoscute, prietenă cu mama Papatyei. Dat fiind succesul peliculei, Pupatya urma să înregistreze un disc, interpretând, de această dată, ea însăşi cântecele respective. În seara aceea am decis ca Lămâia Film să sprijine această iniţiativă şi să turneze, totodată, continuarea Vieţilor frânte. Realizarea celui de-al doilea film nu era atât decizia noastră, cât decizia cinematografelor şi a distribuitorilor din Anatolia. Se insista atât de mult să turnăm urmarea filmului, încât Feridun a spus că un răspuns negativ ar fi fost „împotriva naturii” (un alt clişeu verbal al acelor zile). Cât despre Papatya, aceasta murise la sfârşitul filmului fără să se fi bucurat de o viaţă fericită de familie, la fel ca toate fetele, bune ori rele, care-şi pierdeau fecioria. Am decis, pentru a rezolva acest aspect, că, de fapt, Papatya nu murise, că fusese doar rănită de gloanţe, dar că, mai apoi, se prefăcuse a fi moartă pentru a se ascunde de cei care-i voiau răul. Acţiunea celui de-al doilea film urma să înceapă la spital.

La trei zile după aceea, Papatya a înştiinţat opinia publică, prin intermediul unui interviu publicat în ziarul Milliyet, că urma să înceapă lucrul la cel de-al doilea film. În gazete apărea zilnic câte-un articol pe această temă. În perioada în care începuse să ruleze filmul, ziarele sugeraseră că Papatya şi Tahir Tan ar fi trăit o poveste de dragoste autentică, tainică, dar subiectul acesta era acum perimat, iar Papatya nega existenţa unei astfel de relaţii. În perioada respectivă, Feridun mi-a spus la telefon că cei mai vestiţi actori voiau să joace cu Papatya şi că, în realitate, Tahir Tan se dovedea slab în comparaţie cu ea. Papatya începuse, de fapt, să afirme, în interviurile sale mai recente, că, dincolo de săruturi, nu cunoscuse experienţa vreunei relaţii serioase cu bărbaţii. Cea mai însemnată dintre amintirile ei, pe care nu izbutise s-o dea uitării, era primul sărut – o dragoste de tinereţe -, care se petrecuse într-o zi de vară, într-o vie în care bâzâiau albinele. Din păcate, tânărul cu care se sărutase murise eroic, în Cipru, luptând cu grecii. După aceea, Papatya nu reuşise să se mai ataşeze de nici un bărbat; da, doar un alt locotenent ar fi putut-o face să-şi uite suferinţa din dragoste. Când Feridun i-a spus că, la drept vorbind, nu-i plăceau minciunile răspândite prin astfel de interviuri, Papatya a afirmat că făcea ceea ce făcea doar pentru a determina cenzura să aprobe noul film;

Feridun nu încerca să-mi tăinuiască relaţia cu Papatya. Îl invidiam, în adâncul inimii, pentru felul lui de-a fi – era un om care nu se lua la harţă cu viaţa şi, în general, cu nimeni, care se lăsa în voia evenimentelor şi era fericit, care izbutea să-şi păstreze întotdeauna candoarea şi părea mereu sincer.

Primul disc al Papatyei, cu turaţia de 45", intitulat Vieţi frânte, a apărut în prima săptămână a lunii ianuarie 1982 şi s-a bucurat de o foarte bună primire, deşi nu la fel ca filmul. Pe zidurile clădirilor din oraş, văruite după puci, fuseseră lipite afişe de mână, iar în ziare apăruseră reclame, chiar dacă modeste, pe această temă. Cum comitetul de cenzură (avea, de fapt, un nume mai nobil: Comisia de Supraveghere a Muzicii) din cadrul TRT-ului, unicul canal de televiziune din Turcia, aflat sub controlul statului, considerase că discul era frivol, vocea Papatyei nu răsuna nici la radio, nici la televizor. Apariţia discului prilejuise o nouă serie de interviuri cu ea, iar luptele şi polemicile, pe jumătate reale, pe jumătate trucate care răzbăteau din aceste intervenţii o făcuseră şi mai celebră. Papatya participa la dezbateri pe teme de genul „o tânără turcoaică modernă, cu convingeri kemaliste, ar trebui să se gândească mai întâi la soţul sau la munca ei?", dezvăluia, în timp ce se juca cu un ursuleţ în faţa oglinzii din dormitor (îşi cumpărase o garnitură de mobilă care era pe jumătate în stil pop, pe jumătate în stil turcesc tradiţional), că, din păcate, nu-l întâlnise încă pe bărbatul visurilor ei şi sublinia, în timp ce făcea o plăcintă cu spanac în bucătărie, alături de mama ei, care juca rolul casnicei ordonate – şi în bucătăria familiei Keskin se găsea acelaşi tip de cratiţe emailate -, că era cu o femeie cu mult mai ordonată, mai integră şi mai fericită decât Lerzan, eroina rănită şi mânioasă din Vieţi frânte. („Fiecare dintre noi este o Lerzan!", mai afirmase ea.) Feridun mi-a spus o dată, mândru, că Papatya era, de fapt, o adevărată profesionistă, că nu lua în serios niciunul dintre interviurile care-i apăreau prin ziare ori reviste şi, în general, nimic din ceea ce se afirma în diverse ştiri. Papatya nu-şi făcea sânge rău pentru cine ştie ce articol însăilat apărut în vreo revistă de divertisment, aşa cum făceau unele vedete ori stele mărunte, fără minte, pe care le cunoscuserăm la Pelurul şi care nu izbuteau să scape de amatorism, ci domina discuţia, debitându-şi de la bun început propria minciună.

71. Aproape că nu mai veniţi pe la noi, Kemal Bey.

Cum, în perioada aceea, Meltem, răcoritoarea noastră naţională, care se lupta cu Coca-Cola şi cu alte companii străine mari, similare, decisese s-o folosească pe Papatya în campania sa publicitară de la începutul verii – filmul urma să fie realizat de Feridun -, am avut un ultim conflict, care m-a rănit profund, cu vechiul meu cerc de prieteni, de care mă distanţasem, dar pe care eram departe de a fi supărat.

Zaim ştia, desigur, că Papatya era legată prin contract de Lămâia Film. Am luat, aşadar, un lung prânz împreună la Foaierul, pentru a discuta chestiunile de acest gen la modul amical.

— Cei de la Coca-Cola le vând mandatarilor marfă pe credit, le oferă gratuit panouri de plexiglas, le distribuie calendare şi cadouri, aşa că n-avem

cum să le facem faţă, mi-a spus Zaim. Cât despre tineri, când îl văd pe Maradonna (vedeta fotbalistică a vremii) cu sticla de Coca-Cola în mână, nu stau să se uite că Meltem e mai ieftină, mai sănătoasă, că e marfă autohtonă şi aşa mai departe, ci beau şi ei cu orice preţ ce bea el, ca nişte maimuţe ce sunt.

— Nu te supăra, dar dacă ar fi să beau vreo băutură carbogazoasă, o dată la patruzeci de ani, tot Coca-Cola aş bea şi eu.

— Şi eu, a spus Zaim. Lasă însă ce bem noi! Papatya o să ne consolideze poziţia în provincie. Dar ce fel de femeie este? Putem avea încredere în ea?

— Nu ştiu. E o fată săracă, ambiţioasă. Mama ei a fost cântăreaţă prin localuri de noapte, iar acum e pensionară... Tatăl nu se vede la orizont. Ce anume te nelinişteşte?

— Facem o asemenea investiţie... Dacă se duce după aceea să joace în vreun film porno, dansând din buric, sau, mai ştiu eu, e prinsă cu vreun bărbat însurat, provincia n-o să înghită aşa ceva. Se zice că s-ar ţine cu bărbatul lui Füsun a ta.

Nu mi-a plăcut că mi-a vorbit aşa de Füsun, după cum nu mi-a plăcut nici expresia care i-a apărut în momentul acela pe chip, în sensul de „tu îi cunoşti acum îndeaproape pe indivizii ăştia".

— Meltem se bucură de mai multă trecere în provincie? l-am întrebat eu.

Faptul că băutura răcoritoare Meltem, pe care Zaim, cu aspiraţiile lui de modernitate, de europenitate, o lansase pe piaţă apelând la Inge şi la campanii publicitare în stil occidental, nu se bucura încă de popularitate printre bogătaşi din Istanbul şi din marile oraşe, aşa cum îşi dorise el, îi crea o senzaţie de disconfort.

— Da, suntem mai agreaţi în provincie, a spus Zaim. Asta pentru că provincialii nu şi-au pervertit încă gustul, au rămas turci neaoşi! Dar nu te mai şifona şi nu-mi mai face tot soiul de aluzii... Înţeleg foarte bine ce simţi pentru Füsun. Dragostea pe care i-o porţi de-atâta amar de ani este cu totul stimabilă în epoca noastră, zică cine ce-o zice!

— Cine, ce zice?

— Nu zice nimeni nimic, a spus Zaim, precaut.

Această replică voia să-nsemne, de fapt, „societatea te-a uitat". Ne-am simţit amândoi stânjeniţi. Îmi plăcea Zaim pentru că, pe de o parte, îmi spunea întotdeauna adevărul, iar pe de altă parte nu dorea nicidecum să mă simt ofensat. Zaim a remarcat şi el afecţiunea din privirile mele. A zâmbit cu un aer nespus de prietenos, care inspira încredere, şi m-a întrebat înălţând din sprâncene:

— Ce ai?

Aş fi putut să evit acest subiect, iar Zaim m-ar fi înţeles foarte bine. Dar, nu ştiu de ce, gândul că fusesem dat uitării în vechiul meu cerc de prieteni încă mă mai mâhnea.

— Lucrurile merg bine, am spus eu. Am să mă căsătoresc cu Füsun. Am să revin în lumea bună alături de ea... Desigur, dacă am să-i pot ierta pe nemernicii ăştia de clevetitori!

— Lasă-i, dragă, pe ei! a spus Zaim. Toate se uită în trei zile. Se vede că ţi-e bine după cum arăţi, după starea ta de spirit. Când am auzit de povestea cu Feridun, mi-am dat şi eu seama că Füsun o să se-nţelepţească.

— De unde-ai auzit de Feridun?

— Las-o baltă şi cu el!

— Ei, se mai întrevede vreun mariaj la orizont? am spus eu, schimbând subiectul. A mai apărut ceva nou?

— Hilmi Bastardul şi soţia lui, Neslihan…, a spus Zaim, cu ochii la persoanele care intrau în local.

— Ooo, ia te uită cine e aici! a spus Hilmi, apropiindu-se de masa noastră.

Neslihan era foarte cochetă. Hilmi Bastardul nu avea încredere în croitorii din Beyoglu, aşa că se îmbrăca întotdeauna cu haine din Italia şi era foarte preocupat de ţinuta lui vestimentară. Aspectul dichisit şi impresia de bunăstare pe care o lăsau mi-au făcut plăcere. Mi-am dat însă seama că n-aveam să le pot întoarce zâmbetul şi n-aveam să le pot răspunde aşa cum îşi doreau ei, luând totul în glumă şi făcând băşcălie de toate. Mi s-a părut o clipă că Neslihan mă privea cu oarecare teamă. Le-am strâns mâinile, dar am rămas distant, ba mai mult, chiar mi-am pus în gând şi am fost preocupat, o vreme, de acest aspect. Nu fusese deloc frumos că-i spusesem mai devreme lui Zaim, plin de afectare, că urma să revin în „lumea bună", apelând la sintagma aceea ciudată pe care o culesesem din revistele şi din paginile de divertisment ale ziarelor, citite de mama, aşa încât mi-era ruşine de mine. Îmi doream să mă aflu în Çukurcuma, în lumea pe care o împărtăşeam cu Füsun. Restaurantul Foaierul era din nou aglomerat şi am contemplat cu plăcere, de parcă ar fi fost vorba de o amintire plăcută, ghivecele cu ciclame, pereţii goi, lămpile elegante. În ochii mei însă Foaierul îmbătrânise şi, nu ştiu de ce, dobândise repede un aer vetust. Oare mie şi lui Füsun avea să ne vină rândul să stăm, cândva, la una dintre mesele acelea, fără a fi frământaţi de nimic, însufleţiţi doar de fericirea de-a trăi şi de-a fi împreună? „În mod foarte probabil", am cugetat eu.

— Te-a luat valul reveriei, a spus Zaim.

— Nu, mă gândeam la Papatya, pentru tine.

— Având în vedere faptul că o să joace în reclame şi că, în vara asta, o să îmbrace chipul Meltemului, ar trebui să vină la reuniunile, la petrecerile noastre, şi-aşa mai departe. Ce zici?

— La ce te referi?

— E bine, e plăcută, se comportă cum trebuie?

— De ce să nu se comporte cum trebuie, de vreme ce e actriţă? Şi vedetă, pe deasupra!

— Asta spun şi eu… Ştii că în filmele turceşti există tot soiul de personaje artificiale, care interpretează roluri de bogătaşi… Să nu fim ca ele!

Zaim spunea, ca urmare a educaţiei primite de la maică-sa, „să nu fim!", dar intenţiona, desigur, să spună „să nu fie". Nu se raporta astfel doar la Papatya, ci la toţi cei despre care ajunsese la concluzia că proveneau din pătura

de jos a societăţii. Eram însă suficient de lucid, în timp ce stăteam acolo, la Foaierul, ca să chibzuiesc că aş fi fost cu totul nesăbuit să mă supăr pe obtuzitatea lui Zaim şi să-mi pierd buna dispoziţie.

L-am întrebat pe Sădi, chelnerul-şef al restaurantului, pe care-l cunoşteam de ani de zile, ce peşte ne recomanda.

— Aproape că nu mai veniţi pe la noi, Kemal Bey, a spus el. Nu mai vine nici doamna mare – mama dumneavoastră.

— După moartea tatei, mama şi-a pierdut plăcerea de-a mai ieşi în oraş şi de-a lua masa la restaurant.

— Vă rog, Kemal Bey, aduceţi-o pe doamna! O s-o înveselim noi. După ce le-a murit tatăl, tinerii din familia Karahan obişnuiau s-o aducă aici pe mama lor de trei ori pe săptămână, pentru masa de prânz, aşezând-o la fereastră. Doamna bătrână îşi mânca biftecul şi se distra, uitându-se la lumea care trecea pe stradă.

— Doamna aceea provine din haremul ultimului sultan, a spus Zaim. E cercheză, are ochii verzi şi, deşi la vreo şaptezeci de ani, e încă frumoasă. Ce peşte ne dai?

Sădi îşi lua uneori un aer şovăitor. În vreme ce înşira, rând pe rând, felurite specii de peşte – „eglefin, doradă, harbun, săbioară, limbă-de-mare" -, ne oferea informaţii despre gradul de prospeţime şi despre gustul fiecăruia, folosindu-se de sprâncene, care se ridicau şi coborau mereu, precum şi de mustăţi, care-i jucau tot aşijderea.

— Astăzi am să vă ofer şalău prăjit, Zaim Bey. Nu recomand altceva.

— Şi ce pui alături?

— Cartofi natur, rucolă, ce doriţi dumneavoastră.

— Ce ne dai înainte?

— Avem lacherdă de anul ăsta.

— Adu-ne şi nişte ceapă roşie, a spus Zaim, fără să ridice capul din meniu.

A ajuns apoi la ultima pagină, cea pe care erau trecute băuturile:

— Ei, bravo! Aveţi Pepsi, răcoritoare de Ankara, ba chiar şi Elvan, dar iar vă lipseşte Meltemul! s-a oţărât el la Sădi.

— Zaim Bey, oamenii dumneavoastră aduc o dată marfă, după care nu mai calcă pe-aici. Sticlele goale lâncezesc cu săptămânile în navetele depozitate-n spate.

— Ai dreptate, avem distribuţie proastă la Istanbul, a spus Zaim, apoi s-a răsucit spre mine: Tu te pricepi la asemenea lucruri, cum merge Satsatul, cum punem pe picioare distribuţia?

— Las-o moartă cu Satsatul! am spus eu. Osman a înfiinţat o altă companie, cu Turgay, şi m-a ruinat. L-a apucat ambiţia după ce-a murit tata…

Lui Zaim nu-i plăcea ca Sădi să ne audă vorbind despre eşecurile noastre personale:

— Mai bine adu-ne câte-un rachiu dublu, marca Kulüp, şi nişte gheaţă, a spus el.

După ce-a plecat Sădi, a încruntat din sprâncene, în aşteptarea unui răspuns:

— Osman, dragul tău frate mai mare, nu vrea să facă afaceri nici cu noi.

— Eu nu mă amestec în treburile voastre, am spus. N-am să mă supăr pe tine pe motiv că faci afaceri cu Osman. Procedează aşa cum ştii tu. Ce alte noutăţi mai sunt?

Zaim şi-a dat seama imediat că mă refeream la „înalta societate" şi, dorind să mă înveselească, mi-a istorisit nenumărate poveşti amuzante. Güven-Scufundătorul-de-Vapoare mai făcuse să eşueze un şlep ruginit, pe coasta dintre Tuzla şi Bayramoglu. Güven obişnuia să cumpere din străinătate, la preţuri de nimic, vase uzate, mâncate de rugină, scoase din circuit, care poluau mediul, apoi demonstra cu hârtii, prin tot soiul de artificii birocratice, că acestea erau vapoare valabile, scumpe, lua credite fără dobândă, dând şperţuri în schimb, de la Fondul de Dezvoltare a Marinei Turce, graţie cunoştinţelor pe care le avea la guvern şi în diverse alte instituţii ale statului, după care provoca scufundarea navelor şi se alegea cu bani frumoşi de la Societatea de Asigurări Başak, aflată tot în proprietatea statului, pentru ca apoi să le vândă negustorilor de fier vechi, prieteni cu el, vasele vechi, împotmolite, câştigând astfel sume uriaşe fără a se ridica măcar de la masă. Güven se lăuda prin cluburi, după două pahare de băutură: „Sunt cel mai mare armator, care n-a urcat în viaţa lui pe-un vapor"

— Scandalul, firește, n-a izbucnit din cauza escrocheriilor, ci din cauză că a scufundat vaporul ceva mai încolo de casa de vacanţă pe care i-a cumpărat-o amantei lui, ca să nu fie prea departe. Cum l-a scufundat însă printre grădinile şi plajele din spatele caselor de vacanţă, toată lumea a ajuns să se plângă de data asta, pentru că a fost poluată marea. Cât despre metresa lui, se zice că boceşte de se rupe.

— Altceva?

— Familiile Avunduk şi Mengerli şi-au depus banii la Deniz Bancherul şi s-au ruinat. Se zice că, din cauza asta, familia Avunduk şi-ar fi retras în pripă fata de la Notre Dame de Sion şi urmează s-o mărite.

— Fata aia e urâtă, nu face două parale. Ca să nu mai spun că Deniz Bancherul n-are cum să fie de încredere. Trebuie să fie cel mai amărât dintre toţi indivizii ăştia… Nici măcar n-am auzit de el, am spus eu.

— Ai bani depuşi la vreun bancher? m-a întrebat Zaim. Ai încredere în vreunul faimos, pe care să-l cunoşti?

Ştiam că noii bancheri, parte dintre ei ajunşi la această îndeletnicire de la afacerile cu kebap, cu cauciucuri de camioane, ba chiar cu concesiuni de la Loteria Naţională, n-aveau cum să reziste acordând dobânzi atât de mari. Dar unii dintre ei, care-şi făceau multă reclamă şi se extindeau rapid, continuau o vreme fără să dea faliment. Se spunea că până şi profesorii de economie, care-i criticau, ironic, prin gazete şi strâmbau din nas în faţa acestor impostori, căzuseră pradă atracţiei exercitate de dobânzile nemaipomenit de ridicate şi-şi depuseseră banii la ei, „măcar pentru o lună-două".

— N-am bani la nici un bancher, am spus eu. Nici companiile noastre n-au bani la bancheri.

— Oferă dobânzi atât de mari, încât a ajuns o tâmpenie să faci afaceri cum se cuvine. Dacă aş fi depus banii investiţi în răcoritoarea Meltem la Kastelli, suma s-ar fi dublat până azi.

Acum, peste ani, când rememorez discuţiile pe care le purtam atunci la Foaierul, ca şi aglomeraţia care domnea în restaurant, îmi aduc aminte că şi-n acele momente încercam acelaşi sentiment de zădărnicie a vieţii, de lipsă de noimă care mă stăpâneşte acum. Atunci îmi explicam însă acest simţământ prin frivolitatea supărătoare a lumii despre care vorbeam, nu ca acum, prin stupiditatea sau, ca să mă folosesc de o expresie elegantă, prin iraţionalitatea ei, aşa încât nu problematizam prea mult, ba chiar mi-o asumam cu mândrie, râzând.

— Meltem chiar nu-ţi aduce nici un profit?

Îi pusesem această întrebare fără să mă gândesc prea mult, dar Zaim s-a simţit ofensat.

— Avem încredere în Papatya, ce să facem! a spus el. Sper să nu ne facă de râs. Aş vrea ca Frunze Argintii şi Papatya să interpreteze cântecul publicitar al Meltemului la nunta lui Mehmet şi a lui Nurcihan. Toată presa o să fie acolo, căci o să aibă loc la Hilton.

Am tăcut o vreme. Habar n-aveam că Mehmet şi Nurcihan urmau să facă nunta la Hilton. Mă simţeam mâhnit.

— Ştiu că nu te-au chemat, a spus Zaim. Credeam că ai auzit.

— De ce nu m-au chemat?

— Au discutat şi s-au contrazis mult pe tema asta. După cum poţi să presupui, Sibel nu vrea să te vadă. „Dacă vine el, eu mă evapor", zice ea. Sibel este cea mai bună prietenă a lui Nurcihan. Ca să nu mai spun că ea i-a făcut cunoştinţă cu Mehmet…

— Iar eu sunt cel mai bun prieten al lui Mehmet, am spus eu. Se poate considera că şi eu le-am făcut cunoştinţă celor doi.

— Nu mai face atâta caz de asta şi nu te mai necăji.

— De ce face toată lumea aşa cum spune Sibel?

N-am simţit însă că aveam prea multă dreptate nici chiar în timp ce-i spuneam această întrebare.

— În ochii tuturor, Sibel a fost victima unei nedreptăţi, a spus Zaim. Ai părăsit-o după ce v-aţi logodit, după ce-ai trăit cu ea în vila de pe Bosfor, după ce-aţi împărţit acelaşi pat. Toată lumea a vorbit pe larg despre asta. Mamele le-au povestit fetelor istoria voastră de parcă le-ar fi povestit cine ştie ce urgie. Lui Sibel puţin îi pasă, dar toată lumea şi-a făcut sânge rău pentru ea. Bineînţeles că s-au supărat foarte tare pe tine. Aşa că nu te mai indigna atâta de faptul că toţi sunt acum alături de ea.

— Nu mă indignez, am spus eu, dar eram indignat.

Am început să ne mâncăm peştii în tăcere, bând, totodată, rachiu. Era pentru prima oară când tăceam amândoi, în timp ce luam masa la Foaierul. Mi-

am îndreptat atenţia asupra sunetelor iscate de paşii chelnerilor, care alergau în toate părţile. În restaurant domnea un soi de vacarm, provocat de hohotele de râs ale mesenilor, de discuţii, de tacâmuri. M-am decis, furios, să nu mă mai duc niciodată acolo. Dar încă de pe când gândeam astfel ştiam că îmi plăcea locul acela, că nu aveam o altă lume.

Zaim tocmai îmi spunea că în vara aceea voia să-şi cumpere o ambarcaţie cu motor, dar că, înainte de-a face rost de ea, se afla în căutarea unui motor exterior puternic, numai că nu izbutise să găsească nimic prin magazinele din Karaköy.

— Ajunge, nu mai sta bosumflat! mi-a spus el deodată. Nimeni nu e atât de necăjit pentru că nu merge la o nuntă la Hilton. Nu ţi s-a mai întâmplat niciodată?

— Nu-mi place să fiu dat la o parte de prietenii mei din cauza lui Sibel.

— Nu te dă nimeni la o parte.

— Bine, dar dacă ar fi să decizi tu asta, ce-ai face?

— Ce să decid? a întrebat Zaim, pe un ton nefiresc. Aaa, am priceput! Bineînţeles că eu mi-aş dori foarte mult să vii. Ne distrăm foarte bine cu tine la nunţi.

— Chestiunea nu se limitează la distracţie, e mult mai profundă…

— Sibel e o fată foarte drăguţă, o fată aparte, a spus Zaim. I-ai rănit sentimentele. Ba mai mult, ai pus-o într-o situaţie dificilă, în faţa întregii lumi. Mai bine ţi-ai accepta faptele decât să te bosumfli şi să te uiţi urât la mine, Kemal! Crede-mă că atunci o să-ţi fie cu mult mai uşor să revii la viaţa ta de pe vremuri, iar această întâmplare va fi, la rândul ei, uitată.

— Adică şi tu consideri că sunt vinovat, nu-i aşa? am spus eu.

Am continuat, pe deplin conştient de faptul că urma să regret în curând că lungisem povestea:

— Dacă virginitatea continuă să fie atât de importantă, de ce ne dăm atât de europeni şi de moderni? Măcar să fim cinstiţi, am spus eu.

— Toţi suntem cinstiţi… Te-ai înşelat însă crezând că povestea asta cu virginitatea este strict problema ta. Poate că pentru tine, pentru mine nu este importantă… Dar într-o asemenea ţară subiectul acesta este, desigur, foarte însemnat pentru o fată, oricât de europenizată şi de modernă ar fi ea.

— Spuneai că lui Sibel nu-i pasă…

— Chiar dacă ei nu-i pasă, lumii îi pasă, a spus Zaim. Sunt sigur că nici ţie nu-ţi pasă, dar când Garoafa Albă pune pe hârtie tot soiul de baliverne pe socoteala ta, îl citeşte toată lumea. Şi tu te indispui, chiar dacă, de fapt, puţin îţi pasă, nu-i aşa?

Am ajuns la concluzia că Zaim alesese în mod deliberat anumite detalii, anumite expresii precum „viaţa ta de pe vremuri”, menite să mă înfurie. Dacă el voia să mă supere, puteam şi eu foarte bine să-l supăr. O parte a minţii mele îmi spunea să mă abţin, căci vorbeam sub înrâurirea celor două pahare cu rachiu pe care le băusem, şi, totodată, că aveam să regret, dar mă supărasem.

— De fapt, Zaim dragă, am spus eu, consider că ideea ca Papatya să interpreteze cântecul din reclamă la Hilton, acompaniată de Frunze Argintii, este foarte comercială şi aiurea.

— Haide, măi, femeia o să încheie un contract cu noi, pentru campania publicitară. Hai, hai, nu te supăra pe mine…

— O să fie ceva foarte vulgar…

— Ei, noi am ales-o, de fapt, pe Papatya tocmai pentru că e vulgară, a spus Zaim cu convingere.

Am crezut că avea să-mi spună că vulgaritatea aceea fusese lansată pe piaţă prin intermediul filmului finanţat de mine. Dar Zaim era un om generos, aşa încât nici măcar nu s-a gândit la aşa ceva. Mi-a promis că aveau s-o ţină în mână pe Papatya.

— Ţi-o spun însă prieteneşte, a adăugat el, grav. Kemal dragă, nu oamenii aceia te-au dat la o parte, tu i-ai dat la o parte pe ei!

— Adică ce-am făcut?

— Te-ai retras în tine. Ai găsit că lumea noastră nu este suficient de interesantă, de amuzantă. Din perspectiva ta, ai făcut ceva profund, cu tâlc. Cel care s-a-ncăpăţânat în dragostea asta ai fost tu. Nu te supăra pe noi…

— Nu se poate s-o spui ceva mai simplu? Făceam dragoste cu ea minunat, pentru ca apoi să devină o obsesie… Aşa e cu dragostea. Percepi un sens profund – un sens al acestei lumi, al acestui univers. Asta n-are legătură cu voi!

Cuvântul „voi” îmi ieşise din gură fără voie. Am simţit, o clipă, că Zaim mă privea de foarte departe, că renunţase de mult la mine. Nu-mi mai putea ţine companie. În timp ce mă asculta, nu mai era atent la ceea ce-i spuneam eu, ci la ceea ce urma să le spună prietenilor lui. Îi citeam lucrul acesta pe chip. Zaim era însă un om inteligent, atent la astfel de detalii, prin urmare nutrea şi o anumită supărare în ceea ce mă privea. Am perceput şi acest lucru. M-am îndepărtat şi nu, într-o clipită, în proprii-mi ochi, de trecutul meu şi de Zaim, odată cu privirea lui care se îndepărta de mine.

— Eşti foarte sentimental, a spus Zaim. De aceea ţin foarte mult la tine.

— Ce spune Mehmet de toate astea?

— Ştii că ţine foarte mult la tine. Dar este atât de fericit cu Nurcihan, încât scapă înţelegerii noastre, a ta sau a mea. Pluteşte de fericire şi doreşte ca nimic, nici o supărare să nu-i umbrească acest sentiment.

— Am priceput, am spus eu, şi am decis să pun capăt subiectului.

Zaim a înţeles imediat.

— Nu fii sentimental, fii raţional! a spus el.

— Gata, sunt raţional, am spus eu şi, până la sfârşitul mesei, n-am mai discutat despre nimic notabil.

Zaim a mai încercat de vreo două-trei ori să-mi povestească diverse bârfe din înalta societate, ca să mă înveselească, s-a străduit să mai îndulcească atmosfera glumind cu Hilmi Bastardul şi Neslihan, care se apropiaseră de masa noastră în drum spre ieşire, dar n-a reuşit. Eleganta lui Hilmi şi a soţiei sale mi

se păreau acum foarte studiate, ba chiar false. Mă rupsesem de tot cercul, de toţi prietenii mei. Poate că faptul acesta mă mâhnea, dar ranchiuna şi mânia care mi se cuibăriseră în suflet erau mai profunde decât mâhnirea.

Eu am fost cel care a achitat nota de plată. Tocmai eram pe punctul de a mă despărţi de Zaim, în uşă la Foaierul, când ne-am îmbrăţişat şi ne-am sărutat din toată inima, ca doi vechi prieteni care ştiu că nu se vor mai revedea ani de zile, din pricina unei lungi călătorii. Apoi ne-am îndreptat în direcţii diferite.

La două săptămâni după aceea, Mehmet mi-a dat telefon la Satsat, şi-a cerut îndelung scuze pentru că nu mă invitase la nunta de la Hilton şi mi-a spus că Zaim şi Sibel erau de multă vreme împreună. Crezuse că eram şi eu la curent cu acest fapt, pe care îl ştia, de fapt, toată lumea.

72. Şi viaţa, întocmai ca dragostea…

Într-o seară de la începutul anului 1983, când eram pe punctul de a mă aşeza la masă, la familia Keskin, am perceput în sufragerie ceva ciudat, o absenţă, aşa încât am privit în jur cercetător. Nu fusese schimbat locul fotoliilor şi nici nu fusese aşezat pe televizor vreun alt câine-bibelou, dar pereţii încăperii îmi deşteptau un sentiment de stranietate, de parcă ar fi fost zugrăviţi în negru. În perioada aceea, în mine se contura treptat sentimentul că viaţa pe care o duceam nu era ceva trăit la modul conştient, energie, ci – aidoma dragostei – ceva de consistenţa visului, care pur şi simplu mi se-ntâmpla, şi, pentru a nu mă lupta cu această concepţie de viaţă pesimistă, dar, pentru a nu mă lăsa cu totul pradă ei, mă comportam de parcă n-aş fi fost stăpânit de asemenea gânduri. Se poate spune că decisesem să las lucrurile în voia lor. Am hotărât, potrivit aceleiaşi logici, să trec, fără a problematiza prea mult, şi peste sentimentul de disconfort pe care mi-l trezea sufrageria.

În zilele acelea, pe canalul TRT 2, canal de cultură şi artă, se transmiteau diverse filme cu Grace Kelly, dat fiind faptul că aceasta murise de curând. Emisiunea „Filmul de artă” era prezentată, în fiecare joi seara, de renumitul actor Ekrem, prietenul nostru, care citea un text de pe o foaie pe care o ţinea în mână. Textele de pe bucata aceea de hârtie, pe care alcoolicul Ekrem Bey o dosea în spatele unei vaze cu trandafiri, pentru a-şi ascunde tremurul mâinilor, erau scrise de un tânăr critic de cinema, care fusese cândva prieten bun cu Feridun (se certaseră după ce acesta scrisese un articol în care lua în răspăr Vieţi frânte). Ekrem Bey, care citea textele acelea pretenţioase, intelectualizate, fără a pricepe prea mare lucru din ele, spunea, înainte de a ridica capul de pe prezentare şi a anunţa că filmul începe „acum”, de parcă ne-ar fi dezvăluit o taină, că o cunoscuse pe „graţioasa prinţesă-star americană” cu ani în urmă, la un festival de film, şi adopta o expresie romantică, ce sugera că, de fapt, ar fi putut trăi o foarte mare dragoste cu frumoasa vedetă. Füsun, care în primii ei ani de căsnicie auzise foarte multe lucruri despre Grace Kelly de la Feridun şi de la tânărul său prieten critic, nu rata niciodată aceste filme. Cum nici eu nu doream s-o ratez vreodată pe Füsun în timp ce se uita la Grace Kelly – fragilă,

disperată, dar, altfel, foarte sănătoasă -, mă aşezam, în fiecare joi seara, la masa familiei Keskin.

În joia de care vorbesc ne-am uitat la Fereastra din spate, în regia lui Hitchcock. În loc să mă facă să uit sentimentul de nelinişte care mă stăpânea, filmul a avut asupra mea un efect cu totul contrar, căci era vorba tocmai de filmul pe care-l văzusem cu opt ani în urmă, când nu mă dusesem la masa de prânz cu angajaţii de la Satsat, ci la cinematograf, şi pe care-l urmărisem cu gândul la săruturile pe care le schimbam cu Füsun. Nu mă consola faptul că o priveam cu coada ochiului pe Füsun, care era cu totul absorbită de film, şi nici faptul că găseam în ea ceva din eleganţa, din inocenţa lui Grace Kelly. Eram copleşit – în ciuda, sau din cauza filmului – de o senzaţie pe care o percepusem în repetate rânduri, chiar dacă nu foarte des, la mesele de seară pe care le luam în casa din Çukurcuma: senzaţia de a nu te putea desprinde de un vis sufocant, aidoma celei pe care o încerci când nu poţi părăsi o încăpere tot mai strâmtă. Părea că timpul se preschimbase în ceva ce nu înceta să se contracteze.

Am făcut mari eforturi pentru a putea zugrăvi în Muzeul inocenţei sentimentul neputinţei de-a te desprinde de vis. Acesta implică două aspecte: a) o stare de spirit trăită; b) un mod de reflectare a lumii, prin intermediul unei iluzii.

A) Ca stare de spirit trăită, sentimentul că te afli într-un vis aduce întrucâtva cu ceea ce simţi când te îmbeţi sau consumi haşiş. Este însă şi diferit, în acelaşi timp. El aduce cumva cu imposibilitatea de-a trăi clipa, prezentul până la capăt. În casa şi la cinele familiei Keskin mă simţeam, de foarte multe ori, de parcă aş fi trăit clipa aceea în trecut…Era ca şi cum aş mai fi mai văzut şi înainte filmul acela cu Grace Kelly pe care tocmai îl urmăream atunci la televizor, sau un altul, asemănător; discuţiile noastre de la masă erau întotdeauna asemănătoare, dar simţământul de care vorbesc nu era provocat de acest lucru. Nu mă simţeam de parcă aş fi trăit clipele acelea atunci, ci mă simţeam de parcă aş fi contemplat clipa pe care tocmai o trăiam de la distanţă. Trupul meu trăia momentul de parcă ar fi fost trupul altcuiva, pe scena unui teatru, iar eu mă priveam de la o oarecare depărtare, aşa cum o priveam şi pe Füsun. Părea că trupul meu trăia prezentul, în vreme ce sufletul îl contempla de departe. Clipa pe care o trăiam era de domeniul amintirii. Cei care vizitează Muzeul inocenţei trebuie să se uite la obiecte, la nasturii, la paharele, la pieptenii lui Füsun şi la fotografiile vechi pe care le expun aici nu ca la nişte exponate aflate în faţa lor în chiar acel moment, ci ca la amintirile mele.

B) Trăirea clipei prezente ca amintire implică o iluzie legată de timp. Simt, totodată, că este vorba şi de o iluzie legată de loc. Cea mai asemănătoare, în această privinţă, era senzaţia de neplăcere pe care mi-o provocau în copilărie „iluziile optice" din revistele pentru copii, din care expun aici câteva mostre, ori jocurile de genul „găsiţi şapte diferenţe", sau „găsiţi cea mai mică diferenţă dintre cele două imagini pe care vi le prezentăm". Copil fiind, jocurile de genul „descoperiţi ieşirea din labirintul în care s-a ascuns regele" ori „prin ce

scobitură trebuie s-o ia iepurele ca să iasă din pădure?" mă şi amuzau, dar mă şi indispuneau. Însă în cel de-al şaptelea an al vizitelor pe care le făceam familiei Keskin, la cină, masa părinţilor lui Füsun a început să fie, treptat, mai puţin amuzantă, devenind, în schimb, sufocantă. În seara aceea, Füsun a intuit acest lucru:

— Ce s-a întâmplat, Kemal, nu-ţi place filmul?

— Nu, îmi place.

— Poate că nu-ţi face plăcere vreunul dintre subiectele pe care le discutăm..., a spus ea, prudentă.

— Ba dimpotrivă, am spus eu, şi am tăcut.

Faptul că Füsun se arăta interesată de buna mea dispoziţie, de starea sufletească, de indispoziţiile mele şi, mai cu seamă, faptul că se manifesta în felul acesta la masă, unde ne ascultau părinţii ei, era ceva atât de neobişnuit, încât am spus două-trei cuvinte agreabile despre film şi despre Grace Kelly.

— Dar în seara aceasta eşti foarte indispus, nu ascunde asta, Kemal, a spus Füsun.

— Bine, am să-ţi spun... Parcă s-a schimbat ceva în casa asta, dar nu reuşesc deloc să-mi dau seama ce anume.

O clipă, au râs cu toţii.

— Lămâie a fost mutat în camera cealaltă, Kemal Bey, a spus tanti Nesibe. Şi noi ne întrebam cum de n-ai observat încă.

— Adevărat! am spus eu. Cum de n-am observat? Şi ce mult ţin la Lămâie...

— Şi noi ţinem foarte mult, a spus Füsun cu mândrie. Am decis să-l pictez şi am dus colivia dincolo.

— Desigur.

Füsun abandonase de multă vreme seria de picturi cu păsări din Istanbul, pentru că nu mai avea chef de ele şi se plictisise. Când am trecut în camera alăturată, m-am uitat mai întâi la tabloul lui Lămâie, început de curând, apoi la Lămâie însuşi.

— Feridun nu-mi mai aduce poze cu păsări. Am decis ca, în loc să pictez după fotografii, să lucrez după natură.

Expresia, relaxarea lui Füsun, faptul că vorbea despre Feridun ca despre cineva rămas în trecut m-a tulburat imediat.

— Ai început foarte bine tabloul acesta, Füsun, am spus eu. Pictura cu Lămâie va fi cea mai izbutită lucrare a ta. Asta pentru că şi cunoşti foarte bine subiectul. Se zice că succesul în artă se leagă de abordarea subiectelor la care ţii cel mai mult.

— Dar n-am să fiu realistă.

— Cum adică?

— N-am să fac colivia. Lămâie va fi aidoma unei păsări libere, care a venit şi s-a aşezat de bunăvoie în faţa ferestrei.

În săptămâna respectivă m-am mai dus de trei ori la cină la familia Keskin. De fiecare dată după masă, treceam în încăperea de alături şi discutam

cu însufleţire despre detaliile picturii. Lămâie arăta mai fericit şi mai vioi în pictură, adică în afara coliviei. Acum, când ne duceam în camera din spate, eram mai preocupaţi de tablou decât de canar în sine. De fiecare dată stăteam de vorbă, pe un ton semioficial, dar altfel sincer, despre problemele pe care le punea pictura, după care plănuiam să mergem la Paris, să vizităm muzeele.

Marţi seara am rostit, uitându-mă la tabloul lui Lămâie, vorbele pe care le pregătisem dinainte, deşi eram emoţionat ca un licean:

— Draga mea, a venit vremea să părăsim împreună această casă, acest gen de existenţă, am şoptit eu. Viaţa e scurtă, iar zilele şi anii se-ncăpăţânează să treacă. E timpul să plecăm amândoi în altă parte şi să fim fericiţi.

Füsun se prefăcea că nu-mi auzise cuvintele, dar Lămâie mi-a răspuns scurt, cu un tril.

— Acum nu mai avem de ce să ne temem, nu mai avem de ce să ne sfiim. Să părăsim amândoi această casă şi să fim fericiţi în altă parte, în altă casă, a noastră, până la sfârşitul vieţii. Ai douăzeci şi cinci de ani, Füsun, mai avem înainte o jumătate de secol. Am pătimit amândoi destul în ultimii şase ani ca să meritäm o fericire de o jumătate de veac! Hai să plecăm împreună! Ne-am încăpăţânat destul.

— Oare e vorba de-ncăpăţânare, Kemal? N-am ştiut asta. Nu pune mâna acolo, că se sperie pasărea!

— Nu se sperie, uite, mănâncă din palma mea. În casa noastră o s-o aşezăm la loc de cinste.

— Tata se-ntreabă ce facem în clipa asta, mi-a spus ea, pe un ton complice, prietenos.

Joia următoare ne-am uitat la A prinde un hoţ, regizat tot de Hitchcock. În timpul filmului nu m-am uitat la Grace Kelly, ci la felul în care se uita Füsun la ea. Vedeam, după toate gesturile şi după comportamentul iubitei mele, de la vena albastră care-i zvâcnea la gât la modul în care îi tresălta mâna pe masă, de la felul în care-şi îndrepta părul la felul în care pufăia din ţigara Samsun, că era interesată de prinţesa-vedetă.

Când ne-am dus în cealaltă cameră, ca să ne uităm la tabloul lui Lămâie, Füsun mi-a spus:

— Ştii, Kemal, se pare că şi Grace Kelly era slabă la matematică. Iar de actorie s-a apucat după ce a fost manechin. Eu am invidiat-o însă pentru că ştia să conducă maşina.

În prezentarea filmului, Ekrem Bey îi dezvăluise spectatorului de filme de artă din Turcia, de parcă i-ar fi oferit nişte informaţii despre o cunoştinţă foarte aparte, că prinţesa-vedetă murise cu un an în urmă într-un accident de maşină, exact pe drumul pe care conducea automobilul în acel film, ba chiar la acelaşi viraj.

— De ce ai invidiat-o?

— Nu ştiu. Faptul că ştie să conducă o face să arate foarte puternică, foarte liberă. Poate că de aceea…

— Dacă vrei, te-nvăţ imediat să conduci.

— Nu, nu, nu se poate.

— Füsun, ştiu că eşti foarte capabilă, aşa că te pot face să-ţi iei permisul în două săptămâni şi să conduci prin Istanbul fără nici un fel de probleme. N-are de ce să-ţi fie ruşine. Şi pe mine m-a învăţat să conduc Çetin, când eram de vârsta ta (asta nu era adevărat). Nu trebuie decât să ai puţină răbdare şi să fii calmă, atât!

— Eu am răbdare, a spus Füsun, încrezătoare.

73. Permisul de conducere al lui Füsun.

În luna aprilie a anului 1983 am început s-o pregătesc pe Füsun pentru obţinerea permisului de conducere. Trecuseră cinci săptămâni, marcate de nehotărâri, de toane, de tăceri, de la momentul în care stătuserăm prima oară de vorbă, pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios, cu privire la acest subiect. Amândoi ştiam că, dincolo de promovarea examenului pentru obţinerea permisului, apropierea noastră însemna, la rândul ei, promovarea unui examen. În plus, pentru noi era vorba de o a doua şansă şi eram încordat, presupunând că Dumnezeu n-avea să ne mai ofere o a treia circumstanţă favorabilă.

Pe de altă parte, îmi dădeam seama că lucrul acesta reprezenta o ocazie deosebită de a mă apropia mai bine de Füsun şi mă bucuram nespus de mult de faptul că ea îmi acorda un asemenea prilej. Doresc să atrag atenţia asupra faptului că, dată fiind această evoluţie, eram din ce în ce mai relaxat, mai vesel şi mai optimist. Soarele se arăta treptat dintre nori, după o iarnă lungă şi întunecată.

Într-o zi strălucitoare, însorită de primăvară (vineri, 15 aprilie 1988, la trei zile după cea de-a douăzeci şi şasea aniversare a ei, pe care o sărbătoriserăm mâncând prăjituri cu ciocolată luate de la Divanul), în jurul prânzului, am luat-o pe Füsun, cu Chevroletul, din faţa moscheii Füruzaga, pentru a ne duce la prima lecţie. Eu mă aflam la volanul maşinii, iar Füsun se aşezase lângă mine. Nu dorise s-o iau din faţa casei lor din Çukurcuma, ci de la colţul uneia dintre străzile ce se-nşirau de-a lungul pantei, aflată la cinci minute de privirile iscoditoare ale vecinilor din cartier.

Era pentru prima oară după exact opt ani când ne duceam singuri undeva. Eram, desigur, foarte fericit, dar suficient de emoţionat şi de încordat ca să mai am timp să-mi observ fericirea. Mă simţeam de parcă m-aş fi aflat la-ntâlnire cu o fată fermecătoare, peţită de alţii pentru mine, despre care se spunea că era, în toate privinţele, foarte nimerită pentru a-mi deveni mireasă, nicidecum la-ntâlnire cu o tânără pentru care pătimisem opt ani şi cu care mă mai vedeam încă o dată, după numeroase experienţe şi necazuri comune.

Füsun era îmbrăcată cu o rochie albă, imprimată cu trandafiri portocalii şi frunze verzi, care-i venea foarte bine. Obişnuia să se îmbrace cu rochia aceea elegantă, cu decolteu în V, mai lungă de genunchi, ori de câte ori ne duceam la lecţiile de conducere, aidoma unui sportiv care poartă mereu acelaşi trening la antrenamente, iar la sfârşitul orelor aceasta era leoarcă de transpiraţie, aidoma unui trening. La trei ani de la începerea lecţiilor de şofat, când aveam să văd

acea rochie în dulapul lui Füsun, aveam să-mi aduc aminte cu dor de orele acelea încordate şi ameţitoare, de fericirea pe care o trăiam în parcul Yildiz, la o aruncătură de băţ de palatul sultanului Abdülhamit, şi aveam să-i adulmec repede, instinctiv, mânecile şi pieptul, în căutarea mirosului fără asemănare al lui Füsun, spre a retrăi acele clipe.

Rochia lui Füsun se umezea mai întâi la subsuoară, pentru ca apoi umezeala să se răspândească treptat, atrăgător, spre piept, spre mâneci, spre pântece. Uneori opream maşina în vreun loc însorit din parc şi transpiram uşor, învăluiţi în lumina blândă a soarelui de primăvară, la fel cum se întâmpla când făceam dragoste în blocul Compasiunea, cu opt ani în urmă. Ceea ce ne făcea, însă, să transpirăm, de fapt – mai întâi pe Füsun, apoi şi pe mine -, erau expresia, ruşinea, încordarea, neliniştea care ne stăpâneau în maşină. Când săvârşea o greşeală – de pildă, când roata din dreapta a maşinii se freca de bordură, când făcea să scrâşnească cutia de viteze, care, prin sunetul metalic, ne aducea aminte de roţile ei dinţate, sau când i se oprea motorul -, Füsun se înfuria, se înroşea la faţă şi începea să transpire. Adevărata sudoare o năpădea însă când debreia anapoda.

Füsun studiase regulile de circulaţie acasă, aproape că le-nvăţase pe de rost, stăpânea destul de bine volanul, dar, la fel ca foarte mulţi aspiranţi la carnetul de şofer, nu reuşea deloc să se descurce cu ambreiajul. Maşina, condusă prudent, pornea încet pe traseu, încetinea la intersecţie, se apropia cu circumspecţie de trotuar, asemenea unei corăbii călăuzite cu atenţie către debarcaderul unei insule de către căpitan, şi tocmai când îi spuneam „bravo, draga mea, eşti foarte iscusită!", ridica prea repede piciorul de pe ambreiaj, iar maşina începea să se scuture şi să vibreze, ca un bătrân care se înăbuşă şi tuşeşte. Eu îi strigam „debreiază, debreiază, debreiază!", iar maşina se hurduca spasmodic, de parcă ar fi fost un bolnav care sughiţe şi horcăie. În loc să debreieze însă, Füsun apăsa, panicată, fie pe acceleraţie, fie pe frână. Când apăsa pe acceleraţie, scuturăturile şi tusea maşinii se amplificau periculos, pentru ca apoi motorul să se oprească brusc. Vedeam atunci cum de pe chipul, de pe fruntea, de pe vârful nasului, de pe tâmplele lui Füsun se scurgeau şiroaie de sudoare.

— Bine, ajunge! spunea Füsun ruşinată, ştergându-se de transpiraţie. Renunţ, pentru că n-am să învăţ niciodată asta! Nu sunt făcută, de fapt, să fiu şofer.

Cobora repede din maşină şi se îndepărta. Alteori se dădea jos din maşină fără să spună nimic, se îndepărta, ştergându-şi sudoarea cu batista, şi fuma înciudată o ţigară, singură, la patruzeci-cincizeci de paşi de mine. (Odată au tăbărât pe ea doi indivizi, care credeau că venise neînsoţită în parc.) Sau îşi aprindea numaidecât un Samsun, fără a mai coborî din maşină, fuma, apoi strivea furioasă mucul umed de transpiraţie în scrumieră şi-mi spunea că n-avea să-şi ia niciodată carnetul şi că, de fapt, nici nu-şi dorea aşa ceva.

Atunci eram cuprins de nelinişte, de parcă nu doar permisul ei de conducere, ci şi fericirea noastră viitoare ar fi fost compromise şi aproape că o imploram să aibă răbdare, să-şi păstreze calmul.

Rochia leoarcă de transpiraţie i se lipea de umeri. Îi contemplam îndelung braţele frumoase, expresia îngrijorată de pe chip, sprâncenele încruntate, încordarea plină de nelinişte, trupul fermecător, scăldat în sudoare, la fel ca în minunatele zile de primăvară de pe vremuri când făceam dragoste. La puţină vreme după ce se aşeza pe scaunul şoferului, chipul i se îmbujora de enervare, iar când transpira şi mai tare, îşi deschidea nasturii de sus ai rochiei, numai că nu-nceta să asude. În timp ce-i priveam gâtul, tâmplele, dosul urechilor umede de sudoare, mă străduiam să desluşesc, să văd, să-mi amintesc forma delicată a încântătorilor ei sâni, care te purtau cu gândul la nişte pere galbene şi din care mă-nfruptasem cu opt ani în urmă. (În aceeaşi seară, aflat acasă, în camera mea, îmi imaginam, după câteva pahare cu rachiu, că-i văzusem şi sfârcurile, de culoarea căpşunii.) Uneori, în timp ce Füsun era la volan, mă-nfierbântam, simţind că băgase de seamă extazul cu care o priveam, dar că nu-i păsa, ba chiar că-i făcea plăcere acest lucru. Când mă-ntindeam spre ea, ca să-i arăt cum să schimbe vitezele cu mişcări domoale, fără a forţa prea mult, îi atingeam mâna, braţul fermecător, coapsa şi mă gândeam că, în maşină, sufletele ajungeau să ni se contopească înaintea trupurilor. Apoi, Füsun ridica iarăşi prea devreme piciorul de pe ambreiaj, iar Chevroletul 56 se cutremura din toate încheierile, ca o mârţoagă, până-şi dădea duhul. Motorul tăcea şi, preţ de o clipă, deveneam conştienţi de tăcerea profundă a parcului, a casei mari de lemn care se zărea în faţa noastră, a lumii. Ascultam ca vrăjiţi bâzâitul vreunei gângănii care-şi luase zborul de timpuriu, înainte de a se împrimăvăra, şi băgam de seamă ce minunat era să te afli şi să trăieşti la Istanbul, într-o zi de primăvară.

Grădina vastă, cu vile impunătoare de lemn, din care sultanul Abdülhamit conducea cândva Imperiul Otoman, la adăpost de ochii întregii lumii şi în care se juca, precum un copil, cu vaporul miniatural din bazinul la fel de miniatural (Junii Turci plănuiseră să-l arunce în aer, cu vapor cu tot), fusese transformată, după instaurarea Republicii, într-un parc în care familiile înstărite obişnuiau să circule cu maşinile, iar începătorii, să şofeze. Auzisem de la prieteni precum Hilmi Bastardul, Tayfun şi chiar Zaim că perechile curajoase şi pătimaşe care aveau probleme cu spaţiul se aciuau prin tot soiul de cotloane izolate, mascate de platanii şi castanii multiseculari ai parcului, pentru a se săruta. Când dădeam cu ochii de îndrăgostiţii aceia îndrăzneţi, care se îmbrăţişau pe după copaci, eu şi Füsun ne cufundam într-o tăcere prelungă.

La sfârşitul lecţiei, care dura cel mult două ore şi care, la fel ca momentele noastre de dragoste din blocul Compasiunea, îmi lăsa senzaţia că durase ore în şir, între noi se aşternea genul acela de tăcere care urmează unei furtuni.

— Ce-ar fi să mergem la Emirgân şi să bem un ceai? spuneam eu, în timp ce ieşeam pe poarta parcului.

— Bine, da, şoptea Füsun, ca o tânără sfioasă.

Mă emoţionam ca un flăcău a cărui primă întâlnire cu potenţiala soţie, pusă la cale de alte persoane, a decurs sub cele mai bune auspicii. În timp ce conduceam maşina de-a lungul Bosforului şi, apoi, în timp ce ne beam ceaiul în maşină, după ce parcaserăm la debarcaderul de beton de la Emirgân, mă simţeam atât de fericit, încât mi-era cu neputinţă să scot vreo vorbă. Füsun, care era şi ea obosită de trăirile intense ce însoţeau acele clipe, fie tăcea, la rândul ei, fie vorbea despre şofat şi despre lecţiile noastre de conducere.

Încercasem, de vreo două-trei ori, să o ating şi să o sărut în vreme ce ne beam ceaiul în dosul geamurilor aburite ale Chevroletului, dar Füsun mă dăduse la o parte, politicoasă, ca o fată mare, neprihănită, care nu doreşte nici un fel de apropiere trupeasca înainte de căsătorie. Fusesem încântat să constat că, după aceea, Füsun nu-şi pierduse nicidecum voioşia şi nu se supărase pe mine. Cred că bucuria mea avea ceva din bucuria pretendenţilor din provincie care află că tânăra cu care se gândesc să se-nsoare este „ageamie".

În iunie 1983, în timp ce Füsun îşi făcea formalităţile pentru înscrierea la examenul de conducere, am colindat cu ea aproape întreg Istanbulul, de la un capăt la altul. Într-o zi, după ce am aşteptat o jumătate de zi la coadă la registratura Spitalului Militar din Kasimpaşa, unde erau trimişi în perioada aceea, din raţiuni excepţionale, candidaţii la examenul de conducere auto, iar apoi la uşa unui doctor nervos, am obţinut un certificat care atesta faptul că sistemul nervos şi reflexele lui Füsun erau în bună stare, după care ne-am dus să ne plimbăm prin diverse cartiere şi am mers pe jos până la moscheea Piyalepaşa. În altă zi, când medicul ne-a lăsat baltă şi a plecat acasă, după ce stătuserăm patru ore la coadă, la Spitalul de Urgenţă din Taksim, ne-am dus la micul restaurant rusesc din Gümüşsuyu, pentru a ne mai domoli furia, şi am cinat devreme. Altă dată, pe când ne duceam la spitalul din Haydarpaşa, unde fuseserăm trimişi pentru că un alt orelist era în concediu, le-am aruncat covrigi pescăruşilor de pe puntea din spate a vasului ce făcea curse spre Kadiköy. Îmi aduc aminte că, în timp ce aşteptam rezultatele, după ce depuseserăm actele la Spitalul Facultăţii de Medicină din Capa, am pornit pe străzi, am mers pe jos îndelung şi, pe când înaintam pe pantele pavate cu piatră cubică, pe uliţele înguste, am trecut prin faţa hotelului Fatih. Hotelul acela în care suferisem atât de mult pentru Füsun cu şapte ani în urmă, refugiat într-o cameră, şi în care primisem vestea morţii tatei mi-a lăsat, în ziua aceea, impresia că se afla într-un alt oraş.

Când rezolvam problema unui alt document şi-l puneam în dosarul pătat de ceai, cafea, cerneală şi grăsime pe care-l purtam asupra noastră, ieşeam voioşi pe poarta spitalului, intram în câte-un restaurant de cartier, dornici să ne sărbătorim izbânda, şi mâncam, râzând şi sporovăind. Füsun fuma fără nici o constrângere, fără nici o reţinere, fără a încerca să se ferească de nimeni, uneori întindea mâna cu familiaritate către scrumieră, îmi lua ţigara ca să şi-o aprindă şi pe-a ei, ca un camarad din armată, şi-i trecea în revistă pe cei de faţă, aruncându-le priviri optimiste, de parcă ar fi vrut să se distreze. Văzând

cât de dornică era iubita mea căsătorită şi bântuită de tristeţe să hoinărească, să contemple vieţile şi cartierele celorlalţi, să se minuneze de capriciile existenţei urbane, să cunoască oameni noi şi să lege neîngrădit prietenii, mă simţeam şi mai profund îndrăgostit de ea.

„L-ai văzut pe bărbatul ăla? Cară o oglindă mai mare decât el!", spunea Füsun. După ce se uita alături de mine, dar cu o bucurie mai sinceră decât a mea, la copiii care jucau fotbal pe străzile pavate cu piatră cubică ce delimitau cartierele, cumpăra două sticle cu răcoritoare de la băcănia Marea Neagră (iarăşi n-aveau răcoritoare Meltem!). Füsun era interesată ca un copil de meseriaşul care striga către ferestrele zăbrelite ale vechilor case de lemn, către balcoanele de beton, către etajele superioare ale caselor, purtând în mâini nişte drugi groşi de fier şi felurite pompe, „vidanjorul!" şi examina din ochi obiectul de tablă din mâna unui vânzător care prezenta o nouă ustensilă de bucătărie, care folosea atât la decojitul dovlecilor, cât şi la storsul lămâilor şi la tranşarea cărnii. „L-ai văzut pe copilul acela?", spunea ea după aceea, în timp ce mergeam pe stradă. „Îl strânge pur şi simplu de gât pe fratele lui mai mic!" Când vedea mulţimea adunată la o răscruce, într-o piaţetă aflată chiar în faţa unui parc de joacă pentru copii, plin de noroi, dădea repede fuga într-acolo, întrebându-se „ce se petrece, ce se vinde?", şi căscam împreună gura la ţiganii care jucau ursul, la certurile unor copii de şcoală cu şorţuri negre care se luaseră la bătaie, rostogolindu-se în mijlocul străzii, şi la ochii trişti ai câinilor care se-ncârligau în vreme ce se împerecheau (răstimp în care locuitorii mahalalei scoteau ţipete zeflemitoare şi le aruncau priviri ruşinate). Ne opream şi noi să ne uităm, în rând cu toată lumea, când se-ntâmpla să se ciocnească două maşini, proptindu-se în barele de protecţie, iar şoferii coborau din ele furioşi, gata să se ia la harţă, când vedeam vreo minge portocalie de plastic rostogolindu-se pe câte-un povârniş, vreo maşinărie zgomotoasă care tocmai săpa fundaţia unui bloc pe strada principală ori vreun televizor aprins într-o vitrină.

Încercam momente de plăcere profundă descoperind Istanbulul alături de Füsun, descoperind zilnic câte-o nouă faţetă a oraşului şi a ei, de parcă ne-am fi cunoscut din nou.

Simţeam că aspectele întunecate ale vieţii ne apropiau ori de câte ori asistam la mizeria şi neorânduiala spitalelor, ori de câte ori vedeam starea vrednică de plâns a bătrânilor care se aşezau la coadă dis-de-dimineaţă pe la porţile spitalelor universitare, ca să ajungă să fie consultaţi de medici, ori când ni se-ncrucişau paşii cu măcelari neliniştiţi, care tăiau vite ilegal, ferindu-se de ochii primăriei, pe maidanele de pe străzile dosnice. Pesemne că aspectul ciudat, ba chiar dezgustător al povestii noastre nu mai avea atâta însemnătate în comparaţie cu aspectele sumbre, înspăimântătoare ale oraşului şi ale oamenilor, pe care le intuiam din ce în ce mai intens, pe măsură ce hoinăream pe străzi. Oraşul ne făcea să intuim banalitatea existenţelor noastre şi ne învăţa cum să fim umili fără a încerca vreun sentiment de vinovăţie. În timp ce păşeam pe străzi, simţeam cât de consolator era să te pierzi în mulţimea

oraşului, prin maxi-taxiuri, prin autobuze şi o priveam cu admiraţie pe Füsun care devenea, de pildă, din ce în ce mai ataşată de o bătrână îmbrobodită, care stătea, pe vapor, pe scaunul de lângă ea şi care era însoţită de un nepot, ce picotea în braţele ei.

Datorită ei, am trăit, în acele zile, toate deliciile şi toate tensiunile pe care ţi le poate oferi plimbarea prin Istanbul alături de o femeie frumoasă, cu capul descoperit, de parcă ar fi fost vorba de o distracţie nemaipomenită. Când ne duceam la registratura vreunui spital ori când păşeam în câte-o instituţie publică, toate capetele se răsuceau spre ea. În locul atitudinii dispreţuitoare, superioare, pe care o socoteau nimerită pentru bolnavii nevoiaşi ori pentru femeile în vârstă, funcţionarii bătrâni adoptau o atitudine de slujbaş conştiincios, devotat serviciului şi regulilor, şi i se adresau, fără a ţine seama de tinereţea ei, cu „stimată doamnă". Existau persoane care i se adresau cu „dumneavoastră", subliniind insistent acest lucru, pe câtă vreme altor bolnavi li se adresau cu „tu", aşa cum existau şi multe alte persoane care n-o priveau deloc în faţă. Existau şi medici tineri care o abordau cu expresii de gentlemeni distinşi, deprinse de prin filmele europene, spunându-i „pot să vă fiu de ajutor?", dar şi profesori cu experienţă care flirtau uşor cu ea, adresându-i glume şi complimente, pentru că nu-mi remarcaseră prezenţa... Toate acestea se datorau sentimentului de nelinişte, ba chiar de panică pe care-l încercau pe moment funcţionarii din instituţiile publice când se pomeneau faţă în faţă cu o femeie frumoasă, care nu purta basma. Unii dintre aceştia nici nu abordau problema despre care era vorba de fapt, alţii se bâlbâiau, altora le era imposibil să vorbească cu ea şi căutau prin preajmă vreun alt bărbat, care să le ia locul. Le împărtăşeam şi eu, neputincios, uşurarea pe care o resimţeau când mă vedeau şi ajungeau la concluzia că eram soţul ei.

— Doamna Füsun doreşte să obţină avizul orelistului în vederea permisului de conducere pentru neprofesionişti, spuneam eu. Am fost trimişi din Beşiktaş.

— Domnul doctor n-a venit încă, ne spunea omul de serviciu, care supraveghea mulţimea de pe culoar.

Deschidea neglijent dosarul pe care-l ţineam în mână arunca o privire prin el:

— Înregistraţi trimiterea la registratură şi luaţi-vă număr de ordine, apoi aşteptaţi.

Iar când remarcam cât de numeroşi erau pacienţii care stăteau la coada pe care ne-o indicase din ochi, adăuga:

— Toată lumea stă la rând. Nu se poate fără să aşteptaţi.

Într-una din zile am strecurat în mâna unui om de serviciu, sub un pretext oarecare, vreo câţiva kuruşi, dar Füsun n-a fost de acord cu mine:

— Nu se poate, trebuie să facem şi noi ca toată lumea!

Mă încânta să constat, în timp ce stăteam la rând, în timp ce vorbeam cu funcţionarii şi cu bolnavii, că toată lumea mă credea soţul ei. Îmi explicam această convingere nu prin faptul că o femeie nu s-ar fi dus în ruptul capului la

spital cu un bărbat cu care nu era căsătorită, ci prin faptul că ne socoteau potriviţi unul cu altul. Când, la un moment dat, în timp ce stăteam la coadă la Spitalul Facultăţii de Medicină, Füsun s-a făcut nevăzută pe una dintre străzile dosnice din Cerrahpaşa, unde ieşiserăm să ne plimbăm, s-a deschis o fereastră la una dintre casele acelea de lemn dărăpănate, iar o femeie în vârstă, cu broboadă, mi-a spus că „soţia mea" intrase în băcănia de pe uliţa alăturată. În cartierele de la periferie nu stârneam nelinişte nimănui, chiar dacă atrăgeam atenţia asupra noastră. Uneori, copiii se luau pe urmele noastre, iar alteori lumea credea că ne rătăciserăm, ba chiar că eram turişti. Uneori se lua după noi câte un tânăr care, impresionat de aspectul lui Füsun, era dornic s-o poată privi mai îndelung, chiar dacă de la distanţă, iar apoi, când ni se întâlneau privirile, la câteva străzi mai încolo, se-ndepărta elegant, abandonându-ne. Eram întrebaţi adeseori – Füsun, de către femei, care-şi iţeau capul de la câte-o poartă ori de la câte-o fereastră, iar eu, de către bărbaţi – pe cine căutam şi unde, la ce adresă doream să ajungem. O dată, o femeie cumsecade, în vârstă, îi spusese lui Füsun, văzând că era pe cale să mănânce una dintre prunele cumpărate de la un vânzător de pe stradă, „stai, fata mea, să ţi-o spăl, ca s-o mănânci curată", după care ţâşnise din casă, îi luase punga, spălase prunele în bucătăria aşternută cu piatră de la parterul casei, ne făcuse cafea, ne întrebase cine eram şi ce căutam pe-acolo, iar când eu îi spusesem că eram soţi şi că ne aflam în căutarea unei case frumoase de lemn în acel cartier, unde voiam să locuim, răspândise vestea pe la toţi vecinii.

În acest răstimp, continuam cu obositoarele şi terorizantele lecţii de conducere din parcul Yildiz, care erau însoţite de aceleaşi băi de sudoare, şi, în acelaşi timp, ne pregăteam pentru examenul scris. Uneori, Füsun scotea din geantă, în timp ce ne omoram vremea prin câte-o grădină de ceai, cărţi precum Cartea şoferului, pe înţelesul tuturor sau Întrebări puse la examenul pentru obţinerea carnetului de conducere, însoţite de răspunsuri şi-mi citea, râzând, două-trei întrebări, precum şi răspunsurile la ele.

— Ce este şoseaua?"

— Poftim?

— Banda şi zonele de teren de utilitate publică, destinate traficului rutier", spunea Füsun; reproducând jumătate din răspuns pe de rost şi citind cealaltă jumătate din cartea cu întrebări şi răspunsuri. Bine, dar traficul ce este?

Am bâiguit pe de rost răspunsul pe care-l auzisem înainte de nenumărate ori:

— Traficul se defineşte prin prezenţa şi deplasarea pietonilor şi animalelor…"

— Fără „şi", spunea Füsun. „Traficul se defineşte prin prezenţa şi deplasarea pe şosea a pietonilor, animalelor, utilajelor acţionate pe diverse căi şi tractoarelor dotate cu cauciucuri."

Îmi era dragă această formulă cu întrebări şi răspunsuri, pentru că-mi plăcea să-mi amintesc de anii de gimnaziu, de lecţiile care se bazau, toate, pe

memorare, de carnetele noastre, în care figura o notă pentru „prezenţa şi comportamentul elevului”, aşa încât mă înveseleam şi-i puneam şi eu o întrebare lui Füsun.

— Ce e dragostea?

— Oare ce să fie?

— Dragostea este sentimentul de ataşament pe care-l încearcă Kemal, care o priveşte pe Füsun plimbându-se pe şosele, pe trotuare, prin case, prin grădini şi prin camere, ori stând în grădini de ceai, în restaurante şi la cină.

— Hmmm… frumos răspuns! spunea Füsun. Dar când nu mă vezi, dragostea dispare? `

— Atunci devine o obsesie, o boală groaznică!

— Habar n-am cât de mult foloseşte povestea asta la examenul de conducere, spunea ea.

Îşi lua un aer care sugera că n-avea cum să mai continue cu genul acela de glume şi cochetării înainte de-a ne căsători, iar eu nu mai reveneam la ele în ziua respectivă.

Examenul scris a avut loc în Beşiktaş, într-un mic palat în care, pe vremuri, Numan Efendi, unul dintre moştenitorii demenţi ai sultanului Abdülhamit, îşi petrecea timpul zugrăvind peisaje impresioniste de pe Bosfor, în timp ce le asculta pe fetele din harem cântându-i la lăută. Pe când o aşteptam pe Füsun la poarta clădirii care, după instaurarea Republicii, devenise sediul unei instituţii de stat ce nu se încălzea niciodată destul, m-am gândit încă o dată, cu regret, că în urmă cu opt ani fusesem nevoit s-o aştept la poarta de la Taşkişla, în timp ce asuda din greu la examenul de admitere la facultate. Dacă aş fi anulat logodna cu Sibel, de la Hilton, trimiţând-o pe mama s-o peţească pe Füsun, am fi putut avea, în cei opt ani, trei copii. Dar şi după ce aveam să ne căsătorim, peste puţin timp, urma să dispunem de suficient timp pentru a avea trei copii, ba chiar mai mulţi. Eram atât de sigur de acest lucru, încât atunci când Füsun a ieşit voioasă de la examen, spunându-mi „l-am făcut pe toate!”, nu mai lipsea mult până să-i spun şi câţi copii urma să avem, doar că m-am abţinut. Continuam să luăm cina, seara, la masa de familie, fără a mai face haz şi a ne distra peste măsură, şi să stăm cu ochii pironiţi la televizor.

Füsun a promovat examenul scris cu nota maximă, dar a picat la primul examen de traseu, nefăcând figură prea bună. Toţi cei care susţineau examenul de traseu erau picaţi prima oară, ca să priceapă cât de serioasă era situaţia, dar noi nu eram pregătiţi pentru o asemenea eventualitate. Examenul s-a sfârşit foarte repede. Füsun a urcat în Chevrolet cu cei trei bărbaţi care făceau parte din comisia de examinare, a pornit maşina cu bine, pentru ca apoi, după ce a înaintat puţin, unul dintre membrii acesteia, care stăteau pe bancheta din spate, să-i spună, cu voce gravă, „nu v-aţi uitat în oglindă!”; Füsun s-a întors spre el şi a întrebat „poftim?”, după care i-au spus să oprească maşina şi să coboare imediat: un şofer adevărat nu se-ntorcea niciodată să se uite în spate în timp ce conducea. Membrii comisiei au coborât precipitaţi, ca unii care nu

voiau să se expună pericolului într-o maşină condusă de un şofer atât de neîndemânatic, iar Füsun a fost tulburată de atitudinea lor umilitoare.

Füsun a fost programată pentru următorul examen de traseu la patru săptămâni după aceea, la sfârşit de iulie. Cei care erau la curent cu birocraţia presupusă de acordarea permiselor de conducere, cu poveştile legate de şperţuri şi de lecţiile de şoferie s-au distrat pe seama tristeţii şi a umilinţei pe care o încercam şi ne-au învăţat prieteneşte, într-o ceainărie ce părea improvizată peste noapte (pe pereţii acesteia se găseau patru portrete ale lui Atatürk şi un ditamai ceasul), în care se îmbulzeau, la un ceai, toţi istanbulezii interesaţi de examenul de conducere, care erau căile necesare pentru obţinerea permisului. Dacă ne înscriam la un curs de conducere scump, privat, la care obişnuiau să predea poliţişti pensionaţi de la brigada rutieră (nu era obligatoriu să ne şi ducem la ore), puteam să promovăm examenul, pentru că la compania respectivă erau asociaţi atât cei din comisia de examinare, cât şi foarte mulţi poliţişti. Cei care plăteau cursul la care erau asociaţi poliţiştii puteau participa la examenul de traseu cu un Ford vechi, special amenajat în acest scop. Maşina respectivă avea, chiar lângă scaunul şoferului, un ditamai orificiul, prin care se vedea drumul. Candidatul căruia i se cerea să parcheze maşina într-un spaţiu îngust vedea, prin acel orificiu, semnele colorate trasate pe şosea; dacă citea, concomitent, şi indicaţiile detaliate atârnate în spatele oglinzii, pentru a-şi da seama la care dintre semnele colorate trebuia să răsucească volanul spre stânga până la capăt şi la care dintre ele trebuia să pună în marşarier, parca fără cusur. Am fi putut, de asemenea, să oferim de la bun început o sumă de bani consistentă, fără a ne mai înscrie la curs. Ca om de afaceri, ştiam că mita era inevitabilă în anumite împrejurări. Dar, cum Füsun spunea fără înconjur că n-avea să le dea nici un sfanţ poliţiştilor care o picaseră, ne-am continuat lecţiile în parcul Yildiz.

Manualul solicitat la examen stabilea sute de reguli mărunte care se cereau a fi respectate în timp ce conduceai maşina. Nu era suficient ca aspirantul la carnetul de şofer să conducă autovehiculul aşa cum se cuvenea – el trebuia să dovedească, prin gesturi vizibile, că aplica acele reguli: de pildă, să pună mâna pe oglinda retrovizoare şi să demonstreze că se uita într-acolo chiar în timp ce se uita în ea. Un poliţist în vârstă, cu atitudine paternă, care avusese multă vreme de-a face cu lecţiile şi examenele de conducere, i-a explicat lui Füsun, cu un aer extrem de prietenos:

— Copila mea, la examen ai să conduci, pe de o parte, maşina, iar pe de altă parte ai să te prefaci că o conduci. În primul caz, ai s-o faci pentru tine, în al doilea, pentru stat.

După lecţia de conducere din parc, mă duceam cu ea la Emirgân, la ora când soarele începea să-şi sleiască puterea, şi cugetam că examenul de conducere nu însemna nimic pe lângă plăcerea de-a parca pe ţărm şi de-a bea cafea şi răcoritoare ori de a zăbovi într-o cafenea din Rumelihisari şi de-a comanda ceai la samovar. Cititorii nu trebuie să vadă însă în noi nişte îndrăgostiţi fericiţi şi plini de vervă.

— Avem mai mult succes cu lecţiile astea decât cu matematica! am spus eu o dată.

— O să vedem…, a spus Füsun, prudentă.

Uneori, în timp ce ne beam ceaiul, stăteam la masă tăcuţi, asemenea perechilor căsătorite de ani de zile care au epuizat de mult toate subiectele de conversaţie posibile şi contemplam admirativ, precum nefericiţii care visează la alte vieţi, la alte lumi, petrolierele ruseşti ori vaporul Samsun, care făcea parte din dotarea Liniilor Urbane şi se-ndrepta spre Heybeliada, ba chiar, aşa cum s-a-ntâmplat o dată, făcea turul Mării Negre.

Füsun n-a promovat nici al doilea examen. De data aceasta i s-a cerut ceva cu mult mai dificil – membrii comisiei i-au cerut să urce cu maşina o pantă, iar apoi să intre într-o parcare imaginară, mergând în marşarier. Când Füsun a făcut Chevroletul să se cutremure din toate încheieturile, i s-a cerut să coboare imediat de pe scaunul şoferului, cu aceeaşi atitudine umilitoare.

Unul dintre bărbaţii care urmăreau curioşi, de departe, alături de mine, desfăşurarea probei lui Füsun, între ei aflându-se scribi publici şi vânzători de ceai, poliţişti ieşiţi la pensie şi candidaţi la examen, a exclamat, văzând că, la întoarcere, pe scaunul şoferului se afla acelaşi membru al comisiei ca la-nceput – un ins cu ochelari -, „au picat-o pe muiere!", iar vreo doi-trei indivizi chiar s-au pus pe râs.

Pe drumul spre casă, Füsun a tăcut mâlc. Am oprit maşina în Ortaköy, fără s-o întreb dacă voia sau nu. Ne-am aşezat într-o cârciumioară din inima târgului şi am cerut câte un pahar cu rachiu şi cuburi de gheaţă pentru amândoi.

— Viaţa e scurtă şi, de fapt, foarte frumoasă, Füsun, am spus eu, după câteva înghiţituri de rachiu. Nu te mai lăsa hărţuită de asemenea brute.

— De ce sunt atât de scârboşi?

— Vor bani. Să le dăm ce-şi doresc!

— Crezi că femeile nu sunt în stare să conducă cum trebuie?

— Nu e vorba de ceea ce cred eu, ci de ceea ce cred ei…

— De ceea ce crede toată lumea…

— Draga mea, bagă de seamă, nu te-ncăpăţâna în această privinţă.

Mi-aş fi dorit ca Füsun să nu-mi remarce ultimele cuvinte.

— Eu nu m-am încăpăţânat în viaţa mea, în nici o privinţă, Kemal, a spus ea. Numai că nu trebuie să pleci capul atunci când îţi este călcată-n picioare onoarea, mândria. Acum am să-ţi cer ceva, aşa că te rog să mă asculţi cu seriozitate. Pentru că sunt foarte pornită! Eu am să-mi iau carnetul fără să dau şperţ, Kemal, aşa că bagă de seamă şi nu te amesteca în treaba asta! Să nu dai mită pe ascuns, pe la spatele meu, şi să nu-mi pui pile, căci am să-mi dau seama şi am să mă supăr tare de tot.

— Bine, am spus eu, cu privirile aţintite înainte.

Am mai băut câte un pahar de rachiu, fără să vorbim prea mult. Către seară, cârciuma din târg era pustie. Pe midiile la tavă, pe chifteluţele cu cimbru şi chimen se aşezau muşte nerăbdătoare şi şovăitoare. Peste ani de zile aveam

să mă duc din nou în Ortaköy, ca să revăd spelunca aceea a cărei amintire îmi este foarte dragă; întreaga clădire fusese însă demolată, iar în locul şi în preajma ei se deschiseseră magazine în care se vindeau suveniruri pentru turişti şi tot soiul de zorzoane ieftine…

În timp ce urcam în maşină în seara aceea, după ce ieşiserăm din cârciumă, am prins-o pe Füsun de braţ:

— Ştii, draga mea, am cinat pentru prima oară singuri, într-o cârciumă, după opt ani de zile.

— Da, a spus ea.

Lumina care i-a sclipit o clipă în ochi m-a făcut incredibil de fericit.

— Trebuie să-ţi mai spun ceva! Dă-mi cheile, căci am să conduc eu.

— Sigur.

A transpirat puţin la intersecţiile şi pe pantele de la Beşiktaş şi Dolmabahçe, dar, în ciuda faptului că băuse, a reuşit să conducă Chevroletul până în faţa moscheii Füruzaga fără prea mari eforturi. La trei zile după aceea, când urma s-o iau din acelaşi loc spre a ne pregăti pentru examen, a vrut din nou să conducă maşina, dar oraşul mişuna de poliţişti, aşa încât am determinat-o să renunţe la idee. Cât despre lecţie, aceasta a decurs minunat, în ciuda zăpuşelii de afară.

La întoarcere, am spus, privind apele învolburate, măturate de vânt ale Bosforului:

— Ce bine-ar fi fost dacă ne-am fi luat cu noi costumele de baie!

Data următoare, Füsun şi-a luat de acasă, pe sub rochia înflorată, acest bikini albastru, expus aici. La plaja de la Tarabya, unde ne-am dus după lecţie, nu şi-a scos rochia decât cu puţin înainte de a sări în mare, de la debarcader. Reuşeam astfel, după opt ani, să arunc o privire fugară şi nespus de sfioasă asupra trupului iubitei mele. În aceeaşi clipă, Füsun a luat-o la goană, de parcă ar fi fugit de mine, şi a sărit în apă. Apa care ţâşnea în urma ei pe când se cufunda în apă, spuma mării, lumina plăcută, albastrul închis al Bosforului, costumul ei de baie minuscul, toate acestea urmau să alcătuiască, în mintea mea, o imagine de neuitat şi să se asocieze cu un sentiment pe măsură. Aveam să caut mai apoi ani de zile urmele acestui sentiment minunat, ale acestei culori miraculoase în fotografiile vechi, în cărţile poştale deţinute de nefericiţii colecţionari din Istanbul.

Am plonjat şi eu în mare îndată după ea. O latură ciudată a minţii mele îmi spunea că era atacată, în apă, de fiare şi creaturi malefice. Trebuia s-o ajung din urmă şi s-o protejez, în întunericul mării. Îmi aduc aminte că înotam din răsputeri în apele învolburate, în căutarea ei, îmboldit de sminteala unei fericiri debordante şi de angoasa de a nu o pierde şi că, la un moment, aproape că mă sufocam de nelinişte. Füsun fusese luată şi purtată hăt departe de curentul Bosforului! În clipa aceea îmi doream şi eu să mor odată cu ea – să mor pe dată! În vremea aceasta, vâltorile poznaşe ale Bosforului s-au despicat brusc şi am văzut-o pe Füsun în faţa mea. Gâfâiam amândoi de zor. Ne-am zâmbit ca nişte îndrăgostiţi fericiţi. Dar ori de câte ori încercam să mă apropii

de ea ca s-o ating, s-o sărut, se bosumfla ca o fată mare, virtuoasă şi se îndepărta înotând pe burtă, distantă, fără a mai cocheta în vreun fel. Eu o urmam, înotând în acelaşi stil. În timpul acesta, contemplam salturile pe care le făceau în apă picioarele ei încântătoare şi-i priveam rotunjimile fermecătoare ale coapselor. După multă vreme, am simţit că înaintaserăm simţitor în largul mării.

— Ajunge! am spus eu. Nu mai fugi de mine, pentru că prin zona asta încep curenţii. Au să ne ia cu ei şi-o să murim amândoi.

Odată întors cu spatele, m-am înspăimântat văzând cât de mult înaintaserăm în mare. Ne aflam în buricul oraşului. Golful de la Tarabya, Restaurantul Tihna, la care obişnuiam să ne ducem cândva împreună, celelalte restaurante, hotelul Tarabya, maşinile care înaintau, şerpuind, pe şoseaua de coastă, maxi-taxiurile, autobuzele roşii, colinele din spatele lor, bidonvilurile de pe pantele de la Büyükdere – întregul oraş, cu alte cuvinte -, toate se îndepărtaseră binişor de noi.

Aveam senzaţia că-mi contemplam întreaga viaţă trecută, nu doar Bosforul şi oraşul, ca pe o vastă miniatură. Distanţarea de oraş şi de propriul meu trecut avea ceva de vis. Sentimentul că mă aflam în inima urbei şi în apele Bosforului, dar, totuşi, atât de departe de Füsun şi de toată lumea, era la fel de înfricoşător ca moartea. Füsun a scos un ţipăt uşor, dezorientată de un val destul de mare plămădit de marea agitată, apoi m-a prins cu unul dintre braţe de gât şi de umăr, pentru a se ţine de mine. Ştiam acum foarte bine că n-aveam să mă mai despart de ea până la moarte.

Îndată după această atingere ca de foc – poate fi numită şi îmbrăţişare -, Füsun s-a desprins, sub pretextul unui şlep încărcat cu cărbune care se apropia de noi. Înota foarte frumos şi foarte repede, aşa încât am făcut eforturi s-o ajung din urmă. Când am urcat pe ţărm, s-a îndepărtat de mine şi s-a dus la cabină, ca să se îmbrace. Nu mai eram nicidecum ca doi iubiţi care nu se ruşinează de trupurile lor. Dimpotrivă, eram ruşinoşi, tăcuţi şi timizi, ca doi tineri cărora le-au făcut cunoştinţă familiile lor cu gândul de a-i căsători, şi nu ne puteam privi unul altuia trupurile.

Urmând stăruitor cursurile de conducere şi, uneori, şofând prin oraş, Füsun a învăţat să conducă destul de bine. Dar tot n-a reuşit să ia examenul, care a avut loc la începutul lunii august.

— Am picat, dar las-o baltă, să nu ne sinchisim de netrebnicii ăştia! a spus ea. Mergem la mare?

— Mergem.

Am plecat cu maşina din zona în care se desfăşurase examenul, la fel ca foarte mulţi aspiranţi la carnetul de şofer care veniseră însoţiţi de prieteni, de parcă ar fi plecat la armată, făcuseră fotografii şi apoi dăduseră greş, iar în timpul acesta Füsun fuma şi claxona cu îndrăzneală. (Ducându-mă acolo peste ani de zile, aveam să constat că dealurile acelea odinioară golaşe, mizere, pline de gunoaie ajunseseră să fie înţesate de reşedinţe de lux, înzestrate cu bazine de înot.) Am continuat lecţiile din parcul Yildiz până la sfârşitul verii, însă

permisul de conducere constituia acum un simplu pretext pentru a ne întâlni şi a merge împreună la mare sau la restaurant. De câteva ori am închiriat o barcă la debarcaderul din Bebek şi ne-am dus undeva departe, în larg, vâslind împreună printre meduze şi pete de motorină, iar apoi am intrat în mare, luptându-ne cu fluxul apei. Pentru a nu fi târâţi de el, unul dintre noi se ţinea de barcă, iar celălalt îl apuca de mână. Îmi plăcea foarte mult să închiriem bărci de la Bebek, pentru voluptatea de a o ţine de mână pe Füsun.

Nu ne trăiam iubirea, care înflorise după opt ani, cu patimă, ci cu prudenţă, ca pe o prietenie obosită. Ceea ce înduraserăm de-a lungul celor opt ani împinsese dragostea pe care o purtam în suflete undeva în adâncuri. Îi simţeam prezenţa chiar şi atunci când eram cel mai puţin preocupaţi de ea, dar vedeam că Füsun nu voia deloc să se expună pericolului unei apropieri mai trainice înainte de a ne căsători, aşa încât mă împotriveam şi eu dorinţei de a o îmbrăţişa, de a o săruta, care mă stăpânea neîncetat. Începusem să cred că sexul practicat cu nechibzuinţă înainte de căsătorie nu le aducea mai târziu fericire în căsnicie celor care nu-şi ţineau firea, ba dimpotrivă, genera deziluzie şi plictis. Ajunsesem chiar să consider că prieteni precum Hilmi Bastardul, Tayfun, Mehmet, pe care-i vedeam din când în când pe ici, pe colo, care frecventau casele de randevu şi care se lăudau cu pornirile lor de fustangii erau întrucâtva nevolnici. Îmi imaginam că, după ce aveam să mă căsătoresc cu Füsun, aveam să-mi dau uitării ideile fixe şi aveam să-mi îmbrăţişez, fericit şi matur, toţi prietenii şi toţi cunoscuţii din cercul pe care-l frecventam pe vremuri.

La sfârşitul verii, Füsun a susţinut din nou examenul de traseu, cu aceeaşi comisie, şi a picat iarăşi. La fel ca de fiecare dată, a fost obsedată, o vreme, de binecunoscutele prejudecăţi ale bărbaţilor cu privire la femeile care şofau prin Istanbul. Când venea vorba despre acest subiect, pe chipul ei se ivea aceeaşi expresie pe care o avea cu ani în urmă, când îmi vorbea despre bătrânii ticăloşi care o sâcâiau şi-o pipăiau în copilărie.

Într-o zi, spre seară, când ne-am întâlnit cu Faruk, prietenul lui Mehmet, şi cu logodnica lui, în timp ce stăteam într-un loc mai retras de pe plaja din Sariyer, unde ne duseserăm după lecţia de şofat, şi beam răcoritoare Meltem (prin urmare, campania publicitară cu Papatya avusese oarecare succes), am încercat, preţ de o clipă, o stranie ruşine. Nu mă jenam pentru că în septembrie 1975, Faruk venise adeseori la vila din Anadoluhisari, asistând îndeaproape la viaţa mea alături de Sibel, ci pentru că, în timp ce beam Meltem cu Füsun, fără a schimba o vorbă, nu păream foarte veseli, şi nici foarte fericiţi. În ziua aceea eram tăcuţi, simţind că ne duceam pentru ultima oară la mare. La asfinţitul acelei zile a trecut, de pildă, pe deasupra noastră primul stol de berze, amintindu-ne că frumoasa vară era pe sfârşite. Cum, la o săptămână după aceea, plajele s-au închis, odată cu primele ploi, nu ne-a mai venit deloc, nici lui Füsun, nici mie, să ne ducem în parcul Yildiz ca să şofăm.

Füsun a promovat examenul de traseu la începutul lui 1984, după ce a mai fost picată de trei ori. Se săturaseră de ea şi pricepuseră, totodată, că nu

era rost de şperţ în ceea ce o privea. Pentru a sărbători luarea carnetului, i-am dus în seara aceea pe tanti Nesibe şi pe Tarik Bey la cazinoul Maksim din Bebek, ca să asculte cântece vechi interpretate de Müzeyyen Senar.

74. Tarik Bey.

În seara aceea petrecută împreună la cazinoul Maksim din Bebek, ne-am îmbătat cu toţii. După ce şi-a făcut apariţia pe scenă Müzeyyen Senar, i-am ţinut cu toţii isonul la unele cântece. În timp ce intonam într-un glas refrenele melodiilor respective, ne priveam în ochi şi ne zâmbeam. Acum, după ani de zile, văd, cu ochii minţii, că întreaga seară a purtat amprenta unei ceremonii de rămas-bun. De fapt, lui Tarik Bey îi plăcea mai mult decât lui Füsun s-o asculte pe Müzeyyen Senar. Mă gândisem însă că şi Füsun avea să se bucure să-şi vadă tatăl bând şi cântând, ori ascultând cântece precum Nimeni nu seamănă cu tine, în interpretarea ei. Un alt aspect de neuitat al acelei seri, din perspectiva mea, era faptul că nimeni nu mai găsea stranie absenţa lui Feridun. În seara aceea cugetam, fericit, la răstimpul îndelungat pe care-l petrecusem cu Füsun şi cu părinţii ei.

Uneori îmi dădeam seama de trecerea timpului după dispariţia vreunei clădiri, care fusese demolată, după faptul că cine ştie ce fetiţă ajunsese o ditamai femeia, voioasă şi pieptoasă, cu copii, sau după faptul că vreo prăvălie, cu care ochii mei erau deprinşi de multă vreme, se închisese, iar atunci eram cuprins de nelinişte. Închiderea buticului Şanzelize, petrecută în aceeaşi perioadă, m-a făcut să sufăr, nu numai pentru că-mi pierdeam amintirile, ci şi pentru că am simţit, o clipă, că viaţa-mi aluneca printre degete. În vitrina în care văzusem, cu nouă ani în urmă, geanta Jenny Colon se lăfăiau acum bucăţi de salam italian, roţi de caşcaval, sosuri pentru salate, spaghete şi băuturi carbogazoase cu mărci europene, care pătrundeau pentru prima dată în ţară după ani de zile.

Noutăţile şi bârfele despre ultimele căsătorii, naşteri şi evoluţii din familie, pe care mi le dezvăluia la cină mama, mă indispuneau şi ele, deşi întotdeauna îmi plăcuseră, de fapt, asemenea istorii. În timp ce mama-mi spunea, plină de cuvinte de laudă, că lui Faruk Şoarecele, prietenul meu din copilărie, i se născuse un al doilea copil – şi încă băiat! – din căsătoria pe care o contractase cu puţin timp în urmă (trei ani!), gândul că nu-mi putusem trăi viaţa alături de Füsun mă făcea să-mi piară veselia. Mama continua însă să-şi depene povestea, fără să bage de seamă nimic.

De când izbutise să-şi mărite, în cele din urmă, fata cea mare cu băiatul familiei Karahan, Şaziment nu se mai ducea, în februarie, la schi la Uludag, ci petrecea o lună în Elveţia, cu Karahanii, luând-o şi pe mezină. Fata cea mică îşi găsise acolo, la hotel, un prinţ arab putred de bogat şi, tocmai când era Şaziment pe cale s-o mărite şi pe ea cum nu se poate mai bine, se vădise că arabul avea, la el în ţară, nu doar nevastă, ci un întreg harem. Mama auzise de la Esat Bey, cu care era vecină la casa din Suadiye, că băiatul cel mare al familiei Halis din Ayvalik – mama lăsase să-i scape un mic hohot de râs când spusese „ştii tu care, botosul”, iar eu îi ţinusem hangul – fusese surprins, într-o

zi de iarnă, cu dădaca lor nemţoaică, la casa de vacanţă de la Erenköy. Mama se mira că nu-mi ajunsese deloc la ureche faptul că mezinul lui Maruf, negustorul de tutun, alături de care obişnuiam să ne jucăm cândva prin parcuri cu găletuşa şi lopăţica, fusese răpit de terorişti şi apoi eliberat, după ce familia plătise răscumpărarea cerută. Da, întâmplarea cu pricina fusese muşamalizată înainte de-a ajunge-n gazete, dar pentru că, la început, familia se zgârcise şi refuzase să dea banii, „toată lumea" vorbise despre asta luni de zile – cum de nu aflasem?

Mă tulbura gândul că întrebarea mamei ascundea o aluzie la vizitele pe care le făceam familiei Keskin – îmi amintesc că mă-ntreba unde şi în compania cui foloseam slipurile umede pe care le aduceam acasă în serile de vară şi că o punea apoi pe Fatma Hanim să-mi adreseze aceeaşi întrebare, aşa încât încercam să trec repede peste acest subiect, spunându-i „muncesc foarte mult, mamă dragă", însă mă simţeam nefericit pentru că, după nouă ani de zile, nu numai că nu izbuteam încă să-i împărtăşesc obsesia mea pentru Füsun, dar nu eram în stare să-i vorbesc despre ea nici măcar la modul învăluit, şi, pentru a-mi uita necazurile, îmi doream să-mi depene o altă istorie, şi mai amuzantă. Într-o seară, mama mi-a povestit cu însufleţire, pe larg, intrând în tot soiul de amănunte, că Cemile Hamm, cu care ne întâlniserăm cândva, eu, Füsun şi Feridun, la cinematograful-grădină Majestik, închiriase conacul de lemn al familiei, vechi de optzeci de ani, a cărui întreţinere devenea tot mai costisitoare pe zi ce trecea, unor producători de filme istorice, aşa cum făcuse şi Mükerrem Hamm, cealaltă prietenă a ei, numai că în timpul turnării unui film „conacul acela minunat, mare cât o hărăbaie" luase foc şi toată lumea spusese că familia provocase, de fapt, pârjolul cu bună ştiinţă, ca să poată construi în locul lui un bloc, iar eu mi-am dat seama că mama ştia foarte bine cât de familiarizat eram cu mediile cinematografice. Pesemne că detaliile de felul acesta îi erau furnizate de Osman.

Mama nu aducea niciodată în discuţie unele întâmplări nostime, de genul celei privitoare la Melikhan, fostul ministru de externe, care, la două zile după ce se împiedicase de covor şi căzuse, la un bal, murise de hemoragie cerebrală – lucru pe care-l aflasem din ziare -, pentru că acestea-mi aminteau de Sibel şi de logodna noastră. Mai aflam unele noutăţi, despre care mama nu dorea să-mi ajungă la ureche, de la frizerul Basri din Nişantaşi. Basri îmi spunea că Fahir Desluşitul, prietenul tatei, şi nevasta lui, Zarife, îşi cumpăraseră o casă la Bodrum, că Sabih Ursul era, de fapt, un băiat foarte bun, că nu era bine să investeşti în aur în perioada aceea, că preţurile urmau să scadă, că în primăvară aveau să se facă multe aranjamente la întrecerile hipice, că Turgay Bey, vestitul bogătaş, continua să se abată pe la el cu regularitate, ca un adevărat domn, deşi nu-i mai rămăsese nici un fir de păr în cap, că i se propusese, cu doi ani în urmă, să devină frizerul Hiltonului, dar că refuzase propunerea, ca un „om cu principii" ce era (nu mi-a dezvăluit în ce constau acele principii), iar apoi îmi cerea noutăţi despre mine, încercând să mă tragă de limbă. Simţeam, enervat, că Basri şi muşteriii lui cu dare de mână din

Nişantaşi erau la curent cu fixaţia mea pentru Füsun şi, pentru a nu le oferi sămânţă de bârfă, mă duceam uneori la Cevat, fostul frizer al tatei, iar el îmi depăna poveşti despre tâlharii din Beyoglu (lumea începuse acum să le spună mafioţi) şi despre lumea filmului. De la el am auzit, de pildă, cleveteala potrivit căreia Papatya era combinată cu vestitul producător Muzaffer. Niciuna dintre aceste vorbe de clacă şi surse de ştiri nu se referea la Sibel, la Zaim, la nunta lui Mehmet cu Nurcihan. Din acest fapt s-ar fi cuvenit să trag concluzia că toată lumea era la curent cu problemele şi amărăciunile mele, numai că eu nu făceam acest lucru – atenţia pe care mi-o acordau bârfitorii cu pricina mi se părea la fel de naturală ca insistenţa lor asupra chestiunii falimentelor bancare, care-mi făcea plăcere.

Subiectul bancherilor şi al celor jumuliţi de aceştia, pe care-l auzisem evocat cu doi ani în urmă în stânga şi-n dreapta, la birou ori la diverşi prieteni, îmi provoca plăcere pentru că demonstra cât de neghiobi erau bogătaşii din Istanbul şi cei din Ankara, cărora primii li se supuneau ca nişte robi. Mama afirma, la rândul ei, „răposatul vostru tată zicea mereu „nu se poate avea încredere în bancherii ăştia improvizaţi!"„ şi îndrăgea tema respectivă tocmai pentru că noi nu ne lăsaserăm amăgiţi şi nu ne depuseserăm banii la ei, aşa cum făcuseră ceilalţi, bogătaşii neghiobi. (Eu simţeam uneori că Osman le dăduse pe mână o parte din banii câştigaţi de pe urma noilor companii, dar nu dezvăluiam nimănui acest fapt.) Mama era înciudată de faptul că unele familii la care ţinea şi cu care rămăsese prietenă – de pildă, familia lui Kadri Căldare, cu ale cărui minunate fete voise să mă căsătoresc odinioară, familia lui Cüneyt Bey şi Feyzan Hanim, familia lui Cevdet Bey şi familia Pamuk – le permiseseră bancherilor să le escrocheze, dar se prefăcea a fi foarte mirată (închidea ochii de parcă era cât pe ce să leşine şi clătina din cap, pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios) de faptul că „aşa-zisul bancher" căruia familia Lerzan îi încredinţase aproape întreaga sa avere era fiul unui contabil de la propria fabrică (pe vremuri fusese, se pare, paznic) şi că aceasta putuse să-şi lase cam toate paralele pe mâna unui asemenea individ care, până mai de curând, locuia într-o magherniţă, pe motiv că respectivul „avea un birou ca vai de lume, făcea reclame la televizor şi folosea conturile unei bănci de încredere", după care izbucnea în râs şi spunea: „Măcar de l-ar fi ales pe unul de genul lui Kastelli, care e prieten cu artiştii tăi." Nu stăruiam asupra expresiei „artiştii tăi", dar îmi plăcea să mă întreb mirat, odată cu mama, încercând aceeaşi curiozitate şi aceeaşi veselie de fiecare dată, cum de nişte oameni „atât de cu capul pe umeri, atât de integri", între care, după cum bine ştie cititorul, se număra şi Zaim, putuseră fi atât de „neghiobi".

Unul dintre oamenii pe care mama-i numea „neghiobi" era Tarik Bey. Tarik Bey îşi depusese banii la bancherul Kastelli, care le oferea actorilor de renume cu care ne împrieteniserăm la Pelurul roluri în filme publicitare. Presupuneam că banii pe care-i pierduse cu doi ani în urmă reprezentau o sumă modestă, pentru că Tarik Bey nu-şi exprimase niciodată tristeţea ori suferinţa pricinuită de această pagubă de faţă cu mine.

La două luni după ce Füsun şi-a luat carnetul de conducere, vineri, 9 martie 1984, când Çetin m-a lăsat în Çukurcuma pentru cină, am constatat că toate ferestrele casei erau deschise, iar draperiile, date la o parte. În plus, luminile de la cele două etaje erau aprinse. (Tanti Nesibe se enerva foarte tare când, în timpul mesei, rămânea vreo lampă aprinsă la etaj, socotind că se făcea risipă, şi, ori de câte ori vedea că se petrecea acest lucru, spunea „Füsun, fata mea, a rămas lumina aprinsă la voi în dormitor", după care Füsun urca imediat şi-o stingea.)

Am urcat, pregătindu-mă pentru un scandal în familie, între Feridun şi Füsun. Masa la care stăteam şi mâncam de ani de zile era goală, iar cina nu fusese pregătită încă. Televizorul era deschis, iar Ekrem Bey, prietenul nostru actor, rostea un discurs cu privire la păgâni, înveşmântat în straie de mare-vizir, în vreme ce o bătrână din vecini şi bărbatul ei se uitau la film cu coada ochiului, neştiind ce să facă.

— Kemal Bey, a spus vecinul, electricianul Efe. Tarik Bey s-a dus. Condoleanţe!

Am urcat în fugă la etaj dar, mânat de instinct, n-am intrat în camera pe care o împărţeau Tarik Bey şi tanti Nesibe, ci în camera lui Füsun – în odăiţa aceea la care visam mereu, de ani de zile.

Draga mea plângea, ghemuită în pat. Când m-a văzut, şi-a venit în fire şi s-a ridicat. M-am aşezat lângă ea. Ne-am îmbrăţişat pe dată, din răsputeri. Şi-a sprijinit capul de pieptul meu şi a început să plângă în hohote.

Doamne, ce fericire nespusă era s-o ţin în braţe! Am simţit profunzimea, frumuseţea şi nemărginirea lumii. Stătea cu pieptul sprijinit de pieptul meu, cu capul pe umărul meu; aveam senzaţia că n-o îmbrăţişam doar pe ea, ci îmbrăţişam întreaga lume. Hohotele ei mă mâhneau, mă întristau profund, dar, pe de altă parte, mă făceau fericit! Am mângâiat-o pe păr cu afecţiune, cu băgare de seamă, de parcă aproape aş fi pieptănat-o. Ori de câte ori o atingeam pe frunte, acolo unde începe să se-nfiripe părul, Füsun plângea, cutremurată, lăsând să-i scape un nou şuvoi de lacrimi.

Ca să-i pot împărtăşi suferinţa, m-am gândit la moartea tatei. Dar, în ciuda faptului că-l iubisem atât de mult, între mine şi tata existase un soi de tensiune, de rivalitate. Füsun îşi iubise însă tatăl cu seninătate, nespus de profund, fără sforţare, fără trudă, aşa cum iubeşti lumea, soarele, străzile, casa în care trăieşti. Cât despre lacrimile ei, acestea îmi lăsau impresia că nu erau vărsate doar pentru Tarik Bey, ci pentru soarta întregii lumi, pentru felul în care era ea alcătuită.

— Nu-ţi face griji, draga mea, i-am şoptit eu la ureche. De-acum încolo totul va fi cum nu se poate mai bine. De-acum încolo lucrurile se vor îndrepta. Vom fi foarte fericiţi.

— Nu mai vreau nimic! a spus ea, începând să plângă şi mai tare.

În timp ce o ţineam în braţe şi o simţeam cum tremura, am contemplat îndelung, scrutător obiectele din încăpere – dulapul, sertarul, noptiera minusculă, cărţile de cinematografie ale lui Feridun, totul! Ce mult îmi dorisem,

vreme de opt ani, să pot pătrunde în camera aceea în care se aflau toate lucrurile şi hainele lui Füsun!

Când hohotele lui Füsun s-au înteţit, şi-a făcut apariţia tanti Nesibe:

— Ah, Kemal! a spus ea. Ce-o să ne facem acum? Cum am să trăiesc fără el?

S-a aşezat pe marginea patului şi a-nceput să plângă.

Mi-am petrecut toată noaptea în casa din Çukurcuma. Uneori coboram la parter şi stăteam de vorbă cu vecinii şi cunoştinţele care veneau să-şi prezinte condoleanţele. Alteori urcam la etaj, o alinam pe Füsun, care plângea în camera ei, o mângâiam pe păr şi-i dădeam câte-o batistă curată. M-am întins pentru prima oară în pat alături de ea, după nouă ani, şi ne-am îmbrăţişat strâns, în timp ce în odaia de alături zăcea trupul neînsufleţit al tatălui ei, iar la parter se aflau nenumăraţi vecini şi cunoştinţe, care beau ceai, fumau şi se uitau la televizor în tăcere. Am inspirat mireasma gâtului, a părului, a pielii ei transpirate de atâta plâns. Apoi am coborât şi le-am oferit ceai oaspeţilor.

Feridun, care nu ştia ce se petrecuse, n-a venit acasă în seara aceea. Abia acum, după ani de zile, îmi dau seama cât de delicaţi au fost vecinii comportându-se de parcă eu aş fi fost soţul lui Füsun, dincolo de faptul că-mi acceptau prezenţa ca pe ceva firesc. Faptul că le pregăteam şi le serveam ceaiuri şi cafele acelor oameni pe care-i cunoscusem cu prilejul popasurilor mele în Çukurcuma, petrecându-mă cu ei fie pe stradă, fie la intrarea în casă, că goleam scrumierele ori îi serveam cu plăcinte aduse-n grabă de la patiserul din colţ ne oferea o oarecare consolare – mie, lui Füsun şi lui tanti Nesibe. La un moment dat, trei persoane – tâmplarul Laz, care avea un atelier pe strada în pantă, fiul lui Rahmi Efendi, de a cărui proteză îşi vor aminti vizitatorii muzeului, şi un vechi prieten al lui Tarik Bey, cu care acesta obişnuia să se-ntâlnească şi să joace cărţi după-amiaza -, m-au îmbrăţişat rând pe rând, în timp ce ne aflam în camera din spate, şi mi-au repetat că nimeni nu moare odată cu cel dus de pe lume. Mi-a fost ruşine când mi-am dat seama că, în ciuda tristeţii pe care o încercam faţă de soarta lui Tarik Bey, în sufletul meu stăruia o poftă nemărginita de viaţă şi că în seara aceea eram nespus de fericit, căci mă apropiam de o nouă existenţă.

Când bancherul la care-şi depusese banii a dat faliment şi a fugit din ţară, în iunie 1982, Tarik Bey a început să frecventeze o asociaţie înfiinţată de „sinistraţii bancarilor" (aceasta era o expresie îndrăgită de gazete). Asociaţia îşi propunea să recupereze banii pensionarilor şi ai micilor funcţionari de la bancherii falimentari, acţionându-i în judecată, numai că membrii acesteia nu izbuteau să realizeze ceea ce-şi propuseseră. După cum ne povestea în unele seri Tarik Bey, râzând sau având aerul că nu-i păsa prea mult, uneori nu se putea ajunge la o hotărâre comună – vorbea şi de „gloata de prostănaci" care se aduna la asociaţie -, aşa încât, la un moment dat, „sinistraţii bancherilor" începeau să se ciorovăiască între ei. Disputele ajungeau până la îmbrânceli, pumni, certuri… Alteori lăsau câte-o cerere, concepută cu mare trudă, printre urlete şi ţipete, la vreun minister, la gazete care nu acordau nici o însemnătate

celor întâmplate sau la poarta vreunei bănci. Cu asemenea prilejuri, unii dintre membri aruncau cu pietre în clădirea băncii respective, vociferau, încercau să-şi facă auzite păsurile ori se îmbrânceau cu câte-un funcţionar. După întâmplări de soiul acesta, în cursul cărora au fost jefuite birourile şi casele unor bancheri, după ce le-au fost sparte uşile, Tarik Bey s-a pomenit, probabil, implicat într-o gâlceavă şi s-a îndepărtat de asociaţie; în vara din urmă însă, când eu şi Füsun asudam pentru permis şi făceam baie în mare, începuse din nou să se abată pe-acolo. În după-amiaza aceea fusese la asociaţie, enervându-se dintr-un motiv oarecare, se-ntorsese acasă cu dureri în piept, iar apoi murise în urma unei crize de inimă, aşa cum avea să stabilească imediat medicul, sosit mai târziu.

Füsun suferea şi pentru că nu fusese acasă când murise tatăl ei. Tarik Bey se întinsese pesemne pe pat şi-şi aşteptase multă vreme soţia şi fiica. Tanti Nesibe şi Füsun se duseseră în ziua aceea la cineva din cartierul Moda, ca să termine o rochie care le fusese comandată de urgenţă. Ştiam că, în ciuda sprijinului pe care-l acordam familiei, tanti Nesibe îşi lua din când în când trusa de cusut decorată cu peisaje din Istanbul şi se angaja cu ziua în unele case, făcând croitorie. Nu consideram că îndeletnicirea ei reprezenta o insultă la adresa mea, aşa cum ar fi socotit alţi bărbaţi, ci apreciam faptul că încă mai cosea, în ciuda faptului că nu mai avea deloc nevoie de aşa ceva. Ori de câte ori auzeam însă că Füsun o însoţea încercam un sentiment de neplăcere. Uneori mă necăjeam, întrebându-mă ce căuta iubita mea minunată prin casele acelea străine, dar ea vorbea despre asemenea zile, care surveneau rar şi de care amintea şi mai rar, ca despre o plimbare, ca despre o distracţie – întocmai ca atunci când mama ei venea la mama, la Suadiye, cu ani în urmă – şi povestea cu atâta voioşie cum beau ayran pe vaporul de Kadiköy, cum le aruncau covrigi pescăruşilor, cât de frumoasă era vremea şi cât de frumos Bosforul, încât nu-i puteam spune că urma să ne căsătorim în curând şi să trăim printre oameni cu stare, iar atunci nici unuia dintre noi nu avea să-i facă plăcere să se vadă cu vreuna dintre persoanele la care se ducea pentru croitorie.

După ce a plecat toată lumea, cu mult după miezul nopţii, m-am ghemuit pe divanul aflat jos, în camera din spate, şi am adormit. Faptul că dormeam pentru prima oară în aceeaşi casă cu ea… Era o mare fericire! Înainte de-a adormi, l-am auzit pe Lămâie cântând în colivia lui, aflată în camera alăturată, iar apoi mi-au ajuns la ureche sirenele unor vapoare.

M-am trezit în timp ce se rostea chemarea la rugăciunea de dimineaţă, când sunetul sirenelor de vapoare, ce răzbătea dinspre Bosfor, se înteţise simţitor. În visele mele, drumul pe care-l făcuse Füsun cu vaporul în ziua dinainte, mergând din Karaköy în Kadiköy, se contopea cu moartea lui Tarik Bey.

Auzeam la răstimpuri şi sirenele de ceaţă. Lumina aceea stranie, sidefie, proprie zilelor ceţoase, învăluise întreaga casă. Am urcat scara în tăcere, de parcă aş fi bâjbâit printr-un vis alb. Füsun şi tanti Nesibe dormeau, strâns îmbrăţişate, în patul în care Füsun şi Feridun îşi petrecuseră primele nopţi

fericite ale căsniciei. Am simţit că tanti Nesibe mă auzise. Am mai privit o dată în cameră, stând în uşă: Füsun dormea cu adevărat, în vreme ce tanti Nesibe se prefăcea doar că dormea.

Am intrat apoi în camera de alături şi, ridicând uşor cearşaful care-l acoperea pe Tarik Bey, i-am privit pentru prima oară trupul neînsufleţit. Purta sacoul cu care era îmbrăcat când se dusese la asociaţia „sinistraţilor bancherilor". Era alb ca hârtia la faţă, căci tot sângele i se scursese spre ceafă. Petele, aluniţele, zbârciturile de pe chipul său păreau să fi sporit, să se fi înmulţit brusc odată cu moartea. Oare lucrul acesta se datora faptului că sufletul îi părăsise trupul sau faptului că trupul prinsese deja să se descompună, să se preschimbe? Prezenţa şi aspectul terifiant al cadavrului erau cu mult mai pregnante decât dragostea pe care i-o purtasem lui Tarik Bey. În clipele acelea nu-mi doream să-l înţeleg, să mă pun în locul lui, ci să fug de moarte. Cu toate acestea, n-am ieşit din încăpere.

Îl iubisem pe Tarik Bey pentru că era tatăl lui Füsun şi pentru că stătusem ani de zile la aceeaşi masă cu el, bând rachiu şi uitându-ne la televizor. Dar, cum nu fusese niciodată sincer cu mine până la capăt, nu mă ataşasem întru totul de el. Niciunul dintre noi nu era satisfăcut de celălalt în sensul deplin al cuvântului, dar, în ciuda acestui fapt, ne descurcaserăm bine.

De îndată ce am cugetat la acest fapt, mi-am dat seama că Tarik Bey ştiuse de la bun început de dragostea pe care i-o purtam lui Füsun, la fel ca şi tanti Nesibe. Ar trebui să spun că mi-am mărturisit lucrul acesta, nu că mi-am dat seama de el. În mod foarte probabil, era la curent chiar din primele luni cu faptul că mă culcasem, în mod iresponsabil, cu fiica lui încă de pe când aceasta avea optsprezece ani şi vedea în mine un bogătaş fără inimă, un fustangiu desfrânat. Din cauza mea îşi măritase fata cu un om fără avere, bun de nimic şi, desigur, mă detestase! Cu toate acestea, n-o arătase niciodată. Sau nu voisem eu să văd. Mă şi detestase, dar mă şi iertase. Ne purtaserăm amândoi ca nişte tâlhari, ca nişte lotri care-şi întemeiau prietenia pe disimularea defectelor, a aspectelor reprobabile ale celuilalt. După primii ani, lucrul acesta ne adusese mai degrabă în postura a doi complici decât în postura de gazdă şi oaspete.

În timp ce priveam chipul încremenit al lui Tarik Bey, ceva care venea din străfundurile sufletului meu mi-a adus aminte de expresia de uimire şi spaimă ce rămăsese întipărită pe chipul tatei la apropierea morţii. Tarik Bey îndurase multă vreme criza de inimă, se confruntase cu moartea, se luptase, probabil, puţin cu ea, numai că pe chipul lui nu stăruia nici urmă de uimire. Un colţ al buzelor era lăsat în jos, într-o grimasă de durere, iar celălalt era uşor întredeschis, de parcă ar fi rânjit. Când stăteam împreună la masă, în colţul acela deschis acum a rânjet stăruia o ţigară, iar în faţa lui Tarik Bey se afla un pahar cu rachiu. În cameră nu persista însă acea forţă a momentelor trăite împreună, ci negura morţii şi a nefiinţei.

Lumina albă care scălda încăperea venea mai ales dinspre fereastra din stânga bovindoului. Când am privit afară am văzut ulicioara îngustă, pustie ca-

n palmă. Cum bovindoul se întindea până către mijlocul străzii, mă simţeam ca şi cum m-aş fi aflat chiar în inima acesteia. Intersecţia cu bulevardul Bogazkesen, aflat ceva mai sus, abia se întrezărea prin ceaţă. Întregul cartier dormea cufundat în pâclă, iar pe stradă trecea agale, încrezătoare o pisică.

La capul lui Tarik Bey era atârnată o fotografie înrămată de pe vremea când acesta era profesor la liceul din Kars, care-l înfăţişa alături de elevii săi, ce tocmai prezentaseră un spectacol în vestita sală de teatru a oraşului, moştenită de pe timpul ruşilor. Obiectele de pe noptieră şi sertarul acesteia, pe jumătate deschis, mi-au amintit şi ele, în mod straniu, de tata. Din sertar răzbătea un miros dulceag – un amestec de iz de praf, de medicamente, de sirop de tuse şi de ziare îngălbenite. Pe noptieră am văzut proteza dentară, pusă într-un pahar, şi una dintre cărţile lui Reşat Ekrem Koçu51, care-i plăcea lui Tarik Bey. În sertar se aflau sticle vechi de doctorii, portţigarete, telegrame, certificate medicale împăturite, înştiinţări de la bancă, facturi de gaz şi de electricitate, cutii vechi de medicamente, monede ieşite din uz şi multe alte fleacuri.

În dimineaţa următoare, înainte de-a se aduna lumea în casa familiei Keskin, m-am dus în Nişantaşi. Mama se trezise şi tocmai îşi lua micul dejun, mâncând pâinea prăjită, oul fiert, dulceaţa şi măslinele negre pe care i le adusese, pe un platou, Fatma Hamm, pentru a i le pune apoi pe perna pe care o ţinea în poală. Când m-a văzut, s-a înveselit nespus şi a fost încântată. Aflând însă că murise Tarik Bey, nu numai că i-a pierit voioşia, dar s-a şi întristat. Mi-am dat seama, după chipul, după înfăţişarea ei, că trăia sincer suferinţa lui Nesibe. Dincolo de amărăciune am perceput însă un sentiment mai profund: o anumită mânie.

— Eu mă duc din nou acolo, am spus eu. Să te aducă la înmormântare Çetin.

— Eu n-am să vin la înmormântare, băiete.

— De ce?

Mai întâi a invocat câteva pretexte absurde. A spus „de ce n-au apărut ferpare în ziare, de ce se grăbesc?" şi „de ce nu duc mortul de la moscheea Teşvikiye, asta e o greşeală".

Toată lumea îşi ducea morţii la cimitir de la moscheea Teşvikiye. Pe de altă parte, vedeam că se-ntristase pentru Nesibe, alături de care făcuse croitorie pe vremuri, timp în care râdeau, glumeau şi-şi arătau prietenie una alteia, şi că ţinea la ea. Mai era însă şi altceva – un lucru în privinţa căruia era şi mai hotărâtă. Văzând că insistam şi că mă indispusesem, s-a înfuriat.

— Ştii de ce n-am să vin la înmormântare? m-a întrebat ea. Pentru că dacă am să vin, ai să te-nsori cu fata aia!

— De unde ai scos-o? E căsătorită.

— Ştiu. Ai s-o răneşti pe Nesibe. Dar, băiete, îmi dau seama de ceea ce se petrece de ani de zile! Dacă ai s-o ţii una şi bună că te-nsori cu ea, n-ai să faci deloc o figură frumoasă în rândul lumii.

— Mamă, ce importanţă are ce spune lumea?

— Pentru Dumnezeu, bagă de seamă, nu mă-nţelege greşit! a spus mama.

A lăsat, gravă, bucata de pâine prăjită şi cuţitul mânjit de unt pe marginea platoului şi m-a privit atentă în ochi.

— Desigur că, în cele din urmă, n-are importanţă ce spun ceilalţi. Importantă este autenticitatea, valabilitatea sentimentelor noastre. În privinţa acestora n-am nici o obiecţie, fiule. Ai iubit o femeie… Asta e frumos. Dar ea te-a iubit pe tine? Ce s-a petrecut în cei opt ani, de ce nu şi-a lăsat încă bărbatul?

— Acum o să-l lase, ştiu eu, am minţit, ruşinat.

— Uite, şi răposatul tău tată a poftit la o biată femeie, îndeajuns de tânără ca să-i fie fiică, a făcut o pasiune pentru ea… Ba chiar i-a luat casă. Dar a ţinut totul în taină, nu s-a făcut de basm ca tine. Nici măcar cel mai apropiat dintre prietenii lui nu ştia de ea.

S-a întors spre Fatma Hanim, care tocmai intrase pe uşă:

— Fatma, stăm puţin de vorbă!

Fatma Hamm a ieşit imediat din cameră şi a închis uşa după ea.

— Răposatul vostru tată era un bărbat puternic, inteligent, foarte curtenitor, dar până şi el avea pofte şi slăbiciuni, a spus mama. Cu ani în urmă, când mi-ai cerut cheia apartamentului din blocul Compasiunea, ţi-am dat-o, dar te-am avertizat că-i moşteneşti slăbiciunea – „bagă de seamă”, ţi-am spus. Ţi-am spus sau nu ţi-am spus?! Băiete, nu m-ai ascultat deloc! Bine, ai să-mi zici că tu eşti vinovat şi că Nesibe n-a păcătuit cu nimic. N-am s-o iert niciodată că te chinuie în felul ăsta de zece ani, împreună cu fiică-sa.

N-am corectat-o, ca să-i spun că era vorba de opt ani, nu de zece.

— Bine, mamă. Am să le zic eu ceva.

— Băiete, n-ai să fii fericit cu fata aia! Dacă ar fi fost să fii, ai fi fost până acum. Nu sunt de acord nici să te duci tu la înmormântare.

Vorbele mamei nu mă făceau să cred că-mi distrusesem viaţa, ci dimpotrivă, îmi vesteau, aşa cum am simţit mereu zilele acestea, că în curând urma să fiu fericit alături de Füsun. De aceea nu eram deloc supărat pe ea, ba chiar o ascultam zâmbind şi-mi doream să revin cât mai repede la Füsun.

Văzând că n-avea nici o înrâurire asupra mea, mama s-a înfuriat:

— Într-o ţară în care femeia şi bărbatul nu-şi pot sta alături, nu se pot întâlni şi vorbi nu există dragoste, a spus ea cu un aer afectat. Ştii de ce? Pentru că, de cum văd o femeie potrivită, bărbaţii se aruncă asupra ei care nişte dobitoace hămesite, fără să se uite dacă e bună sau rea, frumoasă sau urâtă. Toţi au acelaşi năravi. Iar apoi au impresia că asta e dragoste. Se poate vorbi de dragoste într-un asemenea loc? Ai grijă, nu te amăgi singur!

În cele din urmă, reuşise să mă-nfurie.

— Bine, mamă, am spus. Eu plec.

— Femeile nu merg să-şi facă rugăciunea la moscheea de cartier, a spus ea, de parcă acesta ar fi fost adevăratul motiv al absenţei ei.

Printre cei care o îmbrăţişau pe tanti Nesibe în faţa geamiei la două ore după aceea, pe când mulţimea care participase la rugăciunea de la moscheea

Füruzaga se risipea, se aflau şi femei, dar acestea nu erau prea numeroase. Îmi aduc aminte că le-am văzut pe Şenay Hanim, proprietara buticului Şanzelize, care între timp se închisese, şi pe Ceyda. Când le-am zărit, lângă mine se afla Feridun, care purta nişte ochelari negri, spectaculoşi.

În zilele care au urmat m-am dus seară de seară în Çukurcuma, şi întotdeauna devreme. Simţeam însă că în casă, la masă domnea o stare de disconfort profund. Era ca şi cum ar fi ieşit la iveală seriozitatea şi caracterul artificial al situaţiei în care ne găseam, Füsun şi cu mine. Dintre noi toţi, Tarik Bey se prefăcea cel mai bine că nu vedea ceea ce se petrecea, că nu observa nimic, el era cel care se purta cel mai bine „ca şi cum". În absenţa lui, nici nu mai puteam să fim naturali, nici nu mai puteam reveni la relaxarea pe jumătate sinceră, pe jumătate simulată pe care obişnuiam s-o afişăm la mesele de seară de-a lungul celor opt ani.

75. Cofetăria Perla.

Într-o zi ploioasă de la începutul lui aprilie, m-am dus, către prânz, la Satsat, după ce de dimineaţă stătusem la taclale cu mama, acasă. În timp ce-mi beam cafeaua şi citeam ziarul, mi-a telefonat tanti Nesibe. Mi-a spus să nu mă mai duc pe la ele o vreme, căci în cartier se iscaseră tot soiul de cleveteli neplăcute pe seama noastră, că nu putea să-mi spună totul la telefon, dar că avea veşti bune pentru mine. Cum secretara mea, Zeynep Hanim, ne asculta din încăperea alăturată şi, pe de altă parte, nu voiam să-mi trădez curiozitatea faţă de tanti Nesibe, n-am întrebat despre ce era vorba.

După două zile, în răstimpul m-am tot frământat, nerăbdător, tanti Nesibe a venit la Satsat, tot înainte de prânz, cam pe la ora la care-mi telefonase. În ciuda faptului că petrecusem mult timp alături de ea în răstimpul celor opt ani, mi se părea atât de ciudat s-o văd acolo, încât am privit-o o clipă cu ochi goi, de parcă ar fi fost vorba de-o clientă care venise din cine ştie ce cartier îndepărtat al Istanbulului sau din provincie, ca să schimbe vreun articol defect produs de noi, să ia vreun calendar sau vreo scrumieră distribuită gratuit de firmă şi care ajunsese din greşeală la etajele superioare ale clădirii.

Zeynep Hamm îşi dăduse de mult seama – poate după felul cum arătam, sau poate pentru că ştia, de fapt, câte ceva – că persoana care venise avea o mare însemnătate pentru mine. Când ne-a întrebat cum doream să fie nessul, tanti Nesibe i-a spus:

— Dacă aveţi, eu aş lua nişte cafea turcească, fata mea.

Am închis uşa dintre cele două încăperi. Tanti Nesibe s-a aşezat în faţa biroului meu şi m-a privit drept în ochi:

— Lucrurile s-au aranjat, a spus ea, nu atât cu aerul că-mi dădea o veste bună, cât cu aerul că sugera cât de simplă era, de fapt, viaţa. Füsun şi Feridun se despart. Dacă-i laşi lui, adică lui Feridun vreau să spun, Lămâia Film, povestea se va rezolva fără mare zarvă. Asta vrea şi Füsun. Dar mai întâi o să staţi de vorbă amândoi.

— Feridun şi cu mine?

— Nu, Füsun şi cu tine.

Mi-a urmărit prima reacţie de bucurie, oglindită pe chip, iar apoi şi-a aprins o ţigară, s-a aşezat în fotoliu picior peste picior şi mi-a istorisit întreaga poveste, degustând-o, dar fără a se lungi prea mult. Cu două seri în urmă, Feridun venise acasă puţintel afumat – se despărţise, pare-se, de Papatya şi voia să se-ntoarcă la Füsun, dar bineînţeles că ea nu-l mai voia. Între ei se iscase o ceartă, care se lăsase cu ţipete pe care, din păcate, le auziseră vecinii şi întregul cartier, aşa că le fusese tare ruşine. De aceea îmi ceruse tanti Nesibe să nu mă mai duc acolo serile... Mai apoi, Feridun îi telefonase lui tanti Nesibe şi-şi dăduse întâlnire cu ea în Beyoglu. Discutaseră, iar cei doi soţi hotărâseră să se despartă.

S-a aşternut un moment de tăcere.

— Am schimbat broasca de la uşa de jos, a spus tanti Nesibe. De-acum, casa noastră nu mai e şi casa lui Feridun.

M-am gândit că nu doar autobuzele zgomotoase care treceau prin faţa Satsatului, ci întreaga lume se cufundase, o clipă, în tăcere. Văzând că o ascultam ca vrăjit, stând încremenit cu ţigara în mână, tanti Nesibe mi-a depănat din nou întreaga poveste, intrând, de data aceasta, în ceva mai multe amănunte:

— De fapt, nu m-am supărat deloc pe băiatul ăla, mi-a spus ea, cu afectarea celui care presupune, de fapt, de la bun început că urmează să se ajungă la un anumit rezultat. Da, e foarte larg la inimă, dar e şi foarte slab... Ce mamă ar vrea să-şi dea fata după un asemenea ginere?! a mai spus ea, după care a tăcut o clipă.

Mă aşteptam ca propoziţia următoare să fie ceva de genul „desigur, am fost nevoite s-o facem", dar ea a spus cu totul altceva:

— Am trăit şi eu ceva de felul ăsta. În ţara asta e foarte greu să fii femeie frumoasă – mai greu chiar decât să fii fată frumoasă... Bărbaţii, o ştii şi dumneata, Kemal, n-au milă de femeile arătoase pe care nu izbutesc să le cucerească, iar Feridun a protejat-o pe Füsun de toate aceste potrivnicii...

M-am întrebat o clipă dacă nu cumva mă numărasem şi eu printre acele „potrivnicii".

— Sigur că treaba asta n-ar fi trebuit să dureze atât de mult, a spus ea apoi, brusc.

Tăceam, pe jumătate uimit, pe jumătate calm, de parcă mi-aş fi dat seama pentru prima oară de turnura ciudată pe care o luase viaţa mea.

— Desigur că Lămâia Film i se cuvine lui Feridun! am spus eu apoi. Am să discut cu el. Nu e supărat pe mine?

— Nu, a spus tanti Nesibe.

Apoi s-a încruntat:

— Dar Füsun vrea să discute cu tine la modul serios. Bineînţeles că i-au rămas multe lucruri de spus. O să staţi de vorbă.

Am decis îndată că urma să mă văd cu Füsun peste trei zile, la ora două după-amiază, la cofetăria Perla din Beyoglu. Tanti Nesibe a plecat fără să mai lungească prea mult vorba, având aerul că se simţea stânjenită de mediul acela

nefamiliar, dar neascunzându-şi, totodată, satisfacţia, ca un om bun la suflet ce era.

Luni, 9 aprilie 1984, pe la prânz, când am plecat în Beyoglu să mă-ntâlnesc cu Füsun, eram fericit şi emoţionat ca un tânăr care urmează să se vadă cu o liceană după care tânjeşte de luni de zile. Nu dormisem prea bine în noaptea aceea, pradă nerăbdării, apoi suportasem cu greu orele de dinaintea prânzului, stând la Satsat, după care-i cerusem lui Çetin să mă lase în Taksim din vreme. Piaţa Taksim era scăldată în soare, dar răcoarea bulevardului Istiklal, întotdeauna cufundat în umbră, vitrinele, intrările cinematografelor, mirosul de umezeală şi praf al pasajelor pe care obişnuiam să le colind cu mama în copilărie mi-au făcut bine. Amintirile şi promisiunea unui viitor fericit îmi dădeau un sentiment de ameţeală şi împărtăşeam optimismul puzderiei de oameni care voiau să mănânce ceva bun, să vadă un film şi să facă târguieli.

Am intrat şi am aruncat o privire la Vakko, la Beymen şi în alte două-trei magazine, ca să-i cumpăr un dar lui Füsun, dar n-am reuşit să mă decid la ce anume să mă opresc. Tocmai mă-ndreptam pe jos spre Tünel, ca să-mi mai domolesc emoţia, când am văzut-o pe Füsun în faţa Blocului Egipteanului, cu o jumătate de oră înainte de ora stabilită. Era îmbrăcată cu o rochie albă, nostimă, de primăvară, imprimată cu buline mari, vesele, purta nişte ochelari negri, aţâţători şi cerceii de la tata. Se uita într-o vitrină, aşa încât nu mă observase.

— Ce coincidenţă, nu-i aşa? am spus eu, ca să intru-n vorbă.

— Aaa… Bună, Kemal! Ce faci?

— E o zi foarte frumoasă, aşa că am şters-o de la serviciu, am spus eu, de parcă n-am fi avut întâlnire peste o jumătate de oră şi ne-am fi intersectat din pură coincidenţă. Ce-ar fi să facem câţiva paşi împreună?

— Mai întâi trebuie să caut nişte nasturi pentru mama, a spus Füsun. O clientă a insistat să-i termine repede o rochie, aşa că, după ce mă văd cu tine, mă duc acasă, s-o ajut. Vrei să ne uităm după nişte nasturi de lemn în Pasajul cu Oglinzi?

Am trecut pe la foarte multe magazine, aflate nu doar în Pasajul cu Oglinzi, ci şi în celelalte pasaje. Ce minunat era s-o privesc în timp ce stătea de vorbă cu vânzătoarele, se uita la eşantioane de nasturi de toate culorile, punea diverse întrebări şi încerca să încropească un set din tot soiul de nasturi vechi!

S-a decis pentru un set de nasturi din lemn în stil vechi şi mi i-a arătat:

— Ce spui de ăştia?

— Sunt frumoşi.

— Bine.

A plătit nasturii pe care aveam să-i descopăr, nouă luni mai târziu, în dulapul ei de acasă, nedesfăcuţi din ambalaj.

— Hai, vino, să mergem puţin pe jos! am spus eu. De opt ani visez să ne vedem în Beyoglu şi să ne plimbăm împreună.

— Adevărat?

— Serios vorbesc!

Am mers puţin fără să scoatem o vorbă. Din când în când mă uitam în vitrine, la fel ca şi ea, dar nu eram cu ochii la lucrurile expuse în ele, ci la frumuseţea ei reflectată-n galantare. Nu doar bărbaţii, ci şi femeile ce alcătuiau puhoiul din Beyoglu o priveau admirativ, iar Füsun era încântată de acest lucru.

— Să stăm undeva, dacă vrei, şi să mâncăm câte-o prăjitură, am spus eu.

Füsun s-a repezit, fără să-mi răspundă, către o femeie care tocmai se ivise din mulţime şi a îmbrăţişat-o, cu un ţipăt de bucurie. Era Ceyda, însoţită de cei doi băieţi, unul în vârstă de opt-nouă ani, iar celălalt mai mic. În timp ce ele stăteau de vorbă, cei doi puşti echipaţi cu pantaloni scurţi şi ciorapi albi, amândoi ochioşi, plesnind de sănătate şi plini de viaţă, asemenea Ceydei, mă măsurau din priviri.

— Ce minunat e să vă văd împreună! a spus Ceyda.

— Acum ne-am întâlnit..., a spus Füsun.

— Vă potriviţi foarte bine! a spus Ceyda.

Au stat de vorbă, coborând vocea.

— Mamă, m-am plictisit, hai să plecăm, te rog! a spus cel mai mare dintre copii.

Mi-am adus aminte că în urmă cu opt ani, când îl purta pe băieţelul acela în pântece, vorbisem cu Ceyda despre suferinţele mele din dragoste, stând în parcul Taşlik şi privind spre Dolmabahçe. Amintirea aceasta însă nici nu m-a înduioşat, nici nu m-a întristat.

După plecarea Ceydei, am încetinit pasul în faţa cinematografului Seraiul. Înăuntru rula filmul Melodie fatală, în care rolul principal era interpretat de Papatya. Dacă ceea ce scriau ziarele era adevărat, Papatya bătuse recordul mondial, jucând, în ultimele douăsprezece luni, în nici mai mult, nici mai puţin de şaptesprezece filme şi fotoromane. Paginile de divertisment ale gazetelor lansaseră minciuna conform căreia Papatya primise oferte de roluri principale de la Hollywood, iar Papatya umfla şi mai mult această poveste, afirmând, cu manualul Longman pentru începători în mână, că lua lecţii de engleză şi că avea să facă tot ceea ce-i stătea în putinţă pentru a reprezenta Turcia cum se cuvine. În timp ce studia fotografiile de la intrarea în cinematograf, Füsun a văzut că eu, la rândul meu, îi cercetam cu băgare de seamă expresia întipărită pe chip.

— Hai să mergem, draga mea, am spus eu.

— Nu-ţi face probleme, nu sunt invidioasă pe Papatya, a spus ea cu înţelepciune.

Am păşit mai departe cu ochii la vitrine, fără să ne vorbim.

— Îţi stă foarte bine cu ochelari negri, am spus eu. Nu vrei să intrăm şi să mâncăm nişte profiterol?

Exact la ora la care stabilisem întâlnirea în discuţia cu mama ei ne aflam în faţa cofetăriei Perla. Am intrat fără a mai zăbovi; în fund se afla o masă

liberă, aşa cum visam de trei zile, prin urmare ne-am aşezat la ea şi am comandat vestitul profiterol al cofetăriei.

— Nu port ochelari pe motiv că mi-ar veni bine, a spus Füsun. Din când în când îmi amintesc de tata şi lăcrimez. Nu vreau să mă vadă lumea. Ţi-ai dat seama că n-o invidiez pe Papatya, nu-i aşa?

— Mi-am dat seama.

— Dar o apreciez, a continuat ea. Şi-a pus ceva în minte, a insistat, ca americanii din filme, şi-a reuşit. Eu nu sufăr pentru că n-am izbutit să devin artistă de cinema, ca Papatya, ci pentru că n-am stăruit în viaţă aşa cum a făcut ea, şi mă învinuiesc de acest lucru.

— Eu insist de nouă ani, dar asta nu e de-ajuns.

— Se poate, a răspuns ea cu răceală. Înţeleg că ai discutat cu mama. Acum să stăm noi de vorbă.

Şi-a scos o ţigară, cu un gest hotărât. În timp ce-i aprindeam ţigara cu bricheta, am privit-o în ochi şi i-am mai spus o dată, în şoaptă, aşa încât să nu ne audă nimeni din cofetărioara în care ne aflam, că o iubeam nespus, că zilele nefaste se isprăviseră, că, în ciuda tuturor momentelor pierdute, ne aştepta o fericire copleşitoare.

— Şi eu cred aşa, mi-a spus cu un aer prudent, măsurat.

Am intuit, după gesturile ei încordate, după expresia deloc firească a chipului ei, că era răvăşită, dar se stăpânea din răsputeri. O iubeam şi mai mult văzând că-şi mobiliza întreaga voinţă pentru ca lucrurile să decurgă cu bine, dar mă temeam de violenţa furtunii care-i răscolea sufletul.

— După ce divorţez oficial de Feridun, aş vrea să mă văd şi să mă împrietenesc cu toţi prietenii tăi, cu familia ta, cu toată lumea, a spus ea, cu aerul unei premiante aflate-n fruntea clasei, care-şi dezvăluie neabătută planurile de viitor. Nu mă grăbesc. O luăm încetul cu încetul... Bineînţeles că, după ce mă despart de Feridun, trebuie ca mama ta să vină la noi, să mă ceară. Mama ta se-nţelege bine cu a mea. Trebuie însă ca mama ta să-i dea mai întâi telefon mamei şi să se scuze că n-a putut veni la înmormântarea tatei.

— Era foarte bolnavă.

— Desigur, ştiu.

Am tăcut o clipă şi am gustat cu linguriţele prin profiterol. I-am privit gura frumoasă, plină cu ciocolată dulce şi cremă, nu atât cu dorinţă, cât cu dragoste.

— Aş vrea să crezi ceea ce-ţi voi spune acum şi să te comporţi ca atare: pe parcursul căsniciei noastre, între mine şi Feridun n-au existat relaţii maritale. Este esenţial să fii convins de asta! Din acest punct de vedere, sunt fecioară. N-am să fiu decât cu tine, toată viaţa. Nu trebuie să spunem nimănui de cele două luni (de fapt, era o lună şi jumătate fără două zile, stimaţi cititori) pe care le-am petrecut împreună cu nouă ani în urmă. Este ca şi cum abia ne-am cunoaşte. Adică, aşa cum se întâmplă-n filme, am fost căsătorită cu cineva, dar am rămas fecioară.

Rostise ultimele două fraze zâmbind uşor, dar, băgând de seamă gravitatea lucrului pe care mi-l cerea, am spus, încruntând din sprâncene, „înţeleg".

— Lucrul acesta ne va face mai fericiţi, a spus ea, cu o expresie raţională. Şi mai am o dorinţă… De fapt, asta nu era ideea mea, ci a ta. Vreau să plecăm cu toţii într-o excursie prin Europa, cu maşina. O să vină şi mama cu mine la Paris. O să ne ducem la muzee, să ne uităm la picturi. Aş vrea să-mi cumpăr de-acolo zestrea pentru casa noastră.

Am zâmbit uşor la formula „casa noastră". Füsun vorbea surâzând blând, cu o expresie cu totul contrară tonului poruncitor al cuvintelor sale, aidoma unui comandant curtenitor care-şi exprimă, şăgalnic, cerinţele legitime după o bătălie lungă, biruitoare. A spus apoi „o să fie o nuntă la Hilton, mare şi frumoasă, la fel ca a tuturor celorlalţi" şi a încruntat, gravă, din sprâncene:

— Totul va fi corect, aşa cum se cuvine, pus la cale cu grijă, a spus ea.

Rostise ultimele cuvinte pe un ton lipsit de orice emoţie, de parcă n-ar fi avut nici un fel de amintiri, bune ori rele, legate de logodna mea de la Hilton, petrecută cu nouă ani în urmă, şi nu şi-ar fi dorit decât ca nunta ei să iasă bine.

— Şi eu vreau acelaşi lucru, am spus eu.

Am tăcut puţin amândoi.

Modesta cofetărie Perla, care reprezenta unul dintre reperele însemnate ale plimbărilor pe care le făceam cu mama prin Beyoglu, în copilărie, nu se schimbase deloc în treizeci de ani. Era însă mai aglomerată decât pe vremuri şi ne era mai greu să stăm de vorbă.

La un moment dat, când în mica prăvălie s-a aşternut o tăcere magică, i-am mărturisit lui Füsun, în şoaptă, că o iubeam foarte mult, că aveam să mă supun întru totul voinţei ei şi că nu aveam nici o altă dorinţă decât să-mi petrec restul vieţii alături de ea.

— Adevărat? a spus ea, cu expresia aceea copilăroasă care i se aşternea pe chip când învăţa la matematică.

Era hotărâtă şi plină de încredere, până într-atât încât să râdă şi ea de propriile-i cuvinte. Şi-a aprins o altă ţigară, cu un gest studiat, şi şi-a înşirat şi celelalte dorinţe. N-aveam să-i ascund nimic, aveam să împărtăşesc cu ea toate tainele, aveam să-i răspund fără înconjur la toate întrebările pe care urma să mi le pună în legătură cu trecutul meu.

Aceste cuvinte mi se-ntipăreau în memorie odată cu tot ceea ce vedeam în acele clipe – expresia fermă, severă a lui Füsun, maşina veche de îngheţată din cofetărie, fotografia înrămată a lui Atatürk, cu sprâncenele la fel de încruntate ca sprâncenele lui Füsun. Am decis să sărbătorim logodna în familie, înainte de-a pleca la Paris. Am vorbit cu preţuire despre Feridun.

Am mai discutat o dată de faptul că între noi n-avea să existe nici o apropiere fizică înainte de căsătorie:

— Nu face presiuni asupra mea, bine? N-ai să obţii, la urma urmei, nici un rezultat.

— Ştiu, am spus. Şi eu aş vrea, de fapt, să ne căsătorim cu peţitoare.

— Aşa se şi consideră că facem, la drept vorbind, a spus ea, plină de încredere în sine.

A afirmat că, de vreme ce nu mai exista nici un bărbat în casă, vizitele pe care le făceam acasă seară de seară (seară de seară!) ar fi fost şi ele greşit tălmăcite de către vecinii din cartier:

— Desigur, vecinii nu sunt decât un mod de a vorbi... De fapt, în absenţa tatei, nici taclalele de altădată nu mai sunt cu putinţă. Iar lucrul acesta mă necăjeşte foarte tare.

Am crezut, o clipă, că avea să plângă, dar s-a stăpânit. Uşile batante ale cofetăriei, care se dădeau la o parte când le împingeai, nu se mai puteau închide din pricina aglomeraţiei care domnea înăuntru. Spaţiul fusese umplut până la refuz de o gloată de liceeni nespus de gălăgioşi, echipaţi cu sacouri bleumarin şi cravate subţiri, legate strâmb. Râdeau şi se-nghionteau. Ne-am ridicat, fără a mai lungi discuţia. Am însoţit-o pe Füsun până în capul povârnişului Çukurcuma, încântat să păşesc alături de ea prin îmbulzeala din Beyoglu.

76. Cinematografele din Beyoglu.

Eu şi Füsun am izbutit să rămânem fideli spiritului celor discutate la cofetăria Perla. Unul dintre prietenii mei din armată, care locuia în Fatih, într-o cu totul altă lume decât cea reprezentată de cercul meu din Nişantaşi, a devenit imediat avocatul lui Füsun. Cum cei doi soţi deciseseră să se despartă de comun acord, problema era, de fapt, simplă. Füsun îmi spusese râzând că Feridun se gândise chiar, la un moment dat, să-mi ceară sprijinul pentru a-şi găsi, la rândul lui, un avocat. Nu mai aveam cum s-o văd acum serile, în Çukurcuma, dar ne-ntâlneam o dată la două zile în Beyoglu, ducându-ne la cinema.

Şi în copilărie îmi plăcea răcoarea cinematografelor din Beyoglu în zilele de primăvară, când se-ncingea bulevardul. Mă-ntâlneam mai întâi cu Füsun în Galatasaray şi alegeam împreună un cinematograf, studiind îndelung afişele, după care ne cumpăram bilete, intram în sala întunecoasă, răcoroasă şi aproape pustie, ne aşezam undeva în spate, departe de ochii lumii, dibuindu-ne locurile la lumina care se revărsa de pe ecran, ne luam de mână şi urmăream filmul cu acea relaxare a oamenilor care au în faţă tot timpul din lume.

O dată, pe la începutul verii, când în cinematografe începuseră să ruleze două sau chiar trei filme la preţul unui bilet, mi s-a-ntâmplat ca, în timp ce mă aşezam, aranjându-mi pantalonii, şi puneam ziarul şi revista pe care le ţineam în mână pe scaunul liber de alături, bâjbâind prin întuneric, motiv pentru care mâna mea întârzia s-o ia pe Füsun de mână, mâna ei frumoasă să mi se strecoare în poală, ca o vrabie nerăbdătoare, să se deschidă, preţ de o clipă, deasupra pântecului meu, ca şi cum m-ar fi întrebat unde mă aflam, iar mâna mea s-o apuce pătimaş, luând-o înaintea sufletului.

În cinematografele din Beyoglu care prezentau, vara, câte două (Munca, Fitaş, Atlas) sau chiar trei filme (Visul, Alkazar, Laleaua) unul după altul, ne

puteam da seama de numărul spectatorilor când se aprindeau luminile, între două pelicule, şi asta pentru că nu se făcea pauză la jumătatea filmului, aşa cum se-ntâmpla iarna. (În pauze nu ne ţineam de mână.) Cu prilejul acestor pauze discutam în şoaptă despre ceea ce se mai petrecuse în ultima vreme, despre una-alta, răstimp în care-i priveam pe bărbaţii singuratici, îmbrăcaţi în haine boţite, cu ziare la fel de boţite în mâini, care stăteau aşezaţi într-o rână, aplecaţi în faţă sau lăsaţi mult pe spate în fotoliile marilor cinematografe, ce duhneau a mucegai şi abia dacă erau iluminate, pe bătrânii aţipiţi prin colţuri, pe spectatorii visători care se străduiau să pătrundă din lumea imaginară a filmului în lumea banală a sălii mohorâte, cu iz a praf. O dată, când ne aflam într-o asemenea pauză la cinematograful Seraiul, Füsun mi-a dezvăluit în şoaptă că lucrul pe care mi-l doream de opt ani de zile – să divorţeze oficial de Feridun – se împlinise:

— Se pare că avocatul a obţinut sentinţa, mi-a spus ea. De-acum sunt divorţată oficial.

În clipa aceea mi s-a-ntipărit în minte o imagine pe care n-am s-o uit până la sfârşitul vieţii – scena, draperiile şi spectatorii somnoroşi răspândiţi prin scaune, în sala pustie a cinematografului Seraiul, care-şi pierduse strălucirea de odinioară, cu tavanul său aurit şi zugrăveala coşcovite. Până în urmă cu zece ani, lojele unor cinematografe precum Atlas sau Seraiul se numărau, întocmai ca parcul Yildiz, printre locurile frecventate de perechile care nu izbuteau să afle un cotlon mai ferit în care să se ţină de mână şi să se sărute, dar Füsun nu-mi dădea voie s-o sărut acolo – în schimb, n-avea nimic împotrivă să pun mâna pe piciorul ori pe genunchiul ei.

Ultima mea întrevedere cu Feridun a decurs bine dar, împotriva speranţelor şi-a aşteptărilor mele, s-a transformat într-o amintire neplăcută. Afirmaţia pe care o făcuse Füsun la cofetăria Perla, potrivit căreia nu făcuseră dragoste în cei opt ani cât fuseseră împreună, precum şi pretenţia ei de-a fi crezută mă şocaseră, pentru că, la fel ca foarte mulţi bărbaţi îndrăgostiţi de o femeie căsătorită, eu credeam, de fapt, în secret acest lucru de opt ani de zile. Dragostea pe care i-o purtam lui Füsun putuse supravieţui atâta vreme tocmai datorită acestei convingeri, care constituie aspectul cel mai însemnat, mai delicat şi mai tainic al poveştii mele.

Dacă aş fi cugetat vreme îndelungată, la modul deschis şi consecvent, că Füsun şi Feridun alcătuiau o pereche cu o viaţă sexuală împlinită (încercasem, cu părere de rău, să fac acest lucru de vreo două-trei ori, apoi nu mai dorisem să încerc), dragostea pe care i-o purtam lui Füsun n-ar mai fi fost atât de trainică. Când Füsun îmi vorbise, sigură de sine, de lucrul acela cu care mă amăgeam de opt ani de zile, cerându-mi s-o cred fără şovăire, mă gândisem imediat, fără înconjur, că spusele ei nu erau adevărate, ba chiar mă simţisem tras pe sfoară. Cum însă Feridun o părăsise, de fapt, în cel de-al şaselea an al căsniciei lor, ajunsesem să pot accepta adevărul. De îndată ce mă gândeam însă la acest lucru, eram cuprins de-o gelozie, de o mânie fără seamăn la adresa lui Feridun, şi-mi doream să-l umilesc. Nu încercasem niciodată acele

sentimente de-a lungul celor opt ani, aşa încât parcursesem acea perioadă fără a avea aproape nici un conflict cu el. La capătul celor opt ani îmi dădeam seama foarte bine că Feridun, la rândul lui, izbutise să mă suporte, mai cu seamă în primii ani, tocmai datorită vieţii sexuale fericite pe care o împărtăşea cu soţia lui. La fel ca orice bărbat care avea parte de o căsnicie împlinită, dar care ţinea, totodată, la viaţa socială şi căruia-i făcea plăcere să se vadă cu prietenii la cafenea, pentru a discuta despre profesie şi a sta la taclale, Feridun îşi dorea să iasă seara. În timp ce-l priveam în ochi, mi-a trecut prin minte fără echivoc că, în primii ani ai căsniciei lor, subestimasem fericirea pe care o cunoştea Füsun alături de soţul ei – un alt lucru pe care-l ştiam şi pe care mi-l ascunsesem până atunci -, dar n-am încercat nici un sentiment de vinovăţie.

La acea ultimă întâlnire cu Feridun, gelozia, care sălăşluia în mine, tăcută, de opt ani, ca în cel mai adânc şi mai vast spaţiu de pe fundul oceanului, prinsese să freamăte; mi-am dat seama că nu trebuia să-l mai văd până la sfârşitul vieţii, aşa cum procedasem şi cu unii dintre vechii mei prieteni. Cei care ştiu că am nutrit ani de zile un anumit sentiment de fraternitate, de prietenie faţă de Feridun, care a suferit vreme îndelungată din dragoste pentru Füsun, şi aceasta înainte de apariţia mea, ar putea să nu priceapă mânia pe care o încerc la adresa lui tocmai când lucrurile îşi află rezolvarea. Pun punct acestui subiect spunând că abia acum începeam să-l înţeleg pe acest bărbat, care fusese mereu o enigmă pentru mine.

Am simţit, după privirile lui, că Feridun mă invidia puţin pentru fericirea pe care urma s-o trăiesc alături de Füsun. Dar la acel ultim prânz pe care l-am luat împreună la hotelul Divanul, amândoi eram destinşi, pentru că băuserăm rachiu din belşug; după detaliile legate de transferul companiei Lămâia Film pe numele lui Feridun, am trecut la un alt subiect care ne relaxa, ne bucura şi ne stârnea zâmbete: Feridun urma să înceapă, în cele din urmă, filmările la pelicula de artă Ploaia albastră.

În ziua aceea am băut atât de mult cu el, încât n-am mai trecut deloc pe la Satsat, ci m-am întors acasă, abia ţinându-mă pe picioare, şi m-am culcat. Îmi amintesc că, înainte de-a adormi, i-am spus mamei, care venise îngrijorată la patul meu: „Viaţa e foarte frumoasă!". La două zile după aceea, într-o seară furtunoasă, cu tunete şi fulgere, am dus-o în Çukurcuma, cu maşina condusă de Çetin. Mama se purta de parcă ar fi uitat că nu voise să se ducă la înmormântarea lui Tarik Bey. Era însă departe de-a fi calmă, prin urmare a vorbit tot drumul, aşa cum făcea întotdeauna când era încordată.

— Aaa, ia te uită ce frumoase sunt trotuarele pe aici! a spus ea în timp ce ne apropiam de casa lui Füsun. Mi-am dorit întotdeauna să văd cartierele astea – ca să vezi, ce povârniş drăguţ şi ce locuri minunate!

În timp ce intram în casă, un vânt răcoros, ca înainte de ploaie, a ridicat o clipă în aer tot praful de pe caldarâm.

Mama vorbise înainte la telefon cu tanti Nesibe, îi prezentase condoleanţe, după care se văzuseră de câteva ori. În ciuda acestui fapt, vizita noastră „de peţit" s-a transformat, la început, într-o vizită de condoleanţe

consacrată memoriei lui Tarik Bey. Am simţit însă cu toţii ceva care trecea dincolo de simplele condoleanţe. După primele cuvinte agreabile şi expresii politicoase – „ce frumos e aici, ce dor mi-a fost de voi, ce rău ne-a părut!” -, tanti Nesibe şi mama s-au îmbrăţişat şi au început să plângă. Füsun a ieşit din încăpere şi a fugit sus, la etaj.

Pe undeva, prin apropiere a căzut un fulger, iar cele două femei, care rămăseseră înlănţuite, s-au desprins una de cealaltă.

— Doamne iartă-ne! a spus mama.

Afară începuse să plouă torenţial şi continua să tune, iar Füsun, femeia divorţată de douăzeci şi opt de ani, ne-a adus cafea pe o tavă pe care o purta cu gesturi elegante, ca o tânără de optsprezece ani care i se-nfăţişează peţitoarei.

— Nesibe, Füsun îţi seamănă leit! a spus mama. E la fel ca tine… Câtă inteligenţă răzbate din râsul ei şi ce frumoasă s-a făcut!

— Nu, e mai deşteaptă ca mine! a spus tanti Nesibe.

— Şi răposatul Mümtaz spunea mereu că Osman şi Kemal sunt mai deştepţi ca el, dar oare credea ce spunea? Noile generaţii sunt, parcă, mai agere la minte decât noi, a spus mama.

— Fetele sunt, cu siguranţă, mai agere decât noi, a spus tanti Nesibe. Ştii, Vecihe – de data aceasta, nu se ştie de ce, nu i s-a mai adresat cu „soră Vecihe”, ca până atunci – de ce-mi pare cel mai rău în viaţă…

I-a povestit că-şi dorise foarte mult, într-o vreme, să deschidă o prăvălie în care să vândă ceea ce cosea şi prin care să devină cunoscută, numai că nu avusese curajul s-o facă, după care s-a plâns:

— Persoane care nici măcar nu ştiu să ţină cumsecade foarfeca în mână ori să facă un tighel au ajuns acum proprietarele unor case de modă vestite.

Ne-am dus cu toţii la fereastră şi am privit ploaia, precum şi şiroaiele de apă care se scurgeau pe povârniş.

— Răposatul Tarik Bey ţinea foarte mult la Kemal, a spus tanti Nesibe, aşezându-se la masă. În fiecare seară spunea „hai să mai aşteptăm puţin, că poate că vine Kemal Bey”.

Am simţit că mamei nu-i picaseră deloc bine vorbele ei.

— Kemal ştie ce vrea, a spus mama.

— Şi Füsun e foarte hotărâtă, a spus tanti Nesibe.

— De fapt, s-au decis, a spus mama.

Conversaţiile legate de „peţit” n-au mers însă mai departe.

Eu, tanti Nesibe şi Füsun ne-am turnat câte-un pahar cu rachiu; mama nu obişnuia să bea alcool decât rareori, dar de data aceasta a cerut şi ea, iar după două înghiţituri s-a înveselit imediat – mai degrabă de mirosul rachiului decât de rachiu în sine, după cum spunea tata. Şi-a amintit cum îşi cosea cândva rochiile de seară, stând cu Nesibe până în zori. Subiectul acesta le-a surâs amândurora, aşa încât le-au venit în minte tot soiul de nasturi şi de rochii de pe vremea aceea.

— Rochia cu pliuri a lui Vecihe a devenit atât de celebră, încât după aceea mi-au cerut şi alte doamne din Nişantaşi să le fac unele la fel, ba chiar

şi-au procurat acelaşi gen de material de la Paris, după care au venit şi mi l-au vârât în nas, dar n-am vrut s-o fac, a spus tanti Nesibe.

Când Füsun s-a ridicat de la masă, cu un aer ceremonios, şi s-a apropiat de colivia lui Lămâie, m-am ridicat şi eu.

— Pentru Dumnezeu, lăsaţi pasărea aia acum, în toiul mesei! ne-a spus mama, de pe scaunul pe care stătea. Nici o grijă, o să mai aveţi destul timp să vă vedeţi... Staţi, ia staţi puţin, nu vă permit sub nici o formă să vă aşezaţi iar la masă fără să vă spălaţi pe mâini!

Am urcat la etaj, ca să mă spăl pe mâini. Füsun se putea spăla şi jos, în bucătărie, dar a luat-o pe urmele mele. Odată ajunşi sus, în capul scărilor, am prins-o de braţe, am privit-o în ochi şi am sărutat-o cu patimă pe buze. A fost un sărut profund, matur, cutremurător, care a durat vreo zece-douăsprezece secunde. Cu nouă ani în urmă ne sărutam aşa cum se sărută copiii. Sărutul acesta, care purta povara, forţa, încărcătura spirituală a celor nouă ani trecuţi, era foarte departe de anii copilăriei. Füsun a fost cea care a coborât prima, în fugă.

Am isprăvit masa fără să mai glumim, atenţi la fiecare vorbă care ne ieşea din gură, iar când a stat ploaia am plecat cât mai repede.

Pe drumul de întoarcere, în maşină, i-am spus mamei:

— Mamă, ai uitat s-o peteşti pe fată.

— Cât de des te-ai dus pe la ei în anii ăştia? m-a întrebat mama.

Văzând că rămăsesem o clipă tăcut, s-a decis repede:

— Cât te-ai dus, te-ai dus şi gata... Nesibe a spus ceva care m-a durut. Poate că m-am necăjit eu puţin pentru că, de ani de zile, n-ai mai stat la masă, la cină, cu mama ta – m-a mângâiat pe braţ -, dar nu-ţi face griji, fiule, n-am pus la inimă. Nu puteam însă s-o cer ca pe-o liceană. S-a măritat, a divorţat, e ditamai femeia! E o persoană cu capul pe umeri, care ştie foarte bine ce face. Voi aţi discutat între voi şi-aţi decis totul. La ce bun ipocrizia şi farsele?! Din punctul meu de vedere, nici de logodnă n-aveţi nevoie... Căsătoriţi-vă repede, ca să nu mai lungiţi povestea şi să nu mai lăsaţi lumea să bârfească pe socoteala voastră... Şi nu vă duceţi în Europa. În magazinele din Nişantaşi se găsesc acum de toate, de ce v-aţi duce la Paris...

Văzând că tăceam, a închis subiectul.

Odată ajunşi acasă, mi-a spus, înainte de-a intra în camera ei şi a se culca:

— Aveai dreptate. E o femeie frumoasă şi deşteaptă. O să-ţi fie o bună soţie. Dar bagă de seamă, se poartă ca şi cum ar fi suferit mult. Sigur, nu ştiu eu mare lucru, dar nu cumva ca mânia, resentimentul sau ce altceva o avea în suflet să vă otrăvească viaţa.

— N-o să ne-o otrăvească!

Ba dimpotrivă, ne apropiam treptat unul de altul, stăpâniţi de-un sentiment care ne ataşa de viaţă, de Istanbul, de străzi, de oameni, de tot ceea ce exista înjur. Uneori, în timp ce o ţineam de mână, la cinematograf, Füsun se-nfiora abia simţit. Alteori îşi rezema uşor umărul, sau chiar capul de umărul

meu. Mă cufundam adânc în scaun, ca să se poată sprijini mai lesne de mine, îi luam mâna în mâinile mele, iar uneori o mângâiam delicat pe picior. Füsun nu se mai împotrivea acum să stăm la lojă, aşa cum se-ntâmpla în primele săptămâni. În timp ce-i ţineam mâna în mâna mea, simţeam, aidoma unui doctor care ia pulsul pacientului şi care percepe, cu buricele degetelor, cele mai ascunse dureri ale acestuia, feluritele ei reacţii afective la filmul pe care tocmai îl urmăream şi încercam mari delicii urmărind atât filmul, cât şi comentariul emoţional care-l însoţea.

În pauzele dintre filme discutam, concentraţi, despre pregătirile pentru călătoria în Europa, despre eventualitatea de-a începe să ieşim încet-încet împreună, dar nu aduceam niciodată vorba de cuvintele mamei cu privire la logodnă. Îmi dădeam seama că logodna n-ar fi fost frumoasă, că urma să se clevetească mult pe seama noastră, că până şi cei din familie ar fi încercat un sentiment de stânjeneală, că dacă am fi chemat multă lume, am fi fost bârfiţi din această cauză, iar dacă n-am fi chemat, s-ar fi spus că nu chemăm pe nimeni, şi simţeam că şi Füsun ajungea, treptat, la acelaşi punct de vedere. Şi ea se ferea de subiectul logodnei, frământată, cred, de aceleaşi griji. Ne-am decis prin urmare, aproape fără să vorbim despre asta, să nu ne mai logodim deloc şi să ne căsătorim îndată după revenirea din Europa. Cea mai mare plăcere a noastră era să facem planuri privitoare la călătoria în Europa, stând unul în faţa celuilalt şi fumând, în pauzele dintre filme ori în momentele petrecute prin cofetăriile din Beyoglu, pe care începuserăm să le frecventăm mai apoi. Füsun îşi cumpărase o carte intitulată Cu maşina prin Europa, concepută anume pentru turci, şi venea cu ea la cinematograf. Îmi aduc aminte că, în timp ce-o răsfoiam, discutam despre itinerar. Ne hotărâserăm ca, în prima noapte, să poposim la Edirne, iar apoi s-o luăm prin Iugoslavia şi Austria. Lui Füsun îi plăcea, totodată, să se uite la peisajele pariziene din ghidurile mele de călătorie şi-mi spunea „să mergem şi la Viena". Alteori, în timp ce se uita în carte, la peisajele din Europa, se cufunda într-o tăcere stranie, plină de melancolie şi cădea-n visare.

— Ce s-a-ntâmplat, draga mea, la ce te gândeşti? o întrebam eu.

— Nu ştiu, spunea Füsun.

Tanti Nesibe, Füsun şi Çetin îşi făceau pe atunci primele paşapoarte, pentru că urmau să iasă pentru prima oară în viaţa lor din Turcia. Pentru a-i scuti de tortura presupusă de contactul cu instituţiile statului şi de chinul de-a sta la coadă, îl vârâsem în priză pe comisarul Selami, care se ocupa de asemenea lucruri la Satsat. (Cititorii atenţi îşi vor aduce aminte că, în urmă cu opt ani, îi încredinţasem sarcina de-a da de urma lui Füsun şi a familiei Keskin, care dispăruse fără urmă.) Aşa mi-am dat seama că, preocupat cum fusesem de dragostea mea, nu mai ieşisem din Turcia de nouă ani şi că nu mai aveam nevoie de aşa ceva. Înainte vreme mă simţeam însă nefericit dacă nu plecam în străinătate o dată la trei-patru luni, sub un pretext oarecare.

Într-o zi caldă de vară ne-am dus, prin urmare, la Secţia de Paşapoarte a Securităţii, aflată la sediul guvernatorului, în Babiali, pentru a demara

formalităţile. Vechea clădire, care adăpostise, în ultimii ani de existenţă ai Imperiului Otoman, reşedinţa marilor-viziri şi a celorlalţi viziri cu rang de paşă şi care fusese scena unor raiduri, unor crime politice şi a multor altor grozăvii relatate în manualele de istorie din liceu îşi pierduse, la fel ca foarte multe alte imobile rămase din epoca otomană, decoraţiunile aurite şi splendoarea de altădată şi se transformase într-un spaţiu sufocat de lume, pe ale cărui culoare şi scări adăstau, sastisiţi, mii de oameni, care stăteau la cozi pentru felurite documente, ştampile şi semnături şi care se certau între ei, ţipând unii la alţii. Din pricina zăpuşelii şi a năduşelii, documentele din mâinile noastre s-au umezit imediat.

Către seară am fost trimişi, pentru un alt document, la clădirea de birouri Sansaryan din Sirkeci. În timp de coboram povârnişul Babiali, Füsun a intrat, fără a ne preveni pe niciunul dintre noi, într-o mică ceainărie aflată ceva mai sus de vechea cafenea Meserret şi s-a aşezat la o masă.

— Ce-a apucat-o iar pe fata asta? a întrebat tanti Nesibe.

Am intrat în ceainărie, iar tanti Nesibe şi Çetin au rămas să ne aştepte afară.

— Ce s-a-ntâmplat, draga mea, ai obosit? am întrebat-o eu.

— Eu renunţ, nu mai vreau să merg în Europa! a spus Füsun.

Îşi aprinsese o ţigară şi-a tras cu nesaţ un fum în piept.

— Voi duceţi-vă şi luaţi-vă paşapoartele, pentru că eu sunt epuizată.

— Draga mea, strânge din dinţi, căci nu mai e mult şi terminăm.

Draga mea s-a mai împotrivit puţin, a făcut pe îmbufnata, dar în cele din urmă, vrând-nevrând, ne-a urmat. Ne-am mai confruntat cu o astfel de criză măruntă şi când am vrut să ne luăm vizele de la Consulatul Austriei. Pentru ca tanti Nesibe şi Füsun să nu fie strivite la cozi şi umilite la interviuri, pregătisem nişte documente care atestau faptul că, la fel ca şi Çetin, erau încadrate, ca personal de specialitate, deci cu salarii mari, la Satsat. Austriecii ne-au acordat viza tuturor, dar au intrat la bănuieli în privinţa lui Füsun, găsind că era prea tânără, şi au chemat-o la interviu. M-am dus şi eu cu ea.

Cum, cu şase luni în urmă, un individ furios ale cărui cereri de viză erau respinse de ani de zile ucisese un funcţionar de la Consulatul Elveţiei, trăgându-i patru gloanţe în cap, serviciile de vize ale consulatelor de la Istanbul luaseră măsuri de securitate extrem de severe. Acum, solicitanţii nu se mai întâlneau faţă-n faţă cu funcţionarii care acordau vize pentru Europa, ci puteau discuta cu ei doar la telefon, din dosul unor geamuri antiglonţ, aidoma condamnaţilor la moarte din filmele americane. În faţa consulatelor se aflau puhoaie de oameni care se buluceau şi se îmbrânceau pentru a se apropia de birourile de vize, pentru a putea intra în grădinile ori în curţile acestora. Funcţionarii turci (lumea spunea despre ei, şi mai ales despre cei de la Consulatul Austriei, „s-au făcut mai nemţi decât nemţii, şi asta-n două zile!") le făceau observaţie pentru că nu stăteau la rând, îi îmbrânceau şi făceau o primă triere, repezindu-i pe unii dintre ei, după ce vedeau cum erau îmbrăcaţi („tu să nu mai vii, că vii degeaba!"). Programarea la interviu îi făcea nespus de fericiţi

pe solicitanţi; odată ajunşi între geamurile antiglonţ, cu izolare fonică, tremurau cu toţii ca nişte elevi care susţin un examen greu, devenind tăcuţi şi supuşi ca nişte mieluşei.

Pentru că aveam pile, Füsun n-a mai stat la coadă şi a intrat la interviu cu zâmbetul pe buze dar, nu peste multă vreme, a ieşit din birou roşie la faţă ca focul şi a păşit direct în stradă, fără să se uite la mine. Când a rărit paşii ca să-şi aprindă o ţigară, am ajuns-o din urmă. Am întrebat-o ce se întâmplase, dar nu mi-a răspuns. Am intrat şi ne-am aşezat la Palatul Naţional al Răcoritoarelor şi Sandviciurilor, după care a spus:

— Nu mai vreau să merg în Europa, am renunţat.

— Ce s-a-ntâmplat? Nu-ţi dau viza?

— M-a pus să-mi povestesc toată viaţa. M-a întrebat până şi de ce am divorţat. M-a întrebat din ce trăiesc, de vreme ce nu lucrez şi am rămas singură. Aşa că nu mai merg în Europa! Nu vreau viza nimănui!

— Am s-o rezolv altfel, am spus eu. Sau ne ducem cu vaporul, prin Italia.

— Crede-mă, Kemal, am renunţat şi la călătoria în Europa! Nu le ştiu nici limba, aşa că mi-e ruşine.

— Draga mea, o să vedem puţin lumea... Prin alte părţi există şi oameni fericiţi, care trăiesc altfel decât noi. O să ne luăm de mână şi-o să hoinărim pe străzile lor. Lumea nu se limitează la Turcia.

— Trebuie să văd puţin Europa ca să fiu demnă de tine, nu-i aşa? Dar am renunţat şi la căsătoria cu tine.

— Füsun, vom fi foarte fericiţi la Paris.

— Ştii cât sunt de încăpăţânată. Nu insista, Kemal! Căci atunci am să mă încăpăţânez şi mai tare!

Cu toate acestea, am insistat şi, peste ani, când urma să-mi regret, îndurerat, insistenţele, aveam să-mi aduc aminte că mă imaginam adeseori făcând dragoste în taină cu Füsun, într-o cameră de hotel. La o săptămână după aceea, i-am obţinut viza cu ajutorul lui Selim Snobul, care importa hârtie din Austria. Tot atunci ne-am încheiat şi noi, ceilalţi trei, formalităţile de viză. Într-o zi, pe când ne aflam în loja cinematografului Seraiul, i-am înmânat lui Füsun paşaportul, ale cărui pagini erau acum colorate de vizele ţărilor pe care urma să le străbatem în drum spre Paris, şi am simţit o stranie mândrie – mândria de-a fi un bun soţ. Cu ani în urmă, pe vremea când vedeam nălucile lui Füsun prin tot soiul de cotloane ale Istanbulului, mi se încrucişaseră paşii cu una dintre ele şi la cinematograful Seraiul, unde ne găseam în acele clipe. Füsun şi-a luat paşaportul, râzând, apoi a încruntat din sprâncene şi a început să-i răsfoiască paginile, examinând vizele rând pe rând.

Am rezervat, printr-o companie de turism, trei camere spaţioase la Hotel du Nord din Paris, pentru mine, pentru Çetin Efendi şi pentru Füsun şi mama ei. Când mă duceam la Paris s-o văd pe Sibel, în anii în care aceasta studia la Sorbona – la universitate, am vrut să spun -, obişnuiam să poposesc la alte hoteluri dar, aidoma studenţilor care visează cu ochii deschişi la locurile pe care le vor vizita cândva, când se vor căpătui, îmi imaginam adeseori cum ar fi

fost să zăbovesc o zi şi să petrec câteva ore minunate în acel hotel, care părea desprins din filme şi amintiri.

— N-aveţi nevoie de aşa ceva, mai întâi căsătoriţi-vă şi după aceea duceţi-vă! spunea mama. Hai să zicem că tu vei fi încântat să călătoreşti cu fata pe care o iubeşti... Ce-or să facă însă Nesibe şi Çetin Efendi? ... Ce treabă au ei cu voi? Mai întâi căsătoriţi-vă şi apoi plecaţi la Paris cu avionul, în luna de miere. Am să-i spun eu Garoafei Albe să scrie, la rubrica lui, două coloane despre povestea voastră, făcând-o să arate ca o poveste romantică, ca o vorbă de clacă pe gustul tuturor, iar în două zile o să se uite tot ce s-a petrecut. De fapt, lumea nu mai e ca pe vremuri. Peste tot mişună îmbogăţiţi din provincie. Şi-apoi, eu ce mă fac fără Çetin? Cine-o să mă ducă de colo până colo?

— Mamă dragă, la drept vorbind n-ai ieşit decât de două ori din casa şi grădina de la Suadiye, cât a fost vara de lungă. Nu-ţi face griji, o să ne-ntoarcem pe la sfârşitul lui septembrie. Îţi promit că Çetin o să fie cel care o să te aducă înapoi, în Nişantaşi, la început de octombrie... Tanti Nesibe o să-ţi aleagă şi dumitale o rochie pentru nuntă.

77. Marele hotel Semiramis.

Pe data de 27 august 1984, la ora douăsprezece şi un sfert, am ajuns la casa din Çukurcuma cu maşina condusă de Çetin, pentru a porni în călătoria prin Europa. Trecuseră exact nouă ani şi patru luni de la prima mea întâlnire cu Füsun, la buticul Şanzelize, dar nici măcar n-am stat puţin să cuget la felul în care se schimbase ea şi la felul în care se modificaseră viaţa şi personalitatea mea în acest răstimp. Întârziaserăm din cauza sfaturilor pe care nu mai contenea să ni le dea şi a lacrimilor nesfârşite pe care le vărsa mama, dar şi din cauza aglomeraţiei din trafic. Îmi doream să închei acea perioadă din existenţa mea şi să pornesc cât mai curând la drum. Pe când Çetin Efendi aşeza în portbagaj, după o lungă aşteptare, valizele lui tanti Nesibe şi ale lui Füsun, mă simţeam, pe de o parte, plictisit de copiii care ne-nconjuraseră maşina şi de privirile vecinilor din cartier, care ne salutau zâmbind, iar pe de altă parte încercam o mândrie pe care mi-o ascundeam chiar şi mie. În timp ce maşina cobora spre Tophane, Füsun l-a văzut pe Ali, care se-ntorcea acasă de la fotbal, şi i-a făcut semn cu mâna. M-am gândit atunci că urma să-mi dăruiască, peste puţin timp, un copil aidoma lui.

Pe podul Galata am deschis geamurile maşinii şi am tras în piept, fericiţi, mirosul de Istanbul – un iz amestecat de alge, mare, găinaţ de porumbei, fum de cărbune, gaze de eşapament şi flori de tei. Füsun şi tanti Nesibe stăteau în spate. Eu mă aflam în faţă, lângă Çetin, aşa cum visam de nu ştiu câte zile, şi, în timp ce maşina înainta prin Aksaray, printre ziduri, afundându-se în gropile de prin cartierele de la periferie şi hurducându-se pe bulevardele pavate cu piatră cubică, mă întorceam din când în când spre bancheta din spate, cu braţul încolăcit în jurul spătarului, şi-o priveam pe Füsun, fericit.

Odată ajunşi în afara oraşului, undeva dincolo de Bakirkoy, am luat-o printre ateliere, depozite, cartiere noi şi moteluri, iar ochii mi-au căzut pe fabrica de textile a lui Turgay Bey, la care venisem cu nouă ani în urmă, dar n-

am mai izbutit să-mi amintesc exact nici măcar de suferinţa pe care mi-o stârnise în ziua aceea gelozia. De îndată ce maşina a ieşit din Istanbul, întregul supliciu pe care-l îndurasem ani de zile din pricina lui Füsun s-a preschimbat într-o minunată poveste de dragoste, care putea fi rezumată dintr-o suflare. Marile poveşti de dragoste, cu final fericit, nu merită, de fapt, mai mult de câteva fraze! Pe măsură ce maşina se îndepărta de oraş – poate că tocmai din această cauză -, în maşină se aşternea tăcerea. Tanti Nesibe care, în primele minute, făcea tot soiul de glume, plină de vioiciune, punea întrebări de genul „aoleu, nu-i aşa că n-am uitat cutare lucru?" şi rostea cuvinte admirative cu privire la tot ceea ce vedea pe fereastră – până şi la caii bătrâni, numai piele şi os, care păşteau pe maidane -, aţipise înainte să ajungem la podul din Büyükçekmece.

La ieşirea din zona Catalca, Çetin Efendi a făcut plinul la o benzinărie, iar Füsun şi mama ei au coborât din maşină. Au cumpărat de la o bătrână de pe marginea drumului un pachet de brânză fol, specifică zonei, după care s-au aşezat în grădina de ceai de alături şi au mâncat-o cu ceai şi covrigi, savurând-o pe-ndelete. M-am aşezat şi eu alături de ele, gândindu-mă că, în ritmul acela, călătoria noastră în Europa avea să dureze nu săptămâni, ci luni de zile. Mă plângeam însă de acest lucru? Nu! Stăteam în faţa lui Füsun, o priveam fără să scot o vorbă şi simţeam o durere plăcută, care mi se răspândea uşurel în piept şi-n pântece, asemenea durerii pe care o percepeam când vedeam vreo fată foarte frumoasă la petrecerile dansante din prima tinereţe sau de la începutul fiecărei veri. Nu era o suferinţă profundă, nimicitoare, ci dulcea nerăbdare a dragostei.

La ora şapte şi patruzeci de minute, soarele a apus, alunecând printre lanurile de floarea-soarelui, după ce ne privise stăruitor în ochi. Çetin Efendi a aprins farurile şi, la puţin timp după aceea, tanti Nesibe ne-a spus:

— Pentru Dumnezeu, măi copii, haideţi să nu mai călătorim pe bezna asta!

Pe şoseaua cu două benzi, camioanele veneau către noi în şir neîntrerupt, fără ca şoferii să renunţe vreun moment la luminile de distanţă. Marele Hotel Semiramis, a cărui firmă strălucitoare, cu becuri mov, de neon, se vedea clipind în întuneric la puţină vreme după ce trecuserăm de Babaeski, mi s-a părut un loc bun de popas pentru noapte. I-am cerut lui Çetin să încetinească, iar apoi, când maşina a virat prin faţa Türk Petrolului de alături (un câine a lătrat, „hau, hau, hau") şi a oprit în faţa hotelului, inima mea, care chibzuise că visul meu vechi de opt de ani de zile urma să se împlinească chiar în acel loc, a prins să bată năvalnic, copleşită de dragoste.

I-am cerut subofiţerului pensionar (pe perete atârna o fotografie din vremurile sale bune, care-l înfăţişa în uniformă şi cu armă), aflat la recepţia hotelului curat, cu trei etaje care, dincolo de nume, era lipsit de orice pretenţii, să ne dea câte-o cameră pentru Füsun şi tanti Nesibe, pentru Çetin Efendi şi pentru mine. Pe când stăteam lungit în pat, în camera mea, cu ochii aţintiţi în tavan, îmi dădeam seama că ideea de-a dormi singur de-a lungul acelei

călătorii, în timp ce Füsun avea să se afle, noapte de noapte, în camera de alături, avea să mi se pară chiar mai greu de îndurat decât cei nouă ani în care o aşteptasem.

Când am intrat, mai târziu, în mica sală de mese de la parter, am constatat că Füsun adoptase o ţinută cum nu se poate mai potrivită pentru surpriza pe care i-o pregătisem. Îşi refăcuse machiajul cu grijă, se dăduse cu parfumul Le Soleil Noir, pe care i-l cumpărasem eu cu ani în urmă şi a cărui sticlă o expun aici, şi purta o rochie stacojie, în ton cu rujul de buze, de parcă s-ar fi aflat undeva în Europa sfârşitului de secolul al XIX-lea, în salonul cochet, cu draperii de catifea al unuia dintre hotelurile acelea de lux aflate în staţiunile prospere de pe coaste. Strălucirea rochiei îi scotea cum nu se poate mai bine în evidenţă frumuseţea şi strălucirea părului întunecat. La mesele alăturate se aşezaseră câteva familii istovite de muncitori care reveneau din Europa, iar copiii curioşi şi bărbaţii arzând de dorinţă din care se alcătuiau se răsuceau din când în când spre Füsun şi-o priveau.

— Roşul te prinde foarte bine în seara asta, i-a spus tanti Nesibe. Când ai să te îmbraci cu rochia asta la Paris, la hotel ori pe stradă, o să dea şi mai grozav! Dar nu te îmbrăca cu ea pe drum, seară de seară, draga mea!

Tanti Nesibe mi-a aruncat o privire, ca să spun că eram şi eu de aceeaşi părere, dar nu mi-a ieşit nici o vorbă din gură. Şi asta nu numai pentru că îmi doream, de fapt, ca Füsun să se îmbrace în fiecare seară cu rochia aceea, care o făcea să arate nemaipomenit de frumoasă... Eram încordat, asemenea tinerilor îndrăgostiţi care simt să fericirea e foarte aproape, dar că, totodată, le va fi greu s-o atingă; nu-mi venea să deschid gura. Intuiam că Füsun, care era aşezată în faţa mea, se afla în aceeaşi situaţie. Îşi ferea privirile de mine, fuma cu stângăcie, asemenea liceenelor care abia s-au apucat de tutun, şi sufla fumul în lături.

În timp ce studiam meniul simplu al hotelului, aprobat de primăria din Babaeski, s-a aşternut o tăcere lungă, ciudată, de parcă am fi trecut cu toţii în revistă cei nouă ani pe care-i lăsam în urmă.

Când s-a arătat chelnerul, după multă vreme, am cerut o sticlă mare de Yeni Raki.

— Bea şi dumneata în seara asta, Çetin Efendi, ca să ciocnim! am spus eu. Oricum, n-ai să mă mai duci acasă după masă.

— Dumnezeu să vă aibă-n pază, Çetin Bey, că mult l-aţi mai aşteptat! a spus tanti Nesibe, lăsând senzaţia că-l preţuia din tot sufletul.

Mi-a aruncat o privire:

— Nu există inimă pe care să n-o poţi dobândi şi cetate pe care să n-o poţi cuceri cu răbdare şi credinţă-n Dumnezeu, nu-i aşa?

Când ne-a fost adus rachiul, am turnat din belşug atât în paharele celorlalţi, cât şi în paharul lui Füsun, iar când am făcut acest lucru, am privit-o drept în ochi. Îmi făcea plăcere să constat că fuma uitându-se fix la vârful ţigării, aşa cum obişnuia când era nervoasă şi încordată. Am început cu toţii,

inclusiv tanti Nesibe, să sorbim cu poftă din rachiul cu gheaţă, de parcă am fi băut un elixir. Peste puţin timp m-am relaxat.

Lumea era, de fapt, frumoasă şi parcă abia începeam să bag de seamă acest lucru. Ştiam foarte bine că aveam să-i mângâi trupul delicat, braţele lungi, sânii minunaţi până la sfârşitul vieţii mele şi că aveam să adorm ani la rând cu capul rezemat de gâtul ei, trăgând în piept mireasma pe care o răspândea.

Aşa cum făceam în copilărie în clipele de fericire, am dat uitării „în mod deliberat" tot ceea ce mă făcea să fiu fericit şi am privit lumea cu alţi ochi, găsind că tot ceea ce ne-nconjura era frumos. Pe perete atârna o fotografie cochetă şi plăcută a lui Atatürk, îmbrăcat în frac. Alături de el se aflau un peisaj din Elveţia, un peisaj care înfăţişa podul peste Bosfor şi o amintire mai veche de nouă ani – o fotografie simpatică a lui Inge, care bea răcoritoare Meltem. Am văzut ceasul, care arăta ora nouă şi douăzeci, iar pe peretele cu recepţia, un anunţ, potrivit căruia „cuplurilor li se solicită certificatul de căsătorie".

— Azi e Povârnişuri măturate de vânt, a spus tanti Nesibe. Să nu le spunem să caute canalul? …

— Mai e timp, mamă, a spus Füsun.

În sala de mese a intrat o pereche de străini, care aveau în jur de treizeci de ani. Toată lumea s-a întors şi s-a uitat spre ei, iar ei ne-au salutat politicos. Erau francezi. În anii aceia nu veneau prea mulţi turişti occidentali în Turcia, dar cei mai mulţi dintre cei care veneau obişnuiau să vină cu maşina.

La momentul potrivit, proprietarul hotelului, soţia lui – care purta broboadă – şi cele două fiice, adulte, care umblau cu capul descoperit (văzusem că una dintre ele lucra la bucătărie) au căutat canalul pe care se difuza filmul, după care le-au întors spatele clienţilor şi au început să urmărească serialul în tăcere.

— Kemal Bey, n-ai să poţi vedea de-acolo, a spus tanti Nesibe. Vino lângă noi!

Mi-am tras scaunul în spaţiul îngust care o separa pe tanti Nesibe de Füsun, m-am aşezat şi am început să urmăresc filmul Povârnişuri măturate de vânt, a cărui acţiune se petrecea pe colinele Istanbulului. Nu pot să spun însă că pricepeam ce vedeam. Braţul gol al lui Füsun se sprijinea temeinic de braţul meu gol! Partea de sus, stânga, a braţului meu stâng, lipită de braţul ei, dogorea ca fierul încins. Stăteam cu ochii ţintă la ecran, dar sufletul meu pătrunsese, parcă, în sufletul lui Füsun.

Ochiul meu interior vedea gâtul lui Füsun, îi zărea sânii frumoşi, sfârcurile căpşunii şi albeaţa pântecului. Füsun se lăsa, treptat, din ce în ce mai greu pe braţul meu. Nu mi-a stârnit interes nici faptul că Füsun şi-a strivit şi stins ţigara într-o scrumieră pe care scria „Ulei de floarea-soarelui Batanay", nici faptul că mucurile de ţigară purtau urmele rujului ei carmin.

Când s-a sfârşit serialul, televizorul a fost închis. Cea mai mare dintre fetele proprietarului a deschis radioul şi a găsit o piesă muzicală uşoară,

agreabilă, pe placul francezilor. În timp ce-mi trăgeam din nou scaunul la locul meu, era cât pe ce să cad. Băusem foarte mult. Füsun băuse şi ea trei pahare cu rachiu – le numărasem cu coada ochiului.

— Am uitat să ciocnim paharele, a spus Çetin Efendi.

— Da, să ciocnim, am spus eu. De fapt, a venit vremea să punem la cale o mică ceremonie. Çetin Efendi, acum ai să ne pui în degete inelele de logodnă!

Am dat la iveală, cu aerul că le făceam o surpriză, cutia în care se aflau inelele pe care le cumpărasem din Bazarul Acoperit cu o săptămână în urmă şi am deschis-o.

— Asta e calea cuvenită, domnule, a spus Çetin Efendi, adaptându-se imediat împrejurării. Nu te poţi căsători fără să te logodeşti. Ia întindeţi mâinile, să vă vedem! Füsun întinsese deja mâna – surâzând emoţionată.

— Acum nu mai e cale de-ntoarcere, a spus Çetin Efendi. Veţi fi foarte fericiţi, ştiu bine asta… Dumneata trebuie să-ntinzi cealaltă mână, Kemal Bey!

Ne-a strecurat în degete inelele de logodnă fără nici o şovăire. În jur au răsunat nişte aplauze; francezilor, care ne urmăreau de la masa alăturată, li se adăugaseră alţi doi-trei clienţi somnoroşi. Füsun zâmbea nespus de plăcut şi-şi privea inelul de pe deget de parcă s-ar fi aflat la un bijutier, cu intenţia de a-l alege.

— Ţi se potriveşte pe deget, draga mea? am întrebat-o eu.

— Mi se potriveşte, a răspuns ea, fără a-şi ascunde zâmbetul.

— Îţi vine şi foarte bine.

— Da.

— Dans, dans! au scandat francezii.

— Ei, ia să vedem! a spus tanti Nesibe.

Muzica molcomă de la radio era adecvată pentru dans. Oare aveam să mă pot ţine pe picioare?

Amândoi ne-am ridicat de pe scaune în aceeaşi clipă. Am cuprins-o pe Füsun pe după talie şi am îmbrăţişat-o. Mirosea foarte frumos; îi simţeam, la atingere, mijlocul, coapsa, şira spinării. Era mai trează decât mine. A luat lucrurile în serios şi a dansat la modul sentimental, lipindu-se strâns de mine. Am vrut să-i şoptesc la ureche cât de mult o iubeam, dar m-a cuprins un soi de paralizie.

Amândoi eram cât se poate de ameţiţi dar, cu toate acestea, o latură a minţii noastre ne împiedica să ne lăsăm duşi de val. Curând după aceea, am revenit la locurile noastre. Francezii ne-au aplaudat din nou.

Eu urc, a spus Çetin Efendi. Dimineaţă am să mă ocup de motor. Plecăm devreme, nu-i aşa?

Dacă Çetin n-ar fi ţâşnit ca din puşcă, poate că tanti Nesibe ar mai fi rămas.

— Çetin Efendi, ia dă-mi dumneata cheia maşinii! am spus eu.

— Kemal Bey, în seara asta am băut cu toţii foarte mult, aşa că aveţi grijă, nu vă atingeţi de volan!

— Mi-a rămas servieta în portbagaj, aş vrea să-mi iau cartea din ea.

Am luat cheia pe care mi-o întinsese. Çetin Efendi s-a recules o clipă şi s-a înclinat, cu unul dintre gesturile acelea peste măsură de respectuoase pe care le făcea în faţa tatei.

— Mamă, cum faci să-mi dai cheia camerei? a întrebat Füsun.

— Nu încui uşa, a spus tanti Nesibe. O deschizi şi intri, pur şi simplu.

— Vin acum cu dumneata, s-o iau.

— Nu te grăbi. Cheia o să fie vârâtă în broască pe dinăuntru, a spus tanti Nesibe. O pun în broască şi nu încui. Vii când vrei tu.

După ce au plecat tanti Nesibe şi Çetin Efendi, ne-am relaxat, dar ne-am simţit şi încordaţi. Füsun îşi ferea ochii de mine, ca o mireasă care rămâne pentru prima oară singură cu bărbatul alături de care-şi va petrece viaţa. Simţeam însă că, dincolo de gesturile de timiditate de-acum ştiute, era stăpânită şi de-un alt sentiment. Am vrut s-o ating. M-am întins să-i aprind ţigara.

— Aveai de gând să urci în cameră şi să citeşti? m-a întrebat ea.

Părea că se pregătea să se ridice.

— Nu, draga mea, mă gândeam că poate dăm o raită cu maşina.

— Am băut foarte mult, Kemal, nu se poate!

— O să ne plimbăm împreună.

— Urcă şi culcă-te!

— Ţi-e teamă să nu fac vreun accident?

— Nu mi-e teamă.

— Atunci, să urcăm în maşină, s-o luăm pe drumuri lăturalnice şi să ne pierdem pe dealuri, prin păduri.

— Nu se poate – urcă şi culcă-te! Eu plec.

— Mă laşi singur la masă şi te duci, tocmai în seara în care ne-am logodit?

— Nu, mai stau, a spus ea. De fapt, îmi place foarte mult să stau aici!

Francezii se uitau înspre noi, de la masa la care se aflau. Am stat probabil acolo aproape o jumătate de oră, fără să ne vorbim. Din când în când ni se-ntâlneau ochii, dar privirile ne erau răsfrânte către interior. În cinematograful minţii mele rula un film ciudat, fragmentar, plăsmuit din amintiri, din temeri, din dorinţă şi din multe alte imagini, al căror tâlc nu izbuteam să-l desluşesc. Mai apoi, în film s-au furişat două muşte mari, care se strecurau grăbite printre paharele noastre, aşezate pe masă. Pe peliculă se perindau, făcându-se apoi repede nevăzute, mâna mea, mâna lui Füsun, care ţinea o ţigară, paharele şi francezii. În ciuda ameţelii şi a sentimentului de dragoste care mă copleşea, socoteam că filmul care rula în mintea mea era foarte coerent şi cugetam că era nespus de important ca întreaga lume să afle că în momentele acelea nu mai exista nimic altceva decât iubirea dintre mine şi Füsun, decât fericirea noastră. Trebuia să rezolv această chestiune cu aceeaşi iuţeală cu care umbla musca printre farfurii! Le-am zâmbit francezilor în aşa fel încât să-şi dea seama că eram fericiţi, iar ei ne-au zâmbit în acelaşi chip.

— Zâmbeşte şi tu către ei!

— Am zâmbit, gata! a spus Füsun. Ce să mai fac, să dansez din buric?

Uitam că şi Füsun era buimacă de băutură şi mă-ntristam în unele momente, pentru că luam în serios tot ceea ce spunea. Dar fericirea mea nu putea fi risipită uşor. Cum băusem fără întrerupere, atinsesem acea stare de spirit profundă în care percepi unitatea şi unicitatea întregii lumi. Aceasta era şi ideea care se contura din filmul ce rula în imaginaţia mea, înţesat de muşte şi amintiri. Tot ceea ce simţeam de ani de zile faţă de Füsun, toate suferinţele pe care le-ndurasem pentru ea se identificau în mintea mea cu frumuseţea şi complexitatea universului, iar acest sentiment de plenitudine şi desăvârşire mi se părea negrăit de minunat şi-mi insufla un simţământ de pace. În timpul acesta, m-am întrebat o vreme, obsedant, cum de putea să meargă musca atât de repede fără să se împleticească. Apoi, aceasta a dispărut.

O ţineam pe Füsun de mână, peste masă, şi-mi dădeam seama că pacea şi frumuseţea pe care le percepe-am eu i se transmiteau şi ei prin intermediul mâinii mele, pentru ca apoi să revină la mine, iradiind dinspre ea. Frumoasa mână stângă a lui Füsun se afla sub mâna mea, ca un animal ostenit, căci mâna mea dreaptă o încălecase, o cotropise cu bădărănie, de parcă ar fi strivit-o. Întreaga lume se rotea în capul – în capetele noastre.

— Ce-a fi să dansăm? am spus eu.

— Nu…

— De ce nu?

— Acum nu vreau! a spus Füsun. Îmi ajunge să stau aşa.

Am zâmbit, dându-mi seama că se referea la mâinile noastre. Aveam, pe de-o parte, sentimentul că stăteam în locul acela de nu ştiu câte ore, de parcă timpul s-ar fi oprit în loc, iar pe de altă parte socoteam că abia ajunseserăm. Am uitat, preţ de o clipă, ce făceam acolo. Apoi, când am aruncat o privire în jur, am văzut că în restaurant nu se mai afla nimeni în afară de noi.

— Francezii au plecat.

— Nu erau francezi, a spus Füsun.

— După ce ţi-ai dat seama?

— Le-am văzut numărul de la maşină. Erau din Atena.

— Unde le-ai văzut maşina?

— Se-nchide restaurantul, trebuie să plecăm şi noi!

— Nu facem decât să stăm aici!

— Ai dreptate, a spus ea cu maturitate.

Am mai zăbovit o vreme, mână-n mână.

A scos cu grijă o ţigară din pachet, servindu-se de mâna dreaptă, şi-a aprins-o cu măiestrie, cu singura mână liberă de care dispunea, şi a fumat-o pe-ndelete, zâmbind. Mi s-a părut că gestul acesta a durat ore în şir. În mintea mea tocmai prinsese să ruleze un alt film, când Füsun şi-a retras mâna din mâna mea şi s-a ridicat în picioare. Eu păşeam în urma ei. Am urcat scara cu mare atenţie, fără să mă clatin deloc, cu ochii ţintă la spatele rochiei ei roşii.

— Camera ta este în partea asta, a spus Füsun.

— Am să te conduc mai întâi pe tine la cameră, la mama ta.

— Nu, du-te în camera ta! a şoptit ea.

— Îmi pare foarte rău că n-ai încredere în mine! Cum ai să-ţi petreci toată viaţa alături de mine?

— Nu ştiu, a spus ea. Hai, du-te în camera ta!

— E o seară foarte frumoasă, am spus eu. Sunt foarte fericit. Crede-mă că toate clipele care vor urma vor fi la fel de fericite, până la sfârşitul vieţii noastre!

A văzut că mă apropiam s-o sărut şi m-a îmbrăţişat ea prima. Am sărutat-o cu patimă, aproape cu forţa. Ne-am sărutat îndelung. La un moment dat am deschis ochii şi am văzut, pe holul îngust, cu tavanul jos, un portret al lui Atatürk. Îmi aduc aminte că am implorat-o, printre săruturi, să vină în camera mea. Dintr-una dintre camere a răsunat o tuse prefăcută, în chip de atenţionare. S-a auzit o cheie răsucindu-se în broască.

Füsun s-a desprins din braţele mele, a cotit pe coridor şi s-a făcut nevăzută.

Am privit în urma ei, disperat. Apoi am intrat în camera mea şi m-am aruncat în pat, îmbrăcat.

78. Ploaie de vară.

Camera nu era cu totul cufundată-n întuneric, căci înăuntru răzbăteau luminile de pe şoseaua spre Edirne şi de la staţia de benzină. Oare se afla vreo pădure în zare? Am băgat de seamă, vag, că undeva, departe, fulgera. Mintea mea se deschisese către întregul univers, către tot ceea ce-l alcătuia.

S-a scurs multă vreme. Apoi s-a auzit o bătaie în uşă, iar eu m-am ridicat şi am deschis.

— Mama a încuiat uşa, a spus Füsun.

Se străduia să mă desluşească în întuneric. Am prins-o de mână şi am tras-o înăuntru. M-am întins pe pat îmbrăcat, am culcat-o lângă mine şi am îmbrăţişat-o, lipind-o de trupul meu. S-a vârât în mine ca o pisică dornică de protecţie. Şi-a îngropat capul în lăcaşul dintre pieptul şi gâtul meu. Mă trăgea cu putere înspre ea, tremurând, de parcă era cu atât mai fericită cu cât se îngrămădea mai cu nesaţ în mine. Aveam sentimentul că, dacă nu ne sărutam mai repede, urma să murim, ca-n basme. Îmi aduc aminte că ne-am sărutat, că i-am scos rochia aceea roşie, care se şifonase destul de tare, trăgând, de fapt, amândoi de ea din răsputeri, că ne-am sărutat îndelung, cu poftă, că din când în când ni se făcea ruşine, pentru că somiera scârţâia, şi o lăsam mai moale, că părul ei, care mi se revărsa pe piept şi pe faţă, mă excita nespus; să nu creadă însă cititorii că folosesc un limbaj ce exprimă fermitate, de genul „am făcut şi-am dres", că am trăit ceea ce-am trăit la modul conştient, că-mi amintesc, rând pe rând, de fiecare clipă.

Din pricina excesului de băutură, a emoţiei şi-a încordării, îmi dădeam seama, nelămurit, de scurgerea secundelor, a clipelor abia la multă vreme după ce le trăisem. Clipele plăcute, care ba licăreau, ba piereau, ajungeau să se întrepătrundă, reduse la un soi de impresie generală, datorită precipitării de-a mă bucura neîntârziat de ceea ce aşteptam de ani de zile, a faptului că-mi

aflasem, în mod incredibil, fericirea, că savuram din plin bucuria de-a face dragoste. Era ca şi cum mi s-ar fi întâmplat ceva ce scăpa controlului meu, numai că eu socoteam, la fel ca în vise, că cele ce se petreceau erau conduse de propria-mi voinţă.

Îmi aduc aminte că ne-am strecurat în aşternut şi că trupul meu ardea tot mai năprasnic, ca jarul, pe măsură ce atingea trupul ei. Am simţit, fascinat, că retrăiam nenumărate amintiri legate de clipele noastre de dragoste, petrecute cu nouă ani în urmă – clipe pe care le uitasem şi pe care nici măcar nu ştiam că le uitasem -, însă retrăiam şi alte detalii de viaţă din vremurile acelea minunate. Dorinţa de fericire, înăbuşită în mine de ani şi ani de zile, se contopea cu sentimentul de bucurie şi biruinţă provocat de faptul că sfârşiserăm prin a obţine ceea ce ne doream (îi luasem până şi sânii în gură, înghiţindu-i cu totul), făcea ca tot ceea ce trăiam atunci să dobândească forme vagi, iar clipele, sentimentele şi plăcerea să se amestece între ele. O parte a minţii mele chibzuia că, în cele din urmă, o cucerisem şi mă simţeam copleşit de admiraţie şi afecţiune pentru tot ceea ce o privea – pentru gemetele de plăcere pe care le scotea, pentru felul în care mă îmbrăţişa, ca un copil, pentru lucirea de-o clipă a pielii ei catifelate. La un moment dat, mi s-a aşezat în braţe şi ţin minte că, preţ de-o clipă fără egal, ne-am privit în ochi cu voioşie, fericiţi, la lumina din ce în ce mai vie a farurilor unui camion zgomotos, care tocmai trecea pe drum (zgomotul grav şi intens al acelui motor ostenit ne imita pe noi). Apoi s-a stârnit o pală neaşteptată de vânt, s-a zgâlţâit totul în jur, undeva, în apropiere, s-a trântit o uşă, iar frunzele copacilor au foşnit de parcă ne-ar fi împărtăşit o taină. Încăperea a fost măturată de lumina vineţie a unui fulger, ce răzbătea de foarte departe.

În timp ce făceam dragoste, cu o patimă ce sporea treptat, trecutul, viitorul, amintirile şi plăcerea fericită a acelei clipe, care se-nteţea cu repeziciune, au ajuns să fie totuna. Am mers „până la capăt", străduindu-ne să ne înăbuşim ţipetele. Eram nespus de satisfăcut de lume, de viaţa mea, de toate. Totul era frumos şi plin de tâlc! Füsun se cuibărise cu nădejde lângă mine, aşa încât mi-am rezemat capul de gâtul ei şi am aţipit, adulmecându-i mireasma.

După mult timp, în vis mi s-au arătat nişte imagini care întruchipau fericirea şi pe care le prezint aici vizitatorilor muzeului. Marea pe care am visat-o era de un albastru-indigo, ca în copilărie. Amintirile legate de plimbările cu barca, de minunatele vremuri când făceam schi nautic ori de după-amiezile târzii, de început de vară, când ne aflam la casa din Suadiye şi ne duceam la pescuit de plăcere, îmi potopeau sufletul de un neastâmpăr plăcut. Marea agitată de furtună din vis trezea parcă la viaţă acea fericire încântătoare, de vară timpurie. În vremea aceasta am văzut nişte nori mătăsoşi care se perindau alene pe deasupra capului meu, iar unul dintre ei aducea cu tata; am mai văzut o corabie pe ocean, care se scufunda încet şi se făcea nevăzută-n furtună, unele arătări în alb-negru, care-mi evocau benzile desenate din copilărie, precum şi o serie de tablouri şi amintiri, întunecate, vagi, înfricoşătoare. În ele

stăruia farmecul amintirilor uitate şi regăsite. Mi-au trecut prin faţa ochilor imagini ale Istanbulului aşa cum se vedeau ele în filmele vechi, scene de pe străzile înzăpezite ale oraşului, cărţi poştale în alb-negru.

Imaginile din vis îmi spuneau că fericirea de-a trăi era întotdeauna inseparabilă de plăcerea de-a vedea această lume.

Apoi, s-a stârnit un vânt cumplit, care a trecut pe deasupra mea, însufleţind aceste imagini, şi care mi-a înfiorat spinarea asudată. Frunzele salcâmilor se răsuceau în stânga şi-n dreapta, părând să răspândească fascicule luminoase, şi foşneau plăcut în bătaia vântului. Când acesta s-a-nteţit, foşnetul iscat de frunze şi de copaci s-a preschimbat într-un vuiet ameninţător. S-a auzit un tunet prelung. Zgomotul pe care-l făcea era atât de puternic, încât m-am trezit.

— Ce frumos dormeai! a spus Füsun şi m-a sărutat.

— Cât am dormit?

— Nu ştiu, pentru că şi eu mă trezisem cu puţin timp înainte, din cauza tunetului.

— Te-ai speriat? am spus eu, după care am îmbrăţişat-o şi am tras-o spre mine.

— Nu, nu m-am speriat.

— O să-nceapă curând ploaia…

Şi-a culcat capul în lăcaşul dintre pieptul şi umărul meu. Am privit multă vreme pe fereastră, din locul în care stăteam lungiţi, fără să scoatem o vorbă. Undeva, foarte departe, cerul acoperit de nori era luminat la răstimpuri de o lumină mov, cu tonuri trandafirii. Părea că cei care străbăteau drumul de la Istanbul la Edirne, cu autobuzele şi camioanele lor gălăgioase, nu zăreau locul acela măturat de furtună din depărtare şi că doar noi remarcam existenţa acelui meleag straniu.

Înainte de-a se auzi zgomotul maşinilor care treceau pe şosea, în încăpere pătrundea strălucirea farurilor de distanţă, care se amplifica în tăcere pe peretele din faţa noastră, luminând destul de bine camera, pentru ca în clipa în care auzeam zgomotul maşinii, lumina să-şi schimbe forma şi să se facă nevăzută.

În acest răstimp ne sărutam. Contemplam apoi din nou jocul la care se dedau pe perete luminile ce pătrundeau în cameră, asemenea unor copii care-şi omoară vremea cu un caleidoscop. Picioarele noastre zăceau printre cearşafuri unul lângă altul, de parcă am fi soţ şi soţie.

Mai întâi ne-am dezmierdat uşor, cu băgare de seamă, redescoperindu-ne. Făceam acum dragoste mai frumos şi mai cu noimă, căci ne eliberaserăm de beţia dintâi. Am sărutat-o îndelung pe sâni, pe gâtul care mirosea ameţitor. Îmi aduc aminte că în anii primei tinereţi, când îmi dădeam seama de violenţa dorinţei sexuale, căreia cu greu i te puteai împotrivi, mă gândeam, cu un soi de uimire şi de fascinaţie, că dacă te căsătoreşti cu o femeie frumoasă, faci dragoste cu ea de dimineaţa până seara şi nu-ţi mai rămâne timp pentru altceva. Acum îmi trecea prin minte aceeaşi idee copilărească. În faţa noastră se

găsea un timp fără fruntarii. Deşi atât de aproape de rai, lumea era pe jumătate cufundată-n întuneric.

Am văzut, la lumina puternică a farurilor de distanţă ale unui autobuz, buzele gingaşe şi atrăgătoare ale lui Füsun, ca şi expresia de pe chipul ei, care arăta că se-ndepărtase foarte mult de lumea aceasta. Am încercat acest sentiment multă vreme după ce luminile autobuzului s-au făcut nevăzute. Apoi am sărutat-o pe pântece. Din când în când, şoseaua se cufunda-n tăcere. Auzeam atunci, de foarte aproape, ţârâitul unui greiere. Oare ceea ce răzbătea de departe să fi fost orăcăit de broaşte sau poate că, cine ştie, pe măsură ce-o atingeam pe Füsun, descopeream delicatele sunete interioare ale lumii, foşnetul ascuns în buricul ierbii, vuietul grav şi discret ce răzbătea din străfundurile pământului, răsuflarea abia simţită a naturii, pe care nu izbutisem niciodată s-o deslușesc? I-am sărutat îndelung pântecul şi mi-am plimbat buzele alene pe pielea ei catifelată. Din vreme-n vreme ridicam capul, ca un cormoran care se iţeşte, vesel, din apă, şi-ncercam să-i prind privirile, la lumina care se schimba necontenit. Mai era şi-un ţânţar, care mi se aşezase pe spate, muşcându-mă, şi al cărui bâzâit îl auzeam în acest răstimp.

Am făcut dragoste îndelung, gustând, fiecare, plăcerea redescoperirii celuilalt. Cum, în timp ce ne iubeam, săvârşeam aceleaşi gesturi dinainte, emoţiile reîntâlnirii mi se-ntipăreau într-un cotlon al minţii, pentru a nu se mai şterge apoi niciodată şi, totodată, se ordonau:

1. Prima experienţă fericită era bucuria de-a retrăi câteva gesturi vădite, specifice ei, pe care le descoperisem de-a lungul celor patruzeci şi patru de zile în care făcuserăm dragoste cu nouă ani în urmă, în 1975. În cei nouă ani îmi închipuisem, îmi amintisem şi-mi dorisem nespus să regăsesc gemetele pe care le scotea când făcea dragoste, privirea inocentă şi afectuoasă care-i lumina chipul – încrunta din sprâncene cu interes – şi armonia aparte ce se năştea între diversele părţi al trupurilor noastre când acestea se orânduiau unul peste altul – întocmai ca părţile reunite ale unei unelte -, în timp ce-o strângeam cu nădejde de şolduri, precum şi felul în care-şi desfăcea buzele, ca o floare, întinzându-se către buzele mele, în timp ce ne sărutam.

2. Existau foarte multe lucruri mărunte pe care nu mi le imaginasem, pentru că le uitasem, şi care mă deconcertau când le revedeam la Füsun, căci îmi aminteam atunci de ele: uitasem, şi-mi reamintisem în acea noapte, de felul în care-şi strângea o clipă degetele, de parcă-ar fi fost o pensetă, şi mă apuca de încheietură, de aluniţa pe care o avea chiar în spatele umărului (celelalte aluniţe, nenumărate, se aflau, de fapt, în locuri pe care mi le aduceam aminte), de felul în care i se umbreau o clipă ochii în cel mai plăcut moment al împreunării, pentru a rămâne apoi pironiţi asupra vreunui fleac din încăpere (ceasul de pe masă sau firul lămpii, răsucit în tavan), de senzaţia că se îndepărta de mine când îşi slăbea o clipă strânsoarea braţelor, în timp ce mă îmbrăţişa strâns, pentru ca apoi să mă cuprindă din nou, pe neaşteptate, cu şi mai multă forţă. Aceste deprinderi şi gesturi mărunte, care-mi ieşiseră din minte, ne-au preschimbat îndată clipele de dragoste, pe care le transformasem,

de-a lungul celor nouă ani, visând necontenit la ele, într-o fantezie fără nici o legătură cu realitatea, într-o îndeletnicire cât se poate de palpabilă, care aparţinea acestei lumi.

3. Unele gesturi noi săvârşite de Füsun, de care nu-mi aminteam deloc, mă derutau, mă nelinişteau şi-mi stârneau gelozie. Felul brutal în care-şi trecea unghiile peste spinarea mea, felul în care se oprea şi degusta cel mai intens moment al dragostei, felul în care cădea pe gânduri, de parcă ar fi cumpănit tâlcul a ceea ce trăia atunci, felul în care rămânea deodată încremenită, de parcă ar fi adormit, sau felul în care mă muşca de braţ, de umăr, de parcă ar fi vrut să-mi provoace suferinţă, mă făceau să simt că Füsun nu mai era cea de pe vremuri. La un moment dat m-am gândit că în cele patruzeci şi patru de zile ce precedaseră cei nouă ani nu rămăsese niciodată şi nu făcuse niciodată dragoste cu mine noaptea, că trăiam ceva nou şi că poate acesta era motivul. Însă în gesturile ei aspre, în faptul că se retrăgea pe neaşteptate în sine, gânditoare, exista o anumită îndârjire, care-mi stârnea încordare.

4. Devenise de-acum altcineva. Füsun, cea cu care făcusem dragoste pe vremea când avea optsprezece ani, continua să dăinuie în noua persoană pe care o aveam în faţa mea, dar părea că anii care se scurseseră împinseseră puietul dinlăuntrul ei undeva în străfunduri, aidoma cojii unui copac. O iubeam mai mult pe Füsun, cea întinsă în acele clipe alături de mine, decât pe tânăra pe care o cunoscusem cu ani în urmă. Eram mulţumit de trecerea anilor, de faptul că deveniserăm amândoi mai chibzuiţi, mai profunzi şi mai experimentaţi.

În geamuri şi în pervaz au prins să răpăie picături mari de ploaie. S-a pornit o aversă, însoţită de tunete. Ne-am îmbrăţişat, ascultând vuietul ploii năvalnice de vară. Pesemne că am aţipit.

Când m-am trezit, ploaia contenise, iar Füsun nu se mai afla alături de mine. Era în picioare şi se îmbrăca cu rochia roşie.

— Te duci în camera ta? am întrebat-o eu. Nu pleca, te rog!

— Mă duc să caut o sticlă cu apă, a spus ea. Am băut foarte mult. Nu mai pot de sete.

— Şi mie mi-e sete, am spus. Stai aici, am văzut că sunt nişte sticle cu apă jos, în frigiderul din restaurant.

Dar până să cobor eu din pat, ea a deschis uşa în linişte şi dusă a fost. Probabil că în timp ce zăceam în aşternut fericit, cu gândul că Füsun avea să se întoarcă peste puţin timp, m-a luat somnul.

79. Călătorie spre o altă lume.

Când m-am trezit din nou, peste multă vreme, Füsun tot nu revenise în cameră. Socotind că se întorsese la mama ei, m-am ridicat din pat şi mi-am aprins o ţigară, privind pe fereastră. Nu răsărise soarele, nu se crăpase încă de ziuă – domnea doar o lumină nedefinită. Pe fereastra deschisă pătrundea o mireasmă de pământ reavăn. Lămpile cu neon ale benzinăriei de vizavi şi lumina firmei Marelui Hotel Semiramis se reflectau în băltoacele de pe

marginea şoselei asfaltate şi pe bara de protecţie a Chevroletului nostru, parcat în faţă.

Am băgat de seamă că restaurantul în care cinaserăm şi ne logodiserăm avea o mică grădină, orientată spre şosea. Scaunele, ca şi pernele de pe ele erau ude de ploaie. Füsun se afla ceva mai încolo, pe o bancă, scăldată în lumina, filtrată de frunze, a unui bec atârnat într-un smochin. Stătea uşor întoarsă cu spatele şi aştepta să răsară soarele, trăgând dintr-o ţigară.

M-am îmbrăcat repede şi am coborât.

— Bună dimineaţa, draga mea, am rostit eu în şoaptă.

N-a spus nimic, ci a clătinat uşor din cap, asemenea unei persoane cufundate în gânduri, care suferă nemăsurat. Am văzut pe un scaun, chiar lângă bancă, un pahar cu rachiu.

— Când am luat apa, am constatat că mai era o sticlă deschisă, a spus ea.

Pe chip i-a trecut fugar o expresie care-ţi aducea aminte că era fiica lui Tarik Bey.

— Dacă nici în cea mai frumoasă dimineaţă din lume nu bem, ce altceva ne mai rămâne de făcut? am spus eu. Pe drum o să fie cald, aşa că o să dormim toată ziua în maşină. Pot să iau loc lângă dumneavoastră, domnişoară?

— Acum nu mai sunt domnişoară.

Nu i-am răspuns, ci m-am aşezat lângă ea în tăcere şi, în timp ce admiram priveliştea care se aşternea în faţa noastră, am luat-o de mână, de parcă ne-am fi aflat la cinematograful Seraiul.

Am contemplat multă vreme lumina care se răspândea treptat asupra lumii, fără să ne vorbim. În depărtare încă se mai zăreau fulgere vineţii; norii portocalii purtau cu ei ploaia, pe undeva prin Balcani. Prin faţa noastră a trecut, zgomotos, un autobuz interurban. Am privit îndelung în urma lui, până când farurile roşii din spate s-au făcut nevăzute.

Un câine cu urechi negre s-a apropiat agale de noi, dinspre benzinărie, fluturând prietenos din coadă. Era un câine de pripas oarecare, fără nici o particularitate ori rasă. Mai întâi m-a adulmecat pe mine, apoi a amuşinat-o pe Füsun, după care s-a vârât cu botul în braţele ei.

— Te place, am spus eu.

Dar Füsun n-a răspuns.

— Şi ieri, când am venit aici, a lătrat de trei ori, am spus eu. Îţi dai seama… Cândva, pe televizorul vostru se afla un bibelou cu un câine care aducea leit cu ăsta.

— Şi pe acela l-ai şterpelit, l-ai luat cu tine.

— Nu se poate spune că l-am furat. Cu toţii ştiaţi, inclusiv părinţii tăi, despre ce era vorba, chiar după primul an.

— Da.

— Şi ce spuneau părinţii tăi?

— Nimic. Tata se necăjea. Mama se purta de parcă n-ar fi avut nici o importanţă. Iar eu voiam să fiu vedetă de film.

— Ai să fii!

— Kemal, asta e o minciună, nici tu nu crezi ce spui, a spus ea cu gravitate. Iar asta mă supără cu adevărat. Poţi minţi cu mare uşurinţă.

— De ce?

— Ştii foarte bine că n-ai să faci niciodată din mine o vedetă de film. Acum nu mai e nevoie de aşa ceva.

— De ce nu mai e nevoie? Dacă vrei cu adevărat asta, sunt de acord.

— Mi-am dorit-o cu adevărat, Kemal, ani de zile. Ştii foarte bine.

Câinele a făcut un salt spre Füsun, arătându-şi afecţiunea.

— Este leit bibeloul acela. În plus, are o culoare uşor gălbuie şi urechi negre, exact ca el, am spus eu.

— Ce făceai cu toţi câinii, cu pieptenii, ceasurile, ţigările – cu toate lucrurile acelea?

— Îmi făceau bine, am spus eu, uşor furios. Toate lucrurile se află acum în apartamentul din blocul Compasiunea, formând o colecţie impresionantă. Nu mi-e deloc ruşine de tine, draga mea. Vreau să ţi le arăt când ne întoarcem la Istanbul.

M-a privit surâzând atât cu afecţiune, cât şi cu un aer zeflemitor care, din punctul meu de vedere, era pe potriva poveştii şi, deopotrivă, a obsesiei mele.

— Vrei să mă duci iar în garsoniera ta?

Acum nu mai e nevoie de aşa ceva, am spus eu supărat, repetându-i vorbele.

— Ai dreptate. Aseară m-ai dus de nas. Mi-ai luat cea mai de preţ comoară, înainte de-a ne căsători. Cei de teapa ta nu mai obişnuiesc acum să se însoare. Eşti soiul ăsta de bărbat.

— Adevărat, am spus eu, pe jumătate în glumă, pe jumătate în joacă. Asta am şi aşteptat nouă ani, pentru asta am suferit. De ce m-aş mai însura acum?!

Încă ne mai ţineam de mână. M-am întins, cu intenţia de-a o da pe glumă înainte ca discuţia să ia o turnură şi mai gravă, şi am sărutat-o pe buze apăsat. Mai întâi mi-a răspuns la sărut, după care şi-a ferit buzele.

— Mi-aş fi dorit, de fapt, să te omor, a spus ea, ridicându-se.

— Pentru că ştii ce mult te iubesc.

Nu mi-am dat seama dacă auzise sau nu ultimele mele cuvinte. Iubita mea ameţită de băutură plecase furioasă, îmbufnată, călcând apăsat pe pantofii cu tocuri pe care-i purta.

N-a intrat în hotel. Câinele se luase pe urmele ei. Au ieşit pe şoseaua principală şi au pornit în direcţia oraşului Edirne – Füsun înainte, iar câinele după ea. Am băut rachiul rămas pe fundul paharului lui Füsun. (Uneori făceam acest lucru şi în casa din Çukurcuma, când nu se uita nimeni la mine.) Am privit lung în urma lor. Cum drumul către Edirne era neted ca-n palmă şi continua aproape fără fruntarii, iar rochia roşie pe care o purta Füsun devenea

tot mai vizibilă pe măsură ce se lumina de ziuă, mi se părea imposibil s-o pierd din ochi.

După o vreme însă nu mi-au mai ajuns la ureche sunetele paşilor ei, care se auzeau la început răsunând dinspre şesul acela întins. Mai apoi, când pata roşie reprezentată de Füsun, care păşea către zarea fără margini, la fel ca la sfârşitul filmelor de la Yeşilçam, a pierit din faţa ochilor mei, m-a cuprins tulburarea.

Peste puţin timp am zărit din nou pata. Iubita mea mânioasă continua să înainteze pe drum. Am simţit cum mi se deştepta în suflet o duioşie nespusă. Urma să ne petrecem restul vieţii împreună, făcând dragoste, la fel ca în noaptea trecută, şi ciondănindu-ne, la fel ca mai devreme. Cu toate acestea, îmi doream nespus să mă cert mai puţin cu ea, să-i fiu pe plac şi s-o fac fericită.

Circulaţia pe şoseaua Edirne-Istanbul devenea din ce în ce mai intensă. Cei din maşini n-aveau să treacă cu vederea o femeie frumoasă, cu picioare la fel de frumoase, îmbrăcată în rochie roşie, care păşea singură pe marginea drumului. Am urcat în Chevroletul 56 şi am pornit pe urmele ei, înainte ca gluma să-şi piardă farmecul.

După un kilometru şi jumătate am văzut câinele, care se aşezase sub un platan. Stătea şi-o aştepta pe Füsun. M-a durut sufletul, iar inima a început să-mi bată nebuneşte. Am redus viteza.

Am văzut grădini, lanuri de floarea-soarelui şi case modeste de ţară, precum şi un panou publicitar imens, pe care scris „ROŞII ALTAT". Mijlocul literei „O" devenise punct de ochire şi fusese făcut ciur de gloanţele trase cu pistolul din maşini. Orificiile, la rândul lor, erau mâncate de rugină.

Când am zărit pata roşie, la un minut după aceea, am hohotit de fericire. Am redus viteza, apropiindu-mă de Füsun. Mergea pe partea dreaptă a drumului, cu aceeaşi expresie ofensată şi îmbufnată. Nu s-a oprit când m-a văzut. M-am întins şi am deschis fereastra din dreapta a maşinii.

— Haide, draga mea, urcă, să ne întoarcem, căci o să-ntârziem!

Nu mi-a răspuns însă.

— Füsun, crede-mă, avem mult de mers astăzi.

— Eu nu mai vin, duceţi-vă voi! a spus ea, ca un copil, fără a-şi rări deloc paşii.

Conduceam în ritmul în care mergea ea şi-i vorbeam de pe scaunul şoferului.

— Füsun, draga mea, uite ce frumoasă e lumea – lumea asta extraordinară! N-are nici un sens să ne otrăvim viaţa cu tot soiul de ciondăneli şi supărări.

— Nu-nţelegi nimic!

— Ce anume?

— Din cauza ta nu mi-am trăit viaţa, Kemal! a spus ea. Îmi doream cu adevărat să fiu artistă.

— Îmi cer scuze.

— Cum adică, îţi ceri scuze?! a spus ea, mânioasă foc.

Uneori, viteza maşinii nu urma ritmul paşilor ei, aşa încât nu izbuteam să ne-nţelegem.

— Îmi cer scuze! am urlat eu de data aceasta, crezând că nu pricepuse ce spusesem.

— Şi tu, şi Feridun m-aţi împiedicat cu bună ştiinţă să joc în filme. Pentru asta îţi ceri scuze?

— Chiar voiai să fii ca femeile alea beţive de la Pelurul, ca Papatya?

— De fapt, acum suntem beţi tot timpul, a spus ea. În plus, eu n-aş fi ajuns niciodată ca ele. Voi însă m-aţi ţinut mereu acasă, mănaţi de gelozie, zicându-vă că am să vă las baltă dacă am să devin celebră.

— Dar şi ţie ţi-a fost mereu frică să apuci pe asemenea căi fără un bărbat de nădejde lângă tine, Füsun…

— Ce?! a spus ea.

Am simţit că era, într-adevăr, foarte supărată.

— Haide, draga mea, sări în maşină – deseară o să bem şi o să ne ciorovăim din nou, am spus eu. Te iubesc din tot sufletul. Ne aşteaptă o viaţă minunată. Haide, sări în maşină!

— Cu o condiţie! a spus ea, cu expresia aceea copilărească pe care o folosise cu ani în urmă când îmi ceruse să-i aduc tricicleta acasă.

— Da?

— Am să conduc eu maşina.

— Poliţiştii bulgari de la circulaţie sunt şi mai ciubucari ca ai noştri. Se zice că-i opresc pe mulţi din drum.

— Nu, nu…, a spus ea. Vreau să conduc maşina acum, în drum spre hotel!

Am oprit imediat maşina, am deschis portiera şi am coborât. În timp ce făceam schimb de locuri, am lipit-o pe Füsun de botul maşinii şi am sărutat-o cu foc. Ea, la rândul ei, m-a cuprins cu braţele pe după gât şi m-a îmbrăţişat, strivindu-şi sânii de pieptul meu, ceea ce m-a tulburat nespus.

S-a aşezat pe scaunul şoferului. A pornit motorul cu o atenţie care te ducea cu gândul la primele noastre lecţii de şoferie din parcul Yildiz, iar apoi a pornit, apăsând uşor pe frâna de mână. Îşi sprijinise cotul stâng de fereastra deschisă, la fel ca Grace Kelly în filmul A prinde un hoţ.

Am înaintat încet, căutând un loc în care să întoarcem. A vrut să întoarcă repede, într-un loc în care şoseaua principală se intersecta cu un drum noroios de ţară, dar n-a reuşit – maşina s-a oprit, scuturându-se din toate încheieturile.

— Fii atentă la debreiaj! am spus eu.

— Nici măcar nu mi-ai observat cercelul, a spus ea.

— Care cercel?

Pornise din nou maşina şi reveneam la hotel.

— Ia-o mai încet! am spus eu. Care cercel?

— De la mine din ureche, a spus ea cu voce pierită, de parcă ar fi ieşit de sub anestezie.

În urechea ei dreaptă se afla cercelul pierdut cândva. Oare îl purtase şi în timp ce făceam dragoste? De ce nu băgasem de seamă?

Maşina prinsese viteză.

— Mai încetineşte puţin! am strigat eu, dar ea apăsa pedala de acceleraţie până la podea.

Undeva, foarte departe, câinele acela prietenos tocmai se postase în mijlocul drumului, de parcă ar fi recunoscut maşina şi pe Füsun. Mi-am dorit ca zăvodul să bage de seamă că Füsun mergea cu viteză, că apăsa pe acceleraţie până la refuz, şi să se tragă pe marginea drumului, dar n-a făcut-o.

Mergeam cu viteză foarte mare, iar aceasta nu înceta să crească. Füsun a început să claxoneze, ca să-l atenţioneze pe câine.

Am luat-o o clipă spre dreapta, apoi spre stânga, dar câinele tot se mai zărea în depărtare. În vremea aceasta maşina a început să meargă în linie dreaptă, aidoma unei corăbii cu pânze care se arată o clipă dintre valuri când conteneşte vântul. Linia aceasta ieşea însă puţin în afara şoselei. Mi-am dat seama că ne-ndreptăm cu toată viteza nu spre hotelul ce se afla în faţa noastră, ci spre platanul aflat pe marginea drumului, şi că accidentul era imposibil de evitat.

Am simţit atunci, în adâncul sufletului, că fericirea care mă stăpânea era pe cale să se sfârşească şi că venise vremea despărţirii de minunata lume în care trăiam. Ne îndreptam cu toată viteză spre platan, iar cea care ne purta într-acolo, ca spre o ţintă, era Füsun. Aşa am perceput lucrurile, căci nu-mi vedeam vreun alt viitor, diferit de al ei. Ori încotro ne-am fi îndreptat, o făceam împreună şi astfel pierdeam amândoi fericirea care ne era hărăzită pe lumea aceasta. Era nespus de păcat, dar părea în firea lucrurilor.

Cu toate acestea, am strigat, mânat de instinct, „atenţie!”, de parcă Füsun n-ar fi fost atentă la ceea ce se petrecea. Strigam, de fapt, asemenea celui care o face pentru a se putea trezi, pentru a se putea, desprinde de coşmar şi a reveni la existenţa sa plăcută, banală dintotdeauna. Cred că Füsun era puţin ameţită, dar n-avea nicidecum nevoie de avertismentul meu. Încredinţa maşina unui platan bătrân de o sută cincizeci de ani, către care se-ndrepta cu o sută cinci kilometri pe oră, ştiind, parcă, foarte bine ce făcea. Mi-am dat seama că viaţa noastră se sfârşise.

Chevroletul tatei, vechi de un sfert de secol, s-a izbit cu toată forţa şi viteza de platanul de pe partea stângă a drumului. În spatele platanului se afla un lan de floarea-soarelui, iar în mijlocul lui o clădire – făbricuţa care producea uleiul de floarea-soarelui marca Batanay, folosit ani de zile la masa familiei Keskin. Cu puţin înainte de accident, când maşina începuse să prindă Viteză, remarcaserăm acest lucru şi eu, şi Füsun.

Posibilitatea de-a atinge una câte una părţile componente ale Chevroletului, pe care aveam să-l regăsesc peste câteva luni în stare de hârb, precum şi unele vise care urmau să mă bântuie peste ani de zile mi-au adus aminte de faptul că privirile mele s-au întâlnit cu privirile lui Füsun imediat după accident. În timpul acestui ultim schimb de priviri, ce a durat două-trei

secunde, Füsun, care-şi dăduse seama că era în agonie, îmi spunea din ochi, care mă implorau s-o salvez, că nu dorise nicidecum să moară şi că iubea profund viaţa, până la ultima secundă a acesteia. Cât despre mine, eram convins că şi eu eram pe moarte, aşa încât n-am făcut decât să-i zâmbesc frumoasei mele logodnice, atât de pline de viaţă, celei care fusese dragostea vieţii mele, cu bucuria de a porni alături de ea în călătoria către o altă lume.

Nu mi-am amintit niciodată ce anume s-a întâmplat după aceea, nici în lunile cât am zăcut în spital, nici peste ani de zile, aşa încât am cules informaţiile de acest gen din expunerile şi rapoartele altora, precum şi din relatările martorilor pe care i-am descoperit când m-am dus la locul accidentului, peste multe luni.

Füsun a murit la şase-şapte secunde de la accident, după ce pieptul îi fusese străpuns de volan, strivită în maşina ce se îndoise ca o cutie de conserve. Se lovise violent cu capul de parbriz. (Mai erau cincisprezece ani până când în Turcia avea să se instituie obligativitatea purtării centurii de siguranţă.) Potrivit raportului întocmit după accident, pe care îl expun aici, oasele cutiei craniene i se înfundaseră în cap, membrana care-i învelea creierul, ale cărui minunăţii îmi stârniseră mereu uimirea, fusese sfârtecată, şi suferise un traumatism grav la nivelul gâtului. Dincolo de rupturile la nivelul sternului şi de cioburile din parbriz care-i pătrunseseră în frunte, frumosul ei trup, ochii melancolici, buzele minunate, limba mare, trandafirie, obrajii catifelaţi, umerii solizi, gâtul, pieptul, ceafa, pielea mătăsoasă a pântecului, picioarele lungi, labele picioarele, care-mi stârneau o clipă zâmbetul ori de câte ori le vedeam, braţele lungi, subţirele, de culoarea mierii, aluniţele de pe pielea mătăsoasă, firele de păr fine, castanii, rotunjimea coapselor şi sufletul ei, alături de care îmi dorisem mereu să mă aflu, rămăseseră nevătămate.

80. După accident.

Aş dori să-mi închei povestea vorbind, fără a intra în prea multe detalii, despre cei peste douăzeci de ani care au urmat. Scăpasem cu viaţă din accident pentru că deschisesem fereastra pentru a putea vorbi în tihnă cu Füsun în timp ce conducea Chevroletul şi pentru că, înainte de ciocnirea cu platanul, scosesem, instinctiv, braţul pe geam. Sub efectul izbiturii, avusesem mici hemoragii şi rupturi mărunte de ţesut la nivelul creierului, aşa încât intrasem în comă.

Fusesem dus apoi cu o ambulanţă la Istanbul, la spitalul Facultăţii de Medicină din Capa, unde fusesem conectat la un aparat de respirat.

Mi-am petrecut prima lună la secţia de terapie intensivă a spitalului, fără a putea scoate o vorbă. Nu-mi veneau în minte cuvintele, iar lumea încremenise. Nu voi uita niciodată cum am fost vizitat de Berrin şi de mama, amândouă înlăcrimate, în timp ce zăceam în pat, cu un tub în gură. Până şi Osman era afectuos, dar, în ciuda acestui fapt, îi apărea din când în când pe chip o expresie care sugera „păi nu ţi-am spus eu”?

Prieteni precum Zaim, Tayfun ori Mehmet mă măsurau şi ei, întocmai ca Osman, cu expresii pe jumătate reprobatoare, pe jumătate întristate, datorită

faptului că în raportul întocmit de poliţia rutieră, accidentul era pus pe seama stării de ebrietate a conducătorului autovehiculului (nu remarcaseră rolul câinelui), iar gazetele nu făcuseră decât să amplifice ştirea respectivă, accentuându-i latura scandaloasă. Cu toate acestea, angajaţii de la Satsat erau foarte respectuoşi, ba chiar înduioşaţi.

După şase săptămâni am trecut la terapia de recuperare fizică. Era ca şi cum aş fi reînvăţat să merg, ca şi cum aş fi luat viaţa de la capăt. În noua mea viaţă mă gândeam mereu la Füsun. Dar gândul la ea nu mai avea legătură cu viitorul, cu dorinţa care mă mistuia cândva; Füsun devenea, treptat, o nălucă, legată de trecut şi amintiri. Faptul acesta era nespus de întristător, căci însemna că nu mai sufeream pentru ea, nu mai râvneam la ea – îmi era milă de mine însumi. Tocmai în acele perioade, care oscilau între meditaţie şi amintire, între suferinţă şi sensul acesteia, am ajuns şi la ideea muzeului.

Am citit scriitori precum Proust, Montaigne, socotind că aveau să-mi ofere mângâiere. Luam cina cu mama, stând unul în faţa celuilalt, cu carafa galbenă între noi, şi mă uitam la televizor dus pe gânduri. Moartea lui Füsun semăna cu moartea tatei. Având în vedere faptul că amândoi îi pierduserăm pe cei dragi, ne puteam posomorî după pofta inimii şi-i puteam pedepsi pe cei din jur. Mai mult, în spatele fiecăreia dintre cele două dispariţii se aflau pahare aburite cu rachiu şi lumi misterioase, pe care cei implicaţi le purtaseră în sine, dar pe care nu le mai putuseră tăinui, sfârşind prin a le da la iveală. Mamei nu-i plăcea acest al doilea aspect, în vreme ce eu voiam să istorisesc totul.

În primele luni de la ieşirea din spital, încercam acest sentiment ori de câte ori mă duceam la blocul Compasiunea, mă aşezam pe patul în care făcusem cândva dragoste cu Füsun şi contemplam lucrurile care se aflau în faţa mea, trăgând din ţigară. Simţeam că dacă mi-aş fi putut depăna povestea, mi-aş mai fi domolit suferinţa. Pentru a face însă acest lucru trebuia să-mi înjgheb colecţia.

Îmi doream foarte mult să reînnod prietenia cu Zaim şi să stau de vorbă cu el. În ianuarie 1985 auzisem însă de la Hilmi Bastardul că era foarte fericit cu Sibel şi că tocmai urma să li se nască un copil. Hilmi Bastardul îmi povestise, totodată, că Nurcihan şi Sibel erau certate, dintr-un motiv cam neverosimil. Nu mă mai duceam la noile restaurante şi cluburi, frecventate de aceiaşi oameni care se duceau la Foaierul ori la Garajul, pentru că povestea mea mi se părea importantă, pentru că o vedeam reflectată în privirile tuturor şi pentru că nu voiam să se vorbească despre mine ca despre un om înfrânt şi covârşit de durere. Cu ocazia primei şi ultimei mele vizite la restaurantul Candelabrul, care se deschisese de curând şi la care se ducea toată lumea, sărisem peste cal, pentru a părea vesel, râsesem în hohote, făcusem tot soiul de bancuri, îl tachinasem pe Tayyar, chelnerul în vârstă care se mutase acolo de la Pelurul, şi provocasem bârfe pe socoteala mea, lumea socotind că „scăpasem, în cele din urmă, de fata aia”.

Într-o zi m-am întâlnit cu Mehmet la colţul unei străzi din Nişantaşi şi ne-am înţeles să ne vedem la o cină „ca între bărbaţi”, pe ţărmul Bosforului.

Cârciumile de pe Bosfor încetaseră să mai fie frecventate doar cu ocazii speciale şi deveniseră de-acum localuri mai puţin pretenţioase, în care te puteai duce seară de seară. Intuindu-mi curiozitatea, Mehmet mi-a povestit mai întâi ce mai făceau vechii noştri prieteni. Mi-a istorisit că el şi Nurcihan fuseseră la Uludag cu Tayfun şi soţia lui, Figen, că Faruk (acel Faruk pe care-l întâlnisem pe plaja de la Sariyer, când eram cu Füsun), care luase dolari cu împrumut, dăduse, de fapt, faliment după inflaţie, dar îşi întârziase falimentul împrumutându-se de la bănci, că nu se mai vedea cu Zaim, deşi, personal, n-avea nici o problemă cu el, pentru că Nurcihan şi Sibel erau în relaţii tensionate. Mi-a mai spus, fără ca eu să-i fi pus vreo întrebare în sensul acesta, că Sibel începuse s-o găsească pe Nurcihan prea tradiţionalistă, că o ironiza pentru că-i plăcea să-i asculte, prin cazinouri, pe interpreţii de muzică turcească veche, de genul lui Müzeyyen Senar şi Zeki Müren, şi pentru că ţinea post („Nurcihan ţine post?", am întrebat eu, zâmbind).

Am simţit imediat că nu aceasta era adevărata cauză a răcelii care se instalase între cele două vechi prietene. Mehmet ajunsese la concluzia că-mi doream să revin la lumea mea de altădată şi voia să mă atragă spre el, numai că se înşela: la şase luni de la moartea lui Füsun, îmi dădeam seama cu certitudine că n-aveam să mai pot reveni la ea.

După ce am băut puţin rachiu, Mehmet mi-a mărturisit că, deşi o iubea şi-o respecta nespus de mult pe Nurcihan (cel de-al doilea sentiment predomina acum), n-o mai găsea atât de atrăgătoare ca pe vremuri. Trăiseră o dragoste intensă, se căsătoriseră, dar după ce li se născuse copilul, lucrurile reveniseră, curând, la starea dinainte, iar Mehmet se întorsese la vechile lui năravuri. Uneori se ducea singur la localuri deschise de curând. Alteori lăsau copilul la mama lui şi ieşeau împreună. Ca să mă înveselească şi să mă distreze, Mehmet s-a decis să-mi arate noile restaurante, cluburi şi baruri la care se duceau bogătaşii şi producătorii de filme publicitare şi m-a purtat prin cartierele mai recente ale oraşului.

Într-o altă seară ni s-a alăturat şi Nurcihan, alături de care am mâncat ceva amestecat, prezentat drept mâncare americană, într-un cartier mare, întins care-şi făcuse apariţia, în răstimp de un an, în spatele cartierului Etiler. Nurcihan n-a vorbit de Sibel şi nici nu m-a întrebat ce sentimente încercam după dispariţia lui Füsun. A făcut un singur lucru, care mi-a mers la inimă: mi-a spus deodată, în toiul mesei, că într-o bună zi aveam să fiu nespus de fericit şi că presimţea ea acest lucru. Cuvintele ei m-au făcut să simt însă şi mai intens că era improbabil să mai fiu vreodată fericit. Mehmet era cel de pe vremuri, dar aveam impresia că pe Nurcihan abia o cunoscusem: părea că nenumăratele noastre amintiri comune se evaporaseră cu totul. O parte a minţii îmi sugera că faptul acesta se lega şi de atmosfera restaurantului în care ne aflam, dar şi de noile străzi ale oraşului, care nu-mi plăceau deloc.

Străzile acelea noi, cartierele ciudate, de beton, care se adăugau zilnic Istanbulului întăreau ceea ce simţisem îndată după ieşirea din spital – sentimentul că, după moartea lui.

Fusun, Istanbulul devenise un cu totul alt oraş. Acum pot să spun că acesta a fost cel mai intens sentiment, care m-a pregătit pentru lungile călătorii de mai târziu, ce aveau să dureze ani de zile.

Doar când o vizitam pe tanti Nesibe aveam sentimentul că Istanbulul rămăsese oraşul meu iubit de altădată. Într-o seară, la ceva vreme după primele vizite de la accident, în timpul cărora plânseserăm amândoi, tanti Nesibe mi-a spus, fără a lungi prea mult vorba, că puteam să urc la etaj, să arunc o privire prin camera lui Füsun, să scotocesc pe unde pofteam şi să iau de acolo tot ce doream.

Înainte de-a urca am făcut un lucru pe care-l transformasem multă vreme, alături de Füsun, într-un adevărat ritual: m-am dus la colivie şi m-am uitat să văd dacă Lămâie avea mâncare şi apă. Tanti Nesibe rememora, cu ochii în lacrimi, ceea ce făceam la mesele de seară luate împreună, ceea ce vorbeam în timp ce ne uitam la televizor, ceea ce împărtăşiserăm şi trăiserăm cu toţii pe parcursul celor opt ani.

Lacrimi… Momente de tăcere… Pentru că ne venea amândurora foarte greu să ne amintim de Füsun, mă străduiam, pe cât posibil, să scurtez ceremonialul înainte de-a urca sus, în camera ei. O dată la două săptămâni mă duceam pe jos din Beyoglu în Çukurcuma; luam cina cu tanti Nesibe, uitându-ne amândoi în linişte la televizor şi străduindu-ne să nu vorbim deloc de Füsun, mă ocupam de Lămâie, care îmbătrânea şi devenea din ce în ce mai posac, mă uitam, de fiecare dată, rând pe rând la imaginile cu păsări făcute de Füsun, apoi mă duceam la etaj, pretextând că voiam să mă spăl pe mâini, intram în camera lui Füsun, cu inima bătând de mai-mai să-mi spargă pieptul, deschideam dulapurile şi sertarele şi cotrobăiam prin ele.

Füsun ascunsese în compartimentele dulăpioarelor din odăiţa ei pieptenii, periile de păr, oglinjoarele, broşele în formă de fluture, cerceii, tot ceea ce-i adusesem de-a lungul anilor, cu prilejul vizitelor mele de seară. Faptul că descopeream prin sertare batistele, ciorapii de tombolă, nasturii de lemn pe care crezusem că-i cumpărasem pentru mama ei, agrafele (şi Mustangul de jucărie pe care i-l dăruise Turgay Bey) ori scrisorile de dragoste pe care i le trimisesem prin Ceyda îmi provoca un soi de epuizare sufletească, aşa încât mi-era imposibil să rămân acolo, în faţa dulapurilor şi sertarelor impregnate de mirosul ei intens, mai mult de o jumătate de oră. Uneori mă aşezam pe marginea patului şi mă odihneam, trăgând din ţigară, alteori mă uitam pe fereastră, ca să nu plâng, sau priveam strada dintr-unul dintre balcoanele acelea în care picta păsări, sau luam cu mine vreo doi-trei ciorapi ori piepteni.

Înţelegeam acum că trebuia să reunesc într-un loc anume toate obiectele ce aminteau de Füsun – atât pe cele pe care le adunasem vreme de nouă ani, fără să ştiu, la început, că făceam acest lucru, cât şi pe cele care se aflau în camera ei, ba chiar în întreaga casă -, numai că nu ştiam unde urma să se afle acel loc. Am aflat pe deplin răspunsul la această întrebare doar când am început să vizitez, rând pe rând, tot soiul de muzee mărunte, în timpul călătoriilor pe care le-am făcut în întreaga lume.

Într-o seară cu ninsoare din iarna anului 1986, în timp ce mă uitam încă o dată, după cină, la broşele cu fluturi, la cercei, la celelalte podoabe pe care i le cumpărasem, fără nici un folos, lui Füsun de-a lungul anilor, am văzut într-un colţ al cutiei cu bijuterii cei doi cercei împodobiţi cu fluturi şi cu litera F, pe care-i purtase Füsun în timpul accidentului şi despre care pretinsese ani de zile că erau desperecheaţi, pentru că-l pierduse pe unul dintre ei. I-am luat şi am coborât.

— Tanti Nesibe, cerceii aceştia au ajuns de curând în cutia cu bijuterii a lui Füsun, am spus eu.

— Kemal, dragul meu, pusesem deoparte tot ceea ce purta Füsun în ziua aceea – rochia roşie, încălţările, totul -, ca să nu-ţi faci sânge rău. Mi-am zis că e vremea să pun lucrurile la loc, dar ai băgat de seamă imediat.

— Avea la ea amândoi cerceii?

— În seara aceea, la hotel, înainte de-a veni la tine, fata mea avea de gând să doarmă la noi în cameră. Apoi însă şi-a scos brusc cerceii ăştia din geantă şi şi i-a pus în urechi. Eu mă uitam la ea, prefăcându-mă că dorm. N-am scos o vorbă când a ieşit. Am vrut ca, în sfârşit, să fiţi fericiţi.

Nici măcar nu i-am mărturisit lui tanti Nesibe că, potrivit lui Füsun, mama ei încuiase uşa camerei pe dinăuntru.

Cum de nu observasem cerceii în timp ce făceam dragoste cu ea? I-am pus însă altă întrebare:

— Tanti Nesibe, cu ani în urmă, când am venit pentru prima oară în casa aceasta, ţi-am spus că am uitat unul dintre cercei în baie, pe poliţa din faţa oglinzii. „Ştii ceva de ei?", te-am întrebat.

— Habar n-am, băiete. Nu mă face iar să plâng răscolind aceste lucruri. Füsun îmi spusese doar că voia să-ţi facă o surpriză purtând, la Paris, o anumită pereche de cercei, ceva de felul ăsta, dar habar n-aveam despre ce cercei era vorba. Draga mea Füsun îşi dorea tare mult să meargă la Paris!

Tanti Nesibe a izbucnit în plâns. Apoi şi-a cerut scuze;

A doua zi mi-am rezervat o cameră la Hotel du Nord. În seara aceea i-am spus mamei că urma să plec la Paris şi că acea călătorie avea să-mi facă bine.

— Oh, ce bine! a spus mama. Ai să te mai ocupi puţin şi de afaceri, de Satsat, ca să nu pună Osman mâna pe tot!

81. Muzeul inocenţei.

Nu i-am spus mamei că nu plecam la Paris pentru afaceri. Pentru că, dacă m-ar fi întrebat de ce mă duceam acolo, nu i-aş fi putut răspunde cu exactitate. Nici eu nu voiam să ştiu de ce o făceam. În drum spre aeroport eram convins că acea călătorie era rodul unei obsesii, care se lega de faptul că ignorasem cercelul lui Füsun şi care privea răscumpărarea păcatelor pe care le săvârşisem.

De îndată ce am urcat în avion mi-am dat însă seama că porneam la drum şi pentru a uita, dar şi pentru a visa. Fiecare ungher al Istanbulului era înţesat de semne care-mi aminteau de ea. Chiar în vreme ce avionul se afla în aer, am observat că, părăsind Istanbulul, puteam să meditez mai profund la ea

şi la povestea mea, să le privesc ca pe întreg. La Istanbul o vedeam mereu pe Füsun prin prisma obsesiei mele; în avion, în schimb, îmi vedeam obsesia şi, totodată, o vedeam pe Füsun din afară.

Am perceput aceeaşi noimă şi aceeaşi alinare şi în timp ce hoinăream alene prin felurite muzee. Nu vorbesc de muzeele aglomerate, impozante, de genul Luvrului sau Beaubourgului, ci de muzeele pustii, care-mi ieşeau adeseori în cale în timp de colindam prin Paris, de colecţiile la care nu se ducea nimeni să se uite. Mă simţeam nespus de bine când hoinăream singur prin încăperile neumblate ale unor aşezăminte precum Muzeul Edith Piaf, întemeiat de un admirator, pe care am izbutit să-l văd luându-mi randevu (am văzut acolo perii de păr, piepteni, ursuleţi de pluş), Muzeul Poliţiei, în care am petrecut o zi întreagă, sau Muzeul Jacquemart-André, în care tablourile şi obiectele se îngemănează într-un chip foarte aparte (am văzut scaune goale, lustre, camere pustii ca-n palmă, care-ţi stârneau fiori). Odată ajuns în câte-o încăpere din fundul clădirii, scăpam de privirile supraveghetorilor, aflaţi pe urmele mele şi ale paşilor mei, şi, în timp ce de afară răzbăteau vuietul metropolei şi zgomotele provocate de trafic ori de şantierele de construcţii, mă simţeam în vecinătatea oraşului şi a gloatelor sale dar, de fapt, într-o cu totul altă lume, după care îmi dădeam seama că suferinţa mea se mai îmblânzise, dată fiind stranietatea noului univers în care mă găseam şi atmosfera sa atemporală, aşa încât simţeam o anumită mângâiere.

Uneori, sub înrâurirea acestui sentiment consolator, aveam senzaţia că şi eu mi-aş fi putut concentra colecţia în jurul unei poveşti şi visam, fericit, să-mi pot etala şi depăna viaţa, despre care mama, fratele meu mai mare şi, în cele din urmă, toată lumea socoteau că mi-o irosisem, într-un muzeu care să le ofere tuturor o lecţie de viaţă, atât prin lucrurile rămase de la Füsun, cât şi prin propria-mi istorie.

Muzeul Nissim de Camondo, pe care l-am vizitat deoarece ştiam că fusese întemeiat de un evreu – un levantin – originar din Istanbul, m-a eliberat de incertitudini, făcându-mă să mă gândesc că şi eu aş fi putut expune, cu mândrie, serviciile de masă, tacâmurile familiei Keskin sau colecţia de solniţe pe care o strânsesem vreme de şapte ani. La Muzeul Poştei am simţit că şi eu aş fi putut arăta scrisorile pe care ni le trimiseserăm, în timp, eu şi Füsun, iar la Micul Muzeu al Obiectelor Pierdute, că aş fi putut prezenta, de fapt, publicului toate lucrurile pe care le adunasem şi care-mi aminteau de ea – de pildă, proteza dentară a lui Tarik Bey, cutiile goale de medicamente, facturile… Când am văzut, la casa memorială consacrată lui Maurice Ravel, care se afla în afara oraşului şi la care am ajuns, după un drum de o oră, cu taxiul, periuţa de dinţi, ceştile de cafea, bibelourile, păpuşile, celelalte jucării care-i aparţinuseră vestitului compozitor, precum şi o colivie cu o privighetoare de metal care încă mai ciripea şi care mi-a amintit, deodată, de Lămâie, aproape că mi s-au umezit ochii. În timp ce colindam muzeele din Paris, mă gândeam că nu mi-era deloc ruşine cu draga mea colecţie din blocul Compasiunea. Mă transformam treptat

dintr-un simplu culegător, jenat de obiectele pe care le adunase, într-un colecţionar orgolios.

Nu mă gândeam la prefacerile prin care trecea sufletul meu apelând la asemenea noţiuni, ci simţeam doar că eram fericit când păşeam în muzee şi visam să-mi pot depăna povestea prin intermediul obiectelor. Într-o seară, când beam de unul singur la barul din Hotel du Nord, uitându-mă la străinii din jurul meu, m-am surprins întrebându-mă, ca orice turc (oarecum educat, oarecum înstărit) aflat în străinătate, ce anume gândeau ori ar fi putut să gândească europenii aceia despre mine, şi chiar despre noi.

Mai apoi am chibzuit cum anume aş fi putut să-i explic cuiva care nu cunoştea Istanbulul ori cartierele Nişantaşi şi Çukurcuma natura sentimentelor mele faţă de Füsun. Mă vedeam în pielea unei persoane care a petrecut ani îndelungaţi pe meleaguri îndepărtate: să zicem că aş fi fost antropolog, că m-aş fi dus să trăiesc printre băştinaşii din Noua Zeelandă şi că, în timp ce făceam observaţii asupra deprinderilor şi obiceiurilor lor legate de muncă, odihnă, distracţie (ca şi asupra conversaţiilor pe care le purtau când se uitau la televizor), m-aş fi îndrăgostit de o tânără localnică. Observaţiile pe care le făceam şi dragostea pe care o trăiam deveneau, astfel, inseparabile. N-aş fi putut conferi un sens anilor pe care-i trăisem decât dacă aş fi ajuns să expun, aidoma unui antropolog, obiectele pe care le strânsesem – oalele şi tingirile, zorzoanele, obiectele de îmbrăcăminte, tablourile.

În ultimele zile petrecute la Paris, m-am dus la Muzeul Gustave Moreau, pentru că Proust amintea cu plăcere de acest pictor. Eram cu gândul la picturile cu păsări pe care le migălea Füsun şi, pe de altă parte, voiam să-mi omor vremea cumva. Nu mi-au plăcut tablourile istorice ale lui Moreau, manieriste, clasicizante, dar, în schimb, mi-a plăcut muzeul.

Pictorul Moreau îşi consacrase ultimii ani ai vieţii transformării casei familiale, în care-şi petrecuse cea mai mare parte a existenţei, într-un muzeu în care urmau să fie expuse, după moartea sa, mii de tablouri, aşa încât atelierul său spaţios, cu două nivele, şi locuinţa, aflată în imediata vecinătate a acestuia, dobândiseră mai apoi statut de muzeu. Când casa sa se transformase în muzeu, ajunsese să semene cu un gen de casă memorială, de „muzeu sentimental", în care fiecare obiect strălucea de sens. În timp ce păşeam prin încăperile pustii ale casei memoriale, ai cărei supraveghetori picoteau toţi, fără excepţie, deşi parchetul scârţâia sub paşii mei, am fost cuprins de un sentiment pe care l-aş putea defini ca aproape religios. (În următorii douăzeci de ani, aveam să mai vizitez acest muzeu de şapte ori şi, ori de câte ori păşeam agale prin încăperile sale, încercam acelaşi sentiment de pietate.)

Odată revenit la Istanbul, m-am dus imediat la tanti Nesibe. Am abordat subiectul care mă preocupa la puţină vreme după ce-i povestisem, pe scurt, despre Paris şi despre muzeele lui şi după ce ne aşezaserăm la masă, pentru cină:

— După cum ştii, tanti Nesibe, de mulţi ani obişnuiesc să iau diverse obiecte din casa aceasta, am spus eu, cu seninătatea unui bolnav care a ajuns

să se amuze de vechea lui meteahnă, de care s-a vindecat. Acum aş vrea să iau chiar casa în sine – să iau întreaga clădire.

— Cum adică?!

— Vinde-mi mie casa, clădirea, cu toate lucrurile din ea!

— Şi ce-o să se-ntâmple cu mine?

Am dezbătut acest subiect, pe jumătate în glumă, pe jumătate în serios.

— Am să fac din casa asta ceva în memoria lui Füsun, am spus eu apoi cu emfază.

Am invocat şi faptul că tanti Nesibe avea să fie nefericită acolo, căci era singură cuc şi mai avea pe cap şi problema focului în sobă. Dacă voia însă acest lucru, putea să rămână în casă pentru totdeauna. Tanti Nesibe a plâns puţin pentru viaţa ei singuratică. I-am spus că-i găsisem un apartament foarte bun în Nişantaşi, pe strada Kuyulu Bostan, unde locuiseră pe vremuri.

— În ce bloc? m-a întrebat ea.

La o lună după aceea i-am cumpărat un apartament în cea mai frumoasă zonă de pe strada Kuyulu Bostan, ceva mai departe de casa în care locuise odinioară familia Keskin (exact vizavi de tutungeria lui Nenea Parşivul, hărţuitorul de copii). Tanti Nesibe mi-a cedat mie casa din Çukurcuma, cu parterul şi cu toate lucrurile din ea. Prietenul meu avocat, care o asistase pe Füsun la divorţ, m-a sfătuit să obţin şi un act notarial privitor la bunurile din casă, aşa încât am făcut şi acest lucru.

Tanti Nesibe nu s-a grăbit deloc să se mute în locuinţa din Nişantaşi. Îşi cumpăra, cu ajutorul meu, diverse lucruri pentru noua casă, aidoma unei tinere care-şi încropeşte, puţin câte puţin, trusoul, monta lămpi, dar îmi spunea zâmbind, ori de câte ori mă vedea, că n-avea să-şi poată părăsi niciodată căminul din Çukurcuma.

— Kemal, băiatul meu, nu-mi pot lăsa casa, amintirile, ce ne facem?! îmi spunea ea.

— Atunci o să transformăm casa într-un spaţiu în care ne vom expune amintirile, tanti Nesibe, îi spuneam eu.

O vedeam mai rar ca pe vremuri, căci plecam în călătorii care durau din ce în ce mai mult. Asta pentru că nu ştiam încă foarte bine ce urma să fac cu locuinţa, cu obiectele şi cu lucrurile lui Füsun, pe care nici măcar nu cutezam să le privesc.

Prima călătorie la Paris mi-a servit drept model pentru călătoriile întreprinse mai târziu. Când ajungeam în câte-un oraş necunoscut, mă instalam mai întâi la un hotel vechi, dar tihnit din centrul urbei, pentru care-mi făcusem rezervare de la Istanbul, iar apoi cutreieram toate muzeele însemnate ale aşezării, fără să mă grăbesc şi fără să omit nimic, apelând la informaţiile obţinute anterior din cărţi şi din ghiduri, aidoma unui elev conştiincios care-şi face temele la perfecţie, treceam în revistă pieţele de vechituri, prăvăliile în care se vindeau tot soiul de fleacuri şi bibelouri, unele magazine de antichităţi şi cumpăram solniţe asemenea celor văzute în casa Keskin, scrumiere, chei de desfăcut sticle sau vreun alt obiect care-mi plăcea.

Indiferent de oraşul în care mă aflam – Rio de Janeiro, Hamburg, Kyoto, Baku sau Lisabona -, când se făcea vremea cinei rătăceam îndelung, prin cartiere îndepărtate şi pe străzi dosnice, şi-mi doream să zăresc, pe ferestrele deschise ale caselor, interioare, familii care stăteau la masă în faţa televizoarelor, întocmai ca familia lui Füsun, mame gătind în bucătării care făceau acum parte din sufragerii, copii, taţi, tinere căsătorite alături de soţii lor dezamăgitori, ba chiar bărbaţi cu stare, îndrăgostiţi de fiica familiei la care se aflau în vizită şi care le era rudă de departe.

Dimineaţa luam tacticos micul dejun la hotel, iar apoi, în aşteptarea orei de deschidere a micilor muzee, îmi omoram vremea pe bulevarde ori prin cafenele, le trimiteam câte o carte poştală mamei şi lui tanti Nesibe, încercam să-mi dau seama ce anume se mai petrecea prin lume şi pe la Istanbul, citind presa locală, iar când se făcea ora unsprezece îmi începeam, optimist, vizitele, înarmat cu un carnet de notiţe.

În încăperile Muzeului Orăşenesc din Helsinki, unde am poposit într-o dimineaţă ploioasă şi rece, m-am pomenit în faţa sticlelor vechi de medicamente pe care le descoperisem prin sertarele lui Tarik Bey. În timp ce păşeam prin încăperile cu iz de mucegai ale unei foste fabrici de pălării transformate în muzeu, în micul oraş francez Cazelles din apropiere de Lyon (nu mai era nici un vizitator în afară de mine), am văzut nişte pălării aidoma celor purtate cândva de mama şi de tata. Privind cărţile de joc, inelele, colierele, piesele de şah, picturile în ulei din Muzeul Landului Württemberg, amenajat în turnul vechii fortăreţe din Stuttgart, m-am gândit, mânat de-o inspiraţie subită, că lucrurile familiei Keskin şi dragostea mea faţă de Füsun meritau şi ele o expunere similară, plină de strălucire şi măreţie. Am petrecut o zi întreagă la Muzeul Parfumului din oraşul Grasse, „centrul mondial al parfumului", aflat în sudul Franţei, la o oarecare distanţă de Mediterana, încercând să rememorez mireasma lui Füsun. Tabloul Jertfirea lui Isaac de Rembrandt, pe care l-am văzut la Alte Pinakothek din München – muzeu a cărui scară mi-a servit mai apoi drept sursă de inspiraţie pentru înălţimea scării din muzeul meu -, mi-a amintit că parabola aceea ne transmitea ceva nespus de preţios, fără a aştepta nimic în schimb, după cum mi-a amintit şi de faptul că-i istorisisem acea poveste lui Füsun, cu ani în urmă. La Muzeul Vieţii Romantice din Paris am contemplat îndelung bricheta, bijuteriile, cerceii şi şuviţele de păr ale lui George Sand, ataşate cu o capsă de un petic de hârtie, şi m-au trecut fiori. La Muzeul de Istorie din Göteborg, care prezenta trecutul oraşului, am zăbovit răbdător în faţa porţelanurilor şi-a farfuriilor importate de Compania Indiilor de Est. În martie 1987, aflând că micul Muzeu Orăşenesc din Brevik, unde mă dusesem la recomandarea unui fost coleg de şcoală care lucra la Ambasada Turciei din Oslo, era închis, am revenit la Oslo, unde am înnoptat, pentru ca a doua zi să mă întorc în oraş pentru a vizita poşta veche de trei sute de ani, studioul fotografic şi o farmacie de pe vremuri, adăpostite de aşezământul cu pricina. Muzeul Mării din Trieste, amplasat într-o clădire folosită altădată ca spital, mi-a amintit, înainte de foarte multe alte muzee, că puteam expune, alături de

felurite roade ale obsesiei mele, şi macheta unuia dintre vapoarele de pe Bosfor (de pildă, Kalender), înţesate de amintiri privitoare la Füsun. În timp ce păşeam printre turiştii echipaţi cu şorturi, la Muzeul Fluturilor şi Insectelor din oraşul La Ceiba, aflat pe coasta Caraibelor, în Honduras, unde am obţinut cu greu viza de intrare, m-am lăsat purtat de gândul că aş fi putut expune, aidoma unei colecţii adevărate de fluturi, podoabele pe care i le cumpărasem lui Füsun de-a lungul anilor, ba chiar că aş fi putut face acelaşi lucru şi cu ţânţarii, muştele, tăunii şi celelalte insecte din casa familiei Keskin. La Muzeul Medicinei Chineze din oraşul Hangzhou m-am simţit la fel ca în faţa cutiilor cu medicamente ale lui Tarik Bey. La Paris am băgat de seamă cu mândrie că exponatele din colecţia Muzeului Tutunului, deschis de curând, erau cu mult mai modeste decât cele din colecţia pe care o adunasem eu vreme de opt ani. Îmi aduc aminte că într-o dimineaţă plăcută de primăvară am contemplat la Aix-en-Provence, cu o satisfacţie şi o admiraţie nemărginite, rafturile, oalele, tingirile, precum şi celelalte obiecte aflate în încăperile luminoase ale atelierului-muzeu locuit cândva de Paul Cézanne. La Casa Rockox din Anvers, care era bine întreţinută şi strălucea de curăţenie, am înţeles încă o dată că în micile şi tăcutele case-muzeu, în care trecutul se cuibărea în lucruri ca un duh, aflam o frumuseţe şi-o alinare care nu făceau decât să mă ataşeze şi mai mult de viaţă. Dar pentru a-mi putea accepta şi îndrăgi propria colecţie din blocul Compasiunea, ba mai mult, pentru a le-o putea arăta celorlalţi cu mândrie trebuia, oare, să mă duc la Muzeul Freud din Viena, pentru a vedea colecţia ticsită de statui şi antichităţi a celebrului doctor? Oare faptul că, ori de câte ori mă duceam la Londra, în răstimpul acelor prime călătorii, vizitam vechea frizerie de la Muzeul Orăşenesc se datora nostalgiei după frizerii Basri şi Cevat Guralivul de la Istanbul? La Muzeul Florence Nightingale, aflat în incinta unui spital din Londra, pe la care m-am abătut în speranţa de a vedea vreo imagine sau vreun obiect provenit de la Istanbul, unde vestita infirmieră ajunsese în timpul Războiului Crimeii, n-am văzut nimic care să amintească de Istanbul, dar am văzut, în schimb, o clamă de păr identică cu una dintre agrafele lui Füsun. La Muzeul Timpului din oraşul francez Besancon, amenajat într-un vechi castel, am cugetat, stând printre ceasuri şi ascultând tăcerea profundă care învăluia încăperile, la muzee şi la timp. Pe când păşeam prin Muzeul Teyler din oraşul olandez Haarlem, uitându-mă la mineralele, fosilele, medaliile, banii şi instrumentele vechi din vitrinele mari de lemn, patinate de vreme, am avut o clipă impresia că puteam defini, împins de o inspiraţie subită, sentimentul acela care conferea noimă vieţii mele şi care-mi oferea o profundă consolare în momentele în care eram înconjurat de liniştea muzeelor, dar n-am putut numi de la sine simţământul acela care mă ataşa de viaţă întocmai ca dragostea. Am încercat aceeaşi fericire şi la Muzeul Fortului St. George – prima fortăreaţă construită de englezi în India – din Madras, admirând scrisori, tablouri în ulei, bani şi obiecte de uz cotidian, în timp ce deasupra capului meu se rotea o ditamai elicea, care punea în mişcare aerul cald şi încărcat de umezeală. Plimbându-mă prin Muzeul Castelvecchio din Verona, urcându-i

scările şi văzând lumina pe care arhitectul Carlo Scarpă o lăsase să se răsfrângă, ca un văl de mătase, asupra sculpturilor, mi-a trecut prin minte pentru prima oară că era posibil ca sentimentul de fericire pe care-l năşteau în mine muzeele să nu fie provocat doar de colecţii, ci şi de modul echilibrat de expunere a obiectelor. Însă Muzeul Lucrurilor din Berlin, care a fost adăpostit o vreme în clădirea Martin Gropius, pentru ca apoi să rămână pe drumuri, m-a învăţat că era posibil să se procedeze şi cu totul invers, că se putea strânge absolut orice, apelând la inteligenţă şi umor, că trebuia să adunăm tot ceea ce ne plăcea şi tot ceea ce avea legătură cu ceea ce ne plăcea şi că poezia colecţiei pe care o înfiripam urma să le servească drept adăpost obiectelor chiar dacă nu dispuneam de o clădire, de un muzeu adecvat. Cât despre tabloul Jertfirea lui Isaac de Caravaggio, pe care l-am văzut la Muzeul Uffizi din Florenţa, acesta mi-a adus mai întâi lacrimi în ochi, pentru că nu-l puteam privi împreună cu Füsun, pentru ca apoi să-mi arate că, potrivit învăţământului care se poate desprinde din povestea sacrificiului cerut Profetului Abraham, poţi să înlocuieşti ceea ce iubeşti cu altceva şi că de aceea eram eu atât de ataşat de lucrurile lui Füsun, Strângându-le de ani de zile. Ori de câte ori mă duceam la Londra, stăteam ore întregi în Casa Memorială Sir John Şoane, după a cărei neorânduială şi înghesuială mă dădeam în vânt şi ale cărei metode de expunere a tablourilor le admiram, ascultând, dintr-un ungher, tumultul oraşului, şi eram fericit la gândul că, într-o bună zi, aveam să expun şi eu lucrurile lui Füsun în acelaşi mod, iar iubita mea dragă avea să-mi surâdă atunci dintre îngeri. Muzeul sentimental aflat la ultimul etaj al Muzeului Frederic Mareş din Barcelona, plin cu agrafe, cercei, cărţi de joc, chei, evantaie, flacoane de parfum, batiste, broşe, coliere, poşete, brăţări, mi-a arătat însă cel mai bine ce anume puteam face cu lucrurile rămase de la Füsun. În cursul primului meu periplu american, care a durat mai bine de cinci luni şi în răstimpul căruia am vizitat două sute şaptezeci şi trei de muzee, mi-am amintit, printre altele, de acest muzeu sentimental la Muzeul Mănuşilor din Manhattan. La Los Angeles, la Muzeul Tehnologiei din Jurasic, mi-am adus aminte de simţământul de înfiorare pe care-l încercasem în unele muzee aparte, de sentimentul că, în timp ce întreaga umanitate trăia în alt timp, eu rămăsesem încremenit în alt spaţiu. Când am văzut, la Muzeul Ava Gardner din oraşul Smithfield, aflat în Carolina de Nord, de unde am şterpelit un panou de expunere simpatic, care o înfăţişa pe vestita vedetă într-o reclamă la un serviciu de masă din porţelan, fotografia micuţei Ava în anii de şcoală, rochiile de seară, mănuşile şi cizmele actriţei, m-am simţit atât de sfâşiat de dorul de Füsun, încât am vrut să-mi scurtez călătoria şi să revin la Istanbul. Îmi amintesc că, după ce mi-am rezervat două zile pentru colecţia de cutii de răcoritoare şi bere din metal, aflată la Muzeul Cutiilor şi Reclamelor de Băuturi din apropiere de Nashville, care fusese inaugurat tocmai în acele zile, dar care, după aceea, avea să se închidă, am vrut din nou să mă întorc acasă, însă mi-am continuat drumul. Văzând, la cinci săptămâni după aceea, într-un alt muzeu care avea să se închidă mai târziu – Muzeul Tragediilor din Istoria Americii, aflat în orăşelul St Augustine

din Florida -, indicatoarele nichelate ale Buickului model 1966 în care murise strivită, într-un accident rutier, Jayne Mansfield, vestita vedetă de film a anilor 1960, precum şi hârbul maşinii făcute praf, care prinsese rugină, am decis că venise vremea să mă întorc la Istanbul. Intuiam că locuinţa unui adevărat colecţionar trebuia să-i servească, totodată, acestuia drept muzeu.

N-am rămas mult la Istanbul. De cum am dat cu ochii de Chevroletul nostru 1956, aflat sub un smochin, pe maidanul din spatele atelierului ţinut de meşterul Şevket, mecanicul de Chevrolet, pe care-l descoperisem, la indicaţiile lui Çetin Efendi, undeva în spatele drumului spre Maslak, m-am simţit, o clipă, copleşit de sentimentalism. Portbagajul maşinii era deschis, printre mormanele de fiare vechi rătăceau nişte găini scăpate din coteţul de sârmă aflat alături, iar în jurul ei se zbenguiau nişte copii. Potrivit meşterului Şevket, unele părţi rămăseseră aşa cum fuseseră, în vreme ce altele, care scăpaseră nevătămate din accident, precum capacul rezervorului de benzină, cutia de viteze ori butonul de deschidere a geamului din spate, fuseseră demontate şi montate la alte Chevrolete 56, aflate încă în stare de funcţionare – cele mai multe dintre ele, ca maxi-taxiuri, la Istanbul. Mi-am vârât capul în maşină, în zona bordului, unde indicatoarele, butoanele şi volanul, transformate acum într-un morman de fiare, erau cândva în bună stare, şi m-am simţit deodată răscolit de mirosul învelitorilor de pe scaune, uşor încinse de căldura soarelui. Am atins instinctiv volanul, la fel de vechi ca propria-mi copilărie. Eram ameţit şi obosit de intensitatea amintirilor pe care le simţeam cuibărite în lucruri.

— Kemal Bey, ce s-a întâmplat? Aşezaţi-vă puţin aici, dacă vreţi! a spus Çetin Bey, înţelegător. Copii, puteţi să ne aduceţi un pahar cu apă?

Pentru prima oară după moartea lui Füsun, eram gata să plâng de faţă cu lumea. M-am adunat imediat. Ne-am târguit fără prea multă vorbă, în timp ce ne beam ceaiurile aduse pe o tavă pe care scria Turc din Cipru (consemnez acest lucru din obişnuinţă, dar vizitatorul muzeului nu trebuie să caute aşa ceva în Muzeul inocenţei), de către un ucenic nevârstnic, ale cărui haine erau negre ca tăciunele şi mânjite de ulei, dar care era cum nu se poate mai curat pe mâini, iar apoi am recuperat maşina tatei.

— Unde-o s-o mai punem şi pe-asta acum, Kemal Bey? m-a întrebat Çetin Efendi.

— Vreau să trăiesc sub acelaşi acoperiş cu maşina asta până la sfârşitul vieţii, am spus eu.

O spusesem zâmbind, dar Çetin Bey şi-a dat seama de sinceritatea dorinţei mele şi n-a replicat, în rând cu ceilalţi, „vai, Kemal Bey, nimeni nu moare odată cu cel dus de pe lume!”. Dacă ar fi spus-o, i-aş fi răspuns că Muzeul inocenţei era conceput pentru a putea vieţui alături de cineva dus de pe lume. Cum răspunsul acesta, deja pregătit, rămăsese nerostit, am spus, plin de mândrie, altceva:

— Şi în blocul Compasiunea se află nenumărate obiecte. Vreau să le reunesc pe toate sub acelaşi acoperiş şi să trăiesc în tovărăşia lor.

Aveam foarte mulţi eroi de muzeu de genul lui Gustave Moreau care, în ultimii ani ai vieţii, îşi transformaseră casele, în care vieţuiau alături de propriile colecţii, în muzee ce urmau să fie inaugurate după moartea lor. Îmi plăceau muzeele pe care le întemeiaseră. Mi-am continuat călătoriile, pentru a vizita sutele de muzee pe care le îndrăgeam, dar şi miile de muzee pe care nu le vizitasem niciodată şi care-mi stârneau curiozitatea.

82. Colecţionarii.

În cursul călătoriilor mele prin lume, dar şi al experienţelor mele istanbuleze, am constatat că există două feluri de colecţionari:

1. Orgolioşii, care se mândresc cu propriile colecţii şi doresc să le expună (în general, aceştia sunt exponenţi ai civilizaţiilor occidentale).

2. Sfioşii, care obişnuiesc să tăinuiască în câte un cotlon tot ceea ce au acumulat (ceea ce-i situează în afara modernităţii).

Potrivit Orgolioşilor, muzeele nu sunt altceva decât o consecinţă firească a colecţiilor pe care le deţin ei. Din punctul lor de vedere, o colecţie, indiferent de punctul ei de pornire, este realizată tocmai pentru a fi, în cele din urmă, etalată cu fală într-un muzeu. Am constatat adeseori acest lucru în poveştile oficiale ale micilor muzee particulare din America; de pildă, în prezentarea Muzeului Cutiilor şi Reclamelor de Băuturi se spunea că, odată, în copilărie, pe când se-ntorcea acasă de la şcoală, Tom ridicase de jos prima cutie de răcoritoare. Mai apoi recuperase şi colecţionase o a doua, o a treia cutie, pentru ca, după o vreme, să-şi facă un scop din a „aduna toate" cutiile de răcoritoare din metal şi a le expune într-un muzeu.

Cât despre Sfioşi, aceştia îşi fac un scop în sine din a aduna. La început, strânsul diverselor obiecte reprezintă şi pentru ei, ca şi pentru colecţionarii orgolioşi, un răspuns la o suferinţă, la un necaz, la un imbold obscur – aşa cum va deduce cititorul că s-a petrecut şi în cazul meu -, o mângâiere, ba chiar un leac. Dar deoarece comunitatea în care vieţuiesc Sfioşii nu acordă însemnătate colecţiilor şi muzeelor, ideea de a aduna ceva nu este privită ca un gest stimabil, menit să contribuie la ştiinţă şi cunoaştere, ci ca o ruşine care se cuvine a fi tăinuită. Pentru că în ţara Sfioşilor, colecţiile semnalează nu atât o cunoaştere folositoare, cât o suferinţă a colecţionarilor.

Colecţionarii istanbulezi de obiecte legate de lumea cinematografului, cu care am intrat în legătură în primele luni ale anului 1992, în timp ce căutam afişe, fotografii de foaier şi bilete la filmele pe care le văzusem în vara anului 1976, spre a le expune la Muzeul inocenţei, mi-au insuflat neîntârziat acea ruşine a agonisitorilor, acel sentiment obscur pe care aveam să-l observ mai apoi în multe alte locuri din oraş.

Hifzi Bey, care mi-a vândut, după ce ne-am târguit la sânge, fotografiile de foaier ale unor filme precum Suferinţa din dragoste nu se sfârşeşte decât odată cu moartea şi Între două focuri, mi-a mărturisit de nenumărate ori că era foarte satisfăcut de interesul pe care-l arătam colecţiei lui, după care şi-a luat un aer de parcă se scuza pentru ceva:

— Sunt foarte trist că vă vând şi că mă despart de aceste obiecte, la care ţin foarte mult, Kemal Bey, a spus el. Cei care se amuză pe seama curiozităţii mele, care-şi bat joc de mine, care-mi spun „de ce-ţi umpli casa cu mizeriile astea" ar trebui să vadă că o persoană ca dumneavoastră, cultivată, de bună condiţie îmi preţuieşte agoniseala. Nu sunt nici beţiv, nici fumător, nici cartofor, nici muieratic. Singurul meu năravest este să adun fotografii cu artişti şi fotografii din filme… Nu vreţi fotografiile făcute pe vasul Kalender în filmul Ascultaţi ţipătul mamei, în care juca Papatya, pe vremea când nu era decât o copilă? Purta o rochie cu bretele şi avea umerii goi… Nu treceţi în seara asta pe la modesta mea locuinţă, ca să vă uitaţi o clipă la fotografiile făcute în timpul turnării Palatului negru, rămas neterminat din cauza sinuciderii lui Tahir Tan, actorul care interpreta rolul principal? Nu le-a mai văzut nimeni în afară de mine. Ca să nu mai spun că am fotografiile de foaier ale filmului Gara centrală, una dintre primele coproducţii turco-germane, în care Inge, manechinul german care a jucat în campania de prezentare a primei răcoritoare cu fructe produse în Turcia, apare sărutându-se cu Ekrem Güçlü, de care, potrivit scenariului, era îndrăgostită, într-un film în care juca rolul unei nemţoaice cumsecade, în vârstă, care se dădea în vânt după turci.

L-am întrebat cine ar mai fi putut avea fotografiile de foaier în căutarea cărora mă aflam, iar Hifzi Bey mi-a dezvăluit că locuinţele foarte multor colecţionari erau ticsite de fotografii, de pelicule şi afişe. Când nu mai aveau loc din pricina maldărelor de bobine de film, de fotografii şi hârţoage, de gazete şi reviste care sufocau încăperile, familiile acelor strângători (cei mai mulţi dintre ei nici nu se căsătoreau, de fapt) îşi părăseau gospodăriile, lăsându-i singuri, iar ei se apucau atunci să adune absolut orice, astfel încât, în scurtă vreme, îşi transformau locuinţele în adevărate case-ghenă, în care era imposibil să mai pătrundă cineva.

Cu siguranţă că unii colecţionari vestiţi aveau ceea ce căutam eu, numai că nimeni nu reuşea să găsească vreodată ceea ce căuta în asemenea case, ba mai mult, proprietarii abia de mai reuşeau să pătrundă în ele.

Cu toate acestea, Hifzi Bey a cedat stăruinţelor mele şi a izbutit să mă introducă în câteva case-ghenă din Istanbulul anilor 1990, despre care împătimiţii vorbeau ca despre nişte mituri. Am descoperit în ele foarte multe dintre fotografiile etalate cândva prin holurile cinematografelor, imagini din Istanbul, nenumărate cărţi poştale, bilete de cinema, meniuri de restaurante pe care nu mă gândisem să le păstrez la timpul cuvenit, vechi cutii de conserve, acum ruginite, pagini desprinse din gazetele de pe vremuri, pungi de hârtie imprimate cu emblemele unor companii, cutii şi sticle de medicamente, fotografii cu artişti şi alte celebrităţi, precum şi instantanee din viaţa de zi cu zi a oraşului, care înfăţişau mai bine decât orice altceva Istanbulul în care trăisem alături de Füsun şi pe care urma să le expun în muzeul întemeiat de mine. Proprietarul unei case vechi, cu două etaje din Tarlabaşi, care-şi făcea veacul pe un scaun de plastic, înconjurat de mormane de lucruri şi hârtii de tot

soiul, având, altfel, o înfăţişare normală, mi-a spus cu mândrie că poseda patruzeci şi două de mii şapte sute patruzeci şi două de piese.

Am resimţit aceeaşi ruşine care mă năpădise în casa lui şi în timp ce admiram, mai apoi, „colecţia" unui fost încasator la gaze, acum pensionar, care locuia într-un imobil din Usküdar, într-o încăpere în care abia am izbutit să mă strecor, în tovărăşia mamei sale doborâte la pat şi a unei sobe cu gaze. (În celelalte încăperi ale casei, altfel reci ca gheaţa, nu se putea pătrunde, pentru că erau pline până la refuz cu tot felul de lucruri; am văzut de departe lămpi vechi, cutii Vim şi jucării de pe vremea copilăriei mele.) Ceea ce-mi stârnea ruşine era nu atât faptul că mama încasatorului de gaze ieşit la pensie îşi umilea şi-şi mustra necontenit fiul din aşternutul în care zăcea, cât conştiinţa faptului că toate acele obiecte încărcate de amintirile unor oameni ce cutreieraseră cândva străzile Istanbulului, trăiseră în casele lui şi trecuseră, cei mai mulţi dintre ei, în rândul drepţilor urmau să dispară pe vecie, fără a ajunge în nici un muzeu, fără a fi triate, fără a-şi fi găsit locul în vreo vitrină ori ramă. Tot în zilele acelea am aflat de drama pe care o trăise un fotograf grec care după ce făcuse, timp de patruzeci de ani, fotografii la nunţi, logodne, aniversări, reuniuni de lucru ori prin restaurante din Beyoglu, îşi arsese întreaga colecţie de negative în cazanul instalaţiei de încălzire a unui bloc, din lipsă de spaţiu, dar şi de cerere. Nimeni nu dorise, nici măcar fără bani, negativele şi fotografiile pe care le realizase la nunţile, petrecerile şi întrunirile puse la cale chiar în inima oraşului. Proprietarii caselor-ghenă deveneau subiect de batjocură în blocul şi cartierul în care locuiau, iar lumea se temea de ei din pricina îndărătniciei, a singurătăţii lor şi a faptului că obişnuiau să scormonească prin cazanele de gunoi şi prin căruţele negustorilor de vechituri. Hifzi Bey mi-a povestit, fără prea mare tristeţe, cu aerul că-mi împărtăşea un adevăr al vieţii, că după moartea acestor solitari, grămezile de obiecte din casele lor erau fie arse pe vreun maidan din cartier (cel pe care erau sacrificate animalele de bairam), cu o fervoare care dobândea ceva aproape religios, fie dăruite vreunui gunoier ori negustor de vechituri.

În ianuarie 1996, un strângător (e greşit spus colecţionar) fără familie, pe nume Necdet Adsiz, care locuia în Tophane, a murit strivit sub munţii de hârtii şi vechituri cu care îşi ticsise coşmelia, aflată la şapte minute de mers pe jos de casa familiei Keskin, iar faptul acesta a fost remarcat abia la patru luni după aceea, în perioada verii, din pricina mirosului insuportabil care răzbătea din casă. Obiectele blocaseră şi intrarea în locuinţă, aşa încât pompierii n-au reuşit să pătrundă decât pe fereastră. Cum întâmplarea cu pricina a fost consemnată şi în presă, care recurgea la un ton pe jumătate batjocoritor, pe jumătate apocaliptic, istanbulezii au ajuns să se teamă şi mai mult de cei care strângeau tot ce se nimerea. Capacitatea de a gândi tot ceea ce o privea pe Füsun în acelaşi timp, dobândită în acele zile, m-a făcut să reţin un detaliu ciudat, pe care sper că cititorul nu-l va socoti inutil: Necdet Adsiz, cel care murise stâlcit de propriile-i hârţoage şi al cărui trup ajunsese să putrezească sub ele, era acelaşi Necdet despre care pomenise Füsun la logodna de la Hilton când venise

vorba, spre sfârşitul serii, de invocarea spiritelor, căci îl credea mort încă de pe atunci.

Zăream şi în ochii celorlalţi colecţionari, pe care aş dori să-i pomenesc aici cu recunoştinţă, având în vedere contribuţia lor la realizarea muzeului meu şi la păstrarea amintirii lui Füsun, sentimentul că săvârşeau ceva tainic şi jenant, care se cuvenea să fie ascuns, precum şi o ruşine mai profundă chiar decât acest simţământ. Am vorbit mai înainte de Halit Bey-cel-Beteag, unul dintre cei mai vestiţi colecţionari de cărţi poştale din Istanbul, pe care l-am cunoscut în perioada 1995-1999, într-o vreme când năzuiam să-mi fac rost de cărţi poştale care să înfăţişeze fiecare stradă, fiecare cartier în care ajunsesem cândva cu Füsun. Un colecţionar a cărui colecţie de clanţe şi chei o expun cu plăcere şi care a dorit să nu-i fie menţionat sub nici o formă numele în cartea noastră mi-a spus că fiecare istanbulez (bărbat din Istanbul, voia să spună) atinge, de-a lungul vieţii sale, aproape douăzeci de mii de clanţe diferite, convingându-mă astfel că „mâna persoanei iubite" atinsese, cu siguranţă, foarte multe dintre clanţele pe care le deţinea el. Îi mulţumesc aici „strângătorului" Siyami Bey, care în ultimii treizeci de ani de viaţă s-a consacrat descoperirii unor fotografii care să reprezinte, rând pe rând, fiecare dintre vapoarele ce străbătuseră Bosforul după inventarea fotografiei, pentru că mi-a dăruit dubletele de care dispunea, pentru că mi-a oferit prilejul de a le prezenta amatorilor de muzee fotografiile unor vase ale căror sirene răsunau în timp ce mă gândeam la Füsun sau în timp ce păşeam alături de ea şi pentru că nu s-a sfiit deloc să etaleze în faţa publicului, asemenea unui occidental, obiectele pe care le colecţionase.

Un alt colecţionar, căruia îi datorez mulţumiri pentru colecţia lui de fluturaşi împodobiţi cu fotografii pe care oamenii obişnuiau să-i poarte la rever cu prilejul înmormântărilor din perioada 1975-1980 şi care nu a dorit să-i fie dezvăluit numele, mi-a pus, pe un ton umilitor, după ce se târguise cu mine la sânge pentru fiecare fotografie pe care urma să mi-o cedeze, o întrebare esenţială, pe care o auzisem rostită de foarte multe persoane, aşa încât i-am dat, fără să stau pe gânduri, răspunsul pe care li-l dădeam tuturor:

— Ştiţi, pun pe picioare un muzeu…

— Nu la asta mă refer! Te întreb de ce ai nevoie de chestiile astea.

Întrebarea lui sugera că fiecare om care aduna, în legea lui, tot soiul de lucruri, spre a le îngrămădi apoi într-un ungher, ascundea o deziluzie, o suferinţă profundă, o durere sufletească greu de desluşit. Care era necazul meu? Oare pătimeam pentru că-mi murise cineva drag şi nu putusem purta, la înmormântare, fluturaşul cu fotografia lui? Ori poate că suferinţa mea profundă era un lucru ruşinos, de nemărturisit, aşa cum se-ntâmpla în cazul celui ce-mi adresa întrebarea?

Cum nu-şi făcuseră încă apariţia muzeele personale, „strângătorii" din Istanbulul anilor 1990 se dispreţuiau în taină pentru obsesiile lor şi, totodată, se umileau unii pe alţii deschis şi cu orice prilej. Aceste atitudini înjositoare se combinau cu invidia specifică fiecărui colecţionar, ceea ce nu făcea decât să

înrăutăţească lucrurile. Se auzise, în stânga şi-n dreapta, că tanti Nesibe se mutase în Nişantaşi, că mă străduiam să transform casa familiei Keskin într-un muzeu adevărat, graţie strădaniilor arhitectului Ihsan, că puneam pe picioare, adică, „un muzeu particular, la fel ca în Europa", şi că eram bogat. Speram ca, măcar din acest motiv, „strângătorii" din Istanbul să-şi mai îmblânzească atitudinea dispreţuitoare la adresa mea, deoarece ar fi putut crede că adunam diverse obiecte pentru că eram, pur şi simplu, avut şi cream un muzeu ca să devin faimos, aşa cum se-ntâmpla în Occident, nu pentru că eram profund rănit sufleteşte, adică ţicnit, la fel ca ei.

În perioada aceea m-am dus, la insistentele lui Hifzi Bey şi, poate, la gândul de a mai descoperi vreo două-trei obiecte care să-mi aducă aminte de Füsun şi care să-şi afle locul în povestea mea, la una dintre reuniunile Asociaţiei Iubitorilor de Lucruri Colecţionabile – prima grupare de acest fel din Turcia, întemeiată pe atunci de curând. Acolo, în micul salon de nuntă pe care asociaţia îl închiriase pentru o dimineaţă, m-am simţit ca printre nişte leproşi excluşi de societate. Membrii acesteia, ale căror nume le auzisem, în parte, dată fiind calitatea lor de colecţionari (erau, cu totul, şapte persoane, pe care majoritatea cititorilor îi cunosc şi printre care se număra şi Suphi-cel-Rece, cel care aduna cutii de chibrituri), s-au comportat cu mine şi mai insultător decât cu vreun „străngător" istanbulez oarecare. Mi-au vorbit foarte puţin şi m-au întristat, căci se purtau aşa cum te porţi cu un individ dubios, cu o iscoadă, cu un străin. După cum mi-a explicat mai târziu Hifzi Bey, cu aerul că-şi cerea scuze, faptul că încă îmi căutam leacul suferinţei în lucruri, deşi eram bogat, le provoca mânie, dezgust şi deznădejde în faţa vieţii, căci ei nu erau decât nişte naivi care socoteau că, dacă aveau să se îmbogăţească într-o bună zi, aveau să se lecuiască şi de năravul adunatului. Mai apoi, pe măsură ce dragostea pe care i-o purtam lui Füsun a devenit faimoasă graţie bârfelor, aceşti primi colecţionari serioşi ai Istanbulului m-au ajutat şi, totodată, m-au făcut părtaş la bătăliile pe care le purtau pentru a intra în rândul lumii.

Înainte de a muta, rând pe rând, lucrurile din blocul Compasiunea în muzeul din Çukurcuma, am făcut o fotografie de ansamblu a colecţiei mele, care umpluse până la refuz camera în care făcusem dragoste cu Füsun cu douăzeci de ani în urmă. (Ţipetele şi înjurăturile copiilor care jucau cândva fotbal în grădina din spate fuseseră înlocuite acum de zumzetul unui aparat de aer condiţionat.) Când am aşezat aceste lucruri în casa-muzeu din Çukurcuma, alături de celelalte – cele pe care le descoperisem în cursul călătoriilor, cele din casa familiei Keskin şi din casele-ghene, cele pe care le cumpărasem de la membrii asociaţiei şi de la cunoscuţii care participaseră la povestea mea -, am văzut cum prindea viaţă, asemenea unui tablou, un gând care-mi răsărise odinioară în minte în timpul periplurilor prin străinătate, mai cu seamă prin pieţele de vechituri.

Obiectele – toate acele solniţe, bibelouri în formă de câine, degetare, creioane, clame de păr, scrumiere – migrau în tăcere şi se risipeau prin lume, asemenea stolurilor de berze care treceau an de an pe deasupra Istanbulului.

Văzusem brichete identice cu aceasta, cumpărată de mine pentru Füsun, în pieţele de vechituri din Atena şi Roma, precum şi multe altele asemănătoare, în magazine de la Paris şi Beirut. Solniţa aceasta, care a stat vreme de doi ani pe masa familiei Keskin, a fost realizată într-o fabrică măruntă din Istanbul, apoi am mai observat una asemănătoare şi într-un restaurant de la periferie, dar am văzut altele, identice, şi în restaurantul unui musulman din New Delhi, şi într-o cantină populară dintr-un cartier vechi al oraşului Cairo, şi pe prelatele aşternute duminica de negustorii de vechituri pe trotuarele din Barcelona, ca şi într-o prăvălie fără pretenţii din Roma, unde se vindeau accesorii de bucătărie. Era limpede că solniţa fusese produsă iniţial într-un loc anume, după care fusese copiată şi în alte ţări şi ajunsese pe piaţă în nenumărate exemplare, fără a mai vorbi de materialele asemănătoare din care fusese plăsmuită, aşa încât milioane de imitaţii, ce se răspândiseră în lume dinspre sudul Mediteranei şi Balcani, participaseră, ani de-a rândul, la viaţa de zi cu zi a tot atâtor milioane de familii. Felul în care se răspândise solniţa în colţuri atât de îndepărtate ale planetei rămânea o enigmă, la fel ca şi modul în care ajungeau să comunice între ele păsările călătoare şi să urmeze mereu acelaşi traseu. Urma apoi alt val de solniţe, cele vechi erau înlocuite cu altele noi, aşa cum se întâmplă cu lucrurile pe care le aduce şi le abandonează la ţărm austrul, iar cei mai mulţi dintre oameni uitau de ele, fără a băga măcar de seamă legătura sentimentală care-i ataşa de acele obiecte, alături de care-şi petrecuseră o bună parte din viaţă.

Mi-am dus colecţia, somiera pe care făcusem cândva dragoste cu Füsun la blocul Compasiunea, salteaua cu iz de mucegai şi cearşaful albastru, la mansarda clădirii pe care o rearanjasem, dându-i înfăţişare de muzeu. Mansarda întunecoasă şi mucedă, în care mişunau şoareci, păienjeni şi libărci şi în care, pe vremea când locuia acolo familia Keskin, se afla rezervorul de apă se transformase acum într-o încăpere curată, luminoasă, din care puteai contempla stelele. În seara în care am aşezat patul acolo, iar apoi am băut trei pahare cu rachiu, mi-am dorit să înnoptez în ea, lăsându-mă învăluit de toate lucrurile care-mi aminteau de Füsun, de atmosfera sentimentală pe care o degajau şi aşa se face că, într-o seară de primăvară, am deschis, cu cheia mea, uşa cea nouă dinspre strada Dalgiç, am pătruns în casa-muzeu, care urma să dobândească altă noimă, am urcat tiptil, ca o nălucă, scara lungă şi abruptă, după care m-am repezit în patul de la mansardă şi am adormit.

Unii oameni îşi ticsesc locuinţele cu tot soiul de obiecte, iar către sfârşitul vieţii le transformă în muzee. În ceea ce mă priveşte, eu încercam să retransform în locuinţă o casă devenită muzeu, prin patul, camera şi însăşi prezenţa mea. Ce poate fi mai frumos decât să dormi, noaptea, în acelaşi spaţiu cu lucrurile de care te simţi ataşat prin legături profunde, sentimentale, prin amintiri!

Am început să înnoptez mai des în apartamentul de la mansardă, mai cu seamă în nopţile de primăvară şi vară. Graţie golului pe care îl lăsase arhitectul Ihsan în inima clădirii, percepeam, noaptea, nu doar fiecare dintre obiectele

care-mi alcătuiau colecţia, ci şi amploarea spaţiului în care mă găseam. Muzeele adevărate sunt locuri în care Timpul se transformă în Spaţiu.

Faptul că începusem să locuiesc la mansarda muzeului o indispunea pe mama. Nu scotea însă o vorbă, pentru că luam adeseori prânzul cu ea; începusem să reînnod relaţiile cu unii dintre vechii mei prieteni, exceptându-i pe Sibel şi pe Zaim, făceam, vara, plimbări cu iahtul la Suadiye şi la Insule şi pentru că, pe de altă parte, ea socotea că doar astfel puteam să fac faţă suferinţei pricinuite de pierderea lui Füsun. Spre deosebire de cunoştinţele ei, nu vedea nimic nefiresc în faptul că întemeiasem în casa familiei Keskin un muzeu care-mi prezenta dragostea faţă de Füsun şi care se alcătuia din lucrurile noastre.

— Vai, sigur, ia lucrurile vechi din dulapul meu, ca şi pe cele din sertare! Nici pălăriile acelea n-o să le mai port, şi nici genţile. Ia şi lucrurile vechi rămase de la taică-tău…

Uite şi trusa mea de tricotat, şi nasturii, căci n-o să mai fac croitorie acum, că am trecut de şaptezeci de ani. Asta ca să nu mai dai banii pe aşa ceva…

Când mă aflam la Istanbul, mă vedeam o dată pe lună şi cu tanti Nesibe, care părea mulţumită de noua locuinţă şi de noul anturaj. I-am povestit emoţionat că, în urma înţelegerii pe care o încheiase cu municipalitatea oraşului, Heinz Berggruen, a cărui colecţie, strânsă pe parcursul întregii vieţi, era expusă la Muzeul Berggruen din Berlin, pe care-l vizitasem de curând, urma să trăiască până la moarte la mansarda clădirii-muzeu care-i fusese atribuită pentru a-şi etala colecţia.

— În timp ce te rătăceşti prin muzeu, te poţi întâlni, într-o încăpere sau pe scări, cu cel căruia i se datorează colecţia, până când acesta se va stinge din viaţă. Nu e ciudat, tanti Nesibe?

— Dumnezeu să te ţină cât mai mult în viaţă, Kemal Bey! a spus tanti Nesibe, aprinzându-şi o altă ţigară.

Apoi a vărsat câteva lacrimi pentru Füsun şi mi-a zâmbit, cu ţigara în colţul gurii, fără a-şi şterge lacrimile de pe obraji.

83. Fericirea.

În toiul unei nopţi cu lună plină, m-am trezit în odăiţa mea fără draperii de la mansarda casei din Çukurcuma, scăldată într-o lumină blândă, şi am privit în jos, către spaţiul gol al clădirii, prin genunea care se căsca sub mine. Pe ferestrele micului muzeu, pe care mi se părea uneori că nu aveam să-l mai isprăvesc niciodată, pătrundea lucirea argintie a lunii, care făcea ca golul şi clădirea să arate înspăimântător, aidoma unui ţinut fără fruntarii. La etajele de jos, care atârnau, fiecare, deasupra hăului ca nişte balcoane, se afla, învăluită în umbră, colecţia pe care o adunam de treizeci de ani. Zăream obiectele de care se folosise familia Keskin în acea casă, rămăşiţele ruginite ale Chevroletului, totul – de la sobă la frigider, de la masa la care cinaserăm vreme de opt ani la televizorul la care obişnuiam să ne uităm – şi le simţeam poveştile fremătând în mine, precum un şaman care percepe sufletele obiectelor.

În noaptea aceea mi-am dat seama că era necesar un catalog care să depene de-a fir a păr istoriile tuturor lucrurilor expuse acolo şi că acesta urma să devină, cu siguranţă, povestea dragostei şi a admiraţiei mele faţă de Füsun.

La lumina lunii, fiecare dintre obiectele cufundate în întuneric, care arătau de parcă ar fi fost suspendate-n vid, indica o clipă indivizibilă, pe potriva atomilor indivizibili ai lui Aristotel. Înţelegeam că linia care avea să unească acele obiecte urma să fie o poveste, aşa cum linia care uneşte clipele trebuie să fie, potrivit lui Aristotel, Timpul. Prin urmare, un scriitor s-ar fi putut raporta la catalogul muzeului meu ca la un roman. Cum nu doream să încerc să scriu eu însumi o asemenea carte, m-am întrebat cine anume ar fi putut s-o facă în locul meu.

Aşa am ajuns să-l caut pe distinsul domn Orhan Pamuk, care a aşternut pe hârtie această poveste cu vorbele şi consimţământul meu. Tatăl şi unchiul lui făcuseră cândva afaceri cu tata şi, în general, cu familia mea. Provenea dintr-o familie veche, scăpătată, din Nişantaşi şi mă gândeam că avea să sesizeze cum se cuvine fundalul poveştii mele. Auzisem, totodată, că era o persoană pasionată de îndeletnicirea sa şi că-i plăcea cu adevărat să depene poveşti.

M-am dus la prima întâlnire cu Orhan Bey pregătit de fapte. Înainte de a-i vorbi despre Füsun, i-am spus că, în ultimii cincisprezece ani, vizitasem o mie şapte sute patruzeci şi trei de muzee din întreaga lume, că strânsesem până şi biletele de intrare la ele, iar apoi i-am vorbit despre unele muzee consacrate scriitorilor pe care-i îndrăgea, spre a-i stârni interesul: poate că ar fi zâmbit aflând că unicul exponat autentic de la Muzeul Dostoievski din Sankt Petersburg era o pălărie, aflată sub un clopot de sticlă pe marginea căruia scria „a fost cu adevărat a lui Dostoievski!". Ce părere avea de faptul că Muzeul Nabokov din acelaşi oraş adăpostea, pe vremea lui Stalin, sediul comitetului local de cenzură? I-am destăinuit că văzând, la Muzeul Marcel Proust din Illiers-Combray, portretele persoanelor pe care scriitorul le folosise drept modele pentru personajele romanului său, îmi făcusem o idee nu atât despre carte, cât despre lumea în care trăise autorul. Nu, nu găseam că muzeele consacrate scriitorilor erau absurde. De pildă, mi se păruse cum nu se poate mai nimerit faptul că la Casa memorială Spinoza din micul oraş olandez Rijnsburg fuseseră reunite, fără excepţie, toate cărţile existente cândva în biblioteca filosofului şi apoi consemnate în procesul-verbal întocmit după moartea sa, acestea fiind expuse după dimensiune, aşa cum se proceda în secolul al XVII-lea. Mă simţisem nespus de fericit în timp ce păşeam prin încăperile labirintice ale Muzeului Tagore, în care petrecusem o zi întreagă, privind acuarelele realizate de scriitor, aducându-mi aminte de mirosul de praf şi umezeală al primelor muzee consacrate, la noi, lui Atatürk şi ascultând vuietul nesfârşit al Calcuttei! I-am vorbit despre fotografiile pe care le văzusem la Casa Pirandello din oraşul sicilian Agrigento şi care-mi păruseră nespus de cunoscute, de parcă ar fi aparţinut propriei mele familii, despre peisajul urban care se zărea pe ferestrele Muzeului Strindberg din Stockholm, precum şi

despre locuinţa neîncăpătoare, deprimantă, cu patru etaje, pe care Edgar Allan Poe o împărţise, la Baltimore, cu mătuşa şi cu verişoara sa, Virginia, pe atunci în vârstă de zece ani, cu care avea să se şi căsătorească mai târziu. (Dintre toate muzeele pe care le-am văzut, Casa Memorială Poe, aflată astăzi în mijlocul unui cartier nevoiaş de la periferia oraşului Baltimore, seamănă, de fapt, cel mai bine, prin modestia, aspectul mohorât, încăperile şi înfăţişarea sa, cu locuinţa familiei Keskin.) I-am dezvăluit lui Orhan Bey că cea mai desăvârşită casă memorială pe care o văzusem vreodată era Muzeul Mario Praz, aflat pe strada Giulia din Roma. Când avea să viziteze, anunţându-se în prealabil, aşa cum procedasem eu, casa acestui mare istoric al romantismului, care îndrăgea la fel de pătimaş atât pictura, cât şi literatura, trebuia neapărat să citească şi povestea minunatei sale colecţii – era vorba despre o carte care îmbrăca forma unui roman, oprindu-se rând pe rând asupra încăperilor şi lucrurilor… Casa din Rouen în care se născuse Flaubert era înţesată de tratatele de medicină ale tatălui său, aşa că n-avea de ce să viziteze şi Muzeul Flaubert şi pe cel de Istoria Medicinei. L-am privit apoi în ochi, cercetător:

— Orhan Bey, ştiţi, desigur, din corespondenţa lui, că în timp ce scria Madame Bovary, Flaubert ţinea într-un sertar o batistă, nişte papuci şi o şuviţă de păr care-i aparţinuseră iubitei sale, Louise Colet, cea care-l inspirase şi cu care făcuse dragoste prin tot soiul de hoteluri de provincie şi trăsuri, la fel ca în roman; din când în când le dădea la iveală şi le mângâia cu drag, ori se uita la papuci şi şi-o închipuia păşind.

— Nu, nu ştiam, a spus el. Dar îmi place foarte mult ideea.

— Şi eu am iubit suficient de mult o femeie ca să-i păstrez părul, batistele, agrafele şi celelalte lucruri, căutând ani de zile consolare în ele, Orhan Bey. Pot să vă spun povestea mea, cu toată sinceritatea de care sunt în stare?

— Desigur, vă rog!

La acea primă întâlnire avută cu el la restaurantul Suveranul, deschis de curând în locul Foaierului, care dispăruse între timp, i-am depănat, vreme de trei ore, întreaga mea poveste, dezlânat, aşa cum mi-a venit, sărind de la una la alta. Eram cuprins de o surescitare nemăsurată, băusem trei pahare duble cu rachiu şi cred că ajunsesem să banalizez, din prea mult exuberanţă, ceea ce mi se întâmplase.

— O cunoşteam pe Füsun, a spus Orhan Bey. Îmi aduc aminte şi de petrecerea de la Hilton. Am fost foarte afectat de moartea ei. Lucra la buticul din josul străzii. Am dansat cu ea la logodna dumneavoastră.

— Adevărat? Ce femeie extraordinară era, nu-i aşa? Nu vorbesc de frumuseţea, ci de sufletul ei, Orhan Bey. Despre ce-aţi vorbit în timpul dansului?

— Dacă aveţi, într-adevăr, lucrurile lui Füsun, aş vrea să le văd.

A venit mai întâi în Çukurcuma şi s-a arătat sincer interesat de colecţia mea, aflată în clădirea pe care, între timp, o transformasem în muzeu, neascunzând deloc faptul că era impresionat. Uneori lua în mână câte un

obiect – de pildă, pantofii galbeni pe care-i purta Füsun când o văzusem prima oară la buticul Şanzelize -, mă întreba care era povestea lui, iar eu i-o istoriseam.

Mai apoi am început să lucrăm sistematic. Când eram la Istanbul, venea în mansarda mea o dată pe săptămână şi mă întreba, de pildă, de ce obiectele şi fotografiile pe care le ordonasem, după ce rememorasem evenimentele legate de ele, trebuiau să-şi găsească locul în anumite capitole de roman, care urmau să corespundă aceloraşi cutii sau vitrine din muzeu, iar eu îi explicam cu mare plăcere. Mă bucuram şi eram mândru să văd că-mi sorbea fiecare cuvânt şi că-şi lua notiţe.

— Este timpul să încheiaţi romanul, pentru ca cititorii cărora le va stârni curiozitatea să vină la muzeu cu el în mână. În timp ce ei vor vizita muzeul, cercetându-l vitrină cu vitrină, spre a percepe îndeaproape dragostea pe care i-am purtat-o lui Füsun, eu am să ies din camera mea, îmbrăcat în pijama, şi am să mă pierd printre ei.

— Dar nici dumneavoastră nu izbutiţi să vă terminaţi muzeul, Kemal Bey! îmi răspundea Orhan Bey.

— Mai sunt încă foarte multe muzee pe care nu le-am văzut pe lumea asta, spuneam eu zâmbind, după care mă străduiam să-i desluşesc, pentru a nu ştiu câta oară, cât de profund mă emoţiona liniştea muzeelor şi să-i arăt de ce mă simţeam fericit când rătăceam, într-o zi oarecare de marţi, departe de ochii supraveghetorilor, prin câte un muzeu uitat de lume, aflat în vreun cartier mărginaş din cine ştie ce oraş de la capătul pământului.

De îndată ce reveneam din călătoriile mele, îi telefonam repede lui Orhan Bey şi-i vorbeam despre muzeele pe care le văzusem, după care îi arătam biletele de intrare, broşurile de prezentare şi câte un obiect neînsemnat pe care-l strecurasem în buzunar în acelea dintre muzee care-mi plăcuseră foarte mult – este vorba de micile indicatoare de traseu.

După o astfel de călătorie, i-am vorbit mai întâi de povestea mea, apoi de muzeele pe care le vizitasem şi l-am întrebat în ce stadiu se afla romanul pe care i-l comandasem.

— Scriu romanul la persoana întâi singular, a spus Orhan Bey.

— Ce vreţi să spuneţi?!

— Că vă relataţi povestea, în roman, spunând mereu „eu”, Kemal Bey. Eu vorbesc prin gura dumneavoastră. Fac mari eforturi, în aceste zile, pentru a mă pune în locul dumneavoastră, pentru a mă identifica cu dumneavoastră.

— Înţeleg, am spus eu. Dar dumneavoastră aţi trăit vreodată o asemenea dragoste, Orhan Bey?

— Hmmm… Nu eu sunt subiectul cărţii! a spus el, după care a tăcut.

Am lucrat vreme îndelungată, iar apoi am băut rachiu, stând în mansarda muzeului. Eram obosit, după ce-i vorbisem îndelung despre Füsun şi trăirile mele. După ce a plecat, am stat o vreme întins în patul în care făcusem cândva dragoste cu Füsun (cu mai mult de un sfert de veac în urmă) şi am

chibzuit la ideea lui de a-mi depăna povestea la persoana întâi, ceea ce mi se părea ciudat.

Nu mă-ndoiam de faptul că povestea avea să fie autentică, de faptul că avea s-o respecte, dar mi se părea straniu ca el să dea glas vocii mele. Aveam senzaţia că era vorba de un soi de neputinţă, de slăbiciune din partea mea. Mi s-ar fi părut firesc să-mi istorisesc eu însumi povestea în timp ce le înfăţişam vizitatorilor exponatele, rând pe rând, ba chiar îmi imaginam adeseori cum avea să fie isprăvit şi inaugurat muzeul, lucru pe care ar fi urmat să-l fac personal. Mă irita gândul că Orhan Bey se punea în locul meu şi că vocea lui se substituia vocii mele.

La două zile după aceea l-am iscodit, mânat de acest sentiment, despre Füsun. Ne întâlnirăm din nou, pentru a nu ştiu câta oară, în mansarda muzeului şi dăduserăm de mult peste cap primul pahar cu rachiu.

— Orhan Bey, aţi putea să-mi povestiţi, rogu-vă, cum aţi dansat cu Füsun în seara aceea, la logodna mea?

S-a împotrivit o vreme, căci se simţea jenat. Când am mai băut însă un pahar cu rachiu, mi-a povestit atât de deschis cum dansase cu Füsun cu un sfert de secol în urmă, încât am prins îndată încredere în el şi mi-am dat seama că era cel mai potrivit să-mi depene povestea în faţa amatorilor de muzee.

Am decis atunci imediat că vocea mea se auzise prea mult şi că era mai nimerit să las în seama lui sfârşitul poveştii. Cel care o va istorisi de-acum încolo, de la paragraful următor până la sfârşitul cărţii, va fi Orhan Bey. Sunt convins că va aborda aceste ultime pagini cu aceeaşi atenţie sinceră cu care a abordat-o pe Füsun în timpul acelui dans. Rămas bun!

Bine v-am găsit, eu sunt Orhan Pamuk! Cu permisiunea lui Kemal Bey, am să încep prin a vă vorbi de dansul meu cu Füsun: era cea mai frumoasă dintre tinerele aflate în seara aceea acolo şi foarte mulţi bărbaţi îşi aşteptau rândul, în speranţa de a dansa cu ea. Pe vremea aceea nu eram destul de chipeş, de arătos, ba chiar, cum să spun, suficient de matur sau de încrezător în mine, în ciuda faptului că eram cu cinci ani mai mare decât ea. Eram absorbit de tot soiul de gânduri, de cărţi, de romane moralizatoare, care mă împiedicau să mă bucur de seara aceea. Cât despre ea, era preocupată de cu totul alte lucruri, după cum bine ştiţi.

În ciuda acestui fapt, în timp ce păşeam amândoi către ringul de dans, ea în faţă, iar eu în urma ei, m-am cufundat în reverie contemplându-i trupul mlădiu, umerii goi, spatele minunat şi zâmbetul fugar aşternut pe chip. Avea o mână uşoară, dar fierbinte. Când şi-a aşezat cealaltă mână pe umărul meu, am fost, o clipă, cuprins de mândrie, de parcă n-ar fi făcut-o pentru a dansa, ci pentru a-mi arăta o afecţiune aparte. În timp ce ne roteam agale, legănându-ne uşor, simţeam că apropierea pielii ei, vioiciunea trupului ei semeţ, a umerilor şi a sânilor ei îmi tulburau minţile şi, pe măsură ce mă împotriveam acestei ispite, plăsmuirile pe care mă trudeam să le înăbuş mi se perindau cu şi mai multă repeziciune prin faţa ochilor. Mă vedeam părăsind ringul de dans mână în mână cu ea, pentru ca apoi să urcăm amândoi sus, la bar, să ne îndrăgostim

nebunește, să ne sărutăm pe sub copacii care se vedeau în fața noastră și, în cele din urmă, să ne căsătorim!

Primele cuvinte pe care le-am rostit, doar pentru a spune ceva, erau banale („Uneori vă văd în magazin când trec pe stradă, prin Nișantași") și n-au făcut altceva decât să-i aducă aminte că era o vânzătoare minunat de frumoasă, așa că nu s-a arătat deloc interesată de ele. De fapt, își dăduse repede seama, chiar înainte de jumătatea primei melodii, că n-avea să se aleagă cu prea mare lucru, așa încât îi urmărea pe ceilalți invitați pe deasupra umărului meu, era atentă la cei așezați la mese, la cine cu cine dansa, la nenumărații bărbați preocupați de ea, care vorbeau și râdeau, la femeile frumoase și agreabile, încercând să decidă ce avea să facă mai departe.

Percepeam cu admirație și plăcere, până la cea mai măruntă tresărire, aidoma unei pulsații în buricele degetelor arătător și mijlociu de la mâna dreaptă, care-i înconjura talia ceva mai sus de șold, mișcările pe care le făcea coloana ei vertebrală. Avea o ținută ciudată, amețitoare, plină de măreție. N-aveam s-o uit ani de zile. În anumite momente îi simțeam oasele, sângele care gonea năvalnic prin trup, sprinteneala, interesul de-o clipă pentru ceva nou, tresăririle viscerelor, grația întregului schelet și mă stăpâneam cu greu să n-o strâng în brațe din răsputeri.

Când ringul de dans s-a aglomerat, trupurile noastre s-au lipit o clipă unul de altul, pentru că am fost izbiți din spate de o altă pereche. După contactul acela tulburător, buzele mi-au rămas pecetluite multă vreme. Intuiam, privindu-i gâtul și părul, că m-aș fi putut lăsa purtat de mirajul fericirii pe care mi-o putea dărui, dând uitării dorința de-a deveni romancier. Aveam douăzeci și trei de ani și mă cuprindea o furie cumplită când le declaram prietenilor mei burghezi din Nișantași că decisesem să devin romancier, iar ei îmi spuneau, zâmbind, că nimeni nu putea ști ce înseamnă viața la vârsta mea. Aș dori să adaug acum, în timp ce retușez aceste rânduri, la exact treizeci de ani de la acele momente, că, potrivit convingerii pe care mi-am format-o de-a lungul anilor, persoanele respective aveau foarte mare dreptate. Căci dacă aș fi cunoscut, într-adevăr, viața, m-aș fi zbătut să-i stârnesc interesul pe când dansam cu ea, aș fi fost încredințat că eram demn de atenția ei și n-aș fi stat să mă uit, neputincios, cum îmi aluneca din brațe și se desprindea de mine.

— Am obosit, mi-a spus ea. Pot să mă așez după a doua melodie?

Tocmai o însoțeam la masa ei, cu un soi de curtoazie pe care o deprinsesem din filme, când m-am lăsat, o clipă, în voia sentimentelor:

— Ce gloată obositoare! am spus eu, cu un aer atotștiutor. Ce-ar fi să urcăm și să stăm undeva de vorbă în tihnă?

Nu mă auzise foarte bine din pricina zarvei din jur, dar și-a dat seama imediat ce voiam după expresia de pe chipul meu.

— Trebuie să stau cu mama și cu tata, mi-a spus ea, și s-a îndepărtat, politicoasă.

Văzând că mă oprisem din povestit în acest punct, Kemal Bey m-a felicitat cu promptitudine:

— Da, aşa se purta Füsun, aţi intuit-o foarte bine! a spus el. Vă mulţumesc foarte mult pentru că mi-aţi dezvăluit, fără nici o reţinere, şi unele detalii de natură să-ţi rănească mândria. Da, problema este mândria, Orhan Bey! Aş vrea ca, prin muzeul meu, să-i învăţ nu doar pe turci, ci pe oamenii din întreaga lume să fie mândri de viaţa pe care au dus-o. Am vizitat şi-am văzut multe locuri, constatând că, în vreme ce occidentalii se mândresc cu existenţa lor, cea mai mare parte a lumii este copleşită de sfială în această privinţă. Dacă însă lucrurile ruşinoase din viaţa noastră sunt expuse într-un muzeu, ele devin pe loc motiv de mândrie!

Acesta a fost primul dintre discursurile cu iz didactic pe care urma să mi le ţină, în puterea nopţii, Kemal Bey, după ce dădea gata câteva pahare cu rachiu, în răstimpul petrecut în odăiţa de la mansarda muzeului. Nu mi s-a părut prea ciudat faptul că se lansa în cuvântări moralizatoare, mânat de un gen de instinct comun tuturor istanbulezilor care văd în faţa lor un romancier, numai că şi eu eram confuz (ca să recurg la un cuvânt pe care Kemal Bey îl folosea adeseori) cu privire la ceea ce trebuia să pun în carte şi la felul în care urma s-o fac.

— Ştiţi cine m-a învăţat cel mai bine că adevăratul subiect al muzeelor îl constituie mândria, Orhan Bey? m-a întrebat Kemal Bey, tot în toiul unei asemenea nopţi, când ne întâlnirăm la mansardă. Supraveghetorii din muzee, desigur... Supraveghetorii, din orice parte a lumii ar fi fost ei, mi-au răspuns întotdeauna, la orice întrebare, cu mândrie şi pasiune. O supraveghetoare în vârstă de la Muzeul Stalin, aflat în oraşul georgian Gori, mi-a explicat vreme de aproape o oră ce om mare a fost Stalin. La Muzeul Epocii Romantice din oraşul portughez Porto am aflat din relatările ample, pline de orgoliu, ale unui supraveghetor simpatic, cât de profund a fost înrâurit romantismul portughez de prezenţa fostului rege al Sardiniei, Carlo Alberto, care, aflat în exil, avea să-şi petreacă ultimele trei luni din viaţă tocmai în casa aceea, în 1849. Orhan Bey, dacă se va întâmpla ca în muzeul nostru să pună cineva vreo întrebare pe această temă, se cuvine ca supraveghetorii să le depene vizitatorilor, cu sinceră mândrie, istoria colecţiei Kemal Basmaci, dezvăluindu-le tâlcul dragostei pe care i-am purtat-o lui Füsun, precum şi al lucrurilor care i-au aparţinut. V-aş ruga să consemnaţi în carte şi acest lucru. Împotriva a ceea ce se crede, rostul supraveghetorilor nu este să protejeze obiectele (desigur că tot ceea ce are legătură cu Füsun trebuie protejat veşnic!), să-i reducă la tăcere pe cei gălăgioşi, să-i atenţioneze pe cei care mestecă gumă ori se sărută în muzeu, ci să-i determine pe vizitatori să simtă că se găsesc într-un templu care solicită umilinţă, respect şi pioşenie, asemenea moscheilor. Supraveghetorii Muzeului Inocenţei trebuie să îmbrace costume de catifea de culoarea lemnului sumbru, pe potriva atmosferei degajate de colecţie, dar şi a gustului lui Füsun, să poarte pe dedesubt bluze ori cămăşi de culoare roz pal, să aibă cravate specifice muzeului – imprimate cu cerceii lui Füsun – şi, desigur, să-i lase în pace pe

vizitatorii care mestecă gumă sau care se sărută prin săli. Muzeul inocenţei le va rămâne de-a pururi deschis îndrăgostiţilor care n-au unde să se sărute la Istanbul.

Uneori mă plictiseam de stilul autoritar pe care obişnuia să-l adopte Kemal Bey după două pahare de rachiu, stil care te ducea cu gândul la limbajul pretenţios al scriitorilor angajaţi din anii 1970, aşa încât renunţam să mai iau notiţe şi nu-mi doream să-l revăd prea curând în zilele următoare. Dar meandrele poveştii lui Füsun şi atmosfera aceea specială pe care o creau obiectele din muzeu mă atrăgeau, aşa încât, după o vreme, jinduiam din nou să mă duc la mansardă şi să ascult discursurile acelui bărbat secătuit, care, pe măsură ce-şi amintea de Füsun, se pornea pe băut, iar pe măsură ce bea îşi depăna povestea cu şi mai multă exuberanţă.

— Aveţi grijă să nu uitaţi, Orhan Bey, că noima muzeului meu cere ca întreaga colecţie, vitrinele, totul, în cele din urmă, să se poată vedea din orice punct al spaţiului de expunere, spunea Kemal Bey. Cum toate obiectele – cu alte cuvinte, întreaga mea poveste – vor putea fi văzute simultan, din orice loc, vizitatorul muzeului va pierde sentimentul Timpului. Aceasta cea mai mare alinare a vieţii. În muzeele poetice, bine alcătuite, întemeiate pe imbolduri venite din inimă, ne simţim consolaţi nu pentru că ne trezim faţă în faţă cu lucruri vechi, la care ţinem, ci pentru că Timpul este abolit. Vă rog să consemnaţi în cartea dumneavoastră şi acest lucru. Să nu tăinuim nici felul în care v-am cerut să scrieţi cartea, şi nici felul în care aţi aşternut-o pe hârtie… V-aş ruga să-mi daţi, când totul va fi sfârşit, şi bruioanele romanului, precum şi carnetele dumneavoastră, ca să le expunem şi pe ele. Cât o să mai dureze? Cei care vor citi cartea vor dori, desigur, să vină aici – aşa cum aţi dorit şi dumneavoastră -, pentru a putea vedea părul, hainele, tot ceea ce i-a aparţinut lui Füsun. V-aş ruga să aşezaţi la sfârşitul romanului o hartă, aşa încât curioşii să poată găsi singuri drumul, colindând uliţele Istanbulului. Cei care ne cunosc povestea – a mea şi a lui Füsun – îşi vor aminti, desigur, de el pe măsură ce vor păşi pe străzi şi vor contempla priveliştile Istanbulului, aşa cum am făcut mereu şi eu. Se cade ca cititorii cărţii să beneficieze de o intrare gratuită la muzeu, iar pentru aceasta este preferabil să includem în carte şi un bilet. Funcţionarul de la intrare trebuie să ştampileze biletul vizitatorului cu ştampila specială a Muzeului Inocenţei şi să-l poftească înăuntru.

— Unde să punem biletul?

— Iată, aici!

— Mulţumesc. Să mai adăugăm, în ultimele pagini, şi un index, Orhan Bey. Mi-am adus aminte, graţie dumneavoastră, cât de mulţi sunt cei care ne cunosc peripeţiile, cât de mulţi oameni ne-au fost martori. Până şi eu îmi amintesc cu greu numele lor.

De fapt, lui Kemal Bey nu-i plăcea să constate că-i căutam şi aflam pe cei ale căror nume erau menţionate în poveste, dar îmi aprecia abilitatea de romancier. Uneori era curios să ştie ce spuseseră ori ce făcuseră în ziua aceea

persoanele pe care le descoperisem, alteori însă nici nu-i păsa de ele şi nu pricepea de ce-mi stârneau interesul.

I-a fost imposibil să priceapă, de pildă, de ce i-am scris lui Abdülkerim Bey, fostul mandatar al Satsatului la Kayseri, şi de ce m-am văzut cu el cu prilejul unuia dintre popasurile lui la Istanbul. Cât despre Abdülkerim Bey, care părăsise Satsatul şi devenise mandatarul la Kayseri al companiei Tekyay, înfiinţată de Osman şi Turgay Bey, acesta mi-a vorbit despre povestea lui Kemal Bey ca despre o poveste de dragoste şi scandal care a condus la falimentul Satsatului.

Am găsit-o şi am discutat apoi cu Sühendan Yildiz (Ticăloasa Sühendan), actriţa care juca odinioară în roluri de femeie afurisită şi care asistase la primele luni petrecute de Kemal Bey şi Füsun la Pelurul. Aceasta mi-a spus că Kemal Bey era un singuratic fără speranţă, că şi ea ştia, la fel ca toată lumea, că era îndrăgostit până peste cap de Füsun, dar că nu-i fusese prea milă de el, pentru că n-avea cum să-i simpatizeze pe bogătaşii care se vârau printre cineaşti fiindcă voiau să se cupleze cu fete frumoase. Ticăloasei Sühendan îi fusese milă, de fapt, de Füsun, „care avea o nerăbdare vecină cu nelinişstea de a juca în filme şi de a deveni vedetă". Chiar dacă ar fi ajuns stea de film, tot rău ar fi sfârşit, printre hienele acelea. Nu pricepuse niciodată de ce se măritase Füsun cu „umflatul" ăla (Feridun). Cât despre nepotul ei, cel pentru care tricota, în zilele pe care le petrecea la Pelurul, un pulover în trei culori, acesta avea acum treizeci de ani bătuţi pe muchie şi râdea de se prăpădea când vedea la televizor filmele în care juca odinioară bunica lui, dar se şi minuna de sărăcia în care se zbătea pe vremuri Istanbulul.

Frizerul Basri fusese cândva şi frizerul meu, în Nişantaşi. Continua să-şi facă meseria şi vorbea cu dragoste şi respect nu atât de Kemal, cât de tatăl acestuia, Mümtaz Bey. Răposatul Mümtaz Bey era o persoană glumeaţă, amuzantă, generoasă, bună la suflet. N-am reuşit să aflu nimic nou, demn de consemnat, de la frizerul Basri, după cum nu reuşisem să aflu nici de la Hilmi Bastardul şi de la soţia sa, Neslihan, de la Hayati Visul, de la Salih Sarili, un alt client fidel al Pelurului, şi de la Kenan. Ayla, vecina de la parter, pe care Füsun o ţinea departe de ochii lui Kemal, locuia acum pe o stradă lăturalnică din Beşiktaş, împreună cu soţul ei, inginer, şi cu cei patru băieţi, dintre care cel mai mare era student. Mi-a spus că-i făcuse mare plăcere prietenia cu Füsun, că-i îndrăgea vitalitatea, umorul, felul în care vorbea, ba chiar o imita, numai că, din păcate, aceasta nu dusese atât de departe relaţia pe cât şi-ar fi dorit ea. Cele două tinere obişnuiau să se îmbrace cu hainele lor bune şi să se ducă la cinematograf, în Beyoglu. Pe de altă parte, una dintre prietenele lor din cartier era plasatoare la teatrul Dormen şi le introducea şi pe ele la repetiţii. După aceea mâncau pe undeva câte un sandvici, beau ayran şi se protejau reciproc de bărbaţii care încercau să le agaţe. Uneori intrau la Vakko sau în vreun alt magazin şic, de parcă chiar ar fi vrut să cumpere ceva, probau rochii, se priveau" în oglindă şi se distrau. Tocmai când flecăreau, chicotind, sau când filmul la care se uitau ajungea pe la jumătate, Füsun începea să fi preocupată

de ceva şi-i pierea deodată tot cheful, dar nu-i dezvăluia niciodată Aylei ce avea pe suflet. Tot cartierul ştia că Kemal Bey se ducea mereu pe acolo, că era foarte bogat, dar şi niţel dus cu sorcova, însă nimeni nu vorbea de vreo dragoste între ei. La fel ca şi restul cartierului Çukurcuma, Ayla habar n-avea, pe vremea aceea, de cele petrecute între Füsun şi Kemal cu ani în urmă şi, „de fapt", sfârşise prin a se rupe de mahalaua aceea.

Garoafa Albă avansase, în răstimpul celor douăzeci de ani care trecuseră, de la calitatea de corespondent specializat în cancanuri la cea de responsabil al suplimentului cotidian de divertisment editat de unul dintre cele mai mari ziare din ţară. Era editorul unei reviste de cancanuri-divertisment, cu apariţie lunară, care era centrată mai cu seamă asupra scandalurilor şi vieţii amoroase a actorilor care jucau în filmele şi serialele autohtone. Asemenea majorităţii gazetarilor care, prin informaţiile pline de erori pe care le dau publicităţii, le fac oamenilor viaţa amară, ba chiar le-o umbresc, uitase sincer de ceea ce scrisese despre Kemal şi-i transmitea salutări, după cum îi transmitea respecte profunde şi stimatei sale mame, Vecihe Hanim, căreia obişnuia să-i telefoneze din când în când până mai deunăzi, ca să afle cum o mai ducea. Credea că-i dădusem telefon pentru că scriam o carte a cărei acţiune urma să se petreacă printre actori şi care, din această cauză, avea să se vândă foarte bine, aşa încât precizase, pe un ton amical, că era gata să-mi acorde orice fel de sprijin. Ştiam oare că băiatul Papatyei, vestita vedetă de odinioară, şi al producătorului Muzaffer, a căror căsnicie eşuase, devenise proprietarul uneia dintre cele mai mari companii de turism din Germania, în ciuda tinereţii sale?

Feridun se desprinsese cu totul de mediile cinematografiei şi întemeiase o companie de publicitate care se bucura de mare succes. Faptul că îşi numise compania Ploaia Albastră m-a făcut să mă gândesc că nu izbutise să se desprindă cu totul de visele de tinereţe, dar nu l-am întrebat nimic despre filmul de pe vremuri, care nu mai fusese turnat niciodată. Feridun realiza pelicule publicitare cu steaguri şi meciuri de fotbal, care demonstrau că întreaga lume se temea grozav de succesul biscuiţilor, blugilor, lamelor de ras şi al huliganilor din Turcia. Auzise de proiectul muzeului lui Kemal Bey, dar de la mine a aflat că scriam o carte „despre Füsun"; mi-a povestit, cu nespusă sinceritate, că fusese îndrăgostit o singură dată în viaţă, iar atunci Füsun nu fusese deloc îngăduitoare cu el. Mi-a mai spus, alegându-şi cu grijă cuvintele, că fusese foarte atent, în timpul căsniciei lor, să nu se îndrăgostească din nou de ea, ca să nu mai aibă parte de aceeaşi suferinţă, ştiind foarte bine că Füsun se măritase cu el pentru că „fusese nevoită", de fapt, să o facă. Mi-a plăcut onestitatea de care dădea dovadă. În timp ce ieşeam din biroul lui cochet, mi-a cerut, cu aceeaşi expresie prudentă şi politicoasă, să-i transmit salutări lui „Kemal Bey", după care s-a încruntat şi m-a avertizat:

— Dacă scrieţi ceva de rău despre Füsun, am să vă cer socoteală pe lumea ailaltă, Orhan Bey, aşa să ştiţi!

Apoi şi-a luat un aer relaxat, lejer, care-i venea foarte bine. Preluaseră campania publicitară pentru Bora, noul produs al unei mari companii

producătoare de răcoritoare – cei cu sucul Meltem, pentru care lucra de ani de zile; putea oare să folosească în reclame prima frază din cartea mea, Viaţa cea nouă?

Çetin Efendi îşi cumpărase, cu prima de pensionare, un taxi, pe care i-l închiria unui alt şofer, iar uneori, în ciuda vârstei înaintate, ieşea el însuşi pe străzile Istanbulului şi făcea taximetrie. Când ne-am întâlnit într-o staţie de taximetre din Beşiktaş, mi-a spus că Kemal rămăsese la fel ca în copilărie, ca în tinereţe: iubea, de fapt, fiecare clipă a vieţii, arăta deschidere faţă de lume şi oameni, era optimist ca un puşti. Poate că, din acest punct de vedere, era straniu că întreaga sa viaţă fusese dominată de o dragoste nefericită. Dacă aş fi cunoscut-o însă pe Füsun, mi-aş fi dat seama că Kemal Bey fusese atât de îndrăgostit de femeia aceea tocmai pentru că iubea viaţa. Ei, Füsun şi Kemal, erau nişte oameni foarte cumsecade, foarte curaţi şi se potriveau nespus unul cu altul, numai că Dumnezeu nu le hărăzise să fie împreună, iar noi n-aveam a cerceta prea mult acest fapt.

Când l-am revăzut pe Kemal Bey, la revenirea dintr-o lungă călătorie, l-am ascultat povestindu-mi despre noile muzee pe care le văzuse, după care i-am reprodus cuvintele lui Çetin Efendi şi i-am repetat, cuvânt cu cuvânt, ceea ce-mi spusese despre Füsun.

— Cei care vor vizita muzeul vor afla, într-o bună zi, povestea noastră şi vor simţi, de fapt, ce fel de om a fost Füsun, Orhan Bey, mi-a spus el.

Ne apucaserăm imediat de băut, iar acum îmi făcea mare plăcere să beau în tovărăşia lui.

— Privind toate aceste obiecte, luând la rând vitrinele şi cutiile, văzând cum am contemplat-o pe Füsun la mesele de seară vreme de opt ani şi cât eram de atent la mâna, la braţul, la zâmbetul, la unduirea părului ei, la felul în care-şi strivea ţigara în scrumieră, în care se-ncruntă ori zâmbea, la batistele, la agrafele, la pantofii ei, la lingura pe care-o ţinea în mână, la tot ceea ce o privea (nu i-am spus „dar n-aţi fost atent la cercei, Kemal Bey!"), vizitatorii vor simţi că dragostea înseamnă o deosebită atenţie, o mare afecţiune... V-aş ruga să încheiaţi cartea şi să consemnaţi, totodată, în ea că toate exponatele muzeului trebuie să fie scăldate într-o lumină blândă, care să se reverse din vitrine şi care să fie pe măsura atenţiei pe care le-am acordat-o eu. Privind obiectele, vizitatorii muzeului vor fi cuprinşi de preţuire faţă de dragostea dintre mine şi Füsun şi o vor asemui cu amintirile lor personale. Să nu fie niciodată îmbulzeală în săli, aşa încât vizitatorul să trăiască şi să perceapă, rând pe rând, lucrurile care i-au aparţinut lui Füsun, imaginile acelor unghere ale Istanbulului prin care am rătăcit amândoi, mână în mână, şi, în cele din urmă, întreaga colecţie. În Muzeul inocenţei nu trebuie să se afle mai mult de cincizeci de persoane simultan. De fapt, grupurile şi elevii trebuie să-şi facă programare înainte de a-l vizita. Muzeele din Occident sunt din ce în ce mai aglomerate, Orhan Bey. Familiile europene se duc, duminica, la marile muzee cu căţel şi purcel, aşa cum ne duceam noi cândva la plimbare pe malul Bosforului cu maşinile. Apoi iau prânzul la restaurantul muzeului, voioşi nevoie mare, aşa

cum prânzeam noi odinioară, duminica, în câte-o cârciumă de pe Bosfor. Proust scria că, după moartea mătuşii sale, obiectele din casa acesteia fuseseră vândute unui bordel şi că, ori de câte ori se ducea acolo şi-i vedea fotoliile şi mesele, simţea că lucrurile plângeau. Lucrurile plâng ori de câte ori hoinăresc prin muzee puhoaiele de duminică, Orhan Bey. În muzeul meu, obiectele vor rămâne, de fapt, mereu la ele acasă. Mă tem ca bogătaşii noştri inculţi şi nesiguri pe ei, confruntaţi cu moda muzeelor din Occident, să nu-şi dorească să deschidă muzee de artă modernă dotate cu restaurante. Noi, ca naţiune, nu avem însă nici un fel de cunoştinţe, de gusturi şi abilităţi în domeniul picturii. Poporul turc trebuie să-şi expună în muzee propria viaţă, nicidecum imitaţii de proastă factură ale picturii occidentale. Muzeele de la noi trebuie să ne reflecte propria existenţă, nu reveriile occidentale ale înavuţiţilor noştri. Muzeul cuprinde întreaga noastră viaţă, a mea şi a lui Füsun, tot ceea ce am trăit noi, iar ceea ce v-am povestit este pe deplin adevărat, Orhan Bey. S-ar putea ca unele lucruri să nu li se pară suficient de limpezi cititorilor şi vizitatorilor muzeului, pentru că, deşi v-am depănat povestea şi existenţa mea cu desăvârşită sinceritate, nici măcar eu nu ştiu în ce măsură le-am priceput pe deplin. Faptul acesta urmează să fie lămurit, pe viitor, de oamenii de ştiinţă, prin intermediul articolelor pe care le vor publica în Inocenţa, revista muzeului. Să-i lăsăm pe ei să ne spună ce relaţii structurale există între agrafele şi periile de păr ale lui Füsun şi răposatul Lămâie, canarul. Supraveghetorii trebuie să le explice vizitatorilor din generaţiile următoare care vor socoti că ceea ce am trăit – suferinţele mele din dragoste, felul în care am pătimit pentru Füsun, felul în care ne înveseleam când ni se întâlneau privirile la mesele de seară ori faptul că ne simţeam fericiţi când stăteam mână în mână pe plajă sau la cinematograf – reprezintă o exagerare, că tot ceea ce am trăit este adevărat. Nu vă faceţi însă griji, n-am nici o îndoială că iubirea noastră va fi înţeleasă de oamenii viitorului. Sunt sigur că studenţii voioşi care vor veni peste cincizeci de ani de la Kayseri cu autobuzul spre a vizita muzeul, turiştii japonezi care vor face coadă la uşă, cu aparatele de fotografiat în mâini, femeile singure, care îi vor trece pragul doar pentru că se vor fi rătăcit, şi îndrăgostiţii fericiţi din Istanbulul la fel de fericit al acelor vremuri vor percepe intens dragostea şi tot ceea ce am cunoscut noi privind stăruitor fotografiile ce reprezintă vechiul Istanbul, jucăriile copilăriei noastre comune şi celelalte lucruri. Mulţimile de oameni care vor veni la Muzeul inocenţei vor vizita, sper, şi expoziţiile noastre temporare, admirând obiectele adunate de bieţii noştri confraţi istanbulezi cu care am făcut cunoştinţă prin casele-ghenă şi pe la reuniunile Asociaţiei, colecţionarii noştri bântuiţi de obsesii care au strâns fotografii cu vapoare, capace de răcoritoare, cutii de chibrituri, clanţe, cărţi poştale, fotografii cu artişti şi alte celebrităţi ori cercei. Mi-aş dori ca poveştile acestor expoziţii şi colecţii să fie, la rândul lor, consemnate în cataloage şi romane. Vizitatorii care, în acele zile, îşi vor aminti, contemplând obiectele cu pietate şi veneraţie, de dragostea dintre Füsun şi Kemal, vor înţelege probabil că, la fel ca în cazul poveştilor cu Leyla şi Mecnun ori cu Hüsa şi Aşk52, povestea respectivă nu este

doar povestea acelor îndrăgostiţi, ci povestea unei întregi lumi, adică a Istanbulului. Mai doriţi un rachiu, Orhan Bey?

Eroul romanului şi întemeietorul muzeului nostru, Kemal Basmaci, a murit pe data de 12 aprilie 2007, cu prilejul celei de-a cincizecea aniversări a zilei de naştere a lui Füsun, la vârsta de şaizeci şi doi de ani, într-o cameră cu vedere spre Via Manzoni, la Grand Hotel din Milano, unde obişnuia să poposească întotdeauna când se ducea la Milano, în urma unui stop cardiac survenit în somn, către dimineaţă. Kemal Bey obişnuia să se ducă la Milano ori de câte ori i se ivea prilejul, pentru „a trăi", potrivit propriei sale expresii, Muzeul Bagatti Valsecchi, despre care afirma că era „unul dintre cele cinci muzee importante din viaţa sa" (vizitase, până la moarte, exact 5723 de muzee). (Ultima idee importantă pe care am aşternut-o pe hârtie, reproducându-i spusele, a fost următoarea: „Muzeele sunt făcute: 1. Nu pentru a fi vizitate, ci simţite şi trăite. 2. Colecţia este sufletul a ceea ce urmează să fie simţit. 3. Muzeele fără colecţii nu sunt muzee, ci simple locuri de expunere.") Ceea ce-l fascina pe Kemal Bey la casa respectivă, care fusese renovată în secolul al XIX-lea de către doi fraţi, luând forma unei clădiri renascentiste din secolul al XVI-lea, fiind apoi transformată, în secolul XX, în muzeu, ceea ce-l atrăgea la istoria ei şi la minunata colecţie pe care-o adăpostea era faptul că totul se alcătuia din obiectele banale, de zi cu zi, aflate în locuinţa proprietarilor (adică paturi, lămpi vechi, oglinzi din perioada renascentistă, oale şi tingiri).

La funeralii, desfăşurate la moscheea Teşvikiye, au participat cei mai mulţi dintre cei ale căror nume sunt consemnate în indexul cărţii noastre. Cât despre Vecihe Hanim, mama lui Kemal, aceasta se afla în balconul din care obişnuia să urmărească mereu înmormântările şi purta pe cap o basma. Noi, cei aflaţi în curtea moscheii, o priveam, cu lacrimi în ochi, cum îşi petrecea fiul pe ultimul drum, plângând în hohote…

În lunile ce au urmat după înmormântare, apropiaţii lui Kemal Bey, care nu doriseră să mă-ntâlnească mai înainte vreme, mi-au solicitat, rând pe rând, întrevederi, într-o ordine stranie, dar, altfel, cât se poate de logică. Rezerva lor se întemeia pe convingerea eronată că în cărţile a căror acţiune se desfăşoară în mediile din Nişantaşi îi încondeiez fără menajamente pe toţi cei din jur. Din păcate, clevetelile şi acuzele potrivit cărora îi înfăţişasem în culori defavorabile nu doar pe mama, pe fratele meu mai mare, pe unchiul şi pe cei din neamul lui, ci şi pe mulţi alţi cetăţeni onorabili din Nişantaşi, ca, de pildă, pe vestitul Cevdet Bey, pe fiii săi şi pe ceilalţi membri ai familiei sale, pe Ka, prietenul meu poet, ba chiar şi pe vestitul foiletonist Celâl Salik, pe care-l admirasem şi care sfârşise prin a fi asasinat, pe renumitul negustor Alaaddin şi pe nenumăraţi demnitari, slujitori ai religiei ori generali, erau foarte răspândite. Zaim şi Sibel se temeau de mine fără a-mi fi citit cărţile. Zaim era cu mult mai bogat decât în tinereţe. Meltem dispăruse de pe piaţă ca răcoritoare, dar numele ei supravieţuise în titulatura unei mari companii. Zaim şi Sibel m-au primit foarte bine în maiestuoasa lor casă de pe colinele din Bebek, cu vedere spre Bosfor. Mi-au spus că erau încântaţi de faptul că urma să scriu biografia lui Kemal Bey

(apropiaţii lui Füsun spuneau că istoriseam povestea lui Füsun). Nu trebuia să fiu însă părtinitor în conceperea cărţii, ci se cuvenea să-i ascult şi pe ei.

Aveau să-mi dezvăluie însă mai întâi o nemaipomenită coincidenţă, şi anume faptul că, în după-amiaza zilei de 11 aprilie, cu o jumătate de zi înainte de moartea lui Kemal Bey, se întâlniseră cu el pe stradă, la Milano. (Am simţit imediat că de aceea mă invitaseră la ei.) Zaim, Sibel şi cele două fete ale lor, amândouă frumoase şi dezgheţate – una dintre ele avea douăzeci de ani (Gül), cealaltă optsprezece (Ebru) -, care luaseră în seara aceea cina cu noi, se duseseră pentru trei zile la Milano, în vacanţă, ca să se plimbe şi să se distreze. Lui Kemal îi căzuseră ochii pe familia aceea fericită care păşea pe străzi glumind, râzând, uitându-se la vitrine şi delectându-se cu îngheţată la cornet multicoloră, de portocale, căpşuni şi pepene galben; o remarcase mai întâi pe Gül şi se apropiase, confuz, de tânără, care semăna, într-adevăr, foarte bine cu mama ei, exclamând: „Sibel! Sibel! Bună, sunt eu, Kemal!"

— Gül seamănă foarte bine cu cea care eram eu la douăzeci de ani, iar în ziua aceea mai purta şi şalul tricotat pe care obişnuiam eu să-l port atunci, a spus Sibel Hanim, zâmbind cu mândrie. Cât despre Kemal, acesta era tare istovit – părea neîngrijit, la capătul puterilor şi teribil de nefericit. Orhan Bey, m-am necăjit nespus când am văzut în ce hal era! Şi Zaim s-a necăjit, nu doar eu. Omul acela plăcut, vesel, pus pe glume, care iubea atât de mult viaţa şi cu care mă logodisem cândva la Hilton dispăruse şi fusese înlocuit de un bătrân posomorât, cu ţigara nelipsită din colţul gurii, rupt de lume, de realitate. Dacă n-ar fi „recunoscut-o" el pe Gül, nu l-am fi recunoscut nici noi pe el. Se veştejise şi, odată cu trecerea anilor, se prăbuşise. M-am întristat foarte tare. Ca să nu mai spun că era prima mea întâlnire cu el după nu ştiu câţi ani.

— După treizeci şi unu de ani de la ultima masă pe care-aţi luat-o la restaurantul Foaierul.

S-a aşternut o tăcere de gheaţă, care-ţi stârnea fiori.

— Se pare că v-a destăinuit totul! a spus Sibel peste puţină vreme, cu amărăciune.

Cum tăcerea se prelungea, mi-am dat seama ce anume intenţionau, de fapt, să-mi transmită: doreau ca cititorul să ştie că viaţa lor era cu mult mai fericită decât pretindeam eu, că se bucurau de o existenţă plăcută şi firească.

Mai apoi, în timp ce beam coniac, după ce fetele se retrăseseră în camerele lor, am înţeles că cei doi soţi se străduiau să abordeze şi o altă chestiune. La cel de-al doilea pahar cu coniac, Sibel şi-a destăinuit temerea cu o sinceritate pe care am apreciat-o, fără a se mai învârti în jurul cozii, ca Zaim:

— La sfârşitul verii anului 1975, după ce Kemal mi-a mărturisit boala care-l măcina, adică faptul că era îndrăgostit până peste urechi de răposata Füsun Hanim, mi s-a făcut milă de el şi am vrut să-l ajut. Am petrecut împreună o lună (de fapt, trei) în vila noastră de la Anadoluhisari, pentru a-l trata, căci aveam cele mai bune intenţii din lume. De fapt, asta nu mai are importanţă acum… Tinerele din zilele noastre nu mai sunt preocupate de fleacuri precum păstrarea virginităţii (nici asta nu era adevărat), dar, în ciuda

acestui fapt, v-aş ruga în mod deosebit să nu vorbiţi în cartea dumneavoastră despre zilele acelea, care au fost umilitoare pentru mine... Chestiunea, în sine, ar putea părea neînsemnată, dar m-am certat cu Nurcihan, cea mai bună prietenă a mea, tocmai pentru că a purtat vorba pe această temă. Fetele mele n-au să-i acorde nici o importanţă când au să afle, dar prietenele lor şi cei care obişnuiesc să clevetească pe socoteala altora... Vă rugăm să nu ne lezaţi... Zaim mi-a spus că ţinuse întotdeauna foarte mult la Kemal, că acesta fusese un om foarte deschis, că-i căutase mereu prietenia şi-i dusese dorul.

— Este adevărat că Kemal a adunat la un loc toate lucrurile acelei Füsun Hanim? Este adevărat că se înfiinţează un muzeu? m-a întrebat el apoi, pe jumătate cu mirare, pe jumătate cu teamă.

— Da, am spus. Iar eu am să fac reclamă acestui muzeu prin chiar cartea mea.

Când am plecat de acolo, glumind şi flecărind, la o oră foarte târzie, m-am pus o clipă în locul lui Kemal. Dacă ar mai fi trăit şi dacă ar fi continuat prietenia cu Sibel şi Zaim (lucru foarte posibil), Kemal ar fi plecat de acolo la fel ca mine – încercând, pe de o parte, un sentiment de fericire, iar pe de altă parte unul de vinovăţie, pentru viaţa sa singuratică.

— Orhan Bey, mi-a spus Zaim din uşă. Vă rog să respectaţi rugămintea lui Sibel. O să sponsorizăm şi noi muzeul, din partea companiei Meltem.

În noaptea aceea am înţeles, totodată, cât de inutil era să mai discut cu alţi martori: nu voiam să scriu povestea lui Kemal Bey aşa cum o vedeau alţii, ci aşa cum mi-o depănase el.

M-am dus la Milano, mânat doar de această convingere, şi am aflat că ceea ce-l mâhnise atât de tare pe Kemal Bey în ziua în care se întâlnise cu Zaim, cu Sibel şi cu fetele lor fusese starea de degradare a Muzeului Bagatti Valsecchi, pe care se dusese din nou să-l viziteze, cu puţin timp înainte, precum şi faptul că o parte din spaţiul acestuia devenise spaţiu comercial, fiind închiriat distribuitorilor vestitei mărci Jenny Colon, spre a aduce venituri muzeului. Toate supraveghetoarele acestuia, îmbrăcate întotdeauna în negru, aveau ochii înlăcrimaţi şi, potrivit directorilor, faptul acesta îl deprimase foarte tare pe un domn din Turcia, care se abătea sistematic pe la muzeu, o dată la câţiva ani.

Chiar şi această informaţie m-a făcut să mă gândesc că nu mai trebuia să dau ascultare nici unei cleveteli pentru a-mi duce la bun sfârşit romanul. Îmi doream foarte mult doar s-o văd, s-o ascult pe Füsun. Înainte de a da curs invitaţiilor celor apropiaţi ei, am acceptat însă, din simpla plăcere de a le ţine tovărăşie la masă, invitaţiile altor persoane, care mă pofteau insistent la ele acasă şi care se temeau de cartea mea.

Osman m-a sfătuit, de pildă, în timpul unei cine care n-a durat prea mult, să nu aştern deloc pe hârtie această poveste. Da, poate că Satsatul dăduse faliment din cauza indolenţei fratelui său, dar toate companiile create de răposatul său tată, Mümtaz Bey, deveniseră vedetele revirimentului înregistrat de exporturile Turciei. Avea foarte mulţi duşmani, iar o carte care

urma să işte nenumărate bârfe şi să rănească multă lume n-avea să facă altceva decât să transforme Basmaci Holding în subiect de deriziune şi, desigur, să-i determine pe europeni să-şi bată joc de noi, să ne mai ponegrească o dată. M-am ales, totuşi, de pe urma acelei seri cu o amintire plăcută, şi anume cu o bilă care-i aparţinuse în copilărie lui Kemal şi pe care Berrin Hanim mi-a dat-o, fără s-o vadă soţul ei, în timp ce ne aflam împreună în bucătărie.

Cât despre tanti Nesibe, cu care îmi făcuse, de fapt, cunoştinţă Kemal mai înainte vreme, aceasta nu mi-a spus nimic nou cu prilejul vizitei pe care i-am făcut-o în apartamentul de pe strada Kuyulu Bostan. Acum n-o mai jelea neîncetat doar pe Füsun, ci-l plângea şi pe Kemal, pe care-l numea „adevăratul meu ginere". N-a vorbit decât o dată despre muzeu. Avusese o răzătoare veche de gutui – îşi dorea nespus să mănânce nişte dulceaţă, dar nu reuşea deloc să găsească răzătoarea. Oare să fi rămas la muzeu? Eu ştiam despre ce era vorba, aşa că n-aş fi putut să i-o duc la următoarea mea vizită? În timp ce mă conducea la uşă, a început să plângă şi mi-a spus: „Orhan Bey, îmi amintiţi de Kemal."

Kemal îmi făcuse cunoştinţă, cu şase luni înainte de moarte, cu Ceyda, care fusese prietena cea mai apropiată a lui Füsun, care-i cunoştea toate tainele şi care, după părerea mea, îl înţelegea cel mai bine pe Kemal. Întâlnirea cu ea a fost prilejuită şi de faptul că Ceyda Hanim, căreia-i plăceau romanele, dorea să mă cunoască. Cei doi fii ai ei, care aveau în jur de treizeci de ani, fiind de profesie ingineri, şi nurorile ei, la care ţinea foarte mult şi ale căror fotografii mi le-a şi arătat, îi dăruiseră deja şapte nepoţi. Bogatul ei soţ (fiul familiei Sedirci!), care mi s-a părut uşor cherchelit, dar şi uşor ramolit şi care era cu mult mai în vârstă decât Ceyda, nu s-a arătat interesat de noi, de povestea noastră şi nici măcar de faptul că eu şi Kemal beam rachiu din belşug.

Ceyda ne povestise, râzând, că Füsun găsise chiar în seara aceea cercelul uitat de Kemal în baie, la prima sa vizită în Çukurcuma, că-i povestise imediat Ceydei acest amănunt şi că amândouă deciseseră ca Füsun să-i spună lui Kemal că cercelul dispăruse fără urmă, ca să-l pedepsească. Kemal aflase, de fapt, lucrul acesta cu ani în urmă, tot de la Ceyda, după cum aflase şi multe alte taine care-o priveau pe Füsun. În timp ce eu o ascultam pe Ceyda vorbind, el nu făcuse decât să surâdă cu amărăciune şi să mai toarne câte un pahar de rachiu pentru fiecare dintre noi.

— Ceyda, îi spusese mai apoi Kemal Ceydei, m-am văzut şi am stat mereu de vorbă cu dumneata în Maçka şi în Taşlik, ca să aflu noutăţi despre Füsun. În timp ce dumneata îmi povesteai despre Füsun, eu obişnuiam să contemplu palatul Dolmabahçe, văzut dinspre Maçka. Am aruncat o privire mai deunăzi şi am observat că în colecţia mea s-au adunat foarte multe fotografii care surprind această privelişte.

Pentru că venise vorba de acest subiect şi, cred eu, oarecum şi în cinstea noastră, Ceyda Hamm mi-a spus că descoperise, cu o zi în urmă, o fotografie pe care n-o văzuseră niciodată nici Füsun, nici Kemal Bey. Faptul acesta ne-a

emoţionat pe toţi. Fotografia fusese făcută în culise, în seara în care avusese loc finala Concursului de Frumuseţe organizat de Milliyet în 1973, pe când Hakan Serinkan îi dezvăluia în şoaptă lui Füsun întrebările de cultură generală pe care urma să i le pună pe scenă. Vestitul cântăreţ, devenit între timp deputat din partea unui partid islamist, o plăcuse foarte mult pe Füsun.

— Din păcate, niciuna dintre noi n-a izbutit să intre în calificări, Orhan Bey, dar în seara aceea am râs cu Füsun până ne-au dat lacrimile, ca nişte adevărate liceene ce eram, a spus Ceyda. Fotografia cu Füsun a fost realizată chiar în acele momente.

De îndată ce a privit fotografia aceea decolorată de vreme pe care o dăduse brusc la iveală Ceyda, punând-o pe măsuţa de lemn, Kemal Bey s-a albit la faţă ca varul şi s-a cufundat într-o tăcere prelungită.

Pentru că soţul Ceydei nu agrea deloc povestea cu concursul de frumuseţe, nu ne-am putut uita prea stăruitor la fotografia lui Füsun câtă vreme ne-am aflat acolo. La sfârşitul serii însă, Ceyda, care era, ca de obicei, foarte înţelegătoare, i-a dăruit fotografia lui Kemal Bey.

Când am părăsit casa Ceydei, aflată în Maçka, ne-am îndreptat spre Nişantaşi, mergând pe jos, în liniştea nopţii.

— Să vă conduc până la blocul Pamuk, mi-a spus Kemal Bey. În seara aceasta n-am să înnoptez la muzeu, ci la mama, în Teşvikiye.

Cu cinci clădiri înainte de blocul Pamuk, s-a oprit în dreptul blocului Compasiunea şi a surâs:

— Orhan Bey, v-am citit integral romanul Zăpada, a spus el. Nu agreez politica. De aceea, să nu vă supăraţi că v-o spun, am făcut oarecari eforturi să-l duc până la capăt. Mi-a plăcut însă sfârşitul. Aş dori şi eu să mă adresez direct cititorilor la finalul romanului, la fel ca personajul acelei cărţi. Am acest drept? Când veţi încheia cartea?

— După ce veţi sfârşi dumneavoastră muzeul, am spus eu.

Această replică devenise, de-acum, o glumă împărtăşită de amândoi.

— Care este ultimul dumneavoastră cuvânt către cititori?

— N-am să spun, ca personajul acela, că cititorii nu vor avea cum să ne-nţeleagă de departe. Ba dimpotrivă, aş zice că cei care ne vor vizita muzeul şi vor citi cartea dumneavoastră ne vor pricepe. Altceva am însă de spus.

De îndată ce a rostit aceste cuvinte, a scos din buzunar fotografia lui Füsun şi a privit-o cu dragoste, la lumina palidă ce răzbătea dinspre felinarul aflat în faţa blocului Compasiunea. M-am apropiat şi eu de el.

— E frumoasă, nu-i aşa? a spus el, aşa cum îi spusese şi lui tatăl său cu peste treizeci de ani în urmă.

Am privit amândoi cu uimire, cu dragoste, cu veneraţie fotografia care o înfăţişa pe Füsun într-un costum de baie negru, inscripţionat cu cifra 9, braţele ei de culoarea mierii, chipul ei, care era departe de a fi vesel, ba chiar părea trist, trupul ei minunat, intensitatea, vitalitatea umană oglindită de trăsăturile feţei ei, care ne frapa chiar şi la treizeci şi patru de ani de la realizarea fotografiei.

— V-aş ruga să puneţi această fotografie în muzeu, Kemal Bey, am spus eu.

— Ultimele mele cuvinte din carte sunt următoarele, Orhan Bey, vă rog să nu uitaţi…

— N-am să uit.

A sărutat cu dragoste fotografia lui Füsun şi a aşezat-o grijuliu în buzunarul de la piept al sacoului. Apoi mi-a zâmbit triumfător:

— Să ştie toată lumea că am avut o viaţă nespus de fericită.

— 2008

SFÂRŞIT

1 Cartier situat în zona Kadiköy, pe ţărmul asiatic al Istanbulului.

2 Mişcare naţională de eliberare a teritoriului Turciei de sub ocupaţia Aliaţilor şi a Greciei, survenită în urma înfrângerii Imperiului Otoman în Primul Război Mondial, ca aliat al Puterilor Centrale. În urma acestei mişcări, desfăşurată în perioada 1919-1922, la iniţiativa lui Mustafa Kemal (supranumit ulterior „Atatürk"), a fost proclamată Republica Turcia (1923).

3 Sultanul Abdülhamit al II-lea (1876-1909), supranumit de către Junii Turci şi de către susţinătorii lor occidentali „Sultanul roşu". A fost ultimul suveran otoman care a beneficiat de puteri discreţionare, reuşind să amâne cu câteva decenii destrămarea Imperiului Otoman şi să tempereze mişcările reformiste.

4 Producător sau vânzător de materiale imprimate (în turcă, în orig.).

5 Oraş în vestul Turciei, renumit, încă din perioada otomană, pentru faianţa şi ceramica sa cu motive specifice

6 Cartier de locuinţe mizere, de barăci construite din deşeuri industriale, din tabla bidoanelor uzate etc., unde locuieşte populaţia săracă (N. R.).

7 Varianta turcă a numelui ebraic Işmael, împrumutată pe filieră arabă (coranică).

8 Monopol al statului.

9 Ismat Inönü (1884-1973) a fost preşedintele Turciei în perioada 1938-1950, succedându-i în această funcţie lui Mustafa Kemal Atatürk.

10 Grădina cu puţ (tr.)

11 Colegiul american din Istanbul – instituţie particulară de elită, fondată în 1863.

12 În Turcia, Ziua Comemorării lui Atatürk, a Tineretului şi a Sportului; marchează începutul Războiului de Independenţă şi a fost proclamată ca atare încă din timpul lui Mustafa Kemal Atatürk, primul preşedinte al Republicii Turcia.

13 Sfârşitul de săptămână (tr.).

14 Munte în nord-vestul Turciei (provincia Bursa), cu o altitudine de 2543 metri; zona e declarată parc naţional şi este, totodată, intens frecventată de amatorii de sporturi de iarnă.

15 În traducere aproximativă: „Piatră-pură Sculpturalul”.

16 Peşte marin răpitor de talie medie, preparat prin sărare şi afumare

17 În numele lui Dumnezeu (tr.).

18 Produs lactat foarte popular în Turcia, obţinut prin smântânirea laptelui.

19 Tartine.

20 Eroii unei celebre poveşti de dragoste arabe (Majnun Layla, „Nebun după Layla”), care a cunoscut numeroase prelucrări, în diverse zone ale lumii islamice; există versiuni în limbile arabă, persană, kurdă, turcă, paştu, urdu. Forma actuală datează, probabil, din cea de-a doua jumătate a secolului al VIII-lea.

21 Cea de-a noua lună a calendarului islamic, marcată de un post diurn a cărui respectare figurează printre cei „cinci stâlpi” ai islamului; în această lună, mai precis în „Noaptea destinului”, este comemorată „pogorârea” Coranului asupra profetului Mahomed. Postul se încheie printr-o sărbătoare de trei zile (numită în Turcia Şeker Bayrami, „Sărbătoarea dulciurilor”, sau Ramazan Bayrami, Sărbătoarea de Ramadan”).

22 Seara (tr.); unul dintre cele mai populare cotidiene din Turcia.

23 Gaziantep, capitala provinciei cu acelaşi nume, aflată în sud-estul Anatoliei

24 Campusul de la Taşkişla (literal, „cazarma de piatră”) adăpostea în perioada otomană o cazarmă; Taşkişla este astăzi una dintre cele mai renumite clădiri istorice din Istanbul.

25 Kilyos sau Kumköy este un sat situat în districtul istanbulez Sariyer, pe coasta Mării Negre, fiind renumit pentru plajele sale. La fel şi Şile, mic orăşel de vacanţă, aflat la circa 70 de kilometri de Istanbul.

26 „Ultima poştă” (tr.); cotidian independent, care a apărut în perioada 1930-1960; a fost suspendat după lovitura de stat militară din 1960.

27 „Viaţa” (tr.); hebdomadar din perioada 1956-1978, a cărui formulă de inspiraţie occidentala a fost considerată, la vreme respectivă, novatoare pentru respectivul segment de presă din Turcia.

28 Ansamblu de nouă insule, cunoscute în Europa sub numele de Insulele Principelui, subordonate administrativ Istanbulului. În perioada bizantină, insulele respective le erau destinate adeseori exilaţilor de la curte, de unde şi numele lor.

29 Sgt. Pepper’s Lonely Hearts Club Band, cel de-al optulea album al formaţiei britanice The Beatles şi titlul unei piese incluse în albumul respectiv.

30 Duo american de muzică pop, cu influenţe folk, format din Paul Simon şi Arthur Garfunkel, popular în anii ‘6O.

31 Subunitate a lirei turceşti.

32 Yeşilçam (literal, „bradul verde”) desemnează, la modul convenţional, industria de film din Turcia, aşa cum Hollywoodul trimite, de pildă, la industria de film americană, iar Bollywoodul, la cea indiană; numele său provine de la strada omonimă din Beyoglu, unde-şi au sediul mai multe studiouri cinematografice.

33 Format de la çukur, „groapă, gaură, bortă”.

34 Un gen de budincă.

35 Muşeţel (tr.).

36 Postul naţional de televiziune din Turcia.

37 Imnul naţional al Turciei.

38 Forma populară a ordinului mistic Bektaşi dispărut, formal, în 1925, când au fost scoase în afara legii toate grupările similare din Turcia. Sectanţii Alevi practică o formă de islam influenţată de religiozitatea preislamică, fiind, pe de altă parte, influenţaţi, de-a lungul istoriei, şi de şiism. Credinţa lor poate fi definită, sintetic, ca o variantă de „islam popular”.

39 „Gazeta naţională”, „Tălmaciul”, respectiv „Cotidianul” (tr.).

40 Data morţii lui Mustafa Kemal Atatürk, marcată prin ceremonii comemorative la scară naţională şi printr-un minut de reculegere, la ora la care a avut loc decesul liderului turc.

41 Una dintre cele cinci nopţi sfinte din tradiţia islamică, în care minaretele moscheilor sunt luminate.

42 Ramură islamică din Turcia.

43 Poet clasic otoman, reprezentant de marcă al „Epocii lalelei” (1700-1730).

44 Poet de factură clasică (secolul al XVI-lea), revendicat atât de turci, cât şi de azeri; a scris îndeosebi în persană şi azeră.

45 Lipie, unsă” cu un amestec de carne tocată, ceapă tăiată mărunt, pătrunjel şi diverse condimente şi apoi introdusă în cuptor; este definită adeseori, succint, ca „pizza autohtonă”.

46 Nişă în zidul unei moschei, care indică direcţia oraşului Mecca şi spre care se orientează credinciosul musulman în timpul rugăciunilor canonice.

47 „Vocea” (tr.).

48 Picătura de aur (tr.).

49 Treabă curată (tr).

50 Relaxare (tr.).

51 Istoric şi scriitor turc (1905-1975), celebru mai ales pentru lucrarea sa monumentală intitulată Istoria Istanbulului, rămasă neterminată. A fost, printre altele, cercetător la Universitatea din Istanbul şi profesor de istorie la mai multe licee din oraş. Este evocat de Orhan Pamuk şi în Istanbul. Hatiralar ve Şehir („Istanbul. Amintirile şi oraşul”), precum şi în postfaţa romanului Beyaz Kale („Fortăreaţa albă”).

52 Eroii celebrului poem alegoric semnat de Şeyh Galip (1757-1799), poet otoman şi, totodată, conducător al unuia dintre cele mai celebre lăcaşuri istanbuleze ale ordinului Mawlawiyya (în turcă, Mevlevilik) – cel din Galata.